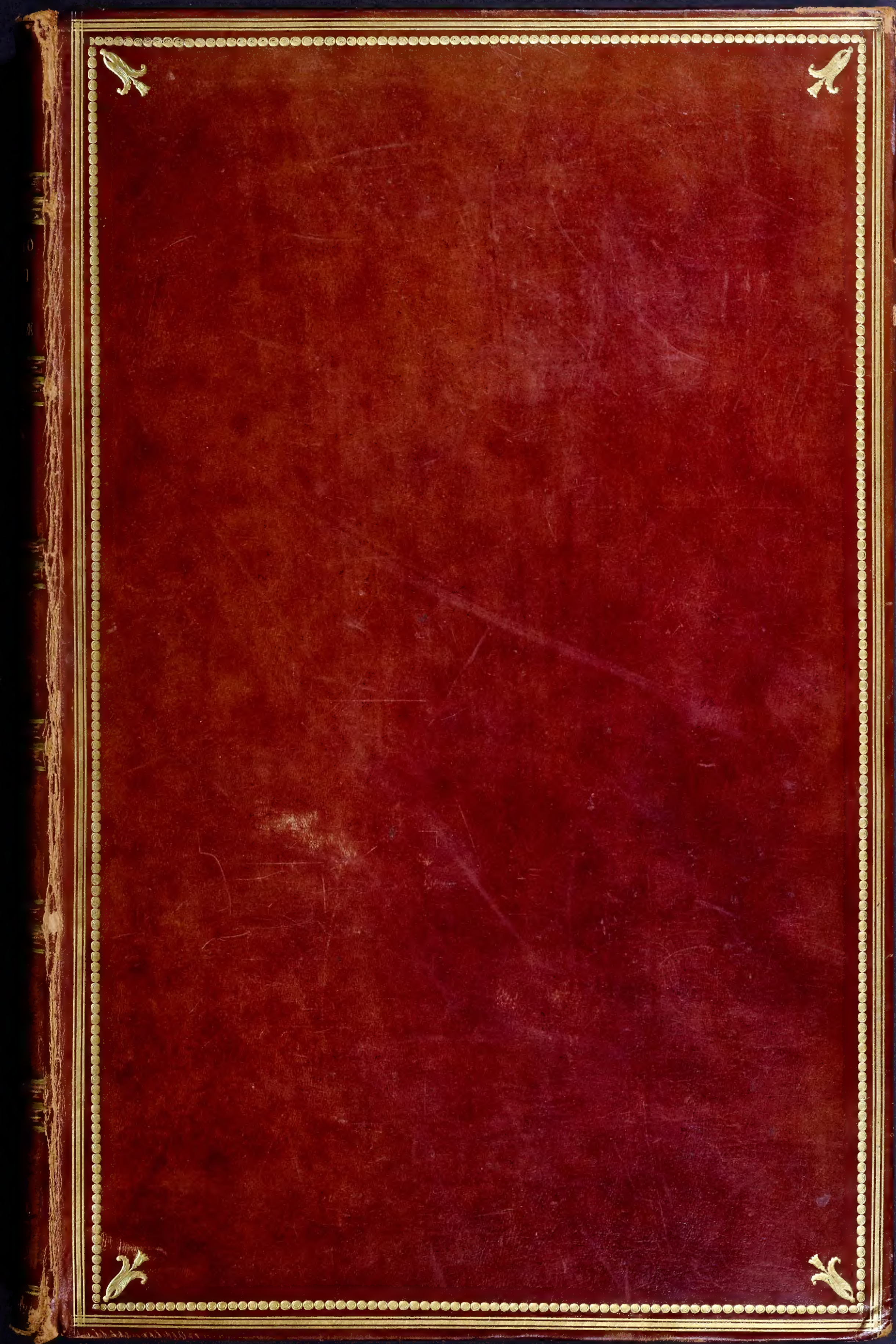
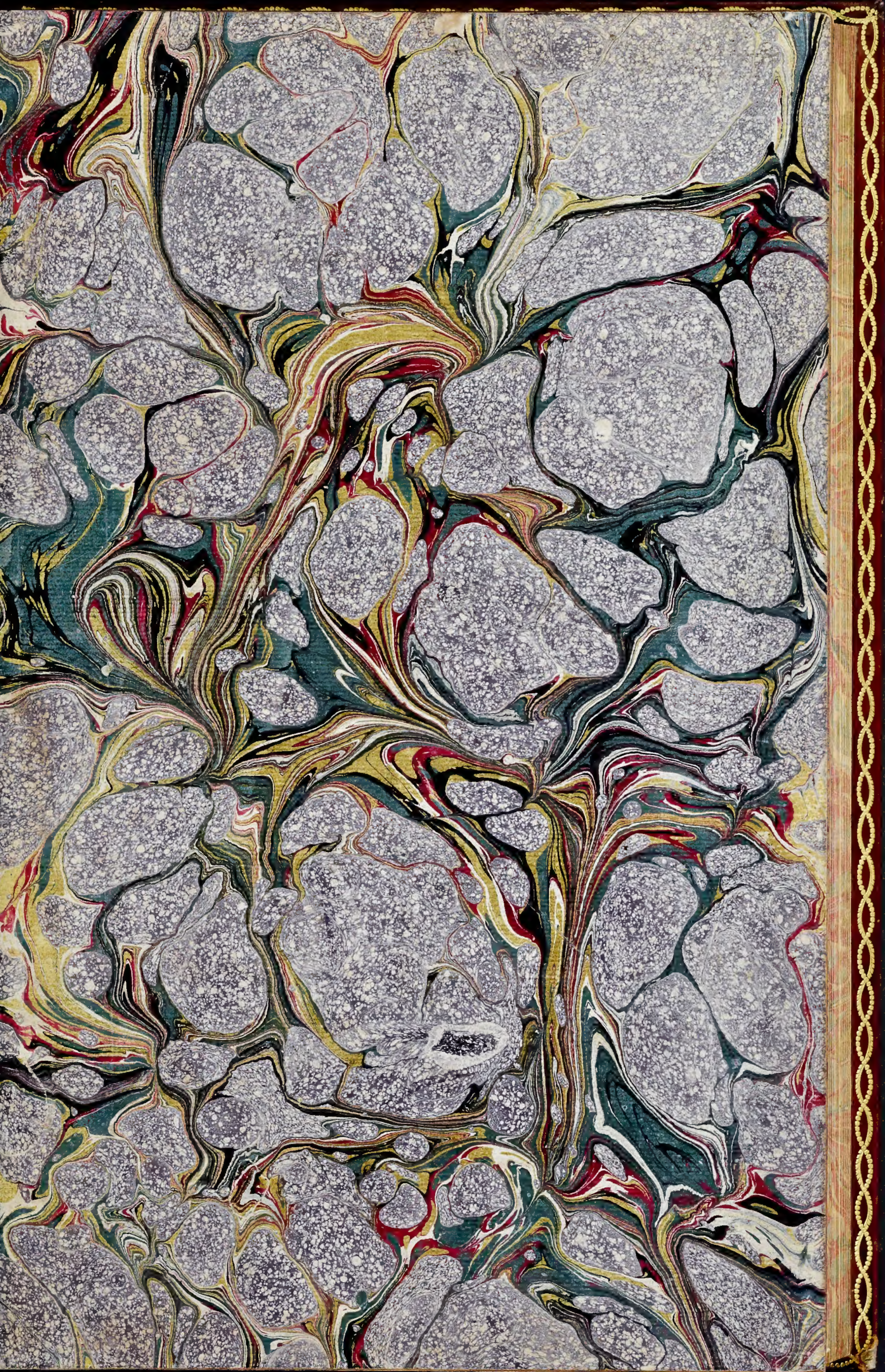

HONI SOIT
MAL Y PENSE

Bound by
C. KALTHOEBER,
London

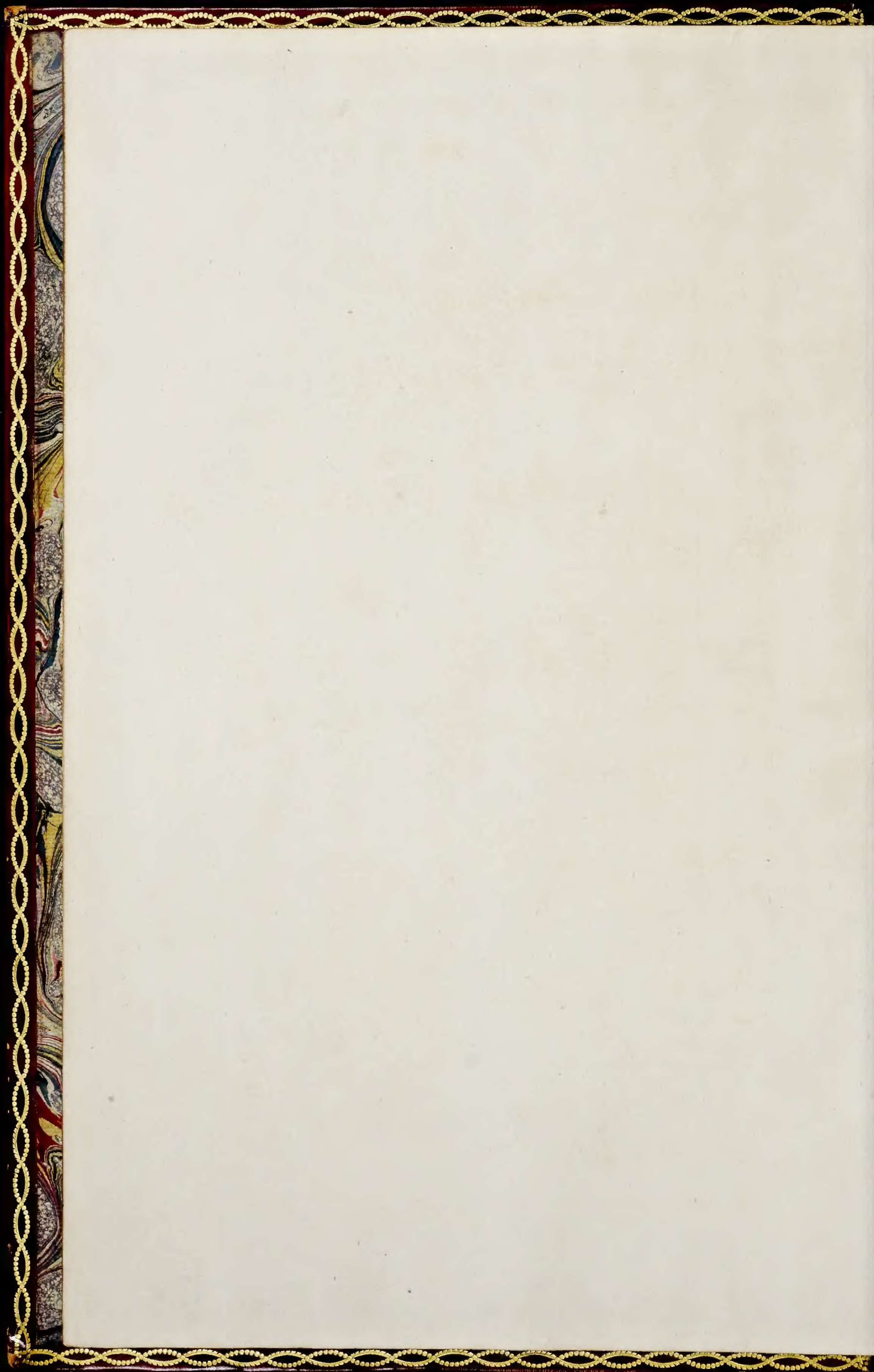
772 Bochii (J.) Historica Narratio Profectionis et Inaugurationis SS. Belgii Principum Alberti et Isabellæ Austriæ Archiducum, 31 *fine engravings by P. Vander Borcht, &c. russia extra, leather joints, gilt marbled edges, by C. Kalthœber* *folio.* *Antverpiæ*, 1602

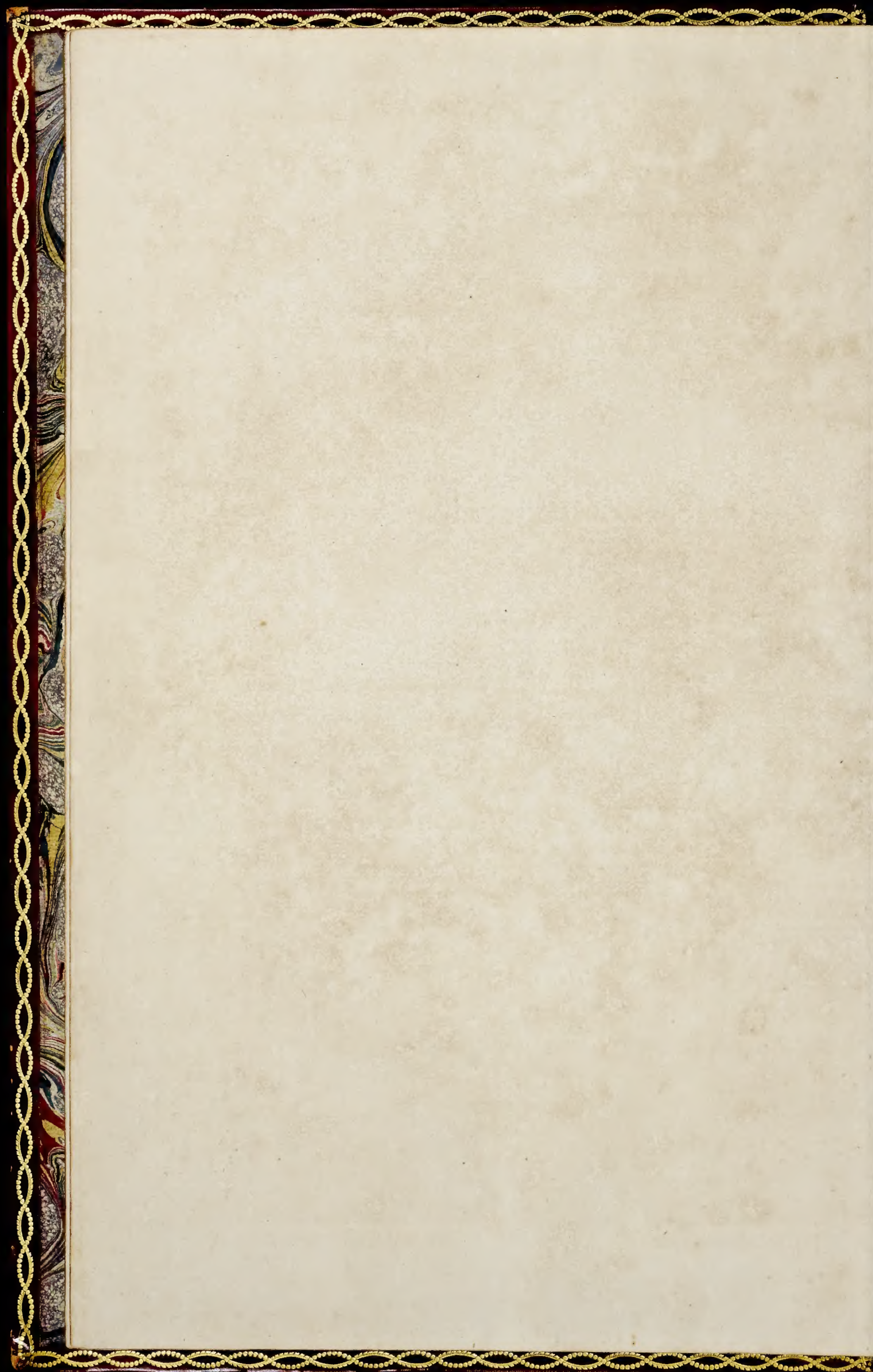
*** A scarce Pageant, unknown to Brunet.

B. Beckford sale 1883

lot 772.

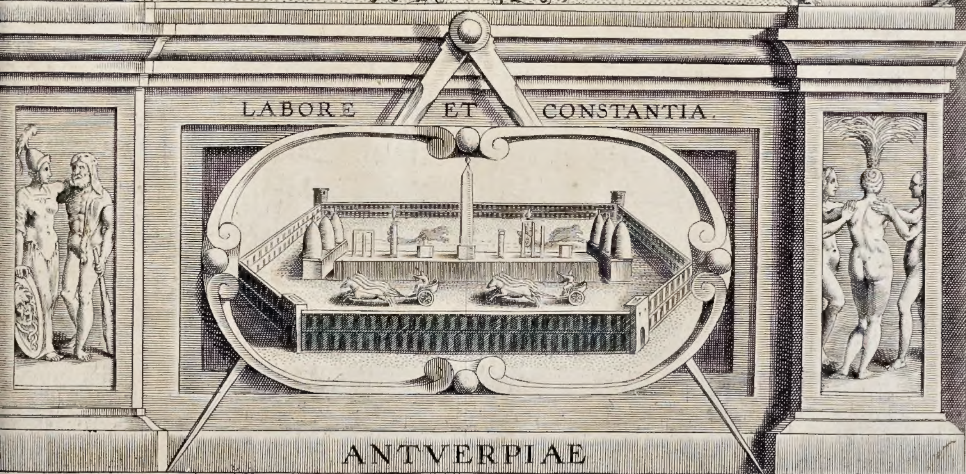

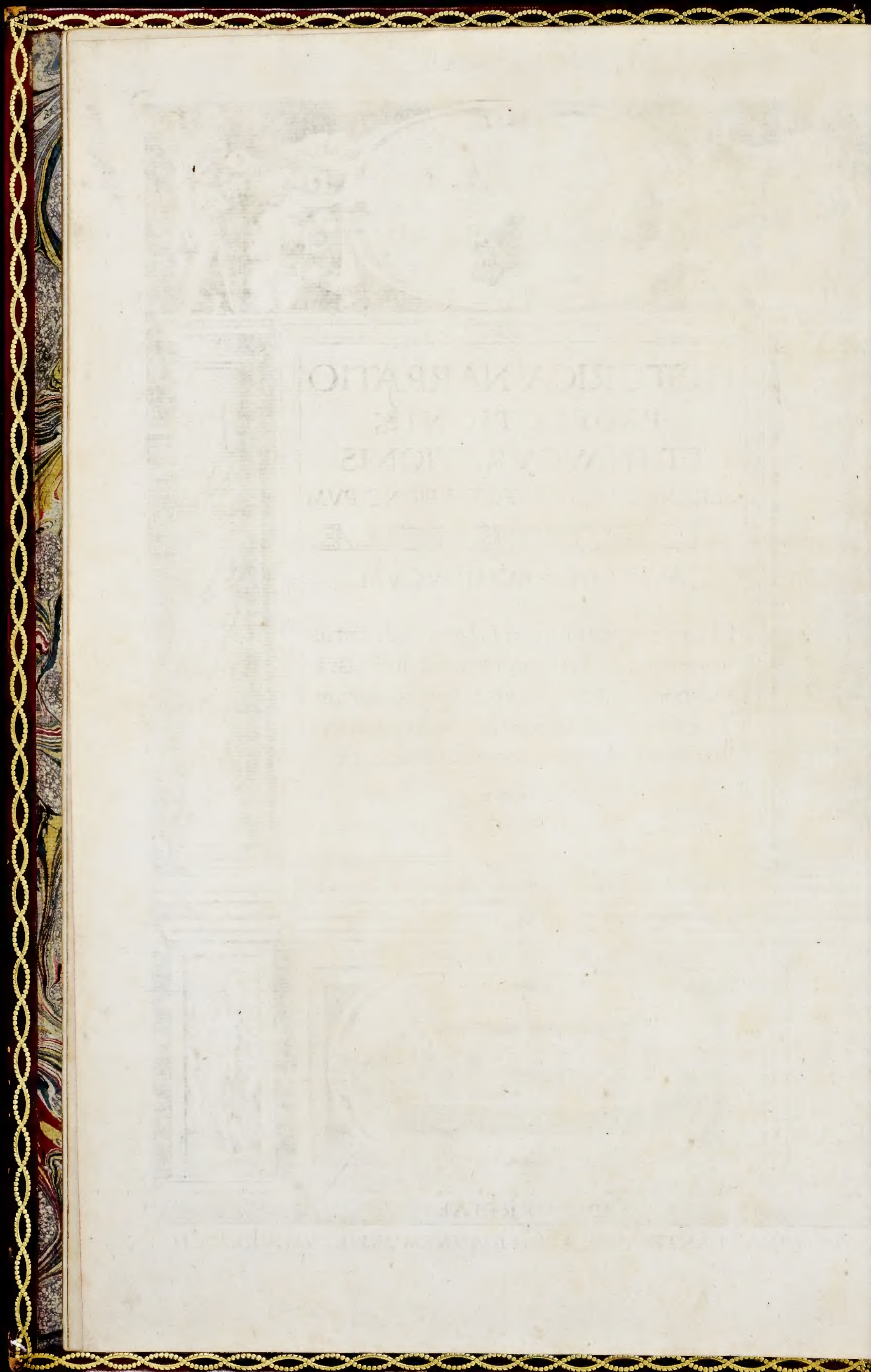
HISTORICA NARRATIO PROFECTIONIS ET INAVGVRATIONIS SERENISSIMORVM BELGII PRINCIPVM ALBERTI ET ISABELLÆ, AVSTRIÆ ARCHIDVCVM.

Et eorum optatiſſimi in Belgium Aduentus, Rerumque geſtarum et memorabilium, Gratulationum, Apparatuum, et Spectaculorum in ipſorum Suſceptione et INAVGVRATIONE hactenus editorum accurata Deſcriptio.

AVCTORE
IOANNE BOCHIO S.P.Q.A. À SECRETIS.

ANTVERPIAE
EX OFFICINA PLANTINIANA, APVD IOANNEM MORETVM. CIↃ. IↃCII.
BRUXELLIS,
Apud SIMONEM T'SERSTEVENS, Bibliopolam propè Templum RR. PP. Dominicanorum, in Biblia aurea.

AD PRINCIPES SERENISSIMOS,

AVSTRIÆ ARCHIDVCES,

BVRGVNDIAE ET BRABANTIAE

DVCES

ALBERTVM ET ISABELLAM,

DOMINOS NOSTROS CLEMENTMOS

Præfatio.

NON inuſitato nec nouo exemplo fecimus, PRINCIPES SERENISSIMI, cùm profectionem ex Hiſpania veſtram, per Italiam & Germaniam, aduentúmq; in Belgium deſcripſimus, ac ſuſceptionem & inaugurationem litteris conſignauimus. Huiuſmodi apparatus ſolemnéſq; pompas, antiquas, recentiores, noſtróque æuo editas in lucem nobis dedit Franciſcus Modius Brugenſis, in illo volumine, quod Pandectas triumphales vocat. Sed vt reliquos omittamus, Ioannis Calueti Stellæ Hiſpani Itinerarium ſumus ſecuti, quo ille Diuorum Caroli Quinti & Philippi parentum veſtrorum per has regiones profectionem ſua lingua complectitur. Videbam enim præter voluptatem, quam Lector ex illa ſcriptione capiebat, hunc etiam fructum percipi, vt cùm dubitaretur de ritibus introitus, de ſolemnitatibus Celſitudines veſtras inaugurandi, aliiſque cærimoniis ac conſuetudinibus, codex ille ſtudioſè quæreretur & euolueretur. Nam paternis veſtigiis non ſecus quàm virtutibus vbique inhærere propoſitum vobis eſſe, non modò ex heroicis actionibus veſtris vidimus, ſed expreſſis

etiam verbis palàm declaraſtis. Quamobrem hoc opus eò gratius fore confidimus,quo propius ad paternam imitationem accedere videbitur.Sed vtinam eâdem quâ inclytus veſter parens ad nouum Principatum fortunâ veniretis;vtinam noſtræ voluntati in vobis ſuſcipiendis, quam habemus ardentiſſimam, facultates reſponderent! Rex pater prouincias introiuit pacatiſſimas; vos eas ingredimini belli flammis conflagrantes. Ille diuites inuenit opibúſque florentiſſimas;vos omnium fortunas inteſtinis hiſce motibus euerſas reperitis. Vidit ille integras, locupletes & refertas; vos mutilas deprehenditis, miſeras perditáſque. Quòd ſi calculum ſubducamus opulentiæ eius æui, rerúmq; vbertatis & felicitatis,cum hoc ſtatu impedito & difficultate,auum illum veſtrum ſæpenumerò & parentem,Belgicarum ditionum facultatibus adiutos, copiis inſtructos, hoſtibus formidabiles, potentes & victores fuiſſe demonſtrabimus; veſtræ Celſitudines ad Belgium liberandum à prædonibus immaniſſimis ex Hiſpanicæ monarchiæ theſauris depromunt,& ſubſidia conferũt, quæ maximus ille Regum frater veſter & cognatus liberaliter ſuppeditat. Quicquid igitur deuotiſſimæ noſtræ ciuitates ad vos excipiendos operæ contulerunt,quicquid votis feruẽtiſſimis impenderunt & ſtruxerunt, id exſpectationi, quam de aduentu veſtro optatiſſimo conceperunt,tribuẽdum cogitate. Etſi enim veſtris meritis (quæ maxima eſſe nemo inficiabitur, ſi generis præſtantiam inſignéſque virtutes & fortunam ſpectemus, qua proximè ad Diuos & Auguſtos acceditis) hos omnes quos edidimus, & maiores triumphos deberi fateamur,vt nullus apparatus nec ludi nec ſpectacula eximio ſplendori,quo ſupra reliquos mortales effulgetis & radiatis, poſſint ſatisfacere, aut gloriam exæquare, qua nulla eſt illuſtrior; ex ipſo tamen triumphi argumento facilè animaduertitis quid à vobis exſpectemus, quid votis flagitemus, quid præſens rerum ſtatus deprecetur & requirat. Pacem exoptamus, pacem petimus & oramus, & vel nobis tacentibus

ipſa

ipſa ſymbola, inſcriptiones & emblemata noſtra pacem rogant expetúntque. Arcus ereximus moléſque triumphales, vt de hoſtibus victis vel reſipiſcentibus glorioſè triumphetis. Nec aliud pegmata noſtra declarant, quàm ſpectacula poſt victoriã, ludóſque apparatiſſimos, quos vobis nunc vouemus. Quæ dum vtrinque fiunt, & ad nos ab hoc bello acerbiſſimo liberandos ſanctas cogitationes & conatus conuertitis, nos iuſtos triumphos feriò adornamus; has vobis primitias offerre decreuimus, ea mente & conſilio, vt populi Belgici Principibus ſuis deditiſſimi & fideliſſimi ſtudia & deſideria, quæ perſpecta iam habetis, æternis litterarum monimentis conſecrentur, ne eorum memoria quæ vobis ediderunt, cum materiata ſtructura intercidat, dum debita veſtris virtutibus trophæa marmorea præparantur. Ceterùm ab exceſſu Erneſti præſtantiſſimi Principis, Alberte Sereniſſime, ad tuum ex Hiſpania aduentum, & præfecturam feliciter geſtam, mutatum in iuſtam poſſeſſionem imperium, itinerarium in Hiſpaniam cum ſponſa Regina, reditúmque per Italiam & Germaniam cum coniuge Sereniſſima, optatum in dotalem Principatum ingreſſum, cum rebus in itinere geſtis, inauguratione & ſuſceptione in Belgio veſtra, ea ſerie qua ſunt acta fideliter deſcripſimus. Ex quibus colligetis, ſi Hiſpanicos triumphos & Italicos cum Belgicis cõferatis, ſi quietem diuturnam illarum regionum cum triginta quatuor annorum turbis noſtris, ſi pacem qua florent, cum bello quo atterimur, ſi proſperitatem & opulẽtiam, quibus illæ ornantur, cum afflictis fortunis & inopia noſtra componere vobis libeat, nõ videbitur contemnenda Belgarum gratulatio, ſed aliarum nationum ſpectaculis æquanda. Quis tunc erit plauſus, quod gaudium, quæ hilaritas, cùm veſtras Celſitudines aut victrices ſalutabimus, aut pacatis his motibus concordiæ affectrices & conciliatrices? Hîc mihi pulcherrima verſatur ob oculos Romanorum hiſtoria T. Quinctij Flaminini, cùm auctore Senatu Græcis libertatem Macedonibus victis reddidit;

non enim nisi bello teterrimo hoc confecto liberi vnquam erimus. Et quemadmodum præcone immunes suis legibus Græcos pronunciante, maius erat gaudium, quàm quod vniuersum homines caperent, tantúsque cum clamore plausus est exortus, totiésque repetitus, vt facilè appareret, nihil bonorum multitudini gratius, quàm libertatem esse: sic Belgica tota natio tam insignem gloriæ fructum virtutibus vestris parandum reseruabit. Dum itaque conatus vestros pulcherrimos Deus promouet, nos triumphos instruimus victoriis vestris debitos, hunc ingenij nostri fœtum præmittere decreuimus, vt intelligant omnes gentes, qua Belgæ in Principibus suis excipiendis fide sint & animo; quod ex his auspiciis & inauguratione etiam illi animaduertent, qui præsentes non fuerunt, vt & posteri iudicabunt. Neque aliis hoc opus quàm Celsitudinibus vestris videbatur dedicandum, tum quòd ad triumphos, quos vestræ ciuitates vobis exhibuerunt, eorum etiam descriptio pertineat, tum quòd hæ primitiæ cum imperio vestro natæ, non sint aliò transferendæ, quàm ad ipsos Principes & locorum dominos, præsertim à subdito vobis deuotissimo, nihil aliud in votis habente, quàm vt vobis charus sit, honoríque vestro velificetur. Quod cùm fuerit assecutus, ad reliquas vestrarum Celsitudinum actiones & heroicos successus scriptis consignandos accingetur alacrior.

HISTO-

HISTORICA NARRATIO PROFECTIONIS SERENISSIMORVM ARCHIDVCVM AVSTRIÆ, DVCVM BVRGVNDIÆ ET BRABANTIÆ, ALBERTI ET ISABELLÆ:

Et eorum optatiſſimi in Belgium aduentus, rerúmque geſtarum & memorabilium, gratulationum, apparatuum, & ſpectaculorum in ipſorum ſuſceptione & inauguratione hactenus editorum accurata deſcriptio.

AB Erneſti Archiducis, Principis verè optimi exceſſu è vita, cuius ſanctas de pace cogitationes hoſtes Bataui contemſerant, & æquiſſimas conditiones à ſuperſtite oblatas ſuperbè & contumeliosè reiecerant, animi eius dotes iam defuncti commendabant (ob egregias nimirum plurimasq; virtutes affectuum commiſtione ad res maximas gerendas & ad gloriam conformatas, atque ità temperatas, vt ſpecie quadam diſpares prudentiâ iungerentur, ſeueritas lenitate & benignitate, imperium & poteſtas, alieno à priuatis commodis animo ornaretur, eiusque ſumma grauitas, multis humanitatis condimentis mitigaretur) Belgij præfectura ad generoſiſſimum, Illuſtriſſimumque Petrum Henriquez de Guſman Fontium Comitem, qui aliquot ante menſibus, cum maximis mandatis à Rege ablegatus in prouinciam venerat, ab Ordinum Conſilio fiduciaria eſt delata, deinde ab ipſo Rege, Principe noſtro clementiſſimo per litteras approbata, vſque ad sereniſſimi Alberti Auſtriaci Cardinalis ampliſſimi, Proregis Luſitaniæ aduentum, quem in Erneſti fratris demortui locum ſufficere decreuerat. Comes itaque Fontanus adminiſtrationis ſuæ primordia feliciter auſpicatus eſt ab Huenſis opidi in Moſæ ripa ſiti expugnatione; quod cùm à bello vacuum ac nullius partis eſſet, Bataui non ſine perfidiæ inſigni nota, duce Carolo Heraugerio dolo interceperant, & in bona aliena ditionemque ſereniſſimi Eburonum Principis, contra omne ius gentium, & libera vtrique populo commercia, fidemque pactam inuaſerant. Ad quod recipiendum Archidux Erneſtus ductu Comitis Fontani, Principi Electori Erneſto Colonienſium & Leodienſium Epiſcopo, copias auxiliares miſerat; qui poſitis ex vtraque fluuij ripa caſtris, opidum Huenſe arcemque obſederant, & ſubſidia à Comite Mauritio Naſſouio hoſtilis exercitus duce miſſa, celeritate præuerterant. Admotis enim ad muros ſcalis, cæſisque hoſtibus, qui maturè ſe recipere in caſtrum nequiuerant, primùm opido ſunt potiti; deinde machinis bellicis & maioribus tormentis ex editiori loco in arcem diſpoſitis, ac ſeſquimille ictibus in propugnacula diſploſis, ad deditionem obſeſſos coëgerunt, datis conditionibus pro rei indignitate vt pleriſque videbatur lenioribus, liberi cum armis & impedimentis egreſſus. Non hoc rerum ſucceſſu à pacis rationibus factus eſt alienior Fontani Comitis animus, neque Batauorum hoſtiumque ſociorum concordiæ per litteras poſtulata reiecit. Nam cùm illi à Rege Galliarum, & Britanniæ Regina, quibus fœderis vinculo arctè obſtringebantur, ad omne commercium cum regnis Hiſpaniæ,

in quo

in quo fortunas suas sitas esse non ignorant, interdicendum tollendumque vrgerentur; accedentibus damnis quæ in agro & pecore recenter acceperant, aggeribus tempestate ac maris æstuariis fluminumq; insolita exundatione superatis & perruptis, animumq; ad colloquium de pace ineunda adijcere viderentur; Fontanus hominum, qui Cæsaris honestissimas, ac S. R. Imperij legationes admittere recusauerant, plurimisque Regis optimi ac Ernesti litteris perbenignè inuitati, nihil de ferocia sua solita remiserant, neque ad vllas concordiæ rationes spectare antea voluerant, mutati consilij occasionem amplectendam ducens, rem per internuncios primùm aggredi decreuit, & illorum de pace explorare sententiam. Sed reuersis, quos miserat, grauissimis viris, & relatione eorumdem audita, cùm neque Regij nominis, neque dignitatis rationem haberi, verùm subditos qui à fide & obsequio defecerant, Principem velle excludere ab actione pacis, ac si partes eius nullæ hic essent, intelligeret, colloquio intermisso, cogitationes omnes ad rem bellicam conuertit. Cuius administrationem non rectè posse procedere animaduertens, nisi prius correctâ militari disciplinâ, quàm exercitum in Veromanduos duceret, rebus in agro Luxemburgico bene gestis, locisque receptis quæ Galli cum Batauis ibidem occupauerant, edicto castrensi promulgato; In militem nefarias de Deo Opt. Max. ac beata Virgine, aut sanctorum aliquo voces proferentem, vel minus reuerenter de iis loquentem, loca sacra profanantem, vel ea diripientem, vim aut iniuriam sacerdotibus, sacrisq; Deo virginibus inferentem, ne in opidis quidem arcibusque expugnatis; & in militem matronas virginesque violantem, impuberes iugulantem, captos deditosque contra pacta trucidantem, vel oblata deditione vi aggredientem, vel iis insidiantem, socios deprædantem, mercatores in castra commeantes spoliantem, sine ducis sui aut tribuni venia ad agendas prædas euagantem, ordines vel locum stationis deserentem, priuatas iniurias monomachia vindicantem, scortum in castra secum adducentem, capitis pœnam statuit.

Quibus ità constitutis, rebusque necessariis ad bellum cōparatis, copias in Veromanduos eduxit. Castellettum arcem Galliæ limitaneam, quatriduo expugnauit; aliisque arcibus captis, aliis commeatu & præsidio firmatis, Dorlanum castra mouit, opidumque arcta obsidione cinxit. Dux autem Bullionius collectis viribus quàm potuit maximis equitum peditumque ex nobilitate Gallica, ad opem obsessis ferendam aduolauit. Fontanus pręsidiis vallo impositis ad eruptiones obsessorum coërcendas, manus cum Bullionio fortiter conseruit, & insigni de Gallis fusis fugatisque victoria potitus est; cæso Villarsio Galliæ Marescallo cum Sencheuallio eius vicario, & plus minus centum nobilibus, aliisque ordines ducentibus; captis etiam quamplurimis, peditatu ad internecionem deleto. Dum in Gallia hæc geruntur, res non minus feliciter Illustri Comiti Bergensi successit, Ducatus Geldriæ præfecto, qui mandatis Fontani cum Christophoro Mondragonio arcis Antuerpianæ præfecto, cum aliquot turmis equitum & cohortibus peditum ad opidum Comitatus Zutphaniæ Grollam à Mauritio obsessum liberandum accesserat: Sed non exspectato regij militis aduentu, Nassouius motis inde castris retrocessit. Interea Fontanus res omnes comparabat, ad oppugnationē Dorlani necessarias, quod paucis post diebus expugnatum & vi captum fuit, cum magna præsidiariorum strage, quorum vltra mille cadauera reperta sunt, & quàm plurimi nobiles & primarij viri, centuriones & tribuni militares. Dorlano expugnato, munitissimo Galliæ propugnaculo, à maximis Principibus atque exercitibus florentissimis intentato, paucos admodum dies Fontanus intermisit, cùm euocatis vndiquaque maioribus copiis, ad firmissimam vrbem Cameracum castra locat; acceptoque fausto omine è victoriæ nuncio à Bergensi Comite ac Christophoro Mondragonio qui apud amnem Luppiam feliciter pugnauerant, tribus hostium Comitibus captis, vno interfecto; vallis & munitionibus propè vrbem excitatis, arctius eam obsidet, & tormentis maioribus admotis & displosis, paucis post diebus, populi Cameracensis studio & opera recepit. Is enim tam salutis quàm veteris obsequij rationem habens regium militem intromisit, Gallicis pręsidiis cum Balignij domino ad deditionem coactis. Ita Comes Fontanus incruentam de vrbe & arce inexpugnabili victoriam est adeptus. Hostis autem Batauus qui copias regias partim bello Gallico, partim vltra

tim vltra Rhenum ſciebat diſtineri impunè aliquid in Brabantia tentandi occaſionem oblatam ſibi ratus, magnopere rebus ſuis conferre exiſtimabat, ſi Liram opidum, paulo plus duobus Antuerpiâ miliaribus, totidemque Machliniâ ſitum interciperet. Sed quia hæc expeditio potiſſimum ad Antuerpienſes ſpectat, in quorum maximè gratiam hæc ſcriptio inſtituta eſt, eius narrationem paulò altius repetamus. Heraugerius igitur, qui ducem ſeſe præbuit, ordines eo tempore apud Batauos ducebat, cùm adminiſtrante has Belgicas prouincias Alexandro Farneſio Parmæ & Placentiæ Duce, heroë fortiſſimo, Batauí ſociiq́ue rebus ſuis diffiſi, ad externa Britannorum auxilia confugerant. Copias itaque miſit eius populi Regina cum Roberto Comite Leyceſtriæ legato, qui principis ſuæ nomine cautionem à Zelandis Batauiſque acciperet, & pro mutua pecunia in ſumtum belli data, ac in poſterum eroganda, quædam opida loco pignoris Britannici militis præſidio occuparet. Verùm vbi Robertus accepta in poteſtatem Fliſſinga & Briela, cum quibuſdam opidis, quæ vt erant limitanea, ita perſpiciebat ad defenſionem potius cõtra claſſes Regias, quàm ad ſecuritatem Reginæ attributa, in animum induxit prouinciam maioribus præſidiis confirmare, vt vel principi ſuæ abundè cautum foret, vel ſi qua ratione, impoſito in plurimas ciuitates milite, perſuadere illis poſſet, ſe nõ ad auxilium, ſed ad imperium veniſſe, ac Regij nominis odio, quo gens illa tum flagrabat, ſeſe per ſubſidia è Britanniis miſſa ex defenſione principatum affectare; rem aggredi occultis conſiliis inſtituit, quam à feroci populo ſe nullis conditionibus impetraturum ſciebat. Primùm itaque egit cum Theodoro Senoyo legionis præfecto, eiuſque partis Batauiæ, quæ Septentrionem ſpectat, & præmiis hominem ad rem ceteroquin attentiorem eo facilè perduxit, vt omnia præfecturæ ſuæ opida dediturum & in verba reginæ adacturum ſe promitteret. Eandem operam pollicentur Carolus Heraugerius, Nicolaus de Maulde, Coſmus de Peſcarengiis, cum aliquot coniuratis, de Lugduno Batauorum in Comitis Roberti poteſtatem redigendo; inter quos conuenerat, vt milites Nicolai, cohortem præſidiariam in ea vrbe habentes, porta quadam occupata Heraugerium cum cohorte inſtructiſſima intromitterẽt. Sed coniuratione antè patefacta quàm ad conatum ducta, Nicolaus & Coſmus cum Iacobo Valmario capite pœnas dederunt, Heraugerius Leyceſtrij patrocinio elapſus, Batauiſque in Comitis gratiam in hac culpa conniuentibus, rebus ſuis conſulendum ratus, ad opidum Bredam capiendum ſe contulit, nauigio quo foſſiles glebæ ſole excoctæ (quibus vice lignorum pro igni Batauí vtuntur) vehi conſueuere, ita apparato, vt ſeptuaginta milites ſub tabulatis tecti ceſpitibus ſuperiectis à nemine conſpicerentur. Proiectæ audaciæ facinus, quod incuria militum præſidiariorum benè illi ceſſit, qui nauis eius aluum priuſquam in arcem intromitteretur, explorare neglexerant. Signo dato per nautam qui intempeſta nocte Sinonis partes agebat, inſidiatores è latebris educti, vigilibus obtrũcatis arce potiuntur, receptiſq; ſocijs & agminibus conſciis, ciues deditionẽ facere coëgerunt, à præſidiariis fuga turpiter elapſis flagitiosè deſerti. Capto opido Illuſtriſs. Philippi Auraici Principis patrimonio, qui immunis à bello in Hiſpania degebat, Heraugerius eidem arciq́ue præficitur. Quamuis autem hoc facinore priorem apud Batauos maculam eluiſſet, tamen ad ingenium, quod habet inquietum, paulò poſt reuerſus, Bredanam præfecturam velut quæſtuoſam quandam officinam datam ſibi ratus, clandeſtina cum Regiis quibuſdam miniſtris colloquia per epiſtolas & per internuncios conſcio & auctore Mondragonio primùm habuit. De reconciliatione cum Regia Ma^te^ deinde cœpit agere, pretium eius beneficij deditionem opidi pactus & pollicitus. Et ne ſterilis illi foret interea hæc promiſſio, Mondragonium rei quam peroptabat credulum, eius exſpectatione ſuſpenſum detinuit, donec quinque & amplius florenorum millibus in pecunia numerata, & monilibus ſponſalitiis, vxorem enim eo tẽpore ducebat, ſenem emunxiſſet. Quod ſi ducibus Batauorum qui ſummæ rei præſunt, conſciis & conſultis ab ipſo factum fuerit, ſiue non ab omnibus huiuſmodi ſordes militiâ indignas auerſantibus probatum fuerit & laudatum, vbi tamen Heraugerius turpitudinis conſcientiâ fidem ſuam ſi non dubiam eſſe, ſaltem non cenſeri niſi cum exceptione apud Batauos intelligeret, ad caſtrum & opidum Huenſe vti dictum eſt, contra pacta conuenta inuadendum ſe accinxit. Arce

verò per regios & Eburonum Principem citò recuperata, deditionis formulam, quâ incolumem ad suos receptum impetrauerat, ac litteras Mondragonij, per quas de homine retinendo, atque ad rationes rerum præteritarum reddendas compellendo perscripserat, anteuertit; Et in morem fibri, si vera animalis seu fabulosa historia est, eas partes præmordentis, persequente venatore, ob quas se peti nouit, reditus festinationem ab equitibus comitatui deditorum destinatis, auro obiecto redemit. Et licet altero hoc facinore suspicionis maculam quam antea contraxerat, abstersisse videretur, tamen næuum aliquem adhuc manere sciebat. Ad quem eluendum, cùm à trãsfuga accepisset, Liram opidum Brabantiæ non ita quidem magnum, sed natura loci valloque munitissimum, & ad agendas prædas, agrumque populandum situ opportunum, tum ad omnia commercia per subuectionem Scaldis præcludenda commodissimum, intercipi dolo posse, contractis raptim è vicinis præsidiis octingentorum peditum ac centum viginti equitum copiis, pridie Id. Octob. anno nonagesimo quinto supra sesquimillesimum, insidias propè opidum in agro suburbano concubia nocte locat, primoque crepusculo, portam quà Machliniam versùs iter, duce transfuga adoritur. Pons ad portam præbet aditum, fossæ velut quoddam sepimentum interiectus, non frequentibus vt alibi testudinibus suffultus, sed vnico tantùm eoque exiguo fornice aquæ fluxui peruius, cum muris lateritiis vice propugnaculi vtrinque assurgentibus. Explorauerat transfuga ac indicium fecerat, muri fundamenta, quæ ampliori infrà crassitudine construuntur, sub aquis ita latêre, vt iter pedibus ad vallum, accommoda inde accliuitate ascensum facilem præberet. Hoc ergò vadum transeunt vnus & item alter, aliique illorum vestigiis insistẽtes vallo conscenso vigilem corripiunt, hominique strictis gladiis mortem comminantes si vel mutire audeat, vocem metu præcludunt, donec pluribus suorum intra mœnia receptis, ciuium sub porta excubantium stationem inopinato opprimerent, aliquos cæderent, ceteros loco pellerent. Tum effractis portæ claustris machinâ quadam ferrea, quam in eum vsum secum attulerant, reliquus peditatus cum equitatu intromittitur. Ad clamorem & tumultum incolæ excitantur, & accurrunt ad incendium commune restinguendum, vitam & facultates omnes metiuntur fortunâ eius diei. Pugnatur acerrimè, & cum tanta contentione, vt inuasionem fori spacio quatuor horarum animosè inhibuerint, hostem semel retrocedere atque iterum coëgerint, vt equites tergo verso primum peditum agmen tantum non obtriuerint. Tandem hostium numero animoque inualescente, incolis loco pulsis, recrudescit in foro pugna, sed cùm impetum irruentium tam milites quàm ciues ægrè sustinerent, incendio excitato ciuium animis languescentibus, fuga quisque sibi consulit. Opidi præfectus Alfonsus de Luna rem non minus strenuè quàm prudenter gerit, fortiterque dimicando pedem retroferens, cum paucis præsidiariis ciuibusque collectis Lisperanam portam occupat, & ad eam tuendam, nihil nõ pro loci & necessitatis opportunitate parat & disponit, nuncios Antuerpiam & Machliniam emittit, quo loco res sit indicat, subsidia vt mittant rogat; socios interim cohortatur, vexillum militare in fastigio portæ locat, vt auxiliis aduentantibus procul signum esset, eam opidi partem, sicut nunciauerat, in sua adhuc potestate esse. Ibi Heraugerius seu quòd suos non posset in officio continere, consueto huius æui malo, dissolutâ & proiectâ militari disciplinâ; cui etiam accedebat, quòd copiæ è diuersis præsidiis euocatæ in huiusmodi expeditionibus, aliis quàm suis centurionibus & præfectis minus dicto audientes sunt; siue quòd existimaret, regio exercitu partim in Gallia ac Cameracensi obsidione, partim duce Mondragonio circa Rhenum occupato, à vicinis locis nullo aut infirmo præsidio munitis, nihil planè sibi pertimescendum esse; à conficiendis eius opidi reliquiis securius abstinuit, acceptoque per tubicinem, quem cum deditionis conditionibus miserat, Alfonsi responso, sese nempe quoad viueret, inde non cessurum, portę expugnationem, vbi locum dispexit, vsque in vesperum distulit, ac militi ad prædam per opidum dilapso, licentius quàm prudentius indulsit. Toto itaque opido diffusi grassantur, priuatas ædes spoliant, sacras diripiunt, ac bello Diuorum imaginibus indicto, nullum impietatis scelus prætermittunt. Immanissimus Christiani nominis hostis Turca, si quam vrbem expugnat, manus suas à templis Christianorum abs-

rum abſtinet,& paſſim in Vngaria receptis aliquot opidis,quæ ante annos quinquaginta, ſexaginta & eo amplius ab ipſo occupata ſunt, templorum valuis clauſis aræ Chriſtianorum intactæ deprehenſæ ſunt. At noſtri qui pietatem imò hominem exuerunt perſonati Chriſtiani in locis à ſe captis nihil prius ducunt, quàm fana expilare, aras euertere,ſacroſancta diſſipare,polluere,conculcare. Triduo pręceſſerat,qui Diuo Gummaro Lirenſium Apoſtolo feſtus eſt dies,cuius ſanctam memoriam vltra annos octingentos,(nam tempore Pipini Francorum regis,vitę ſanctimonia & miraculis claruit)quinto Id. Octob.quotannis piè colunt,ac amburbali pompa ſacros cineres circumferunt,& producitur ſupplicatio in octauum diem. Ea occaſione venerabile feretrum in medio templi repertum,impiè inuadunt & nefariè contaminant. Non hæc à maioribus, ô Bataui, accepiſtis;qui eo ipſo die ab vltima veſtra Enchuſia, ad ſancti Gummari patroni itidem ſui ſollennitatem & cultum, frequenti multitudine Liram ſolent conuenire, & pia contentione ius prærogatiuæ ſibi vendicare, de feretro diui tutelaris in ſupplicationibus ſuis humeris geſtando. Vos hæc ſacra contemnitis,diſpergitis,profanatis. Liram illi acceſſerunt cum ſumma pietate & veneratione; vos ad opidum communis patroni domicilium diripiendum & vaſtandum,cum armis & flammis fanatici conuolatis. Illi ad ornandam & amplificandam Chriſtiano ritu religionem confluxerunt; vos ad violandam & penitus euertendam, iconomachorum more; illi ad pietatem & peregrinationem diuini cultus ergò,vos ad gurgitem auaritiæ rapina explendum accurritis. Sed quàm Deo diſplicuerit, quem in Sanctis ſuis mirabilem eſſe regius vates verè canit, nefaria hæc impietas, funeſto ſcelerum auctoribus ſucceſſu comprobauit. Etenim Antuerpienſes perlato ad eos capti opidi rumore, primum animis conſternati, vtpote quibus Lira eiuſdem eſt momenti, ac Græcis erant Thermopylæ,deinde confirmati, cùm ingreſſum ſubſidij per portam Liſperanam adhuc cuſtodiri ab Alfonſo intelligerent, Gaſparo Mondragonio Chriſtophori cognato, & in caſtri Antuerpienſis præfectura vicario,ſe ducem auxiliorum Liranis mittendorum cum aliquot arcis militibus Senatui offerente, tantus ciuium ardor exſtitit,tanta omnium alacritas, atque ad ferendas ſuppetias feſtinatio, vt ſigno paſſim tympanorum pulſu dato,ad arma capienda tota vrbe diſcurrerent,ad portam Cęſaream ingenti numero confluerent, factaque eruptione vix imperium ad ordines componendos exſpectarent. Præceſſerat Mondragonius cum ducentis militibus, & paulo ante eum cum ſelecta armatorum manu Iodocus Robbyns,ordines inter ciues Antuerpienſes ducens,ſuburbij eius vrbis quod Borgerhout vocant,aliorumq; pagorum dominio ciuitatis ſubditorum Droſſardus(officiarij nomen eſt, qui iuri dicundo præeſt) numeroſa multitudine è veſtigio ſubſequente. Senatus de ciuibus ſuis ſolicitus, ne in hoſtis inſidias vel in equitatum cum periculo inciderent,quòd pedites & agmine incompoſito egreſſi facilè ab equitibus in agrorum planitie opprimi potuiſſent, Gaſparo Mondragonio & Droſſardo nunciat, vt pauliſper ſubſiſtant,dum collectis copiis, coniunctiſque viribus Liram ſimul pergant, ac Iacobo Daſſæ & Antonio Berchemio, qui poſtmodum equeſtribus inſignibus ſunt donati, Ægidio item de Meere,ſuis in ſupremo ſubſellio collegis,viris ornatiſſimis, imperij in ciues ac expeditionis curam demandat, & oblongis haſtis bono numero ſubmiſſis quibus contra equitatum in acie poſſent conſiſtere cùm tantam multitudinem omnibus ſe portis effundere animaduerteret, vt copia mole ſua impedimento potius quàm ſubſidio foret, nec conſultum eſſe ſciret ciues ferè vniuerſos (tantus omnium ardor erat) ab vrbis cuſtodia vno tempore dimittere, ſtatuit vt ponte verſatili ſubducto, vlterior armatorum excurſio reprimeretur. Varij interim ſermones à quibuſdam ſerebantur,aliis inordinatam eruptionem improbantibus, ſi quid detrimenti multitudo accepiſſet, aliis contrà ſentientibus: Etſi enim ciuibus quibus vrbis cuſtodia mœniumque defenſio à Principe eſt commiſſa, in hoſtem eundi vel manus cum eodem extra vrbem conferendi haud incumbat onus, quod ad ſtipendiarios nec iniuſſos tamen ſpectat; Nihilominus ſi periculum & neceſſitatem, cum opportunitate rei bene gerendæ, quam Alfonſus cuſtodito opidi aditu præbebat,& celeritate,in qua Lirę liberatio ſita erat,comparemus,huiuſmodi in caſibus repentinis conſilij ſubiti reprehenſores,vicinis ſibi ædibus incendio conflagrantibus,cum con-

festim succurrendum est, aut præfectum vigilum, vel triumviros nocturnos, aut mandata magistratus de incendiis arcẽdis exspectare iubebimus. Præterea in tanta perturbationum concursatione, tempori potius quàm moribus est parendũ, & vt breue tempus longum imparatis est, ita hora vel momentum in huiusmodi periculis nisi sit prouisum, maximas reip. sæpe clades affert, certus enim dies non vt sacrificij, sic & consilij in bello exspectatur. Ex quo fit vt homines in propulsandis malis improuisò exortis, & diligentiores & audaciores sint, quàm cùm de lucro, quod incertum est, captando res agitur. Vt si ad opidum Bergas, latronum magis hoc æuo quàm militum receptaculũ, armis capiendum (cuius tamen expugnatio tanto esset huic vrbi & prouinciæ vtilior, quanto illi grassatores immanius & diutius per totam Brabantiam latrocinati sunt) ciues essent educendi, quod auctore Senatu nunquam est futurum, non sic animi erigerentur ad publicum commodum promouendum ac augendum, vt de Lira recens capta, ac de damno vitando ab omnibus certatum est. Quoniam autem omnia quæ reip. salutaria sunt, honesta & iusta habentur, nemo est qui Senatus Antuerpiæ consilium de ciuibus emittendis, nec ciuium ex subita necessitate voluntatem meritò queat reprehendere, vel rem strenuè gestam ad imperij Manliani siue Posthumiani calculum reuocare. Denique si Senatus portis non apertis præclarum sui populi conatum inhibuisset, quas non querimonias, quæ non plebis murmura in se concitasset, si subsidio impedito Lira periisset? Cùm in opidi conspectum copiæ conuenissent, prænunciis Alfonso ex itinere missis, qui auxilia mox illi adfutura indicarent, Drossardus locorum & viarum peritus cum ducentis armatis, inter quos triginta circiter milites erant, totum agmen præcessit vsque ad portam Lisperanam, Gasparo cum reliquis militibus suis, ac mediocri armatorum numero subsequente. Alfonsus cum gaudio venientes excepit, atque vnà cum iis quos secum habebat, vallo disiecto, quod tumultuario opere ante portam intra vrbem cum suis excitauerat, rectà in hostem ducit, cùm ab altera opidi parte ciues Machlinienses tympani pulsu se etiam ad opem adesse significabant. Pari enim in Catholicam religionem affectu, ac regij obsequij & communis patriæ amore excitati, accepto Lirani casus nuncio, auctore magistratu, ducibus Nicolao & Ioanne vander Laen, quorum hic consularis, ille eo anno Machliniæ Consul erat, cum præsidiariis quos contra hostium incursiones in vicinis propugnaculis, ciuitas suo stipendio alit, fluuio Netha duobus pontonibus opportunè ad ripam inuentis traiecto, Antuerpiensiũ ordinibus se coniungunt, ac effracta per eos qui primi introierant porta Antuerpiensi, cum summa animorum consensione, in opidum recipiuntur, hostesq; partim prædę partim poculis immersos, paucis resistentibus, ac inopinato vtriusque vrbis ciuium aduentu oppressos, & veluti Panico terrore correptos, in fugam conuertunt, multos trucidant, alios spoliis, equis armisque relictis è mœnibus præcipites in aquas dare se cogunt, quorum aliqui natandi, inter quos & Heraugerius, peritiâ euadunt, plurimi submerguntur, ac quatuordecim hominum mortem, quorum quinque ciues, totidem erant Hispani, quatuor milites Galli, quos manè dum vrbem inuaserant, occiderunt, quadringentis suorum funeribus expiarunt, multis sauciis & captis, nemine Antuerpiensium, qui bis mille armatorum, nemine Machliniensium, qui quadringentorum numerum excedebant, ibi desiderato. Vterque populus victor ad suam quisque vrbem cum manubiis hostilibus, armis, equisque vt cuique in prædam cesserant, eodem die reuertitur. Omnipotenti Deo pro tam admirabili Liranæ liberationis beneficio solemnes gratiæ sunt actæ. Rex vbi hæc intellexit, strenuam vtriusque populi operam collaudauit, illumque sibi nuncium gratiorem aduenisse quàm de dedito Cameraco, regio suo testimonio declarauit: quòd hæc expeditio beneuolo & gratuito ciuium, optimorum subditorum studio, vno solùm die, sine belli expensis, illa operâ militis stipendiarij facta esset: quemadmodum Illustrissimus Marchio Hauræus, in sequenti magistratus renouatione Ma^tis suæ nomine disertis verbis retulit, ac Senatui gratias egit.

Dum hæc fiunt in Belgio, Rex optimus de salute ditionum suarum Belgicarum solicitus, earum præfecturam Ernesti Archiducis memoriæ inclytæ loco, in fratrem eius Albertum Archiducem, Cardinalem amplissimum, Archiepiscopum Toletanum non minus pru-

nus prudenti quàm maturo consilio, & pietate motus transfert. Et vt eius in easdem prouincias ingressus insigne clementiæ testimonium secum ferret, itineris comitem dedit Illustrissimum Philippum Principem Auraicum, qui à Duce Albano in Hispaniam missus, in secessu illo ac otio salutari à ciuilibus controuersiis plurimis annis egit. Qui si hîc adoleuisset in tam perturbato reip. statu, periculo obnoxius fuisset, ne vel ea quæ fiebant, probare cogeretur, vel iis interesse etiamsi non probasset; quarum altera turpis, altera periculosa ratio illi fuisset. Quamobrem ipsi tutior & honestior fuit diuturna à ciuilibus procellis absentia, quòd siue officium & fortunam secutus cum parte meliori, seu communi errore lapsus, tempestate abreptus esset, difficulter naufragium euitare potuisset. Omnibus igitur rebus ad Amplissimi Cardinalis cum suo comitatu profectionem paratis, quæ ob parum firmam Regis valetudinem, & à Turcicis piratis non satis tutum mare, in aliquot dies extracta est, discessit vrbe regia Mantua Carpetanorum, Madricium hodie vocant, eodem anno nonagesimo quinto, die etiam quinto Kal. Septemb. horâ tertiâ summo manè, & ante meridiem Complutum venit. Collegia vniuersa academiæ & senatus obuiam illi processerunt, eius Celsitudini claues ciuitatis, quæ in Ecclesiasticis Archiepiscopum Toletanum agnoscit, obtulerunt, & vt postero die disputationi & orationi à clarissimis celeberrimæ academiæ Doctoribus habitæ interesset impetrarunt. Tertio Kal. Caraccam profectus (Guadalaxaram hodie vocant) à Principe Illustrissimo Infantasgi Duce, qui præter generis inter ceteros proceres Hispaniæ ornamenta, aurei velleris torque decoratus est, vltra opidi pontem, cum magno nobilium, ordinisque senatorij virorum comitatu, non solùm excipitur, sed in ædibus eius quas habet splendidissimas, hospitio sumptuque cum familia vtitur. Quinque porrò dierum itinere Castellæ regno excedens, Arragonensium fines ingreditur. Daroca opido nomen est, vbi gubernator cum centum equitibus, totidem peditibus ad limitem prouinciæ Archiduci occurrit, qui ad opidum adueniens, magistratum cum nobilibus & equestris ordinis viris obuios sibi habuit: & ad templum deductus diuinis rebus peractis, ac ostẽsis sacris ibi corporalibus (in quibus sanctam hostiam quam sacerdos consecrauerat, & superuenientibus ex improuiso hostibus panniculo inuolutam sub lapide reposuerat, eamque reuersus in carnem immutatam ac panniculo tenaciter adhærentẽ inuenerat, quæ res felicem Darocam & memorabilem reddidit, vt Marineus Siculus tradit de rebus Hispaniæ libro quinto) ad palatium se recepit, populo passim ludos, taurique venationem exhibente. Inde in opidum venit quod Carinnenam vocant, vbi prẹter magistratum duas ciuiũ cohortes, vnam more Christiano, Turcico alteram apparatu egregiè armatas, leuique prælio inter se confligentes magna cum oblectatione vidit, ac inter ceteros ludos quos populus dabat, tres distinctis locis fontes, triplicis speciei vino scaturientes. Hinc secundo die Cæsaraugustam ingreditur, Saragossam modò dictam regni metropolim, Prorege comitante cum omni nobilitate ac regio satellitio. Omnes vrbis vici concentu musico personabant, arx per quam transibat ingenti tormentorum maiorum & minorum fremitu reboabat. Sequentis diei horas matutinas, Cardinalis in templo D. Virginis Mariæ, quæ Pilaria nominatur, miraculis celeberrimæ, ac Sanctorum reliquiis visitandis absumpsit, in æde prẹcipua Sanctæ Encratidi sacra, quam Engratiam vocant. Tot enim martyres sanguine in hac vrbe profuso Christianum nomen propagasse refert, ex Prudentij hymno quarto περὶ στεφάνων, de octodecim martyribus Cæsaraugustanis, Ioannes Vasæus in suo Chronico Hispaniæ, circa annum Christi trecentesimum & sextum, vt Cæsaraugustani non cum quauis ciuitate, sed cum qualibet prouincia eo nomine contẽdere & gloriari queant. Tempus pomeridianum equestribus ludis & velitationibus spectandis datum. Quatuor deinde dierum itinere ad limites Cataloniæ, quæ Tarraconensis Hispaniæ prouincia est, Ilerdam peruenit, ac à gubernatore regnique nobilibus honorificè excipitur; tibicines modulos suos cum tubarum clangore per vices alternabant; populus personatus saltationes varij generis edidit, quod passim in huiusmodi Principum aduentibus Hispanis peculiare est. Hinc per ciuitatem Tarragensium transiens, tertio post die ad monasterium venit, in monte situm quem Serratum vocant, vbi Diua virgo religiosissimè colitur. Domus est

teſte Marineo loco ſuprà citato, in altiſſimo monte poſita, in conualle amœniſſima rupibus adhærens, & à multis non ſolùm Hiſpaniæ populis, ſed etiam ab externis gentibus & peregrinis frequentata. Supra in locis altioribus montiſque iugis ædiculas habet, in quibus viri religioſiſſimi Deo ſeruientes ſolitariam vitam agunt, qui cum ſe adeuntibus ſermocinantur & ſanctiſſimè conſulunt. Hæc præterea domus quamuis parua, cubicula tamen & hoſpitia habet, in quibus Reges, Duces, Marchiones, Comites & Equites ſeparatim recipiuntur. Huius autem ſanctiſſimæ & deuotiſſimæ domus ordinem, diuinaque myſteria, multaque miracula, quæ magno indigent volumine, breuitatis cauſa omittimus, quia ſunt ab aliis auctoribus commemorata. Hæc Siculus. In hoc monaſterio Princeps Auraicus ſuam Celſitudinem aſſecutus ſuperuenit. Inde altero poſt die Barcinonem eſt peruentum, ibique honorificè ab Epiſcopo cum canonicis, Prorege cum nobilibus, & Senatu exceptus ac triduo commoratus, conſcenſa triremi Genuenſium prætoria, cum ſeptemdecim aliis, & octo Hiſpanicis triremibus ſoluit. Claſſis litus Cataloniæ legens ſinumque Narbonenſem emenſa, auris à puppi aſpirantibus, propè Maſſiliam in anchoris ſtetit, dum ad lignationem & aquationem claſſiarij dimittuntur. Maſſilienſium proceres cum triremi ornatiſſima ſalutatum ſuam Celſitudinem veniunt, commeatu claſſem iuuant, & è portu comitantur. Narbonenſem poſtea oram præteruecti & in portum delati, in nauim prædatoriam Aremoricam bellico apparatu inſtructiſſimam inciderunt, quam Hiſpanicæ triremes remulco ſecum traxerunt. Curſu deinde Niciam versùs inſtituto, & in portubus quibuſdam inualeſcente vento claſſe ſubducta, ad portum Herculis Monœci, Villafranca nunc dicitur, die tertio ſeſe appulit. Cardinalis equo vectus Niciam pergit; tres peditum cohortes obuiam proceſſere. Epiſcopus Nicienſis ſumma cum humanitate Celſitudinem complectitur, magiſtratus ciuitatis claues ei offerunt. Arce perluſtrata quæ eſt munitiſſima, nauem denuo conſcendit; & emenſis viginti paſſuum millibus triremis prætoria Genuenſium occurrit, Illuſtriſſimum Principem Andream Auriam vehens, qui ad ſalutandum Cardinalem venit. Princeps Auraicus Sauonam præceſſerat, Romam indè profectus; vbi Regiæ Catholicæ Ma^tis legati, qui ad pontem Miluium obuius ei venit, hoſpitio vſus, poſt triduum ad oſcula pedum Pontificis & colloquium admiſſus eſt. Archidux Cardinalis Principe Auria deducente Sauonam nauigauit. In portu materiatum pontem conſtruxerant ad commodum è triremi deſcenſum, in cuius exitu porta triumphalis erecta variis erat ornamentis conſpicua. In faſtigio ſub inſignibus ſuæ Celſ. ità ſcriptum legebatur:

ALBERTO CARDINALI ET ARCHIDVCI AVSTRIÆ

S. P. Q. G.

Infrà hic verſiculus latus dextrum occupabat:

Vade age, fer pacem Belgis & comprime bella.

Siniſtrum huiuſmodi:

Bello agitata diu mox te veniente quieſcam.

Ampliſſimus Genuæ Senatus, qui hìc aderat, præter cetera amicitiæ & obſeruantię officia, ſuæ Celſ. eiuſque familiæ octodecim diebus, quibus ſubſtitit Sauonæ, liberaliter ſumtum præbuit. Sereniſſimus Dux Sabaudiæ, à Pedemontanæ regionis ingreſſu, per fratrem Amadeum ad opidum Montis regij honoris cauſa præmiſſum, idem fieri iuſſerat. Ipſe Reconicij, hoc opido nomen eſt, Archiducem exſpectabat, eumque Auguſtam Taurinorum deductum nullo non beneuolentiæ cultuſque officio proſecutus eſt. Singulis enim diebus, nouem autem morabatur, nouo generi oblectamenti cum Duce & Infante Catharina eius coniuge, ac tribus Allobrogicæ iuuentutis Principibus, nunc venationis, nunc aucupij, ludorumque aliorum feſtiuitati interfuit. Princeps Auraicus Roma reuerſus, equeſtris decurſionis palmam ibi tulit. Quatuor etiam Epiſcopi qui eò conuenerant, ſacroſanctum Saluatoris noſtri ſudarium, quod perquàm religioſè Taurini aſſeruatur, cum magna veneratione Archiduci oſtenderunt. Permanſit enim integra, (teſte

Baronio Ecclesiasticorum annalium tomo primo ad annum Christi trigesimum quartum) diuina operante virtute, illæsaque hactenus sanctissima sindon illa, quæ corporis Domini nostri Iesu Christi delibuta vnguento, in sepulchro posita fuit veluti operimentum & stratum, quæ & in se imaginem in sepulchro Domini iacentis expressit; asseruaturque summo honore in Ecclesia Taurinensi. Discessum inde est quinto Kal. Decemb. & bidui itinere Pedemontana regione à tergo relicta, in Sabaudiam penetrarunt vsque ad Alpes Cottias, quem montem Cinisium hodie nominant: cuius ascensus quamuis sit difficilis, atque ad quatuor mille passus accliuis, hexaphoro tamen sella gestatoria, quam Dux Sabaudiæ conferri iusserat, ad iugum montis commodius superandum, eique dono dederat, munus siquidem vtroque Principe dignum, nunquam vsus fuit, sed eques ascendit, ipsumque montis verticem transgressus qui in planitiem quatuor mille passuum porrigitur, descẽsus passibus bis mille trahâ factus est, noto genere vehiculi iis maximè viatoribus, qui itinera versùs Septentrionem fecerunt, vt dicemus infrà. Duorum virorum in descensu opera, vno præcedente, altero subsequente, impetus ob loci decliuitatem vehemens commodè inhibetur. Post diem verò decimum per aliquot Allobrogum opida profectus XII. Kal. Ian. sequentis anni nonagesimi sexti in Burgundiam mouet, dimissoque Sabaudico equitatu Burgundicus eum excipit. Quatriduo Nozareti commoratus, cuius opidi dynastia ad Auraicum Principem spectat, delectum militum habuit. Vesontione similiter triduo substitit, ac Id. Ian. Lotharingiæ fines attigit, per quam prouinciam à D. Vaudemontio tertio Lotharingiæ Ducis filio deductus est, profectione tam incõmoda, vt aliquot milites Hispani quos secum adduxerat, ingenti vi frigoris afflicti perierint. Cardinalis Lotharingus alter Ducis filius, XV. Kal. Feb. sumptum præbuit & hospitium, ipse Dux postridie cum Pontis Marchione filio natu maximo officium idem præstitit. Post biduum obuiam venit Philippus Comes Solræus ex Illustrissima Croïaca familia, regio apud Belgas satellitio præfectus, nec non hippocomiæ suæ Cels. ac aliquot post diebus in Barrensi agro, Didacus & Stephanus Yuarræ cum duabus equitum turmis, & in exitu Lotharingiæ paulò vltra Mosellam nouem Belgici exercitus turmæ occurrerunt. Flumine traiecto prope ripã constitit Petrus Ernestus Mansfeldiæ Comes, ac Ducatus Luxemburgici gubernator, cum quinque equitum loricatorum signis, lanceas mille complectentibus, quas Bandas siue Bendas ordinatas appellamus: cuius nominis etymon si quis fortè desiderat, Ioan. Goropium Becanum legat, originum lib. secundo. Equestrem hanc militiam ditionum Belgicarum robur olim fuisse, res gestæ contra Gallos aliosque externos hostes & victoriæ demonstrarunt. Non enim numero solùm, sed & viris tam genere quàm virtute bellica animosis & spectatis, reliquas vexillationes equitum antecellebant. Post verò stipendiis non benignè persolutis, nonnihil clanguit equestris illa gloria, cum singuli loricati quinos, senos & plures sub se merentes equos commodè alere nõ possent. Et quia ferè omnes honesto loco nati, cùm negligi se viderent, relictâ militia se ad procurandas res domesticas receperunt, vt ceu exauctorati vulgo esse crederentur. Hoc an naturali tribunorum philautiâ, qua in suam quisque nationem est propensior, an studio factum sit, ex arcana imperij disciplina petito, quos fructus hæc consilia reip. pepererint, ex euentu didicimus. Re siquidem summa ad alios translata (tria iam decennia cum lustro sunt elapsa) has prouincias sine viribus, consiliis & opera ipsorum prouincialium perpacari non posse nemo inficiabitur, qui res præteritas memoriæ, & præsentes testimonio adhibebit. Medio milliari Ducatus Luxemburgici Consilium processerat, vrbis magistratus ad portam exspectabat. Ciues armis conspicui, & eorum tractandorum, vt in vrbibus limitaneis plerunque solent peritissimi, omnibus quâ Principi eundum erat viis, vtrinque consistebant. Quatriduo hîc absumpto signum in digressu imperij Belgici extulit: Et continuata Arluno, vel vt quidam Aralunæ, Bastonaco, & Marza opidis Luxemburgicis profectione, in opido Chinęo Eburonum Princeps ex Imperij Septemuiris, cum multis nobilibus eum opperitur, nec minùs beneuolè quàm magnificè exceptum, Namurcum petentem postero die dimisit. Comes Fontanus medio milliari cum procerum Belgicorum, & Illustrium Hispanicæ nobilitatis virorum splendido comitatu, & duabus turmis

turmis equitum extra opidum occurrebat, magiſtratus claues eideferebat, incolę vicatim quà erat tranſeundum vtrinque diſpoſiti armis ad ſalutandum expeditè vtebantur, arcis præſidiarij diſploſis tormentis officio ſuo haud deerant. Niuellam ventum eſt poſtridie, claues oblatæ, ordo Eccleſiaſticus & opidi collegia cum funalibus accenſis Cardinalem introducunt, tribus formâ & cultu virgunculis venuſtiſſimis, quæ tres Charites Theologicas Fidem, Spem & Charitatem referebant, præcedentibus, ad Abbatiam vſque Canonicarum primariæ nobilitatis virginum. Ignibus in omnibus vicis excitatis totum opidum flammis vri videbatur. Hallas poſtero die venit, vbi exceptus ſimiliter, non antè hoſpitium eſt ingreſſus, quàm beatæ Virginis miraculis clariſſimæ celeberrimum religione templum viſitaſſet. Bruxellam poſtero die peruenit, longiſſimo itinere & ob brumę aſperitatem, aërisque per pluuias continuas inclementiam, admodum difficili, feliciter confecto, cum magna laborum & tolerantiæ laude, quòd in tota profectione nullo imbre, nullo frigore adduci potuit, vt aut lecticâ aut rhedâ vteretur, ſed equo ſemper vectus inter medios milites conſpiciendum ſe dedit. Bruxellam ingreditur tertio Id. Februarias anno nonageſimo ſexto. Prima ſalutatio militaris fuit, exhibita à ciuibus Bruxellenſibus in tres acies diſpoſitis, quarum ſingulæ mille viros armorum elegantia vſuque lectiſſimos, exercitus inſtar complectebatur, in ea agri planitie qua Louanium itur. Propè portam fuit altera ab Antonio de Goignies vrbi præfecto, Ioanne vander Ee eiuſdem Prætore, Henrico Donghelbergio Conſule, & reliquo magiſtratu claues offerentibus, ac voce Penſionarij incolumem Archiduci aduentum gratulantibus, & de peroptata ipſius pręſentia Deo Opt. Max. regique clementiſſimo gratias agentibus. Quanto enim acerbior diuturni & funeſti tot annorum belli, omnium animos inceſſit & deiecit recordatio, tanto ſe maiorem è maximis virtutibus ſuæ Celſ. rumore ad nos perlatis, de afflicto rerum ſtatu in beatum reſtituendo, omniumque fortunis priſtina felicitate recreandis ſpem iam concepiſſe, diſertè declarabant. Eam igitur ciuitatem in communi gaudio, lætitiæ quadam prærogatiua frui, quod Principum ſedes ſit, ſuæ quoque Celſit. domicilium futura. Quamobrem Senatum populumque Bruxellenſem obnixè rogare, vti eam ciuitatem commendatam ſibi habeat, ſtudium eius & obſequium grato animo accipiat. Archidux Cardinalis coniunctum cum beneuolentia officium, pergratum ſibi eſſe reſpondit, operamque ſe daturum, vt & Bruxellenſium & Belgij vniuerſi votis ſatisfiat.

In vrbis ingreſſu ad vetus forum boarium interiorem portam forma triumphali ornatam primùm vidit, & in eo depictàm nymphæ habitu Bruxellam pedibus eius aduolutam, ac præter amœniſſimum regiæ vrbis ſitum, in tabula non inſcitè adumbratos huiuſmodi verſus, è Philippi Numani Senatui Bruxellenſi à ſecretis myrothecio poëtico, qui hæc etiam euulgauit:

O diuûm ſoboles, generis ſacrata propago
Auſtriaci, lætis animis tua numina ſupplex
Obſequio deuota humili Bruxella ſalutat.
Et quantum nuper fata ob contraria ſenſit
Triſtitiæ, cùm fila breuis mors inuida vitæ
Rumperet Erneſti, tantum nunc pectore ſurgit
Lætitiæ, aduentuq; tuo, ter maxime Princeps,
Fortunæ ſe certa offert melioris imago.
Illi etenim labor vnus erat compeſcere motus
Diſſidij interni, queîs Belgica nauis ad inſtar
Colliſæ ſcopulos inter quaſſata fatiſcit.
Sed quod mors fratri eripuit, tibi munere diuûm
Seruatur, tu placa vndas, tu comprime ventos,
Diſiectamq; ratem tuto fac ſiſtere portu.

Ad dexterum latus tabulæ è ligno Fama ſtabat dedolata, alas oculis, veſtem auribus & oribus refertam vndique gerens, duas ſimul tubas inflans, hanc ſurſum, deorſum illam.

Spes

Spes ſiniſtram occupabat,alata ſimiliter & anchoræ innixa, quibus ſignificabatur, præſtantes & heroïcas huius Principis dotes, quarum fama orbem terrarum peruaſerat,ſpem certam ſalutis patriæ polliceri. Periſtylio materiato ac corollis dependentibus forum ornabatur. Hinc ad vicum deſcendit cui à moneta nomen,quâ forum versùs flectenda erat via: vbi in arcu eleganter erecto depictoque, Rex Philippus in ſolio viua effigie ſedebat, cum Principe filio Philippo, filiaque Iſabella. Aſtabat Cardinalis,cui Rex caduceum de Mercurij manu dabat,eo Belgas recturo,additis his verſibus:

Vade age care nepos, operíque accingere magno;
Iam diu ſollicitam diſcors mihi Belgia mentem
Detinuit tot preſſa malis, tot paſſa labores.
Lugentis miſeret populi, iam ſiſtere Martem
Fert animus, longas iam blanda pace querelas
Tollere; tu placidam terris inferre quietem,
Tu furias, tu ciuiles componere motus
Ito, & diuiſas gentes in fœdera mitte.

Superius erant inſignia regia,à dextra genius manibus duas tenens coronas,ex lauro & olea,cum hoc diſticho numerali, quod annum Regis natalem complectitur:

VIV*e Ph*ILI*ppe d*IV *ne*C *debe*LL*are rebe*LL*es*
*Deſpera, done*C MILI*tet* V*na f*I*des.*

A ſiniſtris alter genius dextera gladium cum paludamento,lęua ramum oleę ac togam tenens cum hoc carmine chronographico, annum aduentus Cardinalis litteris numeralibus exprimente:

*E*CC*e pa*LV*dat*V*s be*LL*o, pa*CI*q*V*e togat*V*s,*
*Q*V*od* VI*s* V*e*LL*e, t*VI*s pendet ab* IM*per*II*s.*

Paulò altius ſuper capitulis columnarum ſtabat hinc Fides, oblongam crucem tenens, & vno pede ethnicum calcans Imperatorem, armatum altero hæreticum, & pſeudoeuangelij ſui librum attollentem;Illinc Potentia cum diademate ſceptrum dexterâ,pomum aureum læua geſtans,in veſte ſceptris confertim pictis.Quibus figuris Regię Ma^tis titulus Catholicus,& ſumma potentia deſignabantur.

Inferius inter ſtylobatas Neptunus pictus erat bifrons,mari vectus, dextra tridentem, inſignia regia tenens ſiniſtra, hinc ſolem orientem, illinc occidentem intuebatur, cum his verbis;

MIHI SEMPER.

Quod ad imperij magnitudinem refertur, vt quocunque ſe die nocteque ſol conuertit, terram regiæ ditionis ſemper aliquam colluſtret, nullo Cæſarum aut Regum præſentis æui aut præteriti exemplo.

In fornicem inde triumphalem incidit, ad ædem D. Nicolai poſitum, in cuius ſupra zophorum tabula vrbs celeberrima Vlyſſippona cernebatur, & in eam inuadentes Britanni (quod anno octogeſimo nono accidit) à Principe Alberto Luſitaniæ prorege ſtrenuè vindicata; aſſcriptis verbis:

VLYSSIPPONA CONSERVATA.

A dextris ſupra portam minorem, tres enim in hoc arcu erant tranſitus, exhibebatur ſuæ Celſ. Cardinalis habitu,cum hoc elogio:

PVRPVREO A DVCE CHRISTO.

A ſiniſtris Archiepiſcopi habitu,cum hac aſcriptione:

PASCERE OVES, PASTASQVE TVERI.

Cum hac infra epigraphe:

ALBERTO DEI GRATIA ARCHIDVCI AVSTRIÆ, S. R. E. CARDINALI, TITVLO S. CRVCIS IN HIERVSALEM, ARCHIEPISCOPO TOLETANO BELGI GVBERNATORI PRINCIPI OPTIMO.

In parte arcus poſteriori, depicti erant S. Albertus Ratiſponenſis Epiſcopus, & S. Eu-

genius primus Toletanæ vrbis Episcopus, hic nominis, ille sedis Cardinalis diuus tutelaris. Ab hoc arcu digressus forum ingreditur, per quod ducta erat porticus pycnostylos, variis vtrinque columnis insignis, ac corollis hederaceis, pomisque aureis ornata. Insignia alternatim quâ Regis Catholici, quâ suæ Cels. quâ Brabātiæ & Bruxellæ affixa videbantur. E prætoriæ regione seu domus Senatoriæ, in pegmate exhibebatur Cardinalis imago in solio sedentis, ac manu caduceum Mercurij tenentis: astabant decem Sibyllæ pereleganter pictæ, quarum singulæ vaticinium in serto tenebant, earum nempe rerum, quæ in gubernatione suæ Cels. optandæ & exspectandæ sunt. Prima sic præsagiebat: PACEM RESTITVET. II. FIDEM PROPAGABIT. III. COMMERCIA ERIGET. IIII. OPPRESSOS LIBERABIT. V. ODIA EXSTINGVET. VI. CONCORDIAM FIRMABIT. VII. IVSTITIAM COLET. VIII. VERITATEM AMPLECTETVR. IX. POPVLO SALVS. X. PATRIÆ ERIT PATER. Ibidem supra hi versus legebantur:

Non nos vaniloquus vatum error, fictus Apollo,
Nec quæ deceptæ coluerunt numina gentes,
Sed pater omnipotens misit, certò omnia rerum
Cuius ab æterno pendent libramina nutu.
Ite, ait, & primis quæ sunt ventura diebus
Pandite, stat fixum Belgas audire rogantes,
Sæuáque præteritæ remouere piacula vitæ.
Mittitur Albertus, cuius virtute ruentem
Dissidiis populum, rixis bellóque leuabo,
Et dabo pace dies reliquos explere beata.

Ad exitum fori prægrandis etiam arcus triumphalis occurrebat, in cuius parte superiori, virginis effigie Belgica sedebat, inter medios adumbrata latrones: cui illi non modò corporis ornatum, qui erat splendidissimus, sed hic capiti gemmas auro inclusas, ille collo vniones in lineam coniectos, pectori tertius cingulum eripiebat, quartus vestem lacerabat, mortem stricto ense alij intentabant. Spes à latere stabat, in excelsa rupe, Archiducem ex Alpibus triumphali curru vectum digito commonstrans: quod non tam spectabat ad prouerbialem sensum quo gloriosum ducitur, teste vate Lyrico:

Monstrari digitis prætereuntium.

& Persio Satyrographo,

At pulchrum est digito monstrari & dicier hic est.

Quemadmodum in suo insomnio Lucianus: τοιαῦτά σοι περιθήσω τὰ γνωρίσματα ὥστε τῶν ὁρώντων ἕκαστος τὸν πλησίον κινήσας δείξει σε τῷ δακτύλῳ, οὗτος ἐκεῖνος λέγων; *huiusmodi insignibus conspicuum te reddam, vt quisque eorum qui te intuebuntur, vicinum impellens, digito te commonstret, & , hic ille est, dicat.* Quo etiam susurro delectatum fuisse Demosthenem scribit Cicero Tusc. quæst. lib. 5. mulierculæ nimirum aquam ferentis, & alteri insusurrantis; Hic est ille Demosthenes. Ad gloriam ea pertinent, cuius ornamenta in hoc Principe sunt plurima: Sed quid ipso commonstrato, à virtutibus eius & prudentia exspectemus indicabat vna dictio ibidem annotata;

MELIORA.

Paulò infrà populus Belgicus mœrens ac queribundus cernitur, iacentibus ad pedes omnis generis artificum, quibus Belgium olim floruit, instrumentis, situ & squalore obductis, ac negligenter conuolutis, cum asscripta querimonia;

Quem das finem, Rex magne, laborum?

Ex altero latere:

Quæ regio in terris nostri non conscia luctus?

Erantque hi versus vtrinque exarati:

Quæ miseram me fata manent? quisve exitus instat?
Quò feror infelix ego Belgica? quando rapaces

Euasisse

Euasisse manus dabitur? spoliata fatigor
Crudeles hostes inter ceu præda latronum.
Nec satis, exutam ornatu, sed & intima diro
Vestigare parant trepidantis viscera ferro.
Heu, Princeps, iacet omnis honos, iacet illa prioris
Gloria fortunæ; tamen vt sperare supersit,
Hoc tua quæ terras impleuit regia virtus
Efficit, euersis spondens solatia rebus.
Redde igitur quod Mars rabidus, quod & Hæresis atrox
Abstulit, æternum statuet tibi fama trophæum.

Picti erant in Zophoro quatuordecim genij, septem belli signa, totidem pacis tenebant. Primus ensem, alter clypeum, III. sclopettum, IIII. lanceam, V. ardentem facem, VI. tritici spicas inanes, VII. bulgam vacuam ostentabat. Oppositorum primus marsupium auro repletum, alter manipulum frumento turgidum, viridem ramum tertius, IIII. capite pampinis redimito, spumantem vino pateram offerebat. V. Cornucopiæ variis frugibus refertum. VI. tenellum hædulum gestabat. VII. apum alueario incumbebat. In summo affixa regis erant insignia inter duas cruces decussatas, quas manu sustentabant virilis sexus effigies duæ ligneæ deauratæ, plumisque versicoloribus insignes, sicut incolæ noui orbis nobis depinguntur.

In aduerso arcus frontispicio vernantia rura exhibebantur, pascua læta, horti amœnissimi, siluæ frondosæ, colles fertilissimi, fluuij & fontes limpidi. Hinc mons Parnassus cum Phœbo & Musis, illinc Pan Arcadiæ deus eiusque in manibus septem compacta cicutis fistula, cum Satyris petulcis. Pro emblemate mediæ tabulæ corona erat cum sceptro supernè aliquantulum fisso, cum duobus vtrinque lauri ramis, quibus duo turtures (notum symbolum concordiæ) insidebant, disiunctas sceptri partes rostris quodammodo colligare conantes, hoc omine:

REVINCTA VIREBVNT.

In tabula inferiori Gordium nodum, quo constricta erat Belgica, Cardinali vt rescinderet oblatum, his verbis dissecturus videbatur:

VIRTVTE RESOLVAM.

Ex altero latere è specu Pacem educebat, cum elogio:

REDEVNT SATVRNIA REGNA.

Aduersæ partis Zophorus hinnulum exhibebat Belgij typum feris plurimis circumdatum, ei deuorando inhiantibus.

In latere transitus præfectus militaris, dextra ensem vibrat, oleæ ramum læua protendit, ex aduerso milites duo clypeis gladiisq; impetum eius excipere videntur cum verbis;

PARCE, SED INSTA.

Equo in altero latere picto freno & sessore vacuo calcitranti, crinibus prehensis frenum ab eodem præfecto admouetur cum hemistichio;

EXITIVM CONTEMPTA SALVS.

In arcus testudine præuià Aurorà Phœbus quadrigis suis vectus, nebulas discutit.

Portularum transitus, tribus enim portis constabat hæc machina, depicta habebant varia symbola & emblemata.

Palmæ ramis insidens aquila aduersum solem intuetur pro inuictæ virtutis typo. Super lauro stabat cornix concordiæ symbolum, super olea Pelecanus, sanguine proprio (si cum vulgo credimus pictoribus, quamuis haudquaquam improbemus salutarem hanc ideam, vt dicemus infra) pullos pascens, clementiæ hieroglyphicum. Super quercu, cuius truncum hedera vestiebat, nidum suum Phœnix posuerat, è cinere suo (fides penes Ægyptios sit) rediuiua, pro gloriæ immortalis typo. Molis Epigraphe erat huiusmodi:

BELLO CIVILI NIHIL MISERIVS, NIHIL CALAMITOSIVS, VBI QVÒ MAIOR VICTORIA, EÒ MAIOR INFELICITAS, VBI ETIAM VICTOR FLET, VICTVS PERIIT. BELLVM ITA SVSCIPIATVR, VT NIL NISI PAX QVÆSITA VIDEATVR:

SALVS POPVLI VNICA LEX ESTO.

In foro olitorio, quâ ad aulam rectâ itur, triremis recens fabricata omnibus suis partibus absoluta, statum reip. ob oculos ponebat: fluctuabat in mari inter duo immania monstra affabrè facta, huic Bellum, alteri Hæresis nomen erat. Gubernaculo assistebat Archidux Cardinalis ex opere incrustatorio factus raro artificio, vt & reliquæ effigies in triremi collocatæ. A dextris eius Veritas detractam vna manu laruam, clypeum altera tenebat, & diuinum ibi nomen tetragrammaton Hebraicis notis exaratum. A sinistris Iustitia, ense & bilance vulgari more instructa. Ad proram duo milites hic cum leone Magnanimitatem, Vigilantiam ille cum grue denotabat: Triremis cui nomen Belgica, septendecim prouinciarum insignibus in totidem scutis egregiè pictis à prætereuntibus noscebatur. Anchora Constantiam, malus Dei timorem, vexillum Honorem, rudentes Temperantiam, vela Zelum, antennæ Æquitatem, specula Prouidentiam, rostra Fortitudinem, pharus Prudentiam significabat. Habebat octo remiges, quaterni virtutes ad nauem reip. dirigendam necessarias exprimebãt his nominibus: Diligentia, Integritas, Consilium rectum, Clementia: Alij his nomenclaturis: Concordia, Fides, Amor, Obedientia, quæ à populo requiruntur innuebant. Rostro inscriptum erat:

DABITVR SIC VISERE PORTVM.

In ascensu ad regiam via accliuiori obeliscum inuenit altitudine pedum nonaginta quatuor, pictamque in eius basi sacram Machabæorum historiam; quemadmodum heros gentis eius Iudas hostibus victis templum Dei repurgauit, sacrificia restaurauit: Templum Princeps Nehemias reædificauit post Babylonicam captiuitatem: Structuræ & bello intenti Israëlitę, vnâ manu fabrilia, alterâ ob vicinos hostes arma bellica tractabant, eodem planè modo quo apud Virgilium Æn. 9. Numanus gloriatur:

Omne æuum ferro teritur, versâque iuuencûm
Terga fatigamus hastâ.

Nec absimilis est saltationis quoddam genus quod describit Athenæ. lib. 1. dipnos. μετὰ τοῦτον Αἰνιᾶνες καὶ Μάγνητες ἀνέστησαν, οἳ ὠρχοῦντο τὴν καρπαίαν καλουμένην, ἐν τοῖς ὅπλοις, ὁ δὲ τρόπος τῆς ὀρχήσεως ἦν ὅδε. ὁ μὲν παραθέμενος τὰ ὅπλα σπείρει καὶ ζευγηλατεῖ πυκνὰ μεταστρεφόμενος, ὡς φοβούμενος. λῃστὴς δὲ προσέρχεται. ὁ δὲ ἐπὰν προΐδηται ἁρπάσας τὰ ὅπλα μάχεται πρὸ ζεύγους ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐλόν. καὶ τέλος ὁ λῃστὴς δήσας τὸν ἄνδρα, τὸ ζεῦγος ἀπάγει, ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ ζευγηλάτης τὸν λῃστήν. *Magnésque postea & Ænianes prodierunt* καρπαίαν, *id est sementem, saltaturi cum armis. Saltationis hic modus est: armis appositis quidam iugatos boues agit, seritque fruges, sæpius velut ex metu se obuertens. Accedit prædo, quo conspecto raptis ante iugum armis pugnat arator, tibiæ modis motum corporis adaptans. Ad extremum prædo vinctum aratorem cum iugo abducit, & nonnunquam prædonem iugarius.* Idque minus mirum videri nobis debet, qui plus annis triginta his spectaculis assueuimus.

In alio latere populus Israëliticus duce Iosue in terram promissionis venit. Postremò vrbs Hiericho ab Israëlitis arcam fœderis circumferentibus, Deumque orantibus, sine pugna expugnatur. Obelisci quatuor facies, singulæ imaginibus celeberrimorum pictorum industria, colore alabastritico depictis, partim pacis commoda, belli partim incommoda ostendebant. Pax & concordia Principi ascendenti obuiæ primum factæ, fides deinde & gratitudo, mox pietas & obedientia. Paulò altius Ordo vel Politia, supra hanc Iustitia, in summo Opulentia. A sinistro latere Ianus, & Mercurius, post hos Minerua & Ceres, tum Diana & Pales, altius Pan, postea Bacchus, in summo Apollo. A dextero latere, infra Mosa & Scaldis, tum Oceanus & Rhenus, postea Tempus & Industria, deinde Occasio, supra Fortuna, postremo Gloria. Ex opposito Pacis à tergo depicti erant

Saturnus & Mars, Diſcordia & Vulcanus, Alecto & Inuidia, paulò ſuperius Megæra, ſupra hanc Tiſiphone, in ſummo Paupertas, ſuis notis omnes diſtincti: ſeruatâ vbique tam exactè ſymmetriâ, vt figuræ ſuperiores, non minores inferioribus, nec inferiores, ſuperioribus maiores apparerent. In apice obeliſci globus erat aureus, & ſuper eo Sol radiis inauratis, ventis agitatus gratum prætereuntibus ſpectaculum præbens. Ipſo denique die quo Princeps Cardinalis Bruxellam eſt ingreſſus aliiſque ſequentibus, propoſitis à magiſtratu præmiis, feſti ignes certatim excitati, ludique paſſim editi, vt nulla pars vrbis omnino vacua exſtiterit, in qua non incolæ exterique officij omnis genere lætique animi ſignificatione ſtudium ſuum affectumque propenſiſſimum erga regiam Ma^tem^ & Principis Cardinalis sereniſſimam Celſitudinem teſtatum eſſe voluerint. Aduentus eius hoc carmine chronologico haud inſcitè exprimitur, ab eodem Philippo Numano, qui totius apparatus auctor quoque exſtitit:

*V*ndenos febr*V*o d*VM* ſo*L* Con*CLV*deret ort*V*s,
*Br*VX*e*LL*a* *A*L*bert*V*s* reg*la te*C*ta tenet.*

Nec abs re fuit anagrammatiſmus, Caroli Broomanni Bruxellenſis, Albertus Auſtriç, ſit laurea Vbertas, cum hoc carmine chronographico eundem includente:

EX C*æ*LI*s* M*odò pa*X, VBERTAS *f*VL*get ab* AVSTrI*s*,
*A*L*bert*I CL*aro* LAVREA SIT *Cap*I*t*I.

Quoniam verò hac annorum centuria, qua Belgicus Principatus à Burgundis ad Auſtriacos ſerie continuata peruenit, tredecim numerantur gubernatores, qui eum Principum nomine adminiſtrarunt, facta nunc mutatione, vt in Archiduce præfectura deſinat in dominium conuerſa, operæpretium erit omnium præfectorum nomina recenſere, ipſoſque vt in tabula ſpectandos hîc proponere.

Poſtquam igitur Belgium à propriis priuatiſq; quos ſingulæ ferè ditiones habuerunt, in vnum Principatum ſub Ducibus Burgundiæ conſolidatione quadam coaluit, ab iiſdem præſentibus adminiſtratum fuit, donec Maximilianus Auſtrius Auguſtus poſt coniugis Mariæ Burgundæ obitum, primum externorum Principum Georgium Saxoniæ Ducem, ſuo & Philippi filij ſui nomine, cuius ipſe tutelam gerebat, legatum Belgio præfecit. Altera gubernatio Margaritæ eſt delata Maximiliani filiæ, quæ pro nepote ſuo Carolo in ætate pupillari prudenter & quietè, viginti tribus annis Regentis nomine prouincias obtinuit. Succeſſit in hoc munere Maria Auſtriaca Hungariç Regina Caroli quinti ſoror, heroïna ſingularis, quæ forti ſupra ſexum animo, bellis Cæſarem per orbem euocantibus, Belgicas ditiones viginti quinque annis tranquillè rexit, feliciter conſeruauit. Prouinciis ad Philippum Catholicum delatis Emanuel Philibertus Dux Sabaudiæ quadriennio illis præfuit; Eique Margaritam Octauij Parmæ & Placentiæ Ducis coniugem in adminiſtratione Belgij ſuffecit, Principem lectiſſimam, quæ conſilij grauitate & moderatione naſcentes hoſce motus videbatur repreſſura, niſi octo annis quibus præfuit elapſis, reuocata fuiſſet, miſſo illi ſucceſſore Ferdinando Aluaro à Toledo Duce Albano, qui cum faſcibus imperij exercitum in Prouinciam intulit; bellumq. inceptum & ſexennio geſtum, Ludouico Requeſenio magno Caſtellæ Commendatori, militiæ nomen eſt, perficiendum tradidit cum imperij gubernaculis; quę Dux Medinacelius cum claſſe militumque ſupplemento aduectus, cùm in tanta rerum perturbatione, tot difficultatibus, diuerſas in prouincia procuranda rationes ab Albani conſilio requiri exiſtimaret, ſuſcipere detrectauit. Imperium Requeſenius triennio exacto cum vita reliquit. Exorta deinde interregni tempore, importuna militum Hiſpanorum ſeditione, generales Belgij Ordines ex mandato regio remp. adminiſtrant, donec Ioannes Auſtrius præfecturam iniit, quam non obtinuit vltra biennium, morte immatura curſum gloriæ ſiſtente. Is imperij lampada Alexandro Farneſio Parmæ Duci tradidit. Cuius Principis laudes, & res fortiſſimè geſtas quatuordecim annorum, quibus Belgium rexit ſpatio, nec attingendas eſſe nec delibandas cenſeo, ſed pro virtutum eius militarium dignitate ac materię vbertate luculenter deſcribendas. Quam Spartam ornaturi ſunt qui melius feriati, res Belgicas ab

origine ad nostra vsque tempora in lucem edituri sunt,& memoriæ prodituri. Non enim æquus scriptor in gratiam æmulorum,qui egregiæ Alexandri florentisq; fortunæ inuidia torquebãtur, gloriæ eius luminibus obstruere volet aut poterit,nec splendorẽ eius nominis,qui radios per orbem vniuersum diffudit, silentio obruere. Siquidem fumo comparatur inuidia,qui ingens erumpit,priusquam flagrat ignis, vbi cœpit relucere euanescit, auctore Plutarcho in opusculo εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον. Virtutis hæc sunt præmia quam liuor comitatur,qui summa semper petit. Et Themistocles adolescens se nihil præclari gessisse dicebat,quòd ab inuidia immunis esset. Etenim vt scarabei frumenta non erodunt nisi iam adulta, nec rosas inuadunt nisi floridas & vernantes; sic probatos maximè viros, & virtute inclarescentes personas liuor appetit: eodem teste περὶ φθόνου καὶ μίσους. Denique irrita sunt in Alexandrum nostrum inuidiæ flabra, quippe cuius memoriã inter maximorum heroum imagines princeps vrbium Roma cum sua æternitate posteris consecrauit,& ciuis sui statuæ in Capitolio positæ hoc elogium subscripsit:

QVOD ALEXANDER FARNESIVS PARMÆ ET PLACENTIÆ DVX III. MAGNO IN IMPERIO, RES PRO REP. CHRISTIANA PRÆCLARAS GESSERIT, MORTEMQVE OBIERIT, ROMANIQVE NOMINIS GLORIAM AVXERIT,

S. P. Q. R.

HONORIS ERGO MAIORVM MOREM SECVLIS MVLTIS INTERMISSVM, REVOCANDVM CENSVIT, STATVAMQVE CIVI OPTIMO IN CAPITOLIO VIRTVTIS, SVÆQVE IN ILLVM VOLVNTATIS TESTIMONIVM

EX S. C. P.

CLEMENTIS VIII. P. M. ANNO II.
GABRIELE COSARINO PR. V. C.
IACOBO RVBEO.
PAPYRIO ALBERO COSS.
CELSO CELSO CAP. REG. PR.

Farnesio rerum Belgicarum gubernaculis per mortem excusso,ad habenas accessit Petrus Ernestus Mansfeldiæ Comes, cuius supra meminimus, consilio, experientiâ, ætate venerabilis,

Et cruda ducem viridisque senectus,

præter cetera commendat. Ætatis enim annum octogesimum excesserat (septennio hodie maior,superstes & incolumis)cùm expleto anno præfecturæ suæ Ernestum Archiducem Belgij gubernatorem & exercitus Regij ducem salutauit. Huius Principis virtutes & præstantiam singularem, concepta de illius in prouinciam aduentu edocuit exspectatio. Qua de re quia librum peculiarem euulgauimus, post annalem potestatem ingenti sui relicto desiderio morte abrogatam,hanc doloris cicatricem refricare vt luctuosum,ita foret & superfluum. Simili ferè spatio Comes Fontanus legati vices obiit. De quo præter res gestas supra memoratas verè dicere possumus,eum breui tempore multas magnasque expeditiones susceptas perfecisse, & cum summa gloria prouinciâ excessisse. At Albertus serenissimus gubernatorum numerum augusti sui generis claritate &amplitudine expleuit & ornauit,imperij primordia à salutationibus publicisque legationibus admittendis auspicatus. Senatus Antuerpiensis per legatos suos Bruxellam quoque missos,aduentum gratulatus est, vrbis eius Pensionario in hæc verba perorante.

Quod ab omnium bonorum largitore Deo votis nostris optandum,à Regia Ma^te Principe nostro clementissimo restabat flagitandum, Princeps Serenissime, Cardinalis amplissime,hoc diuinam prouidentiam Belgio concessisse,hodierno die gratulatum nos misit ciuitas Antuerpiensis. Nam quantò maioribus belli diuturnitate, præter ceteras vrbes cladibus est affecta, sublato cum exteris nationibus commercio,quo illa solo nititur,tantò magis necessariam atque certiorem ex tuæ Celsitudinis aduentu optatissimo spem illa concepit.

concepit. Et vt fuit incredibilis de fratris Sereniſſimi virtutibus exſpectatio, quam ardore animorum, publiciſque officiis pro noſtrarum rerum ſtatu, ſin minus pro ipſius dignitate declarauimus; ſic delata fraterni imperij ſucceſſione, inchoatam breui temporis curriculo fiduciam, & præpropero eius obitu cum bonorum omnium mœrore interceptam, Celſitudinem tuam ſuſcepiſſe adimplendam ex eo percipimus, quòd ad regiæ Ma^tis diuinum conſilium, tam citò, tam beneuolè tuam quoque voluntatem adiunxeris. Si enim potentiſſimæ monarchiæ domicilium educatrix illa tua, nec Hiſpaniæ quę in oculis te ferebat tranquillitas, neque maxima amplitudinis & honoris ornamēta, quæ in te ſunt omnia, remorari nequiuerunt, quin ad Belgicam difficillimis temporibus impeditam in hac anni cælique grauitate aduolares, & ad clauum in mediis tempeſtatibus accederes; in iſta tam excelſa animi magnitudine ſuam omnes ſalutem collocatam eſſe vident: eo maximè argumento, quòd vt duo malorum quibus angimur ſunt genera, nefariæ nimirum contra religionem orthodoxam ſententiæ, & à Regis obſequio perduellium ſeceſſio; ſic vulneris vtriuſque à nemine remedia, quàm à tua Celſitudine aptiora peti queunt. Verus ſiquidem Dei cultus, & religio catholica, eum vindicem habebit, qui hoc nomine in ſanctiſſimum purpuratorum patrum collegium cooptatus eſt; reſp. defenſorem, qui bellicæ virtutis, fortitudinis & gloriæ maxima & ampliſſima apud Luſitanos reliquit monimenta. Ad quæ laudum inſignia vt Belgium reſtitutum quamprimum accedat, ciues Antuerpienſes ad quæuis imperata, quocunque fortunarum vitæque diſcrimine exſequenda ſe dedunt, tuæque Celſitudinis clientelæ fideique clementer commendatos ſeſe eſſe cupiunt; dum pro rerum virtutibus tuis gerendarum ſucceſſu feliciſſimo, & incolumitate publicè priuatimque vota ſuſcipiunt, quæ vt rata ſint faxit Deus Opt. Maximus. Hæc Penſionarius; Ad quæ Cardinalis breui quidem reſponſo gratum ſibi eſſe hoc officium declarauit, vrbemq; Antuerpienſem pro loco quē inter ceteras illa obtinet commendatam ſibi fore. Tum rebus nonnullis ex nouo imperio conſtitutis, vt experiretur, an conſilio & ſapientia qua nihil eſt potius, non armis bellum poſſet confici, litteras ad Hollandos dedit, aduentus ſui cauſam potiſſimam eſſe indicans, vt ſi fieri queat, omnem controuerſiam ſine vi componeret, bellumque diuturnum, perpetua in poſterum concordia extingueret. Gratum itaque ſibi fore ſi parem voluntatem ad pacis rationes ipſi quoque adferant. Princeps etiam Auraicus eodem exemplo ad illos litteras miſit, ſequeſtrem quoque operam ad tranſigendum obtulit. Verùm omni pactione malignè & indignè reiecta, exploſiſque ſanioribus de pace conſiliis, Archidux officio benigni Principis functus, quippe qui ſe non dimicare malle quàm vincere declarauit, cogitationibus ad bellum conuerſis ſeſe parat. Et ne quis à Gallia metus ſibi impenderet, prouinciæ ſecuritatem, cuius fundamenta Dorlano aliiſque opidis expugnatis, & recepto Cameraco Fontanus Comes iecerat, ab illa quoque parte communiendam cenſuit, ſumpto à Ferenſibus commeatus penuria laborantibus exordio. Hos obſidione quinque menſium concluſos, arcteque à Gallis preſſos, frumento per equites importato ſubleuauit. Paucis poſt diebus cùm exercitus ſui parte ad fines Veromanduorum profectus, tāquam obſidione Feram liberaturus, quod Galli ſuſpicantes vires ſuas colligebant, eoque conuertebant, ſtrategemate hoſtem luſit. Copiis ſiquidem præmiſſis ad Audomari fanum, inde in agrum Caletenſem, lociſque ad id opidum expugnandum opportunis feſtinatione admirabili occupatis portuque concluſo, caſtra vndique eò mouit; Caletum obſedit, triduo vrbem cepit, arcemque munitiſſimam datis ſex dierum induciis, deditionem tempore pacto facere recuſantem, ad VIII. Kal. Maias expugnauit. Exercitum deinde Ardam deduxit, ſitu loci & opere firmiſſimum Caleti propugnaculum, validoque præſidio à Rege Galliæ munitum. Verùm locis ſuburbanis ex improuiſo captis, omnique ad oppugnandum apparatu comportato, milites præſidiarij recentis exempli clade perterriti, exercitum victorem ab oppugnatione pacto auerterunt, opidumque fortunis vitaque incolumi Archiduci dediderunt Exercitu luſtrato vtrumque hoſtem Princeps cōſilij ambiguum aliquandiu detinuit; Bononiæ Galli, Oſtendæ metuebant Hollandi: donec copias ſimulatè huc illuc ablegatas ad Hulſtanum in Flandris agrum reduxit, rem omnium iudicio æquè arduam

duam aggressus, ac toto belli tempore tentata vsquam fuit. Enimuerò Zelandi qui ante sexennium hoc opidum interceperant, tot illud propugnaculis, tam firmis præsidiis, commeatu omniq; bellico apparatu, & immissis per aggeres perfossos æstuariis ita communiuerant, vt nec obsideri, nec accessum impediri, vel auxilia intercludi marini æstus beneficio, neque vllo modo capi posse existimarent. Sed fortunæ Archiducis, virtutique militum nihil fuit inuium. Superatis enim Oceani æstuariis, & in agrum Hulstanum irruptione facta, propugnaculis expugnatis, tormentisque maioribus ad mœnia admotis, murisque conquassatis, cùm interea Zelandi, arma, supplementa, integrosque pro sauciis & peremptis militibus quotidie subueherent, obsessos ad deditionem compulit, gloriosam mensis spatio victoriam consecutus. Nec minus feliciter consiliis imperatoriis sequentis anni fortuna obsecundauit. Sexto Id. Martias equestres & pedestres Dorlanum copias misit, magnæ expeditionis postero die effectrices. Ambianum enim intempesta nocte ductę, in loco vrbi proximo summo mane substiterunt, trecentis militibus in leprosaria portæ vrbis vicina in insidiis collocatis, ad signum quod daretur festinanter accursuris. Octodecim rectà ad portam contenderunt habitu rustico personati, arma veste occultantes, quorum septem præcesserunt, plaustrum fœno onustum ad forum acturi. Vehiculum ab auriga in porta inhibetur, eo loco quo conuenerat cui imminet cataracta. Cæduntur primo impetu vigiles, ciues in propinquo portæ habitantes arma corripiunt, ad tumultum accurrunt, sed trecentis illis ex insidiis aduolantibus intra vrbem repellũtur. Hos sequuntur è vestigio reliqui equites peditesque, hi ad forum penetrant quod vocant frumentarium, illi tota vrbe viis omnibus discurrentes, ne qua fiat armatorũ coïtio impediunt. Ita vrbem celeberrimam, Galliæque munitissimam vnius horæ spatio, sine impendio, sine strage, viginti sex ciuium Ambianorum iacturâ, militumque duorum, non solùm in potestatem redegit, verùm etiam permagna bellici apparatus, quem in proximam æstatem Rex Galliæ huc congesserat, copia potitus est, atque expeditionem, quam meditabatur Gallus, penitus interuertit. Dum enim ex subita trepidatione, quam rumor de capto Ambiano iniecerat, Gallia sese colligit, dum exercitum Rex parat, aliquot menses extrahuntur, dum longa obsidione recipere vrbem nititur, opportunitas in Belgium ducendi elabitur, obiecto Ambiano vice propugnaculi, quod pacis componendæ occasionem tandem præbuit.

Interea Rex Catholicus valetudine in dies cum ætate ingrauescente, aliisque de causis quas mox referemus, consilium quod de Belgicis ditionibus ceperat, aperiendum esse censuit, per litteras quas ad Ordines prouinciarum dedit in hanc planè sententiam.

Reuerendi in Christo patres, venerabiles, charissimi, fideles & dilecti:

Quo animo & propensa in patrimoniales Germaniæ Inferioris prouincias nostras, vniuersas & singulas, voluntate affecti fuimus, ex solicitudine quam de illarum cõmodis & quiete habuimus, ex laboribus quos suscepimus, & ex sumptibus immensis, quos pro earum contra hostes defensione impendimus, nulliq; rei pepercimus ad eos reducendos ad obsequium nostrum, qui & ab obedientia & à recto deerrarunt, rebellantes contra quem Deus & natura Principem ipsis dedit, animaduertere potuistis. Id multò manifestius modò cognoscetis, ex benigno consilio quod in rem vestram cepimus, cuius frater noster nepos & cognatus Archidux Albertus vos faciet certiores, cui vt plenam fidem, non secus ac nobis, adhibeatis cupimus & seriò mandamus; quandoquidem permagni vestra interest, & communis reip. Quod cùm vos facturos confidimus, gratumque vobis fore, quod vobis ille proponet. Reuerendi, &c. Deus Opt. Max. vos seruet incolumes. Ex fano D. Laurentij IV. Id. Septemb. anno cIↃ. IↃ. XCVII. N. D. V^t. Eratque subscriptum manu regia, Philippus, & infra signatum, A. de la Loo. Superscriptio erat huiusmodi; Reuerendis in Christo patribus venerabilibus, charissimis, fidelibus nostris & dilectis, Prælatis, Nobilibus, & ciuitatibus ditionis nostræ & ducatus Brabantiæ Ordines eiusdem prouinciæ referentibus aut eorum delegatis. Eodem exemplo ceteræ quoque prouinciæ litteras:

teras acceperunt. Redditæ autem lectæque fuerunt Ordinibus Brabantiæ v. Non. Decemb. Princeps Hispaniarum Philippus III. Regis filius & hæres haud absimili tenore ad eos quoque scripsit: Reuerendi, vt suprà: Vt in omnibus rebus paternæ magnanimitatis virtutumq; vestigiis insistere sum conatus; sic & eius benigni erga vos affectus imitator esse volui, idque in rem vestram, quam ex animi sententia promoueri vobis cupio. Quemadmodum reipsa comperietis ex his quæ meo nomine auunculus cognatusque meus dilectus Archidux Albertus vobis significabit, cui fidem adhibebitis, eaque quæ vobis declarabit præstabitis. In quo mihi non solùm rem gratam facietis, sed præcipuos fructus vos ipsi percipietis. Reuerendi, &c. Deus vos seruet incolumes. Ex fano D. Laurentij die & anno eodem. Subscriptum, Philippus, & reliqua, vt suprà.

Regia porrò mandata per prædictas litteras fidei suæ commissa Archidux Albertus Ordinibus exposuit, & huiusmodi esse palàm declarauit. Christianæ reip. vniuersæ gratia harumque prouinciarum, Regiæ Ma^ti expedire visum esse, serenissimæ Infantis filiæ suæ nuptias diutius differri nequaquam oportere. Regem verò ad familiam Austriacam conseruandam & amplificandam, aliisque de causis, eius rei nomine in se Albertum oculos coniecisse, Beatissimo patre Pontifice auctore, regia item sorore Augusta, & Cæsare consentientibus. Atque vt maiore filiam suam beneficio & maritum afficiat, propensumque in has prouincias animum suum demonstret, eas ipsi in dotem cum Burgundiæ Comitatu & subsidium matrimonij sine vlla exceptione conferre voluisse. Benignum hoc consilium Ordinibus gratum fore, Regi dubium non esse, vtpote quod ad rem & eorum omnium vtilitatem pertinet, rectamque hâc viam esse, quâ ad pacem perueniri, belloque funestissimo imponi finis queat, quod Ma^tas eius Regia tantopere exoptauit. Quod ad se quidem attinet, qui Regis beneficium in ipso prę ceteris Principibus eligendo reuera magni faciat, atque eo nomine incredibili gaudio affici ipse debeat; eò tamen maiorem hinc lætitiam sese capere, quòd hac occasione, optimæ suæ voluntatis testimonium dare poterit, & Burgundicorum ac Austriacorum maiorum suorum vestigiis insistendo, ad salutem Belgij omnem operam conferre. Se enim has prouincias singulari iampridem amore complecti, eiusque à primo in eas ingressu specimen aliquod dedisse, tametsi ea in re votis suis satisfacere temporis impediti necessitas haud permiserit. Adhęc exploratum compertumque sibi esse, quàm insuetum onus humeris subiturus sit; verùm Ordinum consilio & subsidio confisum, quibus eum alleuabunt, lætissimi propitio Dei numine successus spem animo concepisse. Has denique prouincias pristinæ amplitudini, prosperitati & splendori, quo olim maiorum æuo floruerunt, restitutas se visurum, populosque perspecto Infantis serenissimæ suoque in eos animo, parem beneuolentiam ipsis præstituros, qua inclytos suarum Celsitudinum maiores, auos proauosque ipsarum sunt demeriti.

Quibus intellectis, petunt diem ampliari iidem Ordines Brabantiæ, quo seorsim deliberent; se verò incredibilem lætitiam percepisse ex benigno Regiæ Ma^tis consilio, quod vt ad Dei gloriam, in rem Archiducum, ad quietem cedat & salutem Belgij, conceptis votis precari, in quam ferè sententiam litteris Regiæ Ma^tis ab Ordinibus responsum est.

Potentissime Rex, Princeps noster clementissime:

Maiestatis tuæ litteras IV. Id. Septemb. ad nos datas accepimus v. Non. Decembris: earumque rerum quas in mandatis habuit Archidux Albertus, & consilij tui Regij, cum Principis serenissimi filij tui interuentu, de his Inferioris Germaniæ prouinciis serenissimæ Infanti in dotem conferendis, & de eius cum ipso Archiduce nuptiis certiores facti sumus. Ingenti profectò mœrore afficeremur, obsequij & amoris quo Deus & natura nos tuæ Ma^ti obstrinxit ratione, & beneuolentiæ causa, qua nos illa à prima in his prouinciis suis patrimonialibus inauguratione, prosecuta semper fuit; nisi ista cessio in eam Principem fieret, quæ præter quàm plurimas perfectasque virtutes eundem affectum & benignitatem erga subditos suos proculdubio secum feret, maximè cùm Alberto iisdem prædito virtutibus, quarum specimen nobis dedit, matrimonio iuncta erit. Quamobrem

ſperamus, quandoquidem eo caſu continuatio potiùs eiuſdem principatus quàm mutatio fiet, Ma^{tem} tuam de ſua pietate, & paterno in nos affectu nihil remiſſuram, ſed haſce prouincias benignè commendatas ſemper habituram, ſolitoq; auxilio difficillimis temporibus, iiſdem ſubuenturam, vt poſt tam diuturnum luctuoſumque bellum & ciuilem motum, reique publicæ euerſionem pacari tandem & tranquillari queant. Quod vt procuretur, Ma^{tem} tuam obnixè rogamus, effectu maturè conſilium eius ſequente, ne longa nimis morâ vel dilatione remedij, quod adferre malis noſtris meditaris, fructus amittatur, non minus exoptatus, quàm ad conſeruationem Belgij neceſſarius. Non enim ab hoſtibus modò belli diuturnitate hæ prouinciæ ſunt exhauſtæ, ſed à domeſtico etiam milite, qui ſtipendiis non ſolutis, corruptâque diſciplinâ, ad eas diuexandas & diripiendas flagitiosè eſt prolapſus. Cui quidem malo cùm hinc peti remedium nullo modo poſſit, vt per tuam Ma^{tem} ærario militari largiter proſpiciatur ſimiliter ſupplicamus. Quoniam autem quantum ad nos attinet, quemadmodum nihil prius nec antiquius nobis fuit, quàm pari fide & obſeruantia quâ maiores tuos legitimos Principes noſtros coluimus, mandatis tuis obſequi, & ex iuriſiurandi quo tibi obſtricti ſumus formula ſatisfacere; exploratum compertumque Ma^{tas} tua habeat, nos huic quoque officio nequaquam defuturos, vt eam deſiderij nos ad voluntatem ſuam comparandi, certiorem faciamus. Reliquum eſt, Deum votis obteſtari, vt ſanctum iſtud conſilium eiuſque progreſſum, ad gloriam ſui nominis, Religionis Catholicæ propagationem, in rem tuæ Ma^{tis} eiuſque poſterorum, ad ſolamen denique & ſalutem populi, prouinciarum ac Brabantię benè vertat, ac Ma^{tem} tuam compotem votorum regiorum faciat. Bruxellæ III. Non. Decemb. anno nonageſimoſeptimo; ſubſcriptum erat: Ma^{tis} tuæ Regiæ obſequio deditiſſimi ſubditi & vaſſalli, Ordines prouinciæ & Ducatus Brabantiæ; ſubſignatum P. Maſius.

Ad Hiſpaniæ Principem huiuſmodi litteras ſcripſerunt.

Nihil nobis fuit gratius, Princeps clementiſſime, litterarum tuarum, quas primas dediſti iucundiſſimo conſpectu, quòd eas benignæ erga nos voluntatis plenas deprehẽdimus; hoc maximè ſtatu rerum quàm calamitoſiſſimo, qui niſi conſilio ſuæ Ma^{tis} maturè fulciatur, quemadmodum & ipſius, tuæque ſereniſſimæ Celſ. nomine Archidux Albertus nobis declarauit, ruinam toti Belgio impendentem minatur. Quamuis autem iamdudum Celſ. tuæ præſentiam exoptauimus, vbi tamen & regiam & tuam voluntatem aliter ſe habere, relatu eius intelleximus, nos eidem ſubſcribere, & propoſiti remedij effectum exſpectare, conſentaneum eſſe duximus. Quod Ma^{tem} eius reſponſo ad illam dato tuamque Celſit. ſuppliciter obſecramus, vt quam perturbatus reip. ſtatus poſtulat, celeritate promoueant. Atque vt interea ærarij militaris viribus confirmatis, eorum qui ſtipendia pro tuendis nobis merent, vexatione liberemur, ne de omni remedio rep. deplorata, poſtmodum deſperandum ſit. Qua quidem ſpe confiſi Deum precamur, vt Celſit. tuam incolumem, proſperam, florentemque diu conſeruet. Bruxellæ III. Non. Decembr. anno cIↄ. Iↄ. XCVII. ſubſcriptum erat: Sereniſſimæ Celſitudininis tuæ obſequio addictiſſimi Ordines Brabantiæ; ſignatum vt ſupra.

Paucis pòſt diebus III. Idus Decembr. iidem Ordines Brabantiæ rationes quaſdam, certum modum alleuandæ calamitatis continentes Archiduci exhibuerunt:

Cum ingenti enim gaudio ſeſe intellexiſſe, quæ Regiæ Ma^{tis} nomine propoſuerat, ceu aptiſſima malorum quibus diuexamur remedia, dicebãt. Augeri in dies pericula, cum ingenti detrimento, & panolethriæ metu, niſi & maturè & prudenter caueatur. Se propterea, ne officio ſuo defuiſſe præſertim ab ipſo admoniti videantur, prætermittere nequiuiſſe, quin conſilia ad præſentem rerum ſtatum idonea, bona eius gratia proponant:

Primùm hæ prouinciæ, non cum illis ſolùm qui Regię Ma^{tis} obſequium eiurarunt, ſed cum Regibus etiam Galliæ & Britanniæ potentiſſimis, exitioſa bella gerunt. Quæ eas vſqueadeò imò funditus exhauſerunt, & fortunis euerterunt, vt in continuandis ad domeſtica bella & externa ſumptibus, pares eſſe nequeant; præſertim cùm ſubſidia quæ ſuppeditat

ditat Hiſpania ob locorum longinquitatem,aliaſque difficultates, tardius ad nos veniāt. Quibus benè perpenſis & tot hoſtium regię magnitudinis æmulorum,externumque dominatum ſuſpectum habentium,concurſatione,inſignis in aliquam Belgij partem inuaſio eſt pertimeſcenda, hoſte opportunitatem ex ſtatu perturbato diligenter obſeruante, ſicubi fortè populus tot mala,tot clades,& damna perpeſſus,& ad extremam inopiam redactus, inſolentiæ militaris aliquando pertæſus, quæ ex diſſoluta ſtipendiis non ſolutis diſciplina naſcitur, cùm nec adhibendi remedij tempus eſſet, ſed ſeditio militaris magis etiam magiſque paſſim inflammaretur,captandæ occaſionis fomitē illi daret. Quoniam autem Belgicarum regionum felicitas à tua pendet Celſitudine, quæ fidelis illarum operæ & obſequij percipere fructus debet, Ordines Brabantiæ primam inter ſeptemdecim prouinciam referentes,qui conceptam de rep. reſtituenda fiduciam, viua ipſius voce intellexerunt,orant,obſecrantque,vt ipſis ſibique Celſitudo tua conſulat,prouincias in ſtatu ſuo conſeruet,& det operam ne quid illæ detrimenti capiant:ſed vt iuſta per correctam militum diſciplinam earum defenſione optimæ huius ſpei effectum fructumque exſpectare queant. Quod vt ſine paratis pecuniæ ſubſidiis perdifficile eſſe ſcimus,ac metuendum eſſe ne defenſione huiuſmodi dilata,aliquæ ciuitates vel loca munitiſſima ab hoſte inuadantur: quemadmodum cum magna animi ægritudine non ita pridem vidimus,vnde ingens perturbatio,aut prouinciarum ſeceſſio oriri poſſet; conſultum videtur,imò neceſſarium (ſaluâ reuerentiâ) vt aliquam rationem tua Celſitudo pacis cum Gallia & Britannia ineundæ quàm primùm inueniat; vt cùm illa regna Batauorum partes deſerent, illi etiam ad pacem propenſiores fiant. Præterea cùm & ſalus & incommoda prouinciarum ad eas omnes ſpectant, Celſitudo tua ſecum poteſt expendere an Ordines generales obſequio Regis addictos conuocare non expediat; qui ſub tua auctoritate de remediis huic malo quod præſentem reip. interitum minatur, commodè inueniendis deliberare poſſint: vt vel congreſſus veniâ cum Batauis nobis datâ, & conſilio Regio ipſis communicato,vel ad proponendas pacis conditiones vel ad inducias ſternatur primùm via, aut aliquo ſaltem pacto arma ſuſpendantur. Qui reuera modus eſt Catholicæ religionis & Belgij conſeruandi: Deinde præter fructum quem ex Ordinum comitiis proculdubio exſpectamus,tua Celſitudo quo loco apud illam ipſorum fides ſit,his auſpiciis declarabit, quod etiam apud hoſtes haud exigui eſt momenti. Adhæc ſi vel illi,quod Deus auertat, rationibus non flectentur,aut fortunâ ſua ebrij,quam blandiri ſibi putant,res iniquas poſtulabunt, aut in detrimentum Catholicæ religionis in tractando prolabentur, ad maiorem reip. ſecuritatem præſtat, vt à tua Celſitudine prouinciarum nomine cum vicinis regionibus,populis & principibus eandem religionem & cultum amplectentibus, ſocietas ineatur & fœdera ſanciantur: vtpote cum VII. viris S.R. Imperij Electoribus, Moguntiaco,Colonienſi & Treuirenſi,cum Principe Epiſcopo & ditione Leodienſi,cum Ducibus Lotharingiæ, Iuliacenſi, & aliis: vt eorum auxilio ad æquas conditiones inflecti tandem queant. Quod prædictos Principes vicinaſque prouincias non putamus reiecturas,Regię magnitudinis ſuſpicione hîc ceſſante & periculo communis religionis admonēte. Tuam denique Celſitudinem obnixè orant & obſecrant, vt quæ hîc tuo iuſſui obtemperantes expoſuerunt,in bonam partem accipiat, quippe ab ingenuis horum animis profecta, obſequio tuo deuotiſſimorum & paratiſſimorum, ad vitam & fortunas vbertim profundendas,vt prouinciæ legitimis Principibus & ſplendori priſtino reſtituantur.

Nec ſucceſſu caruit Brabantiæ Ordinum oratio. Etenim graues admodum cauſæ exſtiterunt, quæ ſummum Pontificem, ad Reges, Philippum II. Catholicum, & Henricum IV. Chriſtianiſſimum conciliandos permouerunt. Dum enim regnum Galliæ & prouinciæ Belgicæ incendiis domeſtici & externi belli ardent, mutuis cladibus atteruntur,& tot iam annis diuexantur,diripiuntur & vaſtantur, & dum ampliſſima Hiſpaniæ regna,Britannia & Sabaudia in damni & periculi ſocietatem veniūt; Immanis ille Chriſtiani nominis hoſtis, occaſione à nobis ipſis petita, & opportunitate ex his diſſenſionibus,in prouincias Chriſtianas longè lateque progreſſus inuaſit. Quod cùm animaduerteret Beatiſſimus Pater ſummus Pontifex Clemens octauus huic malo mederi & tan-

quam à radice euellere cupiens, per nuncium Apostolicum apud Regem potentissimum Philippum Catholicum pluribus verbis egit,& ad pacem, amicitiam & concordiam ineundam cum Galliæ Christianissimo Rege Henrico IV. sanctissimis suis suasionibus adhortatus est. Ipsum quoque Galliæ Regem Pontifex per suum & sedis Apostolicæ legatum Cardinalem Illustrissimum, Mediceæ familiæ Alexandrum, ad pacem amplectendam seriò admonuit. Cùm autem sanctissimus pater intellexerat Regem Catholicum pacis ineundæ & tractandæ negotium Archiduci Cardinali Alberto demandasse, cuius fidem,animumque pacis studiosissimum iamdudum perspexerat, Reuerendum patrem Bonauenturam Calatagironem ordinis diui Francisci Ministrum generalem ad eum ablegauit,vt & sui desiderij,& Regis Catholici de pacis rationibus quas ab eo intellexerat, voluntatẽ declararet,quę Pontificis mandato idem generalis Christianissimo Regi etiam exposuerat. At Reges studio pietatis,commiseratione, & dolore permoti, quem ex graui & diuturna oppressione capiunt, qua ipsorum regna, prouinciæ subditique his bellis affliguntur,ac nihil de officio optimorum Principum, Deumque timentium & subiectos diligentium,remittere cupientes,quin solidam & securam, quod ex eorum nutu pendet, orbi Christiano & iis maximè prouinciis,quarum ipsis curam Diuina prouidentia cum sceptro commisit,restituant & stabiliant: Ad paternas etiam prudentesque Pontificis admonitiones,vti par est,seriò respicientes, illisq; acquiescentes;socios denique Principes & amicos adhortati,vt ad pacem & concordiam,ad diuini nominis gloriam, securitatem & quietẽ orbis Christiani, & ad subditorum sibi populorum alleuamẽtum & tranquillitatem, suas quoque volũtates,sua studia adiungerent: & vt eò tandẽ perueniri posset,atque ad paciscendum,transigendum,actumq; confirmãdum ab Archiduce Cardinale Catholici Regis nomine mandati expressi vigore delegati essent Amplissimi domini Ioannes Richardottus eques,sanctioris Consilij regij pręses,& à consiliis status; Ioannes Baptista de Tassis eques, ordinis militaris D. Iacobi Commendator, à status item & belli consiliis, & Ludouicus Verreycken eques,audientiarius,primusque Secretarius & Chartophylax siue sanctiorum scriniorum præfectus, quem chartarum thesaurarium vocant; Nomine verò Christianissimi Regis, Amplissimi item domini Pomponius de Bellieure eques,dominus de Grignon,status in Gallia consiliarius, & Nicolaus Brulart eques, D. de Sillerij eiusdem status consiliarius,& parlamenti apud Parisios præses: omnes idoneis mandatorum instrumentis constituti & muniti, præsente Illustrissimo Cardinale legato,qui piam & insignem pro conciliandis Regibus operam interposuit, Veruini in Veromanduis in has conditiones pacem pepigerunt.

Placuit imprimis & vtrinque conuenit, vt pacis & concordiæ pactio inter Reges Philippum II. & Henricum IV. ineatur & concludatur iuxta tenorem,& in approbationem conditionum pactionis Cameracesiæ inter prædictum Regem Catholicum, & Henricum II. Christianissimum anno quinquagesimo nono supra sesquimillesimum initæ & confectæ. Quam quidem pactionem dicti delegati denuo confirmarunt, & in omnibus articulis ratam habuerunt, non secus ac si esset ad verbum hîc inserta,sine vlla innouatione eiusdem pactionis & omnium pactorum conuentorum præcedentium, quæ omnia integra manebunt, exceptis iis quibus per hanc pactionem expresè derogatur.

Inter dictos Reges,liberos eorum natos vel nascituros,hæredes & posteros,regna, prouincias,& subditos eorum,bona,secura, firma & stabilis pax erit, confœderatio, societas & amicitia perpetua, & amore fraterno se mutuò complectentur, ac alter alterius saluti, honori & existimationi quantum poterit consulet, & alterius damnum pro viribus suis, fideliter auertet,nec in alterius detrimentum,gratia quemquam aut fauore iuuabit. Inimicitiæ conquiescent,præteritis iniuriis qualescunque fuerint obliuioni traditis, abolitis & exstinctis,adempta de iis in posterum inquirendi,vel mentionem faciendi omni facultate: Quibusuis pactionibus, fœderibus, societatibus & commerciis quæ in partis alterius detrimentum possent verti,per præsentem pactionem nuncium remittentes. Ac nihil vnquam se facturos promittentes, nec vt fiat per alium procuraturos, quod alteri nocere aut damnum dare posset,nec hoc per vassallos subditosque suos directè aut indirectè

fieri

fieri permiſſuros. His qui ſecus faxint, cuiuſmodi perſonæ vel conditionis fuerint, vel ſtipendia alicuius, terra aut mari mereant, aut auxilium cuiquam aut operam ſuam prȩſtent in rebus quæ nocere alteri Regum poſſent, alter ſe opponere & impedire tenebitur, illoſque ceu huius pactionis violatores & quietis publicæ perturbatores punire.

Quo pacis & neceſſitudinis beneficio quilibet vtriuſque partis ſubditi, ſub legibus & conſuetudinibus regionis ire, redire, manere, habitare, verſari in alterius prouincia & regno poterunt, mercaturam exercere, & prout videbitur terreſtri, maritima ac fluuiatili nauigatione negotiari ac frequentare: iidem quoque ſubditi in regnis & regionibus alterius Regum hoſpites ibidem defendentur, modò ſoluant conſueta vbique vectigalia, & alia per Reges, & eorum ſucceſſores in poſterum imponenda.

Litteris de marca & repreſaliarum quȩ quacunque de cauſa cuiuis ſunt conceſſæ, omnes ſuſpendentur, nec poſthac à Regum altero in damnum alterius ſubditorum concedentur, exceptis violatæ pacis auctoribus & eorum bonis & criminum ſociis, idq; ſolùm in caſu manifeſto iuſtitiæ denegatæ, de qua & de litteris denuntiationis & earum requiſitionis ij qui repreſalias vel litteras de marca poſtulabunt formâ iuris conſuetâ docere tenebuntur.

Ciuitates, ſubditi, ciues & incolæ Comitatuum Flandriæ & Artheſiȩ aliarumque Belgicarum prouinciarum, & regionum Hiſpaniæ, priuilegiis & libertatibus fruentur, à Regibus Galliæ maioribus Regis Chriſtianiſſimi indultis. Similiter ciuitates, ciues, incolæ & ſubiecti regni Galliæ, iiſdem priuilegiis & libertatibus in Belgio & Hiſpania conceſſis fruentur, quemadmodum eorum vnuſquiſque olim vti fruique ibidem illis ſolent, maximè virtute pactionis anni quinquageſimi noni, & aliarum præcedentium.

Pactum præterea & concordatum eſt, ſi Rex Catholicus, teſtamento, dotatione, reſignatione aut alio quouis titulo, omnes Belgij prouincias cum Comitatibus Burgundiæ & Caroleſij ſereniſſimæ Infanti Iſabellæ filiæ ſuæ vel alteri donauerit, ceſſerítve; eaſdem omnes prouincias & Comitatus ſicut erāt dicto anno quinquageſimo nono; Ipſam quoque ſereniſſimam Infantem Iſabellam filiam Regis natu maiorem, vel eam eúmve in cuius fauorem Rex Hiſpaniæ diſpoſuerit, hac pactione comprehendi, vt non alia in hunc finem vel noua pactio requiratur.

Subditis & miniſtris alterutram partem ſecutis, tam Eccleſiaſticis quàm ſecularibus, tametſi partis aduerſæ ſtipendia meruerint, reditus in beneficia & officia patebit, de quibus ſub finem Decembris anni octogeſimi octaui proſpectum illis erat; exceptis curionatibus ſiue paſtoratibus regulariter in alios collatis. Vniuerſi etiam & ſinguli bonis ſuis immobilibus, reditibus perpetuis, vitalibus, & redimibilibus, quorum fructu & penſionibus belli cauſa ſub finem anni octogeſimi octaui exorti caruerunt, hac pace promulgata vtentur & fruentur, ſicut & iis fructibus & penſionibus, qui quæve poſtea ceciderunt aut ſucceſſione alióve modo obuenerunt, ſine controuerſia aut impedimento, exceptis fructibus à publicatione bonorum immobilium perceptis, quos repetere non licebit vſque ad diem promulgatæ pacis, nec æs alienum ante dictum diem fiſco illatum. Eritque valida iam facta alienatio vel adhuc facienda per Principem, eiúſve procuratorem vel conſtitutum, ſub cuius Iuriſdictione arreſtum factum fuerit. Nec huiuſmodi æris alieni creditores aut actionem eorum habentes, ad eius proſecutionem quouis modo admittentur, nec actionis qualiſcunque nomine experiri in eos poterunt, quibus huiuſmodi donatio facta fuit, nec in eos qui vigore donationis & confiſcationis eadem debita ex quacunque cauſa orta, exſoluerunt, quibuſuis inſtrumentis obligatoriis, quæ creditores de iis debitis habent iure fiſci & præſenti pactione antiquatis & exſtinctis.

Dicti porrò ſubditi, & miniſtri partis vtriuſque in bona immobilia redituſque ſuos reuertentur, vt ſupra, ceſſantibus quibuſuis donationibus, conceſſionibus, declarationibus confiſcationum, & ſententiis in contumaciam per eremodicium parte abſente vel nō audita belli cauſa latis. Quæ ſententiæ & res iudicatæ, tam in ciuili quàm criminali iudicio, inualidæ, ſine effectu & pro non datis vel iudicatis erunt. Eam in rem prædictos ſubditos in integrum reſtituentes, quibuſuis impedimentis & contradictionibus contra ius, quod

ante indictum bellum habebant, cessantibus. Nec in quemquam causa muneris aut functionis publicæ, commeatus, ærarij, aut alterius negotij belli causa gesti, & cuius rationes coram illis reddiderit qui tum temporis disponendi habebant facultatem, inquirere licebit: modò iidem subditi & ministri, haud aliis delictis vel criminibus obnoxij, quàm aduersæ partis ministerio deprehendantur. Nec in prædictas regiones, prouincias vel dictorum Regum dominia redire licebit, nisi Regio indulto cum diplomate impetrato, Regiis quoque sigillis communito; cuius verificationem in curiis apud regios officiarios prosequi minimè tenebuntur.

Ecclesiastici qui beneficia obtinuerunt, quorum ad Reges vel alios laicos spectat donatio, presentatio aut dispositio, in possessione in posterum iisdem fruituri permanebunt, tanquàm benè & legitimè collatis.

Et in pacis huius promouendæ gratiam, & vt vtriusque Regis votis satisfiat, pactum & concordatum est, vt alter alteri cum effectu & bona fide reddat & restituat, ea quæ per ipsos, aut eorum mandato vel nomine adempta, occupata & detenta ab altero in alterius regno aut ditione deprehendentur. Dictus nimirum Rex Christianissimus Catholico Regi reddet possessionem & dominium comitatus Carolesij, cum omnibus eò spectantibus proprietatibus, ab ipso & hæredibus absolutè & pacificè possidendum & fruendum, & sub summo Regum Galliæ imperio retinendum. Et si qua alia sunt loca à Rege Christianissimo vel suis occupata ab anno quinquagesimo nono, bimestri à præsenti die spatio restituentur.

Eodem quoque modo Rex Catholicus Christianissimo restituet loca per ipsum vel eius nomine aut mandato à tempore dictæ pactionis Cameracesiæ, adempta, occupata & detenta, vtpote Caletum, Ardam, Montem Hullinum, Dorlanum, Capellam, & Castelletum in Veromanduis, Blauetum in Aremoricis, & omnia alia loca quæ Rex Catholicus in Gallia occupauit, à dicta pactione, ac per eum aut suos detinentur.

Dictum autem Caletum, Arda, Mons Hullinus, Dorlanum, Capella & Castelletum, à Rege Catholico vel eius ministris, cum effectu & bona fide, sine dilatione aut recusatione quacunque de causa vel prætextu Regi Christianissimo aut eius constitutis intra duos iustos menses, à die huius pactionis, in eo statu quo nunc reperiuntur restituentur & reddentur, sine vllius rei demolitione, infirmatione, aut deterioratione quouis modo: & sine repetitione aut prætensione compensationis vel satisfactionis pro munitionibus in dictis locis excitatis aut factis, nec pro stipendiis quæ habentibus ibidem præsidia militibus debentur. Caletum & Arda primò restituentur, & deinde loca reliqua, vt omnium restitutio bimestris dicti spatio plena & absoluta sit.

Blaueti restitutio eodem quo supra pacto sine mora aut recusatione intra trimestre, à die præsentium fiet. Et si quid Rex Catholicus vel ibi vel in aliis locis Aremoricis per ipsum reddendis communiuit, id demoliri poterit.

Cùm locorum prædictorum fiet restitutio, omnia bellica tormenta puluerem nitratum, globos, arma, commeatum & reliquum belli apparatum qui restitutionis tempore ibidem reperientur, Catholico Regi auehere erit integrum. Milites etiam & quicunque ex his locis excedent, omnem suam supellectilem asportare licebit; quibus non permittitur à locorum vel vicini agri incolis quicquam exigere, nec eorum ædibus damnum aliquod dare, aut inde auferre quod ad illos pertinet.

Et vt commodè milites Blaueto in Hispaniam peruenire possint, Rex Christianissimus, nautas & nauigia præberi illis faciet, quibus bellicas machinas, commeatum, reliquumque apparatum cum impedimentis onerare poterunt; data cautione de nauium restitutione, & nautarum tuto reditu tempore præstituendo.

Pro restitutionis locorum securitate, dicti Regij legati post hanc pactionem à Rege Christianissimo approbatam, quatuor obsides Catholici Regis subditos datum iri spondent, qui benè & honorificè pro decoro personarum in Gallia excipientur: factaque restitutione, obsides sine mora, bona fide liberabũtur. Sex verò locis in Veromanduis restitutis duo obsides remittentur, duobus aliis retentis donec Blauetum similiter restitutũ sit.

Quod

Quod ad ea attinet quæ pactione continentur anni quinquagesimi noni, eorum defectus in conditionibus quarum executio desideratur, explebitur; vtpote de feudo Comitatus Fani S. Pauli, de regionum vtriusque Principis limitibus, & de agris quorum est suspensa decisio, de immunitate vectigalium & externarum impositionum à subditis Comitatus Burgundiæ prætensa; & ab Episcopo Terouanæ de Abbatia S. Ioannis ad montem Ducatus Bulloniensis; de quorundam locorum hinc inde restitutione quæ ex formula prædictæ pactionis fieri debuit; & de omnibus aliis controuersiis, nondum vti pactum erat definitis.

Ad quarum rerum decisionem, arbitri nominabuntur & recipientur iuxta dictæ pactionis tenorem, qui proximo semestri, loco per dictam pactionem designato de consensu partium conuenient, sin minus, alium locum eligent.

Et quemadmodum in locorum diuisione diœcesibus Atrebatensi, Ambianensi, Sanctaudomarensi & Bononiensi attributorum, pagi Gallicæ ditionis Episcopis Atrebatensi & Sanctaudomarensi, alij Flandriæ & Arthesiæ ditionis, Episcopis Ambianensi, & Bononiensi attributi reperiuntur, quæ res sæpe controuersiam & confusionem parit: Conuenit vt consensu à Pontifice impetrato, commissarij vtrinque constituantur, qui intra anni spatium loco designato de commoda in rem partium permutatione transacturi, conuenient.

Bello capti, & adhuc vtrinque detenti, expensis persolutis & legitimis debitis, sine lytro liberabuntur, nisi de eo soluẽdo conuenerint: quod si quis modum excedere conqueretur, Princeps regionis vbi captus detinetur, illud moderabitur.

Omnes alij captiui dictorum Regum subditi, qui ob calamitates quas bellum secum adfert, ad suarum Ma^tum^ triremes relegati sunt, sine mora quacunque de causa vel prætextu iniiciendo sine lytro aut expensis soluendis dimittentur.

Regi Hispaniarum & Infanti serenissimæ filiæ eius maiori, eorumque hæredibus aut actionem habentibus, iura omnia, actiones & prætensiones, quas dictorum regnorum, prouinciarum & dominiorum ratione, vel aliter aliundè quouis modo ad se pertinere existimant, integræ reseruantur, quibus nec ipsi nec eorum maiores, expresè renunciarunt; vt de iis experiri amabiliter vel iudicialiter, non vi aut armis possint.

Quemadmodum etiam Christianissimo Regi Galliæ & Nauarræ, eiusque hæredibus & actionem habentibus, reseruantur quæuis iura, actiones, & prætensiones, quas ad se spectare putat, dictorum regnorum, prouinciarum & dominiorum nomine, vel alia quacunque ratione, quibus nec per ipsum nec per maiores eius expresè renunciatum est; vt de iis etiam amabiliter vel iudicialiter non armis experiri possit.

Ad legatorum quoque propositionem, ex parte Catholici Regis factam, qui serenissimum Sabaudiæ Ducem in hac pactione cõprehendi petit, cuius vtilitatem & conseruationem nõ secus ac suam cõmendatam sibi habet, causâ cõsanguinitatis & affinitatis quæ ipsis intercedit, vti se in mandatis ab Archiduce Cardinali habere exposuerũt: sicut etiam declarauit Illustris D. Gaspar de Geneua marchio Lullini, à consiliis status, cubiculo & Ducali satellitio præfectus, Ducatus Augustæ & ciuitatis Ivreæ gubernator, eiusq; constitutus & orator, vt ex procuratorio instrumento eius liquet: dictum Ducem in honorem suæ originis quam ex fratre proauiæ Christianissimi Regis & ex Reginæ matris eius cognata ducit, Regem sibi conciliare decreuisse, & vt suæ Ma^tis^ consanguineum deuotissimum, eandem cum omni reuerentia, cultu & obseruantia quantum potest maxima agnoscere, vt se suasque actiones in posterum melius illi probet, quàm temporis præteriti occasio non permisit. Eam quoque fiduciam de Rege se habere vt boni sui affectus habita ratione, eadem bonitate & amicitiæ declaratione ipsum prosequatur, quâ postremi quatuor Reges inclytæ memoriæ patrem suum sunt complexi.

Conclusum itaque & concordatum est, vt dictus Dux Sabaudiæ in hac pactione comprehendatur: Qui vt suum desiderium testetur de satisfaciendo Regiæ voluntati, opidum cum castro Berrensi intra bimestre à die huius pactionis cum effectu bona fide, sine dilatione vel recusatione quouis modo aut prętextu sumenda suæ Ma^ti^ vel constituto eius restituet

ſtituet in huiuſmodi ſtatu quo nūc deprehendentur, ſine demolitione aut detrimento vllo, & ſine expenſarum in munitionibus tam in opido quàm arce exſtructis repetitione, & ſine vlla ſtipendij militaris quod deberi poſſet ſolutione, machinis bellicis ibidem relictis quæ expugnationis tempore in opido & caſtro inueniebantur; euehendi eas machinas, ſi quas Dux inuexit, conceſſa facultate.

Hac pactione etiam concordatum eſt, vt idem Dux Sabaudiæ tribunum militarem cognomine Fortunam opidum Seurram in Burgundia occupantem, deſerat & dimittat, neque eum alioſque iniquè illud opidum inuito Rege Chriſtianiſſimo vſurpantes auxilio aut gratia iuuet.

De aliis verò inter Regem Chriſtianiſſimum & Sabaudum controuerſijs prædicti legati promouendæ pacis gratia conſentiunt & conueniunt, vt ad Pontificis Clementis octaui arbitrium deferantur, vt per eum componantur & decidantur intra annum à die pactionis iuxta Regium reſcriptum, pridie Nonas Iunij ea de re datum. Et quicquid decreuerit beatiſſimus pater bona fide adimplebitur & executioni vtrinque mandabitur, citra dilationem vel recuſationem quouis prætextu, aut colore quæſitam. Interea res omnes in eodem quo nunc ſunt ſtatu permanebunt, donec Pōtifex pronunciauerit, ſine mutatione aut innouatione, & eodem modo quo vtrinque poſſidentur: ſublata facultate vlterius progrediendi aut tributa in alterius ditione exigendi.

Quocirca pactum & conuentum eſt, vt à præſenti die pax firma, ſtabiliſque amicitia & vicinitas exiſtat inter dictos Regem & Ducem, eorumque liberos natos vel naſcituros, hæredes & poſteros, regna, prouincias & ſubditos eorum: neque alteri in alterius ditionem vel ſubditos, quacunque de cauſa vel quouis prætextu moliri quicquam liceat.

Omnes ſubditi & miniſtri tam Eccleſiaſtici quàm ſeculares, etiamſi parti aduerſæ inſeruierint, in bonorum ſuorum omnium & ſingulorum officiorum & beneficiorū vſum reuertentur, vt ante de Regum ſubditis & miniſtris cautum eſt, quod tamen ad Pręfecturas aut gubernationes non extendetur.

De militibus bello captis, eodem modo, quo inter Reges ſupra actum eſt ſtatuetur.

Omnes denique pactiones præcedentes in omnibus conditionibus & articulis confirmantur, quæ olim factæ ſunt inter Reges Chriſtianiſſimos Henricum II. anno quinquageſimo nono in arce Cameraceſia, Carolum nonum & Henricum III. & prędictum Ducem Sabaudiæ defunctum: exceptis iis quæ vel hac vel alia pactione abrogata ſunt. Dux itaque Sabaudiæ cum ſuis prouinciis, ciuitatibus & ſubditis neutrarum partiū Princeps erit, & communis Regis vtriuſque amicus. Et à die promulgatæ præſentis concordiæ libera inter ſubditos & prouincias commercia iuxta dictas pactiones & receptam conſuetudinem ſecurè exercebuntur. Et conditiones in illis contentæ obſeruabuntur, etiam reſpectu officiariorum qui dictis Regibus operam præſtiterunt, niſi aliis pactionibus antiquatæ fuerint.

Similiter ex pacto & conſenſu communi in hac pactione ſi viſum ipſis fuerit comprehendentur, Primùm pro parte Regis Catholici, Beatiſſimus pater ſummus Pontifex & Sancta ſedes Apoſtolica, Romanorum Imperator, cum Archiducibus fratribus & cognatis, regnis & prouinciis eorum, Septemviri Electores, Principes ciuitates & Ordines Imperij, eidem obſequentes. Dux Bauariæ, Dux Cliuię, Epiſcopus & prouincia Leodienſis, maritimæ vrbes Hanſeaticæ & Comites Friſiæ orientalis. Dicti etiam Principes omnibus clandeſtinis ſocietatibus in detrimentum Cæſareæ Ma^tis membrorū & Ordinum Imperij tendentibus renunciant, nullas ſe in poſterum nec in orbe Chriſtiano nec extra quouis loco inituros promittentes, ſed commoda & quietem Sacri Imperij pro viribus promoturos. Ea lege ne vel Cæſar nec Imperij Ordines cum Regibus Catholico & Chriſtianiſſimo amicitiam foueant, neque quicquam in eorum detrimentum faciant. Comprehendentur ſimiliter Domini confœderati ſuperioris Germaniæ & confœderata Griſonum reſp. cum ſuis ſociis, Rex Poloniæ & Sueciæ, Rex Scotiæ, Rex Daniæ, Dux & Senatus Venetorum, Dux Lotharingiæ, magnus Dux Hetruriæ, reſp. Genuenſium & Lucenſium, Dux Parmæ & Placentiæ cum Cardinali Farneſio eius fratre, Dux Mantuæ

Dux

Dux Vrbini, Principes familiarum Columnensium & Vrsinorum, Dux Selmonetæ, Dominus Monaci, Marchio Finalij, Marchio de Masca, Dominus Plombini, Comes Salæ & Comes Colorini, vt præsentis pacis beneficio fruantur, cum expressa declaratione Regem Christianissimum, directè aut indirectè per se vel per alios quemquam ipsorum non lacessiturum: sed si aliqua cum ipsis controuersia incidat, iudicio cum ipsis coram iudice competente, & non vi aut alio modo ius prosecuturum.

Ex parte verò Regis Christianissimi in hac pactione, si videbitur, comprehendentur, summus Pontifex, cum sancta Sede Apostolica, Imperator, Septemuiri Electores, Principes Ecclesiastici & seculares, ciuitates, vniuersitates, & ordines Sacri Imperij, & nominatim Comes Palatinus, Marchio Brandenburgensis, Comes VVirtembergensis, Lantgrauius Hassiæ, Marchio de Anspach, Comites Frisiæ Orientalis, ciuitates Hanseaticæ secundùm fœdera antiqua, Rex cum regno Scotiæ iuxta veteres pactiones & confœderationes quæ regno Galliæ cum Scotia intercedunt, Reges Poloniæ, Daniæ & Sueciæ, Dux & Senatus Venetorum, tredecim Cantones confœderatorum Heluetiorum, tres confœderatæ Grisonum respublicæ, Episcopus & Dominus regionis Valaiæ, Abbas & opidum sancti Galli, Touckemberg, Milhausen, Comes Nouicastri, aliique eiusdem confœderationis socij, Dux Lotharingiæ, magnus Dux Hetruriæ, Dux Mantuæ, resp. Lucensium, Episcopus & collegia Metensium, Thulensium & Verdunensium, Abbas Gozzæ, Domini Sedanenses, Comes Mirandæ. Ea tamen lege vt consensus Regis Catholici de Comitibus Frisiæ Orientalis hac pactione comprehensis sine iuris præiudicio sit quod Rex in eorum ditionem prætendit, saluis quoque dictorum Comitum defensionibus, iuribus suis & exceptionibus. Cum declaratione dictum Regem Catholicum per se vel per alios directè nec indirectè, neminem ipsorũ quos Rex Christianissimus in hac pactione comprehendit lacessiturum; sed si quam in eos actionem habere se existimat, eandem iudicio non vi instituturum.

Comprehendentur similiter præsenti pactione, vniuersi qui communi Regum consensu nominatim inserentur, modò post semestre à die pacis promulgatæ, nomina sua per litteras profiteantur, & consuetas hoc casu obligatorias tradant.

Atque ad maiorem huius pacis conditionum in hac pactione contentarum securitatem, hæc pactio confirmabitur, promulgabitur, & referetur in regesta curiæ Parlamenti Parisiensis, & aliarum regni Galliæ curiarum, ac cameræ rationum Parisiensis. Quemadmodum confirmatio, promulgatio, & in regesta fiet relatio in sanctiori & aliis Catholici Regis consiliis & camera rationum in prouinciis Belgicis, iuxta formam & tenorem pactionis anni quinquagesimi noni. Quæ vtrinque expedita intra trimestre post huius pactionis promulgationem tradentur.

Quæ conditiones & articuli supra comprehensi, & quæ in iis vniuersa & singula continentur, pacta conuenta & recognita sunt, interposita à dictis legatis, eorum qui eos constituerunt nomine, stipulatione, qui mandatorum suorum vigore, promiserunt & promittunt per præsentes, sub omnium & singulorum bonorum constituentium suorum præsentium & futurorum obligatione, eos hanc pactionem inuiolatam obseruaturos & completuros, & authentica documenta approbationis subsignata & sigillata, inuicem tradituros præsenti pactione ad verbum inserta, idque infra mẽsis à præsenti die spatium, quantum ad Regem Christianissimum; Archiducem Cardinalem & Sabaudiæ Ducem attinet. Promittens porrò Archidux Cardinalis se intra trimestre, similes approbatorias à Catholico Rege litteras suppleturum & daturum. Præterea promiserunt dicti delegati nominibus supradictis & promittunt per præsentes prædictis litteris approbatoriis Regis Christianissimi, Archiducis Cardinalis, & Sabaudiæ Ducis traditis & exhibitis eosdem solemniter super Cruce Domini, & super sancta Euangelia & sacrosanctæ Missæ canone coram iis quos delegare cupiẽt, & pro nominis sui existimatione iuraturos se plenè, reuera & bona fide, omnes conditiones huius pactionis obseruaturos & completuros. Simile etiam iusiurandum à Catholico Rege post trimestre aut cùm fuerit requisitus pręstabitur. In quarum rerum fidem dicti delegati huic pactioni nomina sua subscripserunt

Veruini in Veromanduis postridie Calendas Maij anno millesimo, quingentesimo nonagesimo octauo: Præses Richardotus. Io. Bap[ta] de Tassis. Verreycken. P. Belieure. N. Brulart. G. de Geneue.

Transactis hoc modo Galliæ pactionibus, cum ingenti Christiani orbis applausu, & populi vtriusque Gallorum & Belgarum incredibili gaudio, pax fuit promulgata vno eodemque per vniuersum Belgium die, ad VII. Id. Iun. prędicti anni cIↃ.IↃ.IIↃ. ignesque, vt in publica lætitia fieri solet, certatim vbique excitati. Missi sunt in Galliam Archiducis nomine Dux Arschottanus, Carolus Franciscus Mendozius Aragonię Almirantius, Comes Arembergius Carolus, aurei velleris eques, Ioannes Richardottus sanctioris consilij præses, Ludouicus de Velasco bellicarum machinarum præfectus generalis, & Ludouicus Verreycken Audientiarius. Dicti nempe Dux Arschottanus, Almirantius, Arembergius & Velascus, obsides vt conuenerat dati, cum domesticorum tam numeri quàm amictus splendido comitatu proficiscebantur, Præses Richardottus & Audiētiarius vnà cum obsidibus, vt Regem Christianissimum pacta conuenta iureiurando sancientem præsentes conspicerent, in mandatis habebant. Magna populi frequentia lætis acclamationibus, omnis honoris à Rege humanissimo amplitudine excepti, ornatique fuerunt. Victus etiam publicè ceu in Galliæ prytaneo lautissimus præbebatur. Nec minus honorificè quàm largè & liberaliter à Rege munifico donati discesserunt. Parem quoque humanitatem, parem beneuolentiam, ac hospitalitatem, Dux Bironius & amplissimi Domini de Bellieure & Sillery apud nos sunt experti, cùm ad iurisiurandi pace confirmata ab Archiduce præstiti testimonium mitterentur, extremumque actum in hoc pacis dramate gratissimâ legationis catastrophe concluderent. Vtrique enim populo velut in theatro ob oculos versabatur heroïca pacis actio, tam ab ipsis exoptatæ, quàm orbi Christiano salutiferæ & necessariæ, indictisq; publicè supplicationibus gratiæ Deo sunt actæ, qui eam Regibus mentem dedit, vt mutata repentè voluntate, à bello teterrimo cogitationes ad quietem conuerterint. Cum amplissimis honorariis legati sunt dimissi.

Rebus Galliæ sic compositis, Archidux Albertus acceptas à Regia Ma[te] litteras, eius de dotalis negotij progressu, voluntatem continentes, Ordinibus Brabantiæ prid. Cal. Aug. communicat, missoque earum exemplo, vnà cum iis litteris quas Rex ad Ordines dederat; quàm ipsorum responsum ad priores quas scripserat de Infantis serenissimæ filiæ suæ nuptiis, gratum illi fuerit, ipsos ex iisdem percepturos significat. Porrò suam Ma[tem] omnes suas Belgicas & Burgundicas prouincias eidem filiæ suæ, Principe filio assentiente & rem omnem comprobante, Pridie Non. Maij cessisse & donasse: Illam autem mandatum ad harum ditionum possessionem capiendam & ad consueta maiorum more sacramenta vltrò citroq; recipienda & præstanda, procuratorio nomine sibi transmisisse. Reliqua eò spectantia spectabilē D. Ioannem de VVingene equitem primum consiliarium & sigillorum Regiorum in Brabantia custodem, ipsis declaraturum, cui vt fidem adhibeant, & vt constitutos suos mandatis idoneis iuxta formulam præscriptam tradendamque munitos ad XIX. Cal. Septemb. conuocandos curent, die Beatæ Virginis assumptioni sacro Ordinum comitiis adfuturos, cum reliquarum prouinciarum similiter constitutis, magnopere se requirere. Rebus enim illis quas præ manibus habebat, moram haud admittentibus, cunctationem dilationemque omnem non modò inutilem, sed & noxiam esse posse. Ab ipso denique Hispaniarum Principe in eundem sensum litteras se illis vnà transmittere.

Regiæ autem Ma[tis] ad Archiducem litteræ hæc ferè continebant:

Quamplurimos litterarum fasciculos sibi redditos ab equestribus sui ordinis viris, consiliis & præfectis, & à prouinciarum ipsius imperium agnoscentium Ordinibus, responsiones esse ad eas quas mense Septembri anno pręterito ad illos scripserat litteras, de rebus quas commiserat Archiducis fidei iisdem declarandas. Se verò intellecta ex ipsorum responsis singulari lætitia, quam eorum quilibet ex benigno hoc consilio accepisse fatebatur, tan-

tur, tanto magis propensum ac solicitum fuisse de progressu negotij sine dilatione, quod cum tanta animi circumspectione decreuerat, promouendo, & de Belgicis suis omnibus ac Burgūdicis prouinciis, dilectissimæ & charissimæ filię suæ maiori cedendis & donādis, & de tribus instrumētis Pridie Non. huius Mensis, dilectissimo & charissimo filio Principe præsente & expresse assentiente, approbante, & ratum habēte, ipsa etiam Infante præsente & acceptante, in rem eius stipulandis & expediendis. Hæc se illi transmittere, vt quę continerent in fauorem matrimonij inter dictam Infantem illumque contrahendi certior ipse fieret, & vigore mandati quod ipsa ei dederat in dictarum prouinciarū omnium & singularum integram plenamque possessionem iret, iuxta eiusdem mandati tenorem, quo sicut expedire existimaret, vteretur. Et vt suæ voluntati votisque subditorum plenè satisfiat, se & Principem filium ad Ordines aliosque litteras iterum dare; & earum exemplum ad Archiducem mittere. Et licet à Præfecto, sanctiore consilio, & tribus Ordinibus Comitatus Burgundiæ nullum ad priores Septembri mense ad eos scriptas litteras responsum accepisset, se tamen ad eosdem iteratò scribere, gratumque sibi fore, si de omnium litterarum traditione, rerumque gestarum successu certior fiat. Hæc Prid. Cal Iunij exarata sunt cIↃ. IↃ. IIC.

Ad Ordines autem his ferè verbis scripsit:

Pergratum sibi fuisse quòd per ipsorum litteras tertio Non. Decembr. præteriti anni scriptas magnam ipsos voluptatem ex benigno Ma^tis suæ consilio gaudiumque accepisse ex eorum relatione quæ Archidux Albertus in mādatis habuerat, intellexisset. Quoniam verò non alius consilij scopus esset, quàm Belgicas prouincias, per nuptias dilectissimæ filiæ suæ cum dicto Archiduce conciliandas paci & tranquillitati restituere, ipsorum maximè præsentiâ, ad operis tam pij perfectionem expedire visum fuit, vt eidem filiæ suæ omnes Belgicas & Burgundicas quas haberet prouincias donaret, cederet & transferret, iuxta patentium litterarum quas ad Archiducem mittebat tenorem, & earum quæ Principis Hispaniarum consensum, approbationem & ratihabitionem, filiæ quoque suæ acceptationem assensumque continerent: Quæ & grata ipsis fore, & amorem affectumque quo prouincias Belgicas prosequebatur, cognoscere, & per dictum matrimonium, ac præsentiam filiæ tempore opportuno quamprimum profecturæ, & per subsidiorum quauis necessitate continuationem, ipsos postmodum cognituros. Non enim vt quidam malè feriati coniecturam facere possent, deserere eos decreuisse, sed iisdem succurrere, & vti consueuerat ad defensionem opem omnem ferre, donec vel pace vel alio quouis modo ipsorum securitati prospectum benè esset.

Principis Hispaniarum in eandem sententiam epistola erat huiusmodi. Ordinum responsionem ad litteras anno elapso Septembri mense ad ipsos datas, gratissimam sibi fuisse, suæque exspectationi satisfactum esse, quòd paternæ voluntati tam beneuolè obtemperassent: quæ vti ad commune Belgij bonum dirigebatur, tanto citius progressum nuptiarum sororis cū Alberto Archiduce maturare voluisse, & sua ipsius interuētione, & expresso assensu & ratihabitione, facta stipulatione, dictarum prouinciarum donationem & cessionem in rem sororis perfecisse, sicut ex paternæ Ma^tis litteris plenius intelligerent: Et continuata benignitate sua & affectu quem experti in illo semper fuerunt, nihil illum de subsidio & defensione solita remissurum esse, donec pace confecta vel alio quouis modo ditionum securitati satis cautum foret, quod suo etiam nomine ob easdem rationes effecturum se spondebat.

Mandati instrumentum serenissimæ Infantis, quo Archiducem ad possessionem capiendam constituit, ad verbum tale fuit:

Isabella, Clara, Eugenia, Dei gratia Hispaniarum Infans, Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Limburgi, Luxemburgi, & Geldriæ, Comes Flandriæ, Arthesiæ & Bur-

 gundiæ,

gundiæ, Palatina etiam Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Namurci & Zutphaniæ, Marchio S.R. Imperij, Domina Frisiæ, Salinarum & Machliniæ, ciuitatis & ditionis Vltraiecti, Transiselanæ & Groeningæ, Vniuersis & singulis præsentibus & futuris has litteras visuris vel legi audituris. Quandoquidem reip. Christianæ bono, & priuato Belgicarum prouinciarum commodo aliisque de caussis & considerationibus, Regi Domino ac patri meo visum est, & ad promotionē futuri nostri matrimonij cum Alberto Archiduce cognato nostro charissimo, præcedente Pontificis dispensatione, & Principe potentissimo Philippo fratre nostro consentiente, approbante & ratum habente, vniuersas Belgij & Burgundię ditiones nobis cedere, donare, & conferre placuit, iuxta patentium litterarum ipsorum manibus signatarum & prid. Non. Maij expeditarum tenorem; nobis quoque vti liquet ex eodem diplomate eam donationem cessionemque acceptantibus, vt eædem Belgicæ ac Burgundicæ prouinciæ, à nobis hæredibus & successoribus nostris, habeantur, & formâ modo & conditionibus in dictis patentibus expressis possideantur: Data quoque & concessa nobis facultate, absoluta & irreuocabili potestate, vt priuata auctoritate nostra, nulla alia permissione requisita, per nos vel nostro nomine per futurum sponsum nostrum Archiducem Albertum, misso ei procuratorio, dictarum Belgicarum & Comitatus Burgundiæ ac Carolesij integram plenamque possessionem, capere & apprehendere possemus, & in eo negotio omnia gerere & facere quæ in dictis litteris patentibus continentur. Notum facimus nos ob causas supradictas & vt Regiæ voluntati exactè obsequamur, eaque omnia præstemus quæ ante nostram in Belgium profectionem fieri omnino decet, ex certa nostra scientia & potestatis plenitudine auctoritatem & mandatum absolutum & irreuocabile cum omni facultate generali & speciali dedisse, concessisse, & per præsentes litteras dare & concedere marito nostro futuro Archiduci Alberto; vt nostro nomine & ex parte nostra, per se vel per alium quem substituet prout ipsi videbitur virtute præsentiū vna aut pluribus vicibus, vniuersa & singula faciat, quæ nomine & ex parte nostra de prouinciis Belgij omnibus & Comitatu Burgundiæ & Carolesij generaliter & per Ordines singularum prouinciarum requiruntur & necessaria erunt, ad capiendam, apprehendendam, habendam & tenendam nostro nomine, integram, realem plenamque possessionem omnium & singularum dictarum prouinciarum, omniumque rerum dependentium, vt integrè, pacificè, & sine cōtradictione aut impedimento iisdem frui possimus: Ad Ordines prouinciarum generales vel priuatos conuocandos & congregandos, ad præstanda nostro nomine iuramenta requisita, & ad eadem ab Ordinibus aliisque recipienda solita consuetudine: Et ad omnia per dictum futurum nostrum maritum Archiducem Albertum facienda & exsequenda quę in iis rebus personaliter præsentes facere & exsequi possemus, etiamsi res foret quæ mandatum requireret magis speciale quàm his litteris continetur. Quocirca verbo Principis, & quantum nostri honoris existimationem saluam esse cupimus, spondemus & promittimus, nos gratum, firmum, ratumque habituras, obseruaturas, ac obseruari facturas, & inuiolatè bona fide completuras in perpetuum quidquid per dictum Archiducem Albertum futurum maritum nostrum, ac per eius constitutos, vel vigore præsentium substitutos, quantum ad realem, integram & plenam prouinciarum Belgicarum & Burgundicarum possessionem forma & modo supradicto in litteris patentibus donationis, cessionis & translationis ad quas nos referimus, actum, gestum & confectum erit, quibus rebus nunquam aduersabimur, nec directè aut indirectè quemquam aduersari vllo modo patiemur. Ita enim nobis visum est. In quorum testimonium manu nostra præsentibus subscripsimus, & per infrascriptum secretarium status Regis patris nostri ad res Belgicas & Burgundicas subsignari fecimus, & Regiæ Ma^tis sigillo magno aureis funiculis appenso communiri. Madricij in regno Castellæ prid. Cal. Iun. anno cIↄ. Iↄ. IIC. Paragrap. N. D. V^t. Sub plicatura scriptum, Isabella; Supra verò, mandato D. Infantis. signatum A. de la Loo. sigillatum vt supra.

Formula

Formula inſtrumenti procuratorij à tribus Brabantiæ Ordinibus membris ſuis tradendi, iuxta quod iuſiurandum Archiduci præſtaretur nomine Infantis ſereniſſimæ, huiuſmodi fuit:

Vniuerſis præſentes litteras viſuris vel legi audituris, Tres Ordines prouinciæ & Ducatus Brabantiæ Salutem. Notum facimus; Sereniſſimus Princeps Albertus Dei gratia Archidux Auſtriæ, Præfectus, gubernator & capitaneus generalis in his Belgicis & Burgundicis prouinciis nomine Regiæ Ma^tis nobis nuper ſignificauit; quod orbis Chriſtiani & communis boni cauſa, ac priuati Belgicarum prouinciarum commodi, aliarumq; rerum ſeriò conſiderandarum, maximè ad promouendum ſereniſſimæ Infantis Hiſpaniarum Iſabellæ Claræ Eugeniæ filiæ maioris ſuæ Ma^tis cum dicto Archiduce Alberto coniugium, cum ſummi Pontificis venia præcedente, Ma^ti Regiæ placuit, conſentiente, approbante & ratum habente Principe filio eius vnico, hæredeque vniuerſali has Belgicas prouincias, cum Burgundiæ & Caroleſij Comitatibus donare, cedere & conferre dictæ Infanti ſereniſſimæ per patentes litteras eorum manibus ſignatas prid. Non. Maij vltimò elapſi, & eiuſdem Infantis patentes etiam litteras, quibus de ſua dictæ donationis & ceſſionis acceptatione conſtat, vt dictæ Belgicæ & Burgundicæ prouinciæ ab ea habeantur & poſſideantur, & ab eius hæredibus & ſucceſſoribus forma & modo ibidem expreſſis. Quibus litteris patentibus inter cetera continetur, ſuam Ma^tem poteſtatem abſolutam & irreuocabilem ſereniſſimæ Infanti dare, vt ſua priuata auctoritate, ſine alia conceſſione aut venia requiſita, capiat & apprehendat per ſe vel per dictum Archiducem Albertum maritum eius futurum ſuo nomine conſtituẽdum, integram plenamque prouinciarum poſſeſſionem, & vt ea in cauſa omnia faciat & gerat quæ dictis litteris patentibus continentur. Dicta deinde Infans ſereniſſima Iſabella Clara Eugenia, ad promouenda ea omnia quæ ante ſuum in has regiones aduentum requiruntur, de certa ſua ſcientia & poteſtatis plenitudine, mandatum abſolutum & irreuocabile omnemque facultatem generalem & ſpecialem dicto Archiduci marito ſuo futuro dederat & conceſſerat, ad finem in dicto inſtrumẽto declaratum. Quod mandatum exequi Archidux deſiderans ſecundùm expreſſam Regis voluntatem, nos alioſque Ordines imperium eius agnoſcẽtes, conſtitutos noſtros ablegare ad eum iuſſerat ad XVIII. Cal. Septemb. Bruxellæ adfuturos cũ mandatis idoneis, ad eum recipiendum dicta qualitate, & ad agnoſcendam ſereniſſimam Infantem pro Domina noſtra & Principe legitima, & ad ea exſequenda quæ erunt neceſſaria. Nos Regiæ voluntati obtemperare, eiuſque deſiderio ſatisfacere cupientes, vti bonos & fideles ſubditos & vaſſallos decet, & iuxta eorum tenorem quæ à mẽſe Ianuario eidem reſponderamus, ſuper huius conſilij & voluntatis ſuæ ſignificatione: Habita etiam ratione quòd hoc belli tempore, res non ſatis opportuna magnique ſumptus eſſet & ſuperuacanea, ſi dicto Archiduci ſereniſſimæ Infantis nomine iuſiurandum præſtandum & recipiendum eſſet in ſingulis ciuitatibus lociſque Brabantiæ. Deliberatione ſuper ea re habita, ad dictum Archiducem conſtitutos noſtros mittere decreuimus, electis ſcilicet & conſtitutis pro Ordine Eccleſiaſtico N. N. & N. N. pro Ordine Nobilium & N. N. nomine ciuitatum. Dantes iiſdem & ſingulis eorum plenam facultatem, auctoritatem & mandatum ſpeciale ac irreuocabile vt coram dicto Archiduce compareant, eumque cum reliquis Ordinibus Belgicis Ma^tis ſuæ obſequio addictis, in prædicta qualitate recipiant, & Infantem ſereniſſimam pro Domina & Principe noſtra legitima agnoſcant, ſub promiſſione nihilominus & iureiurando per dictum Archiducem publicè & ſolemniter coram reliquis Ordinibus Belgicis præſtando, de obſeruatione & præſtatione omnium quę Regia Ma^tas dum inauguraretur iurauit & promiſit generaliter & ſpecialiter Bruxellæ & in omnibus Ducatus Brabantiæ ciuitatibus & locis; qua promiſſione & iuramento præcedente dicti noſtri conſtituti iuſiurandum reciprocum & promiſſionem facere noſtro nomine poterunt, de obſeruatione & præſtatione omniũ quæ maiores noſtri Ma^ti ſuæ olim promiſerunt & iurarunt; eumque conſequenter noſtro nomine recipere dicta qualitate, & Infantem ſereniſſimam poſthac pro Domina & legitima Principe noſtra agnoſcere.

Ad quam rem perficiendam dictis nostris constitutis auctoritatem dedimus, prout damus per præsentes: firmum ratumque quicquid eo in negocio per ipsos gestum, iuratum, promissumque fuerit, habituros promittentes. In quorum testimonium. &c.

Ad Brabantiæ Ordinum deinde postulata, reliqua instrumenta ipsis sunt exhibita, Primò cessionis à Regia Ma[te] serenissimæ Infanti factæ: cuius talis erat sensus:

Philippus &c. Vt communi reip. Christianæ bono & priuato Belgicarum prouinciarum commodo consultum esse iudicauimus, dilectissimæ filiæ nostræ maioris Infantis Isabellæ Claræ Eugeniæ nuptias haud vlterius differre, idque tam ad familiam Austriacam conseruandam, quàm ob alias rationes, & amorem singularem quo afficimur erga dilectissimum & charissimum nostrum fratrem, nepotem & cognatum Archiducem Albertum nostrum in Belgio & Burgundia Præfectum & Capitaneum generalem, defixis in eum oculis pro futuro filiæ nostræ marito eundem eligentes, cum assensu & venia summi Pontificis, qui dispensationes requisitas indulsit, & consilio prius communicato cum Principe potentissimo, inuictissimoque fratre, nepote & cognato etiam nostro Rudolpho II. Romanorum Imperatore, & cum dilectissima & charissima sorore nostra Imperatrice eius matre. Quibus consideratis, & vt dictæ filiæ nostræ, de facultatibus, vti par est, largiamur, magnarum conditionum ac meritorum eius habita ratione; atque vt demonstremus beneuolentiam singularem qua prouincias Belgicas & Burgundicas nostras prosecuti semper fuimus; cùm ad promouendum dictum filiæ matrimonium easdem illi cedere cum suis appēdicibus & donare decreuerimus modo infrà declarato; cum filij nostri charissimi dilectissimique Principis Philippi hæredis nostri vnici interuentione, consensu & voluntate, quemadmodum ea de re tam nos quàm Princeps filius, Belgij proceres, ac nostri Ordinis equites, Consilia & Ordines ditionum Inferiorum in obsequio nostro perseuerantium, & Comitatus Burgundiæ certiores fecimus: Qui lætitiæ & voluptatis quam ex benigno consilio nostro cœperunt, responso suo testimonium dederunt, agnoscentes & fatentes in rem & quietem prouinciarum cessurum, eamque rectam viam esse qua ad firmā solidamq; pacem perueniri, & à bello molestissimo quo, tot annis implicantur, liberari tandem queant, quam tranquillitatem votis nostris iisdem semper exoptauimus. Præterea cùm notissimum sit, summam cuiusuis prouinciæ felicitatem in eo consistere, vt à Principe suo vero & legitimo pręsente & inspectante gubernetur & regatur; Deum testamur quantas solicitudines & labores sæpe sumpsimus, vt præsentes in Belgio facere id possemus, & reuera desiderauimus, nisi graues & seriæ Hispaniarum res nos continua in ipsis habitatione detinuissent, nec discedere permisissent; quēadmodum nos etiamnum remorantur: Et quamuis ætas Principis filij nostri dilectissimi, magis ad profectionem quàm nostra sit idonea: Nihilominus quia placuit Diuinæ prouidentiæ tot regna & prouincias nobis dare & concedere, quibus benè administrandis nunquam deerunt negotia, quæ præsentiam sui Principis perpetuam postulabunt; Consultum nobis visum est in hanc ire sententiam, ne iisdem quibus antè incommodis & molestiis Belgicas nostras prouincias obnoxias relinquamus; dictante etiam æquitate, vt in portionem filia nostra veniat, secundùm eius merita & natalium magnitudinem: Et animaduertentes dictam filiam nostram post Principem filium (quem Deus multis annis prosperum, felicem & incolumem conseruet) primam esse & proximam quæ, filio nostro annuente, ad eum Principatum iam nunc admitti potest; nos hanc consilij rationem elegimus, ea spe & animo, vt prouinciæ nostræ Belgicæ pristino splendori, quieti & prosperitati hoc modo restituantur: In præsens itaque ea exsequi cupientes quę tam maturè serioque statuimus, habita etiam ratione consensus voluntarij quem Princeps filius noster liberaliter pro se dedit; Perspecta denique animorum submissione, qua Belgicarum ditionum Ordines ac prouinciales consiliis nostris acquieuerunt: Omnes nostras Belgicas & Burgundicas prouincias dictæ filiæ nostræ Infanti serenissimæ, ad nuptiarum suarum promotionem dare, cedere & conferre decreuimus: Quemadmodum eas damus, cedimus & conferimus

ferimus per præſentes; Ita tamen vt Archiduci Alberto nubat, iuxta diſpenſationes à Pontifice indultas,& in dotem conferat dictas Belgicas prouincias,cum Burgundiæ Comitatu. *** Quacunque igitur meliori via, modo & forma qua de iure fieri & valere poteſt,ita vt inutile vitiare vtile nequeat, dictæ Infanti Iſabellæ Claræ Eugeniæ dilectiſſimæ & chariſſimæ filiæ noſtræ maiori omnes & ſingulas prouincias noſtras Belgicas & Burgundiæ Comitatum, Caroleſio in eodem comprehenſo, cum Ducatibus, Principatibus,Marchionatibus, Comitatibus, Baroniis, Dominiis, ciuitatibus,arcibus & propugnaculis in dictis prouinciis Belgicis & Burgundicis exiſtentibus,cum omnibus regalibus, feudis, hominiis, iuribus, libertatibus, franchiſiis, iuribus patronatus, reditibus & penſionibus, domaniis, ſubſidiis, confiſcationibus & mulctis, cum omnibus & ſingulis iuribus & actionibus,quæ à nobis in dictas Belgicas & Burgundicas prouincias prætendi queant,omnes præterea præeminentias,prærogatiuas, priuilegia,exemptiones,dynaſtias, præpoſituras,iuriſdictiones,ſublimitates,præfecturas,& alias qualeſcunque ſupremi imperij poteſtates, quacunque de cauſa vel occaſione ad nos illæ ſpectare vel pertinere poſſint,ſiue iure patrimonij,ſiue alio,quocunque titulo vel modo:damus,cedimus,relinquimus,transferimus,renũciamus,& in dotem filiæ noſtræ maiori concedimus. Vt iis ipſa & eius hæredes integrè fruantur, & eodem modo quo nos illas habuimus, iisque frui ſolemus, ſine vlla exceptione. Ea tamen lege vt inuiolatè obſeruetur pragmatica ſanctio Imperatoris Auguſti patris noſtri æternæ memoriæ mẽſe Nouembri anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo nono,de coniunctione Belgij conſtituta; & adempta omni facultate diuiſionis vel ſeparationis dictarum prouinciarum quocunque caſu vel modo.

Filiam quoque noſtram Infantem facimus, creamus, inſtituimus & nominamus per præſentes, Principem & Dominam dictarum prouinciarum Belgicarum & Burgundiæ ac Caroleſij Comitatuũ. Concedimus præterea dictę filiæ noſtræ,vt pręter titulos ſingularum ditionum Belgij & Burgundiæ particulares, ipſa etiam Ducis Burgundiæ titulo vti & nominari poſſit; Tametſi etiam nobis & filio noſtro Principi, quoad nobis videbitur,dictum titulum Ducis Burgundiæ retinuimus cũ omnibus iuribus nobis in eo competentibus,vnà cum prærogatiua, Principatu ſummoque imperio in Ordinem noſtrum aurei velleris,poteſtate & facultate de eo in poſterum pro libito diſponẽdi.Conſentimus, concedimus,& permittimus dictæ filiæ noſtræ, & abſolutam poteſtatem ac irreuocabilem ei damus, priuata ſua auctoritate citra aliam requiſitionem aut veniam, per ſe aut per mandatum procuratorium futuro ſponſo ſuo mittendum, accipiendi & apprehendendi integram plenamque prouinciarum Belgicarum & Comitatus Burgundiæ & Caroleſij poſſeſſionem, & in eum effectum comitia conuocandi Ordinum generalium aut particularium cuiuſque prouinciæ, aut alia ea in re forma & modo vtendi, prout ad hanc noſtram donationem, conceſſionem & ceſſionem magis expedire putabit: Iuſiurandum etiam neceſſarium ſubditis & Ordinibus præſtandi,inueſtituram ditionum & dominiorum,quę requiritur petendi, ſacramentum quoque debitum ab ipſis recipiendi,illoſque ad omnia quæ ſecundùm dicta iuramenta reciprocè tenentur & obſtringuntur vel tenebuntur obligandi. Et donec dicta filia noſtra realem poſſeſſionem dictarum Belgij & Burgundiæ prouinciarum forma & modo ſupradictis acceperit, vel ſuo nomine accipere fecerit,nos earum poſſeſſores nos conſtituimus eius nomine. In quorum teſtimonium ſtatuimus & volumus,vt hæ noſtræ patentes litteræ ipſimet tradantur. Concedimus adhæc dictæ filiæ noſtræ & permittimus,præficere, committere & conſtituere in dictis Belgicis & Burgundicis prouinciis, præfectos, iudices, iuſtitiarios & officiarios, tam ad illarum defenſionem & cuſtodiam, quàm ad iuſtitiæ reique politicæ, domaniorum ac ſacri patrimonij aliarumque rerum adminiſtrationem, & ceteroquin omnia facere quæ legitima Princeps, Domina naturalis ac proprietaria dictarum regionum de iure, conſuetudine, & alio quouis modo facere poteſt & debet, & quemadmodum nobis facere integrum fuit aut foret,ſeruatis nihilominus conditionibus ſupradictis. Eamque ob cauſam remiſimus,abſoluimus & liberauimus,remittimus,abſoluimus & liberamus per pręſentes omnes & ſingulos Epiſcopos, Abbates,prælatos,alioſque Eccleſiaſticos,Duces, Principes,

cipes, Marchiones, Comites, Barones, Gubernatores & præfectos regionum & opidorum, toparchas, præsides, Cancellarios, aliosque à consiliis nostris, à finantiis, à rationibus, iustitiarios, officiarios, tribunos militares, milites, propugnaculorum & arcium præsidiarios, eorumque legatos, equites, nobiles & vassallos, magistratus, ciues & incolas vrbium, municipiorum & pagorum, ac denique vniuersos & singulos subditos dictarū Belgij & Burgundiæ ditionum à iureiurando, fide, nexu & obsequio, promissione & obligationibus quas nobis Domino & Principi suo supremo debebant. Volentes, statuentes & expresse mandantes, vt iusiurandum dicant dictæ filiæ nostræ Infanti, eamque pro legitima Principe sua ac Domina recipiant, ipsique faciant & præstent debita iuramenta, fidelitatem, obsequium, promissionem & obligationem, iuxta consuetudinem & naturam regionis, feudorum & dominiorum. Et vt ei ac futuro eius marito omnem honorem, reuerentiam, affectum, obedientiam, fidelitatem & obsequium exhibeant, sicut boni & fideles subditi legitimis Principibus ac naturalibus dominis suis exhibere debent & tenētur, quemadmodum nobis hactenus semper exhibuerunt: Denique suppletis omnibus defectibus, omissionibus tam iuris quàm facti, quæ in hanc nostram donationem, concessionem, & translationem possent incidere, & de motu nostro proprio, certa scientia, & de Regiæ absolutæ potestatis plenitudine, qua in hoc casu vti volumus & vtimur, derogauimus, & per præsentes derogamus omnibus & quibuscunque legibus, constitutionibus & consuetudinibus quæ his possent aduersari. Ea enim nostra est expressa voluntas & sententia. Vt verò de rebus supradictis manifestè constet, & vt firmæ & ratæ sint perpetuò, præsentibus manu nostra subscripsimus, magnumq; sigillum nostrum apponi fecimus. Volentes & statuentes, vt in regesta publica conferantur, & in omnibus & singulis consiliis nostris & rationum cameris, vbi par est comprobentur. Actum Madricij in regno Castellæ Prid. Non. Maij, anno salutis humanæ millesimo quingentesimo nonagesimo octauo, regnorum nostrorum Neapolitani & Hierosolymitani quadragesimo quinto, Castellæ, Aragoniæ & Siciliæ quadragesimo tertio, Portugalliæ decimo nono. Parag. N.D.V[t]. Subscriptum erat Philippus, & inferius, Per Regem, signatum de la Loo.

Sequitur approbatio Principis Hispaniarum.

Philippus Dei gratia Princeps, filius vnicus & hæres Hispaniarum, regionum & dominiorum Philippi II. Regis Domini ac patris nostri, Vniuersis præsentibus & futuris, hasce litteras visuris aut legi audituris. Quandoquidem Dominus ac pater noster Infantem serenissimam Isabellam Claram Eugeniam, dilectissimam & charissimam sororem nostram, Archiduci Alberto auunculo & cognato nostro nuptum dare decreuit, & Catholica sua Ma[tas] nobis consultis & consentientibus, ob graues seriasq; boni publici causas, maximè & specialiter quietis & tranquillitatis inferiorum ditionum Belgicarum, & vt prædictæ sorori nostræ secundùm eius amplitudinem & merita sit prospectum, eidem nostræ sorori dictarum Belgicarum & Burgundicarum prouinciarum donationem facere: Notum facimus, Nos rebus supradictis vniuersis & singulis animaduersis, considerato etiam communi Christiani orbis bono inde prouenturo, & amoris singularis quo dictam nostram sororem, vti par est, meritorum suorum ratione prosequimur, eadem laudamus, approbamus, & rata habemus per præsentes, non obstante quouis detrimento, quod vel nobis vel successoribus nostris nunc vel in posterum adferri inde queat. Et eadem de causa assentimur & concedimus, vt dictæ prouinciæ Belgicæ cum Burgundiæ & Carolesij Comitatibus in rem sororis nostræ cedantur, transferantur & donentur, eo modo quo pater noster eas cessit & donauit, & quo melius valere potest. Atque ad maiorem securitatem, corroborationem & stabilitatem eorum quæ Ma[tas] sua de iisdem in rem & fauorem sororis nostræ disposuit & decreuit, nos similiter, si necesse est, in fauorem eiusdem eâdem formâ & modo, ex certa & libera voluntate nostra, re nulla cogente aut vim adhibente, sine fraude & dolo, nec auctoritate aut reuerentia paterna moti: neque suspicione vlla vel metu, nec iuris vel facti ignorātia, disponimus & statuimus. Ea enim nostra est sen-

est ſententia & voluntas, vt dictæ prouinciæ ad dilectam ſororem noſtram Infantem Iſabellam Claram Eugeniam eiuſque ſucceſſores pertineant, iuxta dictam patris noſtri diſpoſitionem. Quod vt plenum & integrum effectum conſequatur, & in perpetuum firmum ſit & ſtabile, omni beneficio, quod vel nobis vel illis de iure competere, aut his aduerſandi materiam dare poteſt in fauorem ſororis noſtræ, noſtro & ſucceſſorum noſtrorum nomine reſtitutioni etiam in integrum, renunciamus per præſentes. Certa ſiquidem & determinata voluntas noſtra eſt, ne res vlla contra hanc donationem, conceſſionem & tranſlationem dictarum prouinciarum forma & modo ſupradictis factam, vim aut vigorem habeat. Quapropter iuramentum tactis manu noſtra ſacroſanctis Euangeliis diximus & præſtitimus, nos ea obſeruaturos, præſtaturos, completuros, & exactè obſeruari, præſtari & compleri facturos, nullamque excuſationem, vel exceptionem admiſſuros, nec quenquam noſtro nomine proponere permiſſuros. Quod Principis verbo affirmamus & promittimus, & nos omnem operam & auxilium neceſſarium ad integrum effectum executionemque prædictorum laturos, quia hæc, vti diximus, ſpontanea noſtra & deliberata eſt voluntas. In quorum fidem præſentes litteras patentes manu noſtra ſubſcriptas expediri, & per ſtatus rerum Belgicarum & Burgundicarum patris noſtri Secretarium ſubſignari iuſſimus, magno Regiæ Ma^tis^ ſigillo funiculis aureis appenſo, præſentibus teſtibus in eam rem vocatis, D. Gomeſio de Auila, Marchione de Velada iuuentutis noſtræ moderatore, magnóque œconomo noſtro, D. Chriſtophoro de Mora Comite caſtri Roderici, magno militiæ Alcantaræ Commēdatore, ſacri cubiculi Regij corporiſque cuſtode, D. Ioanne d' Idiaquez magno Legionis Commendatore, qui tres conſilio ſtatus interueniunt, & D. Nicolao Damant equite, qui & ipſe à cōſiliis ſtatus eſt, & ſigillorū Regiorum ad prouincias Belgicas & Burgundicas ſpectantium cuſtos, ac Brabantiæ Ducatus Cancellarius. Actum Madricij in Caſtellæ regno Prid. Non. Maij, anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo octauo Paragr. N. D. V^t^. ſignatum Philippus, & inferius, Ex mandato D. Principis ſubſignatum A. de la Loo.

Sequitur inſtrumentum quo Infans Hiſpaniarum prædictam donationem ceſſionemque ratam habuit.

Iſabella Clara Eugenia Dei gratia Hiſpaniarum Infans, Vniuerſis præſentibus & futuris, has litteras viſuris vel legi audituris. Quemadmodum pro affectu & amore ſingulari, quo Rex Catholicus clementiſſimus Dominus & pater noſter, nos ſemper proſecutus eſt, & pro omni fauore & beneficiis nobis præſtitis, iampridem illi placuit, ſereniſſimo Principe Philippo fratre noſtro aſſenſum ſuum præbēte, prouincias ſuas Belgicas & Burgundicas nobis cedere, donare & concedere, iuxta formam & modum binarum litterarum patentiū, pręſentibus inſertarum, quę ſunt huiuſmodi: Philippus Dei gratia Rex, &c. & Philippus Dei gratia Princeps, &c. Notum facimus, Nos magni, vti par eſt, beneficium æſtimantes, quo Rex & pater ac Princeps frater noſter nos afficere voluerunt, & pro eorum ſplendore & magnitudine ſe in rem noſtram munificos exhibere; Eandem donationem, conceſſionem & tranſlationem, noſtro & ſucceſſorum, quantum ad eos ſpectat nomine, acceptaſſe & recepiſſe, ac forma & modo, quibus de iure validè fieri poteſt, acceptare & recipere per præſentes, ex libera noſtra & vltronea voluntate, ſine vllius perſuaſione, & ſine iuris & facti ignorantia, nullo etiam reſpectu aut paterna reuerentia vel metu accedente, nos ad onera & conditiones quibus dictæ prouinciæ per patentes dictas litteras, nobis ceſſæ, donatæ & conceſſæ ſunt, obligantes per præſentes. Quare promittimus nos iiſdem nunquam aduerſaturas nec ſecus facturas in toto vel in parte, in præſens nec in poſterum, neque ſecus fieri conſenſuras aut permiſſuras. Sed nos eadem obſeruaturas, retenturas & exactè completuras ſine defectu aut diminutione; Imò ſi quid ſecus factum fuerit, nos pœnis in dictis patentibus expreſſis, iiſque quæ de iure in tranſgreſſores ſunt ſtatutæ, obnoxias ſubmittimus. Vt omnibus modis, ea quæ in litteris patentibus continentur, inuiolatè & integrè ſeruentur, teneantur & compleantur, ſicut apparet dicti patris

nostri & Principis fratris mentem esse, cui nostram etiam animo deliberato voluntatem adiungimus. Ad maiorem quoque securitatem & firmitatem, omnibus & quibuscũque iuribus & consuetudinibus, quæ prædictis aduersari queant, renunciamus per pręsentes; neque quicquam validum esse volumus, nisi in euentum integri complementi & obseruationis omnium in dictis patentibus contentorum. Præterea considerato beneficio & fauore, à patre nostro & Principe fratre nobis præstito, nobisque satisfactum esse cognoscentes, plusquàm ob legitimam paternam portionem & dotem maternam nobis debebatur; dictæ paternæ portioni legitimæ & doti maternę renunciauimus & renunciamus expresse per præsentes, & non vltra, idque in patris nostri & Principis fratris fauorem: Ita vt eam ob causam nihil petere possimus, nisi in casu expresso, quem patri declarare placuit in dictarum prouinciarum donatione, concessione & translatione nobis facta. Iuramus denique per sacrosancta Dei Euangelia, quæ manu nostra tetigimus, nos neque iis, quæ hac declaratione acceptationis nostræ cõprehenduntur, nec in parte eorundem, nec præsenti nec futuro tẽpore, quauis de causa vel ratione aduersaturas vel secus facturas. In quorum fidem præsentes expediri manu nostra subscriptas, & per Secretarium status Regis patris nostri, quo in Belgicis & Burgundicis negotiis vtitur subsignari, magnóque Regio sigillo communiri fecimus, præsentibus & ad testimonium vocatis D. Gomesio de Auila, Marchione de Velada iuuentutis Principis fratris rectore, eiusque magno œconomo, & reliquis supra recitatis. Actum loco & die quo supra, & subscriptum, Isabella: subsignatum & sigillatum vt antè.

Die itaque dicto ad Ordinum generalium comitia conuenerunt ex omnibus prouinciis Regiæ Ma^tis^ imperium agnoscentibus, tam Ecclesiasticorum quàm Nobilium & ciuitatum nomine, vt Regis voluntati, Principis ac Infantis serenissimæ desiderio, & prouinciarum votis satisfieret, & vt mandatum quod sua Celsitudo à futura sponsa sua habebat effectui mandaretur, & ad exitum perduceretur, idoneis mandatis similiter constituti comparuerunt infrascripti,

ORDINES BRABANTIÆ.

PRIMI ORDINVM BRABANTIÆ MEMBRI, SIVE ECCLESIASTICORVM NOMINE.

Illustrissimus & Reuerend^mus^ D. Matthias Houius, Archiepiscopus Machliniensis, & Prælatus Affligemensis.

Reuerendissimus D. Gisbertus Masius Episcopus Siluæducensis.

Illustrissimus & Reuerend^mus^ D. Guilielmus de Bergis, Episcopus Antuerpiensis, & Prælatus S. Bernardi.

Reuerendus D. Libertus Scaloen, Abbas Vlierbecensis.
Reuerendus D. Robertus Horion, Abbas Villariensis.
Reuerendus D. Dionysius Feyten, Abbas D. Michaëlis.
Reuerendus D. Philippus de Rouvverghem, Abbas Grimbergensis.
Reuerendus D. Franciscus de Vlierden, Abbas Parcensis.
Reuerendus D. Ioannes Brase, Abbas in Heylichsem.
Reuerendus D. Matthias Valentinus, Abbas Euerbodensis.
Reuerendus D. Læuinus de Coudenberge, Abbas Diligemensis.
Reuerendus D. Arnoldus ab Eynhouts, Abbas sanctæ Gertrudis.

ALTERIVS MEMBRI, SEV NOBILIVM NOMINE.

Reuerendus & Illustris D. Ludouicus de Sombeque Prælatus & Dominus Gemblacensis.

Illustrissi-

Illustrissimus & generosissimus Carolus Dux Croiaci & Arschoti, Princeps sacri Imperij, Chimiaci & Porceani Comes Bellimontis, Seneghemi & Megemi, Borchgrauius Neoporti & Dorlaci, Baro Bierbecæ & Rosselaræ, Heuerlæ, Beueræ, Cominij, Montis oructi, Harchesij, Estraegij, Cauchiæ, VVallersij, Humbercourtij, Quevraniæ &c. Dominus terræ Auennensis, Haluini, Lillersij, S. Venantij, Esperliequessi, Agimontis, Orchimontis, Præfectus, Gubernator, capitaneus generalis, & magnus Bailliuus prouinciæ & Comitatus Han noniæ, capitaneus turmæ equestris ordinatæ.

Illustrissimus & generosissimus Carolus Ligneus Princeps Comes Arenbergius, Baro Seuēbergius, dominus Naetuici, Reemskerchiæ, Vorsselarij, Rethi, Lichtarti, Loenhouti, Humbecæ, VVeddæ, Noui castri, Haultbonæ, & terræ S^ti Huberti, Aurei velleris eques, consilij finantiarum Præses, capitaneus turmæ equestris ordinatæ.

Illustris & generosus Anthonius Rubempreus Dominus Vertanij, Euerbergæ &c. supremus Brabantiæ venator.

Illustris & generosus Gerardus de Hornes Baro Bassignij, Boxtelæ, &c.

Illustris & generosus Iacobus de Bergues Baro Grimbergensis.

Illustris & generosus Lancilotus Schets de Grobbendonc, Baro VVesen malæ, hæreditarius marischalcus Brabantiæ.

TERTII MEMBRI VEL CIVITATVM NOMINE.

LOVANII.

D. Richardus de Pulle Consul.
D. Guilielmus de Angelis Senator.
D. Ludouicus de Schore à consiliis.
M^r. Guilielmus Guilielmi Pensionarius.

BRVXELLÆ.

D. Henricus de Dongelberge D. Zellecæ Consul.
D. Antonius vander Hert Senator.
D. Ægidius Buslidius Senator.
D. Carolus de Laethem eques D. de Court St Estienne thesaurarius.
Magister Ægidius Martini à consiliis & Pensionarius.

ANTVERPIÆ.

D. Blasius de Bejar eques D. VVestackeræ Consul.
D. Eduardus vander Dilft eques, D. de Leuerghem senator.
M^r. Ægidius Gerardi senator.
M^r. Henricus Schotti à consiliis & Pensionarius.

SILVÆDVCIS.

Arnoldus de Brueghel primus Senator.
Gisbertus vander Stegen Senator.
M^r. Guilielmus van Reys à consiliis & Pensionarius.
D. & M^r. Philippus Masius à consiliis & Graphiarius dictorum Ordinum Brabantiæ.

PRO DVCATV LIMBVRGENSI.

Reuerendus D. Pacius Guillotus, Prior Theovallensis Ecclesiastici ordinis nomine.

VVinandus ab Imstenraet D. de Meyre, equestris ordinis & feudatariorum Ducatus nomine.

Laurentius Moreycken Consul, &

Guilielmus Caldenborch Graphiarius Ordinum & Ducatus Limburgensis.

Nicolaus Vernier Senator collegij & iurisdictionis Balensis, nomine eiusdem & VVaelhornensis collegij.

Antonius Magreau Senator municipij Heruæ, & Henricus de la Brulloir eiusdem etiam municipij & Charnesij Senator, vtrique vtriusque municipij constituti.

DOMINII VALCKENBVRGENSIS NOMINE.

VValterus Hoen ab Hoensbroeck D. de Gheil, feudorum & castri Valckenburgensis vicarius.

VVernerus de Boomgaert D. VVinantrodæ.

Fridericus de Schaesberch eius loci dominus, nomine ordinis equestris.

Martinus Mans Schultetus & Scabinus de Meersen, nomine opidi & collegij iurisdictionis Valckenburgensis.

NOMINE DITIVNCVLÆ TRANSMOSANÆ DAELHEMENSIS.

Reuerendus D. Pacius Guilotus Prior Theouallensis, Ecclesiasticorum nomine.

VVinandus de Imsteraet D. de Meyre, ordinis equestris & feudatariorum nomine.

Guilielmus Fronteari de Honsse, Consulum, Sculteti, Scabinorum & communium incolarum Comitatus, opidi & ditionis Daelhemensis nomine.

PRO DOMINIO TSHERTOGENRODÆ.

Franciscus ab Eynatten D. de Nieuvverborch, VVillier & Marcgraeten, Ecclesiastici & Equestris ordinis, feudatariorum, Cōsulum, iuratorum, Sculteti, Scabinorum & communium incolarum opidi & ditionis Tshertogenrodæ nomine.

DVCATVS LVXEMBVRGI.

PRO ECCLESIASTICIS.

Reuerendi Patres D. D. Reynerus Prælatus Abbatiæ Imperialis S[ti] Maximini apud Treuiros, & Remaclus Abbas Dormalensis.

NOBILIVM NOMINE.

Illustrissimus & generosissimus Carolus Princeps Comes Arenbergius, Baro Seuenbergæ, &c. aurei velleris eques, &c.

Illustrissimus & generosissimus Florentius Comes Barlaymontius & Lalainius, Baro Hulgesij, D. Beauranæ, Aurei velleris eques, gubernator & capitaneus generalis Comitatus Namurcensis.

Nobilis & generosus Ioannes Baro & D. de VVets, Busij, &c. consiliarius suæ Ma[tis], gubernator, capitaneus & præpositus Theonis villæ.

Nobilis & generosus Gerardus de Horst, D. Hammæ, Guresiæ & Bergæ, consiliarius suæ Ma[tis] in consilio prouinciali Luxemburgensi, Præpositus Espernacensis & Biedburgensis.

Nobilis & generosus Petrus Ernestus de Bauille eiusdem loci dominus, capitaneus & præpositus opidi & marchionatus Arlunensis.

Nobilis & generosus Franciscus Dallemontius D. de Chauffour, de Brieux & Champurivilleville ad Mosam, de Mercy le Chasteau, de cincuilles & Iuppecourt, Gubernator, Capitaneus & Præpositus Dampuillerij.

PRO CIVITATIBVS.

Clarissimus D. Philippus Droncmannus I. V. Doctor, Senator & Syndicus ciuitatis Luxemburgensis.

Georgius Menchiuus Senator Luxemburgicus.

Ioannes le Grandmeyere Scabinus Dampuillerienſis.

DVCATVS GELDRIÆ ET COMITATVS ZVTPHANIÆ CONSTITVTI.

Nobilis & generosus Arnoldus de Boetbergen, prouinciæ Geldriæ hæreditarius Mariſchalcus.

Nobilis

Nobilis & generosus Arnoldus Adriani de Bylandt, Baro de Reet, & D.de Vrempts.
Theodoricus de VVestrum. Godardus de Cruchten. Matthæus Butkens.
Ioannes Romerus, & Guilielmus Palantius.

FLANDRIÆ COMITATVS.

ECCLESIASTICORVM ET QVATVOR MEMBRORVM CONSTITVTI.

Reuerendissimus D. Petrus Simonis Episcopus Iprensis.
Reuerendissimus D. Petrus D'ammant Episcopus Gandauensis.
Reuerend.D. Franciscus Scanteete Abbas Truncinienſis.
Reuerend.D. Carolus Philippus de Rodoan Decanus Ecclesiæ Cathedralis Gandauensis, designatus Abbas Eenamhensis.
Reuerendus D. Adrianus Varensius Archidiaconus Gandauensis.
Reuerendus D. Carolus van Houetee Archidiaconus Iprensis,
Ecclesiasticorum nomine.

D. Ioannes Bets primus apud Gandauenses Scabinus collegij electorum.
D. Philippus Triest D.de Auvvegem primus Scabinus partitionum collegij.
D. Franciscus Ryn D.de Hundelgem secundus Scabinus.
M^r. Ioannes Vermandere I. V. Licentiatus, primus apud Gandauenses Pensionarius,
nomine membri Gandauensis.

D. Ioannes Breydele Consul collegij Scabinorum.
D. Ioannes de Beer D.de Meulebeke Consul plebis.
D. Ægidius de Boot primus Senator, &
M^r. Franciscus de Groote I.V. Doctor & Pensionarius, pro membro Brugensi.

D. Ferdinandus de Achteruelde D. Beluarti.
D. Gislenus Bulteel, D.de la Clite primus Senator.
M^r. Henricus de Codt I. V. Licentiatus Consiliarius suæ Ma^tis, & Graphiarius ciuitatis Iprensis, pro membro Iprensi.

D. Philippus de Maldegem D.de Leyschoot.
M^r. Læuinus van Tessele I.V. Licentiatus, Consul.
M^r. Cæsar Veranneman I.V. Licentiatus & Pensionarius ditionis & territorij Franconatus, pro membro Franconatus.

ORDINVM ARTHESIÆ DEPVTATI

ECCLESIASTICI.

Reuerendissimus D. Matthæus Moulart, Episcopus Atrebatensis.
Reuerend.D. Michaël de Ghiers Abbas S^ti Iodoci in silua, quam Damp-Martini prope Hesdinum vocant.
Venerabilis D.du Ploich I. V. Licentiatus, Decanus Ecclesiæ Cathedralis Sanctaudomarensis.

PRO NOBILIBVS.

Nobilis & generosus Ioannes de Bouuieres, Baro d'Auchy eques, è consilio prouinciali Arthesiæ, & Ordinum eorundem deputatus ordinarius.
Nobilis & generosus Carolus de Bouuieres Eques D. Zonastræ.
Nobilis & generosus Iacobus de Vrias Charle, D. dicti loci, & Gubernator Marienburgi.

PRO CIVITATIBVS.

M^r. Nicolaus du Val I. V. Licentiatus, D.de Nattoy prædictorum Ordinum deputatus Ordinarius.
M^r. Carolus Vignacourtius I.V. Licentiatus ciuitatis Atrebatensis consiliarius.
M^r. Ioannes Richeuæus I. V. Licentiatus, secundus ciuitatis Sanctaudomarensis consiliarius.

HANNONIÆ DEPVTATI.

Reuerend.D.Iaſpar Abbas Altimontis.

Reuerend.D.Robertus Abbas Cambronenſis.

Illuſtris & generoſus Carolus de Gaure eques, Comes de Beaurieu, nobilis aulæ Regiæ Ma^tis^ aſſcriptus, gubernator & præfectus opidi & caſtellaniæ Athenſis, commeatus bellici in Belgico præfectus generalis.

Nobilis & generoſus Gabriel du Chaſtelier, aliàs de Moulbais eques, D. de Vadimpreau.

Theodoricus d'Offegnies D.Caluellæ, &

Nicolaus de Bruxellà Senatores ciuitatis Montenſis.

Ioannes de la Croix D. de Mamrieu, Philippus Amandus à conſiliis, M^r^.Dauid de Hauchin D.de Remie Penſionarius,& Ioannes du Buiſſon, D. de Orſies, horum Ordinum Penſionarius.

DEPVTATI VALENTIANI.

D. Henricus D'Oultreman Præfectus ciuitatis.

D. de Roſel. D.de Raſoir. M^r^.Robertus Roze conſiliarius & Penſionarius.

ORDINVM ET CASTELLANIARVM CIVITATVM INSVLARVM, DVACI ET ORCIACI DEPVTATI.

D.Ludouicus de Landas D.de VVannehaing, nobilis ſcutatus, (ita eos vocamus qui inſignia quidem nobilitatis habent, verùm publicam equeſtris ordinis dignitatem necdum aſſecuti ſunt) Bailliuus generalis Baroniæ de Tiſoing.

D.Philippus du Chaſtel D.de Beauvilers, Bailliuus generalis, Baroniæ de VVaurain.

D.Ioannes de Halle eques D. de Heurnes, Bailliuus generalis ditiunculæ & Baroniæ Cominenſis.

D.Michaël Gomerus D.de Schoonenuelde, Maior.

D.Petrus de Croix D.du Bus Scabinus.

M^r^. Dionyſius le Gillebert I. V. Licentiatus primus conſiliarius & Penſionarius Inſulenſis.

D. Iacobus de Monceaux Scabinus.

M^r^.Philippus de Broide I. V. Licentiatus, conſiliarius & Penſionarius Duaci.

Anthonius Conſterinus primus Scabinus.

Simon Moreau Scabinus Orciaci.

ECCLESIASTICORVM ET NOBILIVM CIVITATIS ET CASTELLANIÆ INSVLENSIS DEPVTATI.

Reuerend.D.Carolus Abbas Fanopinenſis.

Venerabilis D. Florentius vander Haer Canonicus Eccleſiæ collegiatæ S^ti^ Petri Inſulenſis.

D.Claudius de Lannoy, nobilis ſcutatus, D.du Mollin.

D.Philippus de la Riuiere nobilis ſcutatus D.de VVarnes.

ORDINVM NAMVRCENSIVM DEPVTATI.

Reuerendiſſimus Dominus ac Magiſter noſter Iacobus Blaſæus ſacræ Theologiæ Doctor Epiſcopus Namurcenſis.

Reuerend.D.Henricus Iſſerez Ordinis Præmonſtratenſium Abbas Floreffienſis.

Nobilis & generoſus Henricus D'yue eques, eiuſdem loci dominus, de Neufuille, Tanuers, Vicarius præfecturæ Namurcenſis.

Nobilis & generoſus Guilielmus de Carondelet D. de Crupet, VVarniremont.

Nobilis & generoſus Philibertus de Marbaix dominus eius loci, de la Haye, Abrigode, Maior Namurcenſis.

NOMINE

NOMINE CIVITATVM ET COMMVNITATVM.

Clarissimus D. Ioannes de Rennet V. I. Doctor, patronus de Bouges & Vez.
M[r]. Nicolaus Tamison I. V. Licentiatus, Scabinus Namurcensis.

VRBIS ET CIVITATIS TORNACENSIS DEPVTATI.

D. Eligius Allegambe, D. de Basingien, Præpositus Communitatis dictæ vrbis.
D. Ioannes de Preys Maior scabinorum.
D. Guilielmus de Cordes I. V. Licentiatus, consiliarius.

ORDINVM BAILLIVATVS TORNACESII, MORTANIÆ ET S[TI] AMANDI DEPVTATI.

Venerabilis D. M[r]. Laurentius Malort sacræ Theologiæ Licentiatus, Decanus & Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Tornacensis.

Reuerend. D. Iacobus, Prælatus Abbatiæ S[ti] Martini, pro ordine Ecclesiastico.

Nobilis & generosus Maximilianus d'Ognies, D. de Beaurepar, terræ suæ & dominij d'Espiere nomine.

Nobilis & generosus Philippus Bernard D. de Bandegnies, Smerpont, Bourbeke, Bailliuus terræ & dominij de Rame, nomine Nobilium.

M[r]. Nicolaus du Bois I. V. Licentiatus, consiliarius dictorum Ordinum, & communitatis eiusdem ditionis nomine constitutus.

MACHLINIÆ DEPVTATI.

Nobilis D. Nicolaus vander Lanen Consul prior, quem communitatis magistrum vocant.
Nobilis D. Philippus Schooff primus Senator.
Nobilis D. Carolus de Leuerkercke D. de Bouuekercke secundus Senator.
Nobilis D. Lancilotus de Gottignies D. de Gottignies primus decanus.
M[r]. Guilielmus de Mierbeke primus ciuium Iuratus.
Nobilis D. Ioannes vander Lanen D. de Schrieck & Grootloo.
M[r]. Antonius Sucquet prior Pensionarius.

HIS omnibus ad edicta comitia congregatis decimo octauo Cal. Septemb. Archiepiscopus Machliniensis caussam huius congressus Latina breuique oratione exposuit, vt nimirum de noua prouinciarum cessione & translatione cōmuni consilio agerent & decernerent. Et prolatis lectisque litterarum patentium prædictarum exemplis, ipsarum litterarum originalium inspectio ab omnibus postulata est. Cumque de singulorum legatorum instrumento procuratorio exhibendo ageretur, plerisque refragantibus, quòd quædam peculiaria legationis mandata in iisdem instrumentis assererent contineri, omnibus ibi præsentibus de idoneo mandato & auctoritate prospectum esse declarantibus, placuit & conuenit, vt facta à singulis mandati sui editione Philippo Masio Ordinibus Brabantiæ à consiliis & ab actis, satis de omnium auctoritate constaret. Euicit quoque suffragiorum numerus, vt octo dierum spatium ad deliberandum à sua Celsitudine efflagitaretur.

Postero die frequenti omnium assensu quaternæ tabulæ patentes originales Regis donantis, filij Principis annuentis, Infantis donationem acceptam habentis, futurumque maritum Archiducem constituentis, à dicto actuario perlectæ sunt, & singulis legatis archetypus subscriptionum ostensus. Quibus ita peractis Præses Richardottus in concilium ingressus est, qui suam Celsitudinem haud vlteriorem quatriduo moram concedere illis posse certis de causis declarauit, & vt singuli mandatorum suorum instrumenta ipsi traderent postulauit: Cui inde egresso, & paulò pòst reuerso, graphiarius omnium nomine respondit, ad exhibendum procuratorium paratos omnes esse, Brabantiæ verò

tiæ verò Ordines si imparati essent, ad manus tamen esse. Quibus seorsim vocatis Præses omnem difficultatis quo offendebantur, scrupulum exemit, vt sententiam suam de Principe recipienda, postero die prolaturos se promitterent; si reliqui legati idem facerent, quamprimùm decerni de re summa posse. Post triduum denuò conuenerunt, ac singuli aliarum prouinciarum legati consilia cum Ordinibus Brabantiæ contulerunt. Postridie cùm omnes iterum côuenissent coram dicto Præside Ordines Brabantiæ per suum Graphiarium sententiam protulerunt, qui palam pronunciauit Ordines ita censuisse: Se Alberto Archiduci, serenissimæ Infantis nomine, tanquam Principis legitimæ harum prouinciarum iusiurandum dicere paratos quidem esse, si mutuum ipsis iusiurandum præstetur, & de obseruandis patriæ priuilegiis, & de iis sarciendis, quæ contra maiorum instituta & auspicia innouata aut abrogata sunt, iuxta formam scripto exhibendam, promisso caueatur. Denique vt res quædam spectantes ad remp. quæ recensebantur, suæ Celsitudini per libellum declarentur. In hanc quidem sententiam omnes transierunt, & de legatione ab Ordinibus generalibus in Hispaniam mittenda similiter consenserunt, nisi quod nonnulli ampliori mandato à suis committentibus indigere se dicerent. Gratiæ à Præside Ordinibus sunt actæ, de propensa omnium ad dicendum iusiurandum & recipiendum voluntate. Dies huic rei proponendæ posterus, locus in magna palatij aula dictus est. Ibi tum exortis inter Ordines sermonibus de eo constituendo, qui ad propositionem omnium nomine responderet, Brabanti sui iuris hoc esse asserebant, tum quòd nostra Brabantia prima ordine sit prouincia, & proinde consessus prærogatiuam habet, tum quòd apud ipsos comitia agerentur, quod reliquis nihilominus detrimento esse nolunt, si huiusmodi ius haberêt, vt indictis in illorum prouincia comitiis, suffragij præ aliis ferendi prærogatiua ad illos pertineret, quod tamen Brabanti nondum admittebant: Omnium demùm assensu, relatuque Præsidis, partes respondendi Philippo Masio delatæ, & ab eo susceptæ sunt. Legati Antuerpiensium, qui vt diximus, intererant, Pensionarium suum Antuerpiam ablegarunt, vt Senatus iussu côuocato amplissimo ciuitatis consilio, ne quid ad perfectionem tanti actus deesset, mandatum absolutum ad præstandum iusiurandum peterent & acciperent, quod rogatis comitiis concessum & trâsmissum est. Die itaque dicto & loco conuenerunt Brabantiæ & aliarum prouinciarum Ordines. Archidux Albertus, qui deposita sacra purpura, ad vestem seculare pro dignitate sua splendidam redierat, cum familia palatina, aurei velleris equitibus, prouinciarum præfectis, consiliis status, priuato & finantiarum, Velleris item aurei, armorum primo, vt vocant, Rege & consiliario Francisco Damantio equite, Curtracensis opidi castrique præfecto, & magno eiusdem opidi ac Castellaniæ bailliuo, cum suis heroaldis seu caduceatoribus, magnaque diuersarum nationum frequentiâ in consessum venit, solioque editiori, splendideque vti par est, apparato consedit.

Facto postea silentio, omnibusque ad attentè audiendum compositis, Præses Richardottus hanc orationem habuit;

SI quæ vobis declaranda in mandatis habeo de congressus huius causa, Ordines amplissimi, ignota vobis essent, & si apud eos qui rerum quas agimus multò antè non essent facti certiores, verba facturus, primus nuntium afferrem, cuius nouitate magnoperè perculsos vos fuisse certò scio, magis equidem commouerer, aliumque oratorem ad dicendi munus eligi, & disertiorem præferri mihi optassem, qui eodem tempore cùm animis ægritudinem non vulgarem accepistis, lenire hunc dolorem eloquentia sua posset, & remedium adhibere. Hęc à me dicuntur, quòd cùm res, de qua agitur, tanta ac tam ardua sit, vt à multis seculis haud eiusmodi causa ad orbis vniuersi panegyrim delata sit, dubium mihi non est, quin prima statim fronte, re non satis intellecta, incredibilem affectuum concursationem in animo senseritis. Tales etenim motus quo magis repentini sunt è casibus improuisis, ita homines magis turbant, neque rationi locum relinquunt, vt bonum à malo, vtile ab inutili, facile à difficili discernere prorsus queant. Nuntio itaque ad nos perlato, sensus nostri præcipites

cipites rapti ceu excusso rationis freno,ingenti nos horrore,& veluti sudore frigido perfuderunt,quem in corporibus morbo debilitatis letalem medici iudicant. Quocirca in recenti perturbatione priusquam nos colligeremus,de totius reip.forma immutāda, quam prudentes viri vtpote spectantem ad euersionem semper reformidant, iam nunc cogitabamus. Adhæc Principis mutatio exspectatione euentus solicitos omnes reddit, & fideles subditos,quo nomine vos compello,eò magis facit trepidos, quò meliori Principe orbatos se existimant. Nam si cum exiguis magna comparemus, exemplum à priuata domo aliqua capiamus,in qua patrefamilias recenter vita functo, plena omnia fletu & dolore conspicimus; vxor,liberi,famuli,cognati & affines lacrymis consperguntur, in mœstitiæ partem vicini etiam veniunt,atrati omnes prodeunt, lugubrem amictum luminibus obstructis parietes ipsi sumunt. Hæc videmus quotidie,tametsi ad valdè paucos familiæ eius homines luctus ille pertinet. Verùm vbi Princeps,vbi Rex desideratur, qui populo vniuerso patris loco est, quod vt rarò videmus, ita nunquam accidere debere existimamus, eoque eius subditi,qui liberorum vice sunt,se orbatos esse vident, qui ipsorum commodis consulebat, qui opem ferebat, & in quo se recreabant & solabantur vno; quàm ille omnium mœror priori est dissimilis, quàm dispar lamentatio! Non enim ibi lugent familiæ vnius liberi,nec gemunt alicuius vici aut pagi incolæ, aut opidi vnius ciues, sed ad vnum omnes subditi,iuuenes senesque, nobiles & plebei,tenuiores & diuites. De rebus suis anxius vnusquisque meditatur, & iacturam Principis fortunis propriis asscribit; præsertim cùm eiusmodi est qualem nos amisimus, inter bonos Reges optimum, inter pios clementissimum,inter magnos potentissimum. Qui religione & pietate in Deum,charitate in proximum,bonitate, mansuetudine, benignitate erga subditos, cum magno illo Dauide,quem Deus in rectorem populi sui elegerat,conferri rectè potest. Quamobrem non est mirum, si allato humani ad nos casus nuncio animis conciderimus, & vehementer primum consternati fuerimus,dum ad nos reuersi iustas & legitimas rationes perpenderimus,quæ optimo Principi hoc sanctum & benignum consilium capere fecerunt: & quas benè intellectas, & per nos examinatas laudauimus & probauimus, & ob eas votis nostris satisfactum esse sciuimus, vt non aliis verborum ad consolationem blandimentis egeamus, nec ad mitigandam acerbitatem illam quæ mutationi huic inesse videbatur, aliud omnino condimentum requiramus. Quare his omissis quæ non sunt necessaria, narrationem aggrediamur.

Post elapsum bimestre cum quatriduo,anni numerabuntur quadraginta & tres, cùm in hoc ipso loco,sicut aliqui vestrum qui interfuerunt, adhuc meminerunt, alij à parentibus & maioribus acceperunt,Carolus Cæsar Augustus,nomine Quintus,factis verè magnus,cuius quidem memoria per orbem vniuersum erit immortalis, nobis autem & posteris sacrosancta & venerabilis,& de quo plura dicerem,nisi eius gratissima vobis recordatione profusissimas lacrymas expressurum me vererer: Tot nunc, inquam,anni sunt, cùm se viribus fractum infirmatumque sentiens,non tam ætate ingrauescente, quæ non excedebat quinquagesimum quintum annum, quàm continuis laboribus & expeditionibus quas ante plenam pubertatem, in grauissimis actionibus & ad bellum,nūc in Galliam,modò in Germaniam,sæpe contra Barbaros Christiani nominis hostes, terra marique susceperat, vt demum tam aduersa vteretur valetudine, quæ ipsum non modò à tractanda repub. penitus excusaret, sed præsentiam suam plus impedimenti in rebus gerendis,quàm commodi in promouendis adferre cognosceret, se imperio abdicare, & secedere decreuit; quod & paulò pòst fecit, Regique Philippo has prouincias cessit; dolere se affirmans, quod eum graui bello & periculoso cum hoste potentissimo, Galliæ Rege Henrico implicatum relinqueret. Vobis igitur filium Principem & vos illi commendabat,vtrisque verò maximè fidei & religionis Catholicæ defensionem,& in suo statu conseruationem,in mandatis dabat. Rex accepto principatu, & Cæsare digresso, remp.seriò & strenuè capessit,ad bellum se parat,castra præsentiâ suâ confirmat, & breui admodum tempore binis præclarissimis victoriis potitur,vnâ propè fanum S[ti] Quintini,ipso die qui D.Laurentio sacer erat,alterâ propè Grauelingam,quæ vt erant memorabiles, ita Galli-

cam monarchiam si non penitus euertere,at labefactare posse videbantur. Pacis saltem causam celeberrimæ & vtilissimæ, quæ à loco, vbi facta est anno quinquagesimo nono, Cameracesia appellatur,opportunam præbuerunt. Ea tranquillitatem nobis conciliauit, quæ non modò diuturna,sed perpetua sperabatur. Rex qui summo amore nos complectebatur,& diutius apud nos morari desiderabat, seriis & permagnis aliorum regnorum suorum negotiis eum aliò auocantibus, in Hispaniam nauigaturus, rebus hîc quàm poterat optimè constitutis,nihil fore suspicatus est, quod quietem nobis partam interturbare posset. Discessit itaque cum triumphis amplissimis, Principum felicissimus Deoq; gratissimus,quòd omnia illi fausta & prospera euenirent,reuera iudicatus. Sed humana tantùm fuerunt hæc iudicia; nam qui propius accedunt ad Dei dilectionem, certiora multo habẽt diuini erga homines amoris testimonia: Aduersitates dico,& tam animi quàm corporis cum Regio diademate incredibiles molestias, quas recensere possem si locus postularet,aut tempus hoc permitteret. Rex cùm aliquot esset annis in Hispania commoratus, prouinciæ verò Belgicæ in summo splendoris & felicitatis culmine conquiescerent, exiguæ primùm belli faces,domesticum nobis incendium excitarunt,quo omnium facultates & fortunæ deflagrarunt,& ad tantam inopiam prouincias redegerunt,vt non omnem modò succum & sanguinem amiserint, sed colorem etiam & speciem reip. neque aliud superfit,quàm lingua ad conquerendum, & oculi ad deflendum luctuosissimi belli diuturnam calamitatem. Princeps vt hoc malum à nobis auerteret, aut vt tempestiuè præsensque mederetur,profectionem parauit,ad nos certè venturus,nisi dissuadẽtes, ipsoque hinc absente res in Belgio componi & sedari posse, allegantes audiuisset. O præpostera consilia, ô noxios consultores, ignarosque potentiæ quam Principis oculus habet! cuius solus aspectus pericula propulsare, belli flammas restinguere, prouincias in officio continere potuisset. Sed errorem consiliorum Rex breui animaduertit, neque quicquam omisit,nullisque viribus nec ærario,nullis rebus pepercit, quas ad restituẽdum prouinciarum statum,nostramque salutem pertinere iudicabat. Hoc curæ, hoc assiduæ eius sollicitudines,& immensa vis auri & argenti,quam profudit,hoc Indicæ fodinæ, quas exhausit, demonstrarunt,& exercitus florentissimi,quos bellum Belgicum absumpsit, ac firmissima virorum militarium auxilia, paterni in nos amoris testimonia ediderunt. Nihil denique non tentauit,nec reliquit inexpertum,vt eos,qui ab eius obsequio desciuerunt, lenitate reduceret,& eorum animos ab ipso abalienatos,beneuolentia sibi adiungeret. Sed cùm neque hoc neque illo modo proficere se videret, illis culpam secessionis diffidentiâ prætexentibus, vel criminum conscientia de reditione in gratiam & venia desperantibus; aliâ viâ aggrediendum,vt nos ex his ærumnis aliquando eximeret,censuit. Quod dum secum meditatur,credibile est Regem optimum diuino spiritu afflatum ea quę ad sacrosanctum Dei ministerium & salutem nostram attinẽt, instinctu diuinitatis cælo accepisse. In hanc demum sententiam sanctæ eius cogitationes & consilia abierũt, & ad commune bonum orbis Christiani, ad conseruationem augustæ domus Austriacæ, vt malo quo nos angimur remedium applicaret, serenissimam Infantem filiam suam Isabellam nuptum dare decreuit Alberto Archiduci Principi clementissimo, & has Belgij prouincias cum Burgundiæ Comitatibus in dotẽ concedere,cum summi Pontificis dispensatione,sororis Augustæ & Augusti Cæsaris assensu præcedente,filio etiam Principe nuptias & dotalem donationem comprobante. Hoc vobis inconsultis exequi tamen noluit, sed vt intelligatis quo vos loco ille habeat,&quanti vos faciat,à mẽse Nouembri datis ad vos litteris,animi sui sententiam clementer aperuit, & vos ad consilium in rem vestram adhibuit. Neque quisquam vestrum fuit,quin ad vnum omnes intellecto Regis animo, in singulis prouinciis singularem prudentiam laudibus extuleritis, benignumque consilium non communi solùm calculo,sed actis etiam gratiis omnino probaueritis. Qui vbi animaduertit tam mirificam animorum hac in re consensionem, diplomata expediri ad confectionem negotij necessaria,& transmitti mandauit, quemadmodũ litteris suis vobis quoque scripsit. Nolite existimare salutare hoc consilium ab humanis sensibus, sed à diuina prouidentia defluxisse: tum vt hoc beneficio ceu vno remedio malis nostris applicando reip. medeatur,tum

tur, tum vt vniuerso terrarum orbi significet, quàm beneuolo affectu pius ille Princeps subditos suos prosequatur, qui eo pignore priuari se permittit, quo nec pretij maioris, nec charius vllum habet. De Infante mihi sermo est, filia eius dilectissima, quam in Principem nobis donat, at cuiusmodi Principem? quæ timorem Dei & religionem cum ipso nutricis lacte suxit: in paterna domo Regia sanctè educata, vbi nihil vidit quàm omnem honestatem, virtutem & pietatem, non secus ac si inter virgines sanctimoniales Deo sacras & dicatas ætatem omnem exegisset. Si quis fortè me roget, an ad res gerendas, ad remp. administrandam, an ad gubernandum educta ac idonea sit: Quis in dubium hoc reuocet, quin ea quæ ab octodecim aut viginti annis nunquam à patris sui latere discessit, quæ arduis & consiliis & deliberationibus assiduè interfuit, quę de maximis totius mundi rebus consulentes & agentes non audiuit solùm, sed sententiam etiam dixit, & prudentiâ & rerum vsu non ad Belgium modò nostrum, sed ad paternam monarchiam vniuersam, administrandam & regendam prædita sit & polleat? Hæc est illa mutatio ad cuius primum nuncium tantopere attoniti fuimus: si aut vlla nouitas aut mutatio dici potest, quæ in commune commodum in rem nostram facta est. Audite me, quæso, meipsum explicantem: Patrem habebamus Principem hactenus nostrum, cui in principatu successisset filius. Eius nos aspectu perpetuò caruissemus, ille nos inuisere nequaquam potuisset. Etsi enim eius ætas & iuuentutis flosculus ad profectiones & expeditiones vtilis & idonea sit, Rex tamen suis litteris ipse nobis declarauit, eum propter arduas & incredibiles aliorum regnorum, quibus illi à Deo cumulatè est prospectum, ad nos venire non posse. Nunc filiam suam nobis donat, quæ è cõspectu nostro nunquam discessura est, quæ præsens malos puniet, bonorum fidem experietur, nec vim nobis inferri, nec opprimi nos sinet. Alia præterea & seria cõsideratio est: patrem habebamus, post eum filium Principem habituri, nunc patrem habuimus & eius filiam, post parentem verò fratrem & sororem habebimus. De patre dico, quòd is filiam quam plus oculis suis amauit nunquam deserturus erat, de fratre dubium non est, quin cùm ab infantia à sorore nutritus sit, eiusque vberibus quodammodo lactatus, eam non minùs ac seipsum diligat, reuereatur & amet, & quin omnes potentiæ suæ vires explicet, vt integrum sorori dotale munus conseruetur, quo eam donari liberaliter consensit. Ac in posterum ætate paulatim confirmata, quanti eius intersit ipse diiudicabit. Neque ignoratis, quis futuræ Principi maritus coniungatur, quem præsentem hîc videtis, optimum Principem & prudentissimum, & cuius virtutes iam vobis innotescent, de quo præsente timidius dico, tanta enim eius est modestia, vt ex sua laude pudore afficeretur. Ego quoque mihi partes simpliciter & fideliter Principi meo consulendi, quàm in os laudandi vel assentandi malim tribui. Ceterùm bellicam virtutem ex recentibus, quamdiu apud nos ille fuit, expeditionibus & victoriis perspexistis, prudentiam ex pace, præter opinionem omnium hominum vobis parta. Et cum venia dixerim augustissimorum Austriacæ domus Principum, qui vt omnes boni sunt, & summa laude digni, ita nemo diffitebitur, Regem hunc legisse veluti quendam ex optimis propaginis eius palmitem: Nos verò in has nuptias tam rari exempli cõiugum spem nostram collocare, & ex hac cõiunctione ceu publicæ felicitatis fonte, prosperitatem manaturam exspectare oportere. Reliquum est vt gaudium, voluptatem & lætitiam, quam cogitatione futuri boni præcipimus, hilari vultu testatam faciamus. Et conceptis votis Deo supplicemus, vt eos nobis sospites omniumque bonorum affluentia cumulatos & ornatos conseruet, & fœcundo ipsorum thalamo posteritati Principum consulat, ad quem regnum serò transmittant: Nobis denique ad voluntatem, quam habemus propensissimam, debita ipsis obsequia præstandi adiungat facultatem; vtrisque exoptatæ rebus restitutis fruendæ pacis copiam.

Cùm sic Præses perorasset, Philippus Masius, cui erant delatæ respondendi partes omnium Ordinum nomine, in hæc verba exorsus est:

PER Regiæ Ma^{tis}, Serenissime Princeps, litteras pridie Cal. Iun. ad prouinciarum Ordines datas, dotalem concessionem & donationem Belgicarum ditionum cum Comitatu Burgundiæ & Carolesij, quam in fauorem & promotionem futurarum nuptiarum serenissimæ Infantis filiæ suæ cum tua Celsitudine contrahendarum, Principis Hispaniarum consensu accedēte facere decreuerat, iidem intellexerunt; tam iuxta Regij diplomatis & aliorum instrumentorum, quæ & visa & lecta sunt tenorem, quàm præsentem Celsitudinis tuæ nomine factam viua voce declarationem. Nec mirum videri cuiquā debet, quòd accepto primo nuntio Ordines rei nouitate consternati sint: si consideremus quadraginta tres annos iam effluxisse, cùm à Diuo Cæsare harum Inferiorum ditionum principatus Regiæ Ma^{ti} concessus sit & traditus. Rex ab eo tempore tanquam Princeps legitimus, & iure naturali ad successionem vocatus, nihil prætermisit, quod ad conseruationem prouinciarum suarum bonorumq; subditorum perseuerantiam in fide Catholica, & mutuum prouinciis pacatis commercium ac salutem pertineret. Neque propè infinitis pecuniæ myriadibus pepercit, quas ex Indicis & regnorum Hispaniæ thesauris amplissimis deprompsit, ad prouincias conseruandas & ab hostibus defendendas. Ob quam liberalitatem ex benigno Regis in nos animo profectam, hic consessus Prælatorum, Nobilium & Ciuitatū, qui Ordines generales referunt, eius Ma^{ti} in perpetuum obligati & obstricti permanebunt, & eidem immensas ob ingentia beneficia gratias omnes agunt. Tametsi post tot tantosque labores, solicitudines & sumptus, necdum Deo visum fuit, vt bonæ voluntatis eius fructum perciperemus, sed ad delictorum nostrorum punitionem, post tot annorum lapsum prouincias ad extremam calamitatem & miseriam redigi permisit: & maioribus cladibus interitum nobis minatur huius belli continuatio, nisi nos Diuina clementia respiciat, pacem cælo mittat, & animos alienatos nobiscum reconciliet; quod communibus votis supplices efflagitamus, & vt cœptis nostris propitius adsit Deus, donec vi & armis ad officium reuocentur. Ad quod conficiendum etsi Regij nominis auctoritas & potentia videtur necessaria, eo quòd hoc ipso bello auspiciis Regis gesto, publicæ prouinciarum opes funditus sunt exhaustæ, ac priuatæ omnium fortunæ tam in vrbibus quàm in agris euersæ & imminutæ; vt ex crebris querimoniis Celsitudo tua animaduertere potuit: Res vna tamen nos consolatur, quòd cum seriis aliorum regnorum negotiis Ma^{tas} sua distinetur, & affecta iam ætate ac aduersa valetudine, ne ad nos veniat excusatur, filiam suam Principem nobis dedit, quæ præter ceteras quas habet singulares perfectasque virtutes, eandem in subditos suos pietatem, quam à paterna educatione accepit, secum allatura est, maximè cùm eiusdem nominis & familiæ Principem, quem nos & maiores nostri summa perpetuò obseruantia coluimus, maritum habebit, qui vt iisdem virtutibus est pręditus, ita nobis earum vicinisque Principibus illustre specimen dedit. Quapropter confidimus, quòd vt forma quædam continuati potiùs quàm mutati principatus sit, Regia sua Ma^{tas} nihil similiter de paterno affectu suo erga filiam dilectissimam, optimosque subditos, nec de sua pietate nec subsidiis remissura est, sicut pari, qua solet, liberalitate, per litteras ad nos datas declarauit & promisit. Vt post tam diuturnum ac calamitosum bellum, quod quia intestinum ac domesticum malum est, sic ad euertendam & perdendam remp. quàm maximas vires habet, prouinciæ conquiescere, ac nitori suo pristino restitui tandem queant. Qua spe freti, Prælati, Nobiles, & Ciuitatum constituti ex benigno Regis hoc consilio, de hac cessione & donatione, ingentem lætitiam animo repræsentant, eiusque Ma^{ti} ingentes gratias agunt, ac virtute mandatorum quibus sunt muniti, eidem cessioni interesse sunt parati, tuæque Celsitudini in rem Infantis serenissimæ, ceu prouinciarum Principi legitimę iusiurandum & omnia officia necessaria ac solita præstare, ea conditione vt Celsitudo tua vigore instrumenti procuratorij quod ab ea habet mutuum dicat Ordinibus iusiurandum, & eiusmodi ac in simili imperij translatione Ma^{tas} sua dixit; de conseruandis antiquis patriæ iuribus, priuilegiis, libertatibus, immunitatibus, cōsuetudinibus, læti introitus obseruantia, reconciliationibus, conuentionibus, donationibus & pactionibus, rebusque eo spectantibus, quæ ad prouincias & earum membra generalia & particularia pertinue-

pertinuerunt & pertinent, nulla rerum præteritarũ habita ratione, & sine vtriusque partis præiudicio iis rebus quamprimùm in integrum restitutis, quæ aut derogatæ aut perperam innouatæ sunt, & iis quæ in præsens emendari nequeunt intra annum restaurandis: Et vt intra idem spatium in aduentu serenissimæ Infantis, idem iusiurandum per eius ac per tuam Celsitudinem renouetur, ac in singulis prouinciis locisque præstetur, in quibus Regia Ma^tas idem fecit. Atque eo pacto certum, exploratũ & persuasum sibi habent Ordines generales, vtpote nihil prius nec antiquius habentes, quàm Principum suorum mandatis rectè obsequi, pari fide & obseruantia qua semper legitimos Principes suos coluerunt, nihil prætermissuros, quod ad cultum, honorem & obsequium vestrum quouis modo pertinebit. Reliquum est, Serenissime Princeps, Deo supplicare, vt his cœptis faueat, ad nominis sui gloriam, Catholicæ fidei propagationem, & vt omnia in cõmodum vestrarum Celsitudinum & posteritatis, in commune afflictæ reipub. bonum & alleuamentum, ac prosperitatem totius Belgij benè vertat.

Hæc cùm dixisset Masius, dimisso in posterum diẽ consessu, omnes ibidem denuò comparuerunt. Ibi Præses Richardottus pro sua Celsitudine Ordinibus declarauit, eam intellectâ hesterni diei oratione ipsorum nomine habitâ, propensoque obsequio eorum animaduerso, quo & Regis consilio & voluntati parere cupiebant, etsi à primo suo in prouinciam aduentu eorum animos perspexerat, & ad quæuis obsequia paratissimos deprehenderat; tamen quoniam is actus qui præ manibus erat, Celsitudinem Principis Infantis potissimum & consequenter Archiducem tangeret, in mandatis se habere, vt eiusdem nomine gratias ipsis agat, & de pari in illos voluntate & affectu securos esse iubeat: suam enim Celsitudinem in animum induxisse obnixè omnia facere, noctes diesq; operam dare, nullis laboribus nec sudoribus parcere, vt pace communi reip. bono parta eorum votis satisfiat, & vt ipsorum iura, libertates, priuilegia sarta tecta conseruentur. Caeterùm quia amplissimus hic consessus ad dicendum vtrinque iusiurandum conuenerat, Archiducem ad ea quæ præstanda ipsi essent paratum se offerre, ipsi suo ordine vti idem faciant singuli se componant. Ante alios itaque paulò propius accesserunt Ordines Brabantiæ, quorum graphiarius voce quæ ab omnibus exaudiri potuit, descriptum recitauit læti introitus priuilegium, & deinde binas iurisiurandi formulas, Latina lingua & Teutonica Belgica scriptas. Sua Celsitudo tactis sanctis Euangeliis, & cruce Domini per Archiepiscopum Machlaniensem oblata, vtrunque iusiurandum dixit.

Prioris verba huiusmodi erant:

EGO ALBERTVS Dei gratia Archidux Austriæ, &c. harum prouinciarum Gubernator, vigore procuratorij quod habeo à serenissima Principe Domina Isabella Clara Eugenia, futura mea coniuge, Promitto ac iuro in verbo Principis, quòd ex nunc obseruabo & curabo, benè & fideliter obseruari omnes & singulos punctos, seu articulos in præsentibus istis litteris iucundi introitus, & additionum eiusdem contentos, quarum litterarum translationẽ audiui legi & benè intellexi, absque vlla omissione, prout bonus & pius Princeps suis subditis facere tenetur: Sic me Deus adiuuet, & omnes sancti eius.

Alterius tenor hic erat:

EGO ALBERTVS Dei gratia Archidux Austriæ, &c. harum prouinciarum Gubernator, vigore procuratorij quod habeo à serenissima Principe Domina Isabella Clara Eugenia, futura mea coniuge, Promitto ac iuro super sanctis Euangeliis, quòd ex nunc ero bonus administrator iustitiæ, & fidelis Princeps Ducatus Brabantiæ, & habitantibus in eo præsentibus & futuris; & quòd nullam vim seu violentiam eis inferam, nec vllo modo ab aliis inferri permittam, & quòd eos non regam nisi secundùm ius & iustitiam: sed in omnibus causis, omnes & singulos subditos opidorum, vicorum & pagorum, & alios patriæ Brabantiæ, regam & tractabo in corpore, & in bonis per ius & iudicium, prout secundùm statuta & consuetudines locorum eorundem facere oportebit; & quòd obseruabo & curabo obseruari Prælatis, monasteriis ac domibus Dei, Baronibus, Equitibus,

Nobilibus, opidis, ciuitatibus, libertatibus, pagis, & omnibus meis subditis dictę patriæ in generali & particulari, omnia eorum iura & priuilegia, immunitates, tractatus, ordinationes, statuta, consuetudines & obseruationes, quæ illis fuerunt indulta & concessa per quõdam piæ memoriæ Duces, Carolum, Philippum, Carolum Imperatorem, Philippum Regem Hispaniarum & eorum prędecessores Duces Brabantiæ, & quæ impræsentiarum habent, tenent & fruuntur in generali & particulari, & quicquid horum infractum aut innouatum est, reparabo & restaurabo. Insuper promitto, quòd dicta serenissima Princeps simulatque in hanc patriam & ducatum venerit, hoc ipsum iuramentum vnà mecum eius marito renouabit, tam prædictis Ordinibus in generali, quàm ciuitatibus aliisq́ue locis consuetis in particulari, secundùm veterem formam & modum. Atque hæc omnia & singula benè, fideliter & firmiter ac sine infractione aut contrauentione obseruabo, nec permittam, vt his vllo modo contraueniatur. Sic me Deus adiuuet, & omnes sancti eius.

Ordines præeunte verba Audientiario, idem quoque præstiterunt in hanc formam:

NOS &c. Vigore specialis & irreuocabilis procuratorij, quod nos deputati in rem sequentem peragendam constituentium nostrorum nomine signatum & sigillatum habemus, pro omnibus ciuibus & incolis prouinciæ N. N. nemine excepto neque reseruato, voluntati & beneplacito serenissimi & potentissimi Principis Regis Hispaniarũ supremi & legitimi Domini nostri satisfacientes, tibi serenissime Princeps Alberte Archidux Austriæ, &c. nomine, in rem & tãquam speciale mandatum ac procuratoriũ habenti serenissimæ Principis Dominæ Isabellæ Claræ Eugeniæ, Infantis Hispaniarũ, iuxta tenorem instrumenti quod vidimus, qui vigore dicti procuratorij & mandati, iusiurandum personaliter hîc dixisti, quemadmodum Dux Brabantiæ dicere consueuit, promisimus, affirmauimus & iurauimus, tibiq́ue nomine & in rem prædictæ Dominæ & Principis Isabellæ Claræ Eugeniæ, futuræ nostræ Dominæ ac Principis supremæ & legitimæ promittimus, affirmamus & iuramus per præsentes, nos eidem in omnibus fideles & obsequentes fore, sicut bonos & fidos subditos veræ & legitimæ Dominæ ac Principi suæ esse decet. Ita nos Deus adiuuet, & omnes sancti eius.

Princeps singulos accedentes, atque ea qua par est obseruantia gratulantes, benignè compellauit. Reliquarum prouinciarum legati suo ordine euocati, similiter ad dicendum iusiurandum accessere. Ad singulos actus tubarum ingens clangor ad communem lætitiam omnium animos erexit. Deinde Philippus Masius scriptum quoddam nomine Ordinum Archiduci porrecturus, his verbis eum allocutus est:

Ordines existimare officij sui esse, res quasdam tam ad Principis quàm ad prouinciarum commodum pertinentes, scripto eius Celsitudini exhibere, inter cetera continente; nihil Principis præsentiâ prouinciis esse gratius, nihil ipsi, reip. nec subditis vtilius: Hoc superiorum temporum exemplis comprobari: Nunc duabus potissimum de causis eam expeti: Primam esse dicebat, difficillimis temporibus impeditum rerum statum: Alteram, in fiduciam & exspectationem de Principum præsentia conceptam reijciebat. Ordines verò non sine dolore intellexisse, suam Celsitudinem discessum meditari, & profectionem in Hispaniam instituere. Ad periculi magnitudinem dum abesset longius, accedere aliquid posse, haud facilè restaurandum. Quo metu vt eos liberet, de mutando consilio vehementer orare. Diei porrò eius acta ingenti gaudio omnes affecisse, quæ ex partium voto benè fortunet Deus. Sua denique Celsitudo certò sibi persuadeat, Ordines facultatum vitæq́ue suæ iacturam præ fide & obsequio Principibus suis debito, parui facturos esse. Sic Masius. Cui Præses, & libello quem Principi obtulerat in hunc modum respondit:

HAVD mediocri voluptate affectus est Archiducis animus, amplissimi viri, dũ inter dicẽdum solemne Sacramentum, hilarẽ omnes vultum præ se ferre conspexit: existimans vnumquemque lætitiã huius diei, quam de rari exẽpli serenissima sua Principe, mente cõceperit, ore & oculis animi sui indicibus testatã reddere voluisse; eoq; argumento vos illam, cùm aduenerit, non solùm libẽter & cum gaudio

excepturos

xcepturos,& eidem fidem vestram &obsequium probaturos,verumetiam prudentibus onsiliis adfuturos,& vestris facultatibus vt oneri reip.ferẽdo sufficiat,subsidio venturos, oniecturam certam facit. Eo autem officio, vtpote Archiducem tam prope attingen- e, vos illum magnopere demeriti vobis estis, ac me vobis declarare iubet, se omnibus nodis ac humanis rationibus omnem operam daturum, vt reipsa intelligatis quàm gra- a,quàm accepta voluntas vestra illi fuit. Sic Deum votis suis propitium fore confidens, t tam ipse quàm Infans serenissima, vbi venerit, singularem in has prouincias amorem lemonstrare possit. Nec se minus incredibili, easdẽ nitori ac pristinæ magnitudini quam- rimùm restituẽdi,flagrare desiderio, quàm dolore affici, quòd eas tot cladibus iãdudum cceptis,tot adhuc malis affligi conspiciat. Ad ea quæ scripto vestro exposuistis, respon- um Princeps dabit ad omnem æquitatem & gratiam conformatum, quantum præsens erum status è reip.bono feret. Quod verò ad Hispanicam profectionem attinet, quam nutari velletis,id vestræ erga Principem beneuolentiæ attribuitur, cuius quidem præsen- ia vt solatio vobis esset, sic reip.expediret, nisi aliter Regi visum foret, cui mos gerendus st. Nam Principum actiones à Deo diriguntur, & eorum consilia Diuinitati sunt proxi- na, ac Regiæ voluntati eo minus refragandum est, quo Infantis aduentum maturari ma- is conuenit,vt vterque Princeps rebus nostris consulere, remedia malis quærere, & vul- era reip. sanare præsens queat. Itaque haud inutilem profectionem fore, & priusquam am paret, Principem ceteroqui prouidum & prudentem, nequid eo absente detrimenti apiamus, prospecturum cogitate. Vnam adhæc rem dicendam vobis habeo, de cuius xordio ne ad lacrymas vos impellam, ambiguus certè hæreo: Hunc nimirum vltimum relut actum esse,qui Regis nomine fiet,eum vobis hodie valedicere, hodie nos dimittere, & in omnibus instrumentis crastino die Isabella & non Philippus loquetur. Sed quæ hæc onuersio est, quæ cum gaudio & voluptate dolorem mixtum habet! dum Regem vos leserere,qui tam benignè rexit quadraginta tribus annis, vulgari quadam opinione per- imescitis! Hoc reuera dici nequit,nec pro deserturo haberi, qui apud vos manebit opti- na sui parte, & qui filiam dilectissimam in Principem vobis donans,nihil de auxilio quo uuare vos solet,remissurum se promisit. Nec vos eum deseretis, sed in eius clientela dum upererit permanebitis, & ad Principem eius filium sceptri successorem parem obseruan- iam fidemque transmittetis. Noui enim nostri Principes pro suis haud agnoscerent, qui arentem optimum &germanum suauissimum non venerarentur,colerent,obseruarent. Hoc quàm facere teneamini, tum demum comperietis, cùm beneficiorum ab ipso ac- eptorum calculus subducetur, & ad dissoluenda nomina quibus ipsi obstricti estis ra- iones inibuntur. Vos eius in vos ingentium meritorum ignari nõ estis, nec curarum eius ro tranquillitate vestra,nec laborum pro quiete susceptorum immemores esse potestis. Quantum suppeditauerit ex ærario sanctiore,vt ab hostibus vos assereret, & quantopere os deuinciat pretiosum hoc monile filiam suam dulcissimam vobis cõcedendo,ceu con- olidatis rationibus expendite: Et ne fides vestra cõcidat, paratam ad hoc æs alienum dis- oluendum voluntatem ostendite. Etenim in tanta fortunarum tenuitate lacrymas & su- piria in partem debiti accipiet, pro nummis aureis preces, & argenti loco vota publica omputabit: quæ pro salute eius & Principis florentissimi incolumitate, affectusque pa- erni in nos successione, pro felicibus denique nouorum Principum auspiciis vnanimi- er concipiamus.

Cùm finem dicendi fecisset Richardottus, rex caduceatorum Franciscus Damantius, niuersum consessum postero die adesse penes suam Celsitudinem ad conuiuium iussit, ui etiam omnes dicto die interfuerunt.

Postea Præses designatum in absentia Archiducis Serenissimum Cardinalem An- ream Austriacum ad Præfecturam dixit, atque vt eundem consilio & opera iuuent se- ò cohortatus est.

Nos

Nos verò profectionem Archiducis prosequamur, qui cùm in procinctu esset, Ordines Comiti Solreo vnà proficiscenti in mandatis ad Regem & ad Principem dederunt, vt gratias ipsis ageret de benigno donationis prouinciarum consilio, & vt subsidiorum in belli sumptus continuationem precibus efflagitaret. Serenissimam quoque Infantem rogaret, vt suum in prouincias aduentum maturet, cum nonnullis rebus aliis Solrei fidei commissis. Bruxella discessum est decimooctauo Kal. Oct. postridie quàm Philippus Rex Catholicus ab hominibus demigrauit. Qui vt vitam pari erga Deum pietate & religionis studio, quo semper flagrauerat, cum morte commutauit: Sic Albertus Princeps à diuino cultu, ac beata virgine, quæ Hallæ claret miraculis (distat opidum Bruxella tribus circiter miliaribus) primùm salutanda, profectionem auspicatur, cùm diebus aliquot comitatum præmisisset. Hinc Niuella Namurcum, inde Luxemburgum perrexit. Tum Macheram eiusdem prouinciæ opidum transgressus, ad pagum peruenit vbi Sura fluuius, Ausonio notus, Mosellę confunditur. Haud procul inde eminenti in loco spectatur nobilissimum venerandæ antiquitatis monimentum, quo cis Alpes haud celebrius exstare existimamus, quodque ipsis Italis ostentare possimus. Moles est marmorea ex quadrata basi, duodecim pedes alta, paulatim assurgens ad LXXIV pedum altitudinem, in quaternis lateribus variis imaginibus semiplanis insculpta, vt in suo Itinerario Abrahamus Ortelius Cosmographus Regius annotauit, quo ciue non immeritò Antuerpia gloriatur, & præstantem eius operam in laboribus geographicis, mundus ipse quem ornauit, quoad erit, prædicabit. Per vrbem deinde agrumque Treuirorum in Comitis Palatini ditionem est peruentum, qui suæ Celsitudini cum omni comitatu (hominibus bis mille, equis mille constabat) hospitia & sumptum præbuit: Quemadmodum VVormatiam Vangionum, ac Spiram Nemetum vrbem trāsuectis, Dux VVirtembergensis per suam ditionem officium idem præstitit. Eandem quoque hospitalitatis magnificentiam, relictis à tergo Vlma & Augusta Vindelicorum, serenissimus Dux Bauariæ honorificè exhibuit, donec in regionem Tirolensem peruenerunt. Ibi ciuitatem Oenipontem transeuntes, tumulo nobilem Maximiliani Cæsaris, qui Belgicis prouinciis primus Austriacorum Mariæ Burgundæ nuptiis est potitus, & progressi aliquot milliarium spacio, haud longè ab illo loco, vbi Carolus Quintus Cæsar, & Ferdinandus eius frater, sibi inuicem obuiam facti, felicissimi occursus memoriam seruari, tabula ænea ibi erecta, & augustos amplexus exprimente voluerunt, Philippi III. Hispaniarum Regis sponsæ occurrerunt. Sicut enim Margaritæ Caroli Archiducis Austriæ filiæ cum Regia Ma^te^, & Infantis Isabellæ cum Alberto Archiduce pactæ erant nuptiæ; sic eodem consilio vt sua Celsitudo Reginam in Hispaniam adduceret, suam inde sponsam in Belgium duceret, conuenerat. Regina Margarita cum matre Maria familiæ Bauariæ serenissima heroina, & comitatu suo quingentorum hominum, è Pannonia superiore, Archidux è Germania inferiore mouerant, eiusque comitatus, qui vt diximus, præcesserat, in auspicatissimum Reginæ occursum venit, & propè opidum Stertzingam vulgò dictum, fortia castra interpretatur Lazius, felici quodam omine, castra sua coniunxerunt, ac ostensis sanctorum, quæ ibidem religiosè seruantur, reliquiis, Bolzanum transuecti, Tridentum sunt ingressi, & nōnullos dies, quibus ibi commorati sunt, in reliquiis sacrosanctis, quę ibidem sunt plurimæ, tam Apostolorum quàm aliorum Martyrum, visitandis insumpserunt. Archidux Albertus IV. Kal. Nouemb. eò venit. Profectione verò vlterius instituta, cùm agro Tridentino simul omnes excessissent, ac Venetæ ditionis fines attigissent, duo à Senatu eiusdem reip. legati adfuerunt, & Reginam in pago cui Dulci nomen est in Athesis ripa sito, eâ qua par est obseruantiâ exceperunt. Pontem ibi subitarium ex ratibus coniunctis ad fluuij transitum fecerant, cum duabus ad ingressum & egressum portis, quatuor obeliscis & hac inscriptione in ingressu positis;

NOLI MIRARI ATHESIS INSOLITI PONTIS ONVS, TANTÆ ENIM REGINÆ TRANSEVNTI DECEBAT HVNC HONOREM DARE.

De reliquo portarum ornatu, argumento, operisque structura, symbolis & emblematis, ignoscendum mihi est non plura describenti, quàm nancisci potui à Ioanne Sander

& Andre

& Andrea Ægidij,qui inter aulæ miniſtros, quamuis in Muſarum penetralibus ſint profani,huius itinerarij narratiunculam ſuppeditarunt;vel potius admirādum eſt, quòd politioris litteraturæ viri, qui interfuerunt, operam hanc non ſumſerint;aut communi aulæ vitio hæc culpa adſcribenda eſt,quæ in tanta hominum turba neminem habuerit,qui huiuſmodi res accuratè obſeruandi & litterarum monimentis conſignandi prouinciam ſuſceperit. Ad aulica miniſteria totus alitur exercitus, quæ ad canum & equorum curam requiruntur, caſtrorum ſpeciem referunt, & inter impedimenta citharœdi ſunt & mimi. Sed quantum ornamentum ſibi aula compararet, ſi eius beneficentia ingenia excitarentur, ſi in domeſticis & miniſtris ſuis rerum laudabilium præconem aliquem haberet, & inter ſuos aſſeclas & anteambulones ac palatinum gregem, etiam reperiretur gloriæ buccinator! Accedebat gratiſſimum bis mille armatorum peditum ſpectaculum pontem cuſtodientium, qui diſploſis tormentis ſonitus ingentes inter bina montium iuga maiori repercuſſu multiplicatos edebāt. Eundem honorem quacunque in Venetorum ditione iter factum eſt, armati exhibuerunt, tredecim equitum turmis, armorum elegantia ac D. Marci tutelaris vexillo conſpicuis, ponè ſubſequentibus. Hoſpitia publica Senatus nomine præbita,& quæcunque ad ter mille & quingentos homines, & bis mille equos decem circiter diebus alendos ſufficiebat, dum Veronam prætervecti, Ducis Mantuani territorium ſunt ingreſſi. Oſtia opiduli nomen eſt in Padi ripa ſiti, vbi quatuor equitum eiuſdem Principis turmæ ornatu variis coloribus ſplendidiſſimo Reginam exſpectabant. Sereniſſimus Vincentius Gonzaga Dux Mantuæ, cum triginta primariæ nobilitatis viris ad eam ſalutandam celeribus equis venit. Ad traiectum fluminis nauigia erant parata, atque inter cetera magnifico apparatu inſtructa thalamegus, qua Regina cum matre & Alberto Archiduce,& ſexus vtriuſque nobilitate vehebantur; erat enim ſuis atriis & tricliniis diſtincta,& peripetaſmatis argenteis exornata. Cùm Regina conſcendiſſet, menſam epulis & cupediis lautiſſimis paratam, concentumq́ue muſicum in naui deprehendit. Reliquus comitatus tribus magnis pontonibus traiecit in alteram Padi ripam, vbi Rouerum Ducis Mantuani opidum eſt.

FERRARIA.

INC prono flumine Ferrariam ſunt deuecti; non ceſſante interea quouis genere oblectamenti,harmoniæ,& chorearum,ad nauigationis tędium mitigandum. Beatiſſimus pater Clemens octauus, qui ad res Ferrarienſes à tumultu recenter ſedato conſtituendas, cauſa inueſtituræ quam Cęſar Ateſtinus poſcebat denegatæ, feudali principatu morte Alfonſi Ducis,qui è ſuis vxoribus prolem non ſuſceperat, ad Eccleſiam deuoluto, cum bono purpuratorum patrum numero venerat, vbi aduentare Reginam intellexit, legatos Cardinales Aldobrandinum & S. Clementis, cum magna Prælatorum & Nobilium frequentia, ad tria paſſuum millia, Inſulæ loco nomen eſt, obuiam ei miſit: Qui ſanctæ ſedis Apoſtolicæ & Pontificis nomine eam excipientes, rhedam ferramentis deauratis inſignem ac non minùs eleganter, quàm magnificè contectam,ad quam ſex equi candidi erant iuncti, cum duobus rhedariis ſimiliter ac inſtrata rheda erat amictis,Reginæ obtulerunt,quæ vbi conſcendiſſet,cum matre & Archiduce,Ferrariam eſt deuecta. Extra portam vrbis Catholici Regis Orator Seſſæ Dux occurrit, & Reginæ ſponſæ lecticam pannis aureis coopertam, & argento deaurato ferramentorum vice, ac reliquo apparatu regaliter inſtructam, cum duabus mulis albis ſimiliter inſtratis,& duobus lecticariis eàdem veſte ornatis, rhedam quoque & ſex equos maculis bicolores cum duobus rhedariis amictu aureo conſpicuis, nomine ſponſi Regis obtulit. Propè portam ciuitatis,quam Angelorum vocant,à duobus Cardinalibus Sfortia & Montalto, in domum materiatam opere temporario ibidem exſtructam, in ſolium Regium eſt deducta, dum octodecim aliorum Illuſtriſſimorum purpuratorum patrum

ſacer cœtus Pontificio habitu cum frequenti comitatu aduenit. Regina candidum gradarium argenteo panno inſtratum, mater eius tolutarium, Pontificis item dona, quibus in vrbem veherentur, aſcenderunt. Exterior portæ facies ternis inſignibus condecorabatur, ſuę Beatitudinis in medio poſitis, dexterâ Regis Catholici, ſiniſtrâ Reginæ, ſcriptumque legebatur:

ANGELI GAVDENT, MORTALES EXSVLTANT, MARGARITAM AVGVSTI SANGVINIS, PIETATIS, VIRTVTVMQVE OMNIVM SPLENDORE LVCIDISSIMAM SIMVL LÆTISSIME EXCIPIVNT.

Ad interius eiuſdem portæ frontiſpicium inſignia Pontificis loco medio, Regis Hiſpaniarum & Alberti dextrâ, Reginæ & Infantis Iſabellæ conſpiciebantur læua, cum hoc ſcripto:

VRBEM ADVENTVS TVI NOMINE ILLVSTRATAM, REGINA, REDDE NVNC HOSPITIO GLORIOSAM.

Introitus autem hoc ordine proceſſit: Ingens vehiculorum ac curruum omnis generis multitudo cum impedimentis præceſſerat. Prima acies duarum equeſtrium erat turmarum, cum lugubri, ob recentem Philippi Regis obitum, armorum ornatu; ſequebatur equitum aulicorum ingẽs numerus, duæ iterum turmæ; deinde Cardinalium & aliorum domeſtici, tum nobiles proceresq́ue cultiſſimi, frequentiſſimi. Poſtea corynephori, qui argenteas clauas inſigne Cardinalitium, mulis vecti ornatu ſolenni ſtratis ferunt. Tum ſacrum collegium habitu violaceo, qui lugubris patribus color eſt, horum Cardinalium incedebat: Florentinus nimirùm & Aſculanus, Montelparus cum Borromęo, Camerinus cum Iuſtiniano, Bandinus & Sancti Clementis, Baronius cum Auila, Blanchettus cum Geuara, Aragonius cum Farneſio, Santiquatrius, Aldobrandrinus & Cæſius. Vtrinque Heluetij pedeſtres Pontificis ſtipatores ibant. Regina inter Cardinales Sfortiam & Montaltum media vehebatur: ſuo eam ſtipante Germanorum ſatellitio, ac matre cum Alberto Archiducibus ſubſequentibus. Equeſtris denique ſatellitij turmæ, cum ingenti ciſiorum & rhedarum numero, quibus feminæ & puellæ nobiles vehebantur, extremum agmen claudebant. Hoc ordine viâ, cui ab Angelis nomen eſt, ad hoſpitium Oratoris Cæſarei peruenerũt. Porta ibi erat coronis longis ornata, & pictura muliebri baſim tenente, Pontificis, Imperatoris, Hiſpaniarũ Regis & Alberti Archiducis inſignibus diſtinctam; Iuſtitia & Religio eadem tuebantur. Victoria cælo lapſa omnibus æqualiter inſignibus imminebat. Paulò vlterius prouectis, triumphalis arcus illi haud abſimilis, qui Tito Veſpaſiano erectus Romæ viſitur, quatuor columnis ſubnixus occurrit. Muliebri in dextro latere ſtatuæ, cum laurea & facula, aſſcriptum erat: IVGVM. Alteri ſtatuæ femineæ cum facula in manu, MARITALE. In arcus frontiſpicio ad hunc modum legebatur:

PHILIPPO ET MARGARITÆ AVSTRIACIS, IMPERATORVM GLORIA SVAQVE PIETATE INCLYTIS, VT CATHOLICORVM REGVM SOBOLES PROPAGETVR, MATRIMONIO DIVINITVS CONIVNCTIS, ANNI MVLTI, LIBERORVM COPIA, PERPETVA FELICITAS.

In loculamentis intercolumniorum, nicchias vulgò vocant, ſtatuæ muliebres famam referebant. Pontificis in medio, hinc Regis, hinc Reginæ inſignia noſcebantur. Vbi ad palatium Regia ſponſa venit, inter principum Apoſtolorũ effigies aſcendit in aditu graduum poſitas, & cum matre & Archiduce in conclaue ſeceſſit, (quod contiguum erat ſacro conſiſtorio, in quo pater beatiſſimus in ſolio habituq; Pontificio ſedebat cum collegio Cardinalium) tantiſper ibi morata dum orationi, quam Bernardinus Scottus Mediolanenſis de Auſtriacæ domus laudibus, & felici aduentu Reginæ habebat, finis factus eſſet. Tum Regina cum matre & Alberto Archiduce ad pedum oſcula acceſſerunt, benignè Pontifex omnes excipit, & crucis ſigno munit. Regina in ſuum gynæceum deducitur, eius vſui exſtructum, & regali verè apparatu ornatum. Poſtero die vbi ſacro interfuiſſent à Pontifice celebrato, à ſua Beatitudine communi menſa excipiuntur. Die verò Dominico decimo ſeptimo Kal. Decemb. qui celebrandis ſponſalibus dictus erat, depoſita lugubri ad ſolitam omnes veſtem redierunt. Qua in re tantus ſplendor enituit, tanta

omnium

omnium magnificentia, non in Principum modò vtriusque sexus vestibus, cultu & ornatu immensi sumptus & pretij, sed in vario floridoque aulicorum amictu, quo suam quisque familiam producebat, liureas vulgò vacant, vt nihil Ferraria vnquam viderit sumptuosius. Ad summum templum summus Pontifex præcesserat, acceptoq; habitu & diademate Pontificio, sacrum celebraturus in solio consederat. Regina cãdido amictu, vnionum & gemmarum mundo pretij inæstimabilis & splendore exculta radiansque, vt lectissima illa orbis Margarita tota gemmea videretur, inter duos Cardinales Santiquatrium & Farnesium, matre cum Archiduce sequentibus, cũ frequenti Principum & Nobilium comitatu ad templum est deducta, quod argenteis aureisq; peristromatis effulgebat; & intrante Regina, concentu musico quatuor choris sacram cantionem, motettum vocant, Apparuit Regina, alternãtibus personabat. Postquam sub aureo cum matre solio est excepta, & Archidux ex alio latere sub suo item solio sedit, sacrum solenne Pontifex auspicatus est. Apostolico fidei symbolo decantato, Regina à Cardinalibus ad Pontificem deducitur, cum matre & frequenti sui sexus comitatu, Archidux cum suo ab altera parte accedit.

Tum prælecto publicè mandati instrumento, quod à Rege Catholico Archiduci datum erat, Pontifex matrimonium inter Regem Philippum per Albertum auunculum legatumque suum eius nomine comparentem, & Reginam Margaritam præsentem celebrauit. Cui omnes Principes ad solium reductæ, auspicatissimas cum monarchia nuptias reuerenter gratulati sunt. Substitit coram Pontifice Archidux Albertus, dum Sessæ Dux accederet, qui cum simili mandato Infantis serenissimæ nomine comparebat, quo lecto, Isabella Clara Eugenia per legatum suum Alberto Archiduci per Pontificem desponsatur. Peractâ re diuinâ, Pontifex Reginæ ad altare adductæ, auream rosam consecratam dedit: quæ inter dona sacra, eodem apud Principes eius sexus loco est, quo ensis & galerus, qui ad primarios Christiani orbis Principes à Pontifice mitti solent. Sacram itaque rosam è Reginæ manibus Princeps Comes Barlaymontius accepit, aurei velleris torque redimitus, ac Reginæ egredienti ad palatium prætulit. Tota dehinc ciuitas duplici matrimonio à Sanctissimo patre vno die celebrato, & binarum nuptiarum toto orbe maximarum maiestate decorata, ad lætitiam, ad ludos, ad hilaritatem ex augusti Hymenæi edicto se conuertit. Omnia loca, viæ omnes, publicæ ædes & priuatæ plausu risuque perstrepebant, personatorum vtriusque sexus hominum cum iocis, ludicris, choreisque per vrbem cursitantium, plena erant omnia, vt à quouis genere honestæ voluptatis prætermissum nihil fuerit. Postridie Regina in æde D. Virgini sacra, in Vado appellata, summa veneratione sacrosancti sanguinis quo orbis expiatus est, reliquias vidit coluitque. Sub noctem festiuitas tota vrbe instaurata. Sequenti verò die triginta mulieres Nouocomenses personatæ lepidissimum nauale spectaculum præbuerunt, quæ in sex celoces totidemque varij coloris factiones æqualiter distributæ, præmiis propositis ac metâ constitutâ cursus naualis Troianæ classis apud Maronem exemplo, certamen inierunt. Ad ludicri voluptatem accedebat remorum peritè ab hoc sexu impulsorum nouitas, aliaque oblectamenta, quæ cymbalis, fidibus ac saltationibus in ipsis nauigiis victrices exhibebant. Vesperi coram Regina, studiosa sub patribus societatis iuuentus actiunculam dedit, festiuo Iudithæ viraginis argumento. Nec diutius Regina, quàm in posterum diem Ferrariæ commorata, cum toto comitatu profectionem instituit.

MANTVA.

DVX eam Mantuanus Roueri exſpectabat, quatuor equitum turmis in occurſum miſſis, quæ Gubernium vſque, caſtellum eſt in Mincij ripa ſitum, Reginam deduxerunt. Ibi cùm prætoriam vel regiam potius nauem meridie conſcendiſſet, eodem fluuio propè Mantuam eſt delata, mille circiter & quingentis ab vrbe paſſibus, à ſereniſſimis Eleonora Mantuę, & Margarita Ferrariæ Ducibus, cum Principibus Mantuanis ſalutata, rheda in vrbem cum matre fuit vecta, cū ingenti ſexus vtriuſque nobilium centum rhedis vectorum multitudine, ipſo Duce cum magno ex ordine primario cœtu, ac duabus equitum turmis comitante. Quarta noctis hora crebris funalibus tenebras vincentibus, Mantuam eſt inuecta. Ad ingreſſum portæ, quæ columnis & picturis elegātibus ornabatur, hinc Mantus Tireſię Thebani vatis filiæ, inde Ocni Mantus filij vrbis fundatoris ſtatua erat poſita. Reginam Manto ad ingreſſum inuitabat ſerto ei porrecto, aſſcripto è poëta ciue Mantuano eiuſmodi hemiſtichio;

INGREDERE, Ô DIVVM GENVS.

Ocnus claues ciuitatis dextra offerebat, ſiniſtra hæc verba ſcripta oſtendebat:

NOSTRIS SVCCEDE PENATIBVS.

Cùm pontem tranſiiſſet Ioannes Bap[ta] Guerrierius, Præfectus vrbi & pedeſtri militiæ ditionis Mantuanæ, eundem Ocni actum reipſa expreſſit, & Principis ſui nomine claues ciuitatis in polubro argenteo obtulit. Sub teſtudine portæ Illuſtriſſimus & Reuerendiſſimus Franciſcus Gonzaga Epiſcopus Mantuanus Reginam excepit, & Crucis ſignum deoſculandum præbuit. Ad quem actum ſedile ibidem præparatum, aureoque panno erat coopertum, vbi ipſa genibus reuerenter nixa oſculum cruci dedit. Lectica eodem loco intus foriſque argenteo panno tecta ad manus habebatur, à duabus mulis albis geſtata, quibus pueri nobiles argenteo ſimiliter amictu decori, detecto capite inſidebant. Supra lecticam octo Mantuani ſummo loco nati iuuenes, ex argenteo panno vmbellam geſtabant. Regina ſede paulò altiore, ex aduerſo mater eius ſella humiliore in lectica ſedebant. Tum diſploſis maioribus tormentis, pulſatiſque campanis, publicæ lætitiæ velut ſigno dato, ordo Eccleſiaſticus Mantuanæ ciuitatis ea ſerie habituque, quo in ſupplicationibus vti ſolet, inceſſit, ſtatus Mantuani ſequebatur equitatus, deinde Comeſtabilis aliique principes viri, poſt hos lectica Reginæ, quā iuuenes quinquaginta genere clariſſimi, amictu argenteo gemmiſque ſplendidiſſimi pedites vndique ſtipabant. Archidux Albertus cum Duce Mantuano equis vecti generoſiſſimis ſtatim ſubſecuti ſunt; tum puellæ nobiles ex Reginæ gynæceo cum ſuis ſtipatoribus, demùm equitum turmæ aliquot, pro poſtremo agmine à Duce ordinatæ. Hac pompa per viam quæ ad ſummū templum ducit, in vrbem ſunt ingreſſi. Omnes verò ædes, viæ omnes, tota denique Mantua, tot facibus tædiſque accenſis collucebat, vt denſæ noctis tenebræ vix differre viderentur à meridiana luce. Vbi ad pontem ventum eſt, ſub quo Mincius labitur, ac mediam vrbem ſecat, coloſſi quatuor muliebres ingentem terræ globum, montibus, inſulis, mari & vrbibus diſtinctum in ſublime eleuabant, & inſtar portæ tranſitum efficiebant. Cupidinis ſimulacrum globo inſidebat, & his verbis aſſcriptis Reginam ſalutabat:

Salue vera Iouis proles.

Singulæ etiam ſtatuæ affixo haſtæ verſiculo, felicitatem orbi aduentu Reginæ ominabantur. Aſia ipſam ſic alloquebatur;

Aſpice conuexo nutantem pondere mundum.

Haſtili quod tenebat Africa, appendebat;

Aſpice venturo lætentur vt omnia ſeclo.

Europa hoc auſpicium decantabat:

Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna.

Vatici-

Vaticinium America huiusmodi proferebat:

—— Super & Garamantas & Indos
Proferet imperium.

Ad ingressum fori propè D. Andreæ fanum, porta erat exstructa ex artis architectonicæ peritia suis ornamentis triumphalibus insignis, & octo regnorum in Italia simulacris, quæ Catholico Regi parent. Reginæ transeunti coronam singula porrigebant; Neapolis nimirùm, Sicilia, Corsica, Sardinia, Appulia, Calabria, Ticinus etiam fluuius, qui cognominis ciuitatis Longobardorum quondam regni metropolis muros rigat, & Iberus qui regno in Hispania nomen dedit. Frontispicium insignibus Ma^tis^ ornabatur, ea autem parte qua Regina introibat, ita scriptum legebatur;

MARGARITÆ PHILIPPI III. CATHOLICI REGIS SPONSÆ
MANTVAM ADVENIENTI.

Qua egrediebatur huiusmodi erat inscriptio,

AVSTRIACÆ MAXIMARVM PROVINCIARVM REGINÆ
HAC TRANSEVNTI.

Quatuor anni partes in totidem portæ frontibus monochromate eleganter depictę visebantur: Ver è cornu Amaltheæ flores omnis generis in frequentem populi cœtum effundebat, Solem intuentis occiduam orbis partem radiis illustrantem, quem altera manu Ver demonstrabat, cui asscriptum erat:

Manibus date lilia plenis.

Æstas spicis redimita cornu copiæ similiter inuertebat, vnde in turbam hominum fruges & spicas è sublimi spargebat, orientem stellam ostendens cum his verbis:

Processit Cæsaris astrum.

Frugum omnium bonorumque copiam orbi prænuncians: Cæsaris enim sidus messis tempore apparere, auctores sunt Astrologi.

Autumnus vultu ridente, pampinis vuisque coronatus, & refertum cornu tenens, protensa super æquor manu, musteum liquorem è racemo exprimebat in vndas stillantem, additis verbis:

Purpureos spargam latices.

Quod ad commodæ nauigationis ex antiqua religione votum pertinebat; Bacchico enim succo ceu Neptunum placantes libabant conscensuri.

Hiems face accensa horridæ brumæ rigorem, Reginâ iter faciente, videbatur mitigare, aurasque tepefacere, quod hoc scripto indicabat:

Ne glacies secet aspera plantas.

In transitu arcus è variis picturis Reginæ magnitudo & felicitas notabatur; In dextro latere nympha sedebat in prato amœnissimo floribus vndique consito, inter duos colles, & capite in manum reclinato, suauiter dormiebat. Supra eam apertis cælestis aulæ foribus, rex diuûm superique corollas floridas in caput gremiumque sopitæ demittebant. Astabat illi Hymenæus cum facula, quam abscondere se velle quantùm poterat, videbatur, ne splendore nympham è somno excitaret. Dextra manu longè exporrecta regium diadema capiti eius imponebat: quem actum hic versus explicabat,

Lætitia ludísque Dij plausúque coronent.

Cælum ipsum propitium ac planetas omnes Reginæ esse declarans.

A læua Regis & Reginæ effigies in solio sedebant, Fortunâ ad pedes prouolutâ; eam Mars capillo comprehensam coram ipsis adducebat, quæ vtrique palmam porrigebat. Solio astabant hinc Phœbus, Mercurius & Cupido, illinc sacer Musarum chorus; ad quarum modulos, eo enim gestu cum instrumentis suis à pictore erant expressæ, aligeri quàm plurimi Genij saltitabant. Quæ omnia ad obseruantiæ ac officiosæ mentis desiderium pertinebant, addito Mantuani poëtæ vaticinio:

Tibi seruiet vltima Thule.

Cùm ad egressum fori Regina peruenisset, omnes ciuitatis carceres sunt aperti, capti

detentique liberati ac dimissi, maiorum exemplo ob publicam lætitiam & gratulationem. Porta qua ad templum Cathedrale itur, multis emblematis & insignibus ornabatur,& super eius podio Musicæ harmoniæ concentus, Reginam ad templum vectam comitabatur; ibi in propyleo è lectica descendens,ab Episcopo est excepta, & ad templum deducta, Austriacæ gentis imagines, ac stemmata maiorum in tapetibus vidit: variisque choris musicis psallentibus & canentibus,dum illa sacras reliquias,& beati Anselmi diui Mantuæ tutelaris, sanctos cineres veneratur, lecticam denuo conscendit,& in aditu arcis quatuor statuas conspexit; quarum prima pacis erat, vt hæc verba denotabant:

HISPANIARVM REGINÆ ADVENIENTI PAX ATQVE FELICITAS.

In basi loco emblematis ex colore æreo duæ in sublime volantes columbæ, ex oleæ ramusculo oliuas carpebant,populi iisdem frondibus coronati ingens multitudo infra spectabat cum elogio:

HIC HYMENÆVS ERIT.

Altera Fortunæ statua erat, quod inscriptio demonstrabat;

AVSTRIACI.SANGVINIS GLORIOSO STEMMATI SECVNDA FORTVNA.

In basi duæ aquilæ Cæsareum diadema vnguibus sursum ferebant; infra belli cladibus agri vastati,& capta ex hostibus trophæa videbantur, cum verbis:

SIC AD ÆTHERA.

Æternitas erat tertia,cum hac declaratione:

PHILIPPI III. CATHOLICI REGIS SPONSÆ MVLTI ANNI.

In basi duo palmæ rami decussati, quorum alter onustus suis baccis curuabatur,cum hoc voto:

PERPETVÒ.

Statua quarta Hilaritas,à spectatore & lectore noscebatur:

SVMMI REGIS NOVI ORBIS ELECTÆ CONIVGI
SVMMA LÆTITIA.

Duæ infra lauri arbusculæ simul assurgebant addito elogio:

NEC IOVIS IRA.

Nam à fulmine intactam rerum naturalium scriptores laurum putant.

Tum in arcem est deducta, vbi antequam ascenderet à Mantuani Ducis coniuge cum centum nobilissimis & lectissimis matronis Mantuanis salutatur. Palatij apparatus, verbo dicam, reuera erat regius. Plurimi etiam Principes, Dux Mutinensis, Mirandulanus Princeps,Comes Nouelariæ, aliique generis claritate, & nominis amplitudine illustres Venetiis, Florentia, Genua, Verona, Brixia, viciniśque ciuitatibus magno numero huc confluxerant. Postero die apri venatio in villæ Marmiroli viuario siue leporario propè vrbem, & eadem nocte arx materiata cum suis propugnaculis & machinis militaribus capta & incensa, gratissima Reginæ oblectamenta fuerunt. Sequenti verò die pretiosæ ex antiquitate suppellectilis monstrandæ occasione, quam Gonzagæ domus principes studiosè collegerunt, Dux Reginam matremque gemmeis magni pretij muneribus donauit,duobus Albertum Archiducem equis forma & genere præstantissimis. Dies porrò Dominicus duabus actionibus perquàm fuit memorabilis, baptismo videlicet Mantuani Ducis filiæ, quam cum Archiduce Regina è lauacro sacri fontis suscepit, nomenque suum indidit: Et comœdiâ, ex amatoriis Italorum delitiis quas pastorales vocant. Argumentum erat pastoris Myrtilli fides, qui pro sua Amaryllide se diis deuoueri & immolari cupiebat, cum fabula nuptiarum Mercurij & Philologiæ ad auspicatissimas Reginæ Regisque nuptias comparata. Res fuit magnificentissima, ac post multa retro secula quàm apparatissima: Siue enim theatrum machinasque versatiles, siue amictum & ornatum histrionum spectes, Ducem Mantuanum ædilium florente rep. Romana in muneribus theatralibus populo exhibendis sumptum & magnificentiam non æquasse modò, sed superasse dices. Accedebant chori Musici raro & admirabili vocum & instrumentorũ artificio. Tota denique actio seruato decoro vbique sibi constans,plena tragicæ grauitatis & leporis comici, plena vrbanitatis ac oblectationis à veteris comœdiæ perfectio

erfectione & splendore nihil differebat. Ne quid autem Regina neque mater eius ad tam elebris spectaculi voluptatem desideraret, dramatis vniuersi interpretatio Germanico idiomate in libellis ipsis data est; vt singula quæ in scena agerentur, intelligerent. Die deinde vno interiecto Mantuâ discesserunt, relicta apud illum Principem hac laude, quòd mplissimum præ ceteris obseruantiæ testimonium, erga Regiam Ma^tem & Austriacam omum præbuit. Nam præter has impensas & venerationis sumptus, qui ingentes fueunt, haud exiguam liberalis & splendidi sui animi significationem dedit, quòd nouem irciter diebus hominum aluit quinque, equorum quatuor millia: quemadmodum memoriç prodidit Ferdinandus Persia qui rerum harũ commentarium idiomate suo scripsit.

CREMONA.

CREMONAM inde, nocte Bozoli peracta, sub vesperum perrexerunt. Ad portam ciuitatis occurrit Magistratus, & Reginam equo albo gradario impositam sub vmbella auro & argento intexta, à togatis amplissimi consilij viris gestata, gratulabundus excepit, ciuibus sexaginta ex ordine patricio machærophoris, veste amictis serica Damascena candidi coloris, cum nigris ex holoserico chlamydibus stipatorum vice vtrinque incedentibus, triginta sex aliis nobilibus ephebis forma & vee eximiis reuerenter præcedentibus. Quatuor arcus triumphales opportuno loco posi- prius erant transeundi, quàm in palatium peruenirent; primus Regi, alter Reginæ, terus Archiduci, quartus Comestabili Insubriæ Præfecto, amœna varietate, & inscriptioibus depromptis ex penu locuplete antiquitatis, ornati dedicabantur. Statuæ Regum n foro defuncti & regnantis Philippi conspiciebantur, super bases erectæ decenti symnetria. Reginæ palatium Marchionis Affaitadi ingressæ statim adfuit Cremonensis Seatus, cistellam argenteam inauratam secum ferens monilibus ac mundo muliebri non ninoris pretij quàm elegantiæ plenam; quo munere sponsæ Regiæ aduentum gratuatus est.

POSTERO die ad opidum Piceleonis peruenerunt, haud ignobile Insubriæ propugnaculum super amnem Adduam situm, quem ponte ex opere subitario traiecerunt. Inde Laudam petiuerunt, vbi viri genere nobiles numero quinquaginta togati ccurrerunt. Sequebatur Magistratus seu consilium Regium, scipiones deauratos ac ammulis miniatos manibus singuli ferebant. Accensi quatuor præcedebant, quorum nus sex claues in polubro argenteo præferebat, quæ Reginæ post Latinam oratiunculam sunt oblatæ. Per aliquot item fornices triumphales ornatu delectabiles, nec illepios argumento iter factum fuit.

MEDIO-

MEDIOLANVM.

PSO denique die ſancto Andreæ ſacro Mediolanum ingrediuntur quæ non modò ciuitas ceteroqui frequentiſſima, verùm etiam ob immenſam hominum multitudinem orbis vniuerſi theatrum apparebat. Sex equitum ſplendidiſſimè armatorum turmæ, quarum tres primam aciem in introitu ducebant, tres agmen claudebant, cum nobiliſſimorum & clientelarium ſiue ſtatus Mediolanenſis feudatariorum inſigni equitatu, benè inſtructi exercitus ſpeciem referebant. Equeſtrem nobilitatem numeroſum vtrinque ſtipabat ſatellitium. Ducenti in ampliſſimis familiis nati iuuenes veſtibus argento intexto rigentibus alioque ornatu exculti præcedebant, quos à teli Germanici quod geſtabant genere corynophoros appellamus; alij ſequebantur aureo amictu latè radiantes, viginti deinde Senatores nobiliſſimi ſerica veſte heteromalla ſiue holoſerica (quo vocabulo hîc cum venia vtimur, vt intelligamur, nam ita paſſim hoc veſtimenti genus vocant) rubri coloris, auro gemmiſque à ceteris diſtincti extremo ordine incedebant; ſex eorum argenteam ſupra caput Reginæ vmbellam ſuſtinebant. Eius lateri ſiniſtro Cardinalis Aldobrandinus adequitabat, ſummi Pontificis nepos & legatus, mater & Albertus Archiduces ſequebantur. Hac pompa metropolim Inſubriæ ingreſſa, in ipſo portæ aditu, oblatum à venerabili ſummi templi collegio aureum crucis ſignum Regina exoſculatur. Loco portæ ciuitatis inſignem arcûs machinam, operum triumphalium dominæ vrbis æmulam, non materiatam ſed marmoream tranſierunt, eo nomine exſtructam ſumptu ingenti, admirabili celeritate, vt tantæ Reginæ cui dedicabatur, aduentus memoria ad poſteros perueniret. Arcus altitudo qui Dorici eſt operis cum ſtatuis ſuperpoſitis, ad ſexaginta pedes ſublimis eleuatur, latitudo dimidia parte eſt protenſior. Quatuor grandes columnæ faſciis Thuſcis cinctæ opus ornant fulciuntque. Ex vtroque latere ſingula cum zonis ruſticanis oſtiola ad tranſitum haud peruia, commodum ſtatuis duabus loculamentum præbent. Columnarum capitulis epiſtylium, zophorus & coronix incumbit ex Vitruuianæ dimenſionis ſymmetria. Superior eleuatio in tres abacos diſtinguitur, quorum medius triginta quatuor pedibus latus, altus nouem Pario marmori litteris magnis inciſam hanc inſcriptionem habet:

INGREDERE LÆTA SERENISSIMA, MARGARITA AVSTRIACA,
MAXIMA, PIA, FELIX, AVGVSTA,
FREQVENTISSIMO EXSVLTANTE POPVLO, MAIESTATISQVE TVÆ
PRÆSENTIA, TANQVAM EXSPECTATISSIMO TRIVMPHO GESTIENTE.
VNA ENIM OMNIVM VOCE VIRTVS IPSA LOQVITVR ET PRÆDICAT
TE ILLAM ESSE PRETIOSAM MARGARITAM,
QVÆ PHILIPPI III. POTENTISSIMI REGIS IMPERIVM MAGNITVDINE
ÆQVAT, PONDERE FIRMAT, CANDOREQVE VNIVERSVM
ORBEM ILLVSTRAT.

In quadrato dextri lateris, duæ palmæ alterno ramorum implexu colligatæ, pro mutui amoris futurorum coniugum typo ſunt inſculptæ cælatura eminenti cum Maroniano hemiſtichio:

Læto turgebunt palmite gemmæ.

Læui lateris abacus ſymbolum ſimiliter geminarum continet palmarum, quod hoc verſu explicatur:

Mox orbémque tegent ramis redolentibus omnem.

Portæ intercolumnia duas vtrinque ſedentes ſtatuas continent ære ſuperfuſas, pedes altas duodecim, quarum hæc ſalutis publicæ, ex Antonini Pij nummo effigiem refert virginis forma quæ dextera manu ſerpenti è patera potum præbet, ſiniſtra haſtam tenet, cum his in baſi verbis:

SALVS PVBLICA.

Eiuſdem

Eiuſdem ſtatuæ cum baſi altitudo ad medium ſcapi columnaris pertingit; vlterior ſuperficies tabulam habet quadratam, & in ea cælatam concham margaritiferam ſummo æquore natantem, cum candida circa oras apertas margarita. Quoniam autem huiuſmodi conchas conceptu roſcido impleri, ac grauidas eniti Plinius auctor eſt lib. 9. cap. 35. & earum partum, margaritas videlicet, pro roris accepti qualitate æſtimari, qui ſi purus influxerit, candorem pretium augere, hiſtoria naturalis his verbis declaratur:

DE CÆLO CIBVS ET CANDOR.

Siniſtri intercolumnij ſtatua eiuſdem cum altera materię & magnitudinis Felicitatem publicam ſedentis puellæ figurâ referebat, cum ſuo in dextera caduceo, & oleæ ramo oliuis onuſto læua, ſerto florido coronata, cui ad pedes ſcriptum eſt:

FELICITAS PVBLICA.

Margaritam ſupra caput in ſuo ſimiliter conchylio natantem exhibens & hanc inſcriptionem:

NITENTES VT SPARGAT RADIOS.

In loculamento quod portulæ vice poſitum eſſe diximus, Inſubria coloſſi muliebris effigie, cum regio in caſſide diademate, Italię quondam regno ſe potitam notat. Sceptrum dexterâ tenet quod Reginæ venienti videtur porrectura, haſtam læuá, cum fluuiorum rege Eridano ad pedes poſito, figura tauriformi. Iuxta vrnam, cui incumbit, ariſtæ fertilitatem, grex ouium, pecoris fœcunditatem deſignat. In ſpatio ſupra oſtiolum columba cælata eſt, oleæ ramum roſtro tenens, expaſſis alis volantis actum referens, vt ex aſſcriptis verbis liquet:

NVNTIA PACIS.

Siniſtri quoque lateris portula pro loculamento eſt ſtatuæ coloſſeæ quæ effigie muliebri ipſam vrbem ſignificat Mediolanenſem. Iuuenem armatum penes ſe illa habet, cum galea laureata, qui altero pede armorum ſtruem calcat, aſtantque illi tres vrnæ, perennem vt videtur aquam emittẽtes, ad tres fluuios deſignandos, Ticinum, Addam & Lambrum, qui planitiem vrbis rigant: ſtatua ipſa ciuitatis Reginæ venienti regium diadema porrigentis actum exprimit, læua malum cotoneũ habet, quod ſponſis Athenienſibus ex Solonis lege dabatur, pro fœcunditatis ſymbolo, vt ex numis Iuliæ piæ & Fauſtinæ liquet. In vacuo ſupra oſtiolum ſpatio, columba volans auri maſſam dorſo geſtat, quæ aurei ſeculi felicitatem cum Regina reducem notat, hoc verba aſſcripta ſic explanant:

REDEVNT SATVRNIA REGNA.

Zophorus emblematis cælatis oppletur, in ſingulis metopis ſingula diademata, faces nuptiales, cotonei rami, roſæ, lilia & ſceptra decuſſata affabrè facta continentur: quæ vt ad ritum nuptialem pertinent, ita huic operi multo aptiora ſunt, quàm vaſa vel res aliæ ex ſacrificiorum antiqua ſupellectile, vrceoli, capedunculæ, litui, aut patellæ, quæ in zophoris Doricis Romani ſolent cælare, ab huius æui moribus adeò aliena ac ab inſtituto noſtro. Eiuſdem porrò zophori cum emblematis, capitulis columnarum, baſibus ac encarpis incruſtationis æneæ, magnum operi ſplendorem & magnificentiam addit. Super epiſtylio Regia inſignia cælata applicantur ex marmore præſtantiſſimo. Superior machinæ extremitas in coronicem deſinit, qua frons anterior & latera præcinguntur. Hîc ſtatuæ quatuor ſuis baſibus ſunt impoſitæ, quæ vultu inclinato diademata Reginæ venerabundæ porrigunt. In medio eſt Hiſpania, cum antiqua armatura & ſceptro ſiniſtrâ, nam dextra manu tenet Cæſareum diadema. Ad pedes Tagus fluuius cum ſua vrna ſedet, ex parte verò altera vt in numo Adriani equinum caput adiacet. Ea pars Italiæ quæ Catholico Regi paret, Hiſpaniæ eſt propinqua, cum galea in capite, dextra Regium diadema, ſiniſtra cornu Amaltheæ habens; ad pedes ſtatuæ Padus cum vrna Inſubriá, caput bouis cum aratro regni Neapolitani, & fertiles Appulię agros notat. Dextrũ angulum India occupat innitens elephanto, veſtis eius gemmis eſt conſerta, vt & ſtragulum quo inſternitur bellua: Regiam coronã dextrâ portendit, ſiniſtrâ clauem aureã. Belgica in ſiniſtro angulo collocata, galeã capite geſtat & in eius cono vulturẽ, artis & induſtriæ, ni fal-

lor, hieroglyphicum, nam Mineruam hac volucri denotabant Ægyptij, si Oro fidem damus; dextrâ tenet diadema Regiæ sorori Infanti imponendum Principi nostræ exoptatissimæ, sinistræ manus indice in cęlum eleuato, in fidei à Belgis seruandę testimonium. Ad pedes fluuius Scaldis vrnâ nixus decumbit, pisciculis vnà cum aqua effluentibus. In fornicibus portæ & vtriusque portulæ, coronæ longæ laminis æreis obductæ ornatum cum magnificentia ostentant. In basi statuæ quæ Mediolanum refert hæc inscriptio legitur:

MEDIOLANVM GALLIÆ CISALPINÆ METROPOLIS SPECTATISSIMÆ FIDELITATIS EXEMPLVM EANDEM PVRAM ET INCORRVPTAM FIDEM, QVAM POTENTISS. HISP. REGIBVS HVCVSQVE SERVAVIT, MA^TI TVÆ NVNC POLLICETVR ET EXHIBET.

In basi quæ Insubriam sustinet, similiter annotatum est:

VNIVERSA MEDIOLAN. PROVINCIA, TE MAXIMAM OMNIVM REGINAM, AVGVSTE VENERATVR, IVSTEQVE COLIT, NVNC ENIM BENIGNAM PROPITIAMQVE SEMPER FORE OMNES SPERARE, CONFIDEREQVE PRÆSENS IVBES.

Ante portam strata est planities in sexaginta pedum latitudinem, septo vndique cincta, & columellis ex opere tornatili molaris lapidis colorem imitantibus.

Portam hanc transgressis, altera occurrit moles triumphalis, super pontem erecta, quâ in celebriorem ciuitatis partem itur, Philippo II. immortalis memoriæ Regi dedicata. Attollitur altitudo ad sexaginta pedes; porta in medio vna per duas grandes columnas transitum præbet, quatuor Hermis ornatas, cum reliquis partibus marmor æmulantibus decenti symmetria ex arte architectonica. In culmine quatuor itidem statuæ cernuntur marmoreis similes, altæ pedes nouem, quæ ex suo apparatu facilè dignoscuntur. Fides erat prima, Theologica nimirum, vt ex crucis signo cum calice discernitur. Alteram esse Charitatem flammati cordis simulacrum, & infantulus indicabat, quem medium complectitur. Iustitiam monile de collo suspensum cui oculus appendet, & strictus ensis cum libra designat, Fortitudinem columna. Hermæ nudi pubetenus colossea magnitudine, ære loricati Cariatidum more epistylium sustentãt. Alteram eleuationem quatuor etiam hermulæ maioribus hermis ad perpendiculum insistentes, quadrata concinnè tria spatia distinguunt, quorum medium hæc continet:

PHILIPPO II. CAROLI V. IMP. F. AVSTRIACO, HISPANICO, INDICO, AFRICO, BELGICO, CVNCTARVM GENTIVM PIO PARENTI, INTER TOTIVS ORBIS MONARCHAS POTENTISSIMO, NVMINE DEI ELECTO, AD SPARSA IMPERIA CONGREGANDA, CATHOLICAMQVE FIDEM LONGE LATEQVE PROPAGANDAM: MEDIOLANENSIS CIVITAS QVOD QVIETEM ITALIÆ FELICISSIMIS OPTATISSIMISQVE NVPTIIS AVGVSTISSIMAM PROLEM PROMITTENTIBVS FIRMARIT, IN ADVENTVM SERENISSIMÆ MARGARITÆ AVSTRIACÆ FIDEI ET LÆTITIÆ PVBLICVM TESTIMONIVM.

Ad dextrum inscriptionis latus, Aquilæ sidus eodem modo pictum est, quo inter signa cælestia ponitur, cum suis stellis aciem oculorum versus Austrum intendens, quod & verba declarant:

FIXA RESPICIT AVSTRVM.

Sinistrum latus occupat Iouis item armiger, vnguibus & rostro serpentem iugulans, cum asscriptis verbis:

PRAVITATE EDOMITA.

Spatium inter Hermas portæ proximiores, medio inter quadratos supra & infra abacos loculamento distinguitur. In dextro solida Pietatis statua alta pedes nouem ære incrustata, alata, apice inflammato, aram vna tenet manu, pectori alteram admouet, vultumque sursum erigit, asscripto nomine:

PIETAS.

In sini-

In ſiniſtro Manſuetudo pari magnitudine & ahenea loricatione tenellum vlnis agnum fouet, capite redimito coronâ oleagineâ, additoque titulo:

MANSVETVDO.

Supra Pietatem Occidui Solis typus Hiſpaniam reſpicit, & declaratur:

IN OCCASV SPLENDIDIOR.

Suum quoque ſupra caput Manſuetudo Solem habet cum verbis:

TITVLO METAQVE POTITVR.

Sub pedibus Pietatis pro foribus templi inſomnis leo excubat, quod & verba indicant:

VIGILAT ET CVSTODIT.

Sub Manſuetudine ſimilis leo agnum vnguibus leniter demulcet, vt videtur ex notis:

PARCIT NON PERDIT.

In fornice arcus tres Soles erant picti, & medio aſſcriptum:

ABIIT ET REDIIT.

Dextro ſic:

PRÆSTRINXIT STELLAS.

Siniſtro hoc modo:

PVLSA TEMPESTATE SERENAT.

Medium verò zophorum eminenti cælatura deaurata Regis inſignia exornabant: ſparſique hinc inde in aurea planitie palmæ cum lauro oleæque rami inter ſe decuſſati, cum Cæſareis & Regiis diadematis ac terreſtribus mundi globis ita intermixtis, vt victorias Philippi Regis demonſtrarent, orbeſque terrarum ad obſequium eius conditos.

Hunc Arcum egreſſus picti proſpectu gratiſſimo parietes ſtatim occurrerunt, in quatuor velut tabulas quadratas diuiſi, totidem memorabiles Maieſtatis ſuæ actus ob oculos ponentes. Naualis de immani Chriſtianorum hoſte victoria primo loco, cum hoc titulo ſpectabatur:

CLASSE TVRCARVM AD ECHINADAS DISIECTA.

Luſitaniam Hiſpanico ſceptro coniunctam, & Regium in ea prouincia aduentum continebat altera:

VLYSSIPPONE CAPTA.

Vlterius progreſſos ſpectatores detinebant cæmentarij & artifices ædem D. Laurentio in Eſcuriali ſacram in pictura exſtruentes, quod ſcriptura docebat:

AVGVSTISSIMO TEMPLO ERECTO.

Ex aduerſo ciuitatis arciſq; Mediolanenſis communitio inexpugnabilis penicillo adumbrata eos homines oblectabat, qui omnem in vallis, propugnaculis & præſidiis ſecuritatem reip. ponunt: placebat his inſcriptio:

INSVBRIA MVNITA, ITALIÆ PROPVGNACVLO.

In eadem tabula ſtatuam marmoream perita pictoris manus figurarat, & in eius baſi hæc verba:

PHILIPPO II. AVSTRIO REGI MAXIMO, IVSTO, FORTI, PIO,
POTENTI, FELICI, PROPVGNATORI INVICTO,
MEDIOLANENSIS CIVITAS LIBENS MERITO
PVBLICE POSVIT.

Super plintho exaratum erat:

DAT SONITVM SAXIS.

Quo ſignificatur quòd, vt ſua Maieſtas ipſa marmora effigie ſua velut animauit, ſic virtutem eius eadem quoque ſpirant, ac celebrem per orbem terrarum faciunt.

Pontis ſuper amnem Nauilium ſtrati ſpondæ laterales, ſepto vndique cum ſuis colunellis erant præmunitæ, ad turbæ confluentis, ne in fluuium decideret, ſecurum fulcimentum. Duæ hinc inde ſtatuæ in ipſo pontis aditu forma iuuenili, habitu candido, faces nuptiales ardentes manu tenebant, ex antiquo nuptiarum ritu, huiuſmodi enim tædas ſponſis præferebant.

In medio ponte fornix itidem erat marmoreus, duabus columnis ſtriatis reuinctus, quę

tranſitum euntibus, cum ſuis verò capitulis æratis, epiſtylio, zophoro, coronice & frontiſpicio fulcrum præbebant: in zophoro inaurato roſæ cum liliis aliiſque floribus decuſſatim ſparſæ, vitis loco ſuccedebãt, qua Græci Architecti in zophoris vti ſolent. Summum frontiſpicium tres Charites exornabant, corporis humani ſtaturam adæquantes, tenui amiculo, natiuiſque coloribus ex arte depictæ, quarum duę mediam auerſam vna manu complexæ, altera roſas ſpargunt in Reginam tranſeuntem, quod verſus explanat:

TIBI DANT MVNERA GRATIÆ TRIFORMES.

Eandem picturam velum aureum ambit, ſuiſque laciniis decorè eam veſtit, in quarum angulis bini Cupidines volitabant, cum tædis iugalibus, & ſchedula affixa, ex Romana antiquitate: VBI TV, EGO.

In ſupradictarum tabularum magnarum, quæ parietes ornant, interſtitio, ſex effigies muliebres altæ pedes decem, ad vicinam ſibi tabulam ſignificandam ſpectant.

Palladis figura cum ægide & haſta, Sapientiæ typus eſt. Sequitur Magnificentia crinibus auratis, quæ rictum leonis pro caſſide aptauit, è cornu Amaltheæ pecuniam populo ſpargens, dextra tenet figuræ ouatæ circulum, & in eo lineas arcis exſtruendæ ſiue Ichnographiam.

Theologica liberalitas, quam Eleemoſynam vocant, ordine tertia habebatur, velo oblongo, quæ faciem operiebat, tota contecta, cum accenſa ſupra caput lucerna, manibus ſub veſte compoſitè abſconditis, ſtipem infantibus calamitoſis erogabat.

Concordia à malo Punico, quod dextra, & cornicula, quã ſiniſtra tenebat, noſcebatur.

Quinta erat Conſeruatio cum corona oleaginea, faſciculum milij dextra, læua circulum aureum tenens.

Vltimum locum Gloria illuſtrabat, imaginem auream dextra ferens, quæ corollam cum palma geſtabat, lęua ſphæram cum ſignis Zodiaci. Sub portę teſtudine inſignia Regia picta ſunt, & infra Illuſtriſſimi Comeſtabilis, & excellentiſſimæ Comitis de Frias eius matris.

In poſtica arcus parte iuxta inſcriptionem, quę anteriori ſimilis erat, duo vtrimque emblemata, Elephantorum nimirum quadrigæ, pro trophæo ſunt poſita:

ORIENTE IN POTESTATEM REDACTO.

Quemadmodum quadriiugus Phœbi currus in altero latere pictus ad ampliſſimam toto orbe monarchiam pertinet, quæ

Cum Phœbo circuit orbem.

In poſteriori facie Hermæ picti ſunt, eâdem formâ quâ in priore cælati, & in eorum ſpatio loculamentum, alij ſcapham aut concham vocant, Prouidentiam recipiebat, Iani more bifrontem, dextra nauis gubernaculum, geminas claues tenentem læua, titulus erat:

PROVIDENTIA PHILIPPI.

In ſiniſtro item latere muliebres effigies, capite in cubitum reclinato, qui columnæ innitebatur, dextra palmam ſtringens, geſtu & nomine aſſcripto ſe prodebat, quod eſſet:

SECVRITAS POPVLI MEDIOLANENSIS.

Super loculamento bina itidem emblemata ſunt depicta, penes Prouidentiam globi duo terreſtres, vnus noſtri Hemiſphærij, alter Indiæ vtriuſque typus eſſe dignoſcitur, vnico vterque circumplicatus vinculo velut colligatur, nube extremam cinguli partem abſcondente, ex qua cæleſtis emicat radius: quo ſymbolo ſanctum Regiæ Maieſtatis deſiderium indicatur, cognitionis veri Dei & fidei Catholicæ in nouo orbe propagandæ, votis eius verba reſpondent:

CVM DEO IVNGIT.

Supra Securitatem iidem globi Geometrici, poſita ſuper noſtro Hemiſphęrio cochlea videntur connecti, veteri orbe perſtriatum ſpiris tranſuerſis inſtrumentum nouum attrahente, idque

VIRTVTIS ENERGIA.

In operis faſtigio ex quatuor Virtutibus ibidem depictis prima ordine eſt Bonitas, quæ oculis ad cælum ſublatis, paſſis manibus ſedens, grẽmio pelecanum fouet, pullis ſuis è pectore

ctore percusso sanguinem pro nutrimento præbentem. Demus hoc piæ & communi opinioni, neque enim melius Christi Saluatoris, quàm hac volucre, exprimitur typus, vt benè diuus Hieronymus in epistolis, & Glycas Siculus parte prima annotarunt, sumpto ab eius philostorgia argumento. Nam cùm pelecani à serpente pullos suos occisos inueniunt, latera sua percutere dicuntur, & sanguine excusso mortuorum corpora in vitam reducere. Addebatur Ciceronianum hoc elogium:

BONITATI FACVLTATEM AVXIT POTENTIA.

Huic proxima est Clementia leone vecta, domito puta, telum è manu velut abiiciens, quod scriptura indicat:

IN SVPPLICES CLEMENTIA.

Gratitudo lupinorum manipulum dextra, ciconiam læua tenens arguit quod sit,

REPENSA FACTIS GRATIA.

Vigilantia vltimo loco excubat, librum dextrâ, virgam cum accensa lucerna habens læuâ, constat enim,

CVM LABORE ET SOLICITVDINE VIGILANTIA.

Zophorus item vt in priore arcus facie, corollis laureis, quernis aureisque, palmis sphærisque intermixtis decoratur.

Tertia arcus machina sumptu Reip. fidelis obsequij declarandi causa Regi suo dedicata, ad caput viæ latissimæ ex aduerso pontis collocata, prospectum exhibebat longè amœnissimum. Altitudo eius pedes capit octoginta, transitus triplex est ex opere Corinthio. Maxima porta siue mediana duas à dextro latere columnas solidas striatas, totidem à sinistro habet, minora ostiola inter duas semiplanas sunt posita, eadem coronice totum opus ambiente. Zophorus in area inaurata rosis, liliis regiisque diadematis sparsim est ornatus: Capitula, bases & striaturæ ex ære incrustatæ sunt: super summa coronice ingens basis educitur, spatij adæquans latitudinem, quod sequentem inscriptionem litteris aureis exaratam continet:

D. PHILIPPO III. AVSTRIACO PHILIPPI SECVNDI FIL. CAROLI V. NEPOTI HISPANIARVM REGI MAXIMO ET INDIARVM POTENTISS. MONARCHÆ: CVI VT PAR ESSET CVM VIRTVTE IMPERIVM, NOVI ET AMPLISSIMI ORBES INVENTI ET ADDITI: MEDIOLANENSES MAIESTATI EIVS DEVOTI ET FIDELES OB PROVIDENTIAM ET STATVM OPTIMVM PROVINCIÆ INCOMPARABILI CONIVGIO FIXVM ET FVNDATVM, FORNICEM TRIVMPHALEM DECREVERVNT.

Duo Colossi ærati, pedes alti duodecim, intercolumnia vtrinque occupant, antiquo Imperatorum modo paludati, cum sceptro & diademate globum orbis tenentes, eumque venienti Reginæ porrigentes, in basi dextri lateris hæc verba leguntur:

CAROLI V. IMPERATORIS VIRTVS INCOGNITAS TERRAS OCEANVMQVE PHILIPPI II. IMPERIO SVBIECIT, VT ALEXANDRO MAGNO LONGE MAIOR PHILIPPVS IVNIOR VNIVS MVNDI NON CAPERETVR ANGVSTIIS.

In altera basi sic descriptum est:

PHILIPPI II. REGIS MAXIMI RES GESTÆ, SICVT IISDEM TERMINIS QVIBVS SOLIS CVRSVS CONTINENTVR, ITA IMPERII FINEM NON TERRÆ SED CÆLI REGIONIBVS RELIGIO ILLIVS SVMMA TERMINAVIT.

Æternitatis symbolum per cælestem sphæram auream cum caduceo & sagitta decussatis supra caput Augusti exprimitur, & per hemistichium Virgilianum:

Imperium sine fine dedi.

Astyagis summum Persicę monarchiæ sub Cyro augurium per vitem orbis globo circumplicatam expressum, pro Regis symbolo erat, additis verbis:

PROPAGATA GLISCIT.

Solidæ columnæ iuxta arcuatam aperturam positæ, statuam hæc Virtutis hastam dextra stringētis, corollam oleagineam sinistra ac testudinem eodem pede calcantis; Honoris illa referebat, adolescentis effigie, qui capite galeam, sinistra hastam, sceptrum dextra gestabat, cassidi eodem pede imposito, cum suo cuique nomine subscripto. Iuxta statuam Virtutis in Regio diademate duæ tædæ nuptiales decussatæ nectebantur,

AMORE MVTVO.

Sicut iuxta Honorem è rosa & lilio eodem modo connexis,

VNVS ODOR SPIRAT.

In cacumine ædificij tres celebri sculptoris manu statuæ eminebant, quarum media aligera cum aureo circulo, Phœnicem ex vulgata opinione tenens læua, erecta videbatur,

ÆTERNITATI AVSTRIACÆ.

Fama in vtroque latere erat posita, veste succincta, & circum crura leuiter volitante, auream manu tubam cum oleæ ramo gestans. In transitu portæ lira matrimonij hieroglyphicum:

CONCENTVS EX CONCORDIA.

Ex aduerso arbor amygdala, quæ vt prima omnium floret, pro felici iuuentutis omine habetur, cum vaticinio ex Marone petito:

Induet in florem & ramos curuabit olentes.

Sub eodem item emblemate pullus aquilinus pertinaci statu inconniuens & immotus aduersos Solis intuetur radios:

PATERNÆ VIRTVTIS MEMOR.

Sub hoc symbolo in æquoris malacia nauis consistit & ibidem asscriptum:

Anchora iacta mihi.

Super fornice & coronice status Mediolanensis insignia & in eorum medio insignia domus Austriacæ sunt posita, quæ vt vtrique tam Regi quàm Reginæ sunt communia, fascia candida in pando ceteroqui scuto sic conspicitur geminata, vt vtraque connecti ac circulum efficere videatur, facta ad cælestem viam lacteam allusione, hoc modo:

Lacteum vt impleat orbem.

Ostiolo dextri lateris affixa sunt Comitis de Haro insignia, qui vt stemma gentilitium mari habet insignitum, ita quadrat ei symbolum:

Nunc gemmis mare lucidum.

Super altero ostiolo status Mediolanensis apparent insignia, quæ etiam symboli vice ponuntur, nam coluber circum aquilam implexus sequentem versum emblematis loco habet:

Sic aquila clarum firmauit Iupiter omen.

In lacunari portæ medianæ aquila cælestis viæ lacteæ insistens, succum & humorem in plantas deriuat temporis verni principio, vt Astrologi tradunt, cum asscriptis verbis:

VITALIA DEMITTIT.

Quarta moles Triumphalis Serenissimo Archiduci Alberto dedicata est, quæ per loci angustias vbi fuit erecta, non potuit parem senatus voluntati nancisci amplitudinem: quatuor tamen solidis columnis Corinthijs est suffulta, porta inter duas vtrimque constituta cum capitulis æratis. Epistylium, zophorus & coronix metallico itidem colore decorantur. Trophæa omnis generis in zophoro sunt depicta. Sub secunda eleuatione arcus dedicatio aureis characteribus in area cœrulea hoc modo legitur:

SERENISSIMO ALBERTO ARCHIDVCI AVSTRIÆ FORTISSIMO FELICISSIMOQVE PRINCIPI, PER IMPERIA, VICTORIAS ET TRIVMPHOS AD CVLMEN GLORIÆ ET REGIÆ AFFINITATIS EVECTO, MEDIOLANENSES TANTÆ VIRTVTIS HEROI EREXERVNT.

Summum arcus cacumen quinque statuas solidas pro ornatu habet, media est Rudolphi II. Cæsaris Augusti, reliquæ fratrum serenissimorum, Alberti, Ernesti, Maximi-

liani & Matthiæ,cum antiqua panoplia, ſceptro & diademate Archiducali. In lateribus tranſitus ſex ſunt emblemata aquilæ propria: Primum eſt volantis ſupra nubes aquilæ, ea enim volucris:

SOLI FVLMINI CEDIT.

Altera labaro inſidet dicato Romanis legionibus ſigno,cum hoc omine:

NVNQVAM OCIOSA, SEMPER PROSPERA.

Tertia itidem cœleſtis eſt quieſcens inter ſtellas,ſole exiſtente,

IN VIRGINE.

Quartæ aquilæ,ſuis pullis aſtantibus,inſcriptio ad naturam aquilinam ſpectat:

RECIPIT, EDVCAT, BENIGNE TVETVR.

Quinta coruſcantes Phœbi radios aduerſa acie ſuſtinet,& ardoris patiens,

IN SOLEM INTENDIT.

Vltima pullos ſuos

AD VOLANDVM PROVOCAT.

Spectatores arcum Alberti tranſgreſſos amœno proſpectu in celebri vrbis loco carere noluit Senatus. Quocirca vbi in angulum platea deſinebat,qua pompæ ad forum flectenda erat via, materiatum opus Dorici ordinis erigi curauit, & in eo ad opticam rationem depingi memorabilem Hulſtani in Flandris opidi expugnationem,tabulâ quatuordecim pedes altâ, latâ decem comprehenſam, vt victoriæ tam celebris virtute ſuæ Celſitudinis partæ non à Belgis modò,ſed ab Italis quoque gloriam coli cerneret. Columnæ,paraſtatæ, ſtylobatæ, epiſtylia, zophori & coronices marmoreum colorem referebant, capitula & baſes ære obducebantur. In zophoro trophæis illuſtri, aquila medio loco fulmen vnguibus tenens, velut præſto aderat:

ARMIGERA IOVI.

Depicta quoque eſt in dextra baſi Aquila ex eo piſcium genere qui pro ſpina cartilaginem habet,iuxta Plinium lib.9.natur. Hiſt. cap.24.& ideo aſſcriptum:

SINE SPINA.

Siniſtra etiam baſis ſuam aquilam obtinebat,piſces in mari venantem, eiuſdem auctoris teſtimonio,quo emblemate deſignabatur,homines qui à Principis obſequio deflexerunt, & inacceſſis inſularum latebris ſe tegunt, ſuæ tandem Celſitudinis virtute ſubiugandos,vel ad ſaniorem mentem reducendos,ad quem ſenſum pertinebat:

ET IN LATENTES.

De ſummo operis faſtigio huiuſmodi dependebat encomium:

QVANTAM TIBI COMPARAVERINT GLORIAM, PRINCEPS AVGVSTISSIME, MVNITISSIMÆ VRBES A TE EXPVGNATÆ, TESTIS EST GALLIA BELGICA VIRTVTE TVA AB INCVRSIONIBVS HOSTIVM LIBERATA.

Voluiſſet quidem Senatus laudum amplitudinem,quam eximiis virtutibus Auſtriacus heros meruit, latiùs explicare,niſi anguſtus vrbis ſitus opus coartaſſet.

Ad angulos quadriuij qua gladiatorum (ſi in eum ſenſum hoc vocabulo vti licet, quo Iuriſc.in l.fin. ff.de iure immunitatis,eo vſus eſt,pro gladiorũ artificibus ſiue μαχαιροποιοῖς vt Budæus,& poſt eum Lipſius annotauit lib. I. Satur. cap. VII. quamuis hic ſuſpectum de mendo locum habeat,ille propriè dictum afferat,ſed parum vſitatè) & eorum artificum qui calcaria conficiunt,platea vtrinque exit in viam triumphalem,ſtatuæ duæ erant poſitæ,coloſſeæ ad pedes duodecim magnitudinis, non indocta manu factæ, ac ære foris obductæ. Dextra ſuper baſi,quæ marmorea putabatur, Sereniſſimo Archiduci Carolo Auſtriaco patri Reginæ, cum antiqua armatura,ſceptro, diademate ac paludamento erecta conſiſtebat; quod in ipſa baſi legere quiuis poterat:

SERENISS. CAROLI ARCHIDVCIS AVSTRIÆ AVGVSTA FAMILIA, PRÆCLARISSIMÆQVE VIRTVTES MAXIMARVM RERVM IMITATIONEM INCOMPARABILI REGINÆ ET FILIÆ PROPOSVERVNT, IDEOQVE MEDIOLANENSES STATVAM PRÆSTANTISSIMO PRINCIPI COLLOCARVNT.

Alterius

Alterius ſtatuæ muliebris eſt effigies, pari magnitudine, ſereniſſimæ Mariæ Bauariæ poſita habitu Archiducis, ſceptroque in manu, & encomio in baſi eiuſmodi:

IN COMMENDATIONE SERENISS. MARIÆ BAVARIÆ, ARCHIDVCISSÆ AVSTRIÆ, PROPRIA, ET TANTÆ FILIÆ PIETATE FELICI, MAXIMAM GLORIAM MEDIOLANENSES CONSEQVI POSSE, STATVA PVBLICE POSITA, TESTATI SVNT.

In exitu plateæ ad fori ingreſſum, duæ operis Dorici columnæ ſunt erectæ, cum duabus aquilis inauratis, quæ pro iis ſunt poſitæ, quas Iouem emiſiſſe, vnam ab ortu, alteram ab occaſu fabulantur poëtæ, & æquali volatu Delphis conueniſſe, ac vmbilicum terræ ibi ſtatuiſſe, teſte Strabone lib.9. Euſtath. in Homer. Odyſ.α. & Claudian. præfat. in conſulatu Manlij Theodori.

Fingebantur ad ſphæram terreſtrem inauratam & faſcia argentea ex vtraque columna penſilem aduolare, erantque pro emblemate quadruplicis argumenti: nam ex geminis columnis ſymbolum Caroli v. Cæſaris Auguſti quilibet percipiebat, & ſi haud aſſcriptum eſſet:

PLVS VLTRA.

Altera verò inſcriptio poëticam explicabat narrationem:

AD CENTRVM VRBIS ET ORBIS CONVOLARVNT.

Ceterùm faſcia candida inter duas è lapide porphyrite columnas (eo enim colore erant adumbratæ) Auſtriacæ domus inſignia exhibebat: faſcia denique tranſuerſa columnas connectens, & terram æquilibri pondere religatam ex alto ſuſpendens, tranſitum loco portæ triumphalis efficiebat.

Quintam Arcus machinam Regiæ quidem Maieſtati ciuitas dedicauit, ſed in ea actiones & heroicas virtutes Illuſtriſſimi Comeſtabilis, velut in epitomen redactas, expreſſit. Ad ingreſſum fori fuit collocata ex ordine Compoſito. Secta columna pro lateralibus vtrinque poſtibus erat, prominente nonnihil epiſtylio & ſumma coronice, vbi tabula prægrandis mentem operis proponebat:

PHILIPPO II. HISPANIARVM REGI POTENTISS. INVICTISS. QVOD SIBI SEMPER PROVINCIÆ SALVTEM SVMMÆ CVRÆ FVISSE DECLARAVIT, PRÆSERTIM CVM EIDEM IO. FERNANDEVM VELASCHIVM PRÆFECIT, GENERE CLARISSIMVM, BELLICA ET OMNI ALIA VIRTVTE CVMVLATVM, QVI HOSTIVM IMPETVM FORTITER REPRESSIT, EOS FVGAVIT, SEQVANOS RECEPIT, TVTATVS EST, CONSERVAVIT, QVIQVE PERPETVA CVM IVSTITIÆ, CLEMENTIÆ ATQVE ABSTINENTIÆ LAVDE, DITIONIS HVIVS, GVBERNAVIT, MEDIOL. CIVITAS DECREVIT.

Inſcriptionis latera bini arborum trunci hoſtilibus armis antiquo more veſtiti vtrinque claudebant. Medium ſupra tabulam locum, Victoriæ ſedentis ſtatua occupabat, alata & candidata, pedes alta duodecim, corollam lauream dextra, palmam lęua tenens: cum aſtante ad pedes aquila, quæ palmam vnguibus ſimiliter ſtringit. Super baſi cui inſidet Victoria, duo trunci ex hedera & lauro ſunt depicti, è quibus decuſſatim inter ſe colliſis ignis elicitur, pro veteri Burgundicæ domus ſymbolo, ad quod verba alludebant:

PVGNANDO CORVSCANT.

Iuxta ſemicolumnas in lateribus machinæ, duæ in ſuis receptaculis ſtatuæ noſcebantur, Pacis vna ex oleæ ramo & caduceo, pedibus aduoluto armorum aceruo, & leone ferociſſimo, cum tenero agno cubante, quò verba ſpectabant:

PACATA BVRGVNDIA.

Abundantiæ altera cuiuis notiſſimæ, ex manipulo ſpicarum & cornu Amaltheæ, appoſitoque elogio:

ANNONA POPVLO EROGATA.

Pax ſuper ſe pro emblemate habebat fulmen & tridentem, cæli pontique Regum arma decuſſata, quod ſcriptura deſignabat:

GRAVI

GRAVIA ARMA QVIESCVNT.

Sub ſtatuæ pedibus tuba cum lyra in eandem formam colligatæ, pro ſymbolo erant, ad eiuſmodi exercitus ducem ſpectante, qui non minus litterarum quàm armorum eſt peritus, addito hoc ſcripto:

CONCORDI TONO TEMPERAT.

Auguſti Cæſaris exemplo, de quo ſic Auſonius:

Bellandi fandique potens Auguſtus honorem
Bis meret, vt geminos titulos; qui prœlia Muſis
Temperat, & Geticum moderatur Apolline Martem
Arma inter, quantum ceſſat de tempore belli,
Indulget Clarijs tantum inter caſtra Camœnis.

Et de Alexandro Plutarchus maioribus eum ſcribit à philoſophia & præceptore Ariſtotele, quàm à patre Philippo præſidiis inſtructum in Perſas moui ſe, & Homeri Iliadem vnà cum Odyſſea expeditionis comites habuiſſe. De Lucullo Cicero lib. 4. Academ. quæſt. quòd cùm omni litterarum genere tum philoſophię deditus fuit in ipſo etiã bello, quamuis ita magna rei militaris occupatio ſit, vt non multum Imperatori ſub ipſis pellibus otij relinquatur. Porrò quòd armati Imperatores Muſarum delubra coluerunt, & Fuluius ille qui cum Ætolis Ennio comite pugnauit, Martis manubias Muſis cõſecrauit, idem auctor refert in oratione pro Archia. Quemadmodũ iiſdem ante prœlia immolabãt Spartani, vt res eorum geſtæ ornatam hiſtoriam conſequerentur, teſte Plutarcho. Quam eſſet optãdum vt noſtri æui Principes huiuſmodi præſidia ſecum ſemper circũferrent, vel in ſacro comitatu vnde peterent, haberent! Vt Neſtorem Agamemno, Pericles Anaxagoram, Periander Thaletem, Timotheus Iſocratem, Epaminondas Lyſiam, Xenophontem Ageſilaus, Philolaus Architam, Cato Athenodorum, Scipio Panetium, nõ ſolùm in conſiliis capiundis ſocios adſciuerunt, ſed velut actionum ſuarum theatrum ſecũ habuerunt. Breuiter inter prima glorię ornamenta Principe digna hiſtorię monimentis & auctorum omnium calculo comprobatur, litterariæ diſciplinæ & armorum coniunctio. Abundantia pro ſuo emblemate pictum habebat qualum vuis plenum, & inter eas manipulum ſpicarum, quò hæc verba ſpectabant:

VITIS VOMERQVE VIGENT.

Sub pedibus ſtatuæ ſerpens ſpiris ſuis inuolutus annotatum habet:

CVI RERVM CVRA FIDESQVE.

Iuxta hæc emblemata verſus parietem è faſcia dependent arma in trophæum cum libris & coronis aureis, laureis & quernis colligata, quæ cælata ſunt ære incruſtata.

Poſteriorem arcus faciem, quæ eiuſdem cum priori architecturæ erat, duæ item ſtatuæ decorabant, hæc conſulem Romanum cum paludamento deſignabat, manu aram tangentem è ſolenni ritu:

FOEDERE CVM FINITIMIS FIRMATO.

Illa Mercurium cum caduceo, alis, talaribus & huiuſmodi verſiculo:

Magni Regis parere paratus Imperio.

Qui depictum ſupra caput loco emblematis habebat Leonem baſi inſidentem, aquas inſtar fontis è rictu eiaculantem. Facta alluſione ad inſignia Illuſtriſſimi Comeſtabilis gentilitia, & abundantiam per eum procuratam, additis verbis:

NOVIS INVEHIT ARVIS.

Infra aliud emblema per depictum arcum triumphalem cernebatur, cum duabus ſtatuis in vtroque latere, Herculis effigie clauæ ſuæ innixi, cum exuuiis leoninis, quas titulus indicabat poſitas ibi eſſe,

EXANTLATIS LABORIBVS.

Pro emblemate ſupra caput Conſularis ſtatuæ perpendiculum pictor finxerat & aſcripſerat:

VNDECVNQVE LIBRATVM.

Infra duo leones ceruices pari iugo inſerentes atque demonſtrantes, quòd,

VIRES SAPIENTIÆ PARENT.

Ad inſcriptionis latera è capitibus leoninis Vigilantiæ hieroglyphico encarpi cęlati, ſiue fructus coronario luxu cum frondibus floribuſque implexi dependebant, quorum ænea loricatio Sole aduerſo radiabat.

In tranſitu arcus tabulæ hinc inde pictæ, vna arcis munitiſſimæ in prouincia Æduorum expugnationem deſignabat, hiſtoriam inſcriptio enarrabat:

ALTER CÆSAR SEQVANOS RECEPIT.

E regione caſtrametatio cum exercitu firmiſſimo ſpectatores oblectabat, ſenſum verba explicabant:

ALTER FABIVS PRVDENTISSIMA CVNCTATIONE REM RESTITVIT.

Ornatus lacunaris teſtudineatæ ſeptem erant coronæ militares, in medio aurea cum palmæ & oleæ ramis, & tanquam præſtantiſſima ex his verbis noſcebatur:

SVMMVS HONOS.

In ciuica, quæ erat querna, ſcriptum legebatur:

CIVIBVS SERVATIS.

In obſidionali, quæ ex gramine conſtabat:

LIBERATIS VRBIBVS.

In caſtrenſi aut vallari:

VALLO EXPVGNATO.

In ſpiceo itidem ſerto verba huiuſcemodi:

FRVMENTO CONSTITVTO.

Lauream coronam inſcriptio commendabat:

RE BENE GESTA.

Ea denique corolla quæ ex palmæ ramis erat contexta, poſita videbatur:

VICTORIA PARTA.

Fori proſpectum exornabant equeſtres duæ ſtatuæ grandiores ſeu coloſſi, qualis Antonino erectus Romæ exſtat ante Capitolium, ad cuius æmulationem metallicis laminis eos incruſtari mandauerat Senatus, vt ærei viderentur, Philippo II. & III. Catholicis Regibus dedicati. Vterque actum exprimebat Reginæ excipiendæ: Inſcriptiones in baſibus, quibus equi inſiſtebant, in hanc formam legebantur:

D. PHILIPPO II. REGVM MAXIMO AMPLIFICATORI ORBIS, FVNDATORI QVIETIS, IN SVMMA POTENTIA ET FELICITATE ITA SAPIENTI, VT DIVINA IMITANDO HVMANA OMNIA INFERIORA DVXERIT VIRTVTE, MEDIOLANENSES PVBLICO IVDICIO STATVAM SVB ÆRE LOCO SVO LOCANDAM STATVERVNT.

D. PHILIPPO III. REGI POTENTISS. OB MAXIMAS ET CLARISSIMAS VIRTVTES, QVIBVS INTRA REGNI PRIMORDIA VNIVERSOS POPVLOS TVERI, EISQVE CONSVLERE COEPIT, MEDIOLANEN. CIVITAS EQVESTREM STATVAM ÆRE SVPERFVSAM GRATVLATIONIS ET OBSERVANTIÆ TESTIMONIVM EXSOLVIT.

Sextam molem triumphalem primarij in vrbe templo præfecti exſtruxerunt, ſeu ædiles ſacræ ædis, admirabili magnitudine, ac pari cum templi frontiſpicio amplitudine; ſumto à perfectione, quæ in optimo coniugio deſiderari queat, machinæ argumento. Tribus omnino portis conſtabat, quarum media quatuor prægrãdibus vtrinque columnis fulciebatur, minores portæ duabus. Tota altitudo ad octoginta pedes aſſurgebat, latitudo ſimili ſpatio explicabatur. Columnæ ſex ſolidæ cum totidem paraſtatis ex ordine ſunt Corinthio: Qua in re decorum ſeruauit architectus, qui virginalem Corinthij operis formam ex Vitruuij præcepto Reginæ ſponſæ dedicandam cenſuit. Columnarum altitudo ad triginta & ſeptem pedes ſublimis attollitur. In ſecunda eleuatione ad perpendicularem in columnas lineam ſex ſtatuæ ſuis baſibus decempedales inſiſtunt. In ſummo

faſtigio

faſtigio quod acuminatum eſt, ſeptima numeratur medio loco poſita, pro Eccleſiæ typo, crucem brachio, liliaceum & roſaceum manu ſertum tenens, & ornata in capite ſacro diademate, Pontificum inſigni, quadrato item ſaxo ſedem ei præbente, & binis vtriuſque teſtamenti tabulis vtrinque adiacentibus.

Altera ſacramentum Matrimonij referebat, Viperam iugulo ſtringens.

Pro Caſtitate coniugali erat tertia, animal contrectans ex muſtelarum genere, quod ſiue Alpinum ſiue Ponticum ſit, Armelinum vocant Itali. Ex annulo Fides connubialis noſcitur.

Concordiam coniugalem deſignat effigies Punicum malum tenens.

Fœcunditas gremio leporem cum lepuſculis fouet. Septima eſt Educatio cum circino & freno.

Operis dedicatio in tabula ſupra portam medianam legitur:

MARGARITÆ AVSTRIACÆ MAXIMÆ ET RELIGIOSISS. REGINÆ AD SPONSVM PHILIPPVM III. HISPANIARVM REGEM POTENTISSIMVM PROFICISCENTI FOELIX ITER, FAVSTASQVE NVPTIAS SANCTA MEDIOL. ECCLESIA A DEO OPT. MAX. ENIXE DEPRECANS GRATVLABVNDA EREXIT.

Sub prima in zophoro ſtatua hiſtoria Euangelica nuptiarum in Cana Galilææ in tabula pedes viginti octo lata, alta verò decem, non inſcita pictoris manu erat adumbrata. Altera duos elephantos cum his verbis ſymboli vice habebat:

NON NISI PROLIS AMOR.

Tertia duos cygnos quibus eſt,

ÆQVALIS CANDORI CASTITAS.

Surculus arboris trunco inſitus eidem inoleſcit & concorporatur, quod ad quartam ſtatuam refertur, cum verbis:

INEXPLICABILI NEXV.

Quinta verò ſtatua duo organa pneumatica pro ſymbolo habebat, & verba aſſcripta:

CONIVRANT AMICE.

Sub ſexta vitis arbuſtiua vlmo implicatur, cum hoc titulo:

COMPLEXV FVLCROQVE FERAX.

Cerua exſultim ludens hinnulos ſuos ſaltitare docet, ad ſeptimæ ſtatuæ declarationem, quod etiam hemiſtichium Virgilianum explanat:

VIRTVTEM EX ME VERVMQVE LABOREM.

In triangularibus ſuper arcuum fornice ſpatiis, varia depicta ſunt emblemata. In dextro portæ medianæ triangulo concha margaritifera ſeſe ad rorem defluentem pandens, conceptu roſcido impletur, margaritas paritura, ſi vera ſunt quæ aſſcribuntur:

CÆLESTES EFFVNDET OPES.

In altero latere ſimilis concha aſpectum Solis fugiens, aquæ ſe immergit, hoc ſenſu annotato:

OCCLVSAS TVETVR OPES.

Triangulis dextræ portæ minoris pro emblemate concham etiam habet, quæ ad Lunam ſe obuertit; eius enim incremento augeri conchylia naturales tradunt ſcriptores, quod hæc verba enarrabant:

TV DECVS ET PRETIVM.

Pro ſiniſtri lateris ſymbolo concha ad lapilli in aquas lapſum ſe videtur occulere: & ibidem ſic legitur:

LEVISSIMA QVÆQVE.

Alterius portæ triangulus dexter concham præbet ſpectandam cum ſua margarita, quæ pro roris accepti qualitate tempeſtiuè ſatiata grandem partum videtur enixura, verbis aſſcriptis è naturali hiſtoria petitis:

MAIORI PRETIOSIOR HAVSTV.

Ad quod etiam respicit sinistri lateris concha cum simili margarita eximij candoris:

SERENO CONCEPTA MANE.

Intestinum fornicati lacunaris opus in porta mediana emblemata septem continet ab Austro petita, in Austriacæ familię commendationem: ventus Australis nubem dissipat,

SVMMA VI.

Austro flante è subterraneis latibulis suis prodeunt serpentes, quod verbo indicatur:

EXTRAHIT.

Idem ventus cæli partem hinc serenam inde nubilam facit, addito hemistichio:

PLVVIAM ROREMQVE MINISTRAT.

Agrum satum perflans Auster:

CONSERVAT ET AVGET.

Accipiter Austrum flantem pennis excipiens:

RENOVATVR.

Ad siluam balsamo, thure & myrrha consitam, Austroque perflatam sic asscriptum legitur:

TE SPIRANTE.

Pro septimo emblemate trium ventorum Australium flabris vela nauis intumescunt:

FELICIBVS NON FALLACIBVS.

Fornix intestinus minoris portæ dextræ sex emblemata recipit, ad Aquilam spectantia: Aquila prædam rostro & vnguibus diuidens pro titulo habet:

ALIIS PARS MAXIMA.

Pullos aquilinos mater nido emittit cum hac prosopopœia:

ALIAS IAM QVÆRITE TERRAS.

Accipiter celeri volatu aquilam fugit, sensus est,

VIX CONSPECTA.

In aquilæ ouis incubantis nido geminus aëtites depictus dignoscitur, vim naturalem asscripta verba explicant:

EXCVTIVNT SERVANTQVE FOETVS.

Crebro fulmini è nubibus erumpenti, non cedit Iouis armiger, sed videtur,

AVDENTIOR.

Sexta aquila sola incedens asscripta habet hæc verba:

REGIA SVSTINET ALES.

In alterius portæ sinistræ testudine sex emblemata à leone sunt petita.

Leo colli insistens rugitu suo plurima animalia reddit attonita, asscriptumque est:

TREMEFACTA CADVNT.

Oculis apertis cubans leo,

ET DORMIENS VIGILAT.

Vestigia terræ impressa leo caudâ suâ euerrit operitque, & quodammodo

ARTEM ARTE LVDIT.

Leunculos suos leo à gladiis in eos strictis defendit, asscripta prosopopœia:

VEL MORIAR VEL TVEBOR.

Humi stratum ac dormientem leunculum innoxiis vnguibus expergefacit leo, & annotatum est:

EXCITAT.

Sextus leo in aperto campo securus spatiatur, quod scriptura designat:

ET LATEBRAS ET FVGAS ODIT.

Minorum portarum intercolumnia in decem pedum tabulis sacras historias depictas exhibent: quarum vna ex eo Genesis capite est desumpta, vbi ineffabilis creator Deus ex Adami protoplasti costa primam hominum genitricem Euam formauit, & vtrique benedixit.

Altera ad sinistram è sacris etiam litteris petita aduentum sponsæ Isaaci designabat, patre Abrahamo gaudium præ se ferente.

Pari

Pari magnitudine ſuper portas minores tabulæ huiuſmodi hiſtorias continebant. Iacobi & Eſau cum vxore liberiſque occurſus ex hoc latere, iunior Tobias angelo comite ex altero, cum ſponſa & ingenti Tobiæ ſenioris lætitia noſcebatur. Super tabula nuptiarum in Cana Galilææ Regiæ Maieſtatis inſignia eminebant cælata & inaurata.

Nec ornatu ſplendidiſſimo carebat templi porta, quam variæ angelorum & diuorum picturæ cum coronis & encarpis cælatis decorabant.

Interior templi ambitus aulæis & peripetaſmatis pretio & arte magnificis velabatur. Ad ſuperiores periſtromatum limbos angelicæ effigies alatæ dependebant, Cherubinos vocant, humanam ſtaturam ſexies excedentes, æris Cyprij colore cum coronis longis eiuſdem cælaturæ. Ex quibus ornamentis colligere quiuis poteſt politiſſima & candidiſſima ædis ſacræ marmora nouo apparatu in publica lætitia fuiſſe adornata: Cùm alioqui tantus ſit ſplendor ac templi magnificentia, vt vitrea cum marmoreis, cælata cum pictis, ærea cum aureis, ornatus amplitudo cum eiuſdem frequentia, cum varietate decor videatur contendere. Quæ vt omnia erant eximia, illuſtriora tamen ea reddebat Reginæ ſponſæ præſentia.

Septimus arcus triumphalis cæleſtem imitabatur ante portam palatij conſtitutus. Iris erat argentea ſuiſque picta coloribus, ortum è duabus argenteis nubibus trahens, & duobus ſtylobatis, altero alterum ſcandente, vtrinque ſuſtentata, cum ſuis baſibus & cymatiis æratis. Inferiori hi verſus litteris aureis ſunt inſcripti:

Ecce Iris roſeis per cælum roſcida pennis
Mille trahit varios aduerſo ſole colores.

Alteri in hunc modum:

Emicuit reſerata dies cælúmque reſoluit
Iris, & in ſummos redierunt nubila montes.

In ſuperioribus baſibus eadem vtrinque pro emblemate Thaumantias, aſſcriptis diuerſis hemiſtichiis conſpicitur, priori annotatum eſt:

Nunc fulgor gemmeus hæret.

Deinde alteri ad læuam:

Solis inardeſcit radiis.

Ex Iridis curuatura Regiæ Maieſtatis inſignia dependebant, quæ à cælatis auroque fulgentibus vtrinque geniis, tædam nuptialem manu alterâ præferentibus, æquo libramine tenebantur, quod aſſcripti item verſus explicabant:

Nuncia Iunonis vario decorata colore
Huc ſe cæruleo librauit ab æthere virgo.

Per hos arcus & ſpectacula Regina viam triumphalem emenſa, quæ à porta ciuitatis vſque ad palatium mille & quingentis paſſibus finiebatur, nullo ornatus genere aulæorum, tapetumque, quibus ædes vtrinque publicæ & priuatæ Attalico luxu velabantur, deſiderato, communibus omnium hominum votis deducta & excepta eſt: Vt in tanta ciuitate tantaq; diuerſarum nationum frequētia, omnibus viis viciſque haud aliæ quàm huiuſmodi voces audirentur: Hem quod hoc eſt quod modò viuimus ſæculum? Quæ ætas vnquam fuit quæ Reginam tam auguſtam in tam ſublimi ſolio conſpexit collocatam? nobis certè hoc obtigit, qui ſaluam eam & incolumem intuemur. Quanta cum benignitate plena graui maieſtate oculos in populum ſuum coniicit! Quàm decenti reuerentia ſe ad dulciſſimam matrem conuertit! Quanta cogitationum in hoc iuuentutis flore, vultuque placidiſſimo ſeſe exſerit maturitas! neque illa ſola aſpectu ſuo nos exhilarat, ſed Philippum Regem Principem noſtrum clementiſſimum animorum oculis obuerſari nobis facit, cum quo illa pari felicitate & amoris mutui ac voluntatis nexu, ętatem omnem exiget, non ſolùm ob ſanctiſſimum coniugij auguſtiſſimi, quo colligantur vinculum, & Auſtriacæ familiæ, quæ ſola ad triumphos orbiſque imperia nata eſt, parem vtrique neceſſitudinem: Verùm etiam ob eandem pietatem & prudentiam, quam vterque cum ipſo nutricis lacte ſuxit: Quæ cōcordem vſque adeò ambobus ſenſum dabunt,

vt quos eadem fortuna & æqualis virtus ad ſupremum gloriæ culmen è Regia ſtirpe euexit, eoſdem etiam proprias & auorum virtutes cum eodem ſanguine miſcuiſſe videamus. Vrbium beatiſſimam te, Mediolanum, appellare meritò potes, quod in Regum tam potentium, & benignorum Principum cuſtodiam perueniſti: qui te æterna pace non minus felicem & florentem conſeruabant, quàm nunc ſuâ præſentiâ efficiunt glorioſam, vt non modò aureum præſens æuum dici, ſed gemmeum etiam & margaritiferum debeat. Quid ad tuam amplitudinem accedere maius queat, quàm quòd magis eximiam Romano olim imperio maieſtatem complectaris? tecum enim nunc moratur Regina illa maxima, quæ præſtantiâ animi & naturæ dotibus eiuſmodi Regem conſortem thalami fecit, cuius nomen & imperium iiſdem quibus orbis terminis circumſcribitur, vt quicquid Sol aſpicit, quod ipſo dignum eſt, id omne eius nutu & potentia regatur. Deus eos conſeruet, annoſque ipſis proroget, vt de genere humano benemerendi augeatur occaſio, maior & diuturnior vtilitas ad nos redeat. Beatum ſimili prole fœcundet torum Deus, faxitque vt antè filios regnorum habeant ſocios, quàm parentum ſucceſſores.

His omnium votis & animorum ſtudiis, ſacræ in templo preces ſolenni ab ordine Eccleſiaſtico ritu & Muſica harmonia decantatæ acceſſerunt. Inde ad palatium ædi ſacræ propinquum ab Alberto Archiduce ſuſtentata deducitur. Ad gradus palatij arcum vidit ita exornatum, vt inter fornices triumphales numerari meritò poſſit: erat enim variis trophæis inſignibuſque decoratus, tam Regiis auro inductis, quàm Mediolanenſis Gubernatoris, eiuſque vxoris Ducis de Frias. Primum ſymbolum harpagium erat ſiue clepſydra, vnde variis è partibus aqua dimanat, vnico tantùm foramine aperto, quod digito obturamus, hortorumque puluillos perpluimus, cum verbis aſſcriptis:

AB VNA OMNES.

Alterum emblema Argo erat, cum aureis in puppi velis, & his verbis:

MAGNO SPECTATA TRIVMPHO.

Tertium erat palmarum duarum, verborumque:

DVRANDO SECVLA VINCENT.

Manuum nexu fidei colligatarum quartum erat ſymbolum, è quibus ſceptrum naſcebatur floridum cum ſpicis & oliuæ ramis, verbiſque:

SIC FERAX NESCIA VINCI.

Solis erat quintum, qui nubes penetrans herbas refocillat modò languidas, additũque:

DENSA RELAXAT.

Sub dictis ſymbolis, quæ inſignia Regia circundant, in tabula grandiuſcula duobus hermis ſolidis ornata, hæc verba continentur:

MARGARITÆ AVSTRIÆ PHILIPPI III. REGVM MAXIMI CONIVGIS AVGVSTISSIMÆ MAIESTATEM PACIS FATALE NOMEN, PROPAGANDÆ IMPERATORVM STIRPI APTISSIMVM CONNVBIVM, AC PROPVLSANDÆ OMNIVM MOESTITIÆ PROPITIVM ADVENTVM IO. FERNANDEVS VELASCHIVS CASTELLÆ COMESTA. LÆTISSIMVS VENERATVR.

Hoc modo ſua Maieſtas Mediolanum eſt ingreſſa, ſecum adducens verni temporis ſuauiſſimam auram, horridæ brumæ tempeſtate, qua ſe Mediolanẽſes fruituros aliquandiu ſperant, minus opportunis ad nauigandum Notis.

Ad deſcriptionem theatri quod Illuſtriſſimus Comeſtabilis fieri fecit, nihil eſt quod adiungamus, nec operibus Græcorum inuideamus, illorumque porticibus, circis, fontibus, ſtatuiſque: tam artificioſè omnia erant apparata, vt hæc machina pro omnium compendio reuera haberi poſſit. Fabrica conſtabat forma triangulari pedes longa centum quadraginta, lata octoginta ſeptem. Ædificium vndecim grandioribus columnis fulcitur, magnamque aulam ſuſtinet ſuperius. Infra ex oppoſito totidem columnæ Doricæ materiatæ marmoreas æmulantur, cum capitulis ære loricatis. Ab intercolumniis triginta & duo dependent encarpi, ære ſimiliter incruſtati, in quorum medio Cupidines ſedent δᾳδοῦχοι cum facibus nuptialibus argẽto inducti ſtatura naturali, loco relicto in ficta flamma vt lumina nocte ponantur. Super columnas epiſtylium totum opus ambit, ac verſus orientem

rientem hypæthrum ſuſtinet, cum ſuis columellis ære ſuperfuſis. Aſtant & ingentibus ilis,quæ ſunt numero triginta duæ, totidem Hermæ affabrè ſculpti,ære loricati,qui brahio vtroque candelabra exporrigunt. Super eaſdem pilas arcus quieſcunt,qui theatri te:udinem ſuſtinent materiatam. In medio lacunari pedes longo triginta & ſex,lato vigin-,dormientis virginis in florido ceſpite cernitur effigies,in quam Pallas oleę ramos,libros ꝛ ſpecula deſuper ſpargit,Iuno ſceptra,diademata & monilia, Venus lilia,roſas,aliosque ores. Per virginem ſua Maieſtas denotatur,quæ à tribus Deabus bonorum largitricibus, nimi,corporis & fortunæ omnibus dotibus cumulatur. Appoſita ibi eſt tabula cum hac nſcriptione ab octo Cupidinibus decenter geſtata:

PLENO BEANT TE NVMINA SINV.

In altera tabula ſimiliter quadrata viginti nouem pedum, Nymphæ depinguntur vi-is duplo maiores, quæ infantulum lauant in fonte, ſuperuolante in aëre Mercurio, ſereiſſimæ Reginæ prolem feliciſſimam promittente,ſic enim videtur dicturire:

TE CIRCVM PARVVLI LVDVNT.

Intertio quadrato æquè magno Regina actu pio habetur depicta, ad templum enim ergit comites nacta Clementiam, Religionem & Charitatem, gratiasque bonorum daori agit Deo;ad hoc verba aſſcripta alludunt,ab angelis in nube ſuſtentata:

MIHI AVTEM ADHÆRERE DEO BONVM EST.

Ante ædis ſacræ portas puer eſt pictus, vas habens cryſtallinum vnde rami prodeunt uri, oleæ & palmæ. Pellucidum illud vaſculum, caſtitatem Reginæ deſignat,laurus ſaientiam,olea animi quietem,& palma ſignificat dominatum rationis in alios ſenſus. Inꝛr hęc emblemata duo alia auro picta referuntur: hoc phœnicem renatam figurabat ſen-ı vulgari, quæ ex Arabia in Æzyptum pergens ingentem volucrum numerum ſecum ahit,qui illam intuentur cum admiratione,quod ad hominum frequentiam immenſam ſpicit Mediolanum confluentium ſuæ Maieſtatis videndæ tantùm gratia, huc verba lludebant:

VT SOLIS MIRENTVR AVEM.

Alterum ſymbolum aquilam refert, quæ cælo deſcendens candidam margaritam roro tenet, haud ignota alluſione:

CÆLO DEMITTITVR ALTO.

Nihil ſpatij in lacunari vacuum eſt, hinc prodit Apollo Muſagetes, illinc Prometheus, ptem artes ducens liberales cum felicitate, ſedecim pedibus ſublimes non inſcita mau factas.

Inter has figuras maiores, octodecim emblemata à variis inuentoribus conquiſita deinguntur. Primùm,in ſcypho deaurato proponitur margarita cādidiſſima, additurque:

DELICIÆ HVMANI GENERIS.

Deinde vnio in concha purpurea cum verbis:

FORMOSIOR IPSA.

Duo ſpecula ſibi oppoſita aſſcriptum habent:

ALTER ALTERIVS.

Delphinus concham margaritiferam geſtans:

MIRANDVM NATVRAE OPVS.

Medio æquori vnio innatat in ſuo conchylio, cui fuſcina Neptuni vicina eſt:

HVIC SORTE DATVM.

Monile baccatum cum magna in medio margarita:

INTER OMNES.

In excelſæ turris faſtigio cernes margaritam:

TVTISSIMA SEMPER.

Regium diadema in cuius apice vnio magni pretij:

DIGNATA EST.

Inter

Inter duo mala punica depictus vnio:

QVAM BENE CONVENIVNT.

Conchylium margaritiferum soli expositum:

CONSTRICTAS NVNC PANDET OPES.

Margarita extra suam concham:

INTVS ET EXTRA CANDIDA.

Sphæra terrestris annulo circundata, qui in pala gemmam non habet, sed vnio vicinus videtur præsto esse vti inseratur:

VNA SOLI.

Regni Lusitaniæ insignia cum vnione:

HINC GLORIA MAIOR.

Vasculum in cuius summo margarita:

HILARITAS ET SALVS.

Vernanti rosæ asscriptum est:

NONDVM PERFVNDIT ODOREM.

Vnio in aureo cratere:

ORIENTI DEMIT HONORES.

Pro decimo octauo & vltimo symbolo coluber eo modo quo in Mediolanensium insignibus depingitur, cum vnione, habetque asscriptum:

ET GENVS A SVMMO.

In theatri angulis regia insignia inaurata, vtrinque Comestabilis & vxoris radiabant. Sub porticu quæ in fine theatri apparebat, fontes duo videbantur in loculamentis, statuis ornati, Sileno scilicet & tribus ex marino consortio diuis, qui aquas effundunt in marmoreum receptaculum. Super porticu mutuli sunt hypætrum sustinentes cum columellis inauratis, vbi regium solium ponetur, quo se recipiet Regina, vt comicas actiones ludosque spectet. Sub eodem loco aureis litteris depictum cernitur:

INGREDERE HEROINA VIRGO AD NVPTIAS REGIS VETVSTI ORBIS TERRARVM MAXIMI ET NOVI MONARCHÆ DIVINITVS ELECTA, A VELASCHIO NVMINI TVO DEDICATISSIMO, IN HONOREM ADVENTVS TVI, QVO LICVIT NON QVO DECVIT OPERIS SPLENDORE PERFECTVM THEATRVM, NAM ET DEVS HVMILIBVS COLI TEMPLIS NON DESPICIT, ET TVÆ MAIESTATIS FVLGORE AVGVSTA FIENT OMNIA.

E regione dictæ inscriptionis dedicatio theatri hoc modo legebatur:

D. MARGARITÆ AVSTRIÆ, CVIVS PER AVGVSTA IMPERIA NVMERANTVR AVI D. PHILIPPI III. OMNIVM MAGNORVM REGVM MAXIMI SPONSÆ, CVM PRIMVM GRADVM IN HAC VRBE AD MAXIMA IMPERIA PONERET, IO. FERDINAND. VELASCHIVS COMEST. MEDIOLANENSI PROVINCIÆ ET REGIO EXERCITVI IN ITALIA PRÆFECTVS EXORIENTEM AVRORAM FELICIS SECVLI VENERATVS DICAVIT.

Hæc Mediolani gesta sunt, vt ea habuimus Guidi Mazentæ beneficio, duobusque mensibus ibi substiterunt, à Calendis Decembris vsque ad diem tertium Nonar. Februarij insequentis anni. Horas matutinas in templis locisque pietati dicatis, diuo quoque Ambrosio vrbis tutelari, & aliorum Sanctorum reliquiis visitandis, ac diuino cultu religiosè peregerunt, pomeridianas verò comœdiis aliisque animi leuamentis & spectaculis tribuerunt. Dux etiam Sabaudiæ cum ingenti ac splendido comitatu illuc venit, auspicatas Reginæ sponsæ nuptias, tantamque sibi ipse affinitatem gratulaturus. Interea responsum à Rege exspectabatur, & nauigationi opportuna anni & aëris temperies. Tertio ita-

tio ita-

tio itaque nonas Februarias Mediolano discedentes ad Bacinas noctem transegerunt, quod opidum, Binascum alioqui vulgo dictum, antiquo illo nomine villaque magnifica Alciatus illustrauit. Inde summo mane Archidux præcessit ad Carthusianam domum, sumtu & structuræ artificio eximiam. Viderunt etiam in itinere, quo Ticinum itur, ingens illud leporarium, quadrato murorum ambitu circumseptum ad viginti passuum millia, quem locum victoria contra Franciscum primum Galliæ Regem parta, eiusque captiuitas celebriorem fecit.

TICINVM.

RESPVBLICA Ticinensis intellecta Reginæ profectione, quatuor Oratores obuiam ei misit, Comitem Alfonsum Beccariam, Marchionem Iulium Cæsarem Malaspinam, Laurentium Isimbardum Caici Dominum, & Matthæum Bottigellam, Arcamariani toparcham. Qui cùm illuc peruenissent & mandata exposuissent, Regiæ scilicet mortis luctum, & auspicatissimarum cum Philippo III. nuptiarum gratulationem, ac demum fidelitatem, quam ciuitas Ticinensis Austriacę domui promittebat, gratum sibi esse hoc officium Regina verbis, litterisque declarauit. Portam primam exornarunt versus occidentem ad ædem sancti Saluatoris, quæ inter templa Insubriæ celebratur, dotata ab Ariperto nono Rege Longobardorum. Pridie nonas Februarij cùm sua Maiestas prope Ticinum accessisset, vrbi Præfectus claues ei obtulit, cum ingenti Nobilium & Optimatum cœtu. Carpento itaque quo vecta erat relicto, conscensaque lecticaversus ciuitatem iter instituit. Hic primùm colossos duos habuit obuios, Parium marmor assimulantes. Gloriam ille referebat forma virginali, aureis radiis coronata, & antiquo more armata, cum hasta & scuto, in cuius peripheria hæc verba legebantur:

AVSTRIACÆ GLORIÆ.

Honoris erat alter qui caput palma, collum torque, manus armillis ornabatur cum hasta & scuto, in quo Virtutis & Honoris ædes picta, inscriptumque:

AVSTRIACO HONORI.

Obuios hîc habuit Doctores collegij Iudicum ciuitatis, qui suam Maiestatem sub vmbella argentea exceperunt, cum viginti quatuor ephebis nobilissimis, qui veste è raso violaceo (ignoscat mihi antiquitas nominibus vtenti nostri æui) argento rigente decori incedebant. Mercatores hîc etiam sese obtulerunt nitidè culti auroque fulgidi, in manibus gestantes securiculas Amazonias. Ducem suum ipsi elegerant, qui auro gemmisq; exornatus quatuor pueros egregiè cultos secum ducebat, duo galeam clypeumq; gerebant, tertius pro Cupidine incedebat, sequebatur quartus. Quinquaginta duo paria efficiebant mercatores, quibus Reginæ custodia est commissa. Ad pontem versatilem occurrit illi aquila, mundum vnguibus tenens, & sex in eo signa Zodiaci: ex aduerso leo alteram orbis partem sibi vendicabat cum totidem signis. Ante portam arcus erat triumphalis Tuscanici ordinis, quatuor columnis cum suis zonis rusticis subnixus. In summo fastigio insignia Regia eminent, infra columellæ, & sub eis statua quædam muliebris pro ciuitate ponitur coronata, facta allusione ad viginti duos reges Longobardorum, qui in ea regnarunt. Armata ideo erat Amazonis in morem hastam dextra, volumen apertum tenens sinistra, aduolutum pedibus scutum iacebat, & in eo depicta candida Crux in area rubra, quos colores cum Austria communicat, concessos sibi cum miraculo ob partam victoriam contra hostes fidei. In vestis lacinia fluuium Athesim habebat ex vrna sua aquam profundentem: ex aduerso Danubius, in medio Tagus opes suas ostentabant, additis sub Istro huiusmodi versibus:

Excipe quem mitto florem, Ticine, sonantis
Qui ripæ est splendor, qui decus omne meæ.

Sub Athesi similiter erat exaratum:

Semper honore meo, semper celebrabere donis
Danubius quam dat, Margaris Inda mihi.

Sub Tago verò sic:

Munera Danubij, Ticini numen, Iberi
Gloria ab aurifero semper amanda Tago.

Infra ad portam picta erat Hilaritas femineo habitu, serto florido coronata, dextra palmæ ramum, virgam tenens læua, corollis, floribusque benè instructam, cum titulo:

VRBIS HILARITAS.

Ex altera parte Felicitas erat cum caduceo & cornu copiæ:

ORBIS FELICITAS.

Epistylium hac inscriptione illustrabatur:

INTVERE INGREDIENS DIVINA CÆSARVM PROPAGO, REGVM OLIM IAM SEDEM QVÆ MVLTOTIES PRO SINGVLARI IN AVSTRIACOS FIDE PENE FVNDITVS EVERSA, FELICISSIMIS DEINDE EORVNDEM AVSPICIIS INSTAVRATA, AVREA, QVA NVNC OVANS TRANQVILLITATE POTITVR, PRÆSENTE TVO NVMINE ÆTERNA PERFRVI SPERAT.

Cùm portam ingressa est Regina, primipilaris (Sergentum vocant) egregiè armatus cum ducentis iuuenibus occurrit, quinquaginta scilicet hastatis, ac viginti quinque Mosquettas ferentibus (teli genus est cuiuis notissimum) totidem bipenniferis & centum sclopis minoribus instructis & galea insignibus, qui armorum tractandorum peritia hanc vrbem non minùs litterarum gloria quàm militiæ florere indicabant. Cùm ad eum locum Regina peruenisset, qui Marica à populis Maricis, eius olim incolis, nomen adhuc retinet, fornicem vidit ordinis infra Dorici, supra Ionici, & in dextro eius latere Hymenæum cum duabus facibus, verbisque:

ALVNT NON ARDENT.

Ad læuam erat Matrimonij typus, adolescentis forma, cum iugo humeris imposito, tituloque:

ONVS LEVE.

In dextro infra latere alma Venus cum duobus Geniis figurabatur, Cupidine & Anterote cum facibus quas tenebant decussatas, verbisque:

ALTER OPE ALTERIVS.

Sinistrum similiter latus occupabant Venus & Cupido in concha margaritifera mare tranantes:

CONCHA PORTANTVR EADEM.

Alia itẽ arcus spatia his symbolis ornabantur; vnio soli se exponit, habetq; inscriptum:

VT PERFICIAR.

Concha ad rorem sese aperiens:

OPPORTVNE.

Margaritiferam item concham phoca comitatur, est enim:

AMICA SOCIETAS.

Similis concha maior inter minores asscriptum habet:

ALIAS INTER.

Epistylio inscripti leguntur hi versus:

Aurea nunc rediit lustris labentibus ætas,
Ter felix tantæ cui micuere faces.
Sed cum pacato poterit felicior orbe
Connubio ex tanto cernere Semideos.

Statua

Statua ibi eſt ex marmore Pario peruetuſta, muro inſita, cum glomo filorum de collo dependente, quam rex quidam Longobardorum poni ibidem fecit, ob ſeueram punitionem editam in huiuſmodi glomi furem. In turri ſimiliter ſculpta reperitur columba marmorea cum his verbis:

HIC EST NIDVS NIDORVM VEH, VEH, VEH DEBELLANTIBVS EVM.

Eo enim tempore (ſic ſcriptum inuenitur) quo ciuitas muro cingeretur, columba ſuper eodem loco volans huiuſmodi ſcriptum chartaceum deijciebat.

Cùm ad diui Gabrielis forum Regina perueniſſet, ac ad dextram flectenda eſſet via, ingens vidit loculamentum, & in eo victoriæ ſignum, baſi ſuæ conuenienter impoſitum, alatum armatumque, lauroque coronatum, palmæ ramum tenens dextra, haſtam læua cum trophæis militaribus circum pictis. Dedicata Alberto Archiduci fuit ſtatua, qui virtutis & prudentiæ militaris eſt exemplum, inſcriptio rem dilucidabat:

SERENISS. ALBERTO AVSTRIÆ ARCHIDVCI, PRINCIPI AVGVSTISSIMO, NOVO ALCIDÆ, FORTISSIMO VRBIVM EXPVGNATORI, HOSTIVM DOMITORI FELICISS. TICINENSIS CIVITAS TANTVM ADMIRATA SPLENDOREM EREXIT.

Vt Regina Cathedralem in conſpectu Eccleſiam habuit, coloſſeam vidit equitis ſtatuam, pulcherrimam æneamque, quam Luitprandus 18. Longobardorum rex Rauennatibus abſtulit, Odorico ſiue Odoacro erectam, vel ſecundùm alios, Seuerino Boëtio, ſed communis opinio eſt, quòd Antonino Pio fuit poſita; viderint hiſtorici quid ſit ſtatuendum, mihi verò ſufficiat eam deſcribere pro optima & celeberrima quæ exſtat. In templi ingreſſu à venerabili Capitulo excipitur, & à Præpoſito eiuſdem ſalutatur in hæc verba:

AVE REGINARVM SERENISSIMA, FIAT SVPER TE BENEDICTIO DEI, VT TANQVAM ALTERA RACHEL CRESCAS IN MILLE MILLIA, ET POST VITÆ CVRSVM, COELESTEM INGREDIARIS HIERVSALEM.

Fornix ad introitum templi ab Illuſtri Guilielmo Baſtoni Epiſcopo Ticinenſi & Nuncio Apoſtolico apud Regem Catholicum, & Capitulo erigebatur, columnis duabus ex ophite nixus, reliquę partes marmor Carrarienſe æmulabantur. In faſtigio imago diuę Virginis omnium in ſe oculos conuerterat, Chriſtum Saluatorem in vlnis complexa: aſtabat dextræ protomartyr diuus Stephanus, à quo templum nomen habet. Ad ſiniſtram pictus ſanctus Syrus vrbis tutelaris ab anno 46. cùm a diuo Petro in Ticinenſem Epiſcopum fuit miſſus. Ad vrbis non ſolùm vetuſtatem, verùm etiam Euangelij recepti lucem demonſtrandam.

In eadem icone ab iiſdem diuis ſua Maieſtas reginarum Reginæ exhibebatur, eratque aſſcriptum:

Auguſtum ſubeas hoc auguſtiſſima templum,
In quo vera fides fulget in Auſtriacos.

Sub teſtudine hæc inſcriptio legentium animos detinebat:

AB ÆTERNI REGVM REGIS SPONSA, PARENTE ET FILIA MARGARITÆ AVSTRIÆ REGINARVM OMNIVM SERENISSIMÆ, SACRA TICINENSIS ECCLESIA SS. STEPHANO AC SYRO NVMINIBVS ANNVENTIBVS INCOLVMITATEM INTEGRAM, ITER FELICISSIMVM, NVPTIAS FAVSTISSIMAS, GLORIAM IMMORTALEM, BEATITATEMQVE PERPETVAM PRECATVR, POSTVLAT ET CONTENDIT.

Pater cæleſtis in nubibus apparebat, terreſtrem globum humeris imponens Philippi III. Principis noſtri, eúmque alloquebatur:

NEC TE LABOR ISTE GRAVABIT.

Ad læuam genibus nixo eidem Regi armatoque à Chriſto vexillum, in quo depicta aquila, porrigitur, additurque:

REGNVM QVOD TVEATVR VTRVMQVE.

Regis lateri aderant Fides & Religio, hæc cum tabernaculo, illa velata cum turibulo. In basi pinguntur Iustitia suo more, & Pax cum oleæ ramo, ad illud Psal. facta allusione:

IVSTITIA ET PAX OSCVLATÆ SVNT.

Versus Septentrionem candelabrum cum septem luminibus ponitur, totidem Spiritus sancti dona denotantibus. Ex altero latere Angelus stabat, cum his verbis:

TOTA PVLCHRA ES.

Læua basis exhibebat Veritatem virginis nudæ forma, velo tenuissimo & perlucido coopertæ cum libra in manu, & Misericordiam cum cedri ramo. Ad meridiem Osiridis sceptrum oculatum pro Vigilantiæ Principis typo. In altero latere Angelica figura hæc verba proferebat:

MENTE PIA ÆTERNAM TIBI CONCILIASTI GRATIAM.

Hunc arcum transgressa sua Maiestas sacram ædem ingreditur, Deum adorat, ac venerabunda reliquias colit, atque inter ceteras sanctæ Mariæ Magdalenæ brachium, quod vt adhuc recens apparet, omnibus admirationem mouet. Lecticam inde conscendens, templo digressa arcum inuenit, felicem ex hoc coniugio prolem benè ominantem. Corinthij ordinis erat fabrica, pilis quatuor sustentata maculosum marmor imitantibus, vt capitula æris fodinas. Mater Deûm ibi erat Cybele turribus redimita sceptrum tenens, adscripumque versum:

Maxima progenies cæli ventura sub axem.

Paulò infrà, Lucinam vidimus gemmeo diademate insignitam cum claue in manu & pauone ad pedes illa promittebat:

Pulchra faciam te prole parentem.

Ad dextram Iunonis pictus erat Vitunus, vitæ largitor, iuxta Augustinum de Ciuitate Dei, alterum oculorum clausum habens, alterum apertum, ibique caput infantis & senis, accipiter passis alis, piscis & hippopotamus, iuxta Plutarchum in Iside & Osiride, cum his versibus:

O verè diuûm soboles, ô sancta propago,
Sidera cuique fauent, cæli cui numina rident.

A sinistra Sentinus Deus, adolescentis forma, quem, vt diuus Augustinus loco citato, sensum hominibus largiri à puerperio credebat antiquitas, cum aranea, simio, vulture, apro & lupo, additis versibus:

Inclyta progenies cæli quæ arcana tuendo,
Consilio vigili totum moderabitur orbem.

Huc alludens nascituram ex hoc matrimonio sobolem, sensus habiturum perspicacissimos. In epistylio hæc inscriptio apparebat:

QVI NOBIS AVCTOR EST LÆTITIÆ D. O. M. FELICISSIMAM HVIC TRANSEVNTI DIVÆ PROLEM, QVÆ EXTREMVM VLTRA TERRARVM ORBEM IMPERII SVI TERMINOS STATVAT, CONCEDAT.

In postico eius machinæ virgo pingebatur alterâ ignem, aquam tangens alterâ, cum hoc elogio:

CONIVNCTA GENERANT.

Ante ædes Senatorias in foro spatiosissimo decreuerat ciuitas tres colossos equestres ponere, ære superfusos, Philippo III. patri & auo, sed gelu ac aduentu Reginæ opprimente, opus imperfectum fuit relictum. Ne tamen ornatu careret locus, septem dierum spatio bicipitem montem ibi construxerunt, oliuiferum, ac iuniperis, lauris, malisque aureis & citriis, rosis & violis consitum; in summo Pegasus alatus Hippocrenem vngula feriens: astabat Apollo egregiè personatus cum choro Musarum, quæ varia instrumenta exarte pulsabant. Phœbus hos versus modulabatur:

O di raggi di gloria adorna e cinta
Gran semidea conuien ch'io ceda, e dica
Esser la mia da la tua luce vinta:

Perc

Pero m' inchino, e tu Parnasio coro
Canta che per lei torna il ſecol d'oro.

Quos ſic Latinos fecimus:

Maxima ſemideûm te gloria lumine cingit,
Et tua lux radios vincit certamine noſtros.
Te veneror, chorus Aonidum decantet honores,
Aurea, diua, tua redeant quòd ſecula cauſa.

Cui Muſæ reſpondebant hoc modo:

Ritorna il ſecol d'oro
Mercè de l'alma diua,
Nata del' Iſtro a la fecondariua.
Onde conuien che faccia in lieti accenti
Ogni cigno canoro
Auſtria riſonar l'aria e l' onde e i venti.

Munere, diua, tuo quam gemmeus edidit Iſter
Secula pro rigidis nunc aurea viuimus annis.
Hinc omnis mihi cantet olor, vox omnis, & vnam
Auſtriacam reſonent auræ, venti, æquora, gentem.

Altera cantio erat huiuſmodi:

Hor che l'alme coſi grandi in vn coniunge
Nodo d'amor celeſte,
D'ogni gioia la terra ſi riueſte.
Anſi fuggendo lunge
Da noi la noia, e'l pianto
Fia ſempre eterna in noi la gioia, el canto.

Quòd tantas animas tanta in connubia nexu
Cœleſti coniungat amor, terra ipſa triumphat:
Et nos mœſtitia, triſtíque dolore fugato,
Fas eſt perpetuis plauſum geminare diebus.

Vlterius progreſſa in viam quæ noua ob proſpectum amœnum dicitur, aliud ædificium ex ordine Compoſito ęternitati dedicatum Auſtriacę domus vidit, quod vt quatuor frontes habebat, ſic octo columnis nitebatur, cum baſibus & capitulis metallicis, occidua hoc ſcriptum exhibebat:

MARGARITÆ AVSTRIÆ SEMPER AVGVSTÆ REGIBVS ET IMPERATORIBVS SATÆ, PHILIPPI III. REGVM REGIS CONIVGI FAVSTISSIMÆ PAPIA ÆTERNAM PERPETVAMQVE FELICITATEM.

In latere meridionali picta erat Æternitas, veſte viridi cum haſta in manu, Genium dextra, & baſiliſcum aureũ in capite geſtans, ſic enim in numo eſt his notis inſcripto, C L O D. SEPT. ALB. AVG. Maronianus ſub pedibus erat verſus:

His ego nec metas rerum nec tempora pono.

Erat & Iupiter ibi pictus cum ſceptro in manu, & fulmine ad pedes, pluribus Nymphis circumſtantibus, quæ ſecula deſignabant, verſúque appoſito:

Auſtriacûm proles cunctis dominabitur oris.

Ad dextram ſphæræ cæleſti aſſcriptum erat:

IN AXE FIRMA.

Ad ſiniſtram globo terreſtri:

SOLA IMMOBILIS.

In baſi trophæum hinc lauro inde olea coronabatur. Æternitatis templum ad opticam rationem verſus orientem erat depictum:

ÆTERNITATI SACRVM.

Sedebat in throno suo Æternitas, Tempus in Lethæum flumen varias schedulas inijciebat, quarum aliquæ à Cygnis colligebantur, poëtas & scriptores significantibus, quæ illas Nymphæ cuidam porrigebant, templo easdem affigenti, Inscripta apparebant Maximiliani I. Caroli V. Ferdinandi I, Maximiliani II. Philippi II. aliorumque Cæsarum Regumque Austriorum nomina. Versus Septentrionem in alia tabula super fastigio eleuata videbatur altera Æternitas alio modo expressa per virginem lauro coronatam & cubo insidentem, cum titulo Virgiliano:

Imperium sine fine dedi.

Hîc etiam Cœli erat effigies Ætheris filij, veste cærulea stellis plena cum serto Sapphirino, ac in vase flammis pleno cordis simulacrum quod non consumebatur, cum his versibus ad Maronis imitationem:

Austriaca æternum nascetur origine proles,
Imperium Oceano, famam quæ terminet astris.

Dextro lateri assidebat Fortuna in cubica item sede, cum duabus anchoris, & hoc disticho:

Austriacæ proli nunquam Fortuna recedet:
Quæque dedit virtus, non malè fida feret.

Ad læuam Tempus in compedibus cum alis deplumibus, & horologio fracto ad pedes, hoc distichum tituli vice habebat:

Digna piis fatis, & semper viuere digna,
Tempus edax rerum rodere non poterit.

Epistylio affixum erat sequens scriptum:

AMPLISSIMVM TOTIVS ORBIS TERRARVM IMPERIVM, QVOD SINGVLARIS AC DIVINA AVSTRIACORVM VIRTVS PEPERIT IMMORTALIS AC PRÆPOTENS DEVS, QVA EST BONITATE, IN PERPETVVM FORTVNET ATQVE TVEATVR.

In dextra basi serpens erat pictus gyris inuolutus, & lupus quem ceruarium vocant. Tholus qui quatuor facies colligebat, Saturnum exhibebat temporis typum, historiæ parentem cum tribus Parcis; Atropon vitæ humanæ filum abrumpentem, hoc modo alloquitur:

Desine fata sinunt.

Nequid autem esset vacui hos octo versus conuenienti loco pinxerant:

Æterna voluent stamina Parcæ,
Fortunæ ausa repellet.
Cæca furit mors clausa barathrò.
Pietate insignis & armis.
Læta deûm partu.
Imperium terris, animos æquabit Olympo.
Dominabitur astris.
Fama perennis erit.

Ibat Regina per viam nouam iuxta ædem diui Martini, vbi iuris Doctores vmbellam cedebant Doctoribus medicinæ. Ad publicum Gymnasium à Carolo magno institutum, arcus triumphalis primùm positus (mutationis palatij causa trãslatus aliò fuit) erat ordinis Compositi, octo Hermis suffultus cum capitulis ære loricatis. In fastigio septem Planetæ humana statura, Saturnum, senex cum sua falce serpentem stringens referebat. Iupiter in ætate virili olea coronatus, victoriam manu porrigebat. Mars vultu feroci hastam sinistra, basim dextra tenebat auream, cum cubica figura. Sol radiis coronatus cum hasta in manu radium dextra videbatur porrigere. Venerem sustinebat venustissima adolescentula, cum cesto & rosa. Mercurius alatus in capite & pedibus caduceum trade-

bat. Lu-

bat. Luna tenui veste accensam facem læua, verbenam tenebat dextra. Aderat cuique suum signum, videlicet Saturno Aquarius, Ioui Sagittarius, Marti Scorpio, Soli Leo, Veneri Libra, Mercurio Virgo, & Lunæ Cancer. Inuentum his versibus declarabatur:

Falcatus tibi longa senex dat tempora, vires
Iupiter, armipotens robora firma deus.
Splendorem Phœbus, speciem Cytherea decoram,
Mercurius pacem, Luna pudicitiam.

Iustitiam exhibebat virgo insidens boui, qui ab Aarone pro iustis offerebatur, vt vitulus & hircus pro peccatore, libram illa dextra tenebat, vulturem sinistra, innocuū scilicet, ab animatis enim abstinet, nec fructibus nocet, cadaueribus contentus, titulus erat:

Hac moderaberis orbem.

Ad læuam apparebat Clementia leoni insidens cum citrio in manibus ramo, legebaturque:

Hac æquabere Diuis.

In postica fornicis parte Iupiter in suo sedens solio, circunstantibus diuis, hilaritatem præseferentibus vt & genij, ac terra ipsa quæ viridi colore, floribusque placebat, cum hoc inter Deos hominesque scripto elogio:

Cum Ioue iuncta simul gaudia mundus habet.

Hic ad suum deflectebat palatium in ædibus Marchionis Malæspinæ instructum, quæ vt introitum habent augustum, addita fuit Petri Nigri domus. Ingressa per portam affabrè exornatam opere Corinthio, in cuius fastigio hæc verba legebantur:

MARGARITÆ AVSTRIÆ, CÆSARVM PROLIS PHILIPPI III. REGVM REGIS VXORIS, PVDICITIÆ AC GRATIARVM ALVMNÆ, OMNI VIRTVTVM SPLENDORE ORNATISSIMÆ, CHRISTIANÆ PIETATIS AVSPICI RELIGIOSISSIMÆ, PACIS NVNCIÆ, PVBLICÆ SALVTIS TVTELÆ, MAXIMÆ, FELICI ET AVGVSTÆ, ANGVSTA QVIDEM SED LÆTA DOMVS:

Bifrons Ianus ad dextram stabat cum clauibus in manu & virgula sinistra, ad pedes habens arietem, quem quinto Idus Ianuarias immolabant ei Romani: asscripti erant Ouidiani versus:

Præsideo foribus cæli cum mitibus Horis,
Et redit officio Iupiter ipse meo.

Ipsæ etiam Horæ lupinis coronatæ Hippopotamum contrectabant, sicut eas Ægyptij depingebant, addebatur hoc distichon:

Si pulcher nos lustra breues fecisset Apollo,
Felix ante alias fida Papia foret.

Huc auctor respexit, si horæ quibus Ticini Regina substitit mutatæ in lustra forent, nihil esset ea vrbe felicius.

In palatio portam reperit Tuscanico opere insignitam, in cuius fastigio hi versus legebantur:

Porrò quid? soboles Regia Margaris
Iam dignata cubili vnica Regio,
Hinc fulgore hominum lumina gemmeo
Virtutis iubare illinc hebetans Polum:
Sic Regina Penates humiles subis?
Maiestate tua sed meritos, vti
Læti redde benigno Indica Margaris,
Cum splendore & odore omnia repleas.

Vbi se recepit Regina, Principibus cunctisque in hospitium suum deductis, ad ignes triumphales ciuitas conuertitur, singulisque fenestris per vrbem vniuersam lumen vnicum

cum poni fecit: turres aliique loci eminentes variis ignium generibus collucebant; accedente maiorum tormentorum boatu, ac fistulatorum strepitu. Postridie iterum videre voluit diuæ Mariæ Magdalenæ brachium religiosissima Regina, quod oblatum ei fuit à Cathedralis Ecclesiæ clero.

Hoc illa venerata ad celebre templum diui Augustini & diui Petri in Cælo Aureo perrexit, quod à Rege Luitprando ab aureo lacunari dictum ita fuit: auditoque sacro ad diui Augustini, eandem ædem martyribus, Luxorio, Cisello, Camerino, Robustiano, Marco & Appiano Episcopo consecratam coluit. Vidit ibidem arcam illam marmoream à Luitprando Rege factam, qui ossa gloriosi diui Augustini cùm Sardiniam popularentur Saraceni, Hippone illuc translata in ea condidit. Sex aureos pannos Reginæ obtulit Senatus, quos grato animo illa recepit, vt ex benigna responsione eius apparuit. Academici, quos Affidatos nominant, duas orationes à Philiberto Belcredo Referendario compositas, & poëmata quinquaginta in nuptias felicissimas exhibuerunt, quæ sua manu benignè recepit. Eadem opuscula Archiduci Alberto oblata placuerunt, vt inter Academicos nomen suum dederit. Discessum deinde parauit Regina, ac obuium primùm habuit Neptunum cancro insidentem cum barba, comis & veste cœruleis circum corpus negligenter reiecta, eratque sic asscriptum:

Quà monstrat Neptunus iter.

Iuno assidebat Iride vecta, cum serenitate ad pedes, quæ vultu cœruleo erat Virgo, columbam candidam capite gestans, annotatum erat:

Quà Regia Iuno
Hac Regina potes carpere læta viam.

Nec deerat Æolus habitu regio cum flamma in capite sceptroque & velo. Quatuor venti præcipui tenebantur colligati. Zephyrus alatus floridum habens in capite sertum. Nigras cum sole rubicundo alas Æthiops Eurus. Boreas barbatus cum pedibus serpentinis, comas niue habebat oppletas. Auster cum alis, barba & crinibus madidis. Sub Æolo vtri inflato, quem penes se habebat, inscripti hi versus erant:

Æolus en ventos vinclis & carcere frænat,
Hesperiæ ad portus lenis vt vnda vehat.

Fluuiorum rex Eridanus brachio innixus vrnæ suæ incumbebat, taurinam faciem apud se habens, Athesis argenteis comis auro intermixtis fluuium in Padum exonerabat. Nymphæ nonnullæ aderant cum vrnis fluuios denotantes, qui in Padum & Athesim influunt. Nec deerat epistylio sua inscriptio:

MARGARITÆ AVSTRIÆ REGVM CÆSARVMQVE FVTVRÆ MATRI VT VENTI ET MARE, DEO ANNVENTE, OBEDIANT, PRECATVR.

Sua igitur Maiestas cùm ad pontem peruenisset, in marmor antiquissimum sequentes versus echoinos obuios habuit:

Quisquis huc intrat deflexo poplite dicat,
Dic prope qui transis, qui portæ limina tangis:
Roma secunda vale, mundi caput Imperiale,
Tu bello Thebas, tu sensu vincis Athenas,
Te metuunt gentes, tibi flectunt colla potentes.

Pontem etiam armatis viris refertum vidit. In postica pontis parte decretum erat Mercurium depingere, viarum præsidem, & Velocitatem cum Delphino: sed hæc opera per gelu manserunt imperfecta, quæ tamen Ciuitas postea absoluet cum hac inscriptione:

Quò te fata vocant propera, meliora sequentur,
Viuéque Ticini tempus in omne memor.

Hæc Petrus Bartolus sic nobis descripsit, typisque mandauit, nos interpretis sumus functi officio.

Vnius diei itinere interiecto Bassinianam venit, quam Plinius Augustam Vacienorum vocat, Ptolemæus Bacienorum, teste Leandro, vbi Tanarus amnis Pado commiscetu

miſcetur. Pons ſuper nauiculas fluuiatiles ſtratus traiectum facilem præbuit. Alexandriam deinde à palea nominatam, cuius rationem apud Leandrum ſtudioſus lector quęrat, ſexaginta ciuibus inſtar ſtipatorum præcedentibus ingreditur. Viginti quatuor viri ſummo loco nati, veſte nitida culti vtrimque incedunt, ac ipſi Senatores ſub vmbella argentea Reginam excipiunt, quæ aſſidente in lectica matre per portas aliquot triumphales materiati operis ad palatium geſtatur.

GENVA.

POSTERO die Bormia amne per pontem item nauicularium traiecto, & quatuor equitum Mediolanenſium turmis comitantibus, ad Genuenſis territorij limites peruenerunt, vbi à quatuor peditum cohortibus, & quatuor Senatoribus reipublicæ nomine honorificè excipiuntur, & itinere bidui prope Genuam perducuntur ad locum amœniſſimum diui Petri Arenoſi, vbi plurimæ illuſtres nobileſque familiæ ſuburbana ſua habēt, palatia verius quàm priuata ædificia: ex quibus pro Reginæ hoſpitio delectum eſt quod Ioannes Maria Spinula magnificum ibi habet, ad Thomæ Palauicini ſplendidas item ædes Archidux diuertit. Senatus vniuerſus cum ſuo biennis principatus Duce Lazaro Grimaldo, cui inſigne imperij gladius præfertur, & frequenti nobilium comitatu obuiam proceſſit, Reginamque breui oratione ſalutauit: quæ deinde lecticâ cum matre conſcensâ, ad vrbem perrexit, arcum triumphalem haud procul à pharo Genuenſi tranſgreſſa huiuſcemodi argumenti. Via quæ à diuo Petro Arenoſo Genuam ducit, ſcopulis pharij promontorij à latere relictis, ſenſim eſt accliuis vſque ad laternæ turrim, vbi in amplam dilatata planiciem, velut in theatro nobiliſſimam cum portu Genuenſem vrbem reſpicit, inde prata virentia, colleſque hortis perquam amœnis atque ædificiis, vti diximus, magnificis, nitidiſſimos & cultiſſimos. Deorſum è litore proſpectus maris mirum in modum oculis blāditur, qui proprius ſuis accolis virtutis eſt & gloriæ ac fortunarum campus. Hic ad naturalem loci amœnitatem reſp. florentiſſima ornatum etiam artis decreuit adiungere, ac regio apparatu triumphalem arcus machinam auguſtiſſimæ domui Auſtriacæ dedicare. In quo deſcribendo à dimenſionibus & propriis Architecturę vocabulis, quæ peritis eius artis, aliis verò non placent, conſultò abſtinebimus, ne potius oſtentantis, quàm rem geſtam deſcribentis, narratio videatur. Tota operis ſtructura marmor æmulabatur, nullis venis intercurrentibus variium, præterquam in hiſtoriis, emblematis, & ſtatuis, certiſque operis ſurſum à coronice partibus, vbi maculoſo marmori erat locus. A coronice ad aream tam in frontiſpiciis, quàm in lateribus ſtatuæ & hiſtoriæ æneo colore erant adumbratæ; ficta in ſtylobatis emblemata cæruleum, ſepimenta viride, frontiſpicia interſecta, ſepta lateralia & obeliſci maculis reſperſum marmor imitabantur. Inſignia, coronæ atque alia ornamenta variis coloribus erāt figurata. Sed vt ſingula diſtinguamus, à dextræ frontis ad D. Petrum Arenoſum ſtylobata incipiemus, cui Caroli v. Cæſaris Auguſti nunquam ſatis laudati effigies erat impoſita, Romano habitu militari, vt & reliquæ ſtatuæ, ſed geſtu cinctuque diuerſæ: Aureo enim alij diademate caput cinctum, ſerto laureo habebant alij, hi ſceptrum manu tenebant, illi aliud armorum genus. Pro emblemate ſub eius pedibus Tunetana expeditio erat adumbrata, & ſedenti Imperatori Rex Muleaſſes in genua prouolutus, fidelitatis Cæſari ſacramentum dicebat, hoc in ſtylobata his verbis ſcriptum erat:

CAROLVS V. IMPERATOR, QVOD APVD CVNCTAS PROPE GENTIVM OMNIVM NATIONES CLARA VICTORIARVM STATVIT TROPHÆA, TVNETO BELLICA LAVDE CAPTO, REGEM RESTITVIT.

Ad ſiniſtram pari loco Ferdinandus Imperator præter ceteras virtutes è re geſta noſcebatur, Turcicâ imprimis fugâ à Viennæ obſidione:

FERDINANDVS IMPERATOR PIISSIMVS IOANNE SEPVSIO PANNONIA EXACTO, REGNO POTITVR, AC INNVMERABILI TVRCARVM EXERCITV IN FVGAM VERSO, VIENNAM NOBILEM VRBEM FORTISSIME FELICISSIMEQVE DEFENDIT.

Iuxta Carolum v. Maximiliani II. Auguſti ſtatua erat poſita cum expeditione quam inſcriptio declarabat:

MAXIMILIANVS II. IMP. MAXIMO CIVILIS BELLI INCENDIO ARMIS PROSPERE EXSTINCTO MVLTA IAZYGVM OPIDA FORTITER EXPVGNAT.

Læuo è regione lateri regnantis Rudolfi effigies reſpondebat, cum depicta Strigonij obſeſſi expugnatione, & hoc elogio:

RVDOLFVS II. IMP. STRIGONIO OPPVGNATIONE EXPVGNATO AVSTRIAM IMPENDENTIS TVRCARVM SERVITVTIS METV GLORIOSISSIME LIBERAVIT.

In dextro arcus latere ac frontiſpicio Genuam ſpectante Rudolfi I. ſtatua erat poſita, cum pictura infrà Cæſaris, filio Alberto Archiducale diadema imponentis, inſcriptio eſt huiuſmodi:

RVDOLFVS I. IMP. AMPLISSIMIS PROVINCIIS QVÆ AB IMPERIO DEFECERANT EVERSIS, AC IN DITIONEM SVAM REDVCTIS, AVSTRIÆ PRINCIPATVM ALBERTO FILIO DONAT.

Ab altera parte Alberti I. Auguſti effigies erat collocata, qui duodecim prœliis victor triumphatoris nomen meruit, ſiniſtro brachio lauri arboris trunco innixus. In tabula quadrata res geſta ab illo multò maxima erat picta, vbi Adolfum Cæſarem VII. ſententia Imperio motum manu ſua interemit. Quod lector ex aſſcriptis verbis colligebat:

ALBERTVS I. IMP. QVI A LONGA VICTORIARVM CONTINVATIONE TRIVMPHATORIS COGNOMEN TVLIT, ADOLFI IMPERIO PVLSI, INGENTIQVE CLADE AFFECTI, OPIMA SPOLIA REFERT.

Sequebatur ab altera parte Albertus II. qui regni Bohemiæ diademate in appoſita tabula cingitur, quod ſcriptum etiam indicabat:

ALBERTVS II. TASCONO RES NOVAS MOLIENTE REPRESSO, BOHEMIÆ REGNVM IN POTESTATEM SVAM REDEGIT.

Ad læuam iuxta Alberti I. ſtatuam Fridericus III. Auguſtus conſiſtebat, qui vt pacifici nomen meruit, ita oleæ trunco, ex quo viridis ſurculus ſuccreſcebat, manu innitebatur. Cui pro emblemate appingebatur Cæſareus cum ſuo Imperatore exercitus, Coloniam à Carolo Burgundiæ Duce obſeſſam, liberans, quod ex his verbis fiebat manifeſtius:

FRIDERICVS III. CVIVS EXIMIA VIRTVTE, ET CONSILII FELICITATE SEMPER EXORTA BELLA ITA OPPRESSA SVNT, VT PACIFICVS IMPERATOR PROPRIO COGNOMENTO APPELLATVS FVERIT, CAROLVM BVRGVNDIÆ DVCEM RELICTA COLONIÆ OBSIDIONE ABIRE COGIT.

In dextro arcus latere ſtatua Maximiliani I. Cæſaris commodo loculamento ſtabat. Memorabilis cædes quæ hoſtilem exercitum prope Ghinegatam penè deleuit, delineata his verbis explicatur:

MAXIMILIANVS I. IMP. INCOMPARABILI MVNIFICENTIA INSIGNIS, PERDOMITIS MENAPIIS ATQVE SICAMBRIS, SVPERATIS BOHEMIS, PANNONIISQVE REPRESSIS, PEDESTRIS DIMICANS APVD GHINEGATAM INGENTES HOSTIVM COPIAS MAGNO ET DIFFICILI EDITO PROELIO FVDIT.

Ex aduerso in simili receptaculo Fridericus Imp. collocatus videbatur, ex apposita tabula vbi Ludouicum Imperij competitorem apud Nicrum fluuium vicit, & huiusmodi scriptura:

FRIDERICVS IMP. LVDOVICVM COMPETITOREM APVD FLVMEN NECARVM ADORTVS, MAGNAM LECTISSIMORVM MILITVM MANVM LONGO INITO PROELIO OCCIDIT.

Pro opere ad dexteram intestino in excauato receptaculo Reginæ statua tam ex habitu regio, quàm ex asscriptis verbis noscebatur:

ADVENTVS, VIRTVS ATQVE CONIVGIVM TVVM, AVGVSTISSIMA VIRGO, LIGVRIÆ LÆTITIAM, AVSTRIACÆ FAMILIÆ CLARITATEM, TOTIVSQVE HISPANIÆ GLORIAM AVGET.

In tabula supra caput quadrata Liguria Nymphæ habitu scopulo insidebat, corbitæ nauis malum amplexa cum rudentibus: fluctibus marinis in veste vndatim pictis, ac pampinis redimita, cui asscripserant hoc distichon:

Virtutes laudesq; tuæ nunc aspice gentis,
Mox similes natos, similes visura nepotes

Reginæ ex opposito latere statuam Philippi III. sponsi Regis effigies blandè aspiciebat, quod scriptura manifestabat huiusmodi:

PHILIPPO III. REGI CATHOL. AVITÆ PATRIÆQVE VIRTVTIS ÆMVLO, LÆTIS REGNI INITIIS OB AVGVSTVM CONIVGIVM EFFLORESCENTI, RESP. GENVENSIS TANTÆ HILARITATIS IN EXOPTATO REGINÆ ADVENTV PARTICEPS, VNANIMI VOLVNTATE DICAVIT.

Quadrata super statuam tabula Genuam Nymphæ similem exhibebat, cum sceptro & Ducali diademate, & delphinum sub sinistro brachio, clauum nauis dextra gestantem, cum hoc disticho:

Viue diu felix, factisq; ingentibus orbem
Implens, imperium profer noménque decúsque.

Ad exitum arcus in simili receptaculo Philippus II. dextram occupabat: superius fani D. Quintini expugnatio ad viuum expressa, quod inscriptio patefaciebat:

PHILIPPVS II. CATHOLICVS REX OMNIVM AMPLISSIMVS ET OPTIMVS HOSTIVM EXERCITV FELICIBVS ARMIS CÆSO S. QVINTINVM VRBEM MVNITISSIMAM EXPVGNAT.

In simili è regione loco Philippi I. statua collocabatur, eiusque in Hispaniam ad accipiendos regni fasces ingressus:

PHILIPPVS I. CATHOL. MAXIMA ANIMORVM OMNIVM PROPENSIONE ATQVE INVICTÆ SVÆ POSTERITATIS FELICITATE HISPANIÆ REX EST ACCLAMATVS.

Intercapedo quæ est inter Reginæ & Philippi II. in transitu arcus statuas, tota erat depicta rebus ad insulam Melitam benè gestis, cum Philippi Regis mandato & auxiliis à Turcica in eam expeditione, grauique obsidione fuit liberata. Rex in pictura armatus stabat, eique equitum Ioannitarum aut Melitensium Ordo, siue militia pro capitis ornamento ædem sacram ferens, magnum in pectore crucis signum, dextra tenens triremis clauum, coronam gramineam siue obsidionalem, notum apud veteres liberatæ obsidionis præmium, reuerenter porrigebat. Historiam inscriptio lectori aperiebat:

PHILIPPVM II. REGEM CATH. CVIVS IN MVLTIS DIVTVRNISQVE BELLIS ADVERSVS CHRISTI HOSTES SVSCEPTIS SPECTATA PIETAS ENITVIT, OB MELITAM SVMMIS OBSIDIONIS PERICVLIS LIBERATAM, MILITIA S. IOANNIS CORONA GRAMINEA DONAT.

Ex opposito in simili inter primum tertiumque Philippum interstitio, memorabilis ad Echinadas naualis conflictus, quo Ioannes Austriacus celebri de Turcica classe vi-

ctoria est potitus, omnium oculos detinebat. Imperator Austriacus habitu militari curru ex concha marina composito, aurigante maris Deo per vndas vehebatur. Neptunus triplici loro equos agitabat, eiusque tridens pro clauo aptatus, triplex in puppi laternæ phari vice ad cursus dirigendi securitatem erat posita. Christiana in nubibus Resp. Palladis more armata Crucis signum vna, altera coronam naualem seu rostratam habebat. Historia per asscripta verba fiebat dilucidior:

IOANNI CAROLI V. IMPER. FILIO CVIVS ADOLESCENTIA AD DISCIPLINAM REI MILITARIS IN OMNI GENERE BELLI VICTORIIS AC TRIVMPHIS EST TRADVCTA, PROFLIGATA INNVMERABILI TVRCARVM CLASSE AD ECHINADAS INSVLAS, CONSERVATORI SVO CHRISTIANA RESP. NAVALEM CORONAM IMPONIT.

Totum opus testudineatum Alberto Archiduci dedicabatur, diuisa in tres partes concameratione, quæ inter quatuor intestini operis statuas erat media; ea tamen proportione, vt duo minores inter tabulam maiorem cernerentur. Hinc Ambianorum quæ est inter Galliæ ciuitates munitissima, picta erat interceptio, cum hac inscriptione:

ALBERTVS ARCHIDVX AVSTRIÆ AMBIANVM INSIGNEM VRBEM INCREDIBILI CELERITATE OCCVPAT.

Inde Hulsti apud Flandros VVasianos præter solitas militares scientiæ regulas, cum hac scriptura, expugnatio:

ALBERTVS ARCHIDVX AVSTRIÆ CRVENTO CERTAMINE EDITO, HVLSTO INCOMPARABILI CVM LAVDE POTITVS EST.

In tabula mediana Caleti inaudita celeritate facta expugnatio videbatur, atque ita legebatur:

ALBERTVS ARCHIDVX AVSTRIÆ CALETVM INGENTI ANIMO VEHEMENTER OPPVGNANS, PARI VIRTVTE OCYSSIME EXPVGNAT.

Asscriptum ibidem erat & hoc distichon:

Iam mirata tuos laudauit terra triumphos,
Nunc per te positis iuuenescunt secula bellis.

Quatuor angularia arcus coagmenta in totidem tabulas erant distincta. Dextrum latus Pax occupabat spiceo serto redimita, cum claudicante Pluto opum deo dextra, corolla oleaginea læua, & referto frugibus gremio, erátque asscriptum:

PAX ALBERTI.

Ex opposito Securitas tenellæ nymphæ habitu super capitis ornatu columbam habebat cum laureo in rostro ramo, iaculum tenens dextra, ac columnæ innitens sinistra, cui affixus erat vespertilio: Virgo erat filice coronata. Quibus hieroglyphicis ex Pierio securitas designatur, quod & verba indicabant:

SECVRITAS ALBERTI.

Picta ex aduerso Victoria venustæ virginis effigie, lauream dextra, palmam tenens læua. In capitis ornatu est accipiter, adstante ad pedes gallo. Vtrumque enim animal ex augurali disciplina victoriæ hieroglyphicum est, asscribebatur:

VICTORIA ALBERTI.

Cui è regione respondebat Religio armatæ mulieris specie, pro hasta Crucem tenens, ad latus stabat elephas, pedibus galerus purpuratorum patrum gestamen, & Episcopi mitra adiacebat, capiti columba radiis cincta ad cultum accedebat; & quænam ea esset, litteræ prodebant:

RELIGIO ALBERTI.

Quatuor vtriusque frontispicij triangulos ad arcus curuaturam sub inferiori zophori coronice totidem figuræ depictæ exornabant; hinc fama tenui amiculo succincta, & pernicibus alis, tubam vna, pagellam chartaceam tenebat altera, secundi Austri flabris sursum delatam, cui inscribebatur:

TERMINAT ASTRIS.

Alterum angulum Gloria occupabat, brachiis & mamillis nuda, aligera & regio diademate

demate coronata, buccinam itidem dextrâ tenens, cornu Amaltheæ refertum frugibus læuâ. Aderat & icuncula puellaris velo cincta subtilissimo, quæ cum mali Persici serto, Veritatis typus erat. Corollas etiam lauream, gramineam, quernam & auream, virtutis militaris præmia, sphæram cum zodiaco signisque appictam Gloria habebat. In scheda cornu copiæ spiratim obuoluta legebatur:

SVPER ÆTHERA.

In postica arcus fronte simili ad dextram loco triceps Æternitas sindone amicta, anguem forma circulari implexum, ac orbem cum Sole & Luna gremio habebat, in capite basiliscum, conueniens ei hieroglyphicum, si Niliaco Oro credimus. Hastæ, quam tenebat diua, circumplicata spiratim erat scheda, & in ea litteræ:

MANET IMMOTA.

Honor in aduerso angulo pingebatur, venusti adolescentis forma lauro coronati, hastæque innixi. Aureus collum torques, armillæ ornabant brachia, in clypeo quem tenebat, suum & Virtutis cognatæ diuæ erat templū, altero pede galeam calcabat, hoc sensu:

IN OMNE ÆVVM.

Hæc sunt machinæ ornamenta ab area vsque ad trabeationem, in cuius zophoro inter triglyphos taurinorum capitum loco, quæ sunt solitæ metoparum sculpturæ, varij generis trophæa erant posita, classica item & bellica armamenta, quæ etiam latera stylobatarum infra, & coronicis supra ornabant: cuius frons quatuor symbola continebat à totidem augustissimæ familiæ heroibus vsitata. Columnæ Calpes & Abylæ, quas laboris sui metas Hercules fertur posuisse, pro recepto Caroli v. symbolo dextram cum his verbis Gallicis occupabat:

PLVS OVLTRE.

Læuam Phœbus cum quadrigis, Philippi II. Regis Cath. symbolum:

IAM ILLVSTRABIT OMNIA.

In posterioris frontispicij eodem item loco, pro Ferdinandi Augusti symbolo, terrestris orbis globus in quatuor partes suis signis distinctus, cum crucifixi Saluatoris effigie, ac Imperij aquilis, verbisque:

CHRISTO DVCE.

E regione globo suo Fortuna insistebat, cui ventus comas in frontem diffuderat, velumque lunato sinu turgidum explicabat, Caroli Ducis Burgundiæ, qui Intrepidi vel Audacis cognomentum est adeptus, symbolum illud esse, verba manifestabant:

AVDACES IVVO.

Oblonga in secunda eleuatione tabula, inscriptam huius molis dedicationem, & amplissimæ Reip. hac in re consilium his verbis explicabat;

VIRTVTI AC FELICITATI INVICTISSIMÆ DOMVS AVSTRIÆ, QVÆ GERMANIÆ DECVS, IMPERII SPLENDOR, ATQVE VNIVERSÆ REIP. CHRISTIANÆ PROPVGNACVLVM, DIVINITVS EST CONSTITVTA, OB INNVMERAS TOTO ORBE TERRARVM VICTORIAS PARTAS, ARCVM TRIVMPHIS INSIGNEM RESP. GENVENSIS LIBENTISSIME DICAT.

In altero frontispicio simili loco & tabula ita scriptum legebatur:

GLORIÆ ATQVE IMPERII FINEM NON TERRÆ, SED CÆLI REGIONIBVS TERMINANT.

Huius eleuationis latus dextrum in duas tabulas quadratas magnas, sinistrum in totidem æquali symmetria abacos est diuisum. In primo Rapitij à Turcarum imperio mirabili celeritate ab Archiduce Carolo liberati picturam, hæc verba edocebant:

CAROLVS ARCHIDVX AVSTRIÆ RAPITIVM MAXIMA VI, PARIQVE CELERITATIS SVCCESSV QVO AMISSVM FVERAT TRVCIDATO TVRCARVM PRÆSIDIO INDVCIAS VIOLANTE, E MANIBVS IMMANISSIMIS HOSTIVM ERIPIT.

In vicina tabula depicta erat eiusdem Archiducis de quatuor mille equitum quos prope Babocciam fudit victoria, quæ legenti hæc verba perspicua fiebat:

CAROLVS ARCHIDVX AVSTRIÆ QVATVOR MILLIBVS TVRCARVM EQVITVM IN FVGAM ACTIS ATQVE NECATIS, BASSAM SESE RECIPIENTEM VSQVE AD SOLIMANNI CASTRA PERSEQVITVR.

Alterius lateris prior tabula naualem Philippi II. Regis Cathol. Antonio victo fugato que victoriam ob oculos ponebat, cum hac annotatione:

PHILIPPVS II. REX CATHOL. TERRESTRI ANTONII EXERCITV DELETO ET FVGATO, EIVSDEMQVE BELLVM INSTAVRANTIS CLASSE CAPTA ET DEMERSA, LVSITANICI REGNI FORTVNATISSIME ADIIT HÆREDITATEM.

Pictura ibidem altera Spiræ obsidionem in memoriam reuocabat, ab Austriæ Archiduce Leopoldo factam, qui à suis virtutibus quas habebat plurimas, equitum gloria dictus fuit, cum quo, Friderico Cæsare fratre eius copias iungente, Ludouicus Bauarus nec manus conserere, nec obsessis opem ferre ausus fuit, quod hoc modo fiebat manifestius:

LEOPOLDVS EQVITVM GLORIA SPIRAM OPPVGNANS LVDOVICVM AD SOLVENDAM OBSIDIONEM FRVSTRA PROGRESSVM, SVAS AC FRIDERICI IMPERATORIS CONIVNCTAS COPIAS REFORMIDANTEM REPELLIT.

Statuæ rectæ fastigio impositæ ex ornatu noscebantur, quibus essent propriæ. In priori enim fronte Felicitas forma muliebri venustissima, hilari vultu, splendido apparatu florido serto coronata, caduceum dextra, cornu Amaltheæ sinistra tenebat, in basi cui insistebat vespertilio, passis ad volatum alis, hominis ad summam fortunam emergentis, ex Ægyptiorum disciplina omen erat, vitis in statuæ veste elaborata, futuræ felicitatis præsagium, vt tradit Pierius. Ad dextram virtus militaris stabat muliebri forma, Gorgone ante pectus cincta, clypeum læua, hastam tenens dextra, cassidi inter plumeum ornatum Sphinx insidebat cum serto oleagino, vtrinque gryphes cælati, in hastæ cuspide gallus & serpens circumplicatus, sculptaque in basi ciconia militiæ hieroglyphicum. Auctoritas matronæ specie figurata, grauitatem vultu exprimebat, expedita & sublata manu potestatem; sceptrum ex querno trunco cælatum, ramis superioribus ita mutuo complexis, vt oculi speciem reddant, Imperij firmitatem denotabat, vt claues quæ cum laureo serto caput statuæ ambiebant securitatem; equus in basi cælatus ex eadem disciplina hieroglyphica, auctoritatis symbolum est. Virtutis matronali effigie simulacrum quadrato saxo vno pede insistebat, anguem dextra, sceptrum tenens læua. Testudo basi insculpta ad eius sexus honestatem pertinebat, Phidia auctore qui Venerem finxit huiusmodi animal pede calcantem. Tertiæ eleuationis bina vtrinque frontispicia orbiculata atque intersecta, totidem aquilæ fulciebant, quæ singulæ vnguibus singula tenebant elogia chartulæ inscripta, ad Imperium spectantia, primum erat:

PROSPERA SEMPER.

Alterum;

ALIARVM OBRVIT OMEN.

Tertium;

DAMNA REPARAT.

Quartum;

OBLATA DIVINITVS.

Fastigiis intercisis semicircularibus impositæ erant statuæ gestu sedentario. Mulier coronata sceptrum manu tenens, mori ramo circumdatum, dextram globo admouens genibus imposito, adstante ad latus grue, quæ lapidem vnguibus sustinebat, Prudentiæ effigies erat. Iustitiam exhibebat nudæ virginis statua, libram dextra tenentis, læua fasces consulares cum securicula, papauere coronata, stante ad pedes vulture, quem pro symbolo iustitiæ ab Hercule esse habitum Herodotus refert. Statua clauam habens rictumque leoninum pro capitis ornamento, querno serto coronata, cui aderat camelus animal roboris indefessi, Fortitudinis erat typus. Temperantiam ex freno & caprifici serto ac stellione

one seu terrestri locusta hieroglyphicorum diligens indagator ab aliis discernebat. In eiusdem eleuationis quatuor tabulis lateralibus totidem pictæ videbantur historiæ: quarum prima erat Ladislai Bohemiæ Regis, defuncto Alberto II. Imperatore matris viduæ opera, in Vngariæ Regem coronatio, quod hæc verba exponebant:

LADISLAO AVSTRIO A BOHEMIS LEGITIMI PRINCIPIS PROLEM AGNOSCENTIBVS DIV EXPETITO REGIVM PANNONIÆ DIADEMA IMPONITVR.

Altera fugam continebat Carinthiæ Comitis ab Alberto I. Cæsare Bohemiæ regno pulsi, quod ex hac scriptura fiebat dilucidius:

ALBERTVS I. IMPERATOR HENRICVM CARINTHIÆ COMITEM EXPELLENS, FILIVM SVVM RVDOLFVM BOHEMIÆ REGEM CONSTITVIT.

Ex altera parte Carolus V. Cæsar Augustus Saxoniæ Duce & Hassiæ Lantgrauio supe-ratis indulgebat, cum hoc singularis pietatis elogio:

CAROLVS V. IMP. INFERIORIS GERMANIÆ PRINCIPES REBELLANTES BELLO DEVICTOS ITA VENIA DONAVIT, VT INCOMPARABILIS CLEMENTIÆ LAVDES PROMERVERIT.

Vicinæ huic tabulæ penicillo inducta erat eiusdem Caroli V. de Ioanne Friderico Saxoniæ Duce memorabilis victoria, de qua ipse Cęsar ad Iulij titulũ, quem Pontico triumpho præferri iussit, alludens, mutata nonnihil ad pietatem Christianam sententia, protulit hæc verba, VENI, VIDI, DEVS VICIT. Eratque exaratum ad historiam explicandam:

CAROLVS V. IMP. IOANNEM FRIDERICVM SAXONIÆ DVCEM EGREGIO CONATV CONFLIGENTEM, IVSTA ACIE MEMORABILIQVE PVGNA PROFLIGATVM FELICITER CAPIT.

In vtroque frontispicio permagna insignia collocabantur, ab ea parte quæ D. Petrum Arenosum spectat. Augustissimæ domus Austriæ stemma gentilitium, cum imperiali diademate, à bona Fortuna & bono Euentu sustentabatur; hæc matronæ effigie cum clauo nauis, & cornu copiæ sub insignibus reflexo, floribus, frondibus, frugibusque referto: ille forma adolescentis hilari aspectu pateram tenebat, cum stella in capite, Amaltheæ etiam cornu triticeis plenum spicis ac papauere Cereali, eodem erat modo, quo alterum appositum. Sub eorum pedibus Maronis vaticinium huiusmodi legebatur:

Nec metas rerum nec tempora ponunt.

Genuam versus in diuiso eiusdem magnitudinis scuto, hinc Regis Hispaniarum, inde Reginæ insignia ponebantur, quæ simul aurei velleris torque cingebantur: duo itidem virilis sexus diui insignia sustinebant: Hic nimirum Thalassius, cum sago militari, qui à raptu Sabinarum inter numina locum reperit; ille iuuenis venustissimi formâ Hymenæus erat coronatus floribus & amaraco, dextra facem tenens, sinistra flammeum lutei coloris, croceosque in pedibus soccos, eratque asscriptum:

FAVSTO CVM SIDERE.

Quatuor obeliscis qui in operis fastigio totidem angulos occupabant, passis ad volatum alis impositæ erant aquilæ, & in singulis lateribus symbolum depictum, ab eiusdem volucris natura, primum huiusmodi:

PERNICITATE EXCELLIT.

Alterum:

SVPEREMINET OMNES.

Tertium:

SVMMA PETIT.

Quarto loco haliæëtus clarissima oculorum acie se librabat, visum in mari piscem diffissis pectore aquis rapturus, cum hoc elogio:

INTVITV PRÆSTAT.

Quinta

Quinta eius erat generis, quem γνήσιον vocant, velutgenuinum, solumque originis in corruptæ,quia

NON DEGENERAT.

Sexta per lineam perpendicularem sursum tendebat:

RECTA NITITVR.

Septima magnum variarum alitum numerum in fugam vertit:

EXAGITAT OMNES.

Octaua Iouis erat armigera fulmen vnguibus ferens:

LONGE LATEQVE.

Pro nono emblemate ad conspectum aquilæ serpens se ad siluam recipit occultatque:

VENENOSOS FVGAT.

Aquila colubrum vnguibus stringens per eundem circumplectitur:

HAVD MINVS VRGET.

Nido in altissima rupe posito aquila saxum infert:

FIRMAT SEDEM.

Aquila duodecima pullos suos cogit aduersos Solis radios intueri:

NON FALLAR.

Sola nido insidebat aquila pro emblemate decimo tertio:

VNDIQVE TVTA.

Symbolum decimum quartum ab eiusdem auis indole sumptum, cum vno pullo in nido picto,duobus excidentibus:

EDVCAT VNVM.

Penultimum emblema aquilam exhibebat lapidem gagatem nido inferentem:

VT TEMPERET ÆSTVM.

Sicut aëtitem pro vltimo symbolo, cui erat annotatum:

VT ARCEAT NOXIA.

Atque hæc quidem erant præclaræ huius machinæ structura & ornamenta, quæ tan spectatores, quàm lectores oblectabant, ad quæ auditus voluptas accedebat ex Musica harmonia.quæ per omnis generis instrumenta ἐμπνευστὰ καὶ ἐντατὰ inflari intendique solita, in tersonantibus ex arte vocibus præstantissimis,attentos omnes faciebat, quemadmodum Iacobus Mancinus hæc scriptis illustrauit sua lingua editis.

Classis ornatissima triremium quadraginta duarum,nauesque onerariæ, quæ ibi eran plurimæ, in conspectu Reginæ procedentibus regia & prætoria, litorali nauigatione Re ginam comitabantur, quæ cùm in palatium Principis Auriæ se receperat displosis tor mentis admirabilem & per curuos litorum sinus geminatum fragorem ediderunt.

Angularibus palatij vtrinque lateribus affixa Hispanico & Italico idiomate huiusmo di inscriptio,ad instar ænigmatis lectores detinebat:

DEI ET REGIS BENEFICIO NIHIL HIC EST INTVS A QVOQVAM COMMODATVM.

Ad cuius solutionem non requiritur Oedipus,nam responsum fuisse ex offensiuncula haud obscuro argumento quilibet animaduertit, & originis coniecturam non aliund capit,quàm ex alicuius excusatione, vt mores sunt aulici, plus satis officiosa : se nimirum in prouincia peregrinum & hospitem veniam deprecari,si suam Reginę proficiscenti ob seruantiam non satis testatam pro eius dignitate facere potuerit. Mirandum verò non es se si in hoc officij genere ab indigenis superetur, qui siquid ipsis desit,à cognatis & affini bus sumere possunt commodato. Vt vt sese res habet,nihil noui accidit fortissimo Auria Principi,si præter maiorum claritatem & gloriam æmulum aliquem habuerit præstan tis suæ florentisque fortunæ.

REGINA cum matre & Alberto Archiduce ad decimum sextum Cal. Martij sacro sanctos præcursoris Domini cineres aliásque reliquias,quæ in summo templo Ge nuæ cum magna veneratione asseruantur,religiosè visitauit, datoque de vasis colligendi mandato post triduum conscendit, & classem ad portum Sauonensem appulit. Ibi ali

quo

quot diebus ob aduerſam tempeſtatem in ſtatione conſtiterũt,ac pia interim loca,ædemque Diuæ Virgini Miſericordi ſacram, miraculis claram ſemel & iterum acceſſerũt. Aura deinde Calendis Martiis aſpirante, multaq; Genuenſis ditionis opida præternauigantes,Naulum,Finarium,Burgetum,Albingaunum,portum Mauritij, diui Remi Fanum, vallem Oneliam, Villam Francam, ſiue portum Herculis Monœci & Niciam, quæ omnes claſſem Regiam crebra tormentorum diſploſione ſalutabant, ad diuæ Margaritæ inſulam peruenerunt,deſertam quidem ſed aquationi opportunam. Hinc ad portum Tolonum, Camatullicum quidam ex Plinio vocant,alij Taurentium, prope Galliam Narbonẽſem nauigant. Ciuitas munitiſſima eſt,& diui Cypriani ſacris oſſibus nobilis. Nonnullis ibi diebus commorati ad portum Maſſiliæ contenderunt, & in anchoris ſubſtiterunt. Dux Guiſius prouinciæ Narbonenſi præfectus Galliæ Regis nomine, quæuis officia cum beneuolentia & obſeruantia quãta potuit maxima Reginæ obtulit & exhibuit, & claſſem commeatu recreauit & iuuit. Regina è regia ſua naui non deſcendit, niſi vt rei diuinæ, quæ ſub poſitis quotidie in litore tabernaculis celebrabatur, intereſſet. Archidux Albertus cum duabus triremibus Maſſiliam acceſſit, ibiq; viſitatis Sanctorum reliquiis, & pio illo loco vbi diua Maria Magdalena poſt diſcipulorum Domini diſperſionẽ Maſſiliam aduecta in ſumma ſanctimonia vixiſſe perhibetur, ad claſſem reuerſus eſt.

DECIMO autem tertio Cal. Aprilis ſinu Narbonenſi traiecto in portum ſunt delati, qui veteribus Iliberis, & eiuſdem nominis retento veſtigio Colibre adhuc dicitur, ...ltem veriſimilius quàm Ceruaria Nebriſſenſis. Inde oram maritimam Tarraconenſis ...Hiſpaniæ legentes Rhodam portum & Lunarium promontorium, ipſam denique Bar...nonem celeri remigio prætereuecti in portu conſtiterunt, vbi fluuius Hiſpaniæ nobiliſ...mus Iberus, duplici oſtio in mediterraneum mare ſe exonerans inſulam efficit & por...m,qui ad ſimilitudinem Africanæ Ruſpæ olim nomine, Alfaques vulgo dicitur. Hinc ...l Regni Valentiæ oram eſt peruentum, curſuque peracto in portu Binaros, ſic Hiſpani ...m nominant,Regina deſcendit,miſſusque ad Regem Principis Auriæ filius qui de ſe...nda nauigatione & aduentu incolumi certiorem eum faceret. Pridie Cal. Martias ter...ſtri itinere ad diui Matthæi fanum perrexerunt, quo loco eodem tempore Dianij ſiue ...eniæ,vt nunc vocatur,Marchio curſu publico ſuperuenit, qui Reginæ, qua par eſt re...rentia ſalutatæ,mandata à Rege accepta expoſuit. Vnde ad Gabannas,tum ad Villam ...egalem (locorum ſunt nomina) feliciter progreſſi, Regina cum matre ad Sagunti rui...s,vbi nunc Moruedre vicus eſt,iter ſuum inſtituit. Archidux Albertus eſſedo expedito ... Regem perrexit(qui eum complexus eſt incredibili beneuolentia) & dulciſſimã ſuam ...onſam Infantem sereniſſimam. Non hîc amoris mutui indicia referemus, nec primi ...ngreſſus deſideria & blanditias; nos enim horum Principum optatiſſimo conſpectu ...otidie fruentes,rarumque ſanctiſſimæ coniunctionis huius exemplum intuentes, faci...colligimus quales fuerint illi aditus,quantoque cum affectu, quanta beneuolentia no...coniuges ſe conſpexerint,allocuti ſint,exceperint. Vtriuſque præſentiâ & affinitate ex...to potitus,ad viſitandam Auguſtam matrem Madricium proficiſcitur, ibique quatri...o commoratus,Valentiam reuertitur. Rex interea ſponſæ ſuæ videndæ deſiderio haud ...diocriter affectus diſſimulato habitu equitis cuiuſdam Regis nomine ad Reginam ſa...andam miſſi, ad eam ſeſe contulit. Qui vbi fuit agnitus per matronas nobiliſſimas, ...s in ſuo comitatu Regina habebat,non diu amoris mutui in forma ac ætate vtriuſque ...entiſſima igniculi ſe celarunt.

VALENTIA.

DECIMO quarto Cal. Maij anno nonagesimō nono solemnem introitum Valentiæ fecit, Regali reuera cultu & magnificentia, ac tanta Principum & nobilium diuersarum nationum frequentia, tam ingenti satellitum & à pedibus ministrorum stipante caterua, vt iusti exercitus numerum adæquaret. Ad pompæ dignitatem vestium splendor summusque accedebat ac par omnium elegantia, vt non modò colorum varietas, liureas vulgò nuncupant, in quo officio & honesto luxus genere magnates Hispanorum reliquis nationibus longè antecellunt, sed radiantis auri fulgor omnium oculos præstingueret.

Tres arcus Triumphales ciuitas erexerat, primum ad portam qua ingressa fuit, de Serranis dictam, alterum in egressu, tertium in foro, qui centum pedes attollebatur, latitudini ferè ducentos tribuebant. Tribus portis distinguebatur, quæ singulæ quatuor columnas Corinthias cum omnibus suis symmetriis elegantes ex architectonica scientia obtinebant. Erat & picturarum ornatus celebri manu factus: muliebris figura armata bellatrix in fugam vertebat numerosum exercitum, eam denotabant hi versus Hispanici:

Reyna de Francia, diosa de la guerra
Fue Radegundis en librar su tierra.

Quos sic Latinos fecimus:

Gallorum Regina fuit Radegundis, at hostes
Cùm fugat, horrendo furit vt Bellona flagello.

Ex altera parte muliebris item forma ante templum erat picta, cum his verbis:

La Española Isabel al mondo espanta,
Fundando a santa fe por la fe santa.

Exemplis, Isabella, tuis mysteria Christi
Fundantem mundus vidit & obstupuit.

Habebat machina suum epistylium, zophorum & coronicem proportione conuenienti, pro inscriptione hæc verba legebantur:

D. MARGARITÆ AVSTRIÆ D. PHILIPPI III. HISPANIARVM REGIS POTENTISSIMI VXORI CARISSIMÆ. S. P. Q. V. DICAVIT ANNO M. D. XCIX.

Summum fastigium in columellas desinebat cum mutulis quibusdam & angularib[us] obeliscis, quibus erant affixa Valentiæ insignia. Medianum fastigium magis assurgeba[t] & in sphæram brachiis duobus sustentatam cum his verbis terminabat:

PARA MAS SI MAS HVVIERA.

PLVRIBVS SI PLVRES ESSENT.

Mundi scilicet, quibus sustentandis & regendis duo hæc brachia sufficerent.

Accedebat tholus cum obelisco & Regiis insignibus. Posterior arcus facies non m[i]nori quàm anterior apparatu exornabatur, pictura solum differebat. Dextram occup[a]bat tribunus militaris alterum eiusdem professionis virum medium amplexus, mente[m] auctoris verba explanabant:

A Oton vence Rodulfo, y dale vfano
Luego a besar la victoriosa mano.

Auspicijs, Rudolfe, tuis deuincis Othonem,
Victricémque manum deuictum agnoscere cogis.

Ad ſiniſtram exercitus fugiens his verbis explicatur:

Buelue Oton afrentado, y Etelfrida
No quiere en la cuidad dar le acogida.

Debellatus Otho redit, Ethelfrida recuſat
Vrbe virum tota, victúmque à mœnibus arcet.

In arcu poſtremo quatuor illæ diuæ, Pallas, Diana, Iuno, Venus, ſuum ſingulę elogium proferebant, hoc Palladi aſſcriptum:

Aunque ſoy Reyna, tuyo es el Reynado,
Pues lo ſoy del ſaber que tu me has dado.

Sum quamuis Regina, tuum eſt regnare per orbem,
Eſt tua qua regno ſapientia, quam mihi tradis.

Illud Dianæ in hunc modum:

Soy de la caſtidad Reyna, y ſoſpecho
Que toda la que tengo eſta en tu pecho.

Sum caſti Regina thori, ſed ſuſpicor illud
Munus habere tuo conceſſum munere Virgo.

Iuno gloriabatur:

Suerte a los caſamientos atribuyo,
Y la mayor que puede ſera al tuyo.

Connubiis præſum felicibus, at tibi fauſtum
Et felix reliquas inter conferre neceſſe eſt.

Veneris item partes erant:

La Reyna del amor ès mi appellido,
Y de ti el que tengo he receuido.

Nomine diua vocor Regina & mater amoris,
Sed mihi, diua, tuis vruntur pectora flammis.

In duabus item tabulis quadratis hiſtoriæ depictæ, hæc Carolum v. referebat coronam Imperij auo Reginæ transferentem cum aſſcriptis hiſce verbis:

La corona da Carlos a tu aguelo,
Canſado de eſpantar con ella el ſuelo.

Cedit, & Imperio ſe Carolus abdicat vltrò,
Vt ſceptrum concedat auo quo terruit orbem.

Altera Turcicum exercitum proponebat copias formidantem Caroli & fugientem, hæc verba explicabant:

De Carlos quinto de tu aguelo hermano
Huye Reyna de Eſpaña el Otomano.

Viribus arma tuis Othomannica ſæpe fugaſti,
Carole, dum cælo transfers ex orbe triumphos.

Inter hos arcus nouem currus triumphales exhibuit Valentia, totidem litteris è quibus Auguſtiſſimum Reginæ nomen conſtat, eleganter dedicatos: ſinguli vnam ſeptempedalem inauratam vehebant. Primus currus litteram M. ob oculos ponebat, viuasque mulieres ſiue heroinas, quarum nomen à littera M. exordium ſumit: hæ erant Medea, Marcia, Marpiſſa, Melpomene, cultu ornatuq; ſplendidiſſimæ: Secundus Artemiſiam, Amaltheam, Atalantam & Arachnen ſpectatoribus offerebat: Tertius Rhodopen, Radegundim & Roxanem: Quartus Galianiram, Galaten & Galateam: nomina ſunt ex iis hiſtoriis quas Hiſpani in delitiis habent: Quintus Abderitem, Amalaſuntam & Amazones:

Sextus Ruth, Rachel & Rhodiam: Septimus Iunonem, Io & Iridem: Octauus Turiam & Terpsichorem: Vltimus Argiuam & Ariadnen. Ingressus autem fiebat hoc modo: Quinque turmæ equestres totum agmen ducebãt, tum triginta equites tympanistæ cum buccinatoribus & Regiis tubicinibus per vices alternas sonitu omnia implentibus. Sequebantur nulla habita ordinis prærogatiua aulici generisque amplitudine clarissimi quadringenti, equis vestibusque excultissimi. Famuli omnibus erant his sex, illis octo, his duodecim, aliis viginti, nonnullis vigintiquatuor & plures, amictu omnes splendidissimi. Pratum dixisses mense Maio variis florum generibus exornatum. Septingenti erant qui habitum Reginæ coloresque gestabãt ex flauo, rubro & albo holoserico ferè omnes. Post equites quatuor corynephori, maçeros Hispani vocãt, tum Reginę œconomi atque ex Hispaniæ magnatibus sedecim, deinde caduceatores cum Regiis insignibus in veste acu pictis, tum magnus œconomus, posteà stabuli præfectus pedibus incedebat. Regina gradario candido vehebatur sub vmbella aurea, quæ à Valentianis viginti nobilissimis concinnè gestabatur: Equum sericis aureisque funiculis seu habenis Valentiæ item proceres, aliis numero pares vtrinque ducebant. Vestis Reginæ erat aurea & argentea vnionibus & gemmis pretiosissimis conserta, vt nihil ad ornatum cultumque desideraretur. Sequebantur Archiduces mater & Albertus cum Reginæ gynæceo, adequitantibus nobilibus item viris. Rhedæ & carpenta sex & quatuor equis iuncta, quæ clarissimas genere mulieres vehebant, extremum agmen claudebant. Hac pompa (qua nemo splendidiorem vnquam vidit, nec opulentiorem, nec varietate delectabiliorem, si spectes nationes & amictuum nitorem, neque pulchriorem, aut numero maiorem, nec quisquam litterarum monimentis consignauit: dicuntur insumta tricies centena coronatorum millia) portam transgressa, ad templum est deducta. Suggestum ibi erat nouem pedes altum, quod nauem Ecclesiæ totam occupabat, gradibus commodissimum, vsque ad summum altare productum.

Templum ornabatur tapetibus & aulæis pretio & arte exquisitissimis. Summum altare erat instructum, summatim dicam, regio apparatu: ante quod editior puluinus aureis pannis instratus, trium hominum capax, alius item quinque, flectendis genibus erat percommodus. Huc se Regina contulit cùm prius Crucem reliquiis insignem esset exosculata à Patriarcha Archiepiscopo Valentiano reuerenter porrectam. Cùm autem Regia eo Maiestas cum Infante serenissima per scalam secretam descendissent, Nuncius Apostolicus post solennes cæremonias his verbis Regem allocutus est: CATHOLICE ET POTENTISSIME REX approbat & ratificat sacra Catholica Regia vestra Maiestas matrimonium quod serenissimus Archidux Albertus tanquam procurator vestræ Maiestatis & eius nomine contraxit cum Catholica & serenissima Regina Margarita hîc pręsente, & quod sanctissimus Papa noster Clemens more solemni celebrauit? Cùm Rex respondisset, Approbo & ratifico, conuersus Nuncius ad Reginam, eadem verba præiuit, quibus cùm assensum suum præbuisset, subdidit Nuncius, Et ego ex parte sacrosanctæ Romanæ & Apostolicæ Ecclesię hanc approbationem & ratificationem matrimonij inter Maiestates vestras hîc præsentes contracti & celebrati per Sanctissimum Papam nostrum Clementem recipio. Deinde accedens ad Archiducem similiter eum interrogauit de matrimonio nomine Infantis Serenissimæ cum Antonio Sessæ Duce procuratore eius contracto, quemadmodum eandem percontatus est. Cùm vterque annuisset, approbationemque Nuncius recepisset, omnes simul ad altare accesserunt, genibusque flexis, sacrisque precibus decantatis, coniugia solemniter celebrata sunt. Discessum est inde ad palatium, vbi festiuitas nuptialis, quãta fieri potuit magnificentia, peracta est, & producta in dies octo, nullo genere spectaculorum, quibus animi recreantur interea cessante. Exstructum ibidem erat theatrum quod sexaginta mille homines capiebat, spectandis ludis opportunum, tauri puta venatione, ac mutua cannarum Afrorum more eiaculatione, equestribus etiam certaminibus & si quid est aliud ex Hispanicis delitiis. Octauo spectaculorum die Albertum Archiducem, aliosque duos Principes Rex aurei Velleris ordine ornauit. Paucis post diebus, ac pridie Idus Maias Barcinonem peruenerunt, ibique

quatri-

quatriduo commorati dum Regia paratur inauguratio, Rex vrbe egressus cum ingenti magnatum Hispaniæ comitatu introitum solemni pompa perfecit. Ad primum pontis aditũ mirabili artificio, velut cælo missus alatus Genius præstãti vocis modulamine Regem salutat, ipsiq; clauem auream possessionis signũ tradit. Perfecta eodẽ die aliisque sequentibus Barcinonensi & Tarraconensis Hispaniæ cum summo applausu solemnitate, Archidux Albertus cum Infante coniuge de rerum Belgicarum statu soliciti, amoris à Rege affectusq; incredibilis significatione, & coniunctissimæ eius volũtatis declaratione peramanter accepta, studiorum præterea & officiorum demonstratione cum omnium gaudio vtrinque exhibita, ad prouincias suas quàm maxima possunt celeritate contendunt, ac septimo Idus Iunias omnibus ad nauigationem paratis classem conscendunt, & Tarraconense litus præteruecti, traiecto sinu Narbonensi, oramq; Ligusticam legentes, in portum Genuensem feliciter appulerunt: atque ab eiusdem Reip. Senatu cum amplissimo suo Duce Laurentio Sauli, in Grimaldi demortui locum suffecti è triremi descendentes, ad Principis Auriæ palatium deducũtur. Ipso autem D. Ioanni Baptistæ festo die, solemni pompa Genuam ingrediuntur, viamque transeuntes vbi sua statua vtrique erat posita ad D. Laurentij ædem perrexerunt, & in templi prothyro ab ordine Ecclesiastico sub insigni vmbella excepti, rei diuinæ interfuerunt, qua peracta, sacrosanctas diuorum reliquias summa cum veneratione perlustrarunt. Nihil deinde omiserunt Genuenses, quàm diu apud illos fuerunt, quod ad cultum, honorem atque obseruantiam, quam Austriacis Principibus exhibere consueuerunt, desiderari posset. Pridie Cal. Iulias Genua excesserunt, postero autẽ die relicta Liguria ad limites Insubriæ in opido Serauallis præfectus Mediolanensis cum septem equitum turmis, armis & equestri ornatu instructissimis, comitatum auxit, & vlterius deducẽdi prouinciam suscepit. Dertonam eodem die intrauerunt, cuius opidi ciues erectis duabus portis triumphalibus, alioq; honoris genere exhibito, officio suo non defuerunt; quemadmodum nec Vogeriæ incolæ, quam alij Vigeriam, vicum Iriæ Antoninus vocat in suo Itinerario.

TICINVM.

TICINVM hinc tendentibus pons super scaphas fluuiatiles stratus, cum suis in aditu & exitu portis, transitum Padi commodum præbuit. Ticinenses non minori suas Celsitudines cultu & obseruantia, quàm Reginam excepeũt, nobilitate omni & ciuibus honestissimis obuiam effusis. Exstructis similiter portis triumphalibus, omnium Italorum hac in parte studium & officium superarunt, ac contentione quadam de inuentionibus insignium, symbolorum & inscriptionum inter Academicos, operique publico præfectos orta, verum fuisse Hesiodi illud de honesto æmulationis genere, deprehensum est: Affidatis itaque Academicis ea prouincia fuit demandata. Ad portæ ingressum, quæ noua fabricata est, & ex marmore tota constat, hæc inscriptio ob oculos fuit:

AVGVSTISSIMIS ISABELLÆ ET ALBERTO AVSTRIIS CONIVGIBVS FELICISSIMO INGRESSV TICINENSEM CIVITATEM BEANTIBVS, POPVLVS PAPIENSIS GAVDIO TRIVMPHANS SVMMA ET OPTIMA QVÆQVE A DEO OPTIMO MAXIMO PRECATVR.

Ad latus dextrum picta erat Æternitas Solem Lunamque manibus tenens, asscriptusque titulus: AVSTRIACI IMPERII PERPETVITATI.

Ad læuam Salus muliebri forma quæ ante aram consistens, serpente circumplicatam, dextrâ pateram, hastam alterâ tenebat, appositumque erat:

AVSTRIACÆ SALVTI.

Hanc portam transgressis, magnamque viæ partem quę noua vocatur, arcus triumphalis statim fuit obuius architecturæ inuentionibus delectabilis, ædes vicinas longè superans. Germania Inferior ibi conspiciebatur cum suis insignibus, muliebri habitu, hastam tenens dextra, cubito sinistro sedi innixa, in qua insignia Austriæ notabantur, prope vestis

laciniam fracta ſparſaque iacula apparebant, quibus erat aſſcriptum:

SECVRA QIESCO.

In eadem eleuatione Picardia prouincia forma muliebri captiua videbatur, manibus poſt terga ad arborem religatis, de qua trophæa varia dependebant. Pedibus inſignia aduoluta iacebant & huiuſmodi verba:

DAT TANTVS SOLATIA VICTOR.

In ſuperiori eleuatione inſignia Auſtriaca ab omnibus noſcebantur, ſub quibus in tabula maiuſcula pingebatur coloribus amœniſſimis Bellerophontes eques, qui cum Pegaſo alato deſcendens triformem Chimæram interficiebat flammas euomentem, hoc verba declarabant:

INDOMITAS VIRES CONSILIO DOMVIT.

Infra hanc inſcriptionem auctor oſtendebat ad quem reſpiciebat:

SERENISSIMO ALBERTO AVSTRIÆ ARCHIDVCI TOTIVS CHRISTIANÆ REIP. PROPVGNACVLO, FLANDRIÆ PACIS AC EVROPÆ TRANQVILLITATIS PARENTI, TICINVM.

Sub coronice in triangulari ſpatio Leonis ſymbolum erat pictum, quo viſo metum præſeferebant Equus, Lupus & Aries, atque alia animalia, quibus cum bello quædam eſt affinitas, cum hac proſopopœia.

TE VISO LANGVEMVS.

In altero latere leo ſolus ambulabat, cui erat aſſcriptum:

MITIS ET FEROX.

Sub teſtudine quatuor ſpatiis ſequentia ſymbola diuidebantur; per funem ſcilicet è porta quadam intenſum ruptumque laurea decidebat, Imperij augurium, cum verbis:

CINGENT FATA CRINES.

Deinde inſignis Iulij Cæſaris equus, pedibus propè humanis, & vngulis in modum digitorum fiſſis, qui orbis imperium portendebat:

TE QVOQVE MAGNA MANENT.

Pecoris in alio quadrato figura aureo vellere fulgebat, aſſcriptis his verbis:

PROFERES IMPERIVM.

Vltimo loco aquila vnguibus caduceum tenens in copiæ cornu duplici, quod hæc verba declarabant:

AVREA SECVLA CONDET.

In tranſitu arcus hinc Pax aligera cum olei ramuſculo, verbiſque:

TERRA MARIQVE PARTA.

Inde Victoria globum pede calcans, palmam & coronam lauream geſtabat, quibus addebatur: TVIS SEMPER PROPITIA GESTIS.

Dexter ſtylobata Europam exhibebat monochromate adumbratam, quæ tauro vecta hâc cornu prehendebat, illâ nidum halcyonis ſuſtinebat, cum titulo:

EVROPÆ TRANQVILLITATI.

In altero femina duos geſtabat in gremio infantulos, duobus aliis exultim luſitantibus, aſſcripta erant hæc verba:

TEMPORVM FELICITATI.

In poſteriori arcus parte, quæ ſolâ inuentione differebat, Hercules in medio Acheloum ſuperabat: VIRTVTI CESSERE DOLI.

Inſcriptio his verſibus duobus continebatur:

Non odium terrore moues, nec frena reſoluit
Gratia, diligeris pariter, pariterq; timeris.

Trianguli oppoſiti duo ſymbola proponebant, accipitris vnum, quod verba denotabant: SEMPER VICTOR.

Et monocerota ex vulgata opinione cornu ſuum aquis immergentem, ac venenoſa animalia propulſantem, quod deſignabatur:

NOCITVRA COERCET.

Dexter

Dexter ſtylobata Fortunam habuit pictam cum clauo nauali, & copiæ cornu. Alter Prouidentiam cum globo & haſta, aſſcriptum vtrique:

AVSTRIACÆ FORTVNÆ. AVSTRIACÆ PROVIDENTIÆ.

Ad ingreſſum palatij, quod erat inſtructum in ædibus ampliſſimi Ioannis Petri Nigri, hæc inſcriptio legebatur:

REGIO STEMMATI ISABELLÆ ATQVE ALBERTO, PRINCIPIBVS AC CONIVGIBVS PARI FIDEI, PIETATIS, ET RELIGIONIS GLORIA PRÆSTANTIBVS HAS ÆDES REGVLORVM OLIM INSVBRIÆ DECVS AC DELICIVM NEQVE HVMILIORES ÆSTIMATAS, NEQVE TANTIS NVMINIBVS INGRATAS ESSE ITERATÆ PRINCIPVM REDEVNTIVM VICES TESTANTVR.

Fornicem triumphalem qui ſequebatur tempore excluſi perficere nequiuerunt, architectura tamen inſignem. Pietas in ſecunda eleuatione habuit ſeptem præcipuas heroinas Auſtriacas, tres Imperatrices, & quatuor Reginas, in zophoro legebatur:

Sola tenes titulos quotquot poſſedimus omnes.

Altius paulò coloſſea Iunonis figura apparebat, quæ manu diadema videbatur porrectura, ſic enim loquebatur:

Accipe quam tribuas natis clariſſima rerum.

Palladis coloſſus ex altera parte palmam dabat cum his verbis:

Accipe pro meritis palmæ victricis honores.

Notabatur in coronice huiuſmodi ſcriptura:

CLARÆ EVGENIÆ ISABELLÆ PVDICITIÆ ET CASTITATIS TEMPLO, ET ALBERTO HEROVM MAXIMO TICINENSIS CIVITAS.

Intercolumniorum loculamentum aram argenteam cum flamma oſtendebat, quæ ante Auguſtas ferri ſolet, vt Lipſius annotauit ad librum primum Annalium Taciti. Qui hanc ignis præferendi originem temporibus Antoninorum tribuit, vt ex Herodiano in Commodo refert de Lucilla eius ſorore, item de Marcia eius concubina: ſic de Pertinace apud eundem. Citat idem M. Antoninum in libris vitæ ſuæ, eumque morem ait Romam traductum è Perſis, quorum regibus prælatus ignis, vt ex Xenophonte lib. 8. & Aſiaticis ex Ammiano lib. 23. Aſſcriptus fuit huiuſmodi titulus:

TE DVCE.

In ſiniſtro, palmæ arbor cum ſuis fructibus in coronam plexus, trunco adiacebat lapis alectoria, alludens ad Milonem Crotoniatam, qui in certaminibus ea vſus dicitur, inuictuſque fuiſſe, addebaturque:

SINE TE.

Eodem loco Caſtor & Pollux in candidis equis, cum ſtella in capite noſcebantur, verſibuſque:

Tyndaridæ iunxit quos iam concordia fratres,
His quos nectit amor ſidera clara manent.

In arcus teſtudine diſtinctis locis ſpatiiſque pictus erat leo ſuperans elephantum:

DEXTERITATE AC VIRIBVS.

Monoceroti & fonti circunſtant animalia, nec audent accedere, niſi intincto eius cornu, hoc verba explicabant:

NI PRIVS IPSE.

In poſteriori arcus parte Mercurius cælo deſcendens ad inferos fugabat Diſcordiam, Inuidiam, & Furias, aliaque monſtra humanam quietem perturbantia, ad illa enim hic ſermo ſpectabat:

ABITE ILLVC VNDE MALVM PEDEM ATTVLISTIS SECVLI INCOMMODA.

Prope portam D. Mariæ in pertica dictam, arcus triumphalis inſcriptum habebat:

QVÆ

QVÆ OLIM AVSTRIACÆ GLORIÆ AC TRIVMPHIS EXCIPIENDIS PATENS FVIT, EADEM AVGVSTISSIMIS ISABELLÆ ET ALBERTO PRINCIPIBVS FELICISSIMI ITINERIS AC MAXIMARVM VICTORIARVM AVSPICII INSIGNIVM RECLVDITVR IANVA.

Phœbum in latere pictum hîc videbant imberbem, radiis cinctum atque aurea chlamyde, cum ocreis inauratis, lyram tenentem, altera sagittas asscriptis verbis:

SPONTE SVA.

Ex altero latere Luna seu Diana cæruleam amicta vestem stellis plenam, cum iaculis in manu. Quatuor elementa in totidem quadratis erant depicta, igniq́ue asscriptum:

FVLSERE IGNES.

Aeri:

LIBER NVBIBVS ÆTHER.

Aquæ:

ORBIS DEVICTA VICTRIX.

Terræ:

AVSTRIACO PATET IMPERIO.

Nec bonum Euentum oblitus erat pictor, magnificè excultum, pateram vnâ, spicas & papauer tenentem alterâ, vt nec fauorem Diuinum nudi & aligeri iuuenis forma, cum oculis obuolutis, rotam pedibus calcantem, versus declarabant mentem auctoris:

En fauet Austriacis Diuina potentia rebus,
Ecce Dionæi procedit Cæsaris astrum.

Contenderunt honesta æmulatione iterum Academici, quorum Ticini quatuor sunt palæstræ, siue in litteris politioribus collegia. Primum est Affidatorum, alterum Accuratorum, tertium Intentorum, quartum Otiosorum. Hi dum arcus erigerentur quasdam inter se contentiunculas mouebant siue gloriæ stimulos. Ego hîc à iudicio abstineo, sed rei gestæ scriptorem ago, Affidati solitum suum symbolum in medium protulerunt, Volucrem femellam (Stellinum ipsi vocant) quæ oculis fixis Mercurij stellam intuetur, ouumq́ue suum eodem momento in terra fractum videt, vnde tenellus prodit pullus, verba sunt:

VTRAQVE FELICITAS.

Intentorum commune symbolum Ceruorum est, qui dum alter alterum in aquis sustinet, enatant ad ripam, asscriptum illis est:

PER MVTVA NIXI.

Hæc symbola in aliquibus locis maximè opportunis erant posita.

Aliud symbolum erat Cygni aut Onocrotali, sed existimat auctor Cygnum fuisse, qui inter alias volucres ignobiles ex vulgari opinione canens, illarum oculos in se conuerterat, habebat asscriptum:

CONTICVERE OMNES.

Hirundo stramentum rostro tenens, volansq́ue:

INCONCVSSA MANEBIT.

Sed vt hæc Augustissimam domum Austriacam non tangunt, sic ab aliis quodammodo explodũtur, responsum autem fuit ab Academicis Affidatis per symbolum Phœnicis, vti creditur, renatæ, auibus circunstantibus ignobilioribus cum verbis:

INTENTIQVE ORA TENEBANT.

Alteri symbolo respondebatur per Ceruum cui decidunt cornua signo Geminorum oriente, quod per verba explanabatur:

IAM DECIDVNT.

Addebant iidem duo symbola Cerui obscuram petentis specum, siquidem:

PVDOR ABDITA MONSTRAT.

Serui erat alterum stolidè aspicientis intensum arcum venatoris in illum iaculum emittentis, titulus est:

NEC EVITARE NOVIT.

Non

Non tacuerunt Academici Intenti, ſed reſponderunt per aliud emblema, auiculæ nimirum, quæ viſa aquila volare altiùs metuit, appoſito hoc ſymbolo:

D'ASCENDER NON M'AFFIDO.

ASCENDERE DIFFIDO.

Hîc non obmutuerunt Affidati, ac pictæ volucri immenſæ magnitudinis, Ruc apud Indos vulgò dictæ ceruum vnguibus tenenti, aquilæ effigie, de qua plura Paulus Venetus, aſſcripſerant:

IMMINENS EXITIVM.

Poſuerant alij Solem in medio hemiſphærij, & auiculam pro ſymbolo λοξίαν Græcis dictam, à roſtri obliquitate, quæ ſola tacet media æſtate cantantibus ceteris auibus, addiderant:

CONTICESCERE FAS EST.

Cui reſpondebatur per Ceruum languidum humi ſtratum, ſole aſcendente medium hemiſphærium, quod ſic explicabatur:

PER TE DEFICIO.

Nec defatigati ſubiungebant Intenti noctuas ſimul plures, cum verbis:

NE PVR L'VNION LE AFFIDA.

NEC FIDVNT MVLTITVDINI.

Quibus per eaſdem noctuas reſponſum eſt, quæ ſole oriente diffugiebant, eratque aſſcriptum:

EXORIENS FVGAT.

Iidem & aliud ſymbolum poſuerunt Cerui ſolo ſpiritu ſerpentes extrahentis è ſuis latibulis ad eos necandos, verbum erat:

VEL SOLO SPIRITV MORDACES VRO.

Huic reſponderunt Cedri ramo Affidati, qui flammis exuſtus ſerpentes fugabat, aſſcripſerant:

FRAGRANTIA TANTVM.

Symbolo Cerui cornua mutantis, per Intentos reſponſum eſt per eundem Ceruum cornibus exutum, additumque:

VT VALIDIORA RESVRGANT.

Affidati verò Ceruo ſine cornibus & genitalibus aſſcripſerant:

PVI RENASCER NON PONNO.

NEQVEVNT SIC DEMTA RENASCI.

Aquilam pennis orbam prope fontem poſuerant Intenti, cum verbis:

RENOVARI NEQVIT.

Affidati contra aquilam volantem, & aſſcripſerant:

SVMMA PETIT.

Poſuerant Intenti Ceruum paſcentem in florido prato, & à muſcis aut œſtro exagitatum, cui aſſcripſerant:

INERTIVM NON PVNGVNT ACVLEI.

Contrà Affidati ceruum depingebant à paruis inſectis vexatum & fugientem, aſſcripta verba erant:

VEL MINIMA QVÆQVE.

Vrgebant Intenti Affidatorum ſymbolum auiculæ Mercurij ſtellam intuentis, aſſcriptumque verbum:

SERVIAM INERS.

Negabant Affidati ſymbolum eſſe, nam Ceruus infra erat poſitus, ripæ adnatans, cum verbis: CÆLVM EGO, TV TERRAS.

Porrò dicentibus metu aquilæ Intentis, ASCENDERE DIFFIDO, reſpondebant Affidati per Accipitrem maiorem volucrem ſuperantem, addebantque:

VIRIBVS NON CORPORE MAGNO.

Olor verò cui aſſcriptum, CONTICVERE OMNES, ſic per eundem reſpondebatur:

CANIT MORITVRVS.

Hæc vulgaris eſt quædam opinio de flebili in morte olorum cantu, teſte Plinio libro 10. cap. 23.

Addiderant & alia quædam emblemata, Ceruum ſcilicet naribus nigris, verbumque:

QVOAD ABLVAT IMBER.

Ceruam item quę hinnulos ceruinos ad fugam inſtruit:

DARE TERGA DOCET.

Obeſior fit Ceruus in latibulo ſuo iacens:

HAVD PEDIBVS, PINGVEDINE FIDIT.

Alius item Ceruus cum auribus in terram fixis:

NON BENE AVDIT.

Truncatò capite vritur Ceruus, congregans ſerpentes:

ALLICIT ODORE.

Huiuſmodi velitationibus ad ingenium acuendum operam dabant Academici, gloriæ Principum ac ſuæ item ſtudioſi.

VX Parmenſis Raynutius Farneſius, ſuas hîc Celſitudines ſalutatum ſuperuenit. Tertio Nonas Iulias Mediolanum ingrediuntur, Caſtellæ Comeſtabili cum omni nobilitate obuiam procedente, ampliſſimo Senatu ad portam expectante, quam opere materiato magnificè exornandam in formam arcus triumphalis, ibiq; ſolemnem nuptiarũ Regię Maieſtatis, ſuarumque Celſitudinum celebrationem Valentiæ factam ſplendidè depingi Magiſtratus curauerat. Vniuerſi populi acclamatio gratum Archiducis cum coniuge lectiſſima ex Hiſpania reditum, & tormentorum tota vrbe diſploſorum ſonitus comprobauit: Deo etiam publica in templo vota ſoluerunt, ac eodem palatio, quo prius Regina, excepti ſunt & vſi. Quamplurimi Principes, atque inter ceteros Senatus Veneti legatus ſalutatum & officia beneuola oblatum certatim aduenerunt. Pontificis quoque nomine Cardinalis Dieterſtainius legationis ad ſuas Celſitudines munus obiit. Deinde poſt ſolemne ſacrum in ſummo templo celebratum, roſam auream conſecratam Sereniſſimæ Infanti, ſacrum item enſem Archiduci dono dedit, tanquam fidei defenſori. Ludorum porrò & ſaltationum cum perſonatis tota vrbe hominibus mira fuit varietas, ac lepida oblectatio: & quicquid arte elaboratum in Mediolanenſibus officinis reperitur, Senatus mandato, palàm fuit expoſitum ſuis Celſitudinibus per vrbem vectis ſpectandum. Quin etiam omnium inſignis alicuius induſtriæ operum artifices in vnum locum collecti, ac ſuæ ſinguli artis præſentibus Principibus ſpecimen exhibentes gratiſſimo eos ſpectaculo detinuerunt. Pridie verò quàm illinc diſcederent acta feſtiuiſſimo argumento comœdia, cum ludicris Atellanis eximio perſonarum & ſcenæ apparatu finem publicæ gratulationi fecit.

DISCESSERVNT Mediolano D. Magdalenæ feſto die, ac Seronam peruenerunt, vbi Virgo Deipara miraculis eſt clara. Inde ad Tradates, hinc Vareſium perrexerunt. Heluetiorum poſtero die fines ad Treſſæ amnis pontem attigerunt, vbi Regius apud illas gentes legatus, & ex fœderatis Heluetiorum ciuitatibus optimates adfuerunt, & de tranſitu Alpium opportuno edocuerunt, operamque beneuolam ſuis Celſitudinibus & officia detulerunt. Poſtquam autem opidum munitiſſimum Belincionam, & Heluetiorum pagos aliquot tranſiuiſſent, Faidumque ad montis radices perueniſſent, ſumma Alpium iuga quas Pœninas vocant, & recenti nomine S. Gothardi montem pridie Cal. Auguſti aſcenderunt. Poſt deſcenſum in eam Heluetij agri partem venerunt, quam Vrij confœderati incolunt. Altum opido nomen eſt haud procul à Lucerino lacu, quem poſtridie nauigiis

nauigiis traiecerũt, à Regio legato ibidem præparatis. Haud procul Lucernâ præfecti & Senatus obuiam processerunt, suasque Celsitudines gratulabundi exceperũt, & pro gentis consuetudine opimum bouem panno instratum ac per quatuor personatos agresti cultu Siluanos adductum obtulerunt. Triduo apud Lucernates commorati, & aliquot deinde Heluetiorum pagos triduo itidem emensi, Basileam sunt ingressi, ibíque dispositis vicatim armatis displosisq; tormentis à Senatu Reip. Principes excepti & salutati sunt, ritúque regionis duo eximij boues oblati, & in equorum pabulum auena. Decreuerant Archiduces, cùm Italia excederent, in hac profectione Burgundiam inuisere, atque ex Heluetiis iter illuc deflectere, sed rebus Belgicis aduentus eorum festinationem quàm maximam flagitantibus, mutarunt sententiam, ac per agrum Alsatiæ mediámq; Lotharingiam iter instituerunt, primóque ingressu in Deodatensi opido, deinde Lunevillæ noctem transegerunt, atque in itinere à Barri Duce & Comite Vaudemontio perbenignè excepti, & Nanceium sunt deducti. Nullum hic officij genus nec beneuolentię testimonium à Lotharingiæ vtriusque sexus Principibus humanissimis, fuit prætermissum. Nanceio digressi prope Musipontem Ducem Lotharingiæ in reditu suo ab aquis Spadanis in Eburonibus, quo se contulerat valetudinis causa, cum filio Cardinale eo die in itinere comites habuerunt, vespere conuiuas.

POSTRIDIE Metensem in Mediomatricibus vrbem prætervecti, quam vt ingrederentur Regius præfectus beneuolè inuitauit, ab eodem cum bono equitum comitatu vsque ad Luxemburgi limites sunt perducti. Hîc equestres turmæ Belgij quõdam robur mille equitum delectorum ad Principum suorum ministerium expediti præsto adfuerunt. Prima ante alias Belgij ditiones hospitij Archiducum ornamento aucta est, Thionis, vel vt alij Theodonis villa, opidum & præsidium regionis munitissimum. Prouinciæ prǽfectus comes Mansfeldius cum nobilibus aliquot Luxemburgensibus quamprimùm accessit, nouísque Principibus ex veteri fide obsequium suum detulit. Ducatus metropolim Luxẽburgum duodecimo Cal. Septembris sunt ingressi, consueto ante portam loco à prouinciæ consilio & ordinibus expectati, vbi clauium traditione potestas & possessio ipsis quoque fuit tradita. Gestabant vmbellam sub qua Principes incedebant, magistratu aliqui, ceteri præcedebant subsequente clero tribúsque Prælatis. Archiduces felicis in proprias ditiones aduentus sui voto in diui Francisci æde persoluto, ad palatium diuerterunt. Neque defuerunt ignes sub noctem gaudij indices. Postridie suburbanum Mansfeldij Comitis prædium perlustrarunt, situ loci opportunum, structura sumptuosum, rara supellectile & ornatu magnificum, fontibus amœnissimum. In vrbem reuersos adierunt Ordines, nuptiarum auspicia, Principatus primordia, & successus rerum prosperos lætósque exoptantes: suæque voluntatis & fidei arrhabonem non paucis, pro ærarij per continuas belli clades exhausti ratione, aureorum nummûm millibus Infanti donatis, reliquerunt.

SVÆ verò Celsitudines iter suum prosequentes, & in singulis suis opidis Arluno, aut Sara Lunæ, Bastonaco, & Marza ducatus Luxemburgici ac Sinæi in Eburonibus nocte vna commorantes, secundam ditionum suarum prouinciam quintum Cal. Septembris Namurcum sunt ingressi. Princeps Coméꝗue Florentius Barlaymontius cum nobilium equitatu in obsequio deferendo, officio suo haud defuit. Claues item oblatæ, ciues armis conspicui ac vicatim dispositi, gentis natæ ad militiam specimen exhibebant. Archiduces sub insigni vmbella equitantes ad templum S. Albini descenderunt, ibíque diuino auxilio implorato, se ad paratas aulæ ædes recipiunt. Binis postero die certaminibus ludicris, vno grallatorio, altero nauali iuuentus Namurcensis se publicè exercuit, ipsósque Archiduces spectatores habuit. Grallatorum paria magno hinc inde numero sunt producta, qui furculis ad perticas longiusculas alligatis altè insistebant, Ægipanas imitati, vt Festi verbis vtar, graduque citatissimo in se mutuo incurrentes corpora collidebant, deiecti plausum turbæ clamoremque prouocabant: quemadmodum in nauiculis

culis aduerſo remigio velociſſimè concurrentes ſpectaculi voluptatem reddebant auctiorem, quò frequentiores in ſcaphæ puppi ſtantes certatores excuſſi in aquas laberentur, omniumque in ſe ora riſumque conuerterent.

POSTQVAM verò Namurco diſceſſiſſent, & Brabantiæ limites ſunt ingreſſi, Ducatus eius Ordines conſtitutos ſuos Niuellam præmiſerunt, Illuſtriſſimos nimirum & Reuerendiſſimos Matthiam Houium Archiepiſcopum Machlinienſem, Guilielmum de Bergis Epiſcopum Antuerpienſem, Robertum Heurion Abbatem Villarienſem, & Philippum de Roubergen Grimbergenſem Prælatum ex primo Ordinum membro: Ducem Croiacum & Arſchotanum, D. Gerardum de Hornes Baronem Baſſigny & Boxtelæ, D. Iacobum de Bergis Baronem Grimbergæ, D. Lancilotum Schetz de Grobbendonc Baronem VVeſemalæ, ex altero: cum quatuor ciuitatum metropolitanarum Conſſ. D. Richardo de Pulle Louanienſi, & M. Guilielmo Guilielmi eiuſdem vrbis Penſionario: D. Henrico de Donghelberghe Bruxellenſium Conſule, cum M. Ægidio Martini eorundem Penſionario: D. Blaſio de Bejar Equite, Conſule Antuerpienſi, cum M. Henrico Schotti eius vrbis Penſionario, ac M. Guilielmo Reys Syluæducenſi item Penſionario, Philippo Maſio Ordinum Actuario, & Theoderico vander Beken Quæſtore eorundem generali. Qui vbi Bruxellæ in Ducis Arſchotani ædibus conuenerant, tertio Cal. Septēbris Niuellam hoc ordine ſunt profecti: Tubicines cum nobilibus ephebis & familia Ducis agmen ducebant: Ordinum Quæſtor generalis, eorum Graphiarius, Siluiducenſis, Antuerpienſis, Bruxellenſis, & Louanienſis Penſionarij: ſequebantur deinde earundem ciuitatum Conſules, poſtea Barones cum quibuſdam Ducis cognatis, tum vterque Prælatus, Dux inter vtrumque Epiſcopum equitans, qui locus honoris cauſa ob ingentes ſumtus in Ordinū gratiam factos delatus illi fuit, cum ſuis à pedibus ſtipatoribus, extremam aciem equites octoginta excedentem claudebant. Niuellam tranſuecti ſero licet veſpere ab altera opidi parte ſuis Celſitudinibus obuiam proceſſerunt, de ipſorum aduentu per Solræum Comitem iam tum certioratis. Cùm ex equis deſcendiſſent, ac comitatus & ſtipatorum agmen aliquantum præteriiſſet, ad rhedam qua ſuæ Celſitudines vehebantur, omnes ſubſiſtentes Infantem ſereniſſimam ac deinde Archiducem reuerentia quàm potuerunt maxima ſinguli ſalutarunt. Ordinum aduentum pergratum ſibi eſſe vultu placido ipſa Princeps nutuque declarabat. Tum propius accedens Graphiarius Maſius hac oratiuncula Celſitudines allocutus eſt.

NIHIL vnquam Belgio, nihil huic potiſſimùm, qui inter ſeptendecim veſtrarum Celſitudinum Belgicas prouincias primum locum obtinet, Ducatui Brabantiæ, PRINCIPES SERENISSIMI, fuit optabilius, nihil accidit gratius, quàm Principum ſuorum conſpectu & preſentia fruendi opportunitas; ad quos arduis in rebus faciles eſſent aditus, liberæ in periculis populi querimoniæ, & in quorum patrocinio ſalutem Reip. omnes conſtituerent. Neque ipſis Principibus apud ſubditos ſuos eſſe, audire poſtulata, ac malis eorum mederi, malè ceſsit. Quod maiorum exemplis haud aliis probabimus, quàm Caroli v. aui veſtri memoria, ex animis Belgarum nunquam deponenda, qui ad quæuis diſcrimina in his prouinciis orta, nullius laboris nec viæ pertæſus ad pericula auertenda perſæpè aduolauit, internos motus ſedauit, externos repreſsit, ac difficultates in Belgio emergentes, matura remedia adhibendo ſuperauit. Quemadmodum Ordinum generalium nomine tibi ante tuum, PRINCEPS SERENISSIME, in Hiſpaniam diſceſſum, longiori oratione quàm hîc locus poſtulat, vel tempus admittit, expoſitum eſſe meminiſti. Verùm enimuerò quum ob rerum ſtatū Regiæ Maieſtati inclytæ memoriæ, & ob regnorum maximorum negotia ab illis abeſſe, & per prouectam ætatem eius ad nos venire minus erat integrum, eamque ob cauſam has Belgicas prouincias in dotem Sereniſsimæ Filiæ ſuæ conferre ſatius eſſe duxit, incredibili gaudio Brabantiæ Ordines affecti fuerunt, maximè cùm eandem Sereniſsimo Archiduci vitæ

ſociam

ociam dedit. Certò enim ſibi perſuadebant hoc vnum diuturnis calamitatibus noſtris finem imponendi remedium ſupereſſe, quod non ſolùm rumoribus rationi conſentaneis, ed perlatis ad nos litteris & promiſſis nitebatur, & in omnium animis radices altas egit, veſtras nempe Celſitudines nihil æquè deſiderare, quàm bellum conficere, prouincias erpacare, optimos ſuos ſubditos ſuis legibus regere, & iiſdẽ priuilegia à maioribus conceſſa, iureiurando per veſtras Celſitudines firmata, & adhuc firmanda, ſarta tecta conſeruare. Hac Brabantiæ Ordines fiducia confiſi, & officij ſui, vt par eſt, admoniti, ampliſſimos qui hîc adſunt & præſtantiſſimos viros Oratores ſuos ad Brabãtiæ limites cum mandatis ablegarunt, vt lætitię è felici profectionis ſucceſſu ab ipſis exoptato teſtimonium dicant, & deſideratiſſimis Principibus ſuis aduentum gratulentur, veſtraſque Celſitudines nixè deprecentur vt ad erigendam Remp. ſe accingant, quæ è ſuo ſtatu tantopere eſt mota, vt niſi quamprimùm ſalutiferas manus ei adhibeatis, quemadmodum è felici in rouinciam ingreſſu benè Ordines ominantur, cum ingenti omnium periculo tota ruet, eque poſt euerſionem reſtitui facilè poterit. Quamobrem per hos legatos ſuos orant, vt ulla opportunitas aut occaſio differatur, qua confici bellum queat, prouinciis tranquilitas æquè expetita atque neceſſaria, Belgio ſuus ſplẽdor & felicitas reſtituatur. Ad quam em perficiendam nihil Ordines prætermittent, quantum quidem poterunt pro præſeni rerum ſtatu, quidquid ab eorum ſtudiis, opera & obſequio deſiderare poſſitis, quę ſemer beneuola, propenſa & paratiſſima cum iis vti libet, aliorum item harum regionum ideliſſimorum veſtrorum ſubditorum, vtpote qui ex doloris ſenſu, quo tot iam annis unt affecti, remedia huic malo applicanda didicerunt, veſtræ Celſitudines reipſa expeientur.

HÆc Maſius, ad quæ Principes paucis reſponderunt, & Ordinibus, qui tam longè obuiam ipſos miſerant, magnas gratias egerunt. Ceterùm de ſuo in prouincias affetu, quantus à clementibus optimiſque Principibus expectari poteſt, ſecuros eſſe iuſſeunt. Niuellam inde ſunt progreſſi, atque opidum intrantibus, ordo Eccleſiaſticus ſaluare Crucis ſignum deoſculandum præbuit, tum ad templum deducti, vbi Abbatiſſa vnà um nobiliſſimis ſui ſexus Canonicis Principes reuerentia quàm maxima exceperunt.

Hallam poſtridie peruenerunt, quo loco Hannoniæ videlicet limitaneo legati cum Duce Arſchotano toparcha, quem Bailliuum magnum vocant, & prouinciæ præfecto ratulationis munus obiuerunt. Illuſtriſſimus Cardinalis Auſtrius Andreas, qui abſente Archiduce res Belgij adminiſtrauit, ibi etiam adfuit, & imperio ſe abdicauit. Biduo Halæ ſubſtiterunt, vt cultui diuino in æde Virgini Deiparæ ſacra operam darent, ac vt Bruellenſibus ad apparatum perficiendum, aliquid temporis prorogarent. Dux quoque Mantuanus ſuas Celſitudines in hoc opido inuiſit, quæ poſtridie prope Bruxellam ſe in Abbatiam Cameræ receperunt, quæ quarta miliaris parte ab vrbe diſtat, ac noctem ibidem exegerunt.

BRVXELLA.

EQVENTI die, ipſis nonis Septembribus qui Dominicus erat, hora poſt meridiem prima, Magiſtratus equo vectus, ſuas Celſitudines extra portam Louanienſem in campo ſpatioſo exſpectabat. Amictu vtebatur ex veteri conſuetudine, Ammannus nimirum, Conſul, Senatores, Theſaurarij & Penſionarius togis holoſericis longiuſculis rubris, veſte interiori cum galeris holoſerica nigra, thoracibus ex raſo cinereo; alteri Conſulum qui ex plebe creatur, vt prior ex nobilibus, Quæſtoribus Conſiliariis, Secretariis & Graphiariis ſimiles togæ Damaſcenæ dabantur, galeri holoſerici non raſi, thoraces ex ſerico quod armeſinum vocant. Eodem campo ciues in acie conſiſtebant numero bis mille, armorum ſplendore longè nitidiſſimi. Ex alia parte quinque cohortes iureiurando ciuitati obſtrictæ quas φρατρίας Græci vocant, ceu quædam ſodalitia & contubernia quæ ex ciuibus conſtant digniſſimis, coloribus Infantis rubro ſiue ruſſo, cœruleo candidoque eleganter amicti, cum thoracibus candidis, caligis cœruleis, hic holoſericis, raſis alius, ſericis reliqui, ac rubris tibialibus, armorum item ornatu venuſtiſſimo, cum eiuſdem coloris ſtruthiocamelinis ex Africa pennis quibus galeæ conos exornarant. His imber denſiſſimus, vt & reliquo cultui velut bellum indicebat. Hora circiter tertia poſt meridiem adfuerunt Principes carpento vecti cum virorum generis claritate maximorum ex omnibus nationibus inſigni comitatu, tam ex iis qui fuerant in Hiſpanica profectione, quàm qui obuiam proceſſerant. Vbi ciues ſclopis ſuis ter illos militariter conſalutaſſent, Magiſtratus ex equis deſcendens ſe Principum rhedæ viciniorem fecit, ac Penſionario ſic perorante aduentum iiſdem gratulatus eſt.

NTER opera diuina quæ omnipotens Deus generi humano largiri dignatus eſt, SERENISSIMI PRINCIPES, hoc maximum eſſe omnino exiſtimamus, quòd populo ſuo optimis Principibus proſpectum eſſe voluit, quorum virtute & prudẽtia ſingulari gubernaretur & regeretur in iuſtitia & ęquitate. Quod quidem beneficium incomparabile quum hodierno die per felicem aduentum & præſentiam veſtram Senatui populoque Bruxellenſi affulſerit, ſe offerunt exhibentque ſubmiſſione & reuerentia quanta poſſunt maxima, & Diuinæ Maieſtati dignas gratias agere ſe poſſe diffitentur, vel gaudium exprimere ſummumque deſiderium, quod habent flagrantiſſimum, vt omni vos cultu & honore proſequãtur: præſertim cùm veſtræ Celſitudines longa ſerie à maximis & glorioſiſſimis Imperatoribus & Regibus originem ducere compertum habeant, qui orbem Chriſtianum virtutibus ſuis factiſque præclaris in pace & tranquillo rerum ſtatu conſeruarunt, præcipuè has prouincias tot tantiſque beneficiis affecerũt, vt inter alia Regna atque ditiones exiſtimatæ fuerint optimè adminiſtratæ, copia rerum omnium & ſplendore affluentes, ac inter feliciſſimas mundi vniuerſi. Verùm quum vel ad peccatorum noſtrorum punitionem, vel iuſto Dei iudicio contigerit, vt hoc funeſto triginta quatuor annorum bello in extremam inciderint calamitatem, veſtraſque Celſitudines ad eas vocauerit, tanquam legitimos earum Principes ac Dominos, donatione quam magnus ille Monarcha tibi, PRINCEPS SERENISSIMA, fecit contulitque, Maieſtate fratris aſſentiente, ratumque habente, quem actũ memorabilem omnium voces prædicant; nemo eſt qui in veſtras Celſitudines oculorum non figat aciem, & in fauſtum hoc connubium veſtramque prudentiam inſignem, quæ bonitatem qua veſtræ prouinciæ à tanta malorum mole reſpirare ac priſtinum ſtatum recipere debent. Quæ quidem felicitas tantopere exſpectata vt ad hanc vrbem veſtram atque domicilium magnopere etiam ſpectat, Senatus populuſque cum incredibili acclamatione & gaudij teſtimonio Celſitudines veſtras deprecantur, orant & obſecrant hanc eorum gratulationem receptionemque veſtram, gratam ſibi eſſe ſinant, eoſque teneant & conſeruent in ſuis pri-

uis priuilegiis, antiquo iure & consuetudinibus sibique habeant commendatos, vt de-
otos obsequentes & fideles suos subditos.

CVM finem fecisset Pensionarius, per Præsidem Richardottum responsum fuit, & gratiæ actæ Magistratui pro fideli & beneuola in recipiendis Principibus suis ope-
a, se porrò omni fauore & auxilio vrbi adfuturos quandocũque se commoda eius offer-
et occasio. Tum Ammannus nodosam suam virgam, Imperij insigne, claues Consul
btulit: vtrique ab Infante, illi enim offerebantur, fuerunt restitutæ. Ingenti deinde tor-
nentorum fragore omnia miscebantur. Portam versus Principes cum vniuerso comita-
u contendebant, vbi è carpento descendentes ad solemnem introitum se parant. Fue-
unt ad vrbẽ salutati Musico concentu, exspectantibus eos duodecim viris generis clari-
ate aliisque vitæ ornamentis insignibus, qui vmbellam ex panno argenteo, ipsi amictu
odem splendidi, paratam habebant, vt Principes sub eadem exciperent. Centum quo-
ue togati aderant honestissimi ciues, qui funalibus accensis capite detecto vtrinque ad
rincipum latera incedebant. Hac pompa vrbem ingredientes in recta via Louaniensi
rcum offenderunt triumphalem, & super eius epistylio pictam viderunt singularis artifi-
is penicillo, Regis Catholici in solio regali sedentis imaginem, ad dextram filium Prin-
ipem, & in eius conspectu Infantem Serenissimam. Rex illi ramum offert de quo se-
temdecim scuta dependebant, totidem insignibus prouinciarum conspicua. E regione
cebat Belgica neglecta, sordidata, vepribus obsita, alleuante eam Mercurio ac ma-
u indicante cessionem donationemque quam Regia Maiestas filiæ faciebat, addeban-
ır verba:

HÆC META OPTATA LABORVM.

In summo arcus fastigio eadem Belgica è ligno dedolata vno pede terræ, mari altero
isistebat, asscriptumque:

TERRA SIMVL ET NOTISSIMA PONTO.

In transitu molis ad latus dextrum Iason erat adumbratus cum claua & vellere ouis
ureo, draconem pede calcans: astabant tauri, qui ignem naribus videbantur spirare,
um verbo:

ASSIDVITATE.

Quo Princeps Albertus symbolo vtitur. Ad læuam Hercules & Hymen compe-
ibus stringentes & vinculis furorem, legebatur:

VIRTVS ET VICISSITVDO.

Ad latera prioris frontis huius machinæ, hinc cernas Arthemisiam, cuius ab historicis
udatur pudicitia, quòd mariti mortui commistos vino cineres ebiberit, splẽdidumque
erexerit monumentum, inter orbis miracula relatum, cum hoc titulo:

NEC MORTE REFRIXIT.

Illinc Gracchum & Corneliam de obitu disceptantes, illo potius coniugi salutarem
uàm sibi partem augurij sequente, appositis verbis:

FERVENS SIC CERTAT AMOR.

Intercolumnia habebant loculamenta commoda statuis Principum collocandis, quæ
ucali habitu ornatuque placebant. In posteriori arcus facie in eiusmodi intercolum-
iis receptaculisque hinc Galliam videbamus, illinc Belgicam, vtraque funiculum fron-
ibus oleæ coopertum tenebat, Regiæ Maiestatis insignibus alligatum, ad pacem Galli-
am demonstrandam. In eadem facie super epistylio in quadrata tabula Æneam nosce-
amus cum Lauinia Latini filia, quo connubio bellum conquieuit inter Latinos & Tro-
anos, nec discrepat inscriptio:

SIC FINEM POSVERE MALIS.

Super quatuor columnarum stylobatis hæc emblemata conspiciebamus, duos
urtures vnico insidentes ramo annulos connexos rostris tenentes, titulus indicabat
uod esset:

LÆTA VNANIMITAS.

Alueare apum erat alterum, coronam è violis suprà, ex iride Illyrica habens infrà, & verba:

CASTA FOECVNDITAS.

Symbolum boni felicisque coniugij corniculæ binæ pro tertio emblemate locum obtinent, cum hoc elogio:

FIDA SOCIETAS.

Pro quarto ponebatur Genius vel Cupido adamantem incudi impositum tenens, & brachium è nubibus, vt videtur, exsertum in gemmam malleo vi summa feriens, sensus erat:

INVICTVS AMOR.

In reliquis stylobatis frontis aduersæ gemini hinc Olores masculus & femella arguebant quòd esset:

NVSQVAM DISPARITAS.

Inde pronuba Iuno & penes illam infans velut recèns natus, cum verbis:

FELICITER.

Citharæ duæ, quarum hæc manu pulsabatur, altera videbatur per sympathiam eundem sonum reddere:

CONSENSVS.

Saturnus in quarto pictus apparebat, Plutum secum ducens:

DIVTISSIME.

Interstylobatia variis decorantur Diis & Deabus, pro artibus quibus Belgica est celebris: per Mercurium Artes denotantur, per Neptunum Nauigatio, per Apollinem & Musas, Litteræ, Mineruæ sacrum est lanificium, Dianæ Venatio, Thetidi Piscatio, Cereri Agricultura, Opi Vbertas, Marti Arma, Vulcano Metalla, Pani Armenta, colebat Pales pascua, Flora Hortos, Naiades Fontes, Pomona Fructus, Iuno pro insigni cælestem habebat Iridem, & asscriptum:

SALVBRITAS.

Supra Archiducis & Infantis statuas inscriptio hæc erat:

QVOD DIVINO ASPIRANTE NVMINE PHILIPPVS II. HISPANIÆ REX ISABELLAM FILIAM OMNI VIRTVTVM GENERE PRÆSTANTISSIMAM SERENISSIMO ARCHIDVCI ALBERTO AVSTRIACO VXOREM DEDERIT, EIQVE HAS DITIONES IN DOTEM CONTVLERIT.

QVIBVS OPT. CLEMENTISSIMISQVE PRINCIPIBVS AFFLICTA BELGICA A TOT TANTISQVE CALAMITATIBVS SE RESPIRATVRAM CONFIDIT S. P. Q. BRVXELLENSIS: SVMMA ANIMI PROPENSIONE GRATVLABVNDVS PVBLICÆ LÆTITIÆ TESTIMONIVM P.

Vbi ad locum ventum est qui hortis Principum est vicinus, in octodecim pilis totidem leones cum vexillis notabamus, & in scutis depicta insignia ditionum, quas Baronias vocant, ducatus Brabantiæ: in medio theatrum, vbi Nympha referebat splendido amictu & ornatu Brabantiam, ad dextram Apollo cum Musarum collegio, læuam occupabat Pan cum Nymphis Satyrisque. Canebant omnes nouam Principum honori cantilenam. In fastigio hæc carmina legebamus:

Fæcunda donis Cereris rurisque benigni
Diuitiis præstans, & multa nobilis arte
Ingenij, magnisque viris & mœnibus altis,
Et vario vitæ celebrata Brabantia cultu,

Phœb

Phœbi sacra domus, Musarum dulcis alumna,
Belgiaci culmen cœtus & prima sororum.

Ad cœmeterium D. Gudilæ aliud fuit theatridium, & ibi virguncula quæ Limburgum alterum ducatum eiusque insignia sustinebat, hoc versus denotabant:

Gramineos campos, & pabula grata ministro
Armentis: mihi læta seges, mihi fertilis ima
Rupe lapis residet, fuluo vnde augmenta metallo
Adduntur, tacitisque æquant prouentibus aurum.

In decliui via è templi regione, alia item virgo pegmati imposita, pro ducatu Luxemburgi se Principibus offerebat, quod carmen suprà appositum declarabat:

Nympha ego Cæsareis non raro ornata coronis,
Condensas habito siluas, mittóque ferinam,
Lanigerósque greges: & nostris strenuus agris
Dura pati assuetus solet ire in prælia miles.

Hinc ad templi propylæum suæ Celsitudines ex equis descendentes, ab Archiepiscopo Machliniensi, qui ad solemnem hunc actum præcesserat, ac Pontificium habitum sumserat cum vniuerso ciuitatis clero, in primarium eius vrbis D. Gudilæ templum sunt deductæ, duplici Canonicorum collegio insigne: In cuius vestibulo Austrum spectante (quòd pluuia continua prodire obuiam vlterius non permitteret) à Canonicis excipiuntur, Archiepiscopo Crucem ipsis in genua procumbentibus osculandam porrigente, ac lustralem aquam aspergente. Decanus deinde Petrus Pantinus Tiletanus, qui cum iisdem Principibus ex Hispaniis redierat, ipsisque à sacris erat, breui oratiuncula Gallica, aduentum Cleri Bruxellensis nomine congratulatur. Summum postea altare accedentes, precibus fusis templum cum voluptate lustrant, peractisque cæremoniis, ac laudibus pro felici Principum ingressu, prospero progressu, Deo regnorum præsidi decantatis, equos iterum ascenderunt, primoque occursu pegmati magnifico, ac tribus distincto tabernaculis insidentem virginem conspexerunt, quæ ex insignibus & carmine noscebatur:

Geldria flauicomis sedes antiqua Sicambris,
Et pecore & placidæ sum felix vbere glebæ:
Virtutisque memor patriæ, non segnis in armis
Fortem equitem peditémque simul sub signa repono.

Non longo ad proximum quadriuium interuallo pegma elegantissimum Flandriam per virginem cultissimam ostendebat, cui astabant quatuor armati nostrate panoplia, pro Comitatus eiusdem Baronibus, celeberrimam prouinciam hi versus celebrabant:

Magnificas vrbes habeo, populúmque frequentem
Flandria, & omnigeni rerum commercia vultus:
Quattuor effusis quæ mittunt fontibus amnes,
Quíque ferit vastus circum mea litora pontus.
Est mihi pingue solum passim, diuésque colonus,
Et surgit teneræ nostris laus maxima telæ.

In descensu qua ad hortos olitorios dextra itur, in pegmatio haud illepido virguncula pro Artesia se gerebat, quod insignia spectatores, inscriptio huiusmodi lectores docebat:

Nobilibus præclara viris & turgida Marte
Sto vigil, & patriæ custos confinia seruo.
Totáque frugiferis exporrectissima campis,
Nunc sulcis subigo terras, nunc versor in armis.

Exiguo ad læuam flexu, similis haud dispari loculamento Nympha, nobilissimam Hannoniæ personam referebat, versibus idem explanantibus:

Prata mihi & nitidi fontes, pulchraq́; paludes,
Marmoráque innato variè depicta colore.
Et calx & carbo, dirúmque, sed vtile, ferrum,
Nobilium cœtus Procerum, tectísque superbis
Limina sacra patrum: sunt & quæ regna tuentur
Fortia corda virûm, gens haud incognita bello.

Ad ædem Dominicanorum in simili pegmate virgo Batauiam siue Hollandiam præ se ferebat cum stricto gladio & face accensa, pedibus oleæ ramum calcans. Ad dextram sedebat adolescens cum sclopo de quo liber dependebat, vestis ex variis coloribus & partibus erat consuta, pro Hæresi is se gerebat. Sinistram eius iuuenis occupabat honesto amictu frenum manibus fractum tenens, & in aciem ensis ambulans, Libertatis typus. In fastigio pegmatis Fortuna cum rota partim alba, partim nigra, vento agitata. Columnarum loco, quæ pegmati ad latera astare debebant, bina tormenta ponebantur bellica, & illis affixæ bipennes & sagittæ, scriptura quæ esset patefaciebat:

Diuitias pecudum lactisq́; & pinguia rura
Poßideo mediis vndis: dicórque medulla
Ter felix patriæ. Seruit mihi puppibus æquor:
Quæque domi studio solerti Belgica struxit
Effero, & externis satiata reuertor ab oris.
Gallica submittit Mosa, & Germana bicornis
Munera diuiso decurrens gurgite Rhenus.
Eoas merces, Borealiáque horrea, Solis
Occidui mihi pontus opes & dona ministrat.

Nec distabat prouincia Zelandia per virginem exhibita, quæ strictum dextra tenebat acinacem, ancile sinistra, iugum calcans, quod Rebellionem designabat, habebatqu[e] asscriptum:

Porta ego Belgarum mitto accipióque perenni
Orbis quicquid habet sinuosa per æquora cursu.
Oceano excubias seruo, & mea litora ventis
Vndarúmque iris immota repagula figo.

Paucis inde passibus Namurci Comitatus per insignia virgunculæ manibus detenta & versus cernebatur:

Planitie segetis veniunt mihi munera lætæ:
Vmbrosi pulchra turgescunt Iaspide montes:
Lemniacos agito folles, Mauortia condo
Arma, virúmque armis aptum in certamina mitto.

Simili pegmatio insidebat Zutphania Comitatus titulo & versibus insignis, fossáq[ue] Drusiana temporibus Romanorum, vt & nunc, percommoda:

Insignis pecore & pratis herbáque virenti,
Quam rapidus placidis latè rigat Isala ripis,
Piscosósque lacus habeo, & Cerealia dona,
Gloria Menapiæ quondam non infima gentis.

Per pontem transuectos opus materiatum, structum eleganter pictúmque haud imp[e]ritè, flectendum ad læuam iter esse admonebat, cum duplici transitu. In medio pegm[atis] erat & virginis receptaculum quæ pro Marchionatu Sacri Romani Imperij se gereb[at] cuius caput est Antuerpia, hoc inscriptio docebat, & Iustinianus qui instituisse March[io]natum fertur:

Imperij sacri limen me secula prisca
Ad Scaldim dixere, vetus quo gentis origo
Nobilitásque viget: nostris fortißima terris

Pe[...]

Pectora nata, Aquilas & Regia ſceptra tulere;
Vnde genus Princeps habet & cunabula prima.

Deinde ripa fluuij qui Bruxellam interfluit, ad alterum pontem deducebat,& ibidem ſimilis vno tranſitu machina viam muniebat,inſignia in faſtigio,&aſſcripti verſiculi hoc opus Dominio Friſiæ dedicabant:

Irriguis ſpectanda aruis & gramine molli,
Tot foueo paſcóque boues quot ſidera cælo.
Et bellator equus, quo non præſtantior alter
Spumea frena terat, noſtra ad præſepia creſcit.

Pontem tranſgreſſos in viridi tugurio nonnulli cantione Principes ſalutabant,harmonia eleganti,non muſicis quidem legibus aſtricta,ſed quam ſilueſtrem muſicam noſtri, falſum bordonem vocant Itali. Vlterius progreſſis arcus occurrit triumphalis quadraginta ſeptem pedibus latus, triplici tranſitu cum ſuis columnis, epiſtylio & zophoro. Hanc machinam Philippo III. Regi ciuitas dedicarat,coronici ſtatuam ipſius impoſuerat,cum Fide & Potentia è tabula dedolatis;quatuor orbis partes vtrinque aſtabāt & ſuæ Ma^tis^ inſignia prætendebant,duplici hæc machina aſpectu,& inſcriptione decorabatur:

DIVO PHILIPPO HISPAN. REGI, PHILIPPI II. FILIO, PRINCIPVM TOTIVS ORBIS MAXIMO AC POTENTISSIMO S. P. Q. BRVXELLENSIS GRATITVDINIS ET OBSERVANTIÆ ERGO P.

Iuxta hanc molem deſcripti erant verſus, quos Bernardus Streignart D. de Huldeberge in Principum noſtrorum gratiam compoſuerat:

Gratus ades celebrande nouis, Alberte, triumphis,
Finibus Eois Heſperiíſque redux.
Grata venis, Iſabella, tuis, optatáque dudum:
Principis egregia eſt gloria adeſſe ſuis.
Grata dies, gratæ facies, grata omnia circum,
Gratáque ſpes pacis pectora blanda fouet.
Macte age, ſume animos fortes, ô Belgica, tandem
Viſa diu triſtis, fracta ſepulta ferè.
Priſtina felici redeunt tibi ſecula, necnon
Aurea quæ proauûm tempora, læta dabunt.
Gratior eſt feſsis requies quæ ſera paratur,
Gratius erumpunt gaudia preſſa diu.

D. de Huldenberge gratulabundus P.

Tum D. Franciſci monaſterio ad dextram, æde D. Nicolai ad læuam relicta prope fori ingreſſum,pulcherrimus arcus tripliciter erat peruius,triumphis Alberti Archiducis inſignis. Prima eleuatio in prægrandi tabula obſidionem & expugnationem Caleti, Ardæ & Hulſti ad viuum depictam complectebatur,atque hanc in zophoro inſcriptionem:

FORTITVDINE AC CELERITATE INCREDIBILI CALETO ARDEAQVE EXPVGNATIS, MARINIS CIRCA HVLSTVM MOLIBVS VI OCCVPATIS, MVNITISSIMO OPIDO CONTINVIS OPPVGNATIONIBVS FRACTO, TANDEMQVE AD DEDITIONEM COMPVLSO, IN PERPETVAM VIRTVTIS MEMORIAM.

In dextro intercolumnio Martis & Archiducis effigies trophæum ſpectabant inter ipſos poſitum,cum his notis:

A MARTE TROPHÆVM.

In ſiniſtro Pax ſuo more adumbrata corollam Alberti templum Iani claudentis capiti imponebat,aſſcriptis verbis:

A PACE CORONAM.

Posterior frons arcus leonem habebat fasciculum soluentem iaculorum colligatum, cum verbis:

DABIT VIAM VIRTVS.

Alibi Pallas cum naui velificante cursumque versus Vrsam maiorem dirigente, in nubibus apparebat ineffabile Dei nomen tetragrammaton cum verbis:

NVMINE ET PRVDENTIA.

Aderat & Circe homines in bruta animantia immutans, astabat Vlysses, eamque stricto gladio à cœpta metamorphosi cohibebat, volebat enim:

DECEPTIS REDDERE MENTEM.

In transitu hinc leo tigridi humi stratæ vngues iniiciens, ab altera parte tener agnus pascebat, hoc verba declarabant:

MANSVETIS PLACIDVS, CRVDELIBVS ATROX.

Inde aquila quæ vnguibus draconem deiiciebat, oleæ ramum dorso eius imponens, Iouis fulmen vngue complexa, addebatur:

COMPESCAM.

Ab hoc arcu in forum obliquo itinere ad ædes Senatorias, & diagonali ad egressum via, pompam deducebat materiata porticus, quæ hedera infra coronicem dependente, & insignibus Archiducum, Brabantiæ & ciuitatis supra affixis, mirum in modum hunc transitum decorabat. Ante eandem Senatoriam domum scenam temporiam poni iusserat Magistratus, qua in comicis Belgico idiomate fabulis Attellanis seu exodiis edendis vti solent. Diuorum Bruxellæ tutelarium imagines Michaelis & Gudilæ ibidē erant positæ. Suggestum domus Senatoriæ rubris peristromatis circumquaque ornatum, genere & forma spectatissimis virginibus & matronis excipiendis, aliisq; virilis sexus Principibus (inter quos Dux Mantuanus) ad spectandam pompam orchestræ vice erat. Principes vmbellam hic egrediebantur, vt omnia sigillatim viderent. Nam apud duos diuos virgunculæ erant, quarum hæc inauratum tenebat iugum, nomine Obedientia, altera nauticam pyxidem, cani illa blandiebatur, Fidésque dicebatur. Inter has Nymphas Cupido consistens cum arcu & pharetra, radiis solaribus caput exornātibus, cor flammatum sceptrumque in columnam vicinam deponebat, quo significabatur, Amor populi, ille enim diadematum & sceptrorum est columna, roburque insuperabile. Ad introitum vici qui Collinus appellatur, moles triumphalis triplici transitu perquam elegans cuiuis spectatori sensum operis indicabat. Etenim supra columnarum ordinis Ionici trabeationem ingens tabula quadrata, artificioso penicillo elaborata, decem muliebris sexus effigies cum suis insignibus, contra septem alias dimicantes exhibebat, ea scilicet serie concertationis qua Belgicæ prouinciæ nunc inter se dissident. Astabat ipsa Belgica amictu bipartito hinc magnifico splendidoq; exornata, inde lugubri ac certamen flebiliter aspiciebat. Suarum Celsitudinum velut cælo missæ imagines cum oleaginis in manu ramis, prœlium dirimebant: in summo fastigio spectabatur figura serpentem manu tenens, altera pateram, humi pessundans diuinæ legis tabulas, pro Peccato erat posita. Ex aduerso muliebris forma globo insistebat, sinistra pugionem in seipsam conuersum, dextra hastam cui innitebatur, è cuius trūco oleæ ramus exit, eratq;, Salus publica. Supra in eodem fastigio vbi Principum insignia ponebantur, nympha videbatur caput habens flammis cinctum, pedes alis, dextra gladium, sinistra tenens librum, eratque, Zelus. Astabat illi Ordo siue Politia cum sphæra & hastili, super caput horologium. Summum fastigium nympha occupabat cum anchora & manu versus cælum eleuata, hæc Spem denotabat. Hic est sensus: ob peccata Reip. salus versatur in discrimine, sed zelo feruenti, correcta disciplina, spes cælo nobis auxilium spondebat. Ad minora ostiola, hi versus legebātur:

Ah facies miseranda nimis, sic ire sorores
Infensis animis? sic diro incumbere ferro
Viscera visceribus? matrísque in funera natas
Currere, & in proprias flammis grassarier ædes?

Hæ

Hæc pariunt totum quæ fœdant cladibus orbem,
Hæresis, Ambitio, & priuati commoda quæstus.
Hinc arma, hinc versæ leges, hinc iura soluta,
Excussúmque iugum: hinc periit reuerentia veri
Principis, & stolido malè sumta licentia vulgo.
Sed iam rumpe moras, Princeps, iam missus Olympo
Descende, & vultu tecum tua Nympha sereno
Isabel, & tristes errantum comprime motus.
En age, vos ramis pulchrè frondentis oliuæ
Iupiter armauit: queîs corda imbuta furore,
Duratas mentes, & pectora nescia flecti
Vincite: nam propriâ medicum si senserit æger
Pharmaca ferre manu, conceptum corpore virus
Eiiciet, dabit aurem, & subdet membra saluti.

In aduersa parte arcus quæ gramineum forum spectat Archiduces vîrenti colli insidentes, rara manu adumbrati, fasciculum iaculorum, concordię è Plutarcho symbolum, manibus constringebant, Sciluri Scytharum regis exemplo Belgas ad colendam concordiam cohortantes. Ita enim fore, vt quemadmodum Principibus fasciculum colligantibus, varia monstra terrestria & marina procul diffugiunt, sic subditis concordibus quassis belli pestes è republica excessuras, elogium ascriptum erat huiusmodi:

VNITA IMMOTA MANEBVNT.

Armorum aceruus penes Principes erat stratus: volabat super capita ipsorum Iustitia. Infrà super minores portulas ouium pastor cum lupis depugnabat vt gregem seruaret, quod hæ notæ indicabant:

GREGEM PRÆSENTIA SERVAT.

Ex altero latere Halcyones pingebantur, placidumq; per eos mare, & nauigabile nunciabatur: VENTVRA TRANQVILLITAS.

Alia tabella Pacem exhibebat atque Iustitiam, quæ veteri mundo detracta cute, nouum super incude informabant, & præsagiebant:

SIC TANDEM VENTVRA SALVS.

In altera tabella Sol glaciem niuemque liquabat, ascribebatur:

SOLVENT MOLLITA RIGOREM.

In zophoro postico Iustitia & Veritas monstra fugabant reip. pernicies, vt sunt Hæresis, Rebellio, Dolus, Adulatio, Vis, Tyrannis, Impunitas. Paulò infrà salamandra in mediis flammis vitam ducebat, ex vulgata opinione, habebatque annotatum:

MIHI VITA.

Contra arbor fructifera ignibus absumta interibat:

MIHI MORS.

Verbo dicam cum Lucano, & multis vtile bellum: non enim omnibus, sed iis tantùm qui ortum suum ex alieno occasu habent.

Portæ medianæ transitus ornabatur hinc Neptuno, inde Mercurio, quibus indicabantur varia artificia, quæ ad omnes nationes nauigio transportantur. In portulis Sol erat stellis cinctus cum notis huiusmodi:

PRÆSVM AC PROSVM.

In altera Nilus inundans Ægyptum, & verba apposita:

EFFVNDOR VT IVVEM.

Tertij ostioli emblema Monoceros erat, qui ex vulgi sententia cornu aquæ immergebat, vt alia animantia securiùs bibant, huic erat ascriptum:

MEDETVR ET SERVAT.

Pro vltimo fraxinus, cuius vmbram vitant serpentes, si Plinio credimus, cum notis huiusmodi: VIRVS NEC SVSTINET VMBRAM.

Circum fontem qui in foro eſt gramineo, in triquetræ formę æquore tria maxima Belgij flumina figuris humana ſtatura maioribus amœniſſimum intuentibus præbebant ſpectaculum. Pręter vrnas enim & peculiares circum capita corollas, ſinguli piſcibus ſingulis inſidentes in pelagus vehebantur. Rhenus pampinis redimitus acipenſere portabatur: Moſa cum ſerto hederaceo ſalmoni inſidebat: Scaldis in cetarij generis thynno equitabat, lauro coronatus. Hinc in accliui ad palatium via pegma erat poſitum Machliniæ attributum, quod ex prætorio ſanctiore & carmine apparebat:

Sim licet exigui Machlinia limite tractus,
Iura tamen populo dico ſuprema, Senatu
Purpureo inſignis: maris atqui vt linea dicor,
Quod rabidos æſtus noſtris abſoluat in oris:
Sic quoque clauſa meis finem diſcordia tectis
Iurgia habent, triſteſq; adimit ſententia lites.

Vlterius progredientibus in pegmate ſimili ſe virginis ſpecie Traiectum exhibebat cum hoc verſu:

Romanæ ſoboles gentis, clara ordine ſacro
Qui mea tecta colit: campis & pinguibus agris
Gaudeo, & ignipara viſcoſo ceſpite terræ.
Amplector Batauos, Geldroſq;, atque opida muris
Quinquagena ſimul circum mihi proxima cerno.

Nec diſplicebat prope palatium, quod habent Principes Naſſouij, Tranſiſelanæ prouinciæ typus:

Blandus ager Cererem grauidis concedit ariſtis:
Ruricola armentis Pan ditat paſcua: portus
Hanſaticus populus veteri pro fœdere, & omne
Arctoum pelagus variis mihi mercibus implet.

Arridebat & virgo quæ pro dominio Groeningæ ſe gerebat, cum tali carmine:

Gens mihi Troiano deſcendens ſanguine, fortis
Militia ingenióque. Solùm nec inutile, grata
Vnde dapes pecori: viridi dum ſacra colore
Rura Pales ornat, teneros paſtura iuuencos.

Spatioſa eſt ante palatium area, commodum iis qui in aula negotia habent ambulacrum. Ea ſepimento lapideo circumcingitur, ad cuius introitum magnifico apparatu collocata erat moles quatuor habens tranſitus, ſeptem eleuationibus ex omni ordine architecturæ pyramidatâ formâ ſenſim graciteſcens, centum quatuor pedibus alta, atque tam lata vt carpentum quatuor equis iunctum cōmodè tranſiret. Qua, ſi artem ſpectes, nihil queat exactius; ſi ornatum aurique radiantis fulgorem, nihil ſumtuoſius; ſi contignationem, nihil ſolidius pro arcu vel machina triumphali erigi. Alterius & poſterius operis frontiſpicium vno eodemque modo erat exornatum, in inferioribus hinc inde intercolumniis ſtatuas ſuarum Celſitudinum mirabamur ad viuum expreſſas, cum his verbis ſupra caput aſſcriptis:

MAIORVM VIRTVTIS ET GLORIÆ HÆREDIBVS.

Lateralia vtrinque intercolumnia inſignibus Archiducum prægrandibus ornabantur. Prima ſupra portas eleuatio ex quadrato ambitu conſtabat cum ſuo ex inauratis columellis ſepimento: cuius quatuor angulis leones inſidebant ſimiliter inaurati, vexillum ſinguli ſericum ex tribus Infantis coloribus tenentes. Hîc peropportunus tubicinibus, æneatoribus, & buccinatoribus erat locus, qui ibi diſpoſiti Principes palatium ingredientes proſecuti ſunt. In ſecunda eleuatione Regis Philippi & vxoris Iſabellæ, parentum Infantis ſtatuæ cernebantur. In tertia Caroli v. Cæſaris Auguſti & coniugis Iſabellæ Luſitaniæ Regis filiæ. In quarta Philippi I. & Ioannæ vxoris. In quinta Maximiliani I.

& Mari

& Mariæ Burgundæ imagines erant positæ, cum suis in vtroque latere insignibus, annoque nuptiarum litteris annotato. In sexta hinc Rudolfi I. Cæsaris, inde Philippi cognomento Audacis. In septima & vltima eleuatione sceptrum cum diademate decussatum, & aureo igniario domus Burgundicæ, aureique velleris symbolis. Aureæ in summo fastigio sphæræ insistebat statua, Gloriæ, vt existimo, militare signum tenens. Interior machinæ ornatus erat aquila, trūcis arborum duarum insidens decussatim positis, cum Burgundiæ ignitabulo notisque:

GENVS AB IOVE SVMMO.

Pallas è capite Iouis nata alterius lacunaris erat emblema. Opus intestinum victoriæ erant Philippi II. ad fanum S. Quintini. Caroli V. Tunetana: Maximiliani I. prope Guinegatam: Rudolfi I. victoriæ quatuordecim. Alibi, Iustitia, Clementia, Pietas, Gloria, Fortitudo, Prudentia, Victoria, Potentia.

PRINCIPIBVS palatium suum ingressis, quisque domum se recepit, atque ad ignes triumphales spectandos, qui fuerunt illustres & magnifici, cum plausu se conuertit. Rheda vecti Principes è spectatorum numero fuerunt, cum gaudio singulari quòd tantam hominum viderent frequentiam, neque enim quisquam meminit talem Bruxellæ aut alibi se vidisse. Hæc tribus diebus noctibusque continuata, & comicæ actiones publicè sunt habitæ, temporis curriculum & Principum encomia eleganter celebrantes. Carmina etiam composita sunt plurima, quorum nonnulla hîc inseruntur.

SERENISSIMIS PRINCIPIBVS, ALBERTO AVSTRIACO ET ISABELLÆ CLARÆ EVGENIÆ INFANTI HISPANIARVM, DVCIBVS BRABANTIÆ ETC.

Ad optatissimum Bruxellarum ingressum Ode tricolos tetrastrophos.

DVLCEM peracto Belgica sæculo
Pacem colebat diues in ocio,
Exculta stabant rura duris
Marte procul rabido colonis.
Dum sic in alto splendidus aëre,
Verisq; maior sideribus, malum
Apparuit Belgis malorum
Omen, & augurium Cometes.
Cuius tot annos, non sine criminum
Vltore Christo, non sine vindice
Ipsáque natura, tremendo
Hactenus expositi flagello.
(O triste fatum, diraq; tempora!)
Quas non vbiuis militiæ, domi,
Sensere discordes ruinas,
Et miseras habuere clades?
Instar procellæ turbine maximo
Quæ dum Notus, dum stridet & Africus,
Turbat solum, cælum, salúmque,
Terribili quatiens tumultu.

Sic

Sic Mars cruentus, sæuaq́; (prò dolor)
Bellona, flammis, impete bellico,
Ferróque grassantur per orbem,
Et validas populantur vrbes.
Jam iam putasses, & minus antea
Vnquam solutos impia tartara
Exisse, Plutonísque Auernas
Deseruisse domos furores.
At nunc benigno sidera denuò
Exorta rident lumine Belgio,
Et huc ab occasu, secundis
Auspiciis pariter resurgunt.
Non illa cuiquam prælia turbida,
Non arma signant, non rabidam luem:
Solam quietem pollicentur,
Et patrium renouare florem.
Sunt hæc salutis nuncia plurimæ,
Sunt auspicati semina gaudij.
Quis ergo? quis posit negare
Amplius, aut dubius vereri?
Quin certa rursum compositis quies,
Et pax, & instent aurea sæcula:
Vultúque nos tandem supremus
Respiciat placido relictos.
Hunc culpa lenem noxia læserat,
Hunc pœna læsum debita leniit,
Hic post flagella, excidiúmque
Præsidium dabit, & salutem.
Dabit salutem, bellaq́; tristia,
Ciuilibus tandem positis semel
Armis, in externum ciebit,
Et Mahometicolam tyrannum.
Tam læta nobis prouidus ominor,
Et plura prætendunt noua sidera,
Ducem, Ducem puto meorum,
Et decus Eugeniam Brabantûm.
O illa quantis fulgida laudibus!
Non ora centùm, non totidem queant
Æquare diuûm plectra dotes.
Haud ideo tamen indecenti
Te præteribo, Alberte, silentio,
Nec te silebo lumen Iberiæ,
Quæ tanta duro per viarum
Compita proueniens labore,
Et cara cælo, & numine feruida,
Et tam vetusto sanguine nobilis,
Adfers opem, fidémque adauges
Omnibus haud dubiam salutis.

Vt

Vt namque possis militiâ parum,
Est est in aris vis tibi maxima,
Est in potente, quem iugali
Fœdere iunxit amor marito,
Quo Roma tantis inclyta regibus,
Quo nulla quondam regna per integrum
Tulere mundum fortiorem,
Aut magis emeritum coronam.
Præclarus armis ille minacibus
Martis, Mineruæ clarior artibus,
Ciuémque defendet sequentem,
Et tumidum superabit hostem.
Hostem profundo, hei nimium mari,
Suísque spreto numine viribus,
Armísq; confisum, malíque
Hei nimium nimium tenacem!
Sed quid minaci stans animo Mimas,
Aut quid superba Porphyrion manu,
Quid Rhetus, & cuncti gigantes
Intrepidis potuere telis,
Contra Deos aut Palladis ægida?
Virtutis expers, inq; malum sua
Vis mole succumbit, Deúsque
Promouet in meliora robur.
Ergo auctor ingens Austriadûm Deus,
Qui regna donat, regibus imperat,
Pro singulari quem tot annos
Austria promeruit fauore:
Quidquid vel armis, vel placido magis
Albertus vsus consilio volet,
Huic non minus clarum daturus,
Quàm dedit Austriacis honorem.
Fœliciorem ducet ad exitum,
Hostisq; confringet temerarios
Ausus, & ad iustum superbos
Imperium rediget rebelles.
Testis Caletum, testis & Ardrea,
Hulstana testes fortia mœnia,
Vnde vnde diuina supremum,
Dexteritate tulit triumphum.
Nec verò quanto consita milite,
Quantóve sis circundata flumine
Bommel, resistes, si coruscis
Experiare ferox in armis.
Ille ille Belgas ingenuo simul,
Sic fata poscunt, fœdere vinciet,
Nodóque coniunget priore,
Et reduces dabit esse Musas.

Ipsis Nonis Septemb. Petrus. V.V. Bruxell.

SERENISSIMIS ALBERTO ET ISABELLÆ AVSTRIACIS BELGII PRINCIPIBVS:

Anagrammatiſmi aduentorij.

ALBERTVS AVSTRIACVS: LVBES SACRATA VIRTVS.
ISABELLA CLARA EVGENIA: ALIENA SALVARE BELGICA.

AVSPICIIS Macedo diuûm, Rex magne Philippe,
L inquis Alexandro regna ſuperba tuo.
B ucephalum ſolers etenim popyſmate flexit,
E t domuit fato frænaq; ferre docet.
R egia ſubmiſſo venerans nam poplite, ſolùm
T oruus Alexandri membra recepit equus.
V ictrix nimirum virtutis gloria Magni,
S ucceſſit tanto dignior imperio. — Anagrammata.
A lma tibi QVI NOS LVCRATVS *Carole Cæſar* — Carolus Quintus. qui nos lucratus
V nica delitiæ Belgica ſemper erat.
S ic quoque BELGIADES *ter maximus orbe Philippus* — BELGIADES:
T raxit in amplexus, nam ſacra GLEBA DEIS. — Gleba Deis.
R umpere conatus ſed enim furibundus habenas,
I nſultat Domino Belga rebellis equus.
A ſpexit miſerans PATRIÆ PHILVS *&* PIVS *archos,* — Philippus Auſtriæ. Pius, patriæ philus.
C onſulit hippomanes vellere ne furiat.
V irtus lecta Ducis fuit Albæ digna Catone,
S cilicet vt medicas adferat ille manus.
L uxuriantis equi FRÆNANS DIV BLANDVS *habenas,* — Ferdinandus Albanus. Frænans diu blandus.
V eſanam ſtrigili perfricuit ſcabiem.
B ella LVPVS CELER *hinc, Mars* IMPIVS, *arte* TIRANNVS
E xcit: VAH *miſcet toxica Tiſiphone.*
S tratoris LVDIS *ſed* ABVNDANS FRENA *caballe,* — Ferdinandus Albanus. Abundans frena ludis.
S pectraq; flammiuomo concipis ore ſtygis.
A rte rapax ſimili lupus vt ruit arua coloni,
Concuſſumq; gregem diſſipat & laniat:
R aptat ſic Mauors furibunda armenta, viciſſim
A rmiger audaci ſingula ſoluit equo.
T unc ferus excuſſis retinacla momordit habenis,
A rcta capiſtra, lupos, frænaq; comminuens.
V ix bene colla humeros, & libera ſenſerat ora,
I nſultat, ſternit, calcitrat, hinnit equus.
R ex magis ingemuit: nemo Hyppodamus mihi? nemo
T antopere effrænem qui domet, inquit, equum?
V ictrices frater quatit Auſtrius armaq; dextras:
S uſcipit imperium, & Regia bella ciet.

Inge

Ingenti ille heros compreßit strage proteruos,
Semper & vltrices promouet vsque manus.

Ioannes austriades: ne Iano ardua sistes.

At fata impediunt Rex IANO NE ARDVA SISTES,
Belgas vi partim vicerat, at moritur.
Ensis Alexandri sequitur Parmæ Ducis, ipse
Luctiferi Martis clara trophæa tulit.
Limina Belgarum transcendis, & oppida victor
Armipotens regi maxima restituis.

Alexander Parmensis: lex eris arma pandens.

Conatus maiora: rebellibus ARMA*que* PANDENS
LEX ERIS, *hæc cælo fama perennis erit.*
Augustum hinc legitur genus Ernestus, vel auito
Romani dignus Cæsaris imperio.
Ardua concepit constanti pectore bella,
Et virtute pari iungere nisus equos.

Ernestus Austriacus: Ausurus, nece tristas.

Venisti AVSVRVS *sed nos citò dux* NECE TRISTAS
Gloria debetur maxima post cineres.
En quàm certa sient Parcarum fata: caballo
Nemo ante hac Belgæ stringere colla potis.
Id seruasse igitur tibi certum est magne Ducum Dux,
Auguror haud vanus, sic cecinere Deæ:

Albertus Austriacus: Lubes sacrata Virtus.

AVSTRIACVS *Princeps* ALBERTVS *ephippia sternet,*
Libera non altri terga daturus equus.
I, SACRATA LVBES VIRTVS, *te poscimus omnes:*
Et sedet hoc sinui Diue Philippe sacro.
Natæ cùm cedis vice dotis Belgica sceptra,
Alberto natam fœdere legitimo.
Stirps antiqua placet Romanis aucta triumphis:
Armarunt studio Marsq́; Minerua pari.

Albertus Austriacus: Vrsus Caletia turbas.

Limine primo, VRSVS *velut, arua* CALETIA TVRBAS,
Vicisti Ardeam & Hulstum ampla trophæa tibi.
Alberte & fato, virtute tuáque Philippi
Regis & auspiciis flectere poßis equos.

Albertus Austriacus: Curulis res Battauas.

Eia age: consilio, prudenti & arte CVRVLIS
BATTAVAS *modò* RES *ordine restitue.*

Isabella Clara Eugenia: Aliena saluare Belgica.

En SALVARE ALIENA *quidem pars* BELGICA, *nostris*
Limitibus præsunt gaudia nostra Duces:
Gaudia nostra Duces multis quos Iuppiter annis
Imperio seruet progenieq́; beet.
CLARA ISABELLA *tuis optata* EVGENIA *votis*
ALBERTV*sque adsunt, Belgica plaude manu.*

CHRONICON.

LVX IsabeLLa tIbI BrVXeLLæ ALberte refVLsIt
qVInto septeMbrIs, BeLgICa LætItIa.

Carolus Brooman Bruxell.

PANEGYRICVS
IN ADVENTVM SERENISSIMORVM PRINCIPVM
ALBERTI ET ISABELLAE
ARCHIDVCVM AVSTRIÆ, DVCVM BVRGVNDIÆ, BRABANTIÆ ETC. IN CIVITATEM BRVXELLENSEM.
Auctore Philippo Numanno.

SIQVA dies optata tibi, si, Belgica, votis
Vnquam prona tuis cælestia Numina: vultus
Nunc liceat sumsisse hilares, nunc fronte serena
Longa fatigatæ deponere tædia mentis:
Phœbus adest, cedunt tenebræ, gratißima cælo
Aura venit, placidæ pacis quæ spirat odorem.
Olim dum superas Cæsar conscenderet arces
Carolus, & regni molem sceptrumq; Philippo
Linqueret, illè pari vt tunctis libramine terris
Iura daret, sedem ex reliquis sibi sumsit Iberam.
Inde etenim tanquam media de parte theatri
Prospiciens, simul hinc Belgas sociosq; videbat:
Illinc Parthenopen, Siculos atque Itala regna.
Qua verò occiduas Titan decurrit ad vndas,
Peruuiam, Mecicumq; noui miracula mundi.
Hîc dum fortè moras trahit, & se reddere coram
Non datur, ob varias in tanto pondere curas:
Interea in diros malè prudens, Belgica, casus
Mille ruis, tristi conturbans omnia motu.
Ac veluti accenso dum voluitur æthere feruens
Sirius, ardorem fugiens se frondibus abdit
Pastor, & errantes sinit ire in prata capellas:
Mox illæ abripiunt sese, lateq; vagantur:
Pars vineta petit, teneras pars vertit aristas:
Per syluas aliæ & scopulos præruptaq; saxa
Prosiliunt, lapsæq; ferunt cum morte ruinam.
Pastor at, errorem vt videt, & nutantia circum
Agmina, consurgit, subitóque imponit habenas,
Disiectumq; gregem legit & sub iussa reposcit:
Haud secus euenit Belgis dum turbida versant
Consilia, ab recti immemores nimium atque decori.
Hinc illæ clades, hinc illa incendia, fœdo
Dißidio, & fratrum toties consperса cruore.
Et quæ non curæ, quæ non medicina Philippo
Tentata, vt lapsis ferret solatia rebus?
Nunc blandis reuocare modis & tendere dextram,
Nunc agitare armis & vi proferre quietem,
Nunc socios Belgis Proceres, Regesq; propinquos

Vrgere

Vrgere, & variis magni sceptra ipsa mouere
Imperij cœptis, & longi pondera belli
Tradere Cæsareis votis: iterumq; iterumq;
Legatis aperire viam & rem subdere iusto
Concilio & quouis moliri fœdera ductu:
Immensas impendere opes & fundere regni
Thesauros, tumidam & placidè compescere gentem:
Sed nihil arma, nihil tanti clementia Regis:
Nam desperato turgebat pectore virus,
Et rigida obducto marcebant vulnera callo.
Instinctu tandem Superûm, sic doctus ab alto,
Ille parens patriæ fidus, suprema propinat
Pharmaca, tam longo finem factura dolori.
Vna erat ætheriis longè clarissima donis
Nata, patris decus & magni spes altera regni
Isabel: illa inquam fesso quæ sæpe parenti
Subdere sueta humeros, lancem clauumq; tenebat
Imperij, Hispanum compescens legibus orbem.
Hanc statuit sacris digno sociare marito
Nexibus, & meritam nupturæ ascribere dotem:
Inuenitq; virum qui nec virtutibus esset
Inferior, donisue animi vel sanguinis ortu:
Austriaci Heroem generis patre Cæsare natum,
Magnanimum Albertum, claris belliq; togæq;
Insignem factis, populi qui frena tenebat
Belgici, & à sacro ducebat Marte triumphos.
Illum, inquam, Albertum nuper qui fortibus ausis
Ardeacas arces, atque vndis cincta Caleti
Mœnia victricis dextræ virtute subegit,
Oceanoq; natans Hulstum, licet omnibus irent
Contra armis Bataui, & magnis conatibus vnà
Neptunum Martemq; simul tellure mouerent.
Hunc thalamo addicit Natæ, & dotem insuper addit
Belgarum terras, magnæ regna optima sedis
Maiorum, iungitq; vrbes quas Sequana lambit.
Donum ingens, tali sponsa ac tanto patre dignum.
Acceptumq; habuit frater, dotemq; sorori
Annuit: & plenis quamuis matura diebus
Fata patrem tulerint, tamen immutata remansit
Res nato, Regisq; stetit mens Regia dictis.
Ergo abit, vxorem terra adducturus Ibera
ALBERTVS, *quosuis promptus superare labores.*
Teuthonaq; arua petens spumosi litora Rheni
Traijcit, & celerem sistit se Cæsaris aula
Ac fratrem inuisit: sed mox ibi pauca moratus
Omissum repetiuit iter, subitoq; Tridentum
Aduolat, Italicas hinc perrecturus ad oras.
Venit & interea Regi desponsa Philippo

 Margaris

Margaris Auſtriacæ virgo pulcherrima gentis:
Quæ ſimul Heſperiam peteret: ſed vincula primum
Connubij nectenda ſibi auguſtiſsima ſumpſit
Maximus Antiſtes Clemens, cui ſtringere Chriſtus
Et laxare dedit terris, nunquam irrita cælo.
Huic tum fortè dabat celebris Ferraria ſedem,
Romanis nuper ſignis Diuo addita Petro.
Hic igitur propria pater almus fœdera ſancit
Sacra manu, coniuxq; datur Margrita Philippo,
ISABEL ALBERTO, & ſanctos pro munere ritus
Ore beat, ſuperoſq; vocat fauſtumq; precatur.
Et poſt acceptos regio quos omnis honores
Edidit Italica, ad Genuæ ſe litora vertunt.
Hîc validæ pulchræ ſtabant in claſſe triremes
Quadraginta, agili Heroes quæ ducere curſu
Per rabidos flatus, per turbida cærula poſſent.
His vecti, Ligurum fines orámque Sauonæ
Dimittunt, ſulcantq; auris Borealibus vndas,
Et tandem Hiſpanis ſalui ſiſtuntur arenis;
Mille metus tamen experti, quos acta furore
Æolico, aduerſis fecerunt æquora ventis.
Deinde Valentinis accepti mœnibus ambo
Abſoluunt cœptas poſt longa volumina tædas.
Et mox completis thalami ſolemnibus, alto
Corde gerens orbata dabat quas Belgica curas
ALBERTVS reditum accelerat, puppeſq; relictas
Sollicitus repetens, optati certus amoris
Vxorem educit, rurſumq; Liguſtica carpit
Litora & infeſti concludit tædia ponti.
Hic primum Ligures, mox gens Inſubrica tectis
Quique ſuis, magnis animis præclara ferentes
Officia, Heroes ſummo venerantur amore.
Sed pergunt, tolluntq; moras: nam Belgica diro
Vndique Marte tremens, tardantes corde vocabat
Anxio, & expaſſos tendebat mœſta lacertos.
Iamq; citi excelſas ſuperant ſub nubibus Alpes,
Heluetioſq; petunt: dein per iuga ſaxea Iuræ
Deſcendunt, breuibuſq; viis in Principis arua
Tendunt Lotharici, qui agnatis Regia præbet
Hoſpitia, & feſtis epulis & honoribus ornat.
Hinc Luxemburgum veniunt, tandemq; ſubactis
Per mare, per terras perq; ignes mille periclis
Lætantur patriæ optatos contingere fines.
Et iam ſaluus adeſt io pæan, terq; io pæan
ALBERTVS, fauſtoq; venit iam numine ſalua
ISABEL illa graues tandem poſitura querelas.
Saluete Heroes, ſaluete ô lumina noſtri
Luminis, aura animæ & noſtræ ſpiramina vitæ.

A vob

A vobis, longo squallentia pectora luctu,
Et tot pressa malis languentum corda virorum,
Iam recreata nouos animos viresque resumunt:
Ad vestros cæli Phœbúsque & sidera vultus
Exiliunt, ridet tellus, arua omnia rident.
Hunc albis inferre diem atque inscribere fastis,
Annuáque à memori celebrare encænia mente
Fas fuerit, dum secla fluent, dum regna manebunt
Belgica, & Austriacæ viuet fama inclyta stirpis.
O quàm solliciti templis adoleuimus aras,
Impletásque faces optauimus, inuida contra
Dum sparsit falso liuor commenta susurro!
O quoties ventos, lenésque vocauimus auras,
Nunc placidam Tethyn nunc æquora tuta precati!
Qualis vt infesto percussus pectora telo
Per nemus obscurum sæuo à latrone viator,
Anxius optat opem, & poscit qui vulnera curet:
Tales & patrij prostrati cuspide belli
Semineces plagis, affectu cordis anhelo
Iam dudum dubia vestrum exspectauimus aure
Aduentum, medicásque manus finémque laborum.
Et pater illa dabit fati qui legibus æquis
Imperia & populos & totum temperat orbem.
Bella cadent, cedétque furor, scelerata resident
Arma intestino tinxit quæ sanguine Mauors.
His Ducibus sanctæ nascentur fœdera Pacis,
Et pietas & cana fides, rediuiuáque surget
Iustitia, & læto venient regna aurea seclo.
Et veluti quondam dum sceptra excelsa Quiritum
Rex Numa præceptis sacris sanctísque teneret
Ægeria comitante Dea: tunc protinus omnis
Romulidûm creuit sublimi gloria vultu,
Euexítque altum caput ad fastigia cæli
Fama, opibus, virtute & claris Roma triumphis:
Sic quoque speratas Princeps ALBERTVS habenas
Dum capiet, sociáque reget cum Pallade Belgas,
Surget honos populo, crescet fortuna: relictæ
Bello iterum repetentur opes, & pristina regno
Virtus, & lapsis veniet mox gloria rebus.
Hæc spondent animi, Superûm hæc sententia, tandem
Post vastas strages post funera cruda nefandi
Dißidij, his tædis cunctis inducere finem
Cladibus, & solitum Belgis reparare decorem.
Et poterit superesse malis & vincere casus
Præteritos omnes malè concors Belgica, diri
Inuidiam Martis furialiáque arma leuari
Si detur: neque enim virus letale medullas
Poßidet, afflictæ sic vt spes nulla supersit:

At ve-

At venis vigor altus ineſt, fortíſque remanſit
Spiritus, vnde animos & priſcos ſumat honores.
Et quamuis luſtris plus ſex agitata feratur
Turbarum Oceano, Martíſque in fluctibus erret;
Non tamen impulſam ſcopulis merſere procellæ,
Non nymbi, ventíque truces, non horrida ab Orco
Edita tempeſtas, Stygiíſque à ſedibus iræ.
Sed tulit, & melius meliori ſidere fatum
Sperauit, viditque & adhuc ſe tollit in auras.
Forſitan haud aliis tanto ſub pondere vires
Conſiſtant: populis quanquam titulíſque ſuperbis
Se iactent, ſceptróque alto diuiſq; coronis.
Atque ita non pigeat regnis ceßiſſe paternis
ISABEL, *Heſperias & fratri linquere ſedes.*
Non etenim indigna eſt (clarißima Nympha) tuarum
Virtutum dos iſta: tuis contingere votis
Imperium poterat Romanáque regna; ſed illis
Prætuleris Belgas, potioráque munera duces
Dona patris, guſtata ſient ſi temporis vſu.
Belgica, nobilibus nulli non cognita glebis
Frugiferæ Cereris pratiſq; & gramine læto,
Egregij diues pecoris, ſeu rura colonis
Exercenda, feros ſeu dura in prælia miles
Poſcat equos, texenda petas ſeu dona Mineruæ.
Mellitis fœcunda fauis & nectare dulci,
Pampineiſq; opibus ſpumantis gaudet Iacchi.
Sunt montes, colles, ſyluæ, pinguiſq; ferinæ
Copia, ſtagna, lacus, nigricantes piſcibus amnes,
Irriguíque ſimul blando ſub murmere fontes,
Gratus & à Zephyris agitatus mollibus aër,
Viſceráque incluſis præbet diſtenta metallis
Ære grauis tellus, ferróque & alumine venæ
Et ſolidis ſaxis & puro marmore turgent.
Bis centum, bis denæ altis ſub mœnibus vrbes,
Quinquaginta etiam & centum oppida, turribus arces
Innumeræ inſignes, decus & munimina regni.
Inſuper & pagi ſex mille, vbi plurimus aurum
Agricola incuruo terris extorquet aratro.
Ingenio præſtans populus, variæq; peritus
Artis, & ad quoſuis gens omnis docta labores.
Pingere ſiquis amat, viuáſque in imagine ficta
Pulchrè mentiri ſpecies & fallere viſum:
Non (ſi vel Zeuxis redeat, vel Cous Apelles,
Gloria vel Rhodiæ quondam Parrhaſius vrbis,
Praxiteles, Mentorue, aut arte inſtructa Pelaſga
Turba omnis) Belgas cunctis neget eſſe priores.
Si certetur acu, pictóſque aptare tapetes
Fert animus: nitidæ ſi quæras licia telæ,

Ne-

Nec Phariis, nec Achæmeniis (si nostra paretur)
Laus erit vlla: suosq́; sagax Tritonia fusos
Frangat, & à Belgis haud notam acceperit artem.
At potiora etiam, studiis & munere sacro
Pieridum illustris, totum diffundit in orbem
Nomen & haud vlli concedit Belgica lauro.
Verùm hæc dona togæ, sed num gens concita Marte
Militia valeat, quondam duce patre Philippo,
Funesto didicit nimium certamine Gallus.
Discimus ab quoque nunc rabido quantum acta furore
Belgarum diris valeant conatibus arma.
Siue opus instructas peditum densare phalanges,
Siue equitum validas in pugnam mittere turmas,
Seu iuuet infestas pelago deducere classes:
Omnia habent Belgæ, dociles arma omnia versant.
Nec quoque oborta recens, subitóue assumta tumultu,
Sed venit antiquâ demissa ab origine virtus.
Quippe Palæstinas olim perrumpere in arces
Victores potuere Dei pro nomine Belgæ:
Sancta Gothofredus quando in certamina duxit,
Et Solymæ vindex Regis quæsiuit honorem.
Atque etiam patrias quoties tutarier aras,
Proq́; focis decuit pugnare, aut vertere Martem
Vicinos in agros iusta pro Principis ira.
Iungit & his populus solers Cyllenia dona,
Quando suis cunctas percurrit sedulus oras
Mercibus, Antipodes circum & Japanica regna.
Belgica nam refluo portus & litora ponto
Multa tenet, grauidas licet vnde educere puppes,
Et viridem vario Tethyn transmittere cursu.
Inde Danos, Moscosq́; truces atque vltima Thules
Arua petunt, gelidos hinc visit nauta Britannos.
Hinc etiam ad Libycas pergit mercator arenas,
Ad Siculos, Venetos, ad Tusci rura Liburni,
Romam etiam, Cretasq́;, & Turcica mœnia Ioppen.
Hinc rursum tumidis spatiosa per æquora velis,
Æthiopes, Persas, & Eoum peruolat axem,
Et latè occidui ditissima litora Phœbi.
Nunc Gades superans Bætimq́;, aut ostia fului
Vasta Tagi, aut salsas quas torquet Cantaber vndas.
Atque ita quicquid habet magnis anfractibus orbis,
Vnica id ad proprias deducit Belgica sedes,
Emporia instituens toti celeberrima mundo.
Hæc te, Nympha, manent, hæc dos, hæc sancta Philippi
Consilia, hæc vestra ponenda est fronte corona.
Hæc gemma ætherei clarissima sideris instar
Lumen erit, laudemq́; dabit, nomenq́; decusq́;
Vnde tuum sceptris & magnis Regibus æques.

Ac sic felicem credes te munere tanto,
Et qui te toties Belgarum ad vulnera pronam
Eminus egit amor: nunc nunc tibi pectora coram
Accendet, fidoq; inerit res cognita cordi.
Sic quoque felices nos, terq; quaterq; beati,
Si tua Belgiacas virtus moderetur habenas,
Elizabeth, domus alma Dei, generosa propago
Austriadûm, Clara & factis & nomine Clara.
Omnia fausta sonant, sunt & faustißima Belgis
Connubia, & vestras pacato à Numine tædas
Speramus: quales dum Maximus Æmilianus
Austrius, afflictæ quondam sacra vincla Mariæ
Iungeret, vnde ægræ adduxit solatia genti.
Nam per & Atrebatum victor confinia Gallus
Et Morinos, tristes miscebat funere flammas.
Interniq; artus patriæ in contraria scißi
Aduersis ibant studiis, vicinaq; morti
Belgica pendebat, sed mox sublata reuixit
Coniugio Augusto, atque animos erexit inertes.
His quoque iam thalamis ventura est meta malorum,
Et quæ intestina decertant cæde sorores,
Exercentq; odia atque iras ciuilibus armis,
Ad vestros placidæ ponent certamina vultus,
Mutuaq; accipient blandas in fœdera lauros,
Tunc semel vnitis consistet Belgica telis,
Nec tumidi motus pelagi, nec dira timebit
Monstra, nec Eumenides ipsas, à faucibus orci
Inuidiæ licet atra ferant fomenta veneno.
Sic erat in fatis, sic nos diuina tenere
Consilia impellunt, sic præmonstrauit ab alto
Rerum opifex, ventura cui vt præsentia viuunt.
Nuper enim vt solitum carpebant laxa soporem
Membra, fatigatos somnusq; resolueret artus,
Et varias animus species rerumq; figuras
Volueret interius, totusq; à pondere liber
Corporeo, virtute sua subuectus Olympo,
Cælestes caperet visus arcanaq; Diuûm:
Mitia vicinis quæ spondent fata diebus
Vidit, adhucq; imis mihi sensibus hæret imago.
Æterni patris ad solium, quem terra polusq;
Et maria & stygiæ trepidè venerantur abyßi,
Procubuere duæ duplicato poplite nymphæ:
Vna genus Diuûm niueo splendebat amictu,
Altera terrenos habitus, mortaliaq; ora,
Purpuream vestem, cœnoq; & sanguine fœdam,
Et tristi sparsos gestabat fronte capillos.
Tunc prior orsa trahens alto suspiria corde:
Quando (inquit) ter sancte Deus, quando illa quiescet

Tempest

Tempestas, miseram quæ me furibunda tot annos
Iactat, & antiquas nimium discordibus iris,
Deserere heu cogit sedes & auita parentum
Limina, iam tantis firma & certißima seclis?
Sumne ego prisca fides, proles purißima veri
Instillata animis hominum spiramine sancto?
Tot paßim celebris signis, tantoq; refulgens
Sanguine, cælestis quo creuit gloria palmæ:
Cur igitur pateris nugas & vana malorum
Commenta, & falsum specie se obtrudere recti?
Cur miseras animas, cur deuia pectora cæco
Errore inuolui sinis & concedere fuco?
Incautum inuasere gregem scelerata luporum
Agmina, diuisis gens omnis claßibus hæret:
Anxia quid credat, vel cui se iungere parti
Instituat, cum recta sequi vestigia quisque
Iactitet, & Christi cuncti se nomine velent.
Hinc populi ardescunt iris animoq; furenti
In propria obuerso grassantur corpora ferro.
Hinc ædes aræq; iacent, hinc perditus almæ
Relligionis honos: & quæ pater optime, tandem
Meta mali? sacris iam ruptis Anglia frenis
Cæcaruit, periitq; mihi malefida tot annos.
Nec melius (pacata licet) Germania, virus
Cui tacitè impuni corrodit viscera morsu.
Gallia dißidiis feruens & plena ruinis
Vulnera vix curat, dubioq; stat anxia vultu.
Belgica, quæ primos olim ducebat honores
Constantis fidei, veteres dum sedula cultus,
Maiorum insistens monitis seruabat, iniquo
Nunc temerata iugo variis fert toxica membris,
Tota ardens rixis, tota horrida, tota nefandis
Conquassata odiis: & nunc, pater alme, precantem
Aspice, da finem pœnis, & parce dolori.
Tunc quæ purpuream vestem, vittasq; cruentas
Monstrabat, madidis oculis, linguaq; tremente,
Voce humili multis rupta singultibus, inquit:
O Superûmq; hominumq; sator, Rex maxime, nostræ
Num miseret sortis? nunquid tibi Belgica curæ?
Belgica, deliciæ quondam & lux vnica mundi:
At nunc pressa malis, ciuili impleta tumultu
Languida, deformis, solito spoliata decore,
Aduersas foueo mihimet contraria partes.
Vndique sunt gemitus, lacrymæ, dolor, vndique luctus,
Inuidia, arma, doli, rabies, violentia, fraudes,
Impetus, ira, furor, flammæ, vindicta, tyrannis,
Seditio atque minæ, scelus & discordia ab imo
Exsurgens Erebo: & quicquid Phlegetonte refuso

Euomere in terras potuit crudelis Erinnys.
Et nisi depulso redeat pax candida Marte,
Finis adest, succumbo oneri & difficta fatisco.
Tum pater omnipotens: iustas grata aure querelas
Accipio Nymphæ, & miseret me sortis acerbæ:
Iamq́ diu hæc animo versatur cura, ruentem
Solari populum, & tenebras perfundere luce:
Verùm qua terras moderor ratione polumq́,
Dum vitiis homines torpent, dum iussa recusant
Nostra, rebellantum vindex ego, crimina pœnis
(Ad meliora vocans) plecto, cogoq́ morantes.
Non tamen æternas miseris mortalibus iras
Constituo, & paruo me humiles conamine placant:
Atque ita post clades, post tanta piacula lapsam
Fert animus pulsis turbis componere gentem.
Componam, & iam strata via est, iam stamina paci
Ordior, & placido tandem concordia filo
Texitur: æterno nam quum mihi cognita visu
Cuncta suos fines habeant metasq́, labores
Dum mitto & meritis pœnas ac vulnera figo
Castigante manu; tunc (quò me amor intimus vrget)
Auxilium simul instituo, meditorq́ salutem.
Dum primum à patrio cœpit discedere ritu
Belgica, & antiquas errantum ob dogmata leges
Mittere, & insano sursum deorsumq́ tumultu
Sacra, profana ferens, signis aduersa Philippi
Signa dare, & motis agitare incendia terris.
Tunc ego quæ nato post fata impleta veneno
Pharmaca certa daret, cælo mortalibus auris
Demisi Nympham, cuius præsentia tandem
Vera salus Belgis foret & medicina dolorum.
Nam dum sæua nimis varium post Gallia Martem,
Hesperiiq́ duces clausissent fœdera, pacem
Coniugij visum est firmare & nectere vinclis.
Isabel Henrici proles, Regi vxor Ibero
Traditur & populis mansere haud irrita pacta.
Hinc & pacificæ meruit Regina vocari
Nomine, & optatæ venerata vt causa quietis.
Illaq́ persimilem virtute ac nomine & ipso
Euentu rerum, tulit alto à sanguine Natam.
Quæ nuper thalamis Alberti iuncta, tumentes
Oceani transuecta vndas, iam montibus instat
Italiæ, & miseros festinat visere Belgas,
Pacificæ matris soboles & filia Pacis.
Hæc, inquam, dilecta mihi, Princepsq́ maritus,
Heroum lecti flores, & lumina Regum,
Magno consilio vobis seruantur, vt arma
Et scelus & cladem, cædes & pessima tollant.

Dissidia, & pestem quam cæcus protulit error.
Vulnera qui patriæ curent, qui membra vigori
Restituant luxata suo, gentiq; perennem
Cernere dent pacem, & rebus florere secundis:
Sic ait & menti fixit mihi dicta profundæ.
Ferte igitur lauros Heroes, iungite oliua
Diuisos populos, & templa patentia Iani
Claudite & inuisum terris educite Martem.
Sint procul arma, iræ, furibunda incendia, cædes,
Sitq; procul patrio madidatum sanguine bellum.
Bellum quod rabidis Acheron spirauit ab vndis
Exitium populo, rerum pestem atque ruinam.
Quod sanctas violat leges, quod & irrita rumpit
Fœdera, & infaustos gaudet producere motus.
Quod socerum genero, patriq; opponere natum
Assolet, & diro quoscunque accire furori.
Quod sontem insontemq; rapit discrimine nullo,
Quod sitit horrendas clades, quod sacra profanis
Miscet, & effractis versat scelera omnia frenis.
Cui fraus est decori, cui vis funesta, voluptas,
Cui vitium laus est, cui multa iniuria, virtus,
Diuitiæ, furtis & tristi cæde rapina,
Cui vigor est proferre nefas & vertere rectum,
Indulgere malis & cuncta implere dolore,
Et gemitu & lacrymis miserorum pascere vultus,
Damna dare & vanos clamantum temnere fletus.
Bellum quod populos perimit, quod diruit vrbes,
Instabilis quod regna facit ludibria sortis,
Alta terens pedibus, tollens vilissima cælo.
Quod viduat thalamos, & anhelos matribus vlnis
Affigit natos victu vitaq; carentes:
Opida nuda viris, desertáque rura colonis
Reddit, & in steriles arua arida vertit arenas.
Bellum quod minimè est bellum, sed corpore toto
Immane, horrendum, fœdum, triste atque nefandum.
Nos iuuat, Heroes, quoque vos optata iuuabit
Pax illa ætherio Diuûm insignita decore:
Cælestes imbuta auras, verissima summi
Nata boni, magni species & imago Tonantis.
Hæc condit populos vrbesq;, hæc fœdera sancit,
Coniungitq; animos, & amorem inuitat amori.
Hæc veri rectiq; tenax, fidissima legum
Iustitiæq; altrix, humanæq; anchora vitæ,
Hac nascuntur opes, plenoq; opulentia cornu
Surgit, & ereptos concordia reddit honores.
Hac duce securæ stant otia tuta quietis,
Et lætæ segetes campis & collibus vuæ,
Et pecudes pratis, armentaq; pinguia siluis,

Et circum vario pinguntur rura colore.
Pax reparat clades, pax terras ciuibus implet,
Datq; vias turgere viris atque æquora velis.
Pax priuata fouet, pax seruat publica, & omnis
Pace vna stabilitur honos & gloria regni.
Ergo chaos belli, diriq; horrentia Martis
Dißidia intereant, veniatq; à sedibus altis
Pax patriæ, sed nixa Deo & rationibus æquis:
Non falsis temerata dolis, nec Principe iusto
Indigna, aut turpi concordia parta tepore:
Non timido vultu, nec iniqua ad vota superbi
Hostis, at errori qualem moderata rigore
Principis haud duri prudens clementia poscit.
Tunc demum iunctis populis si iura ferantur
Æqua, sibi veteres si seruet Belgica leges,
Si factis dictisq; fides non irrita constet,
Mitia si fuerint leni moderamine frena,
Si blandi vultus, faciles si Principis aures
Oranti pateant, si iusta à plebe petantur
Subsidia vt prosit, sed non pereat, nec in vnum
Cuncta terantur onus: qualis fuit improbus olim
Ille error, tetro cuius commota veneno
Seditio incaluit tantósque euasit in ausus:
Si ductus sequimur patrum, si forma regendi
Moribus antiquis; nil quod sibi poscere Princeps
Iure queat, votis deerit: sed ad omnia promtos
Obsequiis animos & pectora fida suorum
Discet, & optato populi potietur amore.
Ille equidem regni robur virtusq;, perenni
Præsidio potior, malè certis fortior armis:
Hoc duce tuta manent, sceptra inuictæq; coronæ:
Hoc vires & opes, regniq; potentia & omnis
Stat splendor, firmósque tenet respublica nexus:
Tanti amor est populi, non quem sub imagine vili
Confingat vulgus, sed quem dulcedine morum
Principis acta parent, qualem producere virtus
Vna solet: verùm sic vt clementia nullos
Contemtus habeat, nimio nec turgida fastu
Maiestas odium pariat, libramine recto.
Sic olim Austriaci Belgas, sic ducere quondam
Burgundi Heroes, quorum super æthera nomen
Viuit, & æternam conseruant secula laudem.
Nec contra quidquam sibi mens præsaga futuri
Iam metuit: namque illa tui sanctißima, Princeps,
Haud aliud sperare iubent primordia cursus.
Atque ita felici felix sub Principe crescet
Belgica, & alterno consurget gloria cultu.
Et veluti prudens si quando rura colonus

Blanda habet, vberibus variè præstantia glebis,
Omnes ingenij neruos intendit & artes:
Nunc Solis Lunæq́, vices, nunc sidera seruans,
Quo cælo inducat sulcos, quo semina iactet,
Quis farris lætetur ager, quisq́, hordea poscat,
Quando fatiscentes æstu præcidat aristas,
Quando etiam captanda quies, frugumq́, labores
Mittendi, vel quando fimo arua vngenda tenaci.
Hæc animo versat solers & fida ministrat
Auxilia, vt segetem messis concedat opimam:
Nec curas quoque fallit ager, sed grata refundit
Officia, & largo reddit conamina fœtu.
Sic quoque dum vigiles animos, curamq́, fidelem
Principis, & factis certum experietur amorem
Belgica, & obsequiis & re fœcunda, rependet
Accepti memor, & pleno feret omnia cornu.
Et sic, Heroes, sic vos pia Numina longam
Iucundo faciant vitam decurrere filo.
Sic veniant votis regni fundamina, Nati
Nataq́, illustres, sacro de sanguine stirpem
Qui multa in seros deducant prole nepotes:
Sic inconcussa firmentur sceptra quiete,
Et restauratæ florescant munera Pacis.

POSTERO die quinque ciuium armatorum collegia eodem cultu, amictu & Principum conspectu, per aulam ordines ducunt. Sequentes aliquot dies admittendis legatis & gratulationibus auspicatò sunt exacti; paucisque post diebus ludi apparatissimi, prouocatore Duce Mantuæ, sunt editi. Certamen fuit pedestre in magna palatij aula celebratum.

DIXIMVS Comitem Solræum cum Alberto Archiduce in Hispaniam profectum, mandata ab Ordinibus ad Regem habuisse. Is de legatione sua scripto ad ipsos retulit decimo quarto Cal. Nouemb. (nam tum Ordinum comitia indicta nondum erant) in hanc ferè sententiam: Se cùm Mediolanum cum Regina & Archiduce feliciter peruenisset, à sua Celsitudine nequid temporis deperiret, dum Reginæ nauigatio ob anni intemperiem diutius protrahitur, in Hispaniam cursu publico ablegatum fuisse, vt quæ ibi essent apud Regem peragenda, cum celeritate quam res Belgicæ postulabant interea præpararet. Mense itaque Decembri Mediolano decessisse, atque superatis anni & itinerum difficilium periculis, postridie Cal. Ianuarij Madricium peruenisse, ibique aditu ad Regem postero die impetrato, legationis suæ causam Regiæ Maiestati pluribus exposuisse, cuius hæc erat summa: Ordines Belgij generales ingenti dolore ob Regiæ Maiestatis patris sui excessum, qui in summa temporum difficultate incidisset, affectos fuisse: ipsos tamen eum luctum leuare hoc solatio, quòd huiusmodi filium & hæredem reliquisset, qui in ipsis primordiis regnique rudimentis, magnum suę pietatis & prudentiæ specimen dedit, in assensu de prouinciis Serenissimæ sorori à patre cessis præbito. Maximas eo nomine Ordines gratias ei agere, eiusque Maiestati potentissimę monarchię, ad quam Dei prouidentia legitimè vocabatur, successionem gratulari; eos porrò obsecrare, vt paterni erga Belgium affectus imitator, & promissorum memor, quæ per litteras suas ad ipsos datas fecerat, res eorum non deserat, sed Sororem Serenissimam & Archiducem iuuet, subsidia consue-

consueta, belli neruum mitti curet, denique nequid absentibus à Rep. Principibus aliquod ea grauius detrimentum capiat. Bellum siquidem geri vt tot annis diuturnum, sic non minus vehemens & formidolosum, nisi hostis eiusque confœderatorum viribus, quæ non contemnendæ sunt, fortiter resistatur, bellumque omni conatu, opibus & potentia ipsis inferatur. Neque hoc tantùm ad prouincias Belgicas conseruandas, & tranquillitati restituendas pertinere, verùm etiam alia Maiestatis suæ regna in aliquam periculi communionem venire, atque ad commercia noui & Indici orbis retinenda spectare, ac permagni interesse, vt hostis, ex recenti ad inaccessas illi oras nauigatione, insolentia reprimatur. Ordines operam daturos quantam possunt maximam, vt ab ipsis, in extremis licet rerum angustiis, nihil amplius requiri aut desiderari queat, & in fide ac obseruantia Regiæ Maiestatis perpetuo permansuros, cuius clientelæ ac benigno patrocinio iterum atque iterum commendari sese rogant. Rex oratione Comitis non minus patienter ac clementer audita, non minus beneuolè ac benignè respondit: Pergratam sibi esse hanc Ordinum legationem, eámque quantumuis benè intellectam, mandari scripto iubet, vt de sua in ipsos voluntate certiores & securos faciat. Ceterùm cordi sibi esse vt paternis in affectu suo declarando vestigiis insistat, & sorori suæ charissimę nunquam desit, eámque se non solùm regnorum suorum potentia adiuturum, sed præsentia quoque sua, si res ferat, adfuturum. Quantopere ea res ad regnorum suorum quietem & commercium, ac Regij sui nominis existimationem spectet, compertum sibi esse, se de omnibus cum Alberto Archiduce Valentiæ, quo Comitem sequi iubet, deliberaturum, & Ordinum postulatis scripto responsurum. Parem quoque Solræus diligentiam adhibuit apud inclytam Augustam Celsitudinis suæ matrem, & Infantem Serenissimam Archiducis sponsam; & accessu ad heroinas sæpius impetrato, statum rerum Belgicarum multis vtrique verbis exposuit, atque huic causam filij, illi propriam commendauit. Effectum legationis successus mox edocuit: nam Austriæ Cardinali Belgij præfecto stipendia trimestria septingentorum & quinquaginta millium aureorum, pro subsidio ordinario, quingenta item millia extra ordinem missa sunt. Valentiæ & Barcinone per Regiam Maiestatem cum sua Celsitudine de re summa constituitur. Hæc Solræus, suamque relationem ob honorificam legationem ab Ordinibus sibi delatam cum multa gratiarum actione conclusit.

LOVA-

LOVANIVM.

Breuis narratio ſolemnis ſuarum Celſitudinum introitus, & inaugurationis quæ more maiorum Louanij fieri ſolet, vtpote metropoli Brabantiæ antiquiſsima.

POSTQVAM Prælati, Nobiles, & quatuor Metropoles Ducatus Brabantiæ, tres Ordines eiuſdem referentes intelligerent Principum voluntatem, de ritibus antiquis & ſolemnitatibus à maioribus ſemper obſeruatis, ſe mores maiorum, conſuetudines, priuilegia tam ad ditionem generatim vniuerſam, quàm ad ſingulas ciuitates, municipia & pagos ſpeciatim pertinentia tenere, ſeruare & iureiurando confirmare, paratos eſſe: Conſules quoque & Senatus Louanienſis vbi reſciuerunt ſuas Celſitudines introitum ſuum facere in eam vrbem velle, vt conſueto & antiquo maiorum more & obſeruatione ab iiſdem Ordinibus vt Duces Brabantiæ inaugurarentur: id ſtatim ſuis ciuibus incoliſque indicarunt, vt ſibi vnuſquiſque de rebus neceſſariis mature proſpiceret, quibus omni, quo par eſt, cultu & reuerentia Principibus ſuis eant obuiam, & propenſam voluntatem affectumque demonſtrent, lætumque ſuum animum in ſua ciuitate illos recipiendi, quibus maximè poſſent teſtatum modis facerent. Omnes itaque artifices ſe operi accingunt, quodcumque ipſis à Ludouico de Schore & Guilielmo Liebarts ciuitatis nomine delegatis imperaretur. Cùm igitur de certo die conſtaret, octauo ſcilicet Cal. Decem. anno CIↃ. IↃ. XCIX. is D. Catharinæ profeſtus erat, quo Principes in vrbem venire decreuerant, omnes nobilitatis titulo inſignes, qui in opidis, municipiis pagiſque ſub Louanienſi ditione morantur, adeſſe ad dictum diem requiſiti, vt Principibus ad primum ab vrbe lapidem obuiam procederent, & præſentia ſua pompam exornarent. Dux Arſchotanus iiſdem nobilibus ſe beneuolum præbuit, vt omnium nomine Principes alloqueretur, obſequium operámque fidelem offerret. Is pulſu campanæ, quod ſigni loco erat ad D. Petri audito, equum cum omnibus nobilibus conſcendit, & in viam ſe dedit, ſuaſq; Celſitudines intra primum lapidem reuerenter ſalutauit cum omni obſequij fideiq; delatione. Senatus Louanienſis viatorẽ ſuum Bruxellam miſit, vt quãdo Principes diſcederent inquireret. Qui vt eos hora decima digreſſos nunciauit, pulſu campanæ ciues admoniti ad locum cuique deſignatũ, contendunt: Ordo Eccleſiaſticus in D. Petri ſe recipit, Magiſtratus in Senatoriam domum, & quatuor armatorum ciuium collegia ante ſuas quas in foro habent domos. Hinc ad templum omnes iuerunt, inde ad portas, & extra eaſdem Principibus obuiam hac pompa proceſſerunt. D. Petri prælata ſunt vexilla, tum Capuccinorum (Italica vox eſt à veſtis genere quod capite gerunt) patrum ſodalitas, quæ vitæ auſterioris inſigni ſanctimonia ſacræ militiæ ſub diuo Franciſco nomen dedit, hinc qui D. Auguſtino, ſequentibus diuorum Franciſci & Dominici è veſtigio ſodalibus. Hos ſubſecutum venerabile D. Petri collegium, vnà cum nobiliſſimo & generoſiſſimo Domino Georgio ab Auſtria Louanienſi Præpoſito digniſſimo, tum religioſi Abbatiarum ſanctæ Gertrudis, Parcenſis, & Vlierbacenſis, cum reuerendis ſuis Prælatis. Poſteà quamplurimi ſacræ Theologiæ, Iuris vtriuſque ac Medicinæ, ...æ & prolytæ vt vocat Imperator, vel loquamur cum vulgo; Baccalaurij & Licentiati, cum funalibus accenſis. Secuta eſt vniuerſitas ſiue Academia, Doctores nimirum medici nigris amicti togis Damaſcenis cum rubris pileis & epomidibus, Iuris inde Doctores eodem amictu cum rubris epomidibus & pileis violaceis, poſteà Doctores Theologi cum nigris tunicis panneis talaribus & pileis violaceis & epomidibus. Hos ſequebatur magnificus D. Rector Vniuerſitatis, clariſſimus D. Thomas Fienus Doctor medicinæ &

professor celeberrimus cum omnibus sceptris inauratis, quæ illi præferebant quos Bedellos vocant, sceptrigeros sunt qui nominant eiusmodi apparitores. Collegia quæ aliâs armatorum erant, togata sequebantur, panneis togis nigris, raso duplicatis & serico nonnulli, quod armesinum vocant cum bullis in manicis argenteis inauratis, funale accensum singuli gestabant. Erant autem qui sclopis vtuntur in publicis certaminibus, vel ad vrbis custodiam sub D. Christophori patrocinio, viri septuaginta. Qui arcubus acernis sagittas emittunt D. Sebastiano militantes, viri quadraginta. Qui arcubus chalybeis siue balistis spicula eiiciunt in tutela D. Georgij, quadraginta duo; veteres verò arcubalistarij, qui D. Virginem habent tutelarem, viri sexaginta. Hanc pompam sequebatur vniuersus Magistratus huiusmodi ordine:

Ex camera lanificii.

Mr. Matthias Rogghe, à Secretis eidem collegio.
Ioannes vanden Broecke. Iodocus Bouba.
D. & Mr. Dionysius de Beringen, Iuris vtriusque Licentiatus.
Ioannes Boysac. D. Philippus de Schore.
D. Antonius vander Burcht. D. Ægidius vander Vorst D. de Loonbeke.
D. Guilielmus de Duffele.

Secretarii officii regesti.

Mr. Ludouicus Huens. Guilielmus Boonen. Mr. Laurentius Boonen.

Qvæstores.

Gregorius Loomans. Cornelius Nuekers.
Ioannes à Valckenborch. Carolus Rombouts.

Secretarii et pensionarii.

Mr. Michael de Villiers. Mr. Guilielmus de Cauerson.
D. & Mr. Petrus Vekemans Licentiatus I. V. Pensionarius & Secretarius.
Mr. Rolandus Princeps.
Mr. Guilielmus Guilielmi Pensionarius & Secretarius.
Mr. Gothofredus Reynders.

Senatores.

Adrianus de Schutteput. Guilielmus Liebrechts.
D. & Mr. Petrus de Greue, I. V. Licentiatus.
D. & Mr. Philippus de Buck, I. V. Licentiatus.
D. Gaspar Roelofs. D. Guilielmus de Angelis.
D. Carolus vanden Tympel.

Ex civibvs qvas nationes vocant.

Andreas de Pape. Bernardus de Smet.
Carolus de Maelstede. Gerardus vander Beken.
Lambertus Rogge. Ioannes van Ouerbeke.
Ieremias de Dormale. Ioannes Ooge.
Ioannes Moons. Franciscus vander Hoeuen Consul.

Nomina eorvm qvi ad stirpes Lovanienses genvs svvm refervnt.

D. Dionysius Vter hellicht. D. Daniel ab Assche.
D. Ludouicus de Schore.
D. Octauianus vander Thommen D. de Oplinter.
D. Paulus de Rycke. D. Philippus Heuleth.
D. Martinus Lieuens. D. Petrus van Griecken.
D. Arnoldus Vincx. D. Guilielmus Edelheer.
D. Richardus de Pulle Consul.

Officiarii.

D. Carolus vanden Tympel eques, Maior Louaniensis.
Ioannes Baptista Spoelberch eius Vicarius.

Summ

Summi ſubſellij Senatores, quique ad certas ſtirpes genus ſuum referunt, palliis incedebant ſolito geſtamine longioribus ex ſerico armeſino Neapolitano nigro, ſuffultis ex ſerico villoſo concolore, à pellium ſimilitudine, pelluciam vocant Itali, cum galeris holoſericis: qui plebem referunt panno nigro togati erant, veſte ex raſo eiuſdem coloris duplicata: Penſionarij & Secretarij togas ex armeſino atro habebant. Præcedebant Magiſtratum viatores iurati cum fabris reip. togas geſtantes panneas violaceas, prętextatas ſerico albo & rubro, ac raſo vel armeſino duplicatas. Hac pompa ad virginum monialium cœnobium, **ter Bant** vulgò dictum, quæ leproſaria eſt, veniunt, ac ſuas Celſitudines in ſacello deprehendunt, quod peripetaſmatis erat exornatum, in medio ara, in qua venerabile Crucis ſignum iacebat, ad hunc vſum pro Ducibus Brabantiæ ab æuo conſeruatum, quod D. Alaidis vander Linden monaſterij Priorisſa, D. Georgio ab Auſtria Præpoſito porrexit, qui illud Infanti deinde Archiduci deoſculandum præbuit. Acceſſit poſtea magnificus D. Rector cum ſuo comitatu, & ad Principum pedes prouolutus Vniuerſitatis & Ordinis Eccleſiaſtici nomine aduentum ipſis gratulatus eſt. Eodem ſubmiſſionis ritu D. Carolus vanden Tympel eques, & Maior Louanienſis nodoſam Principibus virgam detulit, Imperij inſigne, claues Conſul Richardus van Pulle. Alloquitur tum Principes his verbis Penſionarius:

OFFERVNT ſe qua maximè poſſunt reuerentia & cultu, Maior, Conſul & Senatus Louanienſis, PRINCIPES SERENISSIMI, ſuo totiusque reip. nomine, vt vobis aduẽtum in hac vrbe gratulentur. Nihil ipſis accidere poſſet vnquam gratius veſtro hoc conſpectu, vt introitum veſtrum hîc faciatis, & in Principes legitimos inauguremini. Nam ſummopere confidunt Principum qui pacis & quietis publicæ ſtudio ita ducuntur, vti veſtræ Celſitudines, virtute & prudentia, has Belgicas prouincias ex cladibus & miſeriis, in quas diuturnum & inteſtinum bellum eas adduxit & præcipitauit, priſtino ſplendori reſtitutum iri. Hæc ciuitas potiſſimùm quæ totis octo annis occupantibus vicinas ciuitates hoſtibus pro conſeruatione Catholicæ religionis & obſequij, quod Regi, tuę Celſitudinis parenti, debebamus, in perpeſſione longè alias antecellit; quæ tamen damno, detrimento & diſcrimine incolarum ſic ſeruata eſt, vt deformes ruinæ dent locuples teſtimonium. Cum aliis itaque exempli vice fuerit fidei Principi debitę, cum bona veſtra venia non ſolùm hoc meremur, vt antiqua priuilegia & maiorum inſtituta nobis conſeruentur, ſed vt aliis nouiſque amplificemur, cumulemur, augeamur, ſicut ſuæ Maieſtati nos in ſpem erigere litteris ſuis placuit. Veſtræ igitur Celſitudines eandem voluntatem rogamus nobis adferant, vt deuotis ſibi ſubditis, qui fortunarum & ſanguinis profuſione eam gratiam ſtudebunt promereri.

Reſponſum fuit pro ſolita clementia, quo loco ciuitatem Rex pater habuerit, benè ſibi conſtare, eandem ab illa fidem & beneuolentiam ſe quoque expectare, ſibi eam ſimiliter commendatam fore, Imperij inſigne claueſque illis reddere, curæ ſibi futurum vt meritis eorum votiſque ſatisfiat.

AD vrbem itaque vniuerſi contendunt, primùm ſacra ſodalitia, Canonici, Vniuerſitas; equeſtris dehinc turma Grobbendoncana, & Principum excubiæ cum magna aulicorum & nobilium frequentia. Magiſtratus ſequebatur, deinde Status conſilium, ſequentibus aulæ œconomis ac proceribus, Duce Arſchotano, Principe Auraico, Duce Aumalæ, Hiſpaniæ Regis legato, ac Nuncio Apoſtolico. Tres deinde caduceatores, quos Heroaldos vocant, cum paludamentis Burgundiæ, Brabantiæ, Arteſiæ: poſt hos Maior Louanienſis cum nodoſa in manibus virga, tum Borlutius ſeu primus Heroaldus, quem armorum regem vocant, ſuo more paludatus. Comes Solreus capite nudato ſtrictum enſem humeris geſtabat. Suæ denique Celſitudines equis vectæ candidiſſimis, veſtéque amictæ argentea ſubcærulea, Princeps ſereniſſima monilibus adamantinis aliiſque excultiſſima, dextrum ſtringebat Archiducis latus. Excepti ſub vmbella rubra damaſcena cum fimbriis aureis à ſex Senatoribus Louanienſibus geſtata, Dominis nimirum Paulo

de Rycke, Ludouico van Schore, Carolo vanden Tympel, Guilielmo de Angelis, Philippo de Buck, & Gaſparo Roelofs. Nobilium fœminarum poſtea gynæceum, ponè ſtipatores cum eſſedis ciſiiſque ac impedimentis ibant. Nullæ hîc ciuium armatorum cohortes, vtpote è tranquillo Muſarum domicilio, in medium prodierunt, ſed habitu pacifico togati cum funalibus, à porta comitati ſunt, immixti ſtipatoribus. Tibicines publici ſuis inſtrumentis, tormentarij machinis Principes ſalutabant. Ad ingreſſum portæ quatuor columnæ ad inſtar fornicis triumphalis cum ſuis ſtylobatis & capitulis zophoriſque quadratam tabulam ſuſtentabant, & in ea depictum Cæſarem Auguſtum in prima iuuentute Apollonia reuerſum, vrbemq́ue ingredientem, cum Iride ſolarem circulum ambiente, quod illi imperium orbis portendebat, vt varij auctores memoriæ prodiderunt, aſſcripta verba hiſtoriam indicabant:

FATA CORONANT.

Sed reddebat clariorem appenſa tabella:

OCTAVIANI AVGVSTI IN VRBEM ADVENTV
CORONA IRIDIS SPECIE CIRCA SOLEM APPARVIT,
NOVÆ POTENTIÆ,
NOVÆ PACIS AVSPICIVM.
HANC VOBIS, O PRINCIPES NOSTRI,
S. P. Q. LOVANIENSIS
IN IPSO INGRESSV DEDICAT,
NOVÆ POTENTIÆ,
NOVÆ PACIS AVSPICIVM.

In altera verò tabellæ parte ſic legebatur:

SOL VOBIS AB HESPERIA FVLSIT,
CIRCA EVM ET AB EO CORONA
PROVINCIIS VARIEGATA, IRIDIS SPECIE REFVLSIT.
O FAVSTA, FIRMAQVE ISTA SINT!
ET TV ILLE VTRVMQVE ORBEM,
VOS ISTI NOSTRAM BELGICAM
SALVTARI LVCE PERFVNDITE,
VITAM ET VIGOREM REDDITE,
HEV BELLIS CIVILIBVS AMISSVM.

Infra vtramque inſcriptionem ſic erat exaratum:

DEVS ET SVPERI VOTA NOSTRA AVDITE,
VOS PRINCIPES OBSEQVIA ADMITTITE,
QVÆ FIDELITER ET ÆTERNVM DEFERT
S. P. Q. VESTER LOVANIENSIS.

In faſtigio Principum inſignia hedera coronabantur, cum bractea crepitante; Inferius Brabantiæ & Louanij noſcebantur. Progreſſis vlterius ad monaſterium quod vocant Annunciatæ pegma fuit in conſpectu, quod Angeli ad D. Virginem legationem eleganter exhibebat, facta alluſione ad fundationem.

Paulò vltrà procedentibus, gigantea ſtatua ſeſe offerebat, quem primum Brabantiæ Ducem ferunt Saluium Brabonem; prope eum eiuſdem ſtaturæ muliebris coloſſus Belgicam referebat, turribus coronata cornu copiæ brachio tenens. E regione ingens erat equus, ſeſſorum quatuor capax, quos totidem filios Aymundi indigitant, cum ſuis Brabantiæ paludamentis lauriq́, in manu ramis, quæ ex pompæ amburbalis Louanienſium ſunt ferculis. Ex eodem ſpectaculorum ludo decem cameli ſunt producti, quibus pueri inſidebant habitu regio & ducali antiquos Brabantiæ Duces referentes:

CAROLVM BRABONEM qui regnauit anno mundi MMM. DCCCC. XXIX.
IVLIVM anno Chriſti XL.
OCTAVIVM LXXX.

WERI-

VVERICVM	CC. IX.
ANSIGISVM	CCCC. VIII.
LANDONEM	CCCC. LX.
CAROLOMANNVM	D. LX.
PIPINVM	DC. XVI.
CAROLVM MARTELLVM	DCC. XIIII.
CAROLVM MAGNVM	DCC. LXVIII.

Procedentibus ad eam quæ Bieſtporta vulgò appellatur, alius fornix occurrit ſeu pegma triumphale XII. pedes latum, profundum XVIII. cum ſuis ſtylobatis & columnarum trabeatione ad architectonicam dimenſionem, accedentibus ad ornatum magnis duobus vtrinque Geniis qui lauream manibus tenebant coronam, ibiq́ue legebatur:

VT FELIX FAVSTVSQVE SIT SERENISSIMIS PRINCIPIBVS
ALBERTO ET ISABELLÆ CLARÆ EVGENIÆ INGRESSVS, VOVET
V. S. P. Q. L.

Supra verò in eadem porta, hæc lector deſcribebat:

Archiducem viſura ſuum Parnaſsia liquit
Culmina, Muſarum domus (auctor Apollo ſerena
Lætitiam cum luce vehens) dant gaudia plenis
Pectoribus: lætum, Princeps, pæana tuorum
Quo promunt animo capias, quia ſemper habebunt
Te lyra, te citharæ, te noſtræ, Alberte, camœnæ.

Ad læuam hæc carmina legebantur:

Ite procul curæ: antiquos oblita labores
Vrbs ouat in mediis luctata tumultibus olim,
Nunquam victa tamen, virtutis conſcia lætum
Illibata fides vrbis fremit, atque fidelem
Audet auétque Ducum dextris coniungere dextram;
Ite procul curæ, noua nunc vrbs gaudia ſumas.

In pegmate tres virgines has perſonas ſuſtinebant, prima Fidem cum ſigno in manu Saluatoris Crucifixi, altera erat Vniuerſitas libros penes ſe habens arteſq́ue liberales, tertia pro Louanio ex inſignibus noſcebatur, laurum manu prętendens. Venientibus coram hoc pegmate Principibus hos verſus anagramma in ſe continentes, voce articulata prolocuta eſt Fides:

Saluete magnæ maxima lumina
Gentis, propago ſtemmatis Auſtrij:
Alberte ſalue, túque Belgi
Clara animoſa leæna ſalue. Anagramma.
Ceu qui procellis victus in obruta
Rector iacebat ſemianimis rate,
Polluce tranquillum rubente, aut
Caſtoreo reuiuiſcit igne:
Sic preſſa greſſu ſigna Louanium
Veſtro vt notauit conſonat impotens
Senſiſſe Principum fauentem
Protinus aduenientium auram.
Muſæ parentes ſuſcipiunt ſuos,
Semper fidelis propoſiti tenax
Vrbs maximos Duces, ſerenis
Vultibus icta Deûm renidens.

Urbs bina binis partibus, unica
Iunctis duarum mentibus, & fide,
Nunc voce iuncta te salutant
Fausta Duci reduci precantes.
Ergo Austriorum progenies ducum
Procede felix, & tibi creditos
Defende, proruas rebelles
Sic cuneos sine clade victor.

Paululùm progressi arcum inuenerunt duodecim pedes altum, totidemque latum & profundum cum suis columnis, stylobatis, epistyliis, zophoris, coronicibus, super quibu stemmata D. Philippi II. in medio Brabantiæ & Louanij vtrinque cernebantur, & ibidem legebatur:

DIVO PHILIPPO II.
QVOD HANC ACADEMIAM ET OPIDVM SINGVLARI GRATIA
ET CVRA FOVERIT, DICABAT CONSECRABATQVE
V. S. P. Q. L.

Superius erat scena vbi habitu regio solioque sedebat adolescens Regem denotans, cu virgo se gerens pro Vniuersitate hæc carmina, cùm Principes in conspectu essent, memoriter recitabat:

Quamuis regna tuum priscis incognita seclis
Mille iugum ferrent, latéque potentia sceptra
Idem finiret magnum qui terminus orbem,
Te coluisse tamen terris magis omnibus vnam
Hanc sibi quam pietas sedem Musæq; sacrarunt,
Nouimus, & grates agimus tibi magne Philippe.

Sinistram scenæ occupabat Louanium sub virginis persona eleganter comtæ, proferens hæc carmina:

Sed quæ causa fuit tanto condigna fauore?
Nempe impollutos quia relligionis honores
Aßiduo retinet studio, Regíque Deóque
Mente fidem solida (flammis vicina videret
Feruere regna licet) constans seruauit auitam,
Cuius perpetuo flagrabat pectus amore.

In vicinis ædibus Musica harmonia ipsis Archiducibus summopere placuit. Super pontem lapideum in ingressu erant positæ duæ pilæ quadratæ in fornicem desinentes; super dextro è ligno dedolatus Saluius Brabon, primus, vt fertur, Dux fuit Brabantiæ, cum vxore Svvana ab altera parte. In ipso ponte Hermæ viriles porticum efficiebant, hos verò Duces Brabantiæ referebant, annumque quo regnarunt:

CAROLVM ANNO	DCCCC.
LVDOVICVM	DCCCC. XV.
CAROLVM	DCCCC. XXXI.
OTHONEM	DCCCC. XCI.
GOTHOFRIDVM BARBATVM	M. C. VIII.
GOTHOFRIDVM SECVNDVM	M. C. XI.
GOTHOFRIDVM IN CVNIS	M. C. XLIII.
HENRICVM PRIMVM	M. C. LXXXVI.
HENRICVM SECVNDVM	M. CC. XXXV.
HENRICVM TERTIVM	M. CC. XLVIII.
HENRICVM QVARTVM	M. CC. LX.
IOANNEM PRIMVM	M. CC. LXVII.

Ad pontis egressum visus est insignis arcus triumphalis seu honoris porta, alta pedes viginti quatuor, profunda viginti, lata sedecim, columnis quatuor in anteriori fronte, totidem in posteriori fulta, cum suis stylobatis, capitulis, epistyliis, zophoris & coronicibus eleganter adornata. In quatuor stylobatis metropoles Brabantiæ Louanium, Bruxella, Antuerpia, & Siluaducis sua agnoscebant distinctè insignia; interior ornatus quatuor matrimoniis Brabantiæ quondam Ducum oculos detinebat, Anchisæ vel Ansigisi & Beggæ, Lamberti & Gerbergæ, VVenceslai & Ioannæ, Maximiliani & Mariæ. A primo introitu portæ ad dextram vidisses hæc carmina:

Hæc sacra Principibus laurus Ducibúsque Brabantis
Insitione noua, cui vos (augusta propago
Austriadum) illustres iam læta Brabantia ramos,
Dux Alberte, tuúmque decus, Isabella, secundis
Inserit auspicijs, vestro vt sub tegmine frondis
Tot quassata Notis & fulmine adusta malorum,
Securas quærat latebras tutósque recessus,

Læua hos versus legere quiuis poterat:

O fortunati quibus hæc duo germina surgunt
Semine Cæsareo Belgæ! quæ florida regna
Cernere erit tali imperio, tædáque iugali!
En Boreæ conclusa metu melioribus astris
Claustra sui calycis perrumpere nititur, orbe
Productura nouos fœtus pietatis, in illo
Errorum fidei euulsis cum stirpe labruscis,
Nequa filix nostris rediuiua repullulet aruis.

Super portam materiata erat porticus cum suis columnis affabrè factis. Quatuor hîc è ligno dedolatæ figuræ, vna Episcopi siue Prælati, primum Brabantiæ Ordinem referens, habebat asscriptum:

NEC SPE NEC METV.

Alium angulum eques occupabat armatus cum suo vexillo, pro nobilitate positus, vel secundo Ordinum membro, sic ibi legebas:

IN VTRVMQVE PARATVS.

Stabat tertius togatus, pro tertio membro seu Brabantiæ ciuitatibus, cum hoc symbolo constantiæ:

NE CEDE MALIS.

Quartus locus agricolam vendicabat cum rastris & ligone, erat illi asscriptum:

PACEM TE POSCIMVS OMNES.

In hoc quadrato repagulorum ambitu cantores consistebant, qui dulci modulamine hos versus concinebant:

Viuant parentes patriæ, viuant diu
Albertus, annos æquet & æuum Nestoris,
Viuat Isabella Clara, clara Eugenia
Felix, diúque regnet Austriadûm domus.

Erat & tertia eleuatio, basis nimirum octo pedes alta, lata decem, cum suis in quadrato circuitu columellis, ac super eadem arbor plantata quam Iessæam nominare potuisses, triginta & octo pedibus sublimis. Hinc duodecim rami prominebant cum suis floribus siue coliculis, quibus insidebant totidem pueri eleganter personati stemmate Brabantiæ, paludamentis, regiisque sceptris & ducali tiara: exhibebant autem non inuenustè sequentes heroës, annumque regiminis:

IOANNEM SECVNDVM	M. CC. XCIIII.
IOANNEM TERTIVM	M. CCC. XIIII.
IOANNAM	M. CCC. LV.

ANTONIVM

ANTONIVM BVRGVNDVM M. CCCC. VI.
IOANNEM QVARTVM M. CCCC. XVI.
PHILIPPVM A SANCTO PAVLO M. CCCC. XXVII.
PHILIPPVM BVRGVNDVM M. CCCC. XXX.
CAROLVM BVRGVNDVM M. CCCC. LXVII.
MARIAM BVRGVNDAM M. CCCC. LXXVII.
PHILIPPVM AVSTRIACVM M. CCCC. XCIIII.
CAROLVM AVSTRIACVM M. D. XIIII.
PHILIPPVM AVSTRIVM M. D. XLIX.

Summum faſtigium ſeu apicem arboris aſcenderat adoleſcens, qui Deum patrem So le amictus cum Luna ad pedes & mundo quem tenebat, verbiſque referebat:

REX REGVM,
DVX DVCVM,
D. DOMINANTIVM.

Ad arboris radicem ex rubro ſerico fimbriiſq; aureis ſtabat conopeum decem pede altum: ſedes duæ holoſericæ vacuæ, ſeſſores videbantur exſpectare, ante conopeum tre nymphæ excubabant, prima erat virgo Brabantica, quæ cornu tenens Amaltheæ Prin cipibus aduentantibus hæc carmina proferebat:

Saluete Belgicis in oris iam diu
Optata votis lumina Auſtriacæ domus,
Alberte, túque Iſabella Clara Eugenia:
Longam hîc ſeriem Ducum meorum, & nobilem
Propaginem in hoc ramo videtis, qui meas
Felici tractauêre habenas dextera:
Nunc has viduas ſedes auitas defero
Vobis, tibi vnam, Alberte, ſublimem alteram,
Iſabella, tibi, vt æquis popellum legibus
Regatis, & concreditas prouincias.
Via hîc Honoris paſſa vobis, ſcandite.
Hæreditatis ſceptra iure debita
Committo vobis, me meóſque mancipo;
Vt ſicuti virtutis & prudentiæ,
Generoſa poſteritas, nec aquilæ degener
Propago, tantis eſtis hæredes viris;
Ita quoque honoris, dignitatis, muneris.
Cura paterna ab hoſte defenſam date,
A ſeruitute vindicate, & priſtina
Pacis ſequeſtris iura ſceptris reddite.

Deinde Pax in hunc modum prolocuta eſt, ſecunda virgo tabernaculi cuſtos:

O ter beata, ter ampliúſque Belgica:
Quis non quietas hîc ſibi ſedes legat?
Hæc nos ſorores fixa tandem habitacula
Patrio occupemus ſat diu extorres ſolo,
Summa hic voluptas ſolida futura, & gaudia
Secura ſine Martis metu felicitas.

Tertia ianitrix Iuſtitia ſic eſt effata:

Nec mirum, ſiquidem Auſtriacæ ius eſt datum
Fatale dia lege propagini, graui
Vt mole calamitatis attritos leuet,
Miseríſque præſidium ſerenum, & opem ferat.

His

His ita dictis pueri in florum coliculis sedentes sic exclamarunt: VIVANT NOSTRI RINCIPES, VIVANT NOSTRI DVCES. Eadem via quæ lapidea dicitur ad forum vs-que ornata deducebat: hîc hermis & coronicibus cinctum forum vidisses decem pedes istantibus, atque alternatim stemmata Principum, & Brabantiæ ac Louanij posita insi-nia, viridi hedera circumamicta. Duo ibidem cernebantur anagrammata:

SVCCVRRIT BEATA SALVS.

EN EA BELGICA ARA SI VLLA.

Pilis etiam Duces Brabantiæ sequentes insistebant:

MAXIMILIANVS ET MARIA.

PHILIPPVS ET IOANNA.

CAROLVS ET ELEONORA.

PHILIPPVS ET ISABELLA.

PHILIPPVS ET MARIA.

ALBERTVS ET ISABELLA, CLARA, EVGENIA.

Nec ornatu carebat templi propyleum, vbi in stemmate hederaceo & bractea pende-bant Archiducum insignia, atque hinc Brabantiæ, inde Louanij, infra in simili quoque ornamento hæc carmina ponebantur:

Arctius atque hedera procera astringitur ilex
Lentis adhærens brachiis,
Nos Alberte, tibique, tibique, Isabella, ligamur
Belgæ perennanti fide.

Ante templi vestibulum ex equis descenderunt, & per vtrumque Consulem introdu-cti, à Præposito & Decano D. Petri in chorum deducuntur, refragante Archiepiscopo Machliniensi, qui ad se ratione dignitatis hanc prærogatiuam pertinere contendebat. Precibus & ceremoniis peractis pro D. Petri aliisq; Brabantiæ Ecclesiis in manibus Præ-positi iusiurandum dixerunt:

NOS ALBERTVS ET ISABELLA, CLARA, EVGENIA, &c. iuramus & promitti-mus ad hæc sacrosancta Euangelia, quòd ab isto die in antea erimus fideles Ecclesię nostræ Sancti Petri Louaniensis, ac aliis Ecclesiis nostri Ducatus Brabantiæ. Et obserua-bimus, faciemusque obseruari, iura, priuilegia, statuta, consuetudines, possessiones & li-bertates dictarum Ecclesiarum, & hominum spectantium ad familiam beati Petri Loua-niensis antedicti, prout prædecessores nostri Duces Ducatus Brabantiæ hactenus fece-runt, sic iuuet nos Deus & omnes Sancti eius.

Hoc autem iusiurandum ab Audientiario prælectum, Præpositus sumptis sacrosan-ctis Euangeliis, & Archiducibus vt oscularentur præbitis, hæc verba Principes pronun-tiantes quidam audiuerunt, Hoc iuro & promitto. Decantato deinde beatorum Am-brosij & Augustini hymno, equos conscenderunt, & theatrum ad læuam reliquerunt ante domum Senatoriam præstando postero die iureiurando, longum pedes centum, la-tum XII. cum exedra pedum XXXVI. vtrinque cum gradibus ascensui commodis. Fasti-gium pictas habebat imagines, Pacis, Iustitiæ & Veritatis cum aliis ornamentis stemma-tum Celsitudinis, huiusque inscriptionis:

ET IVRABIS VIVIT DOMINVS IN VERITATE ET IVDICIO ET IN IVSTITIA, ET BENEDICENT EVM GENTES IPSVMQVE LAVDABVNT: IEREMIÆ CAP. IIII.

Rubris peristromatis theatrũ vndique velabatur, ac aureo suggestum ante ædes Senato-rias panno; hîc Ordines Brabantiæ Principes exspectabant, Dux cum iis Arschotanus ac Princeps Comes Arenbergius, ipsisq; transeuntibus reuerẽter assurgebant. Quandoqui-dem obuiam non processerant, ante annos enim quinquaginta in Philippi Regis inaugu-ratione aliter factum fuisse memoria nõ exstabat. Deinde reip. interesse existimabant ne per importunam quorundam ambitionem, sese iterum ordinis non satis pro sua dignita-te seruati, sicut in prouinciæ ingressu acciderat, periculo cõmitterent. E regione aliud erat

pegma ſexaginta pedes latum, profundum octo, Comicis ſpectaculis exhibendis accom-modum. Procedentes vlterius ad læuam domus Senatoriæ arcum triumphalem in-uenerunt in via quæ ad Hallas ducit, notum ſtudioſis profeſſorum lectiones frequentan-tibus locum, qui totam plateam eleganter obſtruxerat, viginti quatuor pedibus erat ſub-limis, latus viginti, in tranſitu duodecim complectebatur pedes; pilæ octo ſingulis fronti-bus quatuor erant attributæ, cùm aſpicienti legendum occurrebat:

BRABANTIA PRIMA PROVINCIARVM,
IN TRIPLICI SVO ORDINE,
ANTISTITVM, NOBILIVM, CIVIVM,
SERENISSIMOS POTENTISSIMOSQVE PRINCIPES,
ALBERTVM ET ISABELLAM DVCES SVOS
LÆTA FRONTE SVSCIPIT,
DEVOTA MENTE SVSPICIT,
ET FIDEM OBSEQVIVMQVE
MORE ET CANDORE MAIORVM
ÆTERNVM VOVET.

Hæc etiam carmina vtrinque legebantur:

Ad Albertum.

Cæſarea de ſtirpe genus, virtutibus ipſam
Qui ſtirpem ſuperas, lætúſque volénſque venito:
Suſcipe Belgica ſceptra arcani munera fati,
Suſcipe, & æterno populos vt fœdere firmes,
Accipe dáque fidem, dea cana hæc alligat orbem.

Ad Iſabellam.

Quæ cæleſte decus generis cæleſtibus æquas
Moribus aut ſuperas, ſidus quod ſplendet in orbe
Occiduo, radiis tu noſtras pelle tenebras:
Da pacem ſexus pacate, & Belgica regna
Suſcipiens, ſerò ad ſeros tranſmitte nepotes.

Tranſitus huius machinæ pictas continebat Ducum Brabantiæ memorabiles victo-rias, quæ Rhythmis vernaculis in hunc modum explicantur:

Int Jaer twelf hondert en tachentich acht
Heeft den eerſten Hertoghe Jan van Brabant
Het heer van ſeuen Heeren omgebracht/
Al quamen zij thien tegen een ter hant.
Door Godts help ende zijne Brabanders vaillant
Heeft hij om Limborch deſen ſtrydt anueert/
By Woeronck/ en dat meeſt by onderſtant
Der Louenaers die hy creech lief en weert;
Wantſe hem ſetten op een ander peert/
Heeft hijſe mildelijck gheprivilegeert
Ende t'Peeter-manſchap daer toe gheconfirmeert.

Quæ Latinè ſic ſonant:

ANNO CIↃ. CC. LXXXVIII, SEPTEM REGVLOS ET EORVM EXERCITVM IVXTA WAREMIAM SVPERAVIT IOANNES PRIMVS DVX BRABANTIÆ OPE DEI, MANV ET ARMIS TVM RELIQVORVM BRABANTORVM, TVM PRÆCIPVE LOVANIENSIVM, QVIBVS HAC CAVSA NOVA ADIECIT PRIVILEGIA, ET ALIVD VVLGO DICTVM het Peeter-manſchap CONFIRMAVIT.

Ad læuam hiſtoria anni CIↃ. CCC. XI. pulchrè adumbrata ex ſcriptura cognoſcebatur:

Den derden Hertog Jan door Mars practijck
Meeſt van ſyn volck beroeft ende gematteert/

Heeft

Heeft den festen Philips Coninck van Vranckrijck
Tegen t'lant van Brabant gheconspireert/
Met festhien Landts-Heeren gearriueert
Tot Sint Truuden/om stoten Brabandts bloet:
Maer siende dat Hertog Jan wel gheanimeert
Tot Heylichsem had ghestelt den voet/
Es door den regen ghebluft sijnen moet/
Die op Brabandt onsteken was seer grouliick
En gaf Hertogs Soon sijn Dochter te houlijck.

IOANNEM III. DVCEM BRABANTIÆ BELLIS VARIIS ATTRITVM ET PENE EXHAVSTVM PHILIPPVS VI. GALLIÆ REX VNA CVM SEDECIM REGVLIS DEBELLATVRVS TRVDONOPOLIM PERVENERAT. SED BRABANTIS STRENVE IN HEYLICHSEM VSQVE OBVIAM EVNTIBVS, NIMBOQVE PRÆCIPITI ACCIDENTE HOSTIVM REPRESSVS EST IMPETVS: PAX DEINDE VTRINQVE INITA, NOVO CONIVGIO FILII DVCIS BRABANTIÆ CVM FILIA PHILIPPI VI. FVIT FIRMATA.

Pro secunda eleuatione ex armamentario depromta erat moles ad pedes XXXVI. sublimis in quatuor circulari forma coronas eleganter distincta. In supremo fastigio leo videbatur altus sex pedibus, qui Brabantiæ insignia prætendebat, sub hoc sex virgunculæ laureum ramum dextra, sinistra tenebāt ciuitatum insignia, Limburgi, Valckenburgi, Traiecti, & quatuor opidorum Tienæ, Lewæ, Niuellæ & Liræ. In secunda & tertia sessione virgines sedebant splendido amictu cum laureo similiter dextra ramo, & insignibus opidorum quæ referebāt læua, Landæ, Gemblaci, Arschoti, Distæ, Bredæ, Bergarum ad Zomam, Fani D. Gertrudis, Steenbergæ, Hanuti, Sichenæ, Helmontij, Endouiæ, Viluordię, Herentalij, Megemij, Rauesteynij, Iudoignæ, Halæ & Grauiæ. In inferiori plurimæ virgunculæ candido amictu cum aureis segmentis stemmata tenebant earum ditionū quas Baronias vocant, Arschoti, Bergæ, Grimbergæ, Gaesbecanæ, Cuyckij, Perwesi, Distæ, Bierbecæ, VVesemalæ, Rotselaræ, Duffelæ, Ghelensis, Boutersemæ, Bouxtelæ, Bredæ, Cranendoncæ, Leefdalæ, Raynesiæ, Sombreffiæ & Heuerlæ. Ad quatuor huius eleuationis angulos virgines totidem cum quatuor ciuitatum quę in Brabantia metropoles sunt, Louanij, Bruxellæ, Antuerpiæ, Siluęducis, insignibus considebant. Pegma ad Hallas conspiciebatur pedes altum viginti quatuor, profundum duodecim, in quo septem artes exhibebant liberales, Grammaticam cum claui primisq; elementis: caduceum Rhetorica, libram Dialectica cum volumine, instrumenta & libros habebat Musica, Arithmetica tabulas, circinum regulamq; Geometria, sphæram Astronomia. Accedebat ad dramatis perfectionem Artium facultas cum libro in manu, & Theologia cum candido amictu & libro inaurato, sacram puta paginam, Iurisprudentia cum libro & gladio: baculo serpente spiratim circumuoluto Medicina, quod tribuitur Æsculapio. Accedentibus illuc Archiducibus gratulatorios aliquos versus prolocutæ sunt:

Infra Archiducum stemmata gentilitia hæc carmina lectorem studiosum detinebant:

Te Grudiis, Isabella, tuis Nasica Cybellen
Aduehit, vt casta suscipiare manu.
Castas Castalides, castam veneranda facultas
Tendit, da maneat virginitatis honos.

Scenam temporariam ad Hallas inuenerunt, quæ vsque ad proscenium octo pedibus attollebatur, viginti sex lata, tribus distincta tabernaculis, quorum singula victoriam denotabant Caletanam, Ardeatinam & Hulstanam, ita singulis erat asscriptum:

CALETO.

Illa ego Marte potens, vasti quæ frena guberno
Oceani, quam mille rates & mille virorum
Turma tenet, multósque in tristia bella per annos

Poſſedit Gallo multum indignante Britannus:
Victrices Alberti aquilas experta, triumphum
Incipiens, ſperare dedi maiora; præiſſe
Principis aduentum victoria læta videtur.

VENI, VIDI, VICI.

ARDEÆ.

Ardea quæ quondam dominatus ferre Britannos
Neſcia, & Armorici ſceptrum agnouiſſe tyranni
Immemor, inſurgens ſublimibus ardua muris,
Nunc iaceo, & magni nutum ſeruare Philippi
Atque ſub Auſtriacis cogor vi degere ſignis.

VIRTVTE DVCE.

HVLSTO.

Illa ego quam recreat tellus prædiuite gleba,
Ætherium cæli numen magnúmque ſecuta
Albertum, dubiis belli mea viſcera flammis
Eripui, & Batauum nebula vinclíſque ſolutis
Pectus in antiqua fidei ſtatione locaui,
Victoríſque ſequor laurum, nutúmque fidémque.

COMITE FORTVNA.

Cùm ante ſcenam Principes perueniſſent egreſſa Hulſto formoſa virgo ſuæ Celſitudini portarum claues detulit, additis his verſibus:

Nunc inimica meas teneant licet agmina ſedes,
Atque graues dederint tormentis fracta ruinas,
Non tamen ambiguus turbat mea pectora mæror,
Nec mihi flere lubet tanti diſcrimina belli.
Maxima nam clarus præſtat ſolatia victor:
Cuius ob audaci partos Mauorte triumphos
Gloria per totum viget admirabilis orbem.
Non Thetis Æaciden ad Troiæ mænia ferro
Hectoreo quondam foret indignata peremptum,
Sed Paridis cecidiſſe manu plorauit inertis.
Non ſecus Alberti quia virtus inclyta noſtros
Exæquauit humo muros, dolor intima nullus
Iam mea ſollicito vexat præcordia luctu,
Plurima quin tacitam pertentant gaudia mentem.
Namque fui dominis parere coacta ſuperbis
Hactenus, Alberto nunc ſeruitura potenti,
Qui noſtros pro Rege lares ditione tuetur.
At mea ſi quid habent veri præſagia, noſtros
Inclyte tu dominus quondam moderabere ciues,
Et populo tu iura meo dabis. Ipſa faceſſam
Iuſſa; vtinam hanc coniux properet Tithonia lucem.
At precor interea viuat tua fama, tuorum
O ſublime decus procerum, tua gloria viuat,
Viuat nobilibus laus accumulata trophæis.

Cùm

Cùm vlteriùs incederet pompa, ex columnis ſcenam reperit in amœni hortuli formam, vbi in introitu hæc carmina lectori occurrebant:

Dum ferus armatos leo Belgicus aſperat vngues,
Ciuiléſque terit ſalebras temerarius auſu,
Altius acta pedi perſedit vulnere ſpina,
Spina penetratis quæ perculit ima medullis:
Quo fera ſe vertat, quâ ſaucia voce dolorem
Explicet! in veſtros imploratura medelam,
Auſtriadæ, fugit amplexus, veſtræq́; repoſcit
Mite patrocinium dextræ, miſereſcite tandem
Afflictæ, auxilium præſénſque, [illegible] te, leuamen:
Tuque ſalutifera Pandora è pyxide certam
Iſabel affer opem, vt priſco reddatur honori
Belgica tantorum detracta ſente malorum.

In eodem hortulo Androdi cum leone è Gellio hiſtoria parum immutata ſpectaculo accedebat. Aderant enim Principes perſonati, qui ſauciæ feræ ſpinam euellebant, atque hoc modo Archiducibus gratulabantur:

ALBERTVS. *Huc mea voluptas, huc meum ſuauium*
Iſabella, fraternæ Heſperiæ negotiis
Grauibúſque curis ſepoſitis procul, aduola.
ISABELLA. *Quid ſpes mea, meum præſidium optatum & decus,*
Alberte, quid te cruciat, angit, excoquit?
ALBERTVS. *Attende parumper, intuere quàm graui*
Planctu, quibus rugitibus ſe ſaucium
(Inuictus eſſe qui ſolet) ingemat leo.
ISABELLA. *Propius adeamus, quis miſerum ſcrupus premat,*
Quo torqueatur ſauciatus vulnere
Luſtremus attentiùs; vt iſtum ſi potes
Præſente dolorem leniamus pharmaco.
ALBERTVS. *Per me lubet, nec belluæ ferociam*
ISABELLA. *Exhorreo, audens ibo. Coniux coniugi*
Comes adero in diſcrimine, & ducem ſequar.
ALBERTVS. *Spinam hanc vides totam doloris originem*
Maliq́; fontem? hæc eximenda robore
Niſique noſtro, agedum pari luctamine
Iunctiſque ſpinam cara coniux viribus
Vellamus, vt leo conualeſcat Belgicus.
ISABELLA. *Me ſanè iniquus belluæ caſus mouet*
Miſerétque ſortis, vt pariter opem feram.
ALBERTVS. *Tu gratus animo, quo vales ſenſu leo*
Meritas Iſabellæ beneficio grates refer.
ISABELLA. *Alberto eaſdem ingentiores aut refer,*
Virtute cuius ſanitati es redditus,
Solito vigori priſtiniſq́; viribus.

Muſica deinde harmonia ſuaui concentu hos verſus modulabatur:

Io triumphe, io triumphe vicimus,
Optata votis parta hodie eſt victoria;
Pœnas luerunt perduelles impij,
Cruórque tumidas auget vndas æquoris.

Ad patrum Societatis collegium pegmati occurrerunt, quod cum suis ornamenti
spectandos hos versus transeuntibus dabat:

SERENISSIMIS PRINCIPIBVS,
ALBERTO ET ISABELLÆ,
MAGNIS BELGARVM DVCIBVS,
S. P. Q. L.

Hæc quoque carmina ibidem in dextra parte legebantur:

Sæui maris Mars incola sæuior,
Telluris atræ miles atrocior,
O tristi recreate sæpe ludo!
Lusisti satis & satis bibisti,
Bellona tibi poculi ministra.

Ad læuam autem hos versus curiosus lector describebat:

Longis procul te diuidit inuia
Terris via, & nos non patet amplius
Visendi locus, obsidente militis
Mæandro vada flexibus marina.
Te (ô stringente pedem ligate nodo, vt
Quondam arctante pedem solute nexu)
Clauso deinceps carcere iactita.

In scena pegmatis Vulcanus in sua ferraria officina ex armis vomeres informans, tæ
dium belli pacisque desiderium ob oculos ponebat, iuxta Prophetam:

CONFLABVNT GLADIOS SVOS IN VOMERES,
ET LANCEAS IN FALCES.
ISAIÆ II.

Hoc virgines septemdecim eleganter amictæ Duce Belgica Archiduces precabantu
huiusmodi versibus:

Saluete Austriaci clarißima sidera cæli,
Sidera Belgiacas illustratura tenebras.
Queîs cadet Martis furor accedentibus, & trux
Desinet infaustum discordia scindere vulgus.
Queîs veniet pacis decor aduenientibus, & dux
Incipiet faustum concordia iungere vulgus.

Vicinam palatio portam, quod in Collegio Antuerpiensi (à Petro van Dale fundato
nomen habet) erat instructissimum, ciuitas scenâ temporariâ exornarat, pedes altâ de
cem, profundâ sedecim, thronumque in summo triginta pedum fecerat, cum suis ex a
chitectura partibus, affixumque superius huiusmodi scriptum:

PATRIÆ PATRIBVS,
ALBERTO ET ISABELLÆ,
PACIS AVCTORIBVS,
S. P. Q. L.

Sedebant in solio tres personæ, quæ hanc inscriptionem ante se habebant:

VERITAS DE TERRA ORTA EST, ET IVSTITIA
DE CÆLO PROSPEXIT.
PSAL. LXXXIV.
IVSTITIA ET PAX OSCVLATÆ SVNT.
PSAL. LXXXIV.
ORIETVR IN DIEBVS EIVS IVSTITIA ET
ABVNDANTIA PACIS.
PSAL. LXXI.

Pl

Pax & Iustitia ad hominum vota in scena consistentium ex alto descendebant, qui eas musico concentu suauiter excipiebant.

Affixa vtrimque scenæ erant hæc carmina:

Vrbis delicium polique amores,
Orbis delicium deique amores,
Pax certè Dea Patre nata summo,
Pax enixa Deum profectò summum,
Quas tandem latebras fugâ petisti,
Quos iunctæ tibi Gratiæ recessus!
Exoptata redis, sat abfuisti
O mundi decus, ô mei lepores,
Quas Belgi modò despicis iacentes
In fulgente throno statuta terras,
Belgi (inquam) bona visita nouales
E splendente polo reducta campos.

Ante D. Quintini portam interiorem, arcus triumphalis erectus fuit, in altitudinem triginta sex pedum, & octodecim latitudinem, duabus innixus magnificis columnis, & supra eum Persei & Andromedæ historia intuentibus, inscriptio huiusmodi legentibus patebat:

SERENISSIMI PRINCIPES,
ANDROMEDA CEPHEI ET CASSIOPEÆ FILIA
FORMA ET ANNIS FLORENTISSIMA,
OB MATERNAM IACTANTIAM
IN SCOPVLO ALLIGATA CETO EXPONITVR,
SVI IMPOS, SPEI EXPERS.
PERSEVS IOVIS PROGENIES
PEGASO ALATO VECTVS,
HARPE ADAMANTINA ARMATVS,
SCVTO GORGONEO MVNITVS,
ORCI GALEA TECTVS,
ATQVE HÆC OMNIA CONSILIO VEL AVXILIO MINERVÆ:
ADEST, MISERATVR, SVBVENIT,
MONSTRVM PEGASI OPE OCCIDIT,
ANDROMEDAM TORO SIBI IVNGIT,
ET CVM LÆTA LÆTAM ÆTATEM AGIT,
LIBERIS NEPOTIBVSQVE FELIX.

In tabellæ altera parte sic descriptum obseruabatur:

AT BELGICA HÆC VESTRA ANDROMEDA EST,
FORTVNA ET OPIBVS OLIM FLORENTISSIMA,
NVNC OB MAIORVM SVPERBIAM ET LVXVM
MAXIMIS FLVCTIBVS ET MONSTRIS EXPOSITA,
SVI IMPOS, SPEI EXPERS.
TV, ALBERTE, CÆSARVM PROGENIES
HESPERIO PEGASO SVBVECTVS,
HARPE MILITIÆ ARMATVS,
SCVTO PIETATIS MVNITVS,
GALEA PRVDENTIÆ TECTVS.
ATQVE HÆC OMNIA CONSILIO VEL AVXILIO TVÆ MINERVÆ
ADES, MISERARIS, SVBVENIS.
MONSTRA PEGASI OPE SVBMOVES,
BELGICAM SVB DITIONE TVAM HABES.

CVM LÆTA IGITVR LÆTAM ÆTATEM AGE,
LIBERIS NEPOTIBVSQVE FELIX.

Paulò inferiùs in tabella ſingulari ſcriptum legebatur:

QVOD APPRECATVR ET SVSPIRAT
SACRA DEVOTIONE VESTER
S. P. Q. LOVANIENSIS.

Principibus palatium ſuum ingreſſis, ad ignes auſpicij & lætitiæ indices tota vrbe ex-
ſtruendos, vt & biduo ſequenti, omnes ciues ſeſe parant. In quos vir clariſſimus Iuſtu
Lipſius, qui pręcedentium aliquot inſcriptionum auctor eſt, calore deuotionis hos verſu
ἐσχεδίασε:

Æmulus aſſurgat Phariis vel turribus ignis,
Igne fora, igne viæ, templa quoque igne micent.
Quæ cauſa! ignis amor, flagrant nunc omnia amore,
Princeps, ipſa vxor Principis, & populus.
Ille atque hæc vtriuſque, atque vltimus ille, vtriuſque,
Dij facite, æternum mutuus hic ſit amor.

Idem πλατύτερον.

Quòd latis flagrat ignis in plateis,
Quòd fora occupat & domus ſacratas,
Quòd domus ſimul occupat profanas,
Non miraberis, hoſpes, ecce flamma
Multa huc venit, & ipſe flamma Princeps,
Vrit, vritur, idem & eius vxor.
Ille hunc, hæc magis illum, vtrumque Belgæ,
Nam ſuos amat ille & illa Belgas,
Suos obſequio & fide perenni.
Quid Belgæ? ij quoque amant & illam & illum,
Et colunt ſibi cælitus dicatos
Principes Dominóſque. Flamma felix!
Vre atque vrere tu caterua triplex,
Donec machina dædala iſta mundi
Fatali ruet & peribit igni.

Comicis etiam actiunculis ſcena in foro perſtrepebat. Poſtero D. Catharinæ ſacro di
ad præſtandum iuſiurandum dicto, Ordines Brabantiæ Principibus conſultis quo ord
ne ad ſolennem hunc actum incederent, è Collegio Pontificis ad palatium equis ve
ſunt. Inde Principes ad templum peracta re diuina inaugurandos deduxerunt: præced
bat turba aulica, cum nobilibus & magnatibus, Ordines ſeruato ex præſcripto ordi
proximi Archiducibus hac ſerie ſequebantur: Franciſcus de Hauthem D. VVeueræ
opido Thienenſi duumuir ſiue Conſul, Iacobus de Ranſt ibidem Secretarius: M. Iud
cus de Haelwyck Scabinus vel Senator opidi Leuwæ (Leuacos hîc fuiſſe ſunt qui putan
M. Cornelius vanden Auoirt Graphiarius, Euſtathius Iuerart duumuir Niuellæ, Paul
Roels Maior, Natalis Faulconnier Penſionarius eius opidi: Melchior de Cortbemp
duumuir, ac M. Ioachimus de Poſtel Lirę opidi Secretarius: Illorum enim opidorũ leg
ad huiuſmodi ſolemnitatẽ conuocari etiam ſolent. Tum Quæſtor ærarius Ordinum g
neralis cum ipſorum Actuario. Incedebant deinde Arnoldus de Breughel primus or
nis Senatorij apud Siluæducenſes, cum M. Guilielmo Reys eius vrbis Penſionar
M. Henricus Schotti Penſionarius Antuerpienſis, cum D. Ioanne van Brecht eiuſde
vrbis Senatore, D. Eduardus vander Dilft eques, D. de Leuergem & Doirne, cu

D.He

D.Henrico van Halmale equite D.de Vriessel Consule Antuerpiensi.M. Ægidius Martini Pensionarius Bruxellensis, cum D.Carolo de Lathem D. de Court, eius vrbis Thesaurario, D. Ægidius de Busleyden eques, Senator, cum D.Henrico de Dongelberge eius vrbis Consule. M. Guilielmus Guilielmi Pensionarius Louaniensis, D. Ioannes de Schore à consiliis eidem Reip. D.Guilielmus de Angelis Senator, vnà cum D.Richardo de Pulle eius vrbis Consule: qui quatuor ciuitatum Brabantiæ metropolitanarum erant legati, vnúmque siue tertium inter Ordines membrum repræsentabant. Sequebantur D. D. de Aiseau & Euerberge, Barones de Bassigny, Grimbergæ, & VVesemalæ, Princeps comes Arenbergius, Bergarum ad Zomam Marchio, Princeps Auraicus, Dux Croiacus & Arschotanus, pro altero: D. Gertrudis, Euerbode, Diligemi, Tongerlonensis, Heylichsemi, Grimbergæ, Villariensis, Vlierbecanus Prælati, Siluæducensis & Antuerpiensis Episcopi cū Archiepiscopo Machliniensi, pro tertio Ordinum Brabantiæ membro sequebantur. Heroaldi seu caduceatores, Carolus vanden Tympel, & Solræus Comes cum stricto ense, tum Infans Serenissima carpento vecta, cuius lateri sinistro Archidux adequitabat, veste vterque argentea amictus. In templi item choro Ordinibus dextrum latus, sinistrum magnatibus & aulicis attributum. Celebrabat rem diuinam Parcensis Prælatus tanquam hæreditarius Ducum Brabantiæ capellanus. Euangelio decantato Iacobus Baius Sacræ Theologiæ Doctor ad suas Celsitudines hanc orationē habuit:

FAVSTVM, felix fortunatumque Principatus auspicium religioni, Serenissimis vestris Celsitudinibus, patriæ, vicinis, totique Reip. Christianæ, Academia, vnà cum Clero Louaniensi, communibus, publicisque votis comprecantur, MAXIMI POTENTISSIMIQVE PRINCIPES, iucundissimoque Serenissimarum vestrarum Celsitudinum in hanc vrbem aduentui, exoptatissimæque inaugurationi, animis præ gaudio subsilientibus congratulantur: Deoque Optimo Maximo Christianæ religionis ritu gratias agunt, quòd suo fauore saluos, incolumes, omnibusque numeris absolutos Principes Belgio dederit, qui longo plurimarum rerum vsu, omnia quæ ad Republicę gubernationem belli pacisque tempore necessaria sint, perspecta habeant; quique ob singularem rerum gerendarum dexteritatem, prouinciarum, regnorum, Hispanicæque ipsius Monarchiæ habenas in parte direxerint, rebusque pace belloque gestis suo nomini celebritatem apud mortales omnes comparauerint: quorum eximia in Deum pietas, rara sapientia, in re militari virtus, in administranda Repub. in omníque genere prudentia, incredibilis animi magnitudo, alacritas, temperantia, morum integritas, amor iustitiæ, innumeræque aliæ maximis Principibus dignæ virtutes, vt optimam vitæ pacatioris spem concipiamus, efficiunt; suadentque vt omnes credant Serenissimas vestras Celsitudines à Deo in Belgium destinatas, vt pace otióque constitutis, feralia intestini belli mala depellant, ciuiumque diuulsos animos concordiæ glutino coadunent, Belgioque priscum decus & florem restituant. Ac præter excellentes illas virtutes quæ ab vsu, studio, consuetudine, iure quodam peculiari Serenissimarum Celsitudinum vestrarum sunt, etiam rei melioris spem ingerit clemētiæ fama, quod Augustæ domui Austriacæ familiare, ac veluti hæreditarium sit, religionis Catholicæ tuendæ, pacisque publicæ componendæ fouendæque studium, quam nostra memoria Germaniæ ciuilibus bellis profligatissimæ restituit inclitæ memoriæ auus Serenissimarum vestrarum Celsitudinum Ferdinandus, deinde sartam tectam toto Imperij sui tempore cōseruauit piæ recordationis Maximilianus pater, & post eum qui modò imperij habenas temperat Rudolfus frater, plurimū quoque ad animorū concordiam feliciter conciliandā gentilitiorum Principum reuerētia, splendor generis, maiorumq; gloria conferet, qui multis seculis non solùm Belgio summa cum laude, omniúmque gratia præfuerunt, sed amplissima insuper Hispaniarum, Germaniæ, Pannoniæ, Bohemiæ, Italiæ, aliarumque gentium regna, imperiumque ipsum Romanum strenuè moderati sunt: nec Europa & Africa contenti, fines Imperij sui terra marique vsque ad extrema Occidentalium populorum, Orientaliúmque

V

liúmque Indorum litora produxerunt, geſtarumque rerum amplitudine, nomíniſque ſui gloria, orbem vniuerſum in ſui admirationem commouerunt: in tantaque rerum omnium felicitate proſperoque ſucceſſu, nunquam diuini numinis immemores, primamque ſemper religionis curam habentes, Deum piè ſanctéque omni ſtudio coluerunt, Chriſtíque Redemptoris nomen atque doctrinam vſque ad fines orbis terræ ſimul cum imperio ſuo propagauerunt. Et pro Chriſti religione tuenda non ſolùm contra gentiles & barbaros, verùm etiam contra hæreticos & quoſcumque infideles armis conſtantiſſimè decertarunt, Iudæos, Saracenos, Mauros, Arrianos, Mahometanos, Turcas, Huſſitas, Lutheranos, Caluiniſtas, ſimiléſque humani generis labes. De quibus quot & quantas ſæpe non abſque ingenti miraculo victorias retulerint, prolixum foret recenſere. Si enim vnius tantùm potentiſſimi monarchæ (quo nullus ab orbe condito regum latiùs imperauit) glorioſæ memoriæ Philippi ſecundi Hiſpaniarum Regis Catholici, Sereniſſimarum Celſitudinum veſtrarum parentis, clementiſſimíque Principis noſtri, magno ſui deſiderio bonis omnibus relicto nuper defuncti, res præclarè geſtas commemorare voluero, non ſolùm dies, ſed vox ipſa, viréſque deficient. Is enim ſe, ſuáque omnia, fortunas, ſtatum, ſceptra, vitam, & quidquid in hoc mundo charum habuit, in diſcrimen adducere, bellaque ſumtu maximo ſuſtinere maluit, quàm in minimo ab auita pietate diſcedere, vel quàm religionem ab Apoſtolis eorúmque ſucceſſoribus in Belgio ab initio plantatam, contaminare, & qualem à ſuis maioribus longa ſerie acceperat, incorruptam non conſeruare: aut demùm quàm in patrimonij ſui locis abominabili fornicationum matri (vt loquitur Apocalypſis) turpium errorum lupanar concedere. Quanta inſuper cura, moleſtiis, & ſumtu religionem Catholicam in Galliis laborantem adiuuerit, tamquam recens compertiſſimumque prætereo. Hic ſanè vnus fuit qui in ruinam inclinantem Eccleſiam in Europa, ſuppoſitis antibus ſuſtentauit, quíque fugientem nobis veritatis doctrinam, inuictiſſimè retinuit, cuique poſt Deum incunctanter debemus quod in Belgio, præſertímque Louanio, intrepidè ſana doctrina ſemper tradita fuerit, & verus, purus & antiquus Dei cultus inuiolatus ſteterit, cuius apud homines perpetua, grataque erit memoria, merces in æternitate apud Deum. Si denique ad eiuſdem inclyti patris auguſtæ memoriæ Caroli quinti Imperatoris virtutes, geſtáque pertranſiero, labyrinthum ingrediar. Is enim Princeps iuſtiſſimus, fortiſſimus, & clementiſſimus fuit, geſtarumque rerum gloria clariſſimus, talis filij digniſſimus pater, frequentiſſimus maximúſque in Africa & Europa victoriis nobilitatus, de Saracenis, Mauris, Turcis, Francis, nec non Germaniæ Principibus Lutheranis, quos profligauit, vicit, perdomuit, Dominator cepit. Cuius pater inclytæ quoque memoriæ Philippus primus, florentiſſima Hiſpaniarum regna matrimonio Iohannæ inuictiſſimi Ferdinandi Hiſpaniarum regis Catholici filiæ Belgio coniunxit, ac Maximilianus Auſtrius Imperator eiuſdem parens opulentiſſimas Belgarum ditiones coniugio Mariæ, nobilis Caroli Audacis Burgundiæ Ducis filiæ Auſtriacæ domui adiecit, quæ nunc totius orbis clariſſima, potentiſſimorumque Principum, Ducum, Archiducum, Regum, Imperatorum, orbiſque Monarcharum antiquo ſtemmate ſplendens nobis Sereniſſimos Principes Albertum & Iſabellam Claram Eugeniam, Deo ita prouidente, ad ſui nominis immortalem gloriam afflictiſſimique populi ſolamen, procreauit ac dedit; qui & ſuarum virtutum, ſummæque nobilitatis merito venerationi cunctis eſſe debeant. De quibus iure confidimus quòd maioribus ſuis omni virtutum genere conſpicuis non ſint degeneres futuri, quorum vita optimi Principis effigiem contineat, poſteriſque libri, doctoris & magiſtri loco deſeruire queat. Nam heroicas virtutes quas viri ſapientes in Principibus & Regibus neceſſarias eſſe tradidere, has in Auſtriacæ familiæ Principibus reperire licet, religionis obſeruantiam, pietatis zelum, benignitatem, animi moderationem, æquitatem, reliquaſque optimo Principi neceſſarias virtutes, quales ſunt, paterno amore ſubditos complecti, populorum commoda potius quàm ſua ſectari, homines imaginem Dei gerentes, in terris exemplo & auctoritate, præmio & pœna regere, ad veras virtutes cæleſtémque pa-

trian

riam dirigere, ſeipſum in magna poteſtate vincere, ſuos alienóſque effrenatos impe-
tus recta animi moderatione cohibere, viros ſapientes bonarúmque artium peritos li-
benter audire, amare, diligere, colere. Ex iiſdem idoneos, qui non ſolùm præeſſe, ſed
etiam prodeſſe velint & poſſint, in Eccleſiarum Prælatos, in vrbium prouinciarúmque
Præfectos, in belli Duces, in Conſiliarios, adiutoréſque alios deligere, qui Dei hono-
rem publicúmque bonum, hoc eſt, Rempub. pace otióque conſtitutis florentem, omni-
búſque bonis affluentem reddere ſtudeant. Pacem verò atque tranquillitatem rectus
ordo Reipub. præſtat, qui hoc exigit vt ſuo quidque loco firmiter conſtituatur, vt Deo
ſuus cultus, Principi obedientia debita, legibus ſua auctoritas, æquabilis omnibus iuſti-
tiæ adminiſtratio, Eccleſiaſticis ſua dignitas, Nobilibus ſuus honos, plebeis & infimis
ſuæ immunitates & priuilegia, delinquentibus pœnæ, benè merentibus præmia, ipſi de-
nique Reipub. amplitudini quod ſuum eſt tribuatur. Vtque Princeps auctoritate ſua
obedientes ſingulos efficiat, ſubditíſque tamquam ſedulus paſtor, piuſque pater conſu-
lat, publica damna, concuſſiones, oppreſſiones & iniuſtitias à Republica ſtudioſè auer-
tat, in id inuigilet vt ſubditi benè, piè, iuſtéque viuant. Iuſtitia enim firmatur ſolium,
Regnúmque de gente in gentem transfertur propter iniuſtitias, iniurias, contumelias,
varióſque dolos. Nam ſine virtute nulla ſocietas ſtabilis, infirmus eſt omnis Reipub.
ſtatus: Dei enim timore ſublato, vita hominum ſceleribus & immanitate completur.
Cúmque vnicus ſit Deus zelotes, qui honorem ſuum alteri impendi, ſponſámque ſuam
adultero exponi vetat, Princeps Chriſtianus vnam Sanctam Catholicam Eccleſiam cre-
dens, vnicam quoque veram orthodoxam religionem teneat, illam ſumma vi tueatur,
colat ac defendat, Deíque iniurias vindicare nullo humano metu negligat, illius diuini
oraculi memor, Quicumque honorificauerit me, glorificabo eum; & quicumque con-
temnunt me, erunt ignobiles. Non enim Chriſtiano Principi ſola pax temporalis (quam
terrena ciuitas Babylonia dicta ſolummodo quærit) ſufficere debet. Cùm enim fidelis
Princeps etiam regni Chriſti miniſter, Eccleſiæque filius ſit, totis & perſonæ propriæ,
& auctoritatis publicæ viribus Chriſto inſeruire tenetur, atque conniti vt eius ſubditi
in omni pietate quietam & tranquillam vitam agant, Dominóque in timore ac tremo-
re ſeruiant, iuxta illud regij Vatis: *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis ter-
ram: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore: Apprehendite diſciplinam,
ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de via iuſta:* ſicut (proh dolor) non paucos ma-
giſtratus, Principes ac Reges, qui ſe à Romani Pontificis ſummi Eccleſiæ in terris mi-
litantis capitis obedientia ſubſtraxerunt, aut omnino, vel ſaltem per infidelitatem, de
via iuſtitiæ periiſſe cernimus, ſecundùm Iſaiæ vaticinium: *Gens & regnum quod non
ſeruierit tibi, peribit.* Seruit autem Princeps Chriſto quando religionem Chriſtianam
contra impios, ſacrilegos, blaſphemos, hæreticos, alióſve hoſtes Eccleſiæ iuſtis legibus
& armis tuetur: Similiter quando templorum, monaſteriorum vel collegiorum erectio-
ne, aut litterarum bonarúmve artium promotione Dei cultum exornat & auget, aut ſa-
cerdotij cleríque dignitatem propugnat, vel Eccleſiæ immunitatem, iura, bona, & pri-
uilegia conſeruat. Quod ſapienter ac piè Iuſtinianus Imperator attendens: *Nos*, inquit,
*omni prouidentia curam Eccleſiarum gerimus, per quas noſtrum imperium ſuſtineri, &
publicas res per Dei clementiam & gratiam muniri credimus.* In eandemque ſenten-
tiam Leo Magnus Leoni Auguſto ſcripſit: *Debes incunctanter aduertere Regiam po-
teſtatem tibi non ſolùm ad mundi regimen, ſed maximè ad Eccleſiæ præſidium eſſe colla-
tam.* Quod Sereniſſimarum Celſitudinum veſtrarum maiores piè ſapientérque etiam
expendentes, non ſolùm Eccleſiæ, Cleríque patroni, defenſores, & aduocati eſſe, ac di-
ci voluerunt, ſed iuriſiurandi vinculo ſeſe inſuper ad Eccleſiarum Clerique protectio-
nem libenter obſtrinxerunt. In quo Sereniſſimæ veſtræ Celſitudines eorum pietatem
laudabiliter ſunt imitatæ. Quorum ſanè maiorum pium ac liberalem in Eccleſiam
Clerúmque animum conteſtantur plurima Belgij auguſtiſſima templa, pretioſiſsima-

V 2 que

que eis relicta ornamenta & iocalia, diuersaque religiosorum monasteria, & Canoni-
corum studiosorúmque collegia, eorundem fundata liberalitate, opibúsque dotata; in-
ter quæ hoc ipsum est insigne Diui Petri templum, cuius turris suo hiatu Serenissima-
rum vestrarum Celsitudinum opem efflagitat. Nec aliundè hæc ipsa est Louaniensi
Academia singulare Belgij lumen & ornamentum Catholicæ fidei, religionisque or-
thodoxæ inuictissimum propugnaculum, nec non hominum doctrina & virtute præ-
stantium, ciuilis etiam status & ordinis, totiúsque reipublicæ seminarium. Hanc enim
Academiam Serenissimarum vestrarum Celsitudinum maiores Catholicæ fidei perpe-
tui vindices ad pacis artes in veræ pietatis ac iustitiæ cultu consistentes instituerunt, va-
riisque immunitatibus, priuilegiisque adornarunt, eandémque singulari studio & amo-
re complexi non secus quàm oculi sui pupillam curandam duxerunt, & ab omni bello-
rum iniuria tutam esse quidem voluissent, sed ita dispensante Deo, tristi continuoqu
multorum annorum bello flagrante vniuerso Belgio incredibilibus miseriis penè obru-
ta fuit. Ex quibus tandem diuini numinis misericordia ex parte liberata, spem reliquam
salutis, post Deum, in Serenissimarum vestrarum Celsitudinum fauore collocat, non
ambigens quin quidquid ad eius restaurationem & incrementum pertinere videbitur
hoc Serenissimæ vestræ Celsitudines benignè sint concessuræ: eoque magis quòd au-
gustissimæ domui Austriacæ Principibus innatum sit, non solùm rem litterariam in pre-
tio habere, velléque scire legere, scribere, Latinéque loqui, sed etiam scientissimos esse
atque quaslibet bonas artes & scientias, ac viros omnes eruditos, incorruptísque mori-
bus vel egregiis ingeniis præditos, singulari amore complecti, tum etiam quòd id pro-
meruerit eiusdem Academiæ in hoc potissimùm ciuili bello fidelitas, & in obsequium
Regiæ Catholicæ Maiestatis perpetua constansque deuotio: quam & in posterum Se-
renissimis vestris Celsitudinibus pari animorum alacritate Deo auxiliante præstabit; &
quidquid amoris, beneuoli animi, officij, obsequij, promptæque obedientiæ à fideli-
ssimis, addictissimis, integerrimísque subditis exspectare liceat, id omne Serenissimis ve-
stris Celsitudinibus, eiusdem Academiæ, totiúsque Cleri Louaniensis nomine sponde-
mus, offerimus, pollicemur, Deúmque ter Opt. Max. votis publicè priuatímque nun-
cupatis orare non intermittemus, quo pios & sublimes Serenissimarum vestrarum co-
natus secundet, populum subdat, obedientémque efficiat, rebelles potenter subiiciat
de hostibus victoriam, pacem in diebus vestris donet, sapientes piósque hæredes susci-
tet, quibus terrenum hunc principatum Serenissimæ vestræ Celsitudines relinquere va-
leant, quando ad possidendum cæleste regnum easdem summus sempiternúsque Rex
euocabit. Quem supplices exoremus vt Serenissimis Principibus Alberto & Isabellæ
Claræ Eugeniæ dies super dies adiiciat, eosdémque suo afflatu consilioque instruat, vir-
tute corroboret, præsidio sepiat, in omníque rerum discrimine, præsenti numine prote-
gat, animíque magnitudinem, fiduciam, inuictæque virtutis robur & constantiam
inspiret, omníque virtutum ornatu præstantes, diuinósque efficiat, quo præclarum &
difficile sibi commissum Principis munus, ex eiusdem summi Regis voluntate ad suam
subditorúmque salutem exequantur, diuináque fulti ope rempublicam Belgicam diu
saluam, florentémque conseruent, donec ex hac fluxa mortalíque vita ad beatam & im-
mortalem translati, immarcessibilem gloriæ coronam accipere promereantur, quam
ipsis & nobis concedat vnus & trinus Deus in secula benedictus.

AMEN.

SV

SVB facto viam materiatam à templo vſque ad locum iureiurando deſtinatum, ſterni fecit Magiſtratus. Peracta re diuina ad theatrum ante ædes Senatorias perrexerunt, vbi ſuæ Celſitudines duobus gradibus eminentiores ſub aureo tabernaculo conſederunt. Circumſtabant Ordines, Legatus Regis Catholici, Dux Aumalæ, Marchio Havreus, Comes Manſueldius, Admirantius Aragoniæ, œconomus & Comes Dyſegem: Præſes Richardottus, Aſſonleuillus, Cancellarius Brabantiæ Damantius, Audientiarius ad læuam aſtabant, Infantis gynæceum dextræ eius humi aſſidebat. Principum nomine & mandato Cancellarius Ordinibus cauſam huius conuentus & ſolemnitatis, paratamq; ſuarum Celſitudinum voluntatem ad conſeruanda antiqua priuilegia, Lætumque Introitum, & ad conſuetum iuſiurandum præſtandum breuibus expoſuit, & vt idem ipſi facerent Ordines admonuit. Deinde Læti Introitus priuilegium ſuarum Celſitudinum manibus ſignatum, ſigillóque paterno munitum, quo adhuc vtebantur dum ſuum conficeretur, ab Audientiario eſt perlectum. Tum ſcamno prolato, quod panno aureo erat inſtratum, cum puluinis item aureis, & impoſito Miſſali, Archiepiſcopus ex vna, Cancellarius ex altera parte, nomine Ordinum accedentes, in genua prociderunt, lectaque ab eodem Audientiario Latinè & Teutonicè iuriſiurandi formula, vſque ad verba, ITA NOS DEVS ADIVVET, &c. quæ præibat Archiepiſcopus, acceſsit Infans Sereniſsima, genibúſque innixa, tactis manu Euangeliis, iuſiurandum præſtitit, quod ab Archiduce ſeparatim factum eſt. In altera iuriſiurandi dictione, de omnibus iuribus & reliquis priuilegiis conſeruandis, idem ritus obſeruatus eſt. Tum Ordines à Cancellario admoniti Audientiario iuriſiurandi formulam lingua Teutonica Belgica prælegente, quæ eſt huiuſmodi:

NOS in genere & quilibet in ſpecie ſeorſum promittimus, affirmamus & iuramus vobis D. Alberto & D. Iſabellæ, Claræ, Eugeniæ, futuris noſtris Dominis ac Ducibus Brabantiæ, ac aliarum patriarum ad Ducatum Brabantiam pertinentium, qui impræſentiarum iuramentum præſtitiſtis, quòd de cetero erimus in omnibus negociis boni, fideles, & obedientes ſubditi, & vos iuuabimus in defenſione & conſeruatione dominiorum, patriarum ac confinium veſtrorum. Et quantum in nobis erit, iuuabimus arcere & propulſare vim ac iniuriam quæ vobis inferetur: quódque vobis ſeruiemus, ac in omnibus faciemus ſicuti boni & fideles ſubditi erga veros Dominos & Principes ſuos facere tenentur & obligantur. Ita nos &c.

Omnes ſe eodem, nimirum Eccleſiaſtici manu dextra pectori admota ritu & verbo ſacerdotis, reliqui duobus digitis ſublatis, ſacramento obligarunt. Quo facto, à populo vniuerſo acclamatum eſt, vitam diuturnam Ducibus Brabantiæ apprecante. Deinde Ordinum actuarius Maſius eorum nomine Principes allocutus eſt:

INGENTES gratias agimus Omnipotenti Deo, PRINCIPES SERENISSIMI, de præſenti die tam feliciter peracto. Viderunt veſtræ Celſitudines animorum qua tres Ordines ad dicendum iuſiurandum acceſſerunt propenſionem, quam erga ſuos veros & legitimos Principes, veſtro nutui deuotiſsimos optimoſque ſubditos exhibere decuit. Qui vt iuxta tenorem ſacramenti quod dixerunt, obſequio vobis debito & officio nunquam deerunt, quantum præſens rerum ſtatus prouinciæ huius permittet, anniſque ſuperioribus ſe probaſſe vobis exiſtimant, ſolitoque in huiuſmodi inaugurationibus donatiuo, grati aliquod animi reddent teſtimonium; ſic in veſtra quoque erga illos clementia & benignitate ſecuri conquieſcunt: & quos parentum loco diuinitus ſibi datos iam iam receperunt, eos etiam ſperant non minori indulgentia imperium moderaturos, paternumque affectum nunquam depoſituros, iura & priuilegia, & quas habent prærogatiuas perpetuò obſeruaturos, nihilque omiſſuros quod ad has prouincias è tot cladibus erigendas, à teterrimo bello liberandas, ac priſtino ſplendori reſtituendas pertineat. Quod vt quàm primùm fiat, ad conſeruationem Religionis & augmentum, in priuatam quoque rem & vtilitatem veſtram, denique ad reip. ſubditorumque ſalutem, Ordines Brabantiæ animorum qua par eſt ſubmiſsione orant.

Ad quæ Archidux in hæc verba reſpondit: Gratam ſibi fuiſſe, qua ad præſtandum iu
iurandum acceſſerunt, omnium alacritatem, promptamque in obſequio & opera defe
renda, Ordinum voluntatem; ſe vt votis eorum ſatisfiat effecturum, & maximè vt pri
uilegia iureiurando confirmata, ſarta tecta conſeruentur, modis omnibus curaturum.
Acceſſit deinde Brabantiæ Cancellarius, eumque Ordines ſecuti, ſinguli reuerentia ſini
ſtro genu humi flexo primùm Infanti, tum Archiduci exhibita, fidelitatis obſequium
præſtiterunt.

Opidorum legati Tienæ, Lewæ & Niuellæ in tempore aduenerunt; Dieſtenſes qui ſe
riùs acceſſerunt deſiderati. Magiſtratus denique Louanienſis acceſſit & aliqui ex mem
bris ciuitatis, qui rogatis comitiis ſolent intereſſe, quibus Principes eodem quo ſuprà di
ctum eſt modo iuſiurandum dixerunt, in hanc ſententiam:

NOS &c. promittimus & iuramus ſuper ſanctis Euangeliis, quòd in aduentu noſtr
& ſucceſſione huius patriæ ſeruabimus, ac curabimus benè & fideliter obſeruar
incolis huius ciuitatis Louanienſis, prout boni & iuſti Principes facere tenentur: Omni
eorum iura, priuilegia, chartas, conſuetudines, vſus & obſeruationes, quemadmodum e
ſeu eas habent à quondam prædictis prædeceſſoribus noſtris Ducibus ac Duciſſis Bra
bantiæ, & ſicuti ipſi hactenus iis vſi ſunt ſine infractione vlla: & quidquid horum infra
ctum aut innouatum eſt reparabimus & reſtaurabimus. Ita nos Deus, &c.

Principes etiam iuſiurandum fidei acceperunt à Louanienſibus, quod tale erat: NO
in genere, &c.

Ingens poſtea tubarum clangor ſolemni huic actioni cataſtrophen impoſuit, ſparſi
que populo vice congiarij, aurei & argentei nummi cum vtriuſque Principis effigie &
hac inſcriptione:

AVSPICIIS ALB. ET ELISAB. D. G. ARCH. AVST.

Ab altera parte:

DVC. BVRGVND. BRABANTIÆ.

Et in ſcuto laureo:

MVNIFICENTIA PP.

Vocatis etiam ad ſe nobilibus viris Richardo van Pulle Conſule, Theodorico Borch-
graue vigilum Præfecto, & Guilielmo de Angelis Senatore Louanienſi, Archidux gla-
dio, quem Solreus Comes præfert, ter humeris in genua procumbentium tactis, eque-
ſtris militiæ honore decorauit. Quibus rebus per horarum circiter trium ſpatium ſolem-
niter peractis, eodem quo venerunt ordine ad palatium ſunt deducti. Sub veſperum Ma-
giſtratus tribus magni ponderis ex argento crateribus inauratis, & ex arte cælatis, ac vinc
Rhenenſi, vt fert patriæ conſuetudo, cum chirothecis Louanienſibus, quæ propter præ-
ſtantiam paſſim in deliciis ſunt, ſuas Celſitudines donarunt. Munus etiam verbis orna-
runt orante Penſionario:

NON potuerunt, SERENISSIMI PRINCIPES, Maior, Conſules & Senatus ciuitati
veſtræ Louanienſis prætermittere, quin ſe iterum veſtris Celſitudinibus ſiſtant, &
vt ſubmiſſi deuotique ſubditi felicem hodiernam inaugurationem vobis gratulentur
Hinc ſe fructum tantopere deſideratum ſemel percepturos, vniuerſi ſingulique, hæc po-
tiſſimum ciuitas, confidit, pacem nimirum vnicum reip. noſtræ leuamentum, cui depre-
cantur vt modis omnibus incumbant: huiuſque ciuitatis incolis concedant quædam be-
neficia, quòd pro fide Catholica & debita ſuæ Ma[ti] obedientia tam multa pertulerunt
quemadmodum ſcripto exhibebunt, reliquis huius ducatus vrbibus perpacatis. Vt ſuum
veſtris Celſitudinibus affectum probent, eaſdem hoc munuſculo donant, rogantes vt ip-
ſos commendatos ſibi habeant, vtpore qui ſemper fideles, obſequentes ac deuoti ſubdit
permonebunt.

POSTERO die Vniuerſitatis profeſſores cum doctore Fieno Rectore, omnium nomi-
ne Latinam oratiunculam habente ad ſalutandos Principes ſunt admiſſi. Aliquot
etiam

tiam horas insumserunt in videnda & audienda comica actiuncula cui Andromeda rat argumentum, quam Pædagogij Falconis studiosi Principibus ediderunt. Post meriiem disputationi publicæ interfuerunt, filio Præsidis Richardotti publicè disputante, fatoque sacræ Theologiæ tyrocinio ad gradum Baccalaurei coram ipsis Principibus, thes & chirothecas ex solita consuetudine benignè accipientibus, cum laude admisso. Hinc d clarissimi viri Iusti Lipsij auditorium itum est, qui sumto à loco Senecæ libro I. capi: III. argumento, docendo & orando egregia de Principis officio præcepta in hunc senum disseruit:

SERENISSIMI ET POTENTISSIMI PRINCIPES,

ETSI fateor haud planè rudem & tironem me esse in dicendo; tamen hic splendor vester, qui oculis meis inopinatus apparuit, & hic insolens consessus, turbat me aliquid (non nego) sed & delectat. Sicut qui è tenebris & longo situ ad solem subitò educuntur, caligat iis acies, & oculi præstringuntur: sic mihi euenit, & duo simul maxima sidera cùm video, hunc SOLEM, vt ita dicam, & hanc LVNAM, hebescit nonnihil ingenij acies, & inguæ hæc promptitudo retardatur. Quid tamen est? sicut idem ille sol excitat mox & recreat, & innatâ suâ vi dat vigorem: sic mihi sentio ab aspectu Ser^tis V. alacritatem infundi, & iisdem, quibus terrebar, excitari. Itaque parebo libens Ser^ti V. quæ me voluit subitò x ex tempore pauca dicere: pauca certè erunt, & ideò excusata, quia subita & ex tempoe. Non recedam autem longè (nam & sic iussistis) à more lectionis solitæ: *Annæum Seneam* (æternum Hispaniæ decus) in manus sumam, & pauca eius verba à consessu & tempore hoc non aliena, cum bonâ veniâ vestrâ PRINCIPES, cum bonâ gratiâ vestrâ reliqui AVDITORES, explicabo. Ait I. De Clementiâ. cap. III.

„ *Illius demum Principis magnitudo stabilis fundatáque est, quem omnes tam supra se* „ *esse, quàm pro se sciunt: cuius curam excubare pro salute singulorum atque vniuersorum* „ *cottidie experiuntur. Quo procedente, non tanquam malum aliquod aut noxium animal è* „ *cubili prosilierit, diffugiunt: sed tanquam ad clarum & beneficum sidus certatim aduo-* „ *lant, obijcere se pro illo mucronibus insidiantium paratissimi, & substernere corpora sua,* „ *si per stragem illi humanam iter ad salutem sternendum sit.*

Pauca verba, vt solet ille scriptor: sed magnæ rei inclusæ, & à me breuiter educendæ. Ait, *Illius demum Principis magnitudinem stabilem esse.*] Cuius? qui hæc faciet, quæ suggerit. Si quis ergo neglegit? negat, & parum firmæ altitudini insistere eum putat. Sicut domus, cui fundamentum non substernitur, caduca est: sic Princeps, cui non ista. quæ iam addit: *Quem omnes tam supra se esse.*] Dignitas Principis tangitur & eminentia. quis autem eam nescit? Ille est imago & exemplar Dei in terris, rerum moderator & arbiter, n cuius manu positæ opes, dignitas, vita omnium nostrûm. Sicut anima corpori præest, & animæ ratio: sic Princeps hâc populum regit, & eadem illa ratio ipsum. Tolle, cadauer ac funus est hæc omnis multitudo: & vt Cyclops apud Homerum, amisso vnico oculo, huc illuc impingitur, & denique ruit: sic ista moles populi, sine lumine illo Principatus. Ergo *supra omnes* eum meritò esse sciunt, & fatentur. quid amplius? *Pro se esse.*] O monitum eximium! ô in duobus verbis inclusum finem, munusque Principatuum! Non præesse solùm Princeps, sed prodesse debet: nec sibi tantùm ciues datos, sed se etiam ciuibus arbitrari. Sicut sol ille (ne abeam ab hâc imagine) non lucet modò, sed fouet, vegetat, animat: sic verus ille populorum rector, in splendore suo commodat & iuuat. *Moderatori*

ratori reip.(ait Cicero) *beata ciuium vita proposita est, vt ea sit opibus ampla, copiis locuple-
virtute instructa.* Et Hadriani Principis laudata illa vox est: *Ita se remp. gesturum, vt sc-
ret rem populi, non suam esse.* Sed quomodo hoc faciet, & eò veniet? addit noster: *Curam
eius excubare pro salute etiam singulorum.*] Itáne excubare? & nec noctes vacuæ excepta
que sint? nec noctes. *Magna fortuna, magna seruitus est*, ait quispiam: & maximo cu
que imperio maximam curam, atque adeò assiduam inesse, vos & animos vestros, SER^mi
testor. Vt Palinurus ille in mari, non de die solùm gubernabat, sed ipsâ nocte

—clauumque affixus & hærens
Nusquam amittebat, oculosque sub astra tenebat:

tale in Principe, cuius *curam excubare* Seneca vult pro salute etiam *singulorum.*] Quid t
ais? nec satis *vniuersorum?* Aio, inquit. & vt pater aliquis in magnâ familiâ, ad singulo
animum atque oculos adiicit; ita verus Princeps. Philippus Macedo, inter laudatos olin
reges, admonitus huius muneris sui à feminâ etiam fuit, quę ipsum adiens, desiderium al
quod expositura, cùm reiiceretur & *negaret sibi vacare:* animosè subiecit, *Noli ergo im
perare.* Animosè, inquam, sed verè: & rex agnouit, sed monitus à feminâ: ab ipso auten
se Imp. RVDOLFVS. ille dico, primus auctor & fons magnitudinis vestræ, à quo inclit
gens AVSTRIACA per annos iam plus trecentos in hoc æuum floret, & in omne (ita vo
ueo) florebit. Is cùm tenuiores aliquot homines aditum ad eum captarent, & satellite
aspernati hoc genus, reiicerent: animaduertit, &, *Per Deum,* inquit (ipsa Annalium ver
ba ponam) *sinite homines ad me venire. Non enim ideo Imperator sum, vt in arculâ inclu
dar.* Vocem inclitam, vocem auream, vocem verè AVSTRIAM! & in quâ hoc de curâ (qui
enim melius addam?) concludam. Pergit noster: *Quo procedente.*] Fructus est, qui Princi
pes manet, ex hoc munere suo & curâ. Quis ille? duplex, Beneuolentiæ & Fidei, quan
vtramque subditi præstant. De illâ, *Quo procedente,* inquit, *non tanquam malũ aut noxiun
animal*(tigris, lupus, serpens) *è cubili prosilierit, diffugiunt:* quod in Caligulâ, Nerone, Do
mitiano aliquo obseruare licuit, qui nunquam è cubiculo, & ex illâ solitudine suâ in pu
blicum prodibant, nisi vt solicitudinem, imò & solitudinem, facerent: sed *tanquam ad cla
rum & beneficum sidus certatim aduolant.*] Ita sanè, aduolant, non accurrunt; certatim, no
lentè aut timidè; viæ, domus, opida sunt angusta. Videtisne ô nostri PRINCIPES? tanquan
ad clara & benefica duo sidera concurrimus: tanquam ad gemellos illos Castores resp
cimus, in diuturnâ hâc Belgicâ tempestate. Illi conspecti, nautas recreant; illi, cùm naui
bus insiderunt,

—— tumida æquora placant,
Collectasque fugant nubes, Solemque reducunt:

ita vos, qui insedistis, & corpore pressistis iam Belgicæ hanc nauim, è bellorum fluctibus
ex insidiarum procellis, subducetis eam in portum. Atque hæc igitur Beneuolentia est
de Fide sequitur: *Obijcere se pro illo mucronibus parati.*] Quidni faciant? in vobis, vt dixi
viuimus: animam & spiritum hunc in animâ Principum ducimus: & meritò ergo pro ii
obiecturi ea, imò proiecturi. Ego SER^mi PRINCIPES, publicâ Belgarum voce & sensu
vtraquę hæc offero: Beneuolentiam, inquam, & Fidem. & simul sine iactantiâ addo, dua
in nobis notas siue insignia ab antiquo esse: Fortitudinem, ac Fidem. *Fortissimos Gallorum
Belgas,* Iulius Cæsar iam olim dixit: de Fide, idem & Plutarchus, DEVOVERE Gallos (qu
mos & Hispanis) corpora vitamque suam Principibus solere: id est, ita consecrare, vt cum
viuis viuerent, pro iis periclitarentur, morerentur, atque adeò cum iis. Nam superesse ne
fas erat. Magna fides, & nescio an alibi gentium lecta vel audita. Sed iam desino, memo
apud quos dicam: & quàm breues sermones non solùm apud Deum sæpe, sed apud Prin
cipes semper, grati decorique sint. Gratias tantùm ago, Athenæi huius & meo nomine,
quos tam clarâ istâ luce perpetuùm illustrastis. In eo quoque imitati magnos illos Princi
pes: vt Cn. Pompeium, qui è bello Mithridatico victor, Rhodum veniens singillatim
omnium Professorum ædes circumiuit, iniuit, & fasces illos laureatos priuatorum ianuis
submisit. Quid Tiberius Imp^or in eâdem vrbe? *circa scholas & auditoria Professorum* (Sue
tonij verba sunt) *assiduus fuit.* Quid Claudius Imp^or? ille verò inopinatus sæpe recitanti-
bus in

bus interueniebat: quod vos SER^mi nunc fecistis. Gratias igitur agimus, & voto eas claudimus: vt felicibus auspiciis cœptum hoc imperium diuturnum ac stabile vobis, & stirpi vestræ (ô Deus eam donet!) sit, cum Dei ipsius, cum vestrâ gloriâ, & publicâ Belgarum salute. DIXI.

PERLVSTRATIS postea magnificis Croiacorum & Arschotanorum in Heuerle monumentis, ab eodem Duce cum proceribus & nobilibus vniuersis ac aulica familia, mensa epulisque opiparis sunt excepti in eiusdem Ducis ædibus, quas Heuerle habet splendidas. Bruxellam postea omnium votis eos comitantibus sunt reuersi. Annus quo hæc contigerunt his litteris numeralibus versibusque includitur:

ALbertVs ende IsabeLLa zeer VVIIs en pLaIIsant
ALs Hertoghe ende HertogInne nV VVeert ghepresen/
OntfIngen te LoVen het oVdt Landt Van Brabant
Den XXV. daCh Van NoVeMber VVIItgeLesen.

SoLe sagIttIferI CeLsIs ardente sVb astrIs,
ECCe dIes sanCta CostIdIs ILLa fVIt:
QVa dVCIs AVstrIaCo ConCessa tIara BrabantI est
LoVanII ALberto, aC CLara IsabeLLa tIbI.

B R V X E L L A.

BRVXELLAM IV. Cal. Decembris redierunt, & introitus sui inaugurationem solemniter perfecerunt, sed mutato consilio ob magnum & assiduum imbrem, sacellum quod consueto ad duas quercus loco extra vrbem poni solet, ad portam est erectum, ibique exosculato salutiferæ Crucis signo, ad templum perrexerunt, vbi ad chorum cum symphoniæ cantu deducti, genibus flexis, priuilegia Ecclesiæ sanctæ Gudilæ huiusmodi sacramento confirmarunt:

NOS ALBERTVS ET ELISABETH CLARA EVGENIA Hispaniarum Infans Dei gratia Archiduces Austriæ, Duces Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, &c. Videlicet ego Archidux tanquam maritus & legitimus tutor prædictæ serenissimę Infantis, & ego Infans tanquam Princeps proprietaria supranominatarum prouinciarum: Vt satisfaciamus atque exequamur ea quæ vigesima prima Augusti anni millesimi quingentesimi nonagesimi octaui per nos, & ex nostra parte promissa & iurata fuere, singulis Ordinibus huius Belgij Inferioris, tunc Bruxellis existentibus & congregatis in maiori aula nostri palatij ibidem, Iuramus ac promittimus ad hæc sacrosancta Euangelia, quòd semper erimus fideles Ecclesiæ nostræ sanctæ Gudilæ, ceterisque Ecclesiis districtus & territorij ciuitatis nostræ Bruxellensis, & obseruabimus, faciemusque obseruari iura, priuilegia, statuta, consuetudines, possessiones & libertates dictarum Ecclesiarum, prout prædecessores nostri Duces Ducatus Brabantiæ hactenus fecerunt: Sic nos Deus adiuuet, & omnes sancti eius.

Cùm interim Decanus librum missalem coram ipsis apertum tenens, dicto à singulis iureiurando præbuit osculandum; astante vtrinque Canonicorum collegio, & D. Stephano van Craesbeke I. V. Doctore, curiæq; Brabantiæ consiliario, & D. Antonio vander Hert eiusdem vrbis scabino primario, tanquam fabricæ dictæ Ecclesiæ præfectis laicis. Tum Decanus his ferè verbis Principes alloquitur:

SERENISSIMI ARCHIDVCES,

INTER ceteras rationes, quæ bonorum animos atrocissima hac tot annorum, funestissimaque patriæ calamitate meritò afflictos non nihil erigunt, nec prorsus de Republica desperare sinunt, hæc vel præcipua est, quòd sapiētissimo Maximi Regis consilio, vos sibi Principes datos conspiciant: quorum prudentia, magnanimitate, continentia, solertia, vigilantia, amore erga hasce Prouincias singulari, futurum speramus, vt Gallia nostra Belgica, ornamentum quondam ac splendor, & vt verè dicam, totius Europæ ocellus, pertinacissimis hactenus factionibus lacerata, atque distracta, ferali tandem armorum rabie depositâ, inque salubrem, ac toti orbi Christiano exoptatā, totiesque, & tanto conatu, nequicquam huc vsque tentatam, pacem consentiēs, pristino aliquando splendori restituatur. Scio nos, quum hoc speramus, magnum quid & desperatum plerisque sperare: speramus tamen, vel contra spem. Non quòd nos fugiat quàm periculosè hic æger noster decumbat, quantisq; malis affectum, ac penè confectum iam, hoc nostrę Reipublicę corpus habeamus interius exteriusq;: sed quòd etiam in grauissimis quibusque morbis maiores nostros ab Austriacis medicinam petere & accipere solitos, recordemur. Siue enim hæc familiæ vestræ felicitas, siue fatum est; quemcumque tractum sideris istius vestri fulgor saluberrimus irradiasset, vimq; suam ad publicas calamitates discutiendas efficacissimam immisisset; omnem protinus ægritudinem ab eodem expelli consueuisse, multiplici experientia comprobatum habemus. Testes annales, testes historiæ, testis omnis monumentorum vetustas, quæ hîc prosequi non vacat. Maximiliani tamen Imperatoris abaui vestri vel vnicum exemplum, quem non permoueat, & ad quamuis de vobis fiduciam concipiendam impellat? venerat ille in has regiones temporibus difficillimis, rebus nostris turbatissimis: quum Carolo Audace ad Nanceium infeliciter cæso, imbelli tantùm muliercula, eaque puellâ adhuc, relictâ superstite; ærario nostro diutinis bellis exhausto, milite Prouinciali partim fame & frigore, partim ferro necato, Nobilitatis maxima parte & ipsâ peremptâ, multæ vrbes à Gallo essent inuasæ, plurima castella aut dedita aut expugnata, Prouinciæ integrę planè nutarent, omnium mentes essent consternatæ, Gallicusque ille furor omnia impunè persultaret. Quid breui factum maximi istius Herôis ad nostros aduentu? vrbes receptæ, castella recuperata, prouinciæ in fide retentæ; & tanquam signo ad benè de publica salute sperandum per ipsum sublato, omnium protinus animi erecti & confirmati. Nam de Carolo auo quid dicam? quoties hostem illum infensissimum profligauit? quoties paruis copiis maximas ipsius internecione deleuit? quanta cum laude, quæ præter ius & fas ille interceperat, cum auctario restituere coegit? longior essem, si singula per partes diducere, & recensere vellē. Tantùm hoc repeto, quum maiores nostri in dubio rerum suarum statu, tam promptum, paratumque semper in Austriacis præsidium sunt experti; non immeritò nos quoque eundem de vobis, SERENISSIMI PRINCIPES, sensum iudiciumque concepisse: idque eo magis, quòd præter ceteras dotes, quæ in vobis summo numinis beneficio maximæ plurimæque efflorescunt, ea sitis pietate, eo veræ auitæque religionis propugnandæ, propagandæque ardore, omnibus vt merito suspiciendi venerandique occurratis. quibus velut alis subnixi quid ita arduum quò non pertingatis? quibus armis tecti quid ita munitum, quod non expugnetis? Potentes fortè sint hostes nostri: at quæ potestas aduersus Deum vobis propitium? maris se dominos insolenter iactitent: sed quanti hoc contra eum, qui leui auræ flatu equum & ascensorem proiecit in mare? exercitus suos maximos vbique obtendant: sed quid illi ad tot cœlestium vobis militantium spirituum millia? agant, moliantur, fremant, insaniant; pietas vos vestra, SERENISSIMI PRINCIPES, nosque per vos conseruabit. Gedeonem spectate, Dauidem intuemini, Ezechiam considerate, qui omnes, & innumeri alij hoc præsidio septi maxima sæpe pericula euaserunt. Magna pietatis vis, magnum eius sacramentum: hæc ad omnia apta, ad omnia vtilis, pro-

missionem

missionem,inquit Paulus,habens & vitæ,quæ nunc est, & futuræ. Hæc cui adest & superat,teste Petro Apostolo, non vacuum, & sine fructu constituet. Atque hæc quidem spei nostræ ratio, hoc fundamentum, hæc in acerbissimis nostris omnis generis calamitatibus consolatio. Huius vberrimos nos propediem fructus percepturos vix dubitamus. Cui tanto beneficio citius à supremo illo numine impetrando,vota nostra precesque libenter iam nunc impendimus atque dicamus: omnẽ interim Celsitudini vestrę obedientiam,cultum, reuerentiam cupidissimis animis deferentes; rogantesque vt hanc Ecclesiam nostram à maioribus vestris fundatam,reditibus auctam, priuilegiis ornatam, totque maximorum Principum singulari mentis ardore,ob loci venerationem huc concurrentium,præsentiâ,munificentiaque cohonestatam,in vestram fidem,clientelam, patrocinium recipiatis.

QVIBVS peractis,sonantibus interea musicis organis, eodem ordine quo recepti, ad vestibulũ quâ intrauerant,à Canonicis Principes sunt reducti,qui inde ad palatium redierunt. Neque nouo apparatu aut spectaculis fuit opus,quandoquidem præcipuę quæ in primo ingressu mense Septembri erectæ erant machinæ,adhuc integræ supererant,quę supra sunt descriptæ. Die sancto Andreæ sacro Magistratus Bruxellensis eodem quo obuiam processerat antè habitu, suas Celsitudines ab aula ad ædes Senatorias deduxit, atque in marmoreo quod ibi est suggesto, peripetasmatis ornato, mutuum vtrinque iusiurandum præstiterunt, haud dispari quo apud Louanienses ritu. Quatuor item antiquæ nobilitatis viri in militiæ equestris ordinem cooptati, Henricus de Dongelberghe Consul, Ægidius de Busleiden & Philippus Tserclaes Senatores Bruxellenses,cum Antonio de Locquegem vigilum Præfecto. Aurea & argentea missilia populo sparsa. In domo Senatoria cupediis conquisitissimis, & bellariis è saccharo referta stabat mensa, quibus delibatis Principes recesserunt.

MACHLINIA.

TERTIO Non.Decemb.Machliniam sunt profecti: cum ad primum ab vrbe lapidem aduentarent, Prætor, quem vrbis Præfectum Petrus Nannius vocat in sua legum Machliniensium versione, cum vtroque Consule & Senatu,iuratis ciuitatis,Quæstoribus,Pensionariis,togis ex nigro holoserico indutis, violacei coloris serico intus duplicatis, minores magistratus cum secretariis, actuariis,aliisque,nigris item togis sericis,cum apparitoribus pannea chlamyde amictis, obuiam equites sunt egressi. Quinque armatorum ciuium collegia pedestris militiæ speciem referentia, armis instructissima, & signis militaribus ad colores Infantis serenissimæ apparatis, qui etiam in plumarum fasciculis super albis galeris & cassidibus eminebant, in vicino prope leprosariam agro in aciem sunt disposita, tanta alacritate armorumque militariter tractandorum peritia,vt post diuturnas belli vexationes, quas cum toto Belgio cõmunes sunt perpessi, binasque fortunarum & acerbas direptiones, non tamen illos spiritus,quibus suos Principes in expeditionibus auxiliis iuuerunt,& ob strenuam operam immunitatem vectigalium aliaque priuilegia armis meruerunt,deposuisse viderentur. Et vt prisca omittamus,vnum fortitudinis in Lirensi opido recipiendo,quod supra enarrauimus,exemplum sufficiat. Qui vbi iisdem armis quibus rem tam memorabilem cum Antuerpiensibus executi fuerunt, se ad Principum obsequium paratos ostendissent, haud procul à porta accessit Magistratus,& per suum Pensionarium Antonium Sucquet aduentum gratulatus est. Paululum extra portam, qua Bruxellam nunc itur, in loco editiori erectum erat tabernaculum cum altari, ad quod Illustrissimus & Reuerendissimus Archiepiscopus D.Matthias Houius habitu Pontificio cum venerabilibus D. Laurentio Nagelmaker

Archidiacono, & D. Nicolao Oudaert Officiali gremiale, aliisque crucem Archiepiscopalem & pedum præferentibus, cum omnibus Ordinis Ecclesiastici viris suas Celsitudines opperiebantur, quæ è carpento quo vehebantur descendentes accesserunt, & in stragulo ac puluinis holosericis purpureis genua flectentes argenteum crucifixi Seruatoris signum ab Archiepiscopo porrectum exosculatæ sunt. Dum hæc peraguntur, campana templi metropolitani sonitus præstantia toto Belgio celeberrima, ingénsque tormentorum displosorum fragor, omnium animos erexit; & collegiis præeuntibus, sequente Magistratu, ac deinde Clero, vt in supplicationibus incedit, disposito, suæ Celsitudines sub serica vmbella à sex Nobilibus Machliniensibus gestata, portam ingrediuntur, quæ inter Principum stemmata à duobus leoninis vtrinque simulacris vnguibus comprehensa, ac insignia ciuitatis lectores ad huiusmodi inscriptionem inuitabat:

SERENISSIMIS OPTIMISQVE PRINCIPIBVS ALBERTO ET ISABELLÆ, CLARÆ, EVGENIÆ, AVSTRIACIS INVICTISSIMORVM IMPERATORVM ET REGVM LONGA SERIE FILIIS ET NEPOTIBVS, BONO ORBIS CHRISTIANI, SALVTI BELGII NATIS, OMNIVM VOTIS EXSPECTATIS FELICISSIMAM IN CIVITATEM ET PROVINCIAM SVAM MACHLINIENSEM ADVENTVM GRATVLATVR

S. P. Q. M.

In ipso statim ingressu currus triumphalis antiquo more factus conspectum primum habuit, in cuius solio forma & veste decora virgo Machliniæ personā sustinebat, cor humanum affabrè factum manu tenens, quod Principibus eò peruenientibus reuerenter assurgens offerebat. Suas etiam illa Nymphas penes se habebat: Lex siquidem cum vtroque iuris scripti volumine ante ipsam considebat, ad demōstrandam vrbis ob supremum Senatum siue Parlamētum à Carolo pugnace Burgundiæ Duce anno supra millesimum & quadringentesimum septuagesimo tertio institutum, amplitudinem; quod continua serie virorum grauitate, eruditione ac integritate ornatissimorum reuera sanctius est prętorium. Paulò inferiùs Pictura, Statuaria & Opificina, quibus artibus Machlinia semper fuit celeberrima, à suis penicillis, armis cælatoriis, aliísque instrumentis fabrilibus noscebantur. Sensum actionis explicabant hi versus:

Auspicio stabili vestram veniatis in vrbem,
Magnanimi heröes, Cæsarum vterque genus.
Læta cor ecce suum donat Machlinia vobis,
Quando nihil maius quod dare possit habet.
Dent alij gemmas, aurúmque, habet omnia Princeps,
Dedita habet populi qui sibi corda sui.

Ex vtroque tabulę qua hi versus continebantur latere, fluuij Dilia & Demera suo more personati ac alga coronati adiacebant, vrnis suis inauratis innixi. Supra tabulam erant posita Celsitudinum insignia cū plurimis rubri, cādidi, & cærulei coloris vexillis circum currū in ventum effusis. Sub pedibus Nympharum in alia tabella hos versus legebamus:

Sed nec priua bonis debet Machlinia dici,
Cui Themidis vestro munere numen adest.
Quam cum pictura statuaria Dædala adornat,
Atque ars, omnimodis vsibus apta, fabra.
Quid? quòd Saxonibus Ledunæ opposta Malina
Hic refluas Deli non malè partit aquas.

E regione vbi currus consistebat (à pascendis anseribus nomen habet locus) nouem hermulæ & columnæ alternatim dispositæ, & zophoro iunctæ viam muniebant, dependentibus encarpis sericis trium colorum lemniscis cum fasciis ex bractea colligatis: super hermulis & columnis totidem erant insignia ciuitatis & pagorum, Heyst, Muysen, He uere, Hofstaeyen, Leest, Heffen & Battel, ad eius ditionem pertinentium collocata. Pompæ vlteriùs progredienti alter currus triumphalis statim fuit obuius, & in eo tigris ex arte

cælat

cælata, cui Fama bona insidebat rubra veste serica amicta, buccinam inauratam manu tenens, de qua cæruleum vexillum dependebat, & in eo character litterarũ implexu suarum Celsitudinum nomen explicans, cifram vulgò vocãt, quæ inter aulicas delitias ciuitate est donata. Rumor malus Famæ pedibus adiacebat cum buccina & labaro nigri coloris; in solio Tempus sedens gremio filiam fouebat Veritatẽ, amictam veste candida virgunculã, solares manu radios cõplexam, cuius capiti colũba candidissima pro diuinę veritatis typo, placidè insistebat: hi versus choriambici Alcaici ad dramatis cognitionem in tabula eminebant: *Ad nos pertulerat Fama bonum quem bona nuncium,*

Belgis coniugij dum properat spem facere inclyti;
Illum Rumor atrox falsa ferens atque calumnia,
Tentarunt variè fraude mala deiicere à loco:
Sed tandem erudiens nos volucris filia Temporis
Discußit tenebras luce sua candida Veritas.

In eiusdem tabulæ medio stemmata Archiducum cum labaro candido erant posita, aquilis angularibus rubrum & cæruleum vexillum tenentibus. In ponte quem magnum vocant, magnificũ Saluatoris crucifixi simulacrum porticu erat cinctum cum accensis ad venerationem funalibus. Collegiorum ędes in transitu vię triumphalis insignibus, stemmatibus, accensisq; funalibus ornatę splendebant. Ante sanctioris Senatus curiam in fori ingressu, triplici porta arcus triumphalis in viginti pedum altitudinem erectus, triginta & vno latus duobus hermis totidem columnis nitebatur, cũ stylobatis egregiè depictis. In prima operis eleuatione tam in anteriori quàm in posteriori frõtispicio insignibus S. Cel. gentilitiis, hinc astabat Iustitia, inde Prudẽtia, in coronicis angulis Doctrina & Eloquentia, cui in aduersa parte Experientia & Ratio respõdebant, quod hi versus in zophoro scripti explicabant: *Iustitiæ concors sese Prudentia iungit,*

Vt simul vnanimes Belgica sceptra regant.
Hæc siquidem ægra foret si non accederet illa,
Illáque langueret hæc nisi ferret opem.
Insani sapiens nomen feret, æquus iniqui,
Ni statuat virtus scilicet hæcce modum.

Sub Doctrina & Experientia ita legebatur:

Doctrinam sapiens quoniam Experientia firmat,
Hinc illi merito iungitur ista comes.
Ingenium vt vigeat seris tamen vsus ab annis
Qui venit, huic robur vindicat vberius.
Vnde benè à senio nomen sumsitq; Senatus,
Támque caput priscis canum in honore fuit.

Eloquentiæ & Rationi sic erat adscriptum:

Eloquium stringant si non Rationis habenæ,
Publicæ id atra rei nil nisi pestis erit.
Europa infelix, quantum Rationis egena
Lingua ferat damni, sat docuisse potest.
Eloquio ergo latus Ratio non claudit ineptè,
Frenáque ei vt ponat non malè pegma monet.

In eadem eleuatione super sepimento ex columellis facto, tabula quadrata hanc inscriptionem legendam exhibebat:

CVRIAM SVPREMÆ IVRISDICTIONIS BELGICÆ CAROLVS COGNOMENTO INTREPIDVS BVRGVNDIÆ, LOTHARINGIÆ, BRABANTIÆ DVX, MACHLINIÆ DOMINVS, SVB ANNVM CIↃ. IↃC. LXXIII. INSTITVIT, PHILIPPVS VERO PRIMVS HISPANIARVM REX, ITEMQ. BVRG. LOTHAR. BRAB. DVX ILLIVS EX FILIA NEPOS ANNO SEQVENTIS SECVLI III. MACHLINIÆ CONSTITVIT.

Ad læuam magnitudine & loco ſimili tabella hæc verba continebat:

IDEM CAROLVS INTREPIDVS CIↃ. IↃC. LXXV. OB FIDAM ET STRENVAM NAVATAM SIBI A MACHLINIENSIBVS AD NOVESIVM OPERAM, CIVES MACHLINIENSES TERRA MARIQVE PER OMNES DITIONES SVAS IMMVNITATE VECTIGALIVM DONAVIT.

Ab eodem arcu porticus materiata ex hermulis & pilis centum quinquaginta alternatim diſpoſitis, cum ſuo zophoro totum opus ambiente, & inſignibus Archiducum ciuitatis Machliniæ, & recepto eius ſymbolo ſimiliter alternatis, triúmque colorum vexillis, venuſto viæ triumphalis ſpectaculo ad diui Rumoldi Metropolitanam ædem, inde ad Senatoriam, per medium forum ad ſecundam portam triumphalem deducebat. Ad eiuſdem templi Fores ſubſiſtens Archiepiſcopus, clero reliquo in chorum ſiue adytum digreſſo, Principes equis dimiſsis pedites templum ingredientes, luſtrali aqua præbita, ad ſummum altare præceſsit, ante quód in panno purpureo holoſerico ſtrato, cum eius materiæ & coloris puluinis, in genua prociderunt, choro interſonantibus pneumaticis organis, hymnum, Veni creator Spiritus, modulante. Quo finito ac collecta ſeu oratione ab Archiepiſcopo cantata, acceſsit idem propius, & paucis ac neruoſis verbis aduentum gratulatus, breui ſed ſeria & graui oratiuncula Principes officij Eccleſiæ Dei debiti, iuramentíque præſtandi commonuit: qui vbi ipſum benignè audierunt, ei iuſiurandum ciuitatis ac totius diœceſeos nomine tactis ſacroſanctis Euangeliis, præſtiterunt. Statímque hiſce peractis & cantico D. D. Ambroſij & Auguſtini decantato ſunt digreſſi, forúmque tranſuecti ad eius exitum arcus triumphalis ad quadraginta pedes ſublimis cernebatur, latus triginta, cum quindecim pedum tranſitu: opus quatuor pilis nitebatur viridis marmoris ſpecie adumbratis. Intercolumnia trophæis depictis, ſtylobatæ ſexus deterioris figuris, Velocitate ad malum & Voluntate mala ſpectatores detinebant. In ſecunda eleuatione tabula quadrata alta pedes decem, octo item lata, Religionem continebat, genibus flexis angulari lapidi, brachio Crucis ſigno innixam, altera manu volumen apertum, cui inſcriptum erat VERBVM DEI, tenentem. Oppugnabant eam acerrimo conflictu Hæreſis, Sacrilegium, Ambitio, Proprium commodum, Bellum inteſtinum, Inuidia, Furiarum more pictæ, ædes ſacræ conflagrabant. E nube cælitus miſſi Principes, ſalutari per Spiritum ſanctum copula coniungebantur. Statuæ item duæ iuxta tabulam conſiſtebant: Fraudis vna perſonatæ cum larua in manu, Diſcordiæ altera cum accenſa face & ventoſo folle. In zophoro legebatur:

SERENISSIMIS ARCHIDVCIBVS ALBERTO ET ISABELLÆ, CLARÆ, EVGENIÆ CONIVGIBVS MAXIMORVM REGVM ATQVE IMPERATORVM LONGA AC PERPETVA SERIE FILIIS AC NEPOTIBVS PRINCIPIBVS SVIS CLEMENTISS. ET DESIDERATISS.

S. P. Q. M.

LÆTITIAM SVAM ET OBSERVANTIAM TESTANS

P. C.

Picturam huiuſmodi verſus explanabant:

Mœſta Cruci incumbens ad cælum lumina tollit
Religio, & ſuperos in ſua vota vocat.
Monſtra quia exagitant crudelia ſcilicet ipſam,
Et nimium dura conditione premunt.
Hæreſis, Ambitio, propriæ vtilitatis amator,
Cum corruptela, Sacrilegíque lue.

Quei

Queis superaccedunt prompta ad mala quæque voluntas,
Liuor, & ah, Bellum quo mage triste nihil.
Ah bellum quo triste nihil mage, quo momento
Temporis in cineres templa domúsque ruunt.
Opida quo pereunt, quo lugent arua coloni
Orba, malorum ex quo profluit Oceanus.

Ab altero latere solatij loco scripta erant hæc carmina:

Ecce sed Albertus Princeps cum Principe Elisa
Nubibus è celsis ferre videntur opem.
Pneumate subnixi sancto, quo nempe Furorem
Auspice compellent mox dare terga fugæ.
Auspice compescent quo quas discordia flammas
Excitat, in turbas dum fera corda rapit.
Pestifera & facient vt diffidentia cesset:
Principibus fas est fidere quemque suis.
Vt contra patriæ causas quacumque ruinæ
Sub specie quemquam velle fouere, nefas.
Ergo in spem veniat quæ nunc terráque maríque
Relligio aduersas sentit auita manus.

Diffidentiæ vocabulo, qui metus propriè est expectati & impendentis mali, vt definit cero in quæst. Tusculanis, pro pernitioso factiosorum hominum artificio auctor vsus , quo incautum vulgus ab omni in gratiam reditione alienant, suspecta omnia red- nt, de Principum fide plebem dubiam esse iubent, de clementia solicitam, dum ipsi libidine grassentur & imperent, populus turpiter seruiat. Posterior arcus facies eius- n cum anteriori architecturæ fruges omnis generis siue encarpa in intercolumniis, nstantiam & Mansuetudinem in stylobatis spectaculi vice dabat, & in tabula pari gnitudine quadrata, stantem super saxo angulari Religionem, quæ comites habebat cem, Charitatem, Spem, Timorem Dei, & Benignitatem: in nubibus Archiduces an- lum manu tenentes, & inter ipsos Iustitiam, quam lauro duo Angeli siue genij coro- bant. In eadem tabula ædes sacræ exstruebantur, & in portu nauium plenissimo mer- omnis generis tutò exponebantur; cuius sensus per inscriptionem versibus Choriam- cis fiebat dilucidior:

Ense Relligio celsa suos erigit in pedes,
Cui Clementia adest Pax, Pietas, almáque Charitas,
Fidens Relligio Principibus scilicet optimis,
Quos numen medium Iustitiæ dirigit, ac fouet:
Numen Iustitiæ cui comites ingenua Æquitas:
Et Concordia item ritè docet fidere quæ Deo.

Stabat ad dextram tabulæ Concordia cum iaculorum fasciculo colligato, cui par co- mbarum seu turturum insidebat; ad læuam Fiducia sceptrum manu tenens, & in eius mmo duas manus se mutuo complectentes, cum candido ad pedes eius catello. Super ronice Æquitas cũ recto hastili inaurato, aquila hinc inde cũ vexillis angulos occupãte. o intestino in transitu opere hinc Lernæam hydrã Hercules cõficiebat, inde Cerberum faucem ex Orci faucibus extrahebat; quãuis hanc πολυκέφαλον, illã tricipitem fuisse negat Corinthiacis & Laconicis Pausanias. Eratque adscriptum vtrobique distichon:

Herculeo hydra nocens velut est superata labore,
Non secus Alberto vindice praua cadent.
Cerberum vt è latebris traxit Tyrinthius heros,
Deteget occultos sic Isabella malos.

Testu-

Testudinem decorabant quatuor pictæ effigies totidem Diis frugum dicatæ, Flo Cereri, Pomonæ, & Baccho. Principes arcum transuectos, fons ad pontem Befferan vehementer oblectauit ex Heronis spiritali artificio compositus, aquam per siphuncu in sublimem admodum altitudinem eiaculans. In eodem ponte super materiata vtr que porticu funalia ad Crucis & in ea pendentis Saluatoris venerationem ardebant. cinum ibi forum, quod vocant pecuarium, quinque armatorum ciuium collegia, q extra vrbem iuisse obuiam diximus, instructa rursus acie occupauerant, eodémque m do ac displosione transeuntes Principes salutarunt. In fori autem medio ingens gigan staturæ colossus octodecim pedes altus, raro factus artificio ab Alexandro Mondino C sareæ Maiestatis sculptore celeberrimo, armis ornatúq; splendido conspicuus, omniu in se oculos conuertit. Pro bello intestino erectum esse hi versus indicabant:

Principibus speret quis non his omnia fausta,
Trux adeò monstrum qui domuisse queant?
Mille trahit secum ferale incommoda bellum,
Bellum vbi grassatur nil pote abesse mali.
Verùm intestino non est truculentius vllum,
Id tamen hi monstrum vincula ferre docent.

Imò ne belli quidem nomine appellari vult Plato ciuicos hosce motus lib. v. de R Et quantopere cognati & affines populi ab eo debeant abhorrere patriæ amore, qua vtpote nutricem & communem matrem, perdere & deglubere nefarium est, docet: qu contra peregrinos & barbaros geritur, propriè bellum vocat, idque omnium sentent tolerabilius, mitiúsque seditione ciuili esse & censeri lib. primo de legibus refert. Poë etiam rem adeò detestandam alio quàm belli nomine designant. Scelus nuncupat V gil. eclog. IV. & Horatius lib. primo Ode XXXV.

Eheu cicatricum & sceleris pudet
Fratrúmque, quid nos dura refugimus
Ætas? quid intactum nefasti
Liquimus! vnde manus iuuentus
Metu deorum continuit? quibus
Pepercit aris? ô vtinam noua
Incude diffingas retusum in
Massagetas Arabásque ferrum.

Furorem ciuilem alibi vocat lib. IV. Ode fin. & epod. 7. Æstus quoque ciuilis voc bulum illi tribuit epist. 2. lib. 2. Nefas commune Lucanus appellat lib. 1. summum cundo. Non abs re itaque impij sceleratíque ciues à Tullio dicuntur ciuilis belli auct res. Nam vt ex Homeri Iliad. 9. idem desumpsit,

ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος,
ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου, ὀκρυόεντος.

Huic neque curia, nec lex sit, nec vesta larésque,
Aspera quisquis amat ciuilis classica belli.

Nec priuatos focos, nec publicas leges, nec libertatis iura cara habere potest, que discordiæ, quem cædes ciuium, quem bellum ciuile delectat, eúmque ex numero hom num eiiciendum, ex finibus humanæ naturæ exterminandum putat. In quem Hom ricum illud idem conuitium coniectum esse etiam notat Aristoteles lib. 1. de Rep. capi Nihil igitur hoc ciue, nihil hoc homine tetrius, si aut ciuis aut homo habendus est, q ciuile bellum concupiscit. Cui quanto citius finem Principes imponent, tanto meli de Repub. Christiana merebuntur. Quod bonis auspiciis Machlinienses sperare nos i bent per currum triumphalem cui Victoria insidebat, Leonis dorso vecta, ad D. D. Pe

& Pa

& Pauli sacram ædem, laureum capite sertum, manu ramum tenebat bellatrix illa virgo, hoc inscriptio ostendebat:

Ecce premit tumidi Victoria terga Leonis,
Omen Principibus firmet id hisce Deus.

Tertia deinde triumphalis portæ machina spectandam se obtulit pedes alta viginti, lata triginta cum triplici transitu, quorum medianus lateralibus erat maior. Pro secunda eleuatione columna, & super eam aquila à perito sculptore facta stabat. Insignia Celsitudinum & vexilla eandem eleuationem decorabant. Sustinebant in priori frontispicio zophorum Cariatidum more columnarum loco hermæ, in posteriori duæ marmori porphyritico haud absimiles columnæ. In transitu Potestas & Maiestas pictæ erant. Super portulis minoribus aureis characteribus exaratum legebatur Archiducis encomium:

SERENISSIMO PRINCIPI AC HEROI, ARCHIDVCI ALBERTO, A PHILIPPO II. HISPANNIARVM, INDIARVM, ALIORVMQVE REGNORVM ET PROVINCIARVM MONARCHA POTENTISSIMO AVVNCVLO SVO VIRTVTIS ERGO GERMANIÆ INFERIORIS PRINCIPATV DONATO, AC IN EODEM A PHILIPPO III. EIVSDEM MONARCHIÆ SVCCESSORE CONFIRMATO. QVOD LVSITANIA PRVDENTER ADMINISTRATA, ANGLISQVE AB ILLA FELICITER REIECTIS, CALETO, ARDA, AC HVLSTO FORTITER EXPVGNATIS, SE PACE BELLOQVE PROBARIT, ET HENRICVM IV. GALLIÆ REGEM AD ÆQVAS PACIS CONDITIONES ADDVXERIT. QVODQVE HISCE PROVINCIIS PRISCI SPLENDORIS SPEM NON OBSCVRE FACIAT,

S. P. Q. M.

DEVOTE GRATVLATVR ADVENTVM, FELICEMQVE INAVGVRATIONEM PRECATVR.

Ad Infantem Isabellam alterius portulæ inscriptio spectabat:

SERENISSIMÆ PRINCIPI AC HEROINÆ, ARCHIDVCI ELIZABETHÆ EX VOLVNTATE PATRIS SVI MAGNI PHILIPPI HISPANIARVM INDIARVMQVE REGIS ET MONARCHÆ POTENTISSIMI, APPROBANTE EIVSDEM NOMINIS FRATRE IN EANDEM MONARCHIAM SVCCESSORE, BELGICARVM PROVINCIARVM PRINCIPATVM IVRE HÆREDITARIO ADEPTÆ. QVOD CVM PATRE TAM AMPLI IMPERII ADMINISTRATIONE CVRAS PARTITA, EVNDEM FREQVENTER SVBLEVARIT, ET IN TANTA LICENTIA VITAM SINE LICENTIA EGERIT. QVODQVE VT NOMINE ITA ET OMINE ATAVIAM SVAM ISABELLAM HISPANIARVM REGINAM REFERENS, QVANTVM SVB EADEM ET REGE FERDINANDO CATHOLICO EIVS MARITO ATAVO SVO HISPANIA FELICITATIS HABVIT, TANTVM QVOQVE SVB SE ET CONIVGE SVO ALBERTO HASCE PROVINCIAS CVM DEO HABITVRAS SPEM PRÆBEAT,

S. P. Q. M.

DEVOTE GRATVLATVR ADVENTVM, FELICEMQVE INAVGVRATIONEM PRECATVR.

Ab hoc arcu vsque ad palatium Comitis Hoochstratani porticus materiata ex triginta duobus hermis cum suo zophoro & stemmatibus hederaceis viam triumphalem

vtrinque muniebat, appositis totidem Principum insignibus gentilitiis. Hac suæ Celsitudines vsque ad palatium hospitio destinatum iter perfecerunt, ignésque à collegiis ciuibúsque vniuersis toto opido excitati. Postero verò die peracto per Archiepiscopum sacro, in theatro ante ædes Senatorias erecto, nuncio Apostolico, Hispaniæ Regis legato, aliisque proceribus Belgij astantibus post orationem à Præside Richardotto habitam Principes Archiepiscopo & priore Consule Nicolao vander Lanen stipulantibus iusiurandum ex formula præstiterunt, populíque nomine fidelitatis sacramentum acceperunt. Pro extremo actu in equestrem Ordinem à Principe sunt adlecti Ioannes de Lathem Prætor, Nicolaus vander Lanen & Ioannes à VVachtendonc Consules, viri domi nobiles. Ignes sunt vesperi auctiores excitati. Hæc ita sunt acta Ioanne vander Lanen D. de Schrieck & Grootloo, Guilielmo de Meerbeke I. V. doctore Thesaurariis & Rumoldo Heuns Quæstore triumphum procurantibus.

PRIMÆ SALVTATIONIS EXTRA CASTRVM DESCRIPTIO.

NONIS Decembribus nauigio actuario splendidè exornato Antuerpiam Principes sunt delati: & dum ea quæ deerant tam palatio instruendo, quàm reliquo vrbis apparatu, absoluuntur, in arcem se recipiunt per pontem materiatum, quem ad facilem descensum fieri iusserat Magistratus. Sexto porrò Idus Decembres solemnem introitum hoc modo perfecerunt. Senatus equis vectus porta Cæsarea vrbem egreditur, relictisq; ad dextram mœnibus, ad eam castri portam tendit, quam præsidiarij auxiliarem vocant, introducendo milite si res postulet idoneam. Sex accensi ut viatores, quos Magistratus nuncios vocant, togis amicti panneis coloris violacei, quo & reliquorum omnium togæ constabant, materia differebant, teretes baculos rubro & albo colore circumductos ad turbam submouendam manibus tenentes, in equestri hoc agmine primi incedebant: sequebātur bini ex singulis viginti & octo opificiis Decani, eo ordine quo ad rogata comitia, quod est amplissimum ciuitatis consilium, euocati sedent, togas induti sericas ianthinas cum nigris ex eadem materia galeris, & ex albo corio ocreis. Post hos equitabant pari amictu ex singulis tredecim vrbis regionibus bini vicomagistri, cum duobus eiusdem collegij decurionibus, qui Hooftmanni ciuium appellantur, quibus toga erat ex violaceo serico damasceno, galeri ex holoserico nigro. Deinde viri Senatorij magistratu functi, è quibus in annua Senatus creatione bonus pro arbitrio Principis numerus eligitur ad gerēdum magistratum: nunc in secundarij ordinis subselliis iudicia exercentes, similiter vt amplissimus Senatus togati, hoc tamen discrimine quòd togarum manicis, quæ aliis erant pendulæ, brachia inseruerant, quorum eo ordine, quo equestri dignitate ceteris antecellunt, aut sunt antiquiores iurisiurandi dictione, nomina subsequuntur: vt etiam obseruauimus in amplissimi Senatus nominibus recensendis:

D. Iacobus de Berchem eques.	D. Nicolaus de Mechelen eques.
D. Iacobus de Santa Cruz eques.	M^r. Ioannes de Pape.
M^r. Ioannes Bacx.	M^r. Michaël Cnobbaert.
M^r. Ægidius Gerardi.	D. Iacobus Dassa.
D. Adrianus de Martselaer.	M^r. Andreas de Breuseghem.
D. Nicolaus de Meyere.	M^r. Balthasar de Robiano.
D. Daniel de Ranst.	D. Melchior de Villegas.
M^r. Manardus vanden Cruyce.	D. Ioannes Happart.
D. Arnoldus Schoyt.	

Venit postea Senatus præcedentibus quatuor collegij apparitoribus, qui à spinea & nodosa quam manu gestant virgula, breuioris virgæ officiarij vocantur, cum violacei item panni toga, limbo holoserico nigro à sinistro humero prætextata. Post hos longioris virgæ gestator, quatuor Secretarij, videlicet:

M^r. Henricus de Moy I. V. Doctor.	M^r. Dionysius vander Neesen I. V. Licent.
M^r. Georgius Kieffel I. V. Licent.	M^r. Ioannes Boghe huius operis auctor.

Totidem deinde ab actis scribæ siue graphiarij.

M^r. Adrianus van Dyck.	M^r. Ioannes Bap^ta. vanden Kieboom I. V. Licent.
M^r. Ioannes Iacobæus I. V. Licent.	M^r. Ioannes Brandt I. V. Licent.

Deinde

Deinde vterque Penſionarius, qui & à conſiliis ciuitatis:

Mr.Henricus Schotti I.V.Licent. Mr.Iodocus de VVeerdt I.V.Licent.

Tum quæſtor ærarius cum collega theſaurarij amethyſtini quoque coloris togis ſeric damaſcenis omnes amicti cum galeris holoſericis nigris & concoloribus equorum ſtr gulis panneis inſidentes. Tum ærarij præfectus ſiue theſaurarius D. Henricus van Ette cum ſequentibus octodecim Senatoribus, quorum hæc ſunt nomina:

D.Blaſius de Bejar eques D. de VVeſtacker Conſul morbo impeditus pompæ no interfuit.
D. Henricus ab Halmale eques Conſul & Senator.
D. Eduardus vander Dilft eques, D.de Leuerghem.
D. Antonius de Berghem eques.
D. Ioannes de Brecht.
D. Lancilotus Tſeraerts.
D. Robertus Tucher.
D.Nicolaus Rockox.
D.Ioannes de Viſchere.
D.Ioannes de Stembor.
D.M.Antonius Perez.
D.Ludouicus vanden VVerue eques.
Mr.Paulus van Lyere.
Mr. Lucas Deſpomereaulx.
D. Gaſpar de Rouelaſca.
Mr. Franciſcus de Schot.
D.Ægidius de Meere.
D. Cornelius de VVyſe.
D.Nicolaus de Herde.

Viri denique nobiles agmen claudebant, D. Henricus de Varich vrbis prætor ſiu ſchultetus, & Marchionatus Rhienſis ditiunculæ titulo illuſtris, cuius olim pater eâdem Antuerpiæ dignitate claruit, & D. Ioannes Damant ciuitatis Ammannus, equeſtri vter que baltheo inſignis.

Qui omnes togati ex eiuſdem coloris holoſerico ianthino eodem apparatu equita bant cum galeris item holoſericis, ſtragula veſte equis pannea inſtratis. Hæc paulò exa ctiùs propter prærogatiuas quas ſeruari ſibi quiſque poſtulat diſtinximus: quòd in ſimil ſcriptione quam ab annis quinquaginta Cornelius Grapheus vrbis etiam Secretarius po ſteritati reliquit, aliquid deſiderari vel ambiguum fuiſſe, quod diſceptationi locum feci intelligerem. Ceterùm ſi & nos ſeris nepotibus haud ſatisfeciſſe hoc ſcripto exiſtimabi mur, eos ad Senatus acta quæ de hoc obuiam procedendi ordine ſeruantur in archiuis conſulto ablegamus.

Vbi ad præſcriptum prope arcem locum ventum eſt, primi agminis equitatus eadem ſerie ad vrbem eſt reuerſus, ordinibus vtrinque ad aulicorum, nobilium ac reliquorum obuiam egreſſorum tranſitum apertis, vt locus ſenatorio equitatui vniuerſo ante conſi lium Status deſignatus, non interturbaretur. Circa meridiem ſuæ Celſitudines rheda e arce vectæ, in editiori nonnihil loco ſummum Magiſtratum ad ſalutationem ſubſiſten tem admiſerunt, qui deſcenſu ex equis facto ad rhedam propius reuerenter accedens, Im perij à Marchione inſigni, quæ oblonga eſt ac nodis aſpera virga ſpinea, & claue inaurata ab Halmalio Conſule ob alterius abſentiam cum ea qua par eſt ſubmiſſione oblatis, & vtrique reſtitutis, ſuas Celſitudines per Henricum Schotti priorem Penſionarium in hęc verba ſalutauit:

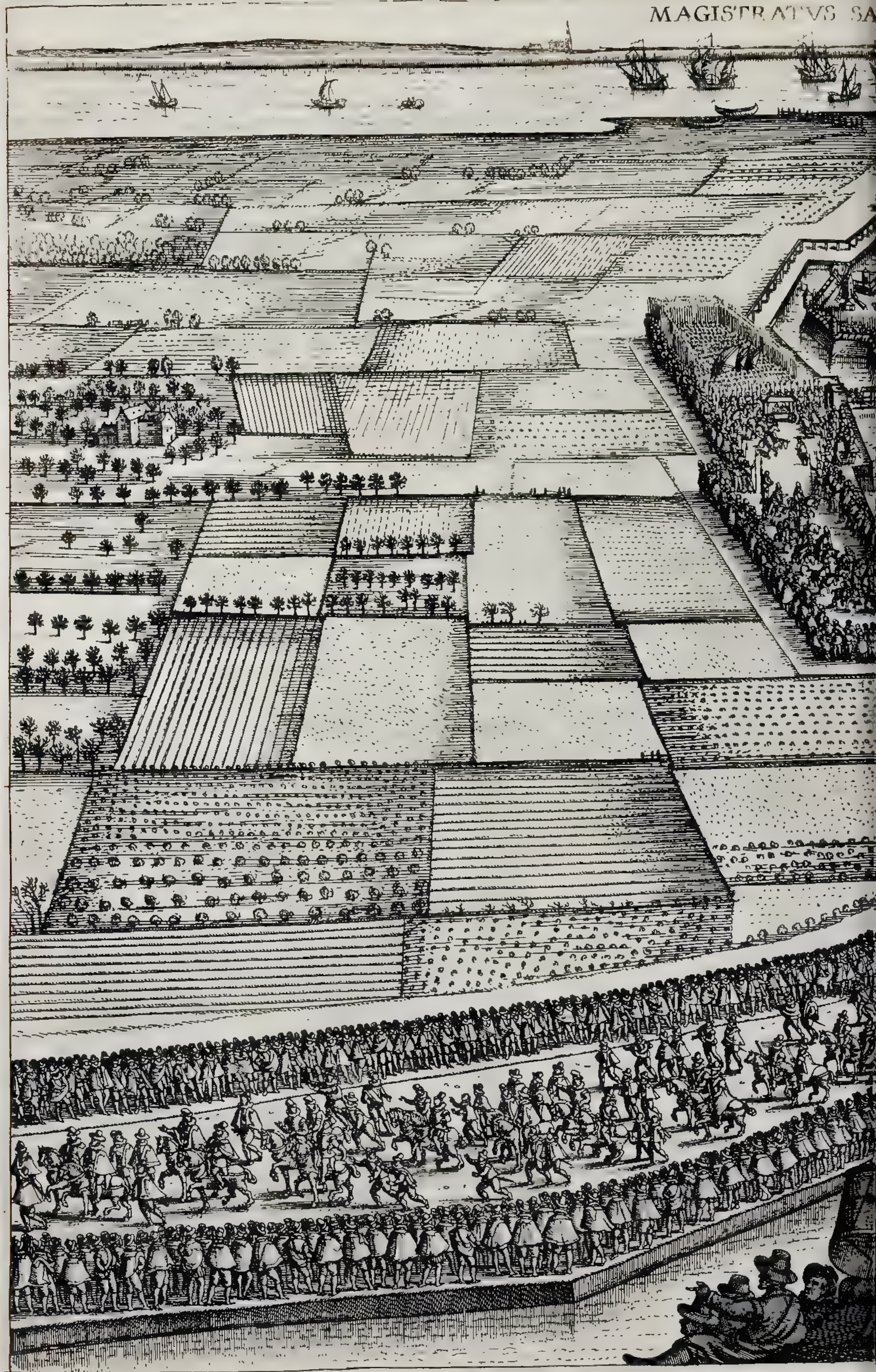
MMENSA populi confluentis multitudo, PRINCIPES SERENISSIMI, ad ſo lemnis nec minus exoptati huius actus, quem exemplo Principum noſtrorum inclytorum, maiorumque veſtrorum ac optimorum ſubditorum beneficio perficere vobis placet, celebrationem, manifeſtum eſt gaudij publici teſtimo nium, quod ex felici aduentu veſtro lętoque introitu quiſque ſibi capit. Nihil enim opta bilius nec deſiderabilius à ſuperis nobis dari, nihil honorificentius in terris poſſe concedi nec obtingere exiſtimamus, quàm Principum noſtrorum vultus cominus intueri, vt iiſ dem propenſas & deuotas voluntates, fortunas vitaſque coram deferamus. Maximè au tem Magiſtratus ac reliqua quondam ampliſſimæ vrbis veſtræ membra, quę vt per huius belli funeſtiſſimas certè clades præ ceteris omnibus grauius eſt afflicta, ita pro maiori ma giſque diuturna perpeſſione ſua, in præcipuam præ reliquis lætitiæ partem venit, & ſicu

illa nul.

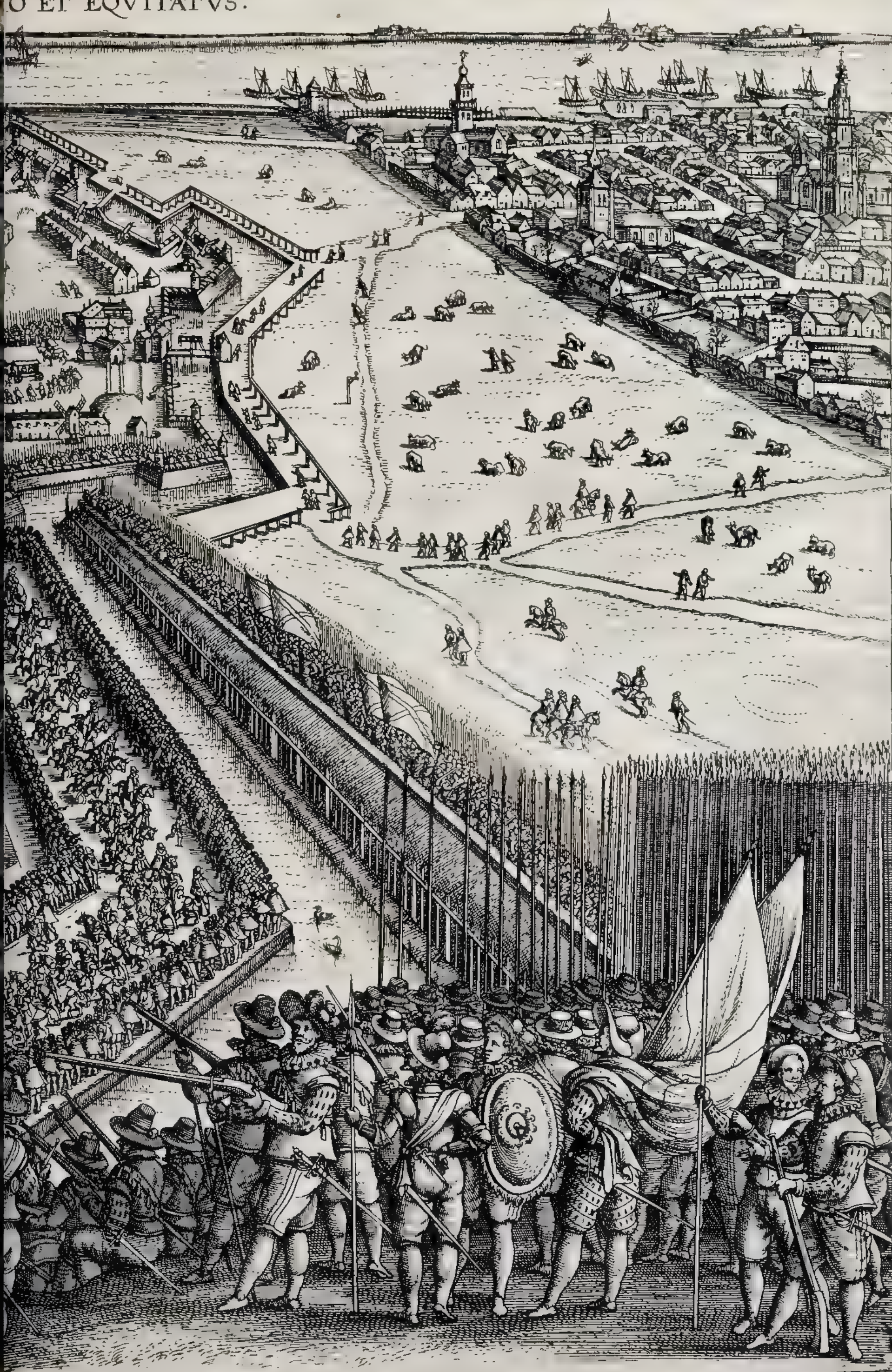
illa nulli in publica voluptate, quam ex vestra in huius Principatus successione capimus, declaranda, cessura est; sic etiam nulli cedet in obsequio exhibendo, ac in fide sua constanter permanendo. Deus Opt. Max. felici huic initio successus lætos adferat, consilia vestra omnia euentu bono secundet, ac prosperitatem vestram in omnes latè deriuet, & cum subditis communicet, vt eorum votis & spei satisfiat, quam de gloriosa vestra fortuna, ac de præstantium virtutum vestrarum meritis conceperunt. Animis porrò vestris Spiritus sancti auram afflare dignetur diuina Maiestas, vt maiorum suorum vestigiis insistentes antiquas consuetudines nostras, iura & priuilegia sarta tecta conseruent. Nostras autem preces piasque supplicationes quas pro felicitate & diuturna vita vestra publicè priuatimque concepimus, ad bonos exitus perducat, vestræ denique Celsitudines hoc fidelitatis sacramentum perpetuò ac inuiolatè seruandum quod ipsis præstabimus, de vita pro obsequio vestro deuouenda, ac in ipsa morte in eo perseuerando animis beneuolis & fauentibus recipiant.

Ad quæ Infans serenissima, nam ea Archiducis dextrum semper latus clausit, paucis Hispanico idiomate respondit: Magistratus ac aliorum ciuitatis membrorum propensam voluntatem gratam sibi esse, & eiusdem quandocunque res postulabit memorem sese fore, ac priuilegiorum strictam conseruationem cordi sibi futuram. Hoc deinde Archidux addebat, coniugis serenissimæ verbis se subscribere, & quæ pro vtriusque obsequio Magistratus offerebat se valdè collaudare. Vrbem Antuerpiam pari imò maiori quo eam cùm Præfectus prouincias administrauit, affectu prosecutus est, nunc vero & legitimo eius Principi ac Domino magis commendatam quàm anteà sibi fore.

MAGISTRATVS SA

O ET EQVITATVS.

INAVGVRATIONIS IN S. R. IMPERII MARCHIONATVM DESIGNATIO.

TOTA igitur pompa paulatim progrediens, in castri vallo pręsidiarios, in vrbis verò mœnibus tantam armatorum ciuium multitudinem dispositam viderunt, vt iustum exercitum præ oculis sibi esse Principes iudicarent. Arma omnibus erant nitidissima, vt & sex armatis collegiis extra portam Cęsaream consistentibus: quorum longè pulcherrima acies propè sacellum ad fossæ vrbis oram positum, gratissimum roboris militaris spectaculum omnibus exhibebat. Etsi autem ad vrbis limitem, qui ad Leprosariam est, sacellum poni solet, in quo actus inaugurationis in S. R. Imperij marchionatu fieri consueuit, pio magis & Christiano exemplo quàm solent antiqui Græci Latinique, aras in aduentu Principum erigentes, fœda sed veteri adulatione, vt ex variis auctoribus Lipsius obseruauit in notis ad Tacitum: visum tamen fuit hoc nunc loco ponere, vtpote à nefariis prædonibus tutiore, qui vicina aliquot opida & itinera insidentes, à nullis templis tectisque manus abstinent. Sacelli autem rotundum erat schema, cuius diameter ad pedes viginti extendebatur: columnis octo Doricis substructum erat opus, intercolumnia coronis longis hederaceis bractea circumuolutis ornata. In zophoro legebatur:

HAC SERVATA SERVABIMVR OMNES.

Quod siue ad ritum inaugurationis & iurisiurandi religionem referatur, siue ad Catholicæ fidei defensionem, neutrum à proposito alienum iudicabitur. Accensa etiam erant in coronice funalia, in medio sacelli aræ loco mensa coccineo instrata holoserico, cum duabus ex eadem materia sedibus & puluinis humi stratis. Vbi ad sepimentum quod ad sacellum ducebat Principes peruenerunt, vniuersum ciuitatis clerum circumstantem inuenerunt, atque in sacelli aditu Illustrissimum Reuerendissimumque Dominum Guilielmum de Bergis maiorum imaginibus ac præter Antuerpiensis antistitis dignitatem multis ornamentis ac virtutibus amplissimum, Reuerendum etiam D. Dionysium Feyten Prælatum D. Michaëlis, vtrumque habitu Pontificio, vnà cum venerabilibus dominis Carolo Masio Canonicorum collegij Antuerpiensis Decano dignissimo, Ioanne Del Rio Archidiacono, ac Siluestro Pardo vicario viris genere & pietate honestissimis & clarissimis. Inter quos reliquosq; Canonicos & sacrorum Præsides, cùm è rheda descendentes pedibus ad sacelli gradus, tribus enim ascendebatur, Principes aduenissent, Episcopus gestu venerabundo Crucis signum in genua procidentibus osculandum præbuit. Priusquam consederunt astantibus prædictis Ecclesiastici ordinis viris, aliisq; proceribus ac Magistratu, vbi turba populi nonnihil conquieuit, Brabantiæ Cancellarius suas Celsitudines de iureiurãdo quod ex veteri formula, tanquam S. R. Imperij Marchiones præstare debebant, antea edoctas, iam tum illud dicere paratas esse dixit, reliquum igitur esse vt verba recitẽtur, & inaugurationis actus perficiatur. Prælecto è volumine, quod Magistratus ibidem ferri iusserat, per Audientiarium cum quo hinc Episcopus inde Cancellarius genibus nitebantur, iureiurando quod erat huiusmodi:

NOS ALBERTVS ET ISABELLA Dei gratia Archiduces Austriæ, Duces Burgundiæ, Brabantiæ, S. R. Imperij Marchiones, &c. Iuramus nos in aduẽtu nostro, & successione huius marchionatus, ius sacrosanctę Ecclesiæ, ius Marchionatus sacrosancti Romani Imperij vniuersaliter illorũ statuta, priuilegia, chartas, libertates, & omnia illorũ iura, consuetudines veteres & nouas, necnõ priuilegia nostri iucundi introitus, quæ à nobis & maioribus nostris Statibus Brabantiæ data & cõcessa sunt, nullis quidem in illis exceptis, firmiter obseruaturos & obseruari facturos, nosq; aduersùs aut cõtra ea non facturos aut fieri permissuros in toto vel in parte quouis pacto. Et quòd nos omnia illa faciemus quæ boni & iusti Domini ac Marchiones Marchionatus Sacrosancti Rom. Imperij suis bonis subditis eiusdẽ Marchionatus facere tenentur. Ita nos Deus iuuet & omnes Sancti eius.

Ad quæ

Ad quæ postrema verba cùm peruentum esset, serenissima Infans prior, ac deinde Archidux in genua procumbentes, stipulante Episcopo, vtpote dignissima omnium persona, consentiente hoc etiam magistratu, solemne tactis Euangeliis iusiurandum præstiterunt. Quo peracto, atque tertio repetita populi acclamatione, signóque Principum iussu dato, tantus fragor displosis maioribus ac minoribus tormentis, publicæ lætitiæ index subsecutus est, vt suæ Celsitudines se huiusmodi non audisse nec vidisse faterentur. Nec ad ostentationem, aut belli simulacrum composita hæc arma esse, sed nec fortitudinem virtutémque militarem, nec vtendi solertiam deesse Antuerpiensibus, spectatores iudicabant, qui binas illorum memorabiles victorias iisdem armis partas, domesticam & externam, vnam de Gallis, alteram de Batauis, his in eandem vrbem cum parato & valenti exercitu inuadentibus, repressis, profligatis; illis capto opido Lira potitis, cæsis fugatísque, in mentem reuocant. Post hunc omnium applausum, quem etiam sacello appensa tabella aureis litteris exarata testabatur:

VT ALBERTVM ET ISABELLAM PRINCIPES OPTIMOS
ET PIISSIMOS BONIS, FELICIBVS, FAVSTISQVE
AVSPICIIS S. R. IMPERII MARCHIONATV
INAVGVRATOS DEVS OPT. MAX. PARI BENIGNITATE
QVA SVA EOS PROVIDENTIA GERMANIÆ INFERIORI
AC GALLIÆ BELGICÆ PRINCIPES DEDIT; SALVOS,
SOSPITES, FLORENTESQVE CVM REP. CVIVS TVTELA
SECVRITAS ET SALVS ILLIS EST COMMISSA,
PRÆSTET ET CONSERVET,
S. P. Q. ANT.
VOTIS PVBLICE PRIVATIMQVE SVSCEPTIS INCREDIBILI
CVM GAVDIO EXOPTAT ET PRECATVR.

Tubarum clangore signo velut receptui dato ad ingressum vrbis vnusquisque se parat. Primùm Ordo Ecclesiasticus vt solet in publicis supplicationibus instructus incedit. Deinde mercatores & exterarum nationum negotiatores aulicis, nobilibusque permixti equites ingrediuntur; tum tubicines ac equestres tympanistas eo quo egressus ante fuit ordine, sequitur cum suis membris Magistratus; adhæc Status Consilium, magnates & Principes, Regius & Apostolicus legati, tum quatuor Heroaldi cum paludamentis Burgundiæ, Brabantiæ, Flandriæ & Arthesiæ, postremò Comes Solræus prælato Principibus vti solet ense. Qui conscensis equis in lateritio ad pontis aditum sepimento, sub vmbella sunt excepti, quæ cum suis fimbriis tota erat aurea, à sex Senatoribus viris nobilissimis decenter gestata, Antonio nimirum à Berchem equestribus à Rege insignibus ornato, & Ludouico vanden VVerue in eundem ordinem adscripto, cuius item pater Theodoricus eques, qui consulatum etiam gessit, idem in gestanda vmbella officium ante annos quadraginta quinque Regiæ Maiestati hanc vrbem ingredienti exhibuerat, & Ioanne van Brecht, quem equestri baltheo, altero post die cinxit Princeps, cum Lanciloto Tseraerts, Ioanne de Stembor & Ægidio de Meere Consulari nunc dignitate conspicuo. In eodem lateritio sepimento viri circiter sexaginta, qui armatorum collegiorum Decani olim fuerant, togati cum bullis argenteis inauratis in summa vtriusque manicæ parte, accensa funalia manibus gestabant, atque inter stipatores pompę numerum augebant. Post suas Celsitudines Principis gynæceum cum matronis & puellis illustribus, inter binos eodem splendore viros nobiles, vtrinque vectis sequebantur. Rhedæ ac carpenta velut impedimenta extremum agmen claudebant. Procedente ad portam pompa, eam Principes maiori in aduentum suum optatissimum, quàm vnquam antè fuit nitori restitutam, auroque in immanibus elephantinæ magnitudinis leonum simulacris, aliísque locis obductam offenderunt, duásque ornatus gratia pyrias in coronice sphæras, instar æolipylarum flammas vndique euomentes, cum Principum insignibus turriculæ speculatoriæ affixis, sub quibus ita legitur:

INAVGVRATI

RA VRBEM.

ALBERTO ET ISABELLÆ PER MAIORVM VESTIGIA ANTVERPIAM INGREDIENTIBVS, ET EORVM EXEMPLO PIE AC PRVDENTER RECTVRIS

S. P. Q. A.

Ad eiuſdem portæ ornatum accedebant duæ vtrinque ita grandes tabulæ, vt totum vtriuſque intercolumnij ſpatium quadratum occuparent, haud indocta manu pictæ. Ad læuam ſtabat ῥοδοδάκτυλος Aurora veſte candida rubráque nudis brachiis genibuſque, bigis vecta, equis eiuſdem cum veſte coloris, ſenſum aſſcripti verſus explicabant:

Quod ſidus radiare nouum, quæ lumina, ciues
Conſpicimus non viſa prius? Clariſsima Belgis
Lux Iſabella ſuis Tithoni ſurgit ad inſtar
Coniugis; illa diem, ſed pacem hæc inuehit orbi.

Quam ſpei melioris ſignificationem, felix Omen confirmabat, adoleſcentis ſpecie viridi amictu negligenter cincti, cum ſtella in capite, dextrum latus occupans, mentéſque lectorum qui bellum deteſtantur his verſibus erigens:

Exoritur miſeris lætum mortalibus omen
Auſpiciis, Alberte, tuis, te bella reſident
Vindice, pacatusq; tuis virtutibus orbis
Æquali veterem ſeruabit lege tenorem.

CON-

CONGRESSVS PRINCIPVM ET ANTVERPIÆ, EORVMQVE SOLEMNIS IN VRBEM INTROITVS.

PORTAM introgreſſis venuſtæ nymphæ forma ſeſe obtulit Antuerpia, curru ſuo triumphali inſidens, veſte pro more inferiori rubra, candida ſuperiore, & præ cetero ornatu quo erat cultiſſima, lilium ex auro puro ſolidum candidum encauſto, quod ſmaltum vulgo vocant, vt Cælio Rhodigino placet, in cuius medio cor humanum aureum cum flammis ex eo radiantibus affabre factum manu tenebat. Aſſidebant nymphæ comites dextra, læuaque numero decem, conuenientes huic dramati.

Amabilitas hilari vultu virgo candida veſte ſerica, floribus inſperſa, ſertóque in capite myrteo ornata, cor humanum etiam habens, & in eo infixam roſam. Ne autem res eadem ſæpius repetenda ſit, omnium vtriuſque ſexus perſonarum, quæ in ſcenis ſunt exhibitæ, ſericas veſtes fuiſſe, ad hunc actum vſumque peculiari forma factas, vt à peritis pictoribus pingi ſolent, ad antiquitatis æmulationem & ſpectaculi venuſtatem, ſemel dictum ſufficiat. Colores tantùm nonnullis aſſcribemus, quoniam ſymboli interdum vice ſunt, & pro decoro perſonis attributi.

Bonitas haud illepida virgo veſte cœrulea, ſertoque ex ruta, non ſolùm caſtimoniæ, ſed aduerſus venena efficaci hieroglyphico, ſerpentes enim fugat, aſtante cum pullis pelecano, (ſentiamus cum vulgo) aſſidebat.

Duæ anchoræ per cor humanum decuſſatæ, quas puella coccineo colore amicta penes ſe tenebat, Amoris firmitatem ſatis explicabant.

Sinceritatis perſonam niueo amictu cum aureis lacineis, ſerto liliaceo, haſta & ſpeculo ac reliquo mundo aureo, virgo ſuſtinebat.

Facilitas pro ſymbolo ſcutum tenebat, & in eo depictum ſub vno par boum iugo.

Humanitas in ſimili ſcuto elephantum habebat adumbratum, cui Æthiops inſidebat, canem contrectans, qui lambebat eius faciem: ab animalis vtriuſque indole humano amica generi, ſumto haud abſurdè ſymbolo.

Catellæ in veſte puellæ depicti, quæ manus ſceptrumque coniungebat, Fidelitatis erat typus.

Sicut puella diuerſi generis iuga, in amictu adumbrata, & faſces conſulares in manibus habens, pro Obedientia ſe gerebat.

Reuerentia pro ſymbolo ſcutum tenebat, & in eo pictam Principem, Iſabellam puta, ad quam accedens nympha, Antuerpia ſcilicet, manum eius deoſculabatur.

Quemadmodum Gratulatio viridi veſte, comi vultu lætitiam animi, & per depictos in ſcuto duos viros ſe mutuò complectentes, perſonæ ſuæ notam exprimebat.

Ad vtrumque currus latus accenſi duo Romano more ſagati armatique, ſuper oblongo haſtili tabellam exhibebant ad dramatis explicationem; vna hos verſus continebat:

Candor ineſt animo quo ſeſe Antuerpia vobis
Dedit, & è toto pectore næuus abeſt.
Puraq; ſinceris ardent præcordia flammis,
Vera fides illas ſubdit amorq; faces.
Magne & magna Ducum, quid munere ſperet ab iſto
Quæritis? antiquo viuere poſſe modo.
Vt ſecura ſuo ſub Principe floreat, olim
Haud ſecus ac veſtri tempore vixit aui.

INTROITVS IN VRI

INEST
NYMPHA

In aduerso hastili similis tabella legendum præbebat huiusmodi Antuerpiæ & hospitis dialogum:

Nympha triumphali solio sublimis, obortis
Quæ vultum lacrymis causa madere facit?
Sunt hæc lætitiæ, non argumenta doloris,
Hospes, & ingenij signa decora mei.
Hinc ego præteritos percurro mente labores,
Inde salutiferam spes mihi spondet opem.
Clara suis Isabella mihi blanditur ocellis,
Et mihi cum lacrymis gaudia mixta facit.

PRINCIPIBVS currui propinquantibus surrexit è solio suo Antuerpia, gradúque composito per medias suas nymphas venerabundè assurgentes, cum duabus pedissequis syrma eius gestantibus, de curru per commodum descensui tabulatum ante Principem substitit, quam Hispanicè tribus verbis salutauit, liliumque illud aureum cum corde ardente ei obtulit, exhibita cum nymphis decenter reuerentia. Quæ primum illum actum gratum sibi esse nutu declarauit, acceptumque sua manu primum hoc munusculum custodiri iussit. Ceterùm vt in omnibus nouis coniunctionibus permagni interesse tradit Cicero quales primi sint aditus, & quo pacto necessitudinis mutuæ quasi fores aperiantur, nihil potuit Antuerpia dare melius, nihil Principes dignius accipere, quàm oblato corde deuoti animi tesseram. Etenim vt illud subditorum obsequium quod ex animo proficiscitur ingenuo & voluntario, præstantius est & laudabilius, quàm id quod ex metu corporibus iniecto; ita etiam firmius & diuturnius est imperium. Nec in seruis quidem placet vernile nimis obsequium, sed illi præ reliquis censentur optimi, qui sponte sibique sunt imperiosi, qui placere student absenti ac præsenti hero, neque manent dum officij admoneantur. Sic etiam infirmum est imperium quod Principes habent, quos ad oculum subditi, non ex animo colunt. Quam ὀφθαλμοδουλείαν etiam damnat Apostolus, ac dira populo minatur ipse Deus, qui eum labiis honorat remoto longè ab eo corde. Huiusmodi hominem poëtico penicillo depingit Horatius; qui,

Quandocunque Deos vel porco vel boue placat,
Iane pater, clarè, clarè cùm dixit Apollo,
Labra mouet metuens audiri, pulchra Lauerna
Da mihi fallere, da iustum sanctúmq; videri.

Eadem quoque in imperiis est ratio, quæ amore & volentium hominum beneuolentia fulciuntur, conseruantur; metu verò ac necessitate odioque subditorum euertuntur, dissipantur, vt dicemus infrà. Quamobrem Antuerpienses se Principibus suis fidos ac obsequentes esse, potius quàm videri, oblato cordis symbolo, velut arrhabone testari voluerunt.

SCENÆ

SCENÆ AGRICVLTVRÆ GRAPHICA DESCRIPTIO.

AB eo post ingressum portæ loco, in prospectu fuit pegma elegans magnumque, ad pedes enim septuaginta quinque ascendebat, latitudini triginta sex assignabantur, sedecim profunditati, cum suis personis gradatim in scena considentibus. Agriculturæ dedicatum erat opus, quæ vt ordine naturæ in repub. primas tenet, quòd victum & nutrimentum suppeditet teste Aristotele lib. 7. de Rep. & lib. 1. œconom. eius enim finis est alimenta nobis è terra ministrare, vt in Euthydemo ait Plato. Eique tantùm tribuit Plutarchus in symposio septem sapientum, vt neglectâ agriculturâ, non solùm omnes artes iacere, sed ipsum etiam cultum deorum negligi asserat: ita in summo fastigio Natura cõuenienter erat posita, mammosa vti pingi solet, quæ infantibus hinc inde velut accurrentibus, hoc enim gestu erant dedolati, copiam lactis ex vberibus exprimebat. Personæ autẽ dramatis duodecim erant numina, quæ pro frugum vbertate superstitiosa coluit antiquitas. Eos Varro lib. 1. de re rust. cap. 1. agricolarum duces vocat, Iouem & Tellurem, Solem & Lunam, Cererem & Liberum, Robigum, Floram, Mineruam, Venerem, Lympham, & Bonum euentum, rationem singulis officij sui asscribens. Nos ad maiorem oblectationem & desiderij quod ex pacifica agrorum cultura per aduentum Principum capimus significationem, cuique suos asseclas ex poëtica mythologia iunximus. Tellus igitur, Sol, Iupiter, Luna, Bacchus supremam sessionem occupabant.

Tellus instar magnæ matris Berecynthiæ turribus coronata cornu Amaltheæ penes se tenebat, inferior vestis coloris erat ferruginei, viridis superior.

Sol ex aureis in veste, qua negligenter cinctus erat, radiis & circulo zodiaco corpus ex obliquo ambiente cum sceptro in manu cuilibet innotuit, sicut & Iupiter à fulmine & aquila, ac Luna suo more personata cum argentea in fronte lunula, & terrestri sphæra in gremio; cærulea vestis erat inferior, coloris lactei superior. Bacchi personam obesulus adolescens hedera coronatus prasino amictu circum corpus reiecto, cum thyrso & patera aurea decorè sustinebat.

In secundo summo subsellio conueniens Telluri Labor lauro coronatus, bouis exuuias pro amictu, gruis alas pedésque pro indefessæ tolerantiæ symbolo in manu habebat, astante ei ligone argenteo.

Maturitas Soli attributa, ac Cereris instar spicis coronata, aristas argenteas in lutea veste pictas melopeponem dextra, vinaceos læua racemos habebat.

Tres Horæ lepidæ virgunculæ Iouis pedibus assidentes ad cæli fores excubandi seruabant vices. Prima veste rubicunda tempus matutinum, altera meridianum candida, tertia vespertinũ spadicea designabat: Hæc horologium, illa sciotericum, tertia clepsammidion notum hoc æuo, quo clepsydræ vsus exoleuit, instrumentum gremio tenebat.

Endymion Lunæ amasius stellis in amictu cæruleo pictis & argentea sphæra cursus lunaris & astronomiæ studium declarabat.

Naiades nymphæ Bacchi nutriculæ mysterio poëtico binæ illi aderant: illum enim hæ diuæ corporibus reddunt propitium placidumque iuxta Plutarch. sympos. lib. 1. consilio de vino aqua diluendo: vt & Athenæus lib. 10. & lib. 15. Et inter Græca Epigrammata lib. 1. εἰς οἶνον, mythologicam rationem adfert Meleager:

Αἱ νύμφαι τὸν Βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλαθ' ὁ κοῦρος,
Νίψαν, ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κυλιόμενον.
Τοὔνεκα σὺν νύμφαις Βρόμιος φίλος, ἢν δέ νιν εἴργῃς
Μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον.

Quod sic Latinè aliquando reddidimus:

Fulminis oppletum Bromium pereunte fauillis
Matre, lauat vitreis candida Nais aquis.
Bacchus amat nymphas ideo, tu pocula ſumens
Bacchica, coniunctos ni ſinis, ignis erit.

Incumbebant vrnis argenteis, hæc viridi amicta veſte, ſerto florido coronata, Illyric illa iride & thalaſſino induta colore.

In tertio ſedili primo loco Ceres ex ariſtis in capite aureis, in cerei coloris veſte argen teis, cum falce & papauere in manu noſcebatur.

Mineruam galea & haſta cum ægide à ceteris diſtinguebant: ſicut Floram verſicolo veſtis & faſciculus florum affabrè factus fictúſque, ex eo ſcilicet genere quod noſtro ſecu lo in pretio cœpit eſſe, & hodie paſſim in delitiis eſt, vt pro homine non ſatis vrbano ha beatur, quem minus oblectent exotica illa ἱερὸς τέχνα.

Aſſidebat Amorum mater prǽſtanti forma iuuencula, cum aureo malo dextra, papaue re ſiniſtra, myrto coronata aſtante Cupidine.

Robigus adoleſcens colore amictus Bœtico floribus erat coronatus, cum florum iter manipulo in manu.

Lympha in capitis ornatu piſcem habebat, coloris Veneti veſtem cum harpagio ſiu vaſe aquali foraminoſo quo hortos irrigamus.

Bonus Euentus viridi amictu pateram inauratam dextra, papauer læua tenebat.

In imo ſubſellio Triptolemus à duobus ſerpentibus alatis, ariſtarum manipulo ac fal ce innoteſcebat.

Vti ex habitu paſtoritio Ariſtæus, & cereis apum caſtris, floridoque in capite ſerto.

Zephyrus vt eum depingit Philoſtratus alatus aſſidebat, floribus item coronatus, cu flabellum plumaceum addidimus.

Duæ ſequebantur ex ordine virgunculæ ſuccinctæ, cothurnatæ, hæc cornu venatic de collo dependente, & cane leporario perſonam Venationis, illa Aucupij ſuſtinebat cur accipitre in pugno & galericulo plumis exornato.

Dryadi querneo ſerto coronatæ ac faſciculum glandiferum tenenti ceruus adiacebat

Melia nympha aſsidebat quã αὐτόχθονα vocat Callim. in hym. Deli, quo nomine Athe nienſes in Menex. commendat Plato: & Thucydides eoſdem nuncupat τοὺς αὐτοὺς ἀεί. Tro gus etiam & alij: vt vrbs illa omnium nobiliſſima ipſa ex ſeſe ſuos ciues genuiſſe dicatu iuxta Ciceron. pro Flacco. Germanos quoque indigenas fuiſſe cenſet Tacitus, quæ gen tes propterea tum erant feliciſſimæ, cùm tanquam genuinæ & ab exteris ἀμιγεῖς ſuam pa triam incolerent, ac donec populis aduentitiis velut hibridæ facti, alienos etiam more acceperint. Et in Belgicam noſtram olim florentiſſimam, cùm infuſa eſt peregrinitas, ſe commercij, ſeu præſidij cauſa, quàm magnam germanæ integritatis ſuæ iacturam illa fe cit, nemo eſt qui ignorat. De moribus dico ſimplicibus olim & frugalibus, nunc faſtu lu xuque aliunde introducto, diſſolutis & corruptis. De proſpero rerũ curſu ex quo excuſ ſimus, commemorare non opus eſt, ſed exiſtiment Principes ſeſe ad euerſam rempubli cam accedere, in antiquum ſtatum à ſe reſtituendam præſentia ſua & prudentia. Quo procedet faciliùs, modò

Moribus antiquis conſtet res ſumma viriſq;.

Atque inde petenda ipſis eſſe tam belli præſidia quàm pacis ornamenta, figuratè pro ponebat indigena illa diua: implexum enim capiti ex cicadis aureis ſertum, nobilium At ticorum geſtamen, teſte Thucydid. Ariſtoph. Virgil. in Ciri & aliis, quia & illud anima γηγενὴς, nobilitatis eſt hieroglyphicum.

Terminum ſiue agri limitem quem complectebatur, haud aliò ſpectare exiſtimamus quàm ad natale illud ſolum quod Belgici nominis ambitu includitur, Principum ductu & auſpiciis, nobilium opera & conſilio, populi robore & induſtria, quorum maximè in tereſt, à quolibet hoſte vindicandum. Et quia in eo ſita eſt publica Belgij felicitas, eiu nominis perſona ſedebat in proſcenio cultu magnifico, cum Amaltheæ cornu, & paci typo caduceo.

Vberta

Vbertas ei erat aſſecla, inter calathos vimineos ſedens frugibus plenos, floridæ geniſtæ gratiſſimi apibus pabuli ramum tenens.

Inferior ſtylobatarum ornatus in his emblematis conſiſtebat.

Agriculturæ cum armis ruſticis, & aratro depictæ, floridamque arborem amplectenti, aſſcriptum erat:

Deus nobis hæc otia fecit.

Id omne poſt Deum Principibus noſtris acceptum feremus, cùm pacatis prouinciis, pulſisque procul diſcordibus armis:

Fundet humo victum facilem iuſtiſsima tellus.

Neque ſolùm ex veteri ſiue ſuperſtitione ſiue adulatione qua diuinos honores hominibus tribuebant, beneficum ſibi Principem appellauit Maro deum, vt eundem Æneidos 6. diuum genus, & 9. diis genitum, deoſque geniturum vocat Iulum, ad fabuloſam de Venere genitrice originem reſpiciens; ſed quemadmodum Ouidius eleg. 9. lib. 2. de Ponto, homines cum diis commune habere tradit, quòd rogati ſupplicibus opem ferant, rationem ſubiiciens:

Nam quid erit quare ſolito dignemur honore
Numina, ſi demas velle iuuare deos?

Vt qui propterea, Horatij verbis vtar, deorum fuerunt in templa recepti, cur non eos ſeu mortales quoſdam deos, ſiue ἰσοθέους, θεοικέλους vel ζαθέους aut θεοιδεῖς cum poëta ſalutabimus? Receptum olim erat conſuetudine communi, vt beneficiis excellentes viros in cælum fama ac voluntate tollerent, vt teſtis eſt Cicero lib. 2. de natura deorum. Ipſumque ideò Iouem priùs optimum vocari, id eſt, beneficentiſſimũ, quam maximum voluerint, vt eodem libro Tullius. Qui dat itaque beneficia, deos imitatur, iuxta Senecam lib. de beneficiis tertio. Sed nos ne aduerſus Chriſtianam pietatem vſquam impingamus, hæc beneficentiæ inter Deum & Principes munia ſic diuiſimus in pegmatis huius inſcriptione, quæ in ſummo faſtigio medium locum vendicabat:

QVEMADMODVM IMPERII INTER DEVM IMMORTALEM ET BENIGNOS PRINCIPES, SIC ET BENEFICIORVM ÆQVALITAS ET COMMVNIO EST. VTROSQVE PRECAMVR, COLIMVS, QVÆSVMVSQVE VTI SINT

VOLENTES PROPITII:

SED AB AGRO, TERRA ET FAMILIA MORBOS VISOS INVISOSQVE, INTEMPERIEM, VASTITATEM, LABEMQVE PROHIBERE, ET AVERRVNCARE, FRVGES, FRVMENTA, VINETA GRANDIRE BENEQ. SINERE EVENIRE; PASTORES, PECORA, FOETVSQVE SERVARE, BONAM SALVTEM ET VALETVDINEM DARE, OMNIPOTENTIS

DEI SVNT MVNERA.

IN LIBERO AVTEM PACATOQVE SOLO, ET AB HOSTIVM INCVRSV AC DIREPTIONE TVTO PASCERE, ARARE, VENARI, AVCVPARI, PARTIS VTI FRVIQVE,

ALBERTI ET ISABELLÆ

PRINCIPVM QVIETIS PVBLICÆ FVNDATORVM SINGVLARI BENEFICIO INTEGRVM NOBIS ESSE,

QVIS EST QVI NON EFFVSE GAVDEAT ET EXVLTET?

In dextro autem faſtigij latere hi verſus legebantur:

Alter vt Alcides victor domitórque ferarum
Albertus defenſor adeſt, gaudete coloni,
Terror abeſt, metus omnis abeſt, poſcentibus aruis
Non deſunt velut antè manus, & pinguia fœto
Pabula ſufficiunt pecori, non horrea meſsi.

 In ſini-

In finiſtro latere huiuſmodi epigramma:

Ferte roſas, pueri, calathis, & lilia, nymphæ
Indigenæ, laurumq; nouis intexite ſertis:
En Iſabella venit, quacunque incedit amœnis
Vernat humus violis, afflantur odoribus auræ
Ambroſiis, funeſta nitent, calcata reſurgunt.

Ad imitationem Callimachi hæc dicuntur, qui vt hymno in Apollinem de eius d
comis panaceam, quæ ipſo nomine omnium malorum remedium promittit, vt etiar
Plinius lib. 25. cap. 4. annotauit, deſtillare canit poëta, in vrbe autem quacunque gutt
illæ in terram deciderint, omnia immortalia reddi; ſic aduentu Principis noſtra omni
reſtituta & pacata fore ominamur, votis noſtris blandientes.

Erat & interſtylobatij emblema Saturnus & Euander, qui Italos agriculturam docu
runt, cum hoc hemiſtichio velut voto ad Principes noſtros facto:

Veſtro ſic munere tellus.

Ab altera parte Ros forma adoleſcentis gramineo ſerto coronati, & lunarem orbe
manu tenentis, rorem enim pleniluniis copioſiorem eſſe in cauſis naturalibus tradit Pl
tarchus: cum hoc verſu ex eodem poëta ad eoſdem ſpectante:

Et iam ſole nouo terras irrorat Eous.

Pictum ibidem erat telluris ſimulacrum, pluuiam à Ioue poſcentis & impetrantis, e
Pauſan. in Atticis, cui aſſcripſimus:

Principis aduentu noſtræ nemus omne virebit,
Iupiter & læto deſcendet plurimus imbri.

Paſtor alio in latere oues paſcebat aſtante Principe, vtriuſque enim ſimilia ſunt oper
vt Cyrum dixiſſe ſcribit Xenophon Cyropæd. lib. 8. Nam quemadmodum paſtor
munus eſt, poſteaquam pecori læta pabula comparauit, eo etiam vti, quæ quidem pec
dum eſt felicitas; ita Princeps vrbium hominúmque quibus præeſt vtilitatibus debe
proſpicere, vt cùm eos beauerit, vti iis citra moleſtiam queat. Et ſicut debet is qui ſeru
poſſidet aut mutas pecudes, vt ad Q. fratrem ſcribit Cicero, eorum etiam quibus præ
commodis ſeruire; ita Principis munus eſt curare, vt ſui ciues beati ac fortunati ſint: ea
de cauſa ποιμένα λαῶν paſtorem populorum Homerus vocat Agamemnonem, & eodem ſe
ſu ποιμάνορα ἀνδρῶν Æſchylum appellaſſe notat ibi Euſtath.

Taurum in alia tabula æneum Cyclopes cudebant ad antiquitatis æmulationem, qu
in pretio habuit huiuſmodi ἀναθήματα, ſenſus autem erat:

AGRORVM SECVRITATI TAVRVM ÆNEVM ANTVERPIA
D D.

Eiuſdem verò animalis cum lupo certamen pro vltimo emblemate ibidem erat p
ctum, ex Pauſania in Corinthiacis. Quia autem lupus animal eſt homini minimè fam
liare, legebantur hæc verba:

Nocent peregrina, domeſtica proſunt.

Non ego hîc Belgicæ reip. vulnera ab externo milite triginta quatuor annorum bell
inflicta oſtentabo, non cædes, non rapinas, flagitia, ſeditiones, direptionéſque recenſeb
ſed ſi de prima in prouinciam deductione & introitu; ſi de tranſitu & itineribus, quæ ta
lia eſſe debent, vt non modò manus, ſed ne veſtigium cuiquam pacato nocuiſſe dicatu
vt in Maniliana Cicero, ac ſine iniuria & maleficio ſunt facienda, vt Cæſaris verbis vta
aliquid ſi non ſcribere, at ſaltem gemere permittitur, quas non fecit ille ſtrages vbicun
que pedem poſuit? Cæduntur greges armentorum, reliqui pecoris quodcumque nactu
eſt, militari menſæ cedit, & ne vinum deſit epulis, quod non habet prouincia niſi impo
tatum

:atum, neque hoſpitum inopia neque pretium, nec viarum aut locorum vnde ingenti quouis pretio peti & emi poſſit, moleſtia excuſat aut longinquitas: negantibus aut ceſſantibus parata ſunt verbera, morantibus contumeliæ: vaſtantur agri, diripiuntur villæ, nec virginum pudori, neque matrumfamilias parcitur. O præclaros ouium cuſtodes, vt aiunt, lupos! Ita verbis Ciceronis exclamare certè cogor. Quo etiam conuicio Dalmatarum dux Bato apud Tiberium huiuſmodi prouinciæ vexatores, quam à vexationibus vindicare debuiſſent, perſtrinxiſſe legitur, culpam defectionis in eos reiiciens. In ſtatiuis & hibernis incolis graues, hoſpitibus tantùm metuendi, maximè ſi acceſſerit ſeditio, qua tam frequẽter laborarũt venales illæ animę, vt plura in prouinciis quas tuendas receperũt opida deleuerint, quàm hoſtium vrbes ceperint. Nihil de imperij contemptu, nihil de proiecta diſciplina, idque ſæpè in optima rei benè gerendæ opportunitate, ut propinquo diſcrimine dicemus; exoleuit enim ille mos, vt iuberi aut regi ſe ſinant, ſed ducum iuſſa interpretari malunt quàm exequi. Nec de vna aut altera natione hæc dicuntur, nec tempora à belli principio diſtinguuntur, de omnibus fit ſermo quotquot in Belgio ſtipendia meruerunt, de Scotis nempe, de Britanis, ſequor ordinem geographicum, Hiſpanis, Italis, Epirotis, Germanis & Francogallis; neque tamen de omnibus, ſed de improbis tantùm, nec ad conuicium aut exprobrationem, ſed ad beneficiorum quibus Principes nos afficient, aut pacatâ prouinciâ, aut correctâ diſciplinâ, amplificationem. Gratia enim meritorum tanto maior eſt & gloria, quanto malum fuit grauius, & remedium difficilius. Eam quoque Principibus noſtris reuera optimis mentem eſſe ſcimus, & quotidianam probamque imperatoris Probi vocem, optare ſe, vt quod ſalutare reip. eueniat, breui milites non habeamus neceſſarios. Si verò ad bellum quo nunc implicamur conficiendum, vel ad aliud ſiquando fortè exorietur, quod Deus auertat, propulſandum & gerendum, militari manu indigebimus, quid de exercitu domeſtico exſpectandum ſit, diſſerere hîc non attinet: quoniam huius problematis præclaras rationes à πολιτικωτάτῳ Iuſto Lipſio ciuilis doctrinæ lib. v. cuiuis petere eſt integrum: exempla modò quædam vel ad confirmationem, vel ad coniecturam de domeſtici militis opera ſubiungam. Ex vnico tantùm Vltraiectenſi dominio, quæ, ſi reliquas ſpectes, non magna eſt prouincia, quadraginta mille virûm armatorum exercitum antiſtes eius regionis dominus in hoſtem eduxit. Flandriæ Comites varij inſtructa ex ſubditis ſuis acie cum potentiſſimis Galliæ Regibus ſæpenumero dimicarunt, victoreſque euaſerunt. Nec aſcito milite in maximis ſacriſque expeditionibus, ſed in ſolo ſuo genito vſi fuerunt Brabantiæ Duces, vt de vno & altero Ioanne in Louanienſi introitu diximus, qui comparato ex Brabantis ſuis exercitu, qua fidelior ſuo Principi non reperitur natio, vti eadem narrat hiſtoria, multorum ſimul regum & regulorum vires repreſſerunt. Verum igitur eſſe dictum Cæſaris reperitur, quòd omnium Gallorum fortiſſimi ſint Belgæ: Hîc antiqua ſibi ſupereſſe veſtigia Principes exiſtiment illorum populorum, qui ab eodem Cæſare lib. 6. de bello Gal. deſcribuntur audaciſſimi, metu mortis neglecto, qui adhuc eo nomine ad virtutem excitantur. Commendari etiam ab Horatio meminimus:

Non pauentem funera Galliam.

De iiſdem populis ſic Lucanus lib. 1.

Felices errore ſuo, quos ille timorum
Maximus haud vrget læti metus, inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animæq; capaces
Mortis, & ignauum eſt rediture parcere vitæ.

Hoc eidem nationi tribuit Athenæus lib. 6. eoſque deſcribit, qui σιλοδοῦροι (ἀχωλιμαῖοι), hoc eſt, deuoti (ſoldurios vocat Cæſar) cum rege vitam agentes appellantur, cumque rege morientes, idque ſummopere votis optantes: ob quam erga regem fidem cum eo principatum gerunt, quoties neceſſitatis contingit occaſio, mortem libenter oppetentes, ſiue Rex intereat morbo, ſiue cadat in prœlio, nec eſt qui dicere poſſit ex illis amiſſo rege, quempiam mortem vel expauiſſe, vel recuſaſſe tergiuerſantem. Hæc Athenæus. Ceterùm intrepidos

trepidos ad quaſuis procellas, ad quoſuis terræmotus Gallos fuiſſe, quorum tertiam partem Belgæ ſibi vendicant, Ariſtoteles auctor eſt lib. 3. Ethicorum. Sed ne exempli vetuſtis immoremur, equeſtris pugnæ à viginti duobus militibus noſtratibus cum toti dem Francogallis hoſtibus, Nonis Februarij præſenti anno ſeculari, prope Siluamduci commiſſæ, hiſtoriolam opportunè hîc deſcribemus. In exercitu Batauorum inter cete ros militabat ex nobilitate Gallica ætate & viribus ferox D. de Breaute, qui ob ſtrenu militis armis acquiſitam exiſtimationem, turmam equitum ducebat. Eius in bellico ho munere vicarius cum turmæ ſuæ parte in parem equitum numerum ſub nobili item D. Antonio Schets de Grobbendonc militantium, menſe Nouembri fortè inciderat; di micatum fuit acriter, Gallis cæſis fugatiſque vicarius in noſtrorum poteſtatem viuus ve nit. Abductuſque Siluamducis, de re infeliciter geſta litteris fecit certiorem turmæ ſu ducem. Ille hunc ſuorum caſum indignè ſe ferre, quorum virtuti non modò tribuebat, v viginti equites, cædendis quadraginta eius turmæ, à qua victus erat, ſufficerent; verùn etiã re ipſa ſe data occaſione hoc demonſtraturũ ſcripto aſſerebat. Quod cùm in manu vicarij itẽ turmæ Grobbendoncanę incidiſſet, eidẽ reſpondit, ſe nec cauſę pro qua milita bat æquitati, nec contubernaliũ virtuti diffidere, nõ tamen ſuæ nationi, neque turmæ ſu duci, nec cõmilitonibus huiuſmodi ignominiã velle inurere, vt tam diſparis numeri con ditione ſuperior manus cum hoſte ſuo confereret; ſed ſi equitum ſuorum vires tantoper cuperet explorare, pari ſe, cùm vellet, numero dimicaturum. Miſſis igitur vltro citroqu per tubicines litteris, ac pugnæ die & loco conſtituto, cùm de armorũ genere, quo in bell nunc vtimur, ſatis conueniſſet, datis vtrinque cautionibus, de partis victricis ſecuro a ſuos reditu, viceni & bini ex ſingulis turmis, ſic enim conuenerat, in certamen deſcende runt; dicto prius per noſtros ſacramento, ſe nemini, ſi victoria potiri concedat ipſis Deus poſt conflictum parſituros, ſed ad vnum omnes vel deditionem facere cupientes præte tubicines interempturos. Hoc prouocatori renunciari iubet Gerardus Abrahami, quo vicario erat nomen. Poſtero die peracto ſacro & implorato Dei auxilio pro eius & Ec cleſiæ cauſa pugnaturi, factaque militari exhortatione, de tuenda nationis dignitate, a integra turmæ exiſtimatione armorum virtute inter ceteras parta, ad aciem prouocato riam contendunt. Quæ cùm moraretur, ac ſpatio longiuſculo à loco certamini dicto ſub ſiſteret, & admonita propius accedere recuſaret, Gerardus neque loci opportunioris con ditione motus, nec equorum recentium, quibus ſuo exanimato prouocator vteretur, re ctà in hoſtem ſuos duxit. Tum ſigno per tubicines dato tam vehemens prima fuit im preſſio, vt viginti ſex equi vtrinque ſternerentur, Gerardus plumbea glande cum fratr ictus caderet. Prouocator equo ſimiliter necato, in recentem à ſuis adiutus inſiliit. Pugn vtrinque inſtaurata recruduit. Nec Gerardi & fratris eius morte noſtrorum animi conci derunt, ſed ad vindictam acriores ſunt facti. Neque minor fuit Gallorum cum ſuo duc alacritas, qui ſecundo equo cæſo, tertium ſuorum opera integrum nactus eſt. Concurſ deinde iterum facto, & inclinante ad noſtros victoria, quod ex numero hoſtium occiſo rum animaduertere erat facile, puer quidam ruſticus qui cum aliis eminus ſpectantibus vacuum ſeſſore equum prehenderat, victoriæ nuncium Siluamducis afferebat. Quo au dito cùm ciuis quidam maiora duo in muris tormenta ceu lætitiæ ſignum diſploderet noſtrique pugnatores de inſidiis indicium à duce ſuo, ita enim dictum erat, fieri ſibi exi ſtimarent, cùm circumſpicientes nihil periculi imminere ſcirent, in hoſtiles reliquia ipſumque prouocatorem tanto impetu inuaſerunt, vt paucis fuga elapſis omnes cum tu mæ hoſtilis duce, qui letaliter licet ſaucius grandi lytro vitam paciſci conabatur, interfe cerint, ſacramenti ſui memores, quod huiuſmodi belli commercium ex pacto exclude bat, ipſiuſque prouocatoris cæde ſuorum manibus parentarint. Ceciderunt in conflict hoſtes numero quatuordecim, cum tribus qui poſtea ex vulneribus deceſſerunt. Victo res qui ſuperfuerunt octodecim, ſed quatuor inter eos ſaucij, equi ipſorum ſex, hoſtil quatuor integri Siluæducis cum gratulatione ſunt excepti, quæ tamen admixtum dolo rem habuit ob Gerardum deſideratum, ſtrenuum, ſi quis alius, in exercitu noſtro mili tem. Ferunt inter ſermones quibus vitam prouocator precabatur, cuius eſſent victore

nation

AGRICVLTVRÆ TYPVS.

nationis quæsiuisse, qui cùm omnes Brabantos se esse respondissent, nationis fortitu-
nem admiratum collaudasse, illos porrò dixisse se nullam in terris gentem pertimescer-
eiusmodi cum exteris militibus quibuscunque, æquali modò sint numero, certamen
ire paratos semper esse. Nos vt pugnæ tam memorabilis ad posteros memoriam tra-
mittamus, victores superstites ornauimus hoc elogio, mortuos epitaphio:

Viuite magnanimi iuuenes fortißima nostræ
Robora militiæ, patriæ vobisq; parastis
Æternum virtute decus, victricia gentes
Arma stupent aliæ, certamine viribus æquo
Marte pari, numero palmam sed dispare Gallus
Hostis in hoste probat: volucres victoria pennas
Exuit, Aduaticis sedes vt figat in oris,
Belgica terrarum dum gloria circuit orbem.

PROVOCATVS AB HOSTE GALLICÆ TVRMÆ DVCE D. DE BREAVTE GENERE CLARO, ÆTATE FEROCI, GERARDVS ABRAHAMI SILVÆDVCENSIS IN DVCENDA EQVITVM ITEM TVRMA D. ANTONII SCHETS DE GROBBENDONC VICES GERENS, CVM VIGINTI DVOBVS COMMILITONIBVS CONTRA TOTIDEM GALLOS VETERI HORATIORVM EXEMPLO, VIRTVTE ET SVCCESSV ADMIRABILI, CÆSIS HOSTIBVS SEPTEMDECIM, IN CONSPECTV PATRIÆ AC PRO EIVS GLORIA FORTITER DIMICANS CVM FRATRE ANTONIO AC DVOBVS ALIIS MILITIBVS SVIS CECIDIT. QVI A TVRMÆ SVÆ DVCE SOLEMNI FVNERE HVC DELATI, OB MORTEM QVA NON POTVIT CONTINGERE GLORIOSIOR, RESVRRECTIONEM GLORIOSAM HIC EXPECTANT.

ARCV

ARCVS DESCRIPTIO SIVE OPERIS TRIVMPHALIS NATIONIS HISPANICÆ.

SED vt à patriæ laudibus institutum prosequamur, cum progrediente triumphali nostra pompa, viam hospitalariam propè Arembergicam vasta moles obstruxerat, duplici transitu peruia tribus eleuationibus, ab Hispanis in hac vrbe negotiantibus erecta, architectonica magnificentia, picturarũ elegantia, ac argumenti grauitate natione dignũ opus. Tota eius altitudo ad pedes sexaginta quinque assurgebat, distẽsa ad quadraginta quatuor latitudine, profunditas triginta tribus pedibus terminabatur. Frontis anterioris huiusmodi sensus erat: tabula magna quadrata in secunda super portas eleuatione Philippum II. in solio & habitu regio sedentẽ spectatoribus exhibebat, sceptro suo Isabellæ filiæ Cybeles currum cum leonibus demonstrantem vacuum sessore, & vt conscendat innuẽtem. Philippus III. sororem brachio illuc dirigebat. Nymphæ habitu astabat Belgica, ascensum Isabellæ exspectans inuitansque. Pax in posteriori currus parte præsto erat ad lauream vbi consedisset imponendam. Regi Pallas assistebat, Saturnus assidebat, hæc prudens illi consilium suggerebat, ille temporis rationes ita ferre suadebat. Operis dedicatio ex inscriptione intelligebatur:

SERENISSIMIS OPTIMISQVE AVSTRIÆ ARCHIDVCIBVS,
BVRGVNDIÆ ET BRABANTIÆ DVCIBVS
ALBERTO ET ISABELLÆ,
REGIAM HVIC AFFINITATEM, DOTALEM ILLI
PRINCIPATVM, VTRIQVE ADVENTVM
INCOLVMEM GRATVLANTES HISPANI PP.

Cupidinum grandes statuæ ad quinque Amorum genera pertinebant. In summo fastigio diuinus Amor stabat reliquis paulò maior altitudinis ratione, sinistrã pectori aperto admouens, ac cor flammatum ostentans, dextræ manus indice versùs cælum eleuato, cui erat in basi asscribendum:

Consilium mens plena Deo suggeßit Amorq́.

Gradatim descendẽdo hinc Amor filialis dextra labarum tenens cum insignibus Hispanicis, læua scutum, in quo fuit depingẽda historia duorum fratrum Hispanorũ, qui vt parentum senectutem tuerentur, suam exspectare noluerunt, vt memoriæ prodidit Val. Max. lib. v. cap. IIII. nisi nos temporis breuitas oppressisset, foretque asscriptum:

Nati sunt pignus Amoris.

In altero latere Amor coniugalis cum simili labaro & scuto, in quibus pingenda erat Hipsicratea Mithridatis vxor habitu virili marito in laboribus & periculis socia, ex eodem auctore lib. 4. cap. 6. cum his verbis:

Casus Amor indefessus in omnes
It comes.

Infra Amor patriæ cum labaro clypeoque, in quo erat adumbratus Scipio Africanus, qui afflictam Cannensi clade vrbem, cùm de Italia deserenda reliquiæ exercitus consilia agitarent, iurare omnes stricto gladio coëgit, se patriam nunquam deserturos; cum inscriptione:

Dulcedine cunctos ducit Amor patriæ.

Simili ex aduersa parte schemate Amor in Principes per Zopyrum seipsum mutilantem foret cognitus, cum versu Claudiani:

Non sic excubiæ nec circumstantia pila
Quàm tutatur amor.

Monarchiam omnem partitur bifariam Aristot. lib. 3. de rep. in regiam & legitimam, & in violentam ac tyrannicam. Reges septi & stipati sunt armis ciuium, tyranni externorum. Illi enim ex lege, & hominibus sponte parentibus, hi præter legem & inuitis imperant. Ita-

SER
PRIVS FRON

PTIM.
VM ARCVS HISP.

rant. Itaque illi quidem à ciuibus acceptam, hi autem in ciues comparatam habent corporis custodiam. Exclamat Cicero Philip. 2. Nónne millies perire est melius, quàm in sua ciuitate sine armatorum præsidio non posse viuere? Charitate & beneuolentia ciuium septum esse oportet, non armis. Ex quo intelligi potest, nullum esse imperium tutum, nisi beneuolentia munitum, vt Æmilij Probi verbis vtar in Dione: vbi sic Lambinus; faxit Deus Opt. Max. vt hoc ediscant Reges, atque in animis infixum teneant: Essent eorum opes stabiliores, essent eorum ciues beatiores. Non necesse haberent illi in præsidio externo spem salutis & incolumitatis suæ constituere, suorum voluntatibus diffisi, neque stipatores corporis, & custodes capitis aduenas adhibere, à suis ciuibus sibi metuentes. Præclarè igitur Dio cùm Dionysio suaderet, vt Platonem Athenis arcesseret, totumque se ei viro traderet philosophiæ præceptis imbuendum, dicens adamãtina vincula imperij non esse vim & metum, neque magnum robustiorum iuuenum numerum, & ingentem barbarorum corporis custodum multitudinem, neque arces montibus impositas, vt ait Flaccus; sed ciuium beneuolentiam, & propensam in Principem voluntatem, ex eius virtute & iustitia in illorum animis insitam: quæ quamuis sint vinculis illis duris molliora, esse tamen ad diuturnitatem imperij solidiora & validiora. Quòd autem nonnulli munitas arces condunt, non tam aduersus hostes externos, quàm aduersus ciues suos, vehementer errant, & pessimè sibi consulunt: nam talibus arcibus ciuium in se odium magis ac magis incenditur & augetur. At odia populorum plus possunt ad pestem & interitum, quàm loca vel munitissima ad stabilitatem vel salutem. Huc vsque Lambinus: pergit Probus Timoleonte, quòd ceteri Reges imperio potuerunt, hic beneuolentiâ tenuit, nullus honos huic defuit. Stiliconem sic laudat in tertia Panegyri Claudianus:

Sed verus patriæ Consul cessantibus armis
Contentus lictore venit, nec inutile quærit
Ferri præsidium, solo contentus amore.

His igitur Amoribus in secunda eleuatione eiusdem frontispicij totidem Isabellæ erant sociæ. Inclyta Hispaniæ Regina Ferdinandi Regis vxor ex asscripto disticho noscebatur:

Non animis sexus, regno non sufficit orbis,
Felices cœptis femina virq; suis.

Læuum latus occupat Isabella Ferdinandi Regis F. Emanuelis Lusitaniæ Regis coniux, infra quam legitur:

Gloria magna patris, par est fortuna mariti,
Floruit imperiis auctus vterque nouis.

Infra in latere portæ dextræ depicta cernebatur Isabella Emanuelis Lusitanię Regis F. Caroli v. Augusti vxor, cum carmine elegiaco:

Regia progenies, Augusti sponsa, Philippi
Mater, inest titulis gloria summa tribus.

Alterius portæ sinistrę latus Isabella decorabat pacifica Henrici II. Gallorum Regis F. Philippi II. Hisp. Regis coniux, cum simili ad eam prosopopœia:

Connubio genitor, dotali pace maritus,
Gens omnis thalamo gaudet in orbe tuo.

ADVER-

ADVERSÆ FRONTIS ARCVS HISPANORVM SCHEMATISMVS.

ADVERSA molis facies eiuſdem cum anteriori ſtructuræ, ſenſu differebat, magna enim in ſecunda eleuatione tabula eiuſdem Othonis Venij familiaris noſtri manu, qui priorem etiam pinxit, in arte ſua celeberrimi litterarum quoque accedente ornamento, erat adumbrata. Huiuſmodi tabulæ inerat argumentum: Iouem cum aliquot ſubſellij primi diis Iunone, Neptuno, Pallade, Marte & Venere in ſolio ſedentem, velut conuocato per Mercurium deorum concilio, accedit Hiſpania, ad cuius poſtulata Pax cælo dimittitur duce Hymenęo, qui Belgicam mœſto vultu ac capite in manum reclinato ſedentem veſte parum culta conſolantur & erigunt: hexaſtichon in tabella appenſum rem aperiebat:

Bellatum ſatis eſt, tædas, Hymenæe, iugales
Profer ad exſtinctas Martia tela faces.
Pro tumulis thalamos, pro luctibus inſtrue ludos,
Vulnera ſanentur fœdere, pace dolor.
Et facies vultum mutata ſorte ſerenum
Sumat, & antiquas Belgicus orbis opes.

Statuæ in hoc frontiſpicio poſitæ ſexus erant muliebris. Virtutem ſumma generalem referebat cum ſuo parazonio, & hoc hemiſtichio:

Rutilo virtus contermina cælo eſt.

In deſcenſu ad ſecundam eleuationem Virtus amabilis ſcutum tenebat, & in eo depictam hiſtoriam lepidiſſimam virginis Odatis, quę Zariadrę nunquam viſi amore in ſomnis capta fuit, cui etiam nupſit. Exemplum ex Athenæo petitum lib. 13. quòd virtus per ſe amabilis ſit, etiam in iis quos antea non conſpeximus: pateram manu tenet Odatis quam porrigit Zariadræ, infra legebatur:

Virtutis amabile nomen.

Infra hanc Clementia ſpectabatur ramum oleæ dextra tenens, aceruum armorum calcans pedibus, ſcriptum ibi erat:

Clementia regia mundo Optima virtutum eſt.

Virtus militaris ab altera parte ſtabat cum caſſide & lorica, Romanum ſignum cum aquila tenens, ibique annotatum:

Virtus & robur in armis
Imperium telluris habet.

Pro Magnanimitatis typo ſtatua rictum leonis pro galea habebat, ſceptrum manu aureum, aſſcriptis verbis:

Magnanimo Regem ingenio velut vngue leonem
Noſcimus, & primis ſceptrum metimur ab annis.

Pro reliquo ornatu eiuſdem frontiſpicij virilis ſexus picturæ quatuor erãt, Philippus I. Auſtriacus, Maximiliani Aug. F. Rex Hiſp. pulcherrimus, optimus, cui ſub pedibus ſcriptum erat:

Faſcibus Auſtriacum decorauit nomen Iberis
Primus, & Heſperium nouit Germania ſceptrum.

Lateri eius aſtabat Carolus V. Rom. Imp. Aug. Max. potentiſſimus, cum hoc elogio:

Belga, pater patriæ, Rex, Cæſar in orbe triumphos
Quo plures nemo quocunque ex hoſte peregit.

Infra Philippus II. Auſt. Cath. Hiſp. Indiarumque monarcha iuſtiſſimus, piiſſimus, eius erat encomium:

Terminus imperij tellus, orbesq; remoti,
Relligio superos scandit defensa meatus.

Portæ vtriusque ornatus interior non minùs picturis splendidus erat quàm sensu magnificus, ex quatuor monarchiis, Assyriorum, Persarum, Græcorũ, & Romanorum, cum Imperio Germanorum & monarchia Hispanorum, sic erat compositus, vt singulis portis in lateribus & lacunaribus cum suis emblematis tres monarchiæ assignarētur. Ninus & Semiramis habitu virili cum pectine in capillis & ex hoc versu noscebantur:

Assyrij Ninus & coniux fundamina regni
Prima Semiramiæ posuere in mœnibus vrbis.

Pro emblemate eius seculi sub pedibus eorum Hercules eiusque columnæ cernebantur, asscripto omine:

Hæc meta laboris
Herculei occiduis regnum portendit in oris.

In lacunari decem Sibyllæ quæ illo tempore floruerunt, cum hoc vaticinio erant adumbratæ:

Et vos Hesperios Reges ad sceptra, Sibyllæ,
Carmine fatidico mundiq; ad frena vocatis?

Ex aduersis columnis medium transitum distinguentibus, ætatis eius lumina Homerus & Hesiodus velut in numismate appensi videbantur. Alteram orbis Monarchiam Cyrus referebat habitu militari, pro emblemate sub pedibus Xerxem Asiam nauibus Europæ coniungentem Themistocles superat, ibique sic legitur:

Cyrus Achæmeniis orditur primus in oris
Imperium, sed prudenti moderamine mixtum.

Infra in hunc sensum:

Europam iunxisti Asiæ, sed vinceris, impar
Consilijs es Cecropijs, clasisq; magistris.

In lacunari Astyagis de vite ex vtero filiæ somnium sic intelligebatur:

Somnia te regem, Cyre, & cunabula spondent.

Depictusque erat Cyrus regnum inter æquales affectans. Solon & Pythagoras ex aduerso positi. Alexander magnus tertium locum occupabat cum fulmine in galeæ cono diuini generis vsurpati signo:

Machina Pellæum telluris ferre nequiuit
Ductorem, inuenietne alios quos subiuget orbes?

Emblematis loco Philippus eius pater Athenienses classe vincit apud Cheroneam, quod versus declarabant:

Græca Philippæas timuerunt carbasa puppes,
Gens eadem nostros horret deuicta Philippos.

In lacunari Alexander Magnus contracto inter centum virgines Persides cum totidem sponsis Macedonibus connubio, velut omnium auspex, conciliator & pater, vtramque gentem æterno fœdere deuincit. Aristoteles & Plato ex aduersa columna hoc seculum ornabant.

Alterius portæ interiora emblemata Iulius Cæsar cum lituo & stella cuiuis erat notissimus ex hac scriptura:

Iulius Imperij signis victricibus auctor
Cæsarei, virtute duces supereminet omnes.

Sub eo depicta Pharsalica erat pugna, cum versibus Lucani:

Heu quantum terræ potuit pelagiq; parari
Hoc quem ciuiles fuderunt sanguine dextræ!

Conueniens querela de nostri æui bello, qui non vno prœlio de Romani orbis Imperio contendimus, sed de pacanda vna aut altera ditiuncula triginta quatuor annis cruentum fui-

tum fuimus vbique ſpectaculum: vt exemplo Ageſilai de Athenienſium & ſociorum Corinthi interfectorum numero admirati, auctore Plutarcho, exclamare nobis liceat; Hem Belgicam, quę tot ipſa perdidit, quot ad barbaros ſubiugãdos ſatis eſſent vniuerſos.

In lacunari Auguſtus triumviratui ſuperſtes, Veſpaſianus de Iudæis cum Tito triumphans, Traianus cum ſua columna depicti, & his verſibus:

Tractaret habenas
Orbis adhuc, patriæ ſimiles ſi nacta fuiſſet
Roma patres.

Ad Iulij latus in tranſitu pictus erat Carolus Magnus habitu Imperatorio, & hac inſcriptione:

Romanas aquilas Germania, Carole, regnis
Iunxit Magne tuis, & mundi ſceptra recepit.

Emblematis loco infra Hiſpania per Carolum Magnum Cordubam vſque recepta, profligatis Sarracenis. In lacunari Rudolfo, Alberto, Maximiliano, & Ferdinando primis Auſtriacis Genij volantes corollas imponunt, cum verſiculo:

Nutaret pondere moles
Ni foret Auſtriacæ gentis ſuffulta columnis.

Sexta & vltima Hiſpanorum eſt Monarchia per Ferdinandum v. Catholicum deſignata, qui eiectis de regno Granatę Sarracenis de omni regno triumphauit, addito elogio:

Quintus es, at Sextus debebas nomine dici,
Sexta gubernandi ceſſit tibi gloria mundi.

Infra pro emblemate Noui orbis ad imperium Hiſpanicum fit acceſſio, duce Columbo claſſis præfecto, quod hoc carmine celebratur:

Phœbus inacceſſos celabat conſcius orbes,
His decet Heſperium gemmis diſtinguere ſceptrum
Dixit, & æquali mecum fulgere corona.

Lacunaris ornamẽtum erat Hiſpania, cui Europa lauream imponit; collum Aſia gemmis ornat; Africa vmbellam ſupra caput tenet; crurum pedumque ornandorum miniſterio prouoluta eſt America.

BELLATVM
POSTICA PARS. A

ISPANORVM.

PEGMATIS VENERIS VICTRICIS AD TRIVIVM ACCVRATA DESCRIPTIO.

ISPANICVM arcum transgressis occurrit pegma longè venustissimum reip. sumtu factum, pedes altum sexaginta, latum triginta, profundum duodecim. Veneri victrici dedicatum erat opus, quo nomine veteres tam Græci qui νικηφόρον appellabant, quàm Romani coluerunt illam diuam, vt ex Varrone, Plutarcho, Pausania, non vno loco Plinij, Iulij Cæs. numismatis, antiquitatis studiosi obseruarunt. Nos Isabellam ceu certam in manu habentem victoriam sub huius Veneris nomine intelligimus. Et quemadmodum à Gratiis excepta fertur Venus, sic nos Principis aduentum bonis propitium fore ominamur. In summo operis fastigio acuminato Cupido cum cithara delphino insidebat, vt ex numo Cordiæ gentis Fuluius Vrsinus notat in Famil. Rom. Volatiles sub epistylio in palmę frondibus victoriæ typo ἔρωτες omnia pacata ac placida fore spondent. Medianum in zophoro emblema Amicitiæ, quæ myrto coronata nudo pectore cor ostendebat, cum notis:

LONGE ET PROPE.

Nulla enim vel longinquitas vel fortunæ mutabilitas veri amici mutat animum. Pro inferioris scenæ emblemate à latere scilicet Concordia erat picta, pateram tenens & in ea malum Punicum, cornucopiæ sinistra cui insidet cornix, cum his verbis:

Velle ac nolle ambobus idem.

Super stylobata Genius bonus, vt puer capillatus, platano coronatus, manu anguem stringens ex antiquis numismatis, cum hoc vaticinio:

Belgicus Austriaca nascetur origine Princeps.

In quadrata quæ sequitur tabula dij ad nuptias Harmionæ dona ferunt ex Pausan. in Lacon. addito versu:

Eugeniæ cumulant thalamum pia numina donis.

In medio Fœcunditas ceu matrona sedebat, sinapi floribus coronata, gallinam gremio fouens pullos excludentem cum lepore ad pedes, & verbis asscriptis:

Tantus amor prolis.

Tabula sequenti Salutis simulacrum in solio exprimitur pharetram dextra, aram tangens sinistra serpente circumplicatam:

Non aliunde salus.

Super altero stylobata ramus mali cydonij pictus ex Solonis instituto iuxta Plutarchum cum cœlibari hasta ex Festo, aqua & igni appositis, ex variis auctoribus, qui à Dionysio Gothofredo allegantur ad L. Seia. ff. de donat. inter vir. & vxor. asscriptisque numeris IV. VI. IX. quæ omnia ad antiquos nuptiarum ritus pertinere non ignorant, qui eiusmodi studio operam impenderunt; his multa addi possent ex commentariis nostris si essent huius instituti. De numeris ita tradit Claudius Ptolemæi in epistolis Italicis quas scripsit elegantes lib. III. eos symbolum esse mysticum coniunctionis mariti & vxoris, amoris vinculo alligatæ. Quaternarius enim quadratus primus est numerus, qui ex radice in se ipsa multiplicata binario scilicet nascitur: Nouenarius numerus secundus est quadratus, originem ducens à ternario in se multiplicato. Senarius è radicibus horum duorum quadratorum oritur, & est æquâ symmetriâ inter vtrumque medius & colligans. Si enim binarium & ternarium sumas, qui sunt radices vtriusque, eosque in se multiplices, senarium constitues, qui inter quaternarium & nouenarium est medius proportione sesquialtera, quaternarium dimidio superans, pariq; symmetria à nouenario superatus. Duo igitur numeri quadrati maritum & vxorem denotant, senarius amoris quo colligantur vinculum. Ceterùm numeri quadrati, vtpote firmi & stabiles, ad connubij firmitatem exprimendam sumti sunt. Hactenus Claudius Ptolemæi.

Vltimum in latere Iunonis erat emblema cum cingulo, vnde Cinxia fuit dicta, & nodo Hercula-

PEGMA VENERIS VICTRICIS.

Herculano,astantibus quinque facibus nuptialibus, vt opinor, cuius numeri ratione
lector videat apud Plutarchum in Romanis quæstionib. asscriptæque erant litteræ V.
C.E.C. vbi tu Caius ego Caia, quæ omnia ad ritus connubiales spectant, cum Maron
hemistichio:

Pulchra faciam te prole parentem.

Personæ verò dramatis Venus erat cum victoria in manu, scita vultu & amictu puell
marinæ conchæ insidens,quam delphines bini ad litus protrahebant; cum duobus pu
ris tam concinnè personatis vt nudi viderentur, locus erat & Cupido. Suada Veneri cor
nam imponebat, quod sumsimus è Pausan. Eliacorum primo. Charites adducebat M
curius,quæ eam exciperent ex arcanis veterum poëtarum mysteriis. Vestitas exhibuim
Gratias,quas tamen nudas exstare passim vidimus, non publicæ modò honestatis causa
sed & auctoritate Diog. Laërtij, quem in vita Socratis de vestitis in arce Atheniensi Gr
tiis mentionem facere legimus.

Media in fastigio inscriptio sub Veneris persona Isabellam alloquitur:

Æui deliciæ,decus & præstantia nostri,
Dotalis columen gentis & orbis amor.
Aspice res vultu nostras,Cytherea,benigno,
Belgica quæ magni sceptra parentis habes.
Diua fac vt posito mitescant secula ferro,
Dissona fœderibus pectora iunge tuis.

Ad eandem spectabat dextri lateris hexastichon,triplici eius nomine ad trium Grati
rum Græca nomina alludens:

Iure tibi genitor tria nominis indidit vni
Omina,numinibus significata tribus.
Nempe quibus flores meritis,Isabella, Thalia es,
Clara quod Aglaia est,Eugenia Euphrosyne.
Felices populos triplici sub numine Belgas,
Quos vno imperio Gratia trina reget.

Sinistri lateris epigramma ad dramatis personas attinebat:

Et Charitum ductor, Suadelaq́, mater Amorum,
Et puer hic conchâ vectus,& ille tuâ.
Quid de te iubeas Belgas sperare loquuntur,
Quæq́ sit imperij forma futura docent.
Obsequio blandi nostro vincentur Amores,
Suada ministerio, cetera dona fide.

PAVCIS inde passibus marinæ ex cetaceo genere belluæ insidebat Arion ex arte citha
ram pulsans, commodo ad triuium loco positus, vt Principum oculi aliquo semp
spectaculo pascerentur; quemadmodum in tota vsque ad palatium triumphali via fui
obseruatum. Quæ ibi essent partes Methymnei citharœdi hoc tetrastichon explanabat

Delphino vehitur puppi deiectus Arion,
Et fera facundum pectora mulcet ebur.
Connubij auspiciis Isabellæ bellua belli
Flectetur modulis sic, Hymenæe, tuis.

ARCV

ARCVS TRIVMPHALIS NATIONIS LVSITANICÆ.

VIAM Coriariam exornarant Luſitani inſigni certè machina, ſi operis nitorem & picturæ ſenſuſque ſpectemus dignitatem. Altitudo ad pedes ſeptuaginta & octo ſublimis aſſurgebat, latitudo quinquaginta & octo continebat, viginti quinque profunditas. Diſtinguebatur tribus eleuationibus, in ſummo faſtigio ingens ſtatua erat poſita, Prouidentiæ diuinæ, haſtam læua tenens, ſceptrum dextra cum mundo ad pedes cui inſidet aquila; baſi eius inſcriptum erat carmen:

Numina proſpiciunt humanis prouida rebus.

Quadrata ſub eius pedibus tabula Abundantiam ſiue Opulentiam denotabat habitu magnifico gemmiſque excultiſſimam, aſtantem ædibus ſplendidiſſimis: comites erant ex vna parte Gloria, forma nymphæ aligeræ, cum genio cornu Amalthææ tenente. Ab altera parte Luxus, Comi dei habitu ex Philoſtrato depictus: ſequitur Ferocitas, equino pullo inſidens puella, effreni ſcilicet; Contemptus quoque legum ſpecie adoleſcentis leges ac ſceptra pedibus calcantis. Temeritas deſignata per Gigantes qui montibus ſuperimpoſitis bellum diis inferunt, hinc Bellum ſequitur ſuo more pictum, deinde Paupertas cum Pœnitentia. Hæc etenim diuinæ prouidentiæ ſunt opera, quibus admonemur ad colendum aſſiduè Deum, Principes legéſque perpetuò obſeruandos. Senſum myſticum inſcriptio declarabat:

MORTALIBVS DVLCI FORTVNA EBRIIS, LVXV DIFFLVENTIBVS, AC LEGES CONTEMNENTIBVS DIVINA PRÆSTO EST PROVIDENTIA, BELLOQVE IMMISSO AD INOPIAM REDACTOS SORTIS SVÆ ADMONET.

Eadem igitur Prouidentia rebus noſtris conſulit quod per grandem tabulam infrà declaratur, tranſlato per Hymenæi manus ad Iſabellam & Albertum ſceptro, qui euerſam prouinciam breui reſtituent, accedente ex altera parte Indulgentia. In quadrata magna tabula ſecundæ eleuationis Iuno erat depicta currui inſidens, cui bini pauones, totidem erant iuncti ſtruthiones, volucres ſacræ huic diuæ, vt ex fabulis poëticis & numiſmatis didicimus. Comites habebat bis ſeptem præſtanti corpore nymphas. Ipſa ſceptrum tradit Hymenæo, qui illud recipit, læua Iſabellæ & Alberti manus complectens, iis mox tradendum. Ad pedes Hymenæi quatuor eius genij, hic cum facula Cupidinis, ille cum flammeo lutei coloris, duo nuces ſparſas colligunt, quæ ad notum nuptiarum ritum ſpectant. Sub tabula inſcriptio & machinæ dedicatio huiuſmodi legebatur:

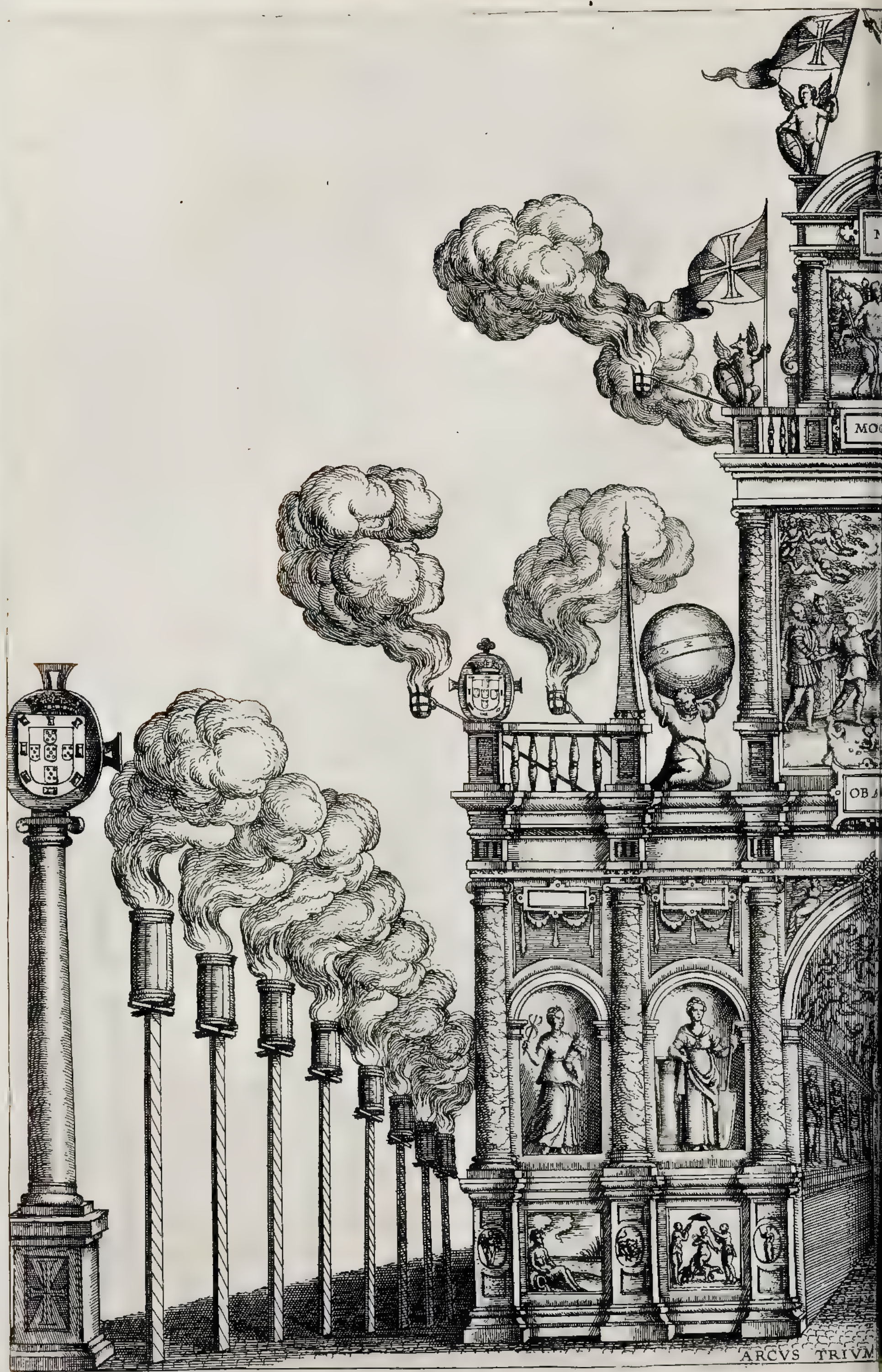
OB AVSPICATISSIMAS ALBERTI ET ISABELLÆ FELICISSIMORVM PRINCIPVM, ET RARI EXEMPLI CONIVGVM NVPTIAS, EORVMQVE EXOPTATAM IN BELGIO PRÆSENTIAM, LVSITANI, PVBLICÆ GRATVLATIONIS ET OBSERVANTIÆ TESTIMONIVM EREXERVNT.

Spatium eiuſdem eleuationis, quod inter hanc tabulam & obeliſcum erat medium, ſolidæ magnæque ſtatuæ occupabant. Atlantis erat vna cæleſtem circuli Antarctici globum humeris ſuſtinens, & Philippi II. Regis terrarum orbem cum filia diuidentis perſonam repræſentans, vt ex aſcripto carmine colligitur:

Cælifer impoſitos prudenter diuidit axes,
Vt melius geſtetur onus quod ſuſtinet vnus.

Ex altero latere Calypſo eius filia poli Arctici ſphæram eodem ſchemate ſuſtentabat, hoc ſenſu:

Faſce ſacros humeros Atlantis nata Calypſo
Subleuat, ô geminis benè fultum poſtibus orbem!

ARCVS TRIVM

...SITANORVM.

Dextrum ſub Atlante intercolumnium in ſcapha excipiebat Securitatis ſtatuam cum nauis gubernaculo columnæ brachio innixam, aſſcriptis verbis:

Securius æuum
Degimus auſpiciis diuûm.

Cui ex altero latere reſpondebat Perpetuitas cum hoc populi Belgici voto:

Propria hæc ſint munera nobis.

Iſabella ſcilicet eiuſque perpetuò regnatura progenies. Proprium enim pro diuturno auctores vſurpaſſe tradit Nonius & Grammatici. Depicta ad huius ſtatuæ latus Immortalitas viam coartabat; aligera erat nympha regium dextra tenens diadema, iacentibus ad pedes armorum ſpoliis libríſque, aſſcriptis notis:

Virtuti mortis adempta eſt
Conditio.

Eodem modo ſociam habebat Securitas Felicitatem, cum caduceo & Amaltheæ cornu, Flaccique verſiculo:

Nutrit rura Ceres almaq́; fauſtitas.

In ſex columnarum huius frontiſpicij ſtylobatis Doricis picta erant, cum ſuis ſignificatis emblemata,

Fama volans:

CÆLESTIA TENTAT.

Leo agnum ſub vnguibus habens, ſolituſque:

PARCERE SVBIECTIS.

Virgo cælo miſſa cum oleæ ramo:

ITERVM TERRAS ASTRÆA REVISIT.

Mercurio in quadriuio ſtanti:

FATA VIAM OSTENDVNT.

Ante templum excubat inſomnis draco:

VIGILANTIA ET CVSTODIA.

Nauis tempeſtate iactata ad Pharum appulſa:

MEMINISSE IVVABIT.

PARS

PARS POSTERIOR ARCVS LVSITANORVM.

OSTERIVS machinæ frontiſpicium pari architectura & elegantia, in ſummo habebat ſtatuam Indulgentiam, Dei & Philippi ſingulare beneficium quod experiemur, cùm vt aſſcriptum eſt,

Cladis & armorum dabit Jndulgentia finem.

Hoc etiam pictæ ibi tabulæ ſenſus ſperare nos iubebat, actu quodammodo in orbem redeunte. Etenim Paupertatis, quæ præcipuam in hac tabula perſonam ſuſtinebat, comites erant Patientia & Modeſtia ſeu Humilitas, cum fracto in manu corde. Pax eam ſequebatur, ex qua Felicitas & Vbertas oritur, quas ex hac dotali reſignatione infelix modò Belgica ſequuturas confidit, quod inſcriptio confirmabat:

DEVS INSTAR BONI PATRIS HOMINIBVS POENAS OB DELICTA SVA PATIENTER FERENTIBVS AC RESIPISCENTIBVS CLEMENTER INDVLGET, AC PACIS BENEFICIO PRISTINVM SPLENDOREM FELICITATEMQVE REDDIT.

Ingentis ac præcipuæ in ſecunda hac eleuatione tabulæ ſenſus erat huiuſmodi: Ante Regem Philippum in ſolio ſedentem duę prægrandes vrnæ ſtabant, ad Homerici figmẽti Iliad. lib. vltimo, de duobus Iouis doliis imitationem; quarum vnam operculo clauſtroque obſignatam pede ſuo calcabat, ex altera quæ aperta erat Genius alatus velut ſortes educebat ſphęricâ nempe formâ, vnam autem tertia circiter parte mutilam, aſtanti à dextra Hiſpaniæ porrigebat, aſſidente in ſuo ſolio Philippo Rege III. Reliquam verò partem nymphæ tradebat Belgicam referenti, penes quam in ſolio ſedebat Iſabella, quæ per ſubſcriptos verſus explicabantur:

Magne Philippe, ſuas de cælo Jupiter vrnas
Miſit, & humanas ſortes tibi credidit vni.
At mala tu vinclis, & noxia carcere frenas,
Muneribusq́; tuum cumulas & dotibus orbem,
Ætheriumq́; Jouem meritis & laudibus æquas.

Porrò interſtitium quod inter hanc tabulam & prægrandem obeliſcum vacuum aliàs fuiſſet, concinnè explebat Neptuni equeſtris ſtatua. Hoc enim ſchemate antiquitus coli ſolet ἵππιος ποντομέδων ἄναξ, vt ex Æſchylo, Sophocle, Pauſania, Papinio, Val. Flacco, Feſto, aliiſque obſeruauimus, cum hac etiam ad Principem apoſtrophe:

Et frena ſecundæ
Sortis habes.

Quo ſubſcriptum Ideæ matris ſtatuæ leoni in eadem eleuatione ad læuam inſidentis ſpectabat elogium:

Terrarum haud infima ſors eſt
Quam capis.

In inferioribus intercolumniis ſtatuæ erant poſitæ, hinc Liberalitas cum copiæ cornu, & ſigno congiarij vt in numis vidimus, inde Pietas cum ciconia, huic erat aſſcriptum:

Ætherij Jouis exemplo qui largus in omnes.

Illi verò ſic:

Sola deos æquat clementia nobis.

Stylobatarum quoque ſex emblemata erant huiuſmodi: Caſtor & Pollux equites cum ſtellis in capite,

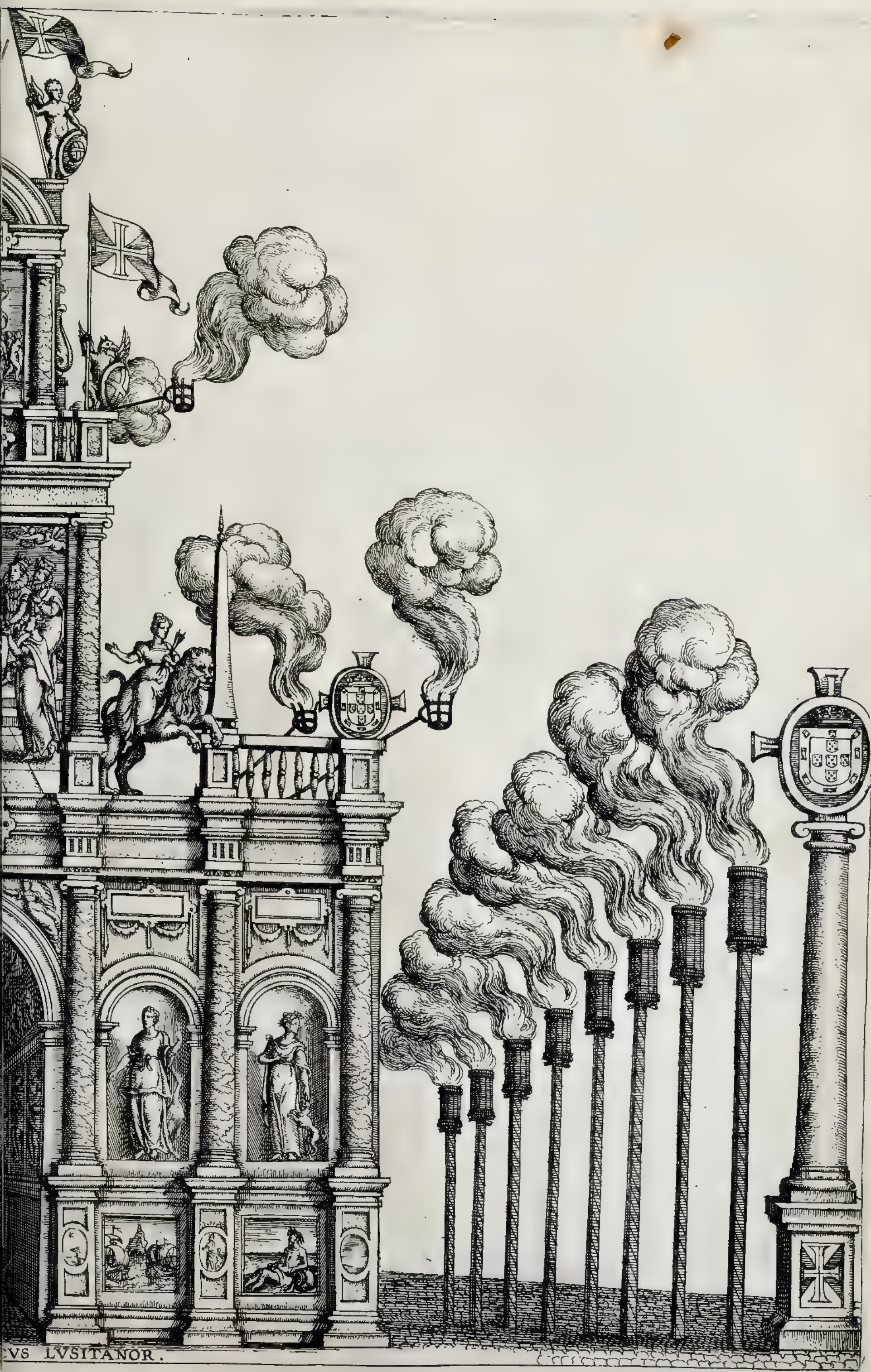
Tumida æquora placant.

Per manus ſe mutuo cum cornu Amaltheæ complectentes ſignificabatur:

FELICITAS EX CONCORDIA.

POSTERIVS FRONTISPI

VS LVSITANOR.

Symbolum aquilæ pullos aduerso soli exponentis denotabat quòd,

FORTES CREANTVR FORTIBVS.

Ægyptia fera oryx exortum sidus venerabunda intuetur, iuxta Plin. lib. 2. cap. 40. & ibi legitur:

VENISTI TANDEM.

Cupidines Martem armis exuunt:

MARS CEDAT AMORI.

Sol occiduus nubes fugans:

AB OCCASV SERENAT.

Vtrinque duæ nymphæ depictæ hæc Beneuolentiam candido habitu cum serto liliaceo, astante & blandiente cane, verbisque asscriptis denotabat:

Benefacta benigni
Sunt animi.

Æquitas cum lyra & cornu copiæ sic iudicem admonebat:

Ad normam iuris & æqui
Exerce imperium.

Interior in transitu & lacunari ornatus non minus erat lepidus, quàm ad res nationis Lusitanicæ comparatus. Vtrunque enim latus in quatuor iustæ magnitudinis tabulas commodè distinguebatur. Ad dextram Lusus Liberi patris filius, vel vt alij Sicelei regis, thyrsum manu tenens, cum Lysa inter se bacchantes Lusitaniæ nomen indunt, versu subscripto:

Lusi nomen habet regnum, sed dona Lyæi.

Vlysses in errore suo ad Hispaniã delatus Olyssiponem cõdit, eo carmen hoc spectat:

Æquor opes vrbi, populo fundator Vlysses
Ingenij monimenta sui sedesq; reliquit.

Viriatus Lusitanus è pastore venator, è venatore iusti exercitus dux factus vniuersam Lusitaniam occupauit, copias Romanorum fudit:

Magnus eras, Viriate, virum sensere Quirites,
Vidit, & Hispanis inuidit Roma triumphis.

Augustus coloniam Emeritam deduci curat, ad quod alludebant hi versus:

Non mirum est animos si gens Lusitana feroces
Gestat, ab Emeritis didicit nam bella colonis.

In transitu arcus ad læuam, duo reges Gothici capillati cum amictu Gothico ex asscriptis verbis cognoscebantur:

RECCESVINTHI ET EGIGÆ INTER GOTHICOS REGES
CELEBRIS APVD LVSITANOS MEMORIA.

Sumpsimus ex Antonij Augustini Archiep. Tarracon. quẽ de numismatis scribit libro.
Rex Ioannes I. Ceptam capit in Africa, & colonias Lusitanorũ deducit, subscribitur:

ABYLA EXPVGNATA IOANNES I. LVSITANIÆ REX VLTRA
HERCVLEI LABORIS METAS IN AFRICAM COLONIAS CVM
RELIGIONE CHRISTIANA DVXIT.

Rex Emanuel magnanimus Indicam expeditionem suscipit:

Ausus es ignotos inquirere puppibus orbes
Emanuel, regnumq; nouis augere trophæis.

Ioannes IV. Brabantiæ Dux de Lusitanis benè meritus, vt inscriptio fidem facit:

OB INSIGNIA PRIVILEGIA A IOANNE IV.
BRABANTIÆ DVCE LVSITANIS CONCESSA,
GRATAM EIVS MEMORIAM EADEM NATIO
VENERATVR.

Infra vtrinque picta erant hæc emblemata; Tagus fluuius cum Oceano fœdus init, aureis arenis ex vrna profluentibus:

Alio sub sole remotas
Oceanus promittit opes.

Promontorium Bonæ spei in virginem desinente summo cacumine, quæ anchoram penes se habet, nauibus ad id appellentibus noscitur:

Ingentibus ausis
Spes animos viresq; parat.

India forma muliebri fusca, gemmis & margaritis cultissima, tigridi insidens, circulum meridianum manu tenet cum circino astronomico. Astant duo Æthiopes alter vmbellam supra caput eius tendit, flabello alter ventum ei facit, asscripto versu:

Sua dona per omnes
India partitur Lusitanæ munere gentis.

Brasilia erinaceum Brasilianum calcans Zodiacum intuetur: astant vir & femina auium plumis suo more culti:

Terrarum haud vltima Thule est.

Lacunare spectatores magnopere oblectabat sensu non illepido; à Cytherea, quam ἁλιγενῆ finxerunt poëtæ, cuius rationem Plutarchus reddit Sympos. lib. 5. pyxidem nauticam accipit Vascus Gama, primus Indicæ classis præfectus.

A Marte clypeum cum hasta Paciecus, Indiarum acerrimus defensor. A Ioue sceptro donatur Franciscus de Almeida prorex. Ab Hercule clauam sumit Alfonsus Albuquercius imperij Indici fundator.

THEATRVM VERSATILE CIVITATIS IVSSV POSITVM.

Ex arcu Lusitanico in conspectu fuit theatrali forma materiata moles, quam ad pontem marinum ciuitas erexerat. Diametrus operis quod rotũdum erat, quadraginta pedum latitudinẽ complectitur, eius ambitus exterior pedibus sublimis sexaginta, machinam in se versatilem includit pari altitudine, sex gradationibus coassatis ad instar Mausolei Augusti, cuius antiqua exstat designatio, gracilescentem, ac commodas personis sessiones præbentem. Duæ theatridij versatilis erant facies, hæc instrata panno rubro per dramatis personas truculentas & horribiles, ac Panici terroris plenas, præsentem infelicis Belgij statum perpessionemque ob oculos ponebat: illa viridi panno ac vultu sensuque lætioribus personis, quæ Principibus ad molem propius accedentibus machinâ latenti artificio circumductâ, prioribus cum mole sensim retrocedentibus, in aspectum veniebat, votis nostris blandiebatur.

Bicolor similiter ex rubro & viridi summus orbis erat globus, sub quo in priori machinæ hemicyclo personæ tres sedebant:

Bellona galeata cum capillis passis & sanguinolentis, flagellum dextra, clypeum læua tenebat, in quo depictus lupus.

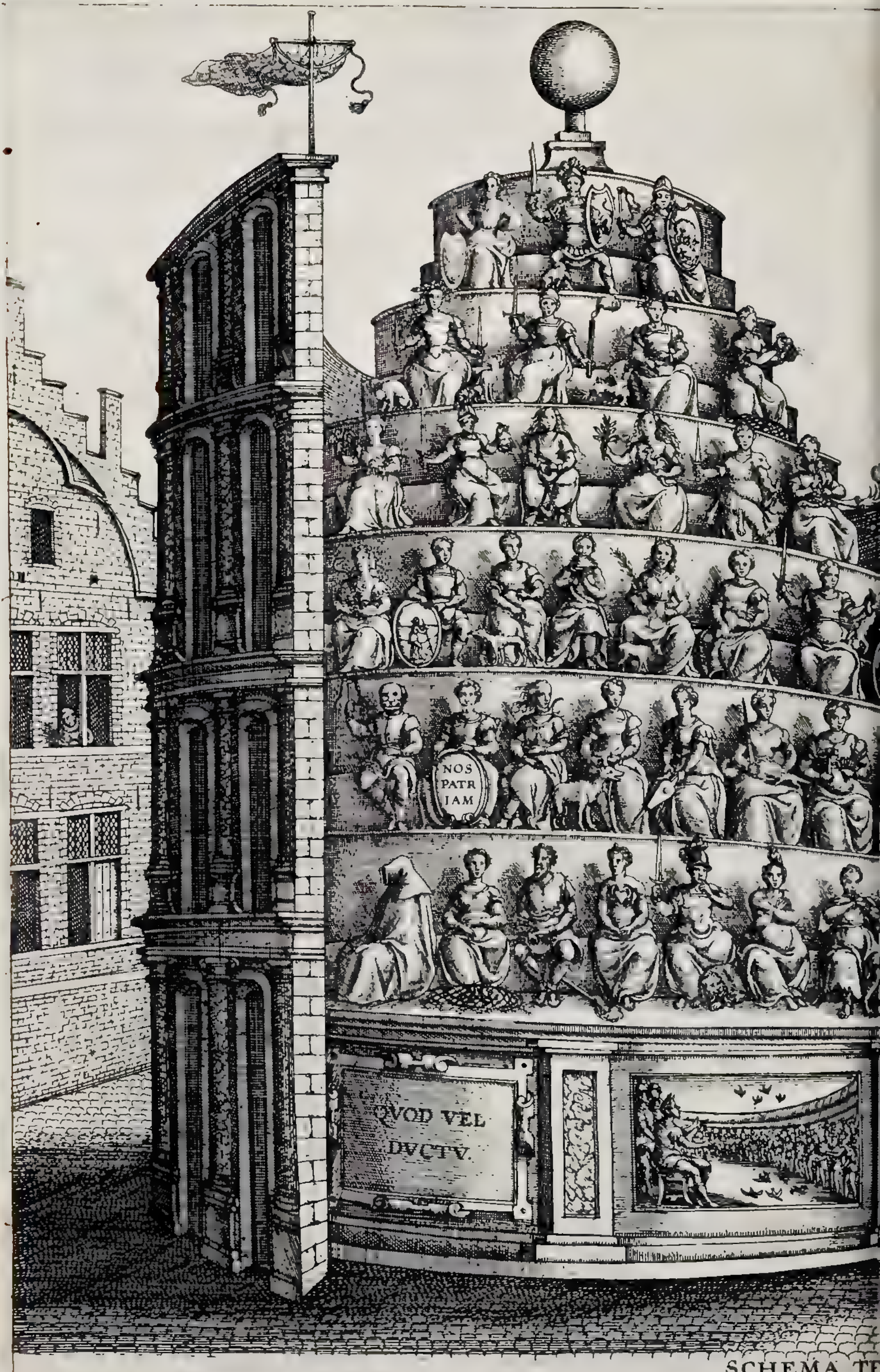
Furor vir armatus vultu minaci formidabilis, stringebat ensem dextra, scutum læua, in quo depictus leo, vt eum describit in Emblematis Alciatus.

Cædes mulier veste induta coloris ferruginei, brachia vtrique lateri applicans, vt rixosæ solent mulierculæ, ansatum hunc gestum cum Plauto vocemus, cadauera in sanguine prouoluta intuetur, in orbiculari scuto depicta.

In secunda gradatione sedebat Discordia veste amicta ex serico varij coloris consuta, igniarium cũ silice manu tenens, & eliciens ignis semina, quod ei tribuit Lud. Ariostus, pedes reti implichtos habens, vt ab Aristide describitur.

Erinnys furiæ more personata cũ serpentibus capillo implexis, & igniuomo dracone.

Ira vultu & veste rubicunda gladium dextra, faculam stringit læua: cassidi eius vrsus insidet, iræ symbolum iuxta Pierium.

SCHEMA TE

EL QVOD
OMIRABILI.
VERSATILIS.

Seditio quernam è capite coronam disrumpebat, vtraque deinde manu pugionem arripiebat, inter canem & felem sedens.

Tertiæ sessionis personæ; Pugna veste maculosa, serpente cincta tubam inflabat, & in ea flammam.

Rapina pelle lupina vestiebatur, aptato lupi ad caput eius rictu, dextra pugionem, bulgam læua tenens.

Hostilitas capillis passis mulier vrticarum dextra manipulum, sinistra habēs basiliscū.

Captiuitas manus pedesque catenis vincta mulier.

Crudelitas armata cum tigri in casside, dextra gladium, humanum caput læua crinibus arreptum tenens, à recenti truncatione adhuc sanguinolentum.

Calamitas amictu pullo mulier cannæ innixa, spicarū ruptarū fascem brachio tenens.

Quartam gradationem occupabat; Vastitas flauo & rubro amictu culta, in scuto ouato incendia prædiorum, & perfossis aggeribus inundationes pictæ.

Orbitas truci vultu mulier gladium strictum dextra tenens, infantem nudum pede prehensum velut dissectura.

Aduersitas giluí coloris amictu inuersum cornu Amaltheę dextra, coruū læua tenens.

Caritas annonæ mulier macilenta, sordidè amicta, salicis ramum dextra, pumicem tenebat sinistra, astante ei vacca macilenta è ligno dedolata.

Fames macie tabida mulier in cespitem gramineum morsura videbatur.

Exactio persona manus vncas habēs, quibus lupū mulcet, manu loculos tenēs ligatos.

Error adolescens in scuto pictum virum habebat peregrinantis habitu, oculis obuolutis, baculo viam quærentis in quadriuio.

Fraus bifrons femina, hinc virgo, inde anus, manipulum florum dextra tenet, ex quo se exserit coluber.

Sessionis quintæ personæ; Impietas hippopotamum vna, altera facem tenens qua pelecani (sequimur vulgi iudicium) cum pullis nidum incendit.

Miseria virgo scutum tenens, in quo femina nuda est picta, stramineo insidens fasciculo, lambentibus crura eius canibus.

Necessitas femina malleum dextra, clauorum læua manipulum tenens.

Simultas armata cum stricto ense inter scorpium marinum & crocodilum sedens.

Perturbatio vario amictu femina cum folle in manu.

Anxietas mulier lupum auribus tenens.

Captiuitas femina passis capillis discalceata, cum seruili ad collum vnco & compedibus vincta.

Exsilium forma viri colore amicti cinereo, scutum tenentis cum notis inscriptis; NOS PATRIAM FVGIMVS.

Terror vir capite leonino personatus, flagellum manu tenens.

Sexti & infimi subsellij personæ.

Timor vir senex pelle amictus ceruina, leporem penes se habens, ad pedes alas.

Tribulatio virgo còr humanum super incude malleo percutiens.

Lacrymatio capillis passis virgo de quibus sertum ex apio detrahit, fruticem fabæ cum floribus tenens cui insidet hirundo.

Paupertas mulier lacera veste stramentis insidet, vinctis manibus pedibusque, nodum dentibus soluere tentans.

Querimonia femina manibus brachiisque complicatis, cum bubone capiti insidente.

Vindicta virgo armata pugionem stringens dextra, indicem digitum læuæ mordens, astante saucio leone dedolato.

Tristitia mulier pectus aperiens cor suum intuetur serpentibus inuolutum.

Dolor vir seminudus, vinctus catenis, serpente cinctus qui latus eius rodit, facem penes se habens exstinctam, sed adhuc fumidam, absynthij in manu ramum.

Molestia virgo reti inuoluta spinarum fasciculum nudis pedibus calcans.

Luctus veste lugubri personatus adolescens.

MOLIS

MOLIS VERSATILIS ALTERA FACIES.

ACCEDENTIBVS ad eum locum Principibus machinâ ſenſim circumactâ in ſcena apparuerunt ſequentes perſonæ ſiue præcedentium affectuum antitheta, à ſummo ſedili hac ſerie collocata.

Pax habitu candido lepida virguncula, oleæ ramum dextra tenens, læua faculam qua armorum ſtruem incendit.

Securitas virgo clauæ Herculis dextra innitens.

Victoria incruenta, virgo malum punicum dextrâ, caſſidẽ cum caduceo habens læuâ.

In altera gradatione ſedebant:

Vnanimitas cum faſciculo iaculorum colligato, ac duobus Amaltheæ cornibus inter ſe implexis, quibus inſidet cornix.

Tranquillitas virgo ſcutum tenens, & in eo depictam nauem fluctuantem, in cuius malo flamma apparet, nidi halcyonis in mediis fluctibus.

Manſuetudo virgo coronata oleæ ramo cum oliuis, agnum candidum attrectans.

Placabilitas virgo dextrâ lupum & agnum ſub vno iugo ligatos tenens, ramum oleæ ſiniſtrâ.

Tertiæ ſeſsionis ſequentes perſonæ:

Induciæ per virginem denotantur caduceum habentem, duaſque manus ſeſe complectentes.

Poſſeſsio tuta, virgo cum prædio ruſtico in capite ſerti loco, cubito innixa.

Reconciliatio cum palma, & ſcuto in quo depicta ara ſuper qua manus cum caduceo iunctæ.

Redemtio ſerto querno coronata, columbam candidam tenens ligatam, quam Principibus ante theatrum conſiſtentibus nodo ſoluto liberam emittebat.

Benignitas amictu cæruleo cum ſtellis aureis, vtraq; manu è mammillis lac exprimens.

Fauſtitas virgo icunculam tenens auream, Pluti nimirum diuitiarum dei, cornucopiæ ſiniſtrâ.

Quartæ gradationis perſonæ:

Frequentia virgo ſerto coronata formicis pleno, papauera manu tenens.

Polypedia tres apud ſe infantes habebat.

Proſperitas virgo opida & regiones reti attrahens.

Abundantia veſte aurea amicta, vtramque manum fiſcellę admouens ſpicis aliiſque frugibus plenæ.

Saturitas virgo capram mulgens diſtenta habentem lacte vbera, cum patera in manu.

Liberalitas è cornu numorum copiam fundens.

Veritas malum Perſicum pectori admouens cum vnico folio, cõſentientis linguę cum animo typum, arenarium læuâ horologium, quia temporis eſt filia.

Candor adoleſcens liliaceo ſerto coronatus, lilium manu candidum tenens.

In quinta gradatione ſedebant:

Pietas alata cum flamma ſupra caput, aſtante ciconia.

Salus virgo è patera aurea ſerpenti potum præbens, rotundæ aræ circumplicato.

Clementia aceruum armorum pedibus calcans, oleæ innixa, de qua dependent faſces conſulares.

Hilaritas radiis aureis circundata, manu ſpeculum tenens.

Quies ſedens ſuper ſaxo cubico, manu habens perpendiculum.

Mens ſecura, virgo cor humanum habens, & in eo depictum catellum dormientem.

Libertas iugum fractum & pileum tenet.

Reditus in patriam adoleſcens cui canis ſubſiliens abblanditur.

Acclamatio in ſcuto oblongo deſcripta habens hæc verba aureis characteribus: ALBERTE ET ISABELLA DEVS VOS NOBIS DEDIT, DEVS VOS SERVET.

QVOD VEL
DVCTV
THEATRI VERSA

EL QVOD
DMIRABILI

S FACIES ALTERA.

Inferioris ſubſellij perſonæ erant huiuſmodi:

Fiducia dextrâ haſtæ innixa, aram læuâ tangens, cui inſcripta ſunt hæc nomina, ALBERTVS, ISABELLA.

Exſultatio alata ſerto myrteo coronata, lyram manu tenens.

Riſus lepidus puer, cum floribus in varij coloris amictu, plumis verſicoloribus coronatus, cum ridicula in manu larua.

Opulentia vaſis auro argentoque plenis ac monilibus circumdata, ſceptrum tenens, aſtante pecude lanigera.

Plauſus adoleſcens manibus ſurſum eleuatis, crotalo ſiue crepitaculo cum ęneis annulis tinnitum faciens.

Indulgentia vlmo nixa, quam vitis ambit cum vuis.

Lætitia cum depictis in candida veſte floribus, vas cryſtallinum tenens vino heluolo plenum, pateram auream læuâ.

Gaudium viridi veſte cum florido ſerto thyrſum tenens.

Lubentia candido amictu & flauo ſuccincta, brachiis nudis, pedibus alatis, dextrâ malum aureum, ſiniſtrâ manipulum florum habens, in pectore monile.

Feſtiuitas virguncula cum cithara & muſicis inſtrumentis.

Non fuit exigua ſpectatorum acclamatio, votis ſuis blandientium ad hanc ſcenæ conuerſionem, melioriſque ominis perſonarum aſpectum.

Sed qui tum clamores erunt, cùm, bello confecto, re ipſa experientur, quod nunc ſola cogitatione percipiunt? Non minores exiſtimo vociferationes fore communis gaudij teſtes, quàm cùm veterem ſtatum Græciæ reſtitueret Quinctius Flamininus in ſolemni Græcorum conuentu. Vbi enim per præconem eos ſine præſidiis liberos eſſe iuſſit, vt legibus viuerent ſuis, inopinato gaudio homines perculſi primò obticuerunt, iterata verò præconis voce tanto cælum clamore impleuerunt, vt corui fortuitò ſuperuolantes in ſtadium deciderent, vt tradit in Flaminino Plutarchus; additque rationem, tanta nimirum vocum colliſione aërem quo ſe ſuſpendunt alites diſſipante vel contorquente, velut attonitos & vertiginoſos corruiſſe. Eadem tradit Val. Max. lib. 4. cap. 8. Nos eandem hiſtoriam emblematis loco theatri proſcenio pictoris manu adumbrandam, noſtra inſcriptione explicandam duximus:

T. QVINCTIO FLAMININO GRÆCIS LIBERTATEM
RESTITVENTE, TANTVS CVM PLAVSV CLAMOR
EST EXORTVS, VT CORVI FORTVITO SVPERVOLANTES
IN STADIVM DECIDERINT.

Quo autem ſpectaret totius ſcenæ actus, ex aſſcripto vtrinque ſenſu erat perſpicuum, ſic enim ad dextram emblematis legebatur:

QVOD VEL DVCTV ET AVSPICIIS ALBERTI
ET ISABELLÆ PRINCIPVM NOSTRORVM
FELICISSIMORVM, PRÆSENTIA SVA SVVM BELLVM
ADMINISTRANTIVM, HOSTIBVS FVSIS, DELETIS
FVGATISQVE, PROVINCIIS DEDITIS ET RECEPTIS,
TETERRIMI BELLI ACERBISSIMIQVE RELIQVIIS
CONFECTIS, CALAMITATI PVBLICÆ FINIS IMPONETVR.

Ex altero verò latere ita erat exaratum:

VEL QVOD ADMIRABILI EORVNDEM CLEMENTIA,
QVÆ GRATIOR EST OPERIBVS ARTIS IMPERATORIÆ,
POPVLIS QVI A REP. DEFECERVNT FACTA AD
SANITATEM REDEVNDI POTESTATE: IPSISQVE
NE PERICVLO PERPETVO SE ALLIGENT FVNDAMENTO
NON PERPETVO, SE NON VIRIBVS PRINCIPVM
CLEMENTISSIMORVM (NE VELVT COTE QVADAM
VIRTVTIS SVÆ FERRVM IN ILLIS DEBELLANDIS

ACVERE COGANTVR) SED FIDEI COMMITTENTIBVS:
AC SVPERIORVM TEMPORVM INDIGNATIONEM
OMNEM IVDICII POTIVS VTILITATISQVE AC DAMNI
PVBLICI RATIONE, QVAM VIRIVM SVARVM
CONFIDENTIA METIENTIBVS,
PACE TERRA MARIQVE PARTA
STATVS REIP. EX BELLO DIVTVRNO CALAMITOSISSIMVS
ET LVCTVOSISSIMVS IN PROSPERVM, PRISTINVM,
AC FLORENTEM CONVERTETVR ET RESTITVETVR,
S. P. Q. A.
HANC MOLEM VERSATILEM ÆTERNÆ MEMORIÆ
L. M. CONSECRAVIT.

In appenſa theatro tabella legebatur hoc carmen chronographicum cum anagrammate & duplici acroſtichide :

ALBERTVS ET ISABELLA AVSTRIACI CONIVGES.

Anagramma.

AVREA SATVRNI BELGIS CITO SECVLA LABI.

A Vrea SatVrnI BeLgIs CIto ſeCVLa Lab I
LætáqVe ConſpICIes renoVarI IngaVdIa fLet VS
B eLgIa gradIVVs Vadens ad barbara regn A
E XtorréſqVe fVgIt gentes regIonIs & AChæ B
R VrICoLas; abeVnt fVrIæ, fraVs, Ira, fVrórqV E
T Vta qVIes reſtaVrat agros, Aſtræa trIbVna L
V era fIdes aras, VIrtVs redIt haCtenVs eXV L
SIC beat AVſtrIaCVs BeLgas torVs & noVa tædA

Iudoci de VVeer. hoc carmen erat vrbis Penſionarij, ne quem honore ſibi debito fraudemus.

MOLES TRIVMPHALIS NATIONIS GENVENSIVM.

VLTERIVS procedentibus tranſeunda fuit ſumtuoſa moles ac Romanæ in ſtructuris magnificentiæ æmula, à Genuenſibus Antuerpiæ negotiantibus pro nationis amplitudine poſita. Hæc à vico D. Claræ totam eam viam, qua nulla eſt in vrbe ſpatioſior, ita obſtruebat, vt ſolus per arcum triumphalem eſſet tranſitus; latitudo centum pedibus conſtabat. Templa vtrinque duo curuatis porticibus ita arcui iungebantur, vt anterior molis facies hemicyclum efficeret. Structura vniuerſa Corinthij erat ordinis marmori ſimilis è Carrarienſibus latomiis cæſo, pedes ſublimis ſexaginta. Dextri lateris templum Pietati eſt dedicatum, eiuſque ſimulacrum in medio collocatum eo ſchemate quo in numis cernitur. Pro deo Pietatem coluit antiquitas, vt ex Liuio, Val. Max. Plinio, Feſtoque edocemur. Neque alia eſt virtus quæ magis Principes decet: homines enim ad Deum nulla re propius accedunt, quàm ſalute hominibus danda. Vnde fit vt imperium quod copiis opibuſque teneri vix poteſt, hoc Principum manſuetudine, ſubditorum fidelitate retineatur. Baſi cui impoſita erat ſtatua, ſic inſcribebatur:

PIETATI ALBERTI ET ISABELLÆ
SACRVM.

Porticus eius lateris pari columnarum cum templo magnitudine, tribus ingentibus tabulis ornabatur, ab ipſo lacunari ad ſtylobatas vſque pertingentibus. In primo pictus erat

SEI
PRI
TRIVMPHALIS

A GENVENSIVM.

erat ænei coloris monochromate Imperator Ferdinandus Princeps verè piissimus, cuius apud Italos ob tres filias Augustas, magno Hetruriæ Duci, Mantuæ, Ferrariæque Ducibus elocatas, in summa veneratione est memoria. Pro eius emblemate ac mansuetudinis hieroglyphico depictus erat elephas, qui per medium pecudum gregem transiens, obuias proboscide leniter dimouet, ne quam obterat imprudens, cum asscripto versiculo:

Posse est fortunæ, naturæ est velle benignæ.

Nihil enim Principum fortuna maius habet, quàm vt possint, nec natura melius, quàm vt velint conseruare quamplurimos.

Altera tabula pictum exhibebat Philippum I. Austriacum Hispaniæ Regem pulcherrimum, optimum, qui cum Ioannæ vxoris matrimonio Austriacam familiam, Hispaniæ primus iunxit. Pro eius emblemate trisulcum Iouis fulmen super molli lectulo quiescebat, circumuolitantibus aliquot Cupidinibus, ac subducto conopeo quid in toro cubaret curiosè inspectantibus, cum asscripto Philippi Macedonis ex Plutarcho apophthegmate:

THEATRVM GLORIÆ PVLCHERRIMVM CLEMENTIA.

Philippi Burgundi qui ob pietatem singularem Boni cognomentum meruit, tertia erat effigies, eiusque infra symbolum à natura leonis sumtum, qui prostratum sub vnguibus habens hominem ei tamen haud nocet:

Diis proximus ille est
Quem ratio non ira mouet.

Lacunare picturâ ornatum erat, quam Grotescam vocant Itali à Vitruuio improbatam lib. 7. cap. 5. vsu tamen receptam, nec minus commendatam, maximè si artificem egregium nacta fuerit. Supra porticum duæ statuæ erant positæ, Clementiæ vna, vt in numo Adriani exstat, hastæ innixa pateram manu tenens, altera Mansuetudinis olea coronatæ, agnum prioribus pedibus arrectum manu demulcens.

Alterum templum eiusdem cum priore architecturæ Concordiæ erat dedicatum, cuius statua in medio collocata, columnæ innitens implicata tenebat duo cornua Amaltheæ, dextra malum Punicum habebat, sumto ex antiquis numis symbolo, in basi scriptum legebatur:

CONCORDIÆ ÆTERNÆ ISABELLÆ NVPTIIS PARTÆ
SACRVM.

Porticus eodem ornamenti genere tribusque heroum imaginibus decoratur. prima est Maximiliani II. Cæsaris Aug. Principis concordiæ pacisque amantissimi; quod designat eius symbolum, Genius nimirum humana corda bina catenâ colligata, serto liliaceo simul stringens, cum versiculo:

Vincula concordes animos adamantina nectunt.

Sequebatur ordine Carolus V. Cæsar maximus, qui pro emblemate habebat Iani simulacrum, cum inscriptione:

Janum concordia clusit,
Tam pietate tua, Cæsar, quàm parta triumphis.

Philippo II. Catholico Hispaniarum Indiarumque monarchæ potentissimo asscriptum legebatur:

Et pacem armatus amauit.

Facta ad emblema sub pedibus eius pictum allusione: duas enim viriles effigies, quarum vna togata, sagata erat altera, superuolans genius corolla decorabat. Amicitia super porticum stabat myrto coronata, cum malo in manu Punico. Etenim hæ arbusculæ se inuicem ita amant, vt procul positæ radices mutuò complicent, ideoque propinqua earum insitio haud parum conducit ad feracitatem, vt ex naturalis historiæ scriptoribus in hieroglyphicis tradit Pierius. Altera erat Amnestia, quæ cor humanum manu tenebat lorica indutum, quod illa armis exuit: ingrati enim iniustique est hominis, ait Cicero pro Marcello, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatum.

Supra

Supra portam quatuor equi argentei, magnitudine viuis similes, cum suis equitibus
rnebantur; in medio obeliscus, cui lucernæ sub noctem inclusæ, facta ad quatuor mun-
partes allusione:

Concordibus orbis haberis

Austriaca sub pace viget.

Adiacebant paulò inferius quatuor flumina Liguriæ, Varus, Macra, Merula, Rutuba.
iper ambitu ex columellis statuæ erant positæ, in anteriori parte Reginæ Hispaniarum
Infantis serenissimæ, viri à tergo stabant: Intercolumnia ad portæ vtrinque latera ex-
nabant muliebres effigies, hinc Hungariæ Reginæ Mariæ, quæ prudenter Belgium re-
t viginti quinque annorum spatio: symbolum ei Prudentiæ asscripsimus mori arbo-
, quæ non vt aliæ spirante primùm aura leniore, sed vbi ad amœna adulti veris tempo-
peruentum sit, sua germina protrudit ne pruinâ lædantur, fructumque maturat quàm
lerrimè, ne caloris aduentantis iniuriæ exponatur:

Ne frigus & æstus adurat.

Margarita Austriaca Parmæ & Placentiæ Dux ad læuam depicta, pro symbolo Tem-
rantiæ genium habebat perpendiculum triangulare tenentem, ad cuius duos angulos
tremos duo itidem lychni æquabiliter dependebant, hoc sensu:

NE DESIT NEC OBRVAT.

Operis dedicatio ex inscriptione aureis litteris exarata innotescebat:

SERENISSIMIS PRINCIPIB. ARCHID. FLORENTISSIMIS
ALBERTO ET ISABELLÆ,
PERPETVAM SVO ADVENTV CONCORDIAM PROMITTENTIB.
FELICISSIMVM VITÆ CVRSVM, REIQVE PVBLICÆ STATVM,
PARI OBSERVANTIA
QVA PRINCIPES AVSTRIACOS SEMPER COLVERVNT,
HAC MOLE TRIVMPHALI EXSTRVCTA GRATVLANTES
EXOPTANT GENVENSES.

Interior portæ ornatus Iani erat historia, Saturnum in Latium appulsum hospitio ex-
pientis, eumque in regni partem recipientis, cùm ab eo colendi agri rationem edoctus
set: vt ex mysteriis antiquitatis eruit Macrob. Saturn. lib. primo: ad demonstrandum
licem illum statum cùm in Italia Ianus regnauit, ne quis existimet Genuensium origi-
em ad Ianũ me referre, atque illuc respexisse: tametsi non desint qui id scribãt auctores.

In secunda tabula Saturniam & Ianiculum condunt nominis sui opida.

In tertia monetam æream primi cudunt cum rostro nauis in vno latere, imagine Iani
npressa in altero.

In quarta Iano inter deos relato templum exstruit Numa, belli pacisque Romanis
dicium.

Fornix quatuor elementis muliebri forma pictis ornabatur, astantibus Cupidinibus
ım faculis super tripode Apollinis, cui hæc ad familiam Austriacam spectantia inscri-
a sunt responsa:

Aër.

Placidis ætatem ducimus Austris.

Ignis.

Isabella calores Temperat Austrinos.

Aqua.

Vocat Auster in altum.

Terra.

Molliter aspirans siluis immurmurat Auster.

ADVERSA PARS MACHINÆ GENVENSIS.

IN aduersa molis fronte quę tota erat plana, in summo exhibebant Philippi III Regis & Alberti Archiducis statuas. Infrà Ioannis Austriaci & Alexandri Farnesij Ducis effigies. Iustitiæ emblema Austriaco attribuimus, palmæ arboris symbolo, de cuius trunco sceptrum cum fascibus consularibus decussatim dependebat, Cupidines ex arbore ramusculos decerpentes in terram iaciebant, erátque illi Principi victoriis inclyto asscriptum:

Certior, & iustis victoria clarior armis.

Farnesio heroum omnium fortissimo emblema Fortitudinis hoc modo assignauimus; Cupido vexillum militare tenens astanti prosperæ fortunæ submittit, læua ferocissimi leonis caput mulcet, pictaque ibi nauis tempestate ventísque in mari iactata, quod hoc versu explicatur:

Conferre tumorem
Prospera non potuit, nec sors aduersa timorem.

Ternæ ab vtroque latere picturæ muliebri effigie, pro emblematis erant magnis tabulis inductæ. Maiestatis typum mulier cum fulmine & lauri ramo exhibebat, cum his verbis:

Suscipit orbem
Austria Maiestas meritis animosa regendum.

Astabat Nobilitas cum hastili & imaguncula, quo pertinebat hoc carmen:

Stirpe genus clarum, diuósque attingit origo.

Notum est quosdam generis sui originem ad deos retulisse, vt ex eodem Silio Italico discimus:

Sed genus admotum superis, summúmque per altos
Attingebat auos cælum.

Sic de Lacedæmoniorū & Persarum regibus ab Hercule & Achæmene genus ducentibus, illis ad Perseum Iouis filium familiam referentibus in priore Alcibiade disserit Plato. Nos verò augustissimæ domus incrementa, non à fabulosis cōmentis auspicamur, sed à Rudolfi primi insigni erga Deum pietate, Austriacæ gentis cunabula deriuamus.

Imperij typus muliebris erat figura cum baculo tribuni, & aquilæ signo serto laureo insidentis:

Te decet Imperium, gens Austria, fortiter illo
Vsa diu.

Ab altero latere Gloria alata cum buccina & Amaltheæ cornu:

Tu sola moues mentésque peruris
Gloria.

Quapropter non malè faci comparabat gloriam è specula editissima in orbem præludenti Antigonus apud Plutarchum in apoph.

Felicitas cum caduceo & geminis copiæ cornibus: sic eam depinximus ex numis antiquis quos describit Antonius Augustinus:

Stant fortunæ vexilla secundæ
Austriaca defixa domo.

Magna

Magnanimitas orbis globum pede calcans, aquilam ſolis radios intuentem manu tenebat, aſſcriptúmque verſiculum:

Auſtriaci diuis animos cæleſtibus æquant.

Ad eundem ſenſum & familiæ Auſtriacæ auguſtiſſimæ encomium hi verſus pertinebant ſupra fornicem poſiti:

Illuſtres animæ, pulcherrima ſidera gentis
Auſtriacæ, & ſuperos æquantia pectora diuos.
Per mare, per terras omnes exercita virtus
Veſtra viget, nullisq; comes delebilis annis
Gloria ſtelliferi condit ſe margine cæli.

Principibus hanc machinam tranſeuntibus tantus aulædorum & tubicinum ſtrepitus eſt exortus, vt omnium aures opplerentur ſuauiſſimi concentus harmoniâ.

SCHEMA ADVERS

S MOLIS GENVEN.

COLVMNA VICTORIÆ A CIVITATE FACTA.

N eadem via qua ad vicum flectitur, cui à quercu nomen, columnam cum victoriæ ſigno erexerat ciuitas, pedibus ſublimem quinquaginta. Carebat alis ſimulacrum, ſic enim victoriam plerumque Græci fingebant, teſte Pauſania in Atticis, Corinth. Lacon. & Eliacis, ne ſcilicet auolaret. Et Romanam in vincendis hoſtibus gloriam, perpetuam fore diuinabant harioli, cùm victoriæ ſigno fulmen alas abſumſiſſet, qua de re Græcum in Anthol. lib.4. exſtat epigramma:

Ῥώμη παμβασίλεια, τεὸν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται·
Νίκη γάρ σε φυγεῖν ἄπτερος οὐ δύναται.

Æternum dominæ marſura eſt gloria Romæ,
Nam ſpoliata ſuis aliò concedere pennis
Non quit, & inuolucres victoria tendere curſus.

Affixa columnæ trophæi in morem armorum ſpolia pendebant, in ſtylobata ita ſcriptum erat:

ALBERTO SECVRITATIS PVBLICÆ
DEFENSORI, ET
ISABELLÆ AD SALVTEM PVBLICAM GENITÆ,
OB PERPETVAM FELICIS EORVM ADVENTVS
REIQVE BENE ACTÆ MONIMENTVM.

Reliqua tria ſtylobatæ latera picturis ornabantur in hunc ſenſum: Amor famæ ſeu alatus Cupido lauro coronatus, ciuicam dextra porrigens, obſidionalem læua; roſtrata, vallaris ac muralis coronæ pedibus adiacebant.

Quies ſaxo quadrato inſiſtens perpendiculum tenebat.

Aram dextra tangebat Securitas.

Virtutis ſtatua octo pedum, cum haſtili & parazonio more antiquo ad columnæ dextram ſtabat ſuper baſi pedum tredecim, eratque dedicata:

ISABELLÆ ARCHID. HEROIDIS PRÆSTANTISSIMÆ
VIRTVTI INCOMPARABILI.

In reliquis lateribus virtus Fidei erat picta, cum Imperatoria, & virtute Militari.

Honoris ſtatua laureo ſerto coronata, cum Amaltheæ cornu pari ad ſiniſtram ſchemate, ſacra erat:

ALBERTI ARCHID. HEROIS FORTISSIMI
HONORI SEMPITERNO.

Maieſtas cum orbis globo & ſella curuli, Gloria & Acclamatio latera decorabant.

OPVS

COLVMNA VICTORIÆ.

OPVS MATERIATVM TRANSLATIONIS S. EVGENII.

VICVM transgressi ad sacram D. Iacobo ædem fornicem viderunt, tergemin
Principis nomini dedicatum. In medio fastigio S. Eugenij Toletani Episcop
effigies stabat, S. Elizabethæ ad dextram, S. Claræ ad sinistram. Super epi
stylio in magna tabula oblonga translatio corporis sanctissimi martyris e
Galliis in Hispaniam non inscitè picta erat: Nam nostra ætate anno millesimo quingen
tesimo sexagesimo quinto, amplissimo apparatu, cultuque religiosissimo, non rheda ali
qua triumphali, sed quod omnem excedit pompæ amplitudinem, Regiis humeris i
suam antiquam Toletanam sedem sacer Antistes & martyr delatus est. Siquidem Re
Catholicus Christianæ fidei ornamentum & robur Philippus II. se sacræ subdidit sarci
næ, ouánsq; & exsultans humili obsequio augustior redditus in prædictum locũ euexi
Quemadmodum ad Martyrologium Romanum annotauit Baronius Cardinalis am
plissimus cum aliis auctoribus ibidem citatis. Dedicationis huius operis causam à ma
tris nomine Isabellæ, natali die diuæ Claræ sacro, & à solemni translatione S. Eugenij su
idem tempus facta, elucidabant hi versus:

Ferre suum voluit genitrix prænomen Elisa,
Festáque lux vitæ limine Clara fuit.
Eugenij sacros cineres, Isabella, Philippus
Omine fausto vterum matre ferente tulit.
Gestantes onus eximium salue te parentes,
Eugeniam genitrix, Eugeniumq; pater.
Sanctus vtrique labor, Toletum hic ornat & aras,
Orbem deposito ventris at illa beat.

TRIVM

OPVS DIVO EVGENIO SACRVM.

TRIVMPHALIS ARCVS NATIONIS INSVBRIÆ.

INDE progredientibus in conſpectu fuit triumphalis arcus admodum delectabilis à Mediolanenſi natione poſitus. In ſummo faſtigio tertiæ eleuationis Inſubriæ ſtatua decem pedes adæquabat. Super eius baſi ad auſpicatiſſimas Philippi III. Regis, ac ſuarum Celſitudinum nuptias relata erant hæc verba:

Geminis Inſubria gaudet
Connubiis.

Sub Inſubria in quadrata pictus tabula ſedebat Rex Philippus regio habitu, cum ſceptro & diademate ac ſymbolo aquilæ, paſſis alis & vnguibus quatuor mundi partes attingentis, cum ſole ſupra eius caput, inter quem & aquilam ſcriptum legebatur:

Hic radios, hæc imperium partitur in omnes.

Sub Rege in permagna ac præcipua operis tabula Archidux Albertus eleganter armatus in fugam ſtricto enſe vertebat Bellonam, cum ſparſis ſub caſſide per humeros capillis cruore madentibus, manibuſque ſanguinolentis, quarum vnâ flagellum, alterâ clypeum tenebat. Comites habebat Diſcordiam & Rapinam eo ſchemate depictas, quo in theatro noſtro verſatili viuæ ſunt exhibitæ. Sequebatur iniuſtitia femina perſonata viperinam linguam exſerens, cum manipulo ſpinarum & diſrupta libra. Fugitiuo erant habitu, ferè procidentes ac retroſpicientes ad perſequentem Archiducem, illumque ſic videntur alloqui:

Victæ melioribus armis
Terga damus.

In altera eiuſdem tabulæ parte Sereniſſima Iſabella ſecum adducit melioris notæ diuas, Pacem nimirum lauro coronatam cum palma in manu, Iuſtitiam cum ſtricto vt fingi ſolet gladio, & monili ad pectus pretioſo, de quo depēdet oculus. Pacem ſequitur Abundantia cum cornucopiæ & fiſcellis frugibus plenis, quo terreſtris opulentia notatur, cum nauis clauo ſuper quo depictus Plutus, diuitiarum apud Græcos deus, quod ad maritimam abundantiam ſpectat. Iuſtitiam Concordia cum iaculorum faſciculo ſubſequitur. Illæq; auſpiciis Iſabellæ reduces idipſum his verbis indicabant:

Hac nos ducente redimus.

Intercolumnium ad portæ latus dextrum Reginam Iſabellam pacificam oſtendebat, Principis noſtræ matrem: pro cuius emblemate, duo Cupidines hic equo, leoni ille inſidens, liliorum manipulis afflante Auſtro inter ſe colludebant, hoc ſcriptura explicabat:

Redolent ſpirantibus Auſtris.

Ab altero latere Rex Philippus habitu pacifico ſtabat inermis, pro cuius emblemate intenſa fidibus chelys ſuper molli iacebat puluino, hoc ſignificato:

Peragit tranquilla poteſtas
Quod violenta nequit.

In aduerſi frontiſpicij intercolumniis eiuſdem picturæ Carolus V. Imperator pro ſymbolo habebat Cybelem ex vna cum bigis leoninis, Neptunum ex altera maris currum agitantem, & annotabatur:

Nec mare nec tellus has detrectauit habenas.

Ad læuam Cæſar Rudolfus II. habitu Auguſto pro conuenienti Fortitudinis emblemate, qua impetum barbarorum & Turcarum reprimit, Æolum habebat ventos rupi includentem:

Ni faciat, maria ac terras cælumq; profundum
Quippe ferant rapidi ſecum.

In

ARCVS MEDIOLANENSIVM

In ſummo faſtigio eodem quo Rex Philippus ſedet loco, Reginæ Margāritæ effigies eſt depicta, ſedentis in ſolio, ſub pedibus hoc ſymbolum: Venus conchâ margaritiferâ medio æquore inuehitur, margaritam digitis prægrandem habens, apparente ſupra caput eius ſui nominis ſtella, quæ φωσφόρος etiam dicitur, ad vtrūque alludebant hæc verba:

Idem gemmæ qui candor in aſtro eſt.

Quatuor fluuij in ſecunda & tertia gradatione poſiti, Inſubriæ ſunt proprij, Padus, Ticinus, Abdua, Atheſis. Magna in eadem arcus fronte tabula, euerſi bello opidi ædificationem, murorum turriumque continebat, ædium ſacrarum ac priuatarū, portuumque reſtaurationem, cum hoc elogio:

NON MINVS BENEFICII ET GLORIÆ DEBETVR
CONSERVATORIBVS ET RESTITVTORIBVS,
QVAM VRBIVM CONDITORIBVS.

Extra vrbem villæ eriguntur ac paſtorum mapalia, vinea plantatur, agri coluntur, itur venatum, quod aduentui Principis acceptum fertur:

Omnia te veniente vides, Iſabella, renaſci.

Tranſitus portæ in eundem ferè ſenſum ſic erat depictus: hinc portus maritimus, ad quem appelluntur naues, exonerantur quæuis merces, cum verſiculo Horatiano:

Pacatum volitant per mare nauitæ.

Ex ſiniſtro latere diuerſis itineribus, plauſtris ac doſſuariis animalibus, vinū, frumentum, aliæque merces comportantur, inermes per agros incedunt viatores, nocturnas vmbras ſupra diſcutit Aurora, quo hæc verba ſpectabant:

Tenebris pulſis haud inuia reddet
Rura latro.

Operis dedicatio inſcripta priori frontiſpicio eſt huiuſmodi:

QVA MEDIOLANENSES PROFECTIONEM
VESTRAM LÆTITIA PROSECVTI SVNT,
ALBERTE ET ISABELLA,
SERENISSIMIS OCVLORVM RADIIS COLLVSTRASTIS:
HIC CVM VOTA OMNIVM OPTATISS. IN BELGIVM
ADVENTV EXPLEVISTIS,
EADEM INSVBRVM NATIO,
VESTRI OBSERVANTISSIMA, OFFICIVM QVOQVE
SVVM IN COMMVNI GAVDIO DESIDERARI NOLVIT.

In altero frontiſpicio hi verſus legebantur:

O fortunati quorum collapſa reſurgunt
Mœnia, nec patriæ cineres incultaq; deflent
Rura, ſed auſpiciis cernunt redeuntia lætis
Secula conſignanda ſacris Iſabellica faſtis.

Non hæc ſuperſtitioſæ aſſentationis modo à nobis referuntur, quo diualia diuo Iulio celebrabat antiquitas, ad XII. Kal. Ian. Auguſto Auguſtalia IV. Id. Oct. vt è marmore veteri ex quo Kalendarium Romanum Aldus edidit, legendo obſeruauimus; nec ſicut annalia & vicennalia feſta fiebant Imperatoribus, quorum exſtat memoria inter vrbis antiquæ Tarpei montis epigrammata: ſed quemadmodum ob ſeruatas à Marcello Syracuſas Marcellea inſtituta ſunt, in victoriæ, manſuetudinis, cōtinentiæ monimentum; in Aſia feſta Mucia Q. Sceuolæ attributa, ceu debita beneficiis, quòd cum ſumma innocentia prouinciæ præfuiſſet, vt in Verrinis Cicero; Nos haud ſecus illū diem quo à bello maximo difficillimoque ductu & auſpiciis horum Principum liberabimur, non immeritò perpetua veneratione colemus.

FORTV-

FORTVNÆ MVLIEBRIS QVADRIFRONS ARCVS.

HOC patriæ liberatæ beneficium, hanc gratiam nuptiis Iſabellæ acceptam referemus, vt per molem triumphalem in eadem via prope porticũ mercatoriam in quadriuio poſitam diſertè indicare S. P. Q. Antuerpienſis voluit. Fortunæ muliebri dedicatum erat opus, arte architectonica longè elaboratiſſimum, or-amentis ampliſſimum, venuſtiſſimum argumento. Spectantia ad ſexũ muliebrem erant mnia, & vt ſacris Bonæ deæ, quæ fiebant à mulieribus pro ſalute Reip. quod paſſim no-it Tullius, viris haudquaquam intereſſe licebat, ne cæcis quidem; ita nos in hoc opere acifico ſexui conſecrato, ab omni virorum conſortio abſtinuimus, niſi quatenus bene-ciis femineis alligantur: Romanorum exemplo, qui non inuiderunt ſuas laudes mulie-bus, præſertim cùm ſine obtrectatione gloriæ alienæ viuebatur, vt eſt apud Liuium. 'ota operis ſtructura ordinis eſt Corinthij, gracilitate ſua huic ſexui cõueniens, vti ſciunt chitecti, & memoriæ prodidit lib. 4. Vitruuius. Quatuor habet tranſitus, conforma-s ad loci quadriuium apertionibus. In tres eleuationes ſexaginta pedum decenti ſym-ietria attollitur machina, præter Fortunæ muliebris ſtatuam cum baſi pedum ſedecim ſtigio ſummo impoſitam. Latitudo pedibus triginta ſex extenditur, viginti & octo in anſitu profunditas. Tertiæ eleuationis in anteriori frontiſpicio tabula hiſtoriam conti-ebat è Pauſania deſumtam lib. I. in Eliacis, de ſedecim matronis è totidem Elidis vrbi-us pacis inter Eleos & Piſæos effectricibus. Sed omiſſis externis, domeſticum è Plutar-io ſufficiat exemplum, de mulierum virtutibus. Galli etenim ante Alpium tranſitum inteſtina ſeditione ad bellum exarſerunt: Ibi feminæ ſe medias in acies intulerunt, to-mque controuerſiã tam æquabili arbitrio inter arma diremerunt, vt in ſummis poſteà pace ac bello Reip. conſiliis Gallorum vxores adhibitæ ſemper fuerint. Quatuor in odem frontiſpicio effigies, totidem ſunt Iſabellæ, quarum vna in media contignatione:

ISABELLA INTER PATREM PHILIPPVM IV. GALLORVM,
AC EDVARDVM BRITANNORVM REGES INIMICITIAS
GRAVISSIMAS FOEDERE CONNVBIALI DIREMIT.

Altera eſt effigies:

ISABELLÆ CAROLI VI. GALLORVM REGIS F.
CVIVS CVM RICHARDO II. BRITANNO SPONSALIBVS
BELLVM CONQVIEVIT.

Ad portæ verò latera in læuo intercolumnio:

ISABELLA PACIFICA HENRICVM PATREM CHRISTIANISSIMVM,
ET PHILIPPVM CATHOLICVM MARITVM, SECVNDOS SVI
NOMINIS REGES, FAVSTIS VTRIQVE REGNO NVPTIIS
CONCILIAT.

Dextrum intercolumnium ſua ad viuum effigie eleganter decorabat:

ISABELLA CLARA EVGENIA S. BRABANTIÆ
DVCISSA.

Vbi S. littera Sereniſſimæ notam ſupplet, cuius erat anagramma:

Belgica vera ſalus, cæli es Diana Brabantis.

Infima ibidem interſtylobatia emblemata continebant, ſiue diras hoſtibus impreca-nes, ſi Dianam hanc contemſerint. Etenim hinc Apollo cum ſorore Diana iniuriam entis in filios Niobes vindicant, hoſtéſque admonent:

Moniti non temnere diuos
Diſcite.

Inde ſimili exemplo Oeneus ob contemptam Dianam bello & fame opprimitur, vt apud Homer. Iliad. 9. Phœnix refert, Callimach. hymno Dian. & Ouid. 8. Metamor. ibíque ſcriptum legitur:

Offenſi numinis ira.

Supra inferiores effigies loco emblematum, Æternitas erat picta ex antiquis numiſmatis:

ÆTERN. MARG. AVST: HISP. REGINÆ.

Ex aduerſo pro ſymbolo Cupido conchæ inſidens, in medio æquore vnionem ad rorem matutinum apertâ conchâ reti venabatur:

RORE ET AVRORA.

In ſecunda eleuatione pro emblemate erat Mars vinctus compedibus, eodem apud Lacedæmonios ſenſu, quo Athenienſes victoriam ἄπτερον fingebant, hi enim vinculis impeditum à ſe nunquam Martem aufugiturum, illi ſemper manſuram ſecum victoriam, quæ pinnis careat, interpretabantur, vt tradit Pauſan. in Laconicis. Poteſt etiam ad vincula amatoria referri, notamque huius dei & Veneris fabulam, nam Marti ex aduerſo inſultabat Cupido ceſtum matris oſtentans, ipſumque velut alloquens:

Hæc Mauors vincula mauis.

Totius machinæ ſenſus in media ſecundæ eleuationis tabula ſchematis octaëdri hac inſcriptione explanatur:

OB INSIGNEM IN DISSIDIIS COMPONENDIS OPERAM A MATRONIS LECTISSIMIS REIP. PRÆSTITAM, FORTVNAM MVLIEBREM COLVIT ANTIQVITAS. QVO NOMINE VT TE VNAM, Ô ISABELLA QVIETI PVBLICÆ GENITA, TVA BELGICA INTVETVR; ITA TV FORTVNAM RECTE PRÆEVNTEM ALACRITER SEQVERE: QVOD BENE FORTVNET DEVS, ET TE OMNES SVPERI HOMINESQVE AMENT PLVRIMVM.

In tabula poſterioris frontiſpicij ſupremo loco poſita, tres diuæ iudicio Paridis celebres, totidem Eumenides è pacifico cœtu abigunt.

Quatuor ibidem muliebres effigies ſimili vt ante loco diſpoſitæ, aſſcriptâ cuique hiſtoriâ explicantur:

I.

Prima duas matronas præbet ſpectatoribus, quæ ſuo beneficio colendæ à Romanis Fortunæ muliebris originem dederunt:

VETVRIA ET VOLVMNIA HÆC FILIVM, MARITVM ILLA CORIOLANVM AB OPPVGNATIONE PATRIÆ AVERTIT.

II.

Secundam ex Baptiſtę Fulgoſi exemplorũ penu hauſimus, vt & aliquas ſubſequentes:

ELEONORÆ REGINÆ OPERA DVO ALFONSI REGES CASTVLONENSIS ET LEGIONENSIS IN GRATIAM REDEVNT.

III.

GILLÆ NVPTIIS CAROLI SIMPLICIS GALLORVM REGIS F. DVX NORMANDIÆ ROLLO EX HOSTE FIT GENER.

IIII.

ISABELLA HERCVLIS FERRARIÆ DVCIS F. MATRIMONIO CVM FRANCISCO FRIDERICI GONZAGÆ F. ACERBISSIMIS ODIIS FINEM IMPOSVIT.

Supre-

Suprema emblemata ex numiſmatis ſunt excepta:

ANNONA RESTITVTA.

ui opponitur:

TEMP. FELICITAS.

Deinde Hiſpania, atque ex aduerſo ſymbolum aquilæ volantis regiumq; diadema vnibus complectentis, vnà cum orbis terrarum globo per catenam dimiſſo, cum palma ſceptro decuſſatis, & ſpectante ad magnitudinem imperij elogio:

A CÆLO AD CENTRVM.

Infra inter ſtylobatas Ariadnes beneficio Theſeus è labyrintho euadit:

DVX FEMINA FACTI.

Ex aduerſo Proetides ſe Iunoni ob formam præferentes in furorem verſæ, à Melampo ſanatæ in templo Dianæ Himereſiæ luſtrantur, vt in Arcadicis commemorat Pauſaas. Nos Melampodis perſonam Alberto attribuimus, Iſabellam comparamus cum acabili illa diua, vt quo ſpectent hæc verba cuiuis ſit perſpicuum:

POPVLIS ALIENATIS SANÆ MENTI
RESTITVTIS.

In octogono ſimiliter leguntur hi verſiculi:

Felices animæ quibus eſt concordia curæ,
Et ſtudium iunxiſſe truces ad fœdera dextras:
Vos æterna manent cæleſti in ſede morandi
Præmia, nam pacis cælo eſt affinis origo.

Frontiſpicium lateris quod ad porticum ſpectat conuentus mercatorij, in ſuprema tertiæ contignationis tabula, formæ ſemicircularis, tres Charites ſe mutuò complentes exhibet.

Quatuor in aliis frontiſpiciis heroides eiuſdem ſunt ſententiæ:

I.

HERSILIA A MARITO ROMVLO IMPETRAVIT, VT BELLVM CONTRA SABINOS MOTVM, CONCORDIA EXTINGVERETVR.

II.

THEODELINDA LONGOBARDOS AD PACEM CVM ROMANIS IMPERATORIBVS SANCIENDAM PRVDENTIA SVA ADDVXIT.

III.

ELEONORA AVSTRIAS FRANCISCO GALLIARVM REGI NVPTVM DATA, DVARVM HEROIDVM APVD CAMERACENSES INTERVENTV, PACIS STABILIMENTVM AFFINITATIS VINCVLO COLLIGAVIT.

IV.

GERMANA LVDOVICI XII. GALLORVM REGIS EX SORORE N. CONNVBIO FERDINANDI HISP. REGIS PACEM FIRMAVIT.

mblemata ad numorum antiquorum vnde ea ſumſimus ſunt imitationem:

ÆQVITATI ISAB.

PACI BELGICÆ ISABELLICÆ.

quilæ geſtantes victorias vtrobique ex Lacon. Pauſaniæ, ſubſcripta ex Marone ha: hemiſtichia:

Victorq; volentes
Per populos dat iura.

Simi-

Similes volucres νικηφόροι reliquam verſus partem abſoluunt:

Viamq; affectat olympo.

Infra itidem ex numis:

LÆTITIA FVNDATA.

HILARITAS BELGICA.

Circulari figura in ſecunda eleuatione ſcripti ſunt hi verſus cum apoſtrophe a Iſabellam:

Femina blanda poteſt animos lenire feroces,
Armataſq; virûm conciliare manus.
Maius opus ſexu eſt, quæq; hoc facit illa virilis
Corpore femineo pectora mentis habet.
Tu verò diuûm genus heroina, virago
Inclyta, ſexum animo vincis vtrumque tuo.

Quarta molis facies in ſummo adumbratas in ſemicirculari tabella proponebat tr lanificas diuas, quatuor itē locis vt in aliis frontiſpiciis pacis pari numero cōciliatricula

I.

MARIA PHILIPPI BONI BVRGVNDIÆ DVCIS N. NVBENS CAROLO AVRELIANENSI OFFENSIONES OMNES ET CAPITALE ODIVM SVSTVLIT.

II.

MARIA HENRICI VIII. ANGLORVM REGIS SOROR LVDOVICVM XII. CVM FRATRE PACAVIT.

III.

IOANNA EDVARDI III. ANGLORVM ITEM SOROR DAVIDI SCOTORVM REGI CONIVNCTA, TER DECENNALE BELLVM IN PACEM COMMVTAVIT.

IV.

BEATRIX AB ACTIO ATESTINO FRATRE IN MATRIMONIVM GALEACIO VICECOMITI DATA, CRVDELISSIMA DISSIDIA, ET ARMA SIMVL POSVIT.

Sex ibidem emblemata ex antiquis numis ſumta huiuſmodi cernebantur:

SECVRITATI GERM. INF. QVIETI BELGICÆ.
SECVLI FELICITAS. VOTA PVBLICA.
FORTVNÆ PROSPERÆ REDVCI. HIS FACIBVS ET FASCIBVS. Sp ctabat ad faces nuptiales, faſceſque conſulares.

Secunda eleuatio inſcriptum continebat huiuſmodi hexaſtichon:

Fertur Amazonias Martem tractare puellas,
Duraq; femineas ſtringere tela manus.
Armigera quæ ſi laudem virtute merentur,
At quæ compoſitæ gloria pacis erit?
Blanda quies bello potior, ſed gratior illa eſt,
Quam ſanxit genio femina blanda ſuo.

In quadruplici arcus tranſitu ſedecim exhibuimus Fortunas nomenclaturis iis q bus cauſam improuiſam & humano obſcuram conſilio deam fecit, coluitque ve ſtas. Non tamen omnia recenſuimus, quæ apud Romanos & Græcos exſtiterunt hu diuæ nomina, ſed tantùm ſelecta & ſententiæ noſtræ conſona.

Prin

Prima igitur fuit Fortuna Primigenia, cui ædem Romæ fuisse dedicatam Liuius cum Dione meminit, rationem reddidit Plutarchus, quo auctore naturam illi astantem finximus. Nos ad legitimum Isabellæ principatum natiuitatis ordine respeximus.

Virginalis Fortuna ad quam nubentium togulas deferebant, vt ex Festo & Arnobio obseruauimus, ad nuptiarum ritum spectat.

Obsequentem Fortunam vrbes montesque in nassam attrahentem, indulgentiâ suâ potiùs quàm armis bellum confecturam speramus.

Reducem Fortunam cum ciconia & hirundine, cui templa priores ob reditum vouere ducum, iuxta Claudianum, non incommodè hîc posuimus.

Fortuna Respiciens ad opem afflictis rebus ferendam reflexo picta erat capite.

Libera Fortuna cum pileo in manu & catenis ad postem fixis, Stiliconis à Claudiano laudati encomium nobis in mentem reuocabat:

Fallitur egregio quisquis sub Principe credit
Seruitium, nunquam libertas gratior exstat
Quàm sub Rege pio.

Nostri autem Principes qui clementiam in subditos cum ipso nutricis lacte suxerunt, non egent monitoribus de conseruanda illorum libertate, Periclis exemplo, qui populi suffragio dux exercitus creatus, quoties paludamentum sumeret, se ipsum velut commonens affari fertur solitus; attende tibi Pericles, liberis imperas, Græcis imperas, Atheniensibus imperas, vt refert Plutarchus Symp. primo. Enimuerò non solùm se accedere haud ignorant ad Germaniæ Inferioris, ad Belgarum populiq; liberi Principatũ, verùm etiam eiusdem primordia à solemni iureiurãdo auspicati sunt; se iura subditorum, priuilegia, & libertates obseruaturos firmiter, & obseruari facturos.

Eam felicitatem propinquam nobis esse Vicina Antuerpiæ indicabat Fortuna.

In qua quidem fiducia quoniam conquiescimus, Fortunam Bonæ spei cum anchora adiunximus.

Fortunam Statam siue erectam hastile tenentem pinximus, quæ omnium animos de euersa rep. breui restituenda aduentu Principum felicissimè erexit.

Adiutrix Fortuna vlmum amplectitur, cui vitis circumplicatur.

Fortuna Conseruatrix cum orbis globo & nauis gubernaculo.

Felix Fortuna cum cornu Amaltheæ astante illi aligero Cupidine.

Manens Fortuna alas deponit, globum & talaria relinquit, assidet virtuti super saxo cubico.

Fortuna Publica portam vrbis ingreditur cornu gestans abundantiæ.

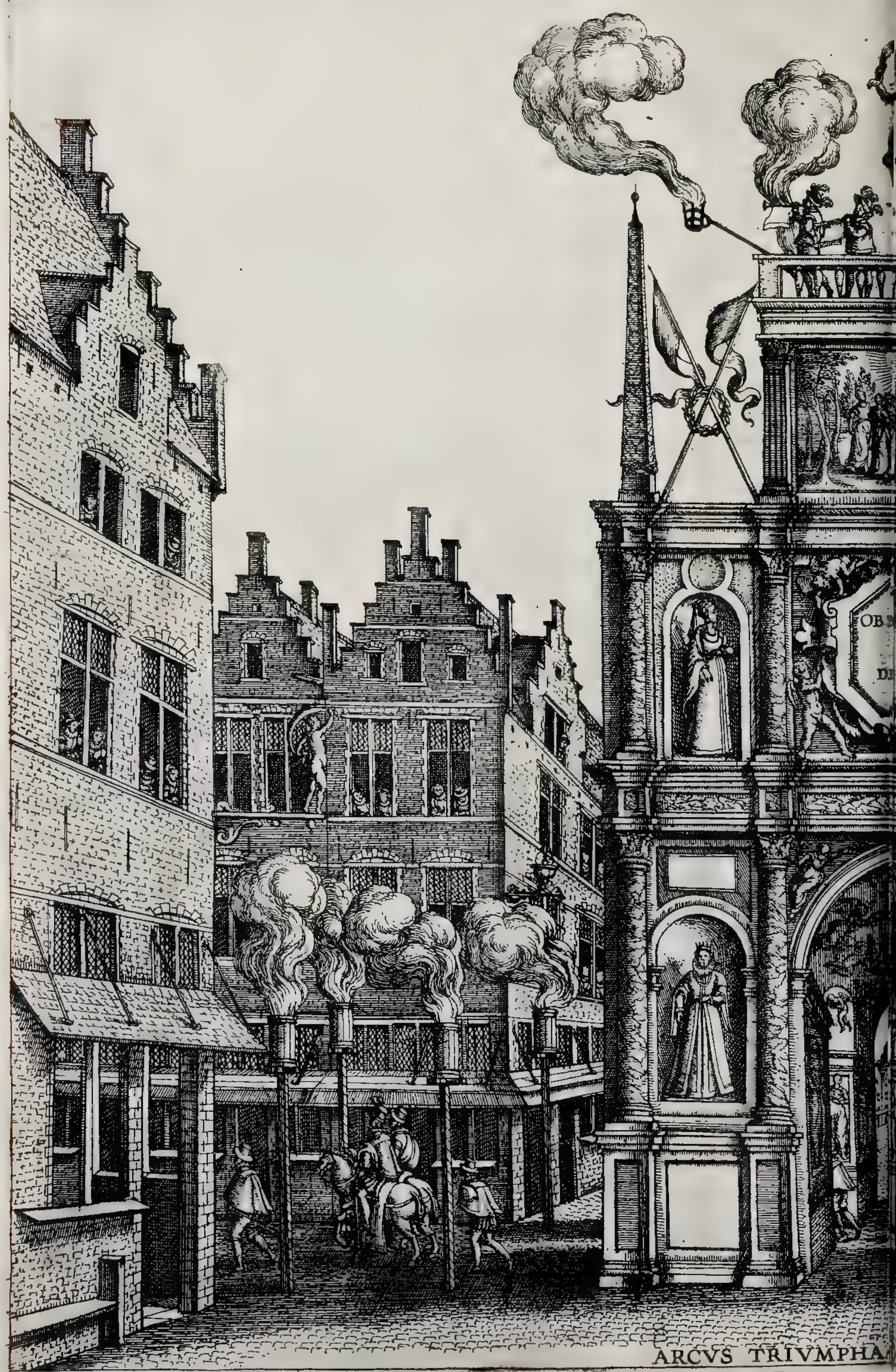
Fortis Fortuna iuxta fluuium Tiberim stabat, vbi Romæ ædem habuit.

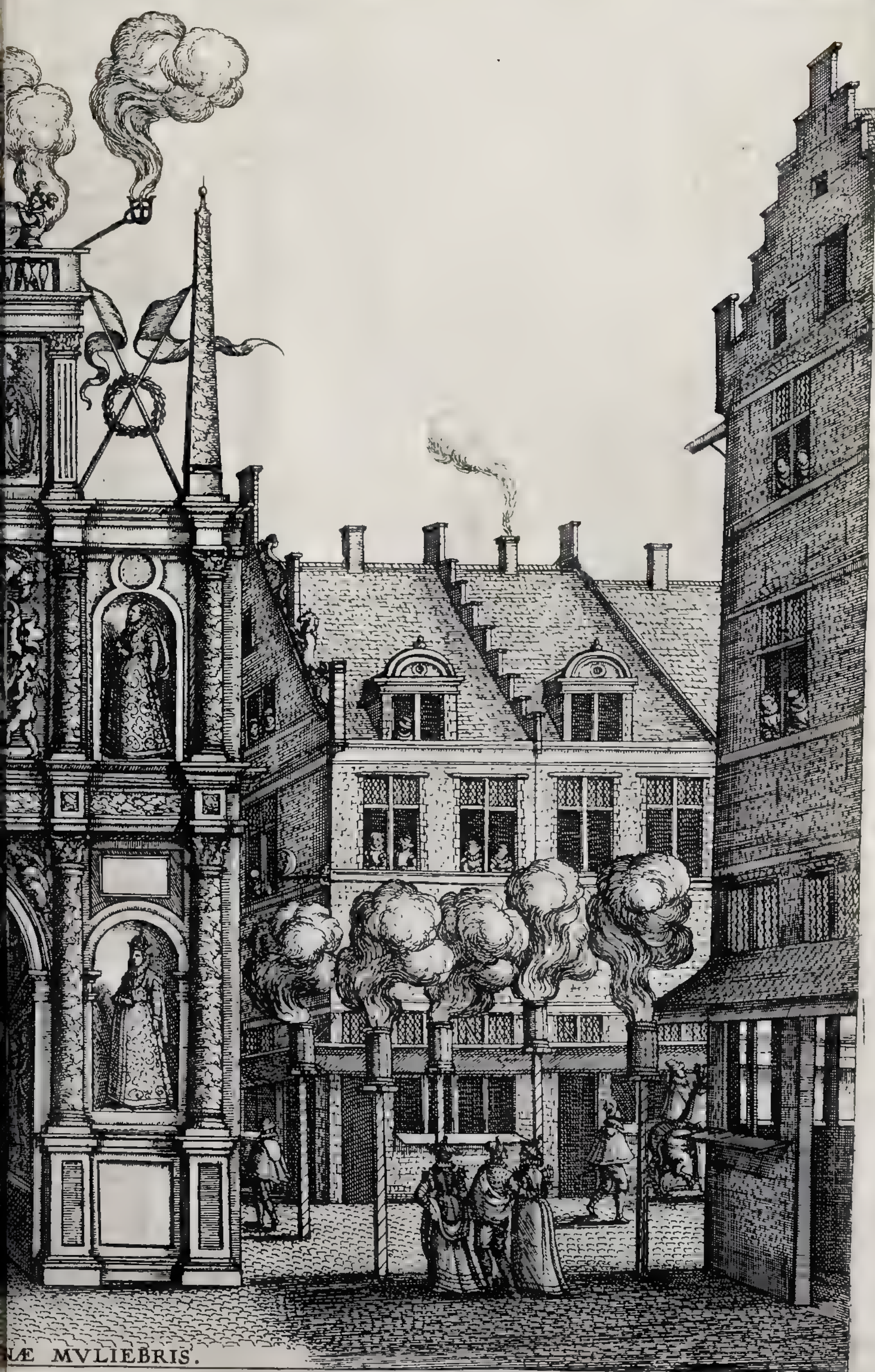
Equestris Fortuna equo insidebat sine freno, rationem reddit Liuius.

Ceterùm non omnes breuitatis causa auctores recensemus harũ fortunarum mentionem facientes, sed cupidum lectorem ad Gyraldi historiam Syntag. xv. & Brissonium de Formulis lib. 1. remittimus.

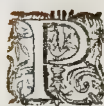
In lunatis lacunaribus sedecim Famæ eleganter erant pictæ buccinas inflantes, præconium orbi terrarum euulgantes, quod in schedis proponebant volatiles quidam Genij, vna dictione in singulis exarata:

ISABELLA, CLARA, EVGENIA, AVSTRIA,
FLOREAT, VIGEAT, IMPERET, TRIVMPHET,
FELICITER, SVAVITER, BENIGNE, GLORIOSE.

ARCVS TRIVMPHA

ÆÆ MVLIEBRIS.

FORNIX HERMATHENÆ.

PAVLO vltra procedentes fornicem tranſeunt mole quidem exiguum, ſed magnum argumento. Hermathenæ ſimulacrum in faſtigio poſitum nõ eo tamen ſenſu quo Cicero illis ſignis ab Attico ſibi miſſis vſurum ſe ſcribit, nempe ad Academiæ ornamentum, ſed ad cultum reſpeximus, quo veteres quondã Galli, & inter eos Belgæ venerabantur hoſce deos, Cæſaris teſtimonio lib. 6. de bello Gallico: *Deum*, inquit, *maximè Mercurium colunt, huius ſunt plurima ſimulacra. Hunc omnium inuentorem artium ferunt, hunc viarum atque itinerum ducem, hunc ad quæſtus pecuniæ mercaturasq́; habere vim maximam arbitrantur. Mineruam operum atque artificiorum initia tradere credunt.* In his conſiſtit huius vrbis proſperitas & Belgij vniuerſi. Tantopere enim per negotiationem & permutationem hæ prouinciæ floruerunt, propter ſitus opportunitatem, commerciorum copiam, & frequentiam commeantium, vt quidquid vſquam naſcitur, hîc commodiùs diſtrahatur. Mercurium prætereà à mercibus dictum, vt Feſtus tradit, negotiorum deum Græci etiam coluerunt, diuerſis nominibus rem vnam deſignantibus: nunc ἀγοραῖον, hoc eſt, forenſem ſiue ἐμπολαῖον ab emendis & vendendis mercimoniis, nunc στροφαῖον appellantes, quòd negotia benè vertat. Neque ipſum modò à mercede ἔμμισθον vel κερδῷον à quæſtu, ſed inſperatum etiam lucrum ἕρμαιον vocarunt à deo lucri præſide. Simili ratione Mineruam ei iunximus, illam artis quæſtuariæ partem denotantes, quæ ex variis operibus manu elaboratis Belgarum nomen exteris celebre facit, diuitias domi auget, Mineruæ beneficio ἐργάνης cognomento non vno loco cultæ ſecundùm Pauſan. & omiſſis aliis in Bœoticis meminit operariæ huius diuæ, cui Plutus aſtabat diuitiarum numen. Eiuſdem mentionem & Plutarchus facit in præceptis Polit. Ἐργάτιδος apud Samios eiuſdem deæ nomen exſtat apud Heſychium: μηχανίτιδος ceu multarum artium inuentricis meminit Pauſan. in Arcad. Sententiam porrò noſtram tabella explicabat in qua erat exaratum:

HANC VRBEM EMPORIVM TOTO ORBE CELEBERRIMVM,
PRINCIPES SERENISSIMI,
QVAM CONSPECTV VESTRO OPTATISSIMO ILLVSTRARI
FELICITER INDVLSIT FORTVNA HVIVS DIEI, MERCVRIO
AGORÆO ET MINERVÆ ERGANÆ SACRAM FVISSE SCITOTE,
HODIE VOBIS DEDICATVR:
VT COMMERCIA TERRA MARIQVE APERIATIS,
EAQVE MORE MAIORVM LIBERA FACIATIS,
QVÆSTVM VBEREM CVNCTIS DETIS,
FACTOQVE GAVDIA LVCRO AVGEATIS.

Non temerè materiam de commercij libertate vno verbo hîc attigimus, in memoriam reuocantes quantopere omnium animos tam ſuperiori anno quàm aliis præcedentibus hæc contentio perturbauerit, cùm de nouo vectigali mercibus imponendo, ſeu vero conatu ſeu compoſito ageretur, nouitatis introducẽdæ ſtudio, qua nonnulli homines commodum Principis metiuntur. Sed quàm hoc aduerſetur rationibus reip. non ſubditorum modò, ſed & Principis ærario paucis verbis demonſtrabimus. Quem idcirco æquiorem & benigniorem huius controuerſiæ iudicem habebimus, quòd iiſdem ferè rationibus permotus ſub Principatus ſui initium, huiuſmodi in merces Antuerpiam importandas propoſitum vectigalis imperandi modum, non duxerit audiendum. Cuius quidem rei quò ſumus certiores (noſtra enim opera dum hæc Principi nunciarentur & perſcriberentur, qui tum erat in Italia, vſus fuit huius vrbis Magiſtratus) eò bonam eius veniam faciliùs impetraturos nos confidimus, ſi de rebus agimus quas habemus exploratas, optimiq́ue Ducis gloriam, qui noui Principatus cum inſigni hac clementia fundamenta prima iecit, toto orbe terrarum prædicandam euulgamus. Firmiſſimum fundamentum quo

ßelgij felicitas & huius vrbis nititur mercaturam esse, cuius incremento ad maximam ublicarum ac priuatarum opum amplitudinem peruenerunt florentissimæ hæ prouin-iæ, nemo inficiabitur. Eo siquidem beneficio, & mercium transmarinarum copiâ, om-ibusque rebus quæ ex toto orbe importātur affluunt, & opera domi nata, fabricata, ela-orata cum magno facultatum augmento, foras mittunt, aliisque regionibus sic commu-icant & distribuunt, vt nulla ferè sit natio quæ non merces à Belgis factas & composi-is reliquis ducat præferendas. Quod cùm animaduerterent Principes nostri prudentissi-ui, suarum Celsitudinum maiores, nihil prius nec antiquius habuer- -t, quàm exteros iercatores cum suis mercimoniis præmiis excitare, beneuolentia ad- -os allicere, concef-s plurimis immunitatibus, ac priuilegiorum ornamentis, quibus - -ibi non fruuntur, & uod nusquam peregrinis negotiatoribus obtigit, indulto illis etiam peculiari Consula-ı ac iurisdictione, vt de causis nationum suus in prima instantia magistratus cognoscat : diiudicet. Multa porrò priuilegia, multas consuetudines, & maiorum instituta habent ntuerpienses præ ceteris prouinciis, ad negotiationem promouendam cōformata. Nec onsilium Principes magis ad hanc rem idoneum inuenerunt, quàm mercibus terra ma-ique importatis imponere vectigalia valdè exigua, qui modus à maioribus suis constitu-is ne excederetur solicitè prospexerunt. Vsqueadeò vt licet seculis anterioribus patrimo-ia non haberent tam ampla & copiosa, quæ cum immensis opibus & potentia successo-um comparari queant, attamen vtilitatis non propriæ sed ciuium habita ratione, non io quàm suæ voluntatis & arbitrij consultore vsi, cum exteris nationibus, Hanseaticis imirum & Lusitanis pacti sunt, ipsisque præter cetera vt illos huc pertraherent, ne eo-um merces in introitu vel in exitu maioribus solito vectigalibus grauarētur sanctè pro-iserunt. Quo exemplo inclytæ memoriæ Cæsares Maximilianus I. & Carolus V. Augu-i hoc consilium iudicarunt subditis adeò salutare, sibi verò necessarium, vt in summis ærarij angustiis, externis bellis & domesticis implicati, quę pro defensione prouinciarum fceperunt, nunquam tamen eousque processerunt, vt imposito grauiori quàm solito ectigali, molestiam commercio aut detrimentum darent. Idem Carolus Imperator cùm uibusdam aulicis, siue consiliariis, siue assentatoribus, de centesima à mercibus exigen-ı auscultasset, admisso quamprimùm saniori consilio mentem mutauit, & dispendio in-llecto, quòd ex alienatis ob centesimam mercatoribus, ac translatis aliò commerciis ac-peret, nouitatem abrogauit. Quæ vt in rep. semper est periculosa, & licet tanquam iocus repat, ac velut nihil nocitura videatur, paulatim tamen ac consuetudine ad omnia reip. unera pergit, nec absistit, quin eandem euerterit, teste Platone lib. 4. de rep. eamque vs-ueadeò perniciosam existimat, vt ne ludi, nec vestis, aut supellectilis nouationem sine mmo periculo in rep. admittat, vt ait lib. 7. ita tributorum nouitas quàm maximè odio-est. Crimen vocat pro Flacco Tullius, cùm præfectus prouinciæ sumtus eos instituit, ui antea non erant instituti, eumque qui noua vectigalia exercet de vi publica teneri in-r leges relatum est. ff. ad L. Iul. de vi public. L. fin. Quinimò noua vectigalia instituere gibus vetat Imperator, & in sua Nouella constitutione XLIII. nihil tam magno studio, mque serio affectare se ait, quàm ne nouo quisquam vectigali oneretur. Nouum autem ocat non tantùm quod nūc primùm impositū est, sed etiam quod primum modū exce-t. Quatenus autem potestate & decreto Principis id possit fieri, etsi variè tractarint iuris terpretes, quia tamen nostris moribus aliter receptum, & Principū iureiurando confir-atum est, maluerunt optimi Principes, imò satius duxerunt, suis ipsi nominibus ęs alie-um contrahere, & sacrum patrimonium multis modis obligare, quàm pecuniam mer-bus imperare: vtpote exploratum habentes, vigentibus in regno suo commerciis, non efuturas populo facultates, quibus ærarij inopiam subleuent; contrà alienatis nouo su-rindicto mercatorum animis, omnique commercio ad vicinas regiones traducto, non lùm se nouæ impositionis effectu cariturus, sed populum præsidiis, quibus ex compa-tis per commercia fortunis, iuuare Principem possent, destitutos fore. Quinetiam ho-stum & vtile existimarunt suo sese & successorum nomine solemni sacramento Ordi-bus obligare, vectigal se mercibus haud imposituros, nec vltra consuetum modum au-

O ctturos,

ꝯturos,noua autem tributa licet exigua non imperaturos. Brabantiæ quoque Ordines i Principum ſuorum initiationibus, vt commercia ſarta tecta conſeruentur, nec vltra ſoli tum modum onerentur, ſolicitè ſemper proſpexerunt. Enimuerò ſi augmenta vectiga lium,vel nouorum tributorum indictiones,reip. commodo fieri poſſe exiſtimaſſent, ea ipſi rationes iamdudum iniiſſent ad ſuppeditanda Principibus ſubſidia,quæ à mercatori bus peregrinis potiùs merces importantibus, quàm à ſuis ciuibus videntur exigenda. Ve rùm vſu edocti hoc ad interuertendum commercium ſpectare, vnde quæſtum ciues fa ciunt,in quo publici ærarij conſiſtit firmamentum, à ſeipſis maluerunt & à ciuibus ſui petere,quàm à negociatoribus,nequa aliò commeandi ab inſolito modo vectigalium ab horrentibus,daretur occaſio. Ceterùm Princeps clementiſſimus Rex Philippus Catho licus paterni exempli memor,& procerum conſilio, qui inaugurationi aſtiterunt acquie ſcens,cùm ad hunc Principatum capiendum accederet,eodem quo maiores iureiurand ſe obſtringere,putauit expedire & ſibi & reip. Sed cùm Dux Albanus Belgio Præfectu perdito quorundam priuatorum conſilio, & proprio plus commodo quàm Regis au prouinciæ ſtudentium, decimam rerum venalium contra auſpicia imperaſſet,eaque ra tione infinitam vim pecuniæ ſe ærario illaturum certò ſibi perſuaderet,acerbiſſimam in ſoliti tributi nouitatem Regiæ vtilitatis nomine prætexens; cùm res ipſa docuiſſet, quan to cum periculo reique publicæ detrimento ex decima promercaliũ pecunia cogeretur hunc exactionis modum conatu Albani improbato abrogauit, memoriamque è medi ſuſtulit.Quippe Rex prouidentiſſimus non ſolùm externis aliorum Principum exempli mouebatur, quibus malè ſemper ceſſit immodica tributorum indictio, ſed longè proui debat domeſticos hoſce motus, quibus ita ſtatus Belgij agitatur & iam nutat vt quam primùm collabatur, niſi ſolido & maturo firmamento fulciatur.

Seditionum cauſas & defectionum, exactioni tributorum multi tribuunt hiſtorici, v de Naxiis aliiſque lib.1.Thucydides. Ob tributum coriarium rebellarunt Friſij Olenni regendis illis impoſito, auctore Tacito, ob præfectorum auaritiam Dalmatæ cũ Baton gentis duce,teſte Dione. Tumultus Antiocheni tributi noui cauſa ſub imperio Theodo ſij meminit Nicephorus lib.12.cap.43.Neq; alia fuit ſeditionis ratio ſub Iuſtiniano Con ſtantinopoli ortæ, qui cùm pecunia ſemper egeret,eam non ſatis honeſtè comparabat gratiáque iis habebat, qui vias argenti colligendi oſtenderent,vt teſtis eſt Zonaras. A pu Venetos quoque cùm exhauſto ærario per diuturni belli onera, noua Patres vectigalia excogitaſſent,orta ſeditione Ducaria Rainerij Principis maieſtas coniectis in eum lapidi bus parum tuta fuit,auctore Sabellico. Excitatæ ſunt & ſimiles in Gallia turbæ ſub Ca rolo ſexto adhuc puero,ſumto à populo Pariſienſi initio, & licentiæ exemplo in totam Galliam peruadente. In pupillari ſimiliter ætate Ricardi II. Britanniæ Regis, ob tribu tum in ſingula vtriuſque ſexus hominum capita,coorta eſt ſeditio,& ſub Henrico VII.al tera,vt prodidit memoriæ Polydorus Virgilius.Nec huius mali expers fuit Hiſpania,cùm multæ ciuitates Carolo V. Cæſare in Germaniam profecto ad imperium capiendum, re bellionem fecerunt,vt Iouius narrat in Adriano ſexto. Variæ apud Flandros & domeſti cæ factiones ſub Ludouico Maleano aliiſque Comitibus,tributorum grauitati ab hiſto ricis aſcribuntur. Meminit Legiſlator Nouel. 24. de motis ob publica tributa ſeditioni bus.Quid autem ea de re ſcribat Claudius Seſellius de Gall.rep. lib. 1. non grauabor hîc ſubiungere.

Primum eſt vt Rex quàm minimum ſubditos tributis, vectigalibus ac pecuniarum exactio nibus grauet, verùm ita ſe cõparet, vt intelligant fortunas & compendia ſua curæ illi eſſe. Ho & Deo eſt gratiſſimum, & ad ipſius ſalutem animíque tranquillitatem pertinet: Non enim ſine maximis illorum diſpendiis grandiorem pecuniam imperare poteſt: atqui nonnunquam eripitur miſeris quo carere omnino non poſſunt, quod illis & liberis & familiæ neceſſarium eſt ad quotidianum victum: in quo ſummum eſt flagitium, neque dubitandum eſt, quin huius iniuriæ magnitudo, & oppreſſorum gemitus vehementer Deum commoueant. Hæc ergo Re ges reſpiciant, ac præterea cogitent alienari hominum voluntates, dum ſuæ cupiditati nullum ſtatuunt modũ, inde turbas facilè & ſeditiones oriri, præſertim ſi quis grauior caſus regnum affligat.

affligat. Accedit quòd vitandæ inopiæ extremæ causa mutare locum illi atque sedes coguntur, quod ad Regis detrimentum & infamiam pertinet. Quocunque enim perueniunt, ibi de iniuriis & indignitatibus rumorem latè spargunt, & redacti ad egestatem agriculturam deserunt, & sibi suisq; mendicando victum parant. Sumtus ergo superfluos atque luxum omnem moderari Rex debet, atque euitare ne fortunis priuatorum calamitatem adferat. Sed ipsa etiam exigendi ratio correctionem requirit: colligitur enim infinita vis pecuniæ, quæ tamen ad Regis & reip. commoditates non impenditur omnis, & quæstores auctoritate ac nomine sui muneris confisi, multa sæpe auarè & intemperanter faciunt, & miserorum hominum laboribus suas facultates amplificant.

Hactenus Sesellius. Quod idem notat Cæsar lib.3. de bello ciuili: *erat plena lictorum & imperiorum prouincia, conferta præfectis atque exactoribus, qui præter imperatas pecunias suo etiam priuato compendio seruiebant.* Eos ego cum aulicis quibusdam adulatoribus trementes hîc audio, qui omnia ad vtilitatẽ referunt, cum summa licet turpitudine coniunctam. Quod vitium vt verbis decoris obuoluant, & tributi odiosum ceteroqui vocabulum periphrasi quadam leniant, præsidia in eo ponunt neruosque reip. cuius corpori paralysim minantur, quoties de tributi remissione agitur. O medicos imperitos, ac symptomatis obnoxios, quæ ex nimia repletione nascuntur! Sed regno per continuas ardentesque ciuilis belli febres, luemque, phagedænã ac sanguinis profluuium exhausto, euacuato, quæ tum conuulsiones, ac neruorum spasmata præsentem corpori mortem non prænunciant, nisi applicatis ex arte remediis reficiatur exinanitio, ac tributorum rigor mitigetur? Etenim sicut corpus delumbe, & eneruatum subsistere haudquaquam potest, ita solum ex neruis compositum est inutile. Simili quoque modo si quod per omnes partes pro cuiusque symmetria distribui debet alimentum, neruorum tantũ nutrimento cedat, vniuersos statim artus exangues fieri oportet. Et nunquid esset informe, monstrosum, expers vitæ corpus reip. cuius sola cõpages ex neruis constaret, aut cuius nutrimentum soli nerui deuorarent, sitim ante omnia vectigalium restinguendo, atque omnẽ succum in tributa conuertendo? Illius Verris more Siciliæ euerriculi, qui plus è prouincia vectigalis auferebat, quàm fructus nati essent, vt non modò granum vllum, sed ne paleæ quidem relinquerentur. Antigoni dictum fertur pecunias rigidè exigentis, cui cùm obijceretur, quòd non fuisset eiusmodi Alexander, rectè, inquit, Asiam enim demetebat ille, ego spicas lego. A prædone dictum est, non à Principe, scis quid mihi opus sit; &, hoc agamus ne quis quidquam habeat. Quod & Caracallæ vitio datur, pecuniam sibi soli esse debere, præterea nemini. Præclarior apud Eutropium vox Constantij, qui diuitias priuatorum fisci commodis præferens dicere fertur solitus; *Melius à priuatis publicas opes haberi, quàm intra vnum claustrum collectas obseruari.* Phrygiæ regem Midam luxu diffluentem, profuso patrimonio à Baccho impetrasse fabulantur poëtæ, vt quidquid attigisset in aurum verteretur, hoc est, vt res omnes tributariæ redderentur, ad suas vnius delicias sustentandas. Sed cùm vrgente fame cibum quoque in aurum mutari animaduerteret, in Pactolo se abluit, vimque auri attrahendi in fluuium deposuit χρυσοῤῥόαν inde dictum: vt nimirum diuitiæ per flumina atque æquora liberè comportentur, neque merciũ affluentia purum putum aurum secum vnà conuehens, cursu per tributa contra fas impedito, arceatur aut sistatur. Accessit & alia auro nimis inhianti Regi ignominia: nam cùm quadruplatoribus, & emissariis suis, qui si quid in soluendis vectigalibus erratum vel cõmissum fraude esset, accusarent & deferrent, studiosius quàm par erat auscultaret & crederet, aures eius perhibentur mutatæ in asininas. Non igitur semper prodest auri appetitus, vti, licet sophisticè, in Euthydemo tractat Plato, nec sequitur vt is felicissimus sit futurus, qui in ventre quidem tria habeat talenta, talentum in animo, staterem verò in vtroque oculo. Scytharum ille mos est, pro viris beatissimis & optimis habere, qui plurimum in craniis aurum habent, ad vasa illorum potoria alludens ex craniis inauratis. Sed quod in mulierũ virtutibus narrat Plutarchus cum Midæ fabula magis conuenit, & cum proposito nostro. Pythes qui Xerxis æuo vixit, repertis auri fodinis, totus erat in opibus

ex iis comparandis,omniq́ue alio opere relicto ciues vniuersos fodere, egerere, ac purgare aurum assiduò & intemperanter cogebat. Oppressis multis, defatigatis omnibus, mulieres ad eius vxorem accesserunt, quas illa primùm supplices cum spe bona dimisit, ac aurifabris accersitis aureos panes, bellaria aurea, quibus maximè delectabatur Pythes, facere imperauit, quæ peregrè reuerso marito apposuit: ipsiq́ue indignabundo; cibum postulasti, atqui rerum aliarum nullam, inquit, præterea copiam nobis reliquisti: omnis enim industria artesq́ue exoleuerunt, dum agrum nemo colit, sed neglecta plantandi & pascendi cura, metalla effodimus nos ipsos ciuesq́ue nostros enecãtes. Idem nobis eueniret, si sublato per nouum tributum commercio fugarentur mercatores, cessarent opifices, quibus ob inopiam rei familiaris breui esset emigrandum.

Nec existimandum est semel pulsam è Belgio negotiationẽ, & ad alias regiones translatam ad nos statim recursuram. Id exemplo pannarij artificij edocemur, per seditionem popularem Louanio delati in Britanniam, vbi illud tam altas radices modò egit, vt de eius ad nos reditu vix sperare quisquam ausit. Exiguum argentei denarij portorium Senatus Anconitanus in singulos ex pilis camelinis pãnos elapsis aliquot annis imposuerat, quod tam graues apud ordinem hominum merces permutantium offensiones excitauit, vt deserto emporio aliò se receperint, nec portorio abrogato oblataque maiori immunitate redierint. Exempla bina huiusmodi recenset Athenæus lib. 3. Dipnos. Riuulus mari vicinus gelidam aquam fundens prope Edepsum emicuit, cuius potus ægros plurimùm recreabat. Sed cùm Antigoni duces res Principis procurantes vectigal bibituros pendere coëgissent, euanuit illa scatebra. In Tagæi cuiusdam gratiam, vt scribit Iul. Pollux lib. 6. cap. 10. vel Tagasi vt apud Stephanum de Vrbib. legitur, in palude quadã Troadis salem condensauerat Neptunus, vnde Tagaseæ salinæ Straboni etiam notæ, è quibus cuiuis auferre salẽ licebat. Verùm vbi Lysimachus tributum illis salariũ imposuit, nihil salis visum est, donec remisso vectigali copiam salinæ rursus præberent. Adhæc etsi nullum leuius est vectigal, quàm quod ex annona salaria percipitur, attamen cùm Liuio & Claudio censoribus premente bello Punico indictum Romæ esset, ad perpetuam familię suæ contumeliam Liuius Salinator fuit appellatus. Conuiciis Minois theatra Atheniensiũ diu perstrepuerunt, quòd eos tributarios reddere voluisset. Ante Aristidem immunis à tributis pensitandis erat Græcia, quæ ab ipso insulis imposita, seruatæ illi Græciæ gloriã eripuerunt.

Illorum infamia prouerbio notatur, qui vel à mortuis tributũ exigunt, vt Romæ solent Libitinarij, vel à statuis farinas. Aliorum memoriam damnarunt historici, quanto res est sordidior, vnde lucrum expresserunt. Nam quid fingi potest fœdius lustrali auro quod exegit Caius, in sacrum ærarium inferri vetuit Alexander, si credimus Lampridio, in quo tamen fuit reprehensum quòd aurum amaret, & vectigalia multa inueniret. Quid Flauij tributo inhumanius, à mendicis extorto, quid putidius vrinario, vel auro quod è fimo equino collegit, si vera est Tzetzæ Chiliadis primæ historia secunda? quod non erit admirandum, cùm nec à foricis locandis abstinuerint. Sed quousque non progreditur dominantium hæc cupiditas? pro vmbra exactum fuisse scribit Plinius lib. 12. pro aëre à Pescennio Nigro Spartianus, qui cùm prouinciales terras suas consitione leuari postularent, ego verò, inquit, etiam aërem vestrum censere vellem. Michaelis Paphlagonis imperio asscribit Cedrenus, quòd non pro solo, sed etiam pro cælo penderetur. Et ne frustra spirent auræ, ventum locant nostri æui homines ad circumagendas pneumaticas molas. Fumarij tributi à Nicephoro Phoca impositi meminit Zonaras. Stuppæ & axungiæ exactio constitutione Alexij Comneni Secundi antiquata est. Nunquam itaque defuerunt prædandi vocabula, sicut in suis Commentariis de bello ciuili lib. 3. memoriæ Iulius Cæsar prodidit: *Interea acerbißimæ imperatæ pecuniæ tota prouincia exigebantur, multa præterea generatim ad auaritiam excogitabantur. In capita singula seruorum ac liberorum tributum imponebatur.* In singulis humani corporis membris à Frontone Daniæ rege idem factum esse apud Saxonem Grammaticum legitur. Pergit Cæsar: *Columnaria, ostiaria, frumentum, remiges, milites, arma, vecturæ imperabantur. cuius modò rei nomen reperiri poterat,*

rat, hoc satis esse ad cogendas pecunias videbatur. Sed ne quis existimet hæc à me propo- tanquam imitanda, hoc solùm animo pecuniæ redigendæ è fortunis subditorum arti- :ia &exempla à me collecta sciat, vt videant nouatores (sic illos voco homines, qui nouis ctigalibus populum onerando, velut à se primùm inuentis gloriantur) has olim ratio- s pecuniæ emungendæ in vsu fuisse, veteribus haud incognitas: tum suffragio Aristote- lib.2. Oecon. quasdam actiones, quibus pecunias nonnulli pepererũt, aut arte aliquid rendo confecerunt, operæpretium colligere, & quoniam in hunc sermonẽ incidimus, on ingratas lectoribus, sed dignas commemoratione duximus. Nec inutilem fore hanc rrationem arbitramur, quædam enim in nostra rep. nos secutos, quædã ad negotia quæ scipimus tractanda quadrare comperimus, quædam moribus nostris nequaquam con- ntanea apertè refellimus: ait ergo Philosophus; Cypselum Corinthium Ioui vouisse si rum potiretur, se Corinthiorum facultates vniuersas ipsi dedicaturum. Censum itaque scribi iussisse; illis autem professis, decimam bonorum abstulisse à singulis: De reliquis cultatibus eos negotiari & rem facere permisisse. Elapso autem anno eandem rem fe- sse. Decem ea ratione annorum spatio euenisse, vt Corinthiorum bona quæ Ioui conse- auerat, omnia ipse haberet. Corinthij verò alia sibi quærerent & pararent.

Lygdamis Naxius ciuibus quibusdam in exsilium actis, cùm illorum facultates nemo llet emere nisi vili pretio, eas ipsas exsulibus vẽdidit tradiditq;. Donaria etiam diis con- :rata quæ in officinis imperfecta iacebant, exsulibus iisdem aliisque vendebat nomen nptoris inscribi permittens.

Byzantij in penuria pecuniæ publicos lucos vendiderunt, fructiferos quidem ad cer- m tempus, fructuum non feraces perpetuò possidendos. Eos etiam qui ad publica so- litia & ad sacra gentilitia pertinebãt, & qui in agris priuatis erant siti. Magno enim eos i homines emebant, qui reliquam agri partem possidebant. Sodalitiis autem alia loca ıblica circum gymnasium, aut forum, aut portum, & circa rerum venalium forum, sa- ıas item maritimas & salis mercimonium, quæstus etiam ex arte præstigiatoria atque ticiniis, & ex pharmacopolis, aliisque rebus huiusmodi vendebant; & tertiã lucri par- m pensitare iubebant. Vnam tantùm mensam pecuniæ permutandæ etiã elocarunt. eque alio numismate, neque alteri vendere, nec ab altero quicquam emere omnino li- bat. Quod siquis fecisset, pecunia ea multabatur. Cùm lex esset apud illos, ne pro ciue ıberetur qui non ex vtroque parente ciue natus esset, pecuniis indigentes scitum pro- ulgarunt, vt is qui altero tantùm parente ciue natus esset, si triginta minas persoluisset, uitatis ius haberet. In annonæ caritate, cùm etiã pecuniæ inopia laborarent, subduxe- nt è mari nauigia. Quod temporis progressu ægrè ferentes mercatores, vsuras illis de- ımas persoluerunt. Ab illis autem qui res aliquas emebant, vltra earum pretium deci- as illas exigebant. Cùm verò ex incolis quidam pecunias fœnori dedissent prædiis pi- ıori oppositis, neque esset vnde ipsis solueretur, decreto sanxerunt, vt qui tertiam æris eni partem tributi nomine conferret, prædia illa tanquam propria retineret.

Hippias Atheniensis podia & Mœniana in publicas vias proiecta, & scalarum gradus, stibula & ianuas extrorsum aperientes eodem modo vendidit, quo huius vrbis mori- ıs census iis imponitur. Emebant autem illa prædiorum domini, multæque pecuniæ colligebantur. Numisma verò Atheniensibus vsitatum, adulterinum esse declarauit, precio constituto, imperauit ad se omnem pecuniam deportari. Cumque conueni- nt qui alio charactere argentum vellent cudere, eandem pecuniam elocauit. Quicun- ıe adhæc triremibus imperare aut tribubus iubebantur, aut sumtus in ludos aut in si- ile munus publicum præbere mandabantur, mediocri summa illis constituta edixit, vt ıi illam soluere voluisset, inter eos qui hoc munere perfuncti essent, referretur. Mi- ruæ prætereà sacerdotissæ, quæ in arce colitur, pro singulis funeribus chœnicem aut nodium hordei præcepit afferri, ac tritici totidem, & obulum vnum; & ab iis tantun- m qui prole aucti essent.

Athenienses qui Potideam inhabitabant, pecunia ad bellum gerendum indigentes, es omnes iusserunt bonorum censum profiteri, non quidem in sua tribu singulos, sed

vt in vnoquoque loco singula possiderent, vt pauperes etiam referri in censum possen
Qui verò nullam possessionem haberet, eius capitis fieret ęstimatio. Hoc igitur tributu
quod exigebatur, à singulis integrum conferebatur.

Antissæus ciuitate pressa pecuniæ inopia, cùm morem haberent, Dionysia celebra
cum magno splendore, in quibus ingentes sumtus faciebant totius anni apparatu, & v
ctimis exquisitis: Instante hoc festo persuasit eis, votum Baccho nuncupare, se proxim
anno duplicata reddituros, & quæ parata erant, vniuersa venderent. Hoc modo pecuni
in præsentem vsum non modicæ sunt collectæ.

Lampsaceni plurimas triremes exspectantes, cùm farinæ medimnus quatuor drachm
venderetur, statuerunt, vt qui venalem haberent, sex drachmis venderent. Ad olei ver
congium qui quatuor drachmis vænibat, tres obolos addiderunt. Idem de vino aliisque
mercibus fecerunt. Priuati hoc modo vetus pretium accipiebant, quod autem superer
ciuitati cedebat, quæ sic pecuniæ sibi copiam comparauit.

Heracleotę cùm in expeditionem contra tyrannos in Bosporo quadraginta naues mi
terent, nec pecunia abundarent, à mercatoribus frumentum, vinum, oleum, & quicqui
in foro venaliũ erat coëmerunt. Tempore verò constituto quo pretium solueretur, cùr
non esset opportunum mercatoribus heminatim venditare, sed merces vniuersas vt one
ratæ erant distrahere, ipsis cùm esset commodum soluentibus, nõ stipendia deuehebar
sed merces venales in nauibus onerariis, & vnum singulis quęstorem præficiebant. Cùn
iam in hosticum peruenissent, milites ab illis omnia emerunt, argentumque collectum
rursus in stipendium duces militares ipsis dederunt. Atque ita accidit, vt idem sempe
argentum daretur, donec domum reuerterẽtur. Sed non vacat omnino locus ille de men
di alicuius suspicione.

Lacedæmonij petentibus Samiis ad patriam recuperandam pecunias, indixerunt tan
dominis quàm familiæ & iumentis vnius diei ieiunium, quantum autem vnusquisque
non ieiunaretur insumeret, tantum Samiis tribueret.

Carthaginienses militibus exteris frequenti apud illos multitudine crescentibus, sti
pendia illis debita persoluere nequiuerunt. Per præconem itaque denunciatum est, si cu
ius esset clarigationis aut represaliarum, vt loquuntur Iurisconsulti, aduersus vrbem ali
quam, aut hominem priuatum, si vellet eo vti, vt profiteretur. Permultis autem profiten
tibus, naues in mari velificantes comprehendebant, probabilem aliquam causam præte
xentes, & tempus præstituerunt, quo eius rei causam dicturos se assererent. Ingenti igitu
pecunia comparata, exauctorarunt milites, & de comprehensione disceptarunt: iniuste
que comprehensis, de suis vectigalibus ciuitas persoluebat.

Cyziceni, orta inter illos seditione, ac plebe superiore, captis opulẽtioribus, cùm stipen
dia deberent militibus, edictum promulgarunt, ne capti necarentur, sed collatis pecu
niis exsularent.

Chij cùm legem haberent de ære alieno publicè describendo, pecunia indigentes de
cretum tulerunt, vt debitores ciuitati pecuniam debitam mutuarent, vsuras verò credito
ribus ex vectigalibus ciuitas solueret, donec & sortem suppeditasset.

Mausolus Cariæ tyrannus, petente per legatos Rege Persarum, vt penderet tributa,
conuocatis ditissimis suæ regionis, indicauit eis Regẽ petere tributa, se verò pecuniis no
valdè abundare. Ibi tum subornati quidam se collaturos statim promiserunt, summam
que singuli indicarunt. Quo facto opulentiores partim pudore, partim metu, multò plu
ra sunt polliciti, & contulerunt. Rursus indigens pecunia, aduocata Mylassensium con
cione, dixit eam ciuitatem regni metropolim, muris cinctam non esse, Regem autem Per
sarum exercitum aduersus illum ducere. Mylassensibus ergo præcepit pecuniam quan
posset quisque maximam conferret, affirmans iis quæ quisque nunc conferret, cetera
fortunas suas seruaturum. Maximis autem copiis collatis, pecunias quidem ipse retinuit
sed deum illo tempore muros ciuitatis exstrui velle negauit.

Condalus Mausoli præfectus siquando iter per ditionem facienti, donum illi aliqui
attulisset aut ouis aut vituli, iubebat descripto donatoris nomine & die, domum secun
nutriendun

ıtriendum abducere, dum reuerteretur. Vbi verò tempus sufficiens videbatur, petebat ıod ille aluerat, & fructum subductis rationibus quem perceperat. Arborum præterea ninentium aut procidentium in regias vias fructus vendebat. Si quis militum mortem biisset, copiam extra portas funus efferendi drachmâ vendebat. Atque hinc simul & peniam comparabat, & non fallebant eum duces militares, quo tempore aliquis militum oreretur Lycios animaduertens comæ nutriendæ studio teneri, allatas finxit à Rege litras, quibus capillos mittere iuberentur, vt comas ex iis suppositities faceret, quas capro-s aut antias vocant. Mandatum itaque à Mausolo sibi esse, vt illi tonderentur. Proisit tamen si certam summam in capita singula vellent conferre, se capillos è Græcia erri curaturum, qui Regi mitterentur. At illi libenter quod poscebat præbuerunt, colctaque est ab ingenti multitudine pecunia copiosa.

Aristoteles Rhodius Phocensibus imperans in pecuniæ inopia, cùm duas factiones in- Phocenses esse cerneret, alteram factionem clam alloquitur, pecuniam ab altera sibi ri indicans, vt rem ad ipsos inclinaret, se verò ab ipsis accipere malle, & ciuitatis admitrationem ipsis concedere. Quibus intellectis, statim illi qui aderant, pecuniam quann indicarat contulerunt. Tum alteri factioni quid ab altera accepisset, ostendit. Nec norem summam illi numerauerunt. Atque ita accepta ab vtrisque pecunia in gratiam dire eos fecit. Cùm inter ciues animaduerteret multas lites esse, magnasque inter ipsob diffidia iniurias, iudicio constituto edixit, si qui lege non egissent intra tempus æstitutum, non vlterius iudicium de prioribus controuersiis ipsis datum iri. Quamırimis itaque actionem instituentibus, & accusationes mulctasque ad se referens, & ab isque per alterum accipiens, vim magnam pecuniarum corrasit.

Clazomanij in annonæ penuria argentique defectu edixerunt, vt si qui priuati oleum berent, mutuum darent reip. ad vsuram; est enim ea regio olei valdè ferax. Multis er- mutuantibus, conductis nauigiis ad emporia miserunt, vnde frumentum ipsis aduebatur, olei pretio pignoris vice dato. Cùm deberent militibus viginti talenta, nec solndo essent, singulis annis quatuor talentorum fœnus ducibus pendebant. Cùm aun eo pacto de sorte nihil decederet, sed irritos sumtus facerent, numum ferreum persserunt ad argentei rationem pro viginti talentis. Hanc deinde pecuniam inter opultiores pro rata distribuerunt, & tantundem ab iis argenti receperunt. Habebant igi- priuati quod in vsus quotidianos insumerent, & ære alieno liberata fuit ciuitas. Dele ex vectigalibus vsuras ipsis persoluebant, & singulis pro rata distribuentes, numos reos ad se receperunt.

Selybriani inopia pecuniæ laborantes, cùm statutum ibi esset, de frumento famis temre non exportando, veterisque frumenti copiam haberent, edixerunt, vt priuati fruentum pro certo pretio reip. darent, seruato vnicuique vnius anni victu. Postea exrtandi facultatem dederunt pretio constituto quod æquum videbatur.

Abydeni agris per seditionem incultis iacentibus, nihil erogantibus in agrorum cultram propter æs alienum incolis, sanxerunt vt qui pecuniam agricolis mutuam daret, opus rure faciendum, primos fructus perciperet, quod reliquum esset, alij.

Ephesij pecuniis egentes legem tulerunt, ne mulieres aurum gestarent, quicquid aun tunc temporis auri haberent, ciuitati mutuarent. Permiserunt etiam pecunię summâ nstitutâ, templi columnis nomen suum inscribere qui pecuniam numerasset, non ses ac si eas ipse dedicasset.

Dionysius Syracusanus pecunias accumulare cupiens, concione aduocata, Cerem sibi visam dixit, eamque misisse vt mundus muliebris in fanum eius deferretur: se idem de mulierum suarum mundo hoc fecisse. Postulare se igitur vt alij idem faınt, ne dea irascatur. Qui id non fecisset, eum sacrilegij reum pronunciauit. Omnis verò quæ habebant afferentibus, tam deæ quàm ipsius respectu, facta re diuina, vnirsum mundum abstulit, tanquam ab ipsa dea commodatum. Vbi autem temporis ogressu ornatum mulieres iterum ferrent, edixit vt quæ aurum vellet gestare, res quasm certas atque definitas in templo dedicaret. Ædificaturus triremes sciebat pecunia sibi opus

ſibi opus fore. Concione itaque aduocata, vrbem quandam ſibi proditam iri dixit, ea que ob rem ſe pecuniâ indigere. Popoſcitque vt ciues ſtaterem ſinguli conferrent. Ha illi pecuniam contulerunt. Tum duorum vel trium dierum ſpatio interiecto, qu res illum fruſtrata eſſet, ciuibus collaudatis reſtituit cuique quod contulerat. Quo ſ cto voluntates ſibi rurſus conciliauit. Poſtea ſimili ſpe, ſe nimirum recepturos, iter contulerunt. Sed Dionyſius quod tunc accepit ad nauium fabricam retinuit. Cùm v rò argento minimè abundaret, ſtanneum numum percuſſit, concioneque aduocata lo ga oratione in defenſionem eius numi vſus eſt. Syracuſij autem quamuis inuiti eum ſ to ſuo approbarunt, & ſibi quiſque perſuaſit, ſe argenteum numiſma non ſtanneum h bere. Rurſus in pecuniæ inopia à ciuibus poſtulauit vt contribuerent. Illis ſe habere n gantibus, ſupellectilem ſuam protulit, vænumque, tanquam præ inopia hoc faceret, e poſuit. Ementibus Syracuſiis, quod quiſque emerat deſcripſit. Pretio perſoluto vnun quemque quam emerat ſupellectilem referre ad ſe iuſſit. Ciuibus ob frequentia trib ta à pecore alēdo deſiſtētibus, ſatis ſibi iam collatum affirmauit in præſentē vſum, qui v rò poſthac pecus ſibi pararēt, immunes eos fore. Cùm plurimi multas pecudes ſpe imm nitatis ſtatim compararent, vbi opportunū eſſe iudicauit, æſtimari iuſſit, & tributum i poſuit. Tum ciues ſe deceptos eſſe indignè ferentes, pecudes iugularunt & vendiderun Cùm autem adhæc Dionyſius edicto definiuiſſet, pecudum indies mactandarum num rum, ſacris offerebant occidenda. Ille tunc vetuit femellam pecudem mactari. Cùm d nuò pecuniis indigeret, deſcribi apud ſe pecunias iuſſit familiarum parentibus orba rum. Deſcriptis vniuerſis, pecuniis iis vſus fuit, dum ad ætatem legitimam peruenire Rhegio capto, concione aduocata dixit, ſe iure eam vrbem poſſe diripere, ſed ſi recipi expenſas in bellum factas, & tres pro ſingulis capitibus minas, prædationem remitt re. Tum Rhegini quicquid occultauerant palàm protulerunt. Et cùm tenuiores ab op lentioribus exteriſque pecuniam mutuam ſumſiſſent, pecuniam illam perſoluerun At Dionyſius hac accepta, corpora nihilominus ſub corona vendidit, omnemque ſup lectilem, quæ occultata fuerat, detectam abſtulit. Mutuò ſumſerat à ciuibus pecunia quam redderet, cumque illi repeterent, adferri argentum ad ſe iuſſit, quantum quiſq poſſideret, propoſitâ mortis pœnâ, niſi facerent. Argēto allato numum percuſſit, eiuſm di valoris vt drachma vna duabus æſtimaretur, hoc modo quod antea debebat perſolui Cùm centū nauibus in Tyrrheniam nauigaret, abſtulit è Leucotheæ fano auri & arge ti plurimum, aliaq; ornamenta non pauca. Cùm & nautas habere multa ſciret, edixit p præconem, vt dimidium eorum quæ quiſque haberet ad ſe adferret, alterum dimidiū r tineret qui illud abſtuliſſet. Qui nō retuliſſet, ei mortis pœnam propoſuit. Nautæ arbitr ti ſi dimidium retuliſſent, tutò ſe retenturos eſſe reliquum, illud retulerunt. At Dionyſi his acceptis, rurſus dimidium referre eos iuſſit. Fana etiam obiens ſicubi menſam aurea vel argenteam deprehenderet, Boni euentus infundi nomen iubens, auferri eam præc pit. Quotquot ſimulacra extenſa manu pateram porrigebant, accipio, dicens, adimi ea iuſſit. Pallia etiam aurea & coronas ſimulacris detrahebat, dicebatq. ſe illis leuiora & od ratiora dare velle. Lineum illis deinde pallium & coronas violaceas circumdabat.

Mendæi fructibus quos ex portorijs aliiſque vectigalibus colligebant, ad ſuæ ciuita adminiſtrationē vtebantur. Sed quod ex ſolo & ędificiis percipitur, id non exigebant, ſe nomina tantùm occupantiū deſcribebant: qui quoties ciuitas pecuniis indigebat, qua tum deberetur perſoluebant. Lucrum igitur capiebant ex tempore pręterito, pecuniis v ſine fœnore. Bellum cum Olynthiis gerentes, cùm pecuniis indigerēt, & mancipiis abu darent, ſanxerunt, vt duo tantum quiſque retineret, marem & fæminam, reliqua vend ret, vt pecuniam haberent priuati quam ciuitati mutuam darent.

Calliſtratus cùm portorium in Macedonia viginti talentis plerunque redimeretur, e fecit vti duplicaretur. Nam cùm animaduerteret illud ſemper redimi ab opulentioribu quòd Talantinos oporteret pro viginti illis talentis fideiuſſores dari, per præconem ed xit, fieri poteſtatem cuique redimendi, & fideiuſſores dandi pro tertia tantùm parte, & pro ſumma quantamcunque quiſque poſſet impetrandi.

Timothe

Timotheus Atheniensis bellum gerens cum Olynthiis, in argenti inopia ęreũ numum cussit, & militibus distribuit. Quibus ægrè id ferentibus, ostẽdit mercatores & res veles in foro habentes, eo ipso numo ipsis omnia vendituros. Prædixit autem mercatoris, se pro numo æreo quem quis accepisset, res in illa regione venales, prædasque coëmos. Et siquid æreorum numorum superesset, id ipsi referrent, argẽtum pro eo acceptu-
Ad Corcyram autem bellum gerens, & inopia laborans, militibusq; stipendia petentis & imperium recusantibus, & se ad hostes transituros minantibus, concione aduocapecuniam per tempestates non potuisse ad se deferri dixit. Tanta autẽ copia abundare sseruit, vt trium mensium annonam quam iam admensus erat, gratis eis præberet. Illi tem rati nequaquam Timotheum tantam pecuniam proiecturũ, nisi reuera argentum pectaret, de stipendiis acquieuerunt, donec ille susceptã expeditionem, vt voluit, absol-. Cùm Samum oppugnaret, fructus & quicquid in agris erat, ipsis Samiis vendidit, vncopia pecuniæ ad stipendia militaria suppetebat. Cùm multis aduentantibus necessarum penuria in castris esse cœpit, edicto vetuit ne quis frumenti farinam venderet, nec nsuram medimno minorem, nec humida minori vænirent mensura, quàm metretâ. nturiones ergo & ordinum duces cumulatiùs omnia coëmentes militibus distribuent. Aduentantes verò suum sibi victum ipsi apportabant, discedentes siquid erat reliium diuendebant, vt milites annonæ copia abundarent.

Didales Persa, qui Datames est Polyæno Strateg. lib. 7. victum quotidianum ex hostimilitibus suppeditare poterat, sed pecuniam quam daret non habebat: Cùm iam dies itionis cederet, tale quiddam comminiscitur. Conuocatis in cõcionem militibus, non esse pecunias sibi dixit, sed habere se quodam loco, quem etiam indicauit, motisque cas eò perrexit. Deinde cùm loco illi propinquaret, ad eundem processit, & quicquid genti cælati in fanis ibi erat abstulit. Tum mulis onustis non secus ac si argentũ ferrent, n vasa illa eminerẽt, iter facere instituit. Videntes hoc milites, & quicquid à mulis poretur, argentum esse existimantes, bono animo fuerunt, tanquam stipendium acceptu-
At ille Amisum perueniri, ibiq; argentum signari oportere dixit. Erat autem via Amin vsque compluriũ dierum, & difficilis propter frigus. Toto verò illo tempore exerci opera vsus est, cùm nihil nisi victum præberet. Idem opifices in castris penes se habet & caupones, & qui aliquid permutant, nec alicui licebat horum quidquam exercere.

Chabrias Atheniensis cùm Taos rex Ægypti educeret exercitũ, & pecunia deficeretur, isit, vt demonstraret vtriusque sexus sacerdotibus, sibi propter belli sumtus numerum orum diminuere necesse esse. His illi auditis, & rem sacram penes se esse cùm quisque peteret, suas singuli pecunias Regi attulerunt. Quas cùm ab omnibus accepisset, suasit iabrias regi, vt mandaret, sacerdotes quos sumtus in sacra & in ipsum regem antè fecist, eorũ deinceps partem decimam impenderent, reliquũ sibi mutuò darent, donec beln contra Persarum regem conquiesceret. In singulas familias certã pecuniæ summam buti nomine imperari iussit, in singula item capita. De frumento quod væniret, vt exietur vltra pretium tam ab emtore quàm à venditore, de singulis artabis obolus. De nagiis & officinis aliisq; locis vbi quæstus exercetur, decima quæstus penderetur. Copias egione abducturo Regi suasit, vt iuberet quod quisque argenti vel auri non signati beret, id ad se deferret. Plurimis itaque ferentibus suasit vt rex eo vteretur. Qui mutuò dissent, hos nauarchis commendaret, qui ex vectigalibus ipsis soluerẽt. Idem Chabrias ictis ad centum & viginti naues classiariis, cùm non opus esset pluribus quàm sexaginussit vt reliqui, iis qui in sexaginta nauibus erant, bimestre stipendium soluerent, aut igare ipsos. At hi cupientes apud sua manere, dederunt quod imperauerat.

phicrates Atheniensis cogente copias Cotye, vt ei pecunia suppeteret, effecit hoc mosuasit vt imperaret omnibus ditionis suæ subditis, vt singuli partem agri triũ medimum regi cõsererent. Hoc facto magna frumenti collecta fuit copia: quã in illa loca vbi agebantur exportatã, abundans pecunia est confecta.

Cotys rex Thraciæ mutuam petebat à Perinthiis pecuniam ad contrahendos milites. n Perinthij dare recusabant. Petiit igitur viros aliquot dari ex eorum ciuibus, qui cer-

P tis locis

tis locis pręsidio essent, vt militibus ea tūc custodientibus, alibi vti posset. Id Perinthij c
fecerunt, rati illa loca in potestate sua fore. At Cotys eos qui ad se missi erant captos de
nuit, iussitque ad se mitti petitam mutuò pecuniam, & ita recipere suos ciues.

Mentor filius comprehenso Hermia, occupatis etiam iis locis quę ille tenuerat, proc
ratores ab Hermia constitutos nō remouit. Omnibus igitur iam securis, & siquid absco
derant, aut apud amicos deposuerant, id rursum penes se habentibus, & ipsos comp
hendit, & quicquid habebant abstulit vniuersum.

Memno Rhodius Lampsaco potitus & pecuniæ indigus, ingentem pecuniæ su
mam præscripsit ditissimis exsoluendam, eamq; recepturos ipsos affirmauit ex tributo
aliis ciuibus pendēdo. Cùm etiam ceteri contribuissent, illam quoque summam mutu
ri sibi ad tempus iussit, idque præfiniuit, quo pecuniam restitueret. Rursus egens pecu
conferre eos iussit, & ex vectigalibus quod dedissent recipere. Illi igitur cōtulerunt vt
te quamprimùm quę dederant recepturi. Aderat verò tempus quo vectigalia perciper
tur, at ille pecunia se tunc etiam indigere dixit, se illis postmodum cū vsuris redditu
Quos habebat in exercitu, iis annonam & stipendium sex in anno dierum detraxit; po
citus iis diebus ipsos nec vigilias nec itinera obituros, neque quicquam insumturos d
bus illis exemtis. Superiore etiam tempore cùm annonam militibus distribueret secun
post nouilunium die, primo quidem mense præteriit dies tres, sequenti verò quinque,
que modo processit donec ad triginta perueniret.

Charidemus Orita locis quibusdam Æolidis occupatis, & Artabazo contra ipsum d
cente exercitum, pecuniâ destitutus militibus danda; primùm quidē ei nonnihil con
rebant, posteà se habere negabant. Ex opido quodam quod opulētissimum existimab
incolas iussit, si numorum quid haberent, aut pretiosæ supellectilis in aliud opidum ab
gare, & comitatum se daturū spondebat, sicut etiam manifestò faciebat. Illis fidē habe
tibus, haud procul extra vrbem eductos inquisiuit siquid haberent, & tantum abstu
quanto indigebat, reductis illis in idem opidum. Et in opidis sibi subditis per præcone
edixit, nequis arma in domo haberet, qui contra faceret, ei certa pecunię summa erat p
soluenda. Negligebat autem ipse, curamq; non habebat. At homines præconium tem
factum rati, quæ habebant arma domi retinuerunt. Tum Charidemus domibus ex i
prouiso excussis, ab iis, apud quos armorū aliquid reperisset, mulctā constitutam exeg

Philoxenus quidam Macedo satrapa in Caria, inopia laborans pecuniaria, Dionysia
esse acturū dixit, & choragos descripsit Cariæ ditissimos, imperatis iis quæ ad apparatu
erant necessaria. At grauari eos cernens, subornauit quosdam qui sciscitarētur, quantu
dare vellent, vt muneris vacationem haberent. Illi verò plus etiam quàm impensuri vi
bantur, promiserunt se daturos, ne interpellarentur, & à suis negotiis abducerentur. I
acceptis quæ illi dabant, alios descripsit, donec etiam ab his quæ voluit accepit. Sic ip
singulis aliquid accedebat.

Cleomenes Alexandrinus satrapes in Ægypto, cùm aliis in locis fames esset magna,
Ægypto autem mediocris, præclusit exportandi frumenti licentiam. At prouinciis pr
fecti se tributa posse pendere negabant, si non liceret frumentum exportare. Tum ille e
portationem concessit, sed magnum vectigal frumento imposuit. Ita euenit vt cùm fr
menti exportaretur parum, magnum vectigal perciperetur, & eriperetur præfectis qu
prætenderent. Cùm quodam tempore eam præfecturam nauigio transiret, in qua croc
dilus pro deo colitur, correptus fuit ex pueris eius à crocodilo vnus. Tum vocatis sacerd
tibus, se qui iniuria prior erat affectus, crocodilos vlcisci velle dixit, & vt caperentur pr
cepit. Sacerdotes verò ne deus illorum despiceretur, aurum quātum potuerunt collige
ei tradiderunt, atque ita abstinuit. Mandatum illi dederat Alexander, vt vrbem conder
prope Pharum, vtq; eò transferret forum venalium, quod Canopi prius erat. Canopu
itaque nauigauit ad Sacerdotes, & bona ibidem possidentes, dixitque se venisse, vt eos a
traduceret. Ibi tum Sacerdotes & incolæ collatas pecunias ipsi dederunt, vt forum ip
relinqueret. Quibus acceptis recessit. Rebus omnibus postea ad ædificandum compa
tis, nauigauit rursus Canopum pecuniasque eos poposcit modum excedentes, nam h
iam

ım sua interesse vt ibi sit forum,& non illic. Cumque se tantum persoluere non posse af-
rmarent,habitationem mutare eos fecit. Ablegato quodam ad rem quandam emẽdam,
ùm merces vilis pretij cum cõparasse sciret,&pretij maioris expẽsum ferre, familiaribus
ius dixit se intellexisse quòd ipsorum amicus merces emisset magno supra modũ pretio,
verò non approbaturum: eiusq; stultitiam ira simulata insectatus est. Quibus illi audi-
s,non debere ipsum aiebant fidem iis adhibere,qui contra absentem dicerent,donec re-
ersus rationem ipsi redderet. Qui postquam redierat,retulerunt ei quæ à Cleomene au-
ierant. At ille amicis suis & Cleomeni ostentare se volens, verum pretium indicauit quo
ıerat mercatus. Cùm in ea regione frumentum decem drachmis væniret, accersitis ope-
ıriis interrogauit eos,quanti vellent agrum ipsi colere;qui cùm minoris dixissent, quàm
eteris mercatoribus, ille sibi iussit frumentum dari sicut aliis vendebant,sed pretium im-
osuit triginta duas drachmas,& sic vendebat. Conuocatis Sacerdotibus,valdè immode-
ıtos in sacrificia sumtus in illa regione fieri declarauit,itaque & fanorum &Sacerdotum
umerum imminuendum esse. Sacerdotes & priuatas &publicas ei sacras pecunias dede-
ınt,reuera existimãtes facturum eum esse, vt suum cuique in illa regione fanum saluum
ıaneret,vnà cum sacerdotio.

Antimenes Rhodius dimidia viarum curatione illi delata circum Babylonem ab Ale-
ındro,pecuniam cõfecit hoc modo: antiqua apud Babylonios lege,decima pendebatur
e iis rebus quæ importabantur. Nemine eam obseruante, tempus notauit quo omnium
traparum aduentus exspectabatur,militum quoque & plurimorum legatorũ,præterea
tificum accersitos alios adducentium, & eorum qui nomine priuato peregrinabantur,
10 tempore munera multa solent afferri. Decimam ergo exegit ex lege lata. Inopiâ ite-
ım pressus,mancipia quæ in castris erant describi à volentibus iussit, quanti illa æstima-
nt. De singulis enim octo drachmas annuas exsolui debere. Si verò mancipium aliquod
ıfugisset,pretium illis restitutum iri promisit. Multorum mancipiorum nominibus de-
riptis,non parum argenti fuit conflatum. Si aliquod aufugisset, iussit satrapam loci,in
10 erat exercitus,reducendum curare,vel pretium domino solui. Idem Antimenes cel-
s granarias prope vias regias compleri iubebat à satrapis,iuxta legem regionis. Cùm au-
m exercitus inopia laboraret,aut alia sine rege multitudo,misso ad se aliquo, quæ in cel-
erant condita,vendidit.

Ophellas Olynthius constituto procuratore præfecturæ Arthriditæ, cùm eius præfe-
uræ subditi ipsum accederent, & multò plura se tributuros pollicerentur, peterentq; vt
rocuratorem constitutũ remoueret, interrogauit eos,an quæ promitterent, præstare pos-
nt. Qui cùm se posse affirmarent, procuratorem in loco reliquit, tributa quæ ipsimet
stimauerant, exigi iussit. Non igitur honorem ei detraxit quem ipse constituerat, neque
is maiora onera imposuit, quàm ipsi constituissent, multiplicem autem ipse pecuniam
cepit.

Pythocles Atheniensis consilium dedit Atheniensibus, vt plumbum Tyrium resp. ad
à priuatis reciperet,eo pretio quo vænibat,duarum nimirum drachmarum: ciuitas de-
de constituto pretio sex drachmarum,illud venderet.

Stabelbius Mysorum Rex cùm deberet militibus stipendium,ducibus conuocatis,pri-
ıtorum hominum opera se non indigere dixit; quoties verò militibus indigebat, datâ
iique ductorum pecuniâ, ad milites externos cogendos mittebat. Ea autem stipendia
ıæ militibus soluere deberet, se ipsis ductoribus dare malle dicebat. Iussit igitur suos
ıumquemque dimittere,ita vt manipulatim è regione exeant. Duces verò ea ex re quę-
ım facere sperantes milites dimiserunt,vt ille præceperat. Modico tempore interposi-
,cõgregatis ipsis,neque tibicinis absque choro, neque ductoris absque militibus vsum
se dixit,eosque è regione excedere iussit. Hucusque Aristoteles. Sed ne hisce immo-
mur, quemadmodum non est arctius firmandi principatus vinculum, quàm amor
bditorum & reuerentia, ita nulla re facilius quàm insolitis imperatis & exactionibus
puli odium in Principes & contemtus prouocatur. Dionysius pecunias à Syracusanis
igere,ac iterum & tertio extorquere non destitit,nisi cùm se rideri &dicteriis proscindi

in foro intellexit:nunc enim,inquit, nihil habent quando nos contemnunt. Vespasian Cæsaris apud Alexandrinos ob exiguum tributum sex oboloru̅ viritim exactorum, ade imminuta fuit auctoritas, vt eum coram Tito huiusmodi co̅uicio publicè perstrinxerin Ignoscimus Vespasiano quia nescit imperare. Salsum refert Cedrenus scomma Nicephe ro dictum, ab homine priuato Imperatori Orientis. Progressus enim ad exercitatione militarem Cæsar,& intuitus canitiem viri cuiusdam, qui dare nome̅ militiæ postulaba cùm eundem rogasset, ecquid homo canus in militiam legi peteret, aptè is respondit, multò nunc validiorem esse, quàm adolescens fuerat; & qui hoc veru̅ esset percunctan Imperatore, eò, inquit, quòd empto olim vnius aurei frumento duos asinos onerabam, autem imperante quantum emitur duobus aureis frumenti haud grauatè humeris gest

Nec vacat periculo exactionis odium, sin minus Principibus, at eorum certè impulso ribus & suasoribus. Lydorum Rex Achæus ob intolerabilem tributoru̅ auaritiam à su interemtus est, Ouidio teste in Ibin. Theodoricus Rex Francorum quòd populum tribu tis premeret de regno deiectus est. Philistus è Dionysij familiaribus à plebe Syracusa detractus ex arce & trucidatus est. Ioannes quidam Byzantius sub Michaële Paphlago Nicopolim missus ad tributum exigendum, sibi ipse exitium & deficiendi causam Nic politanis præbuit, à quibus in frusta dissectum commemorat Cedrenus. Et ῥινοκολούστη Her culi inditum fuit nomen, vt narrant Thebani, quòd caduceatoribus qui ab Orchomeni ad poscendum tributum missi fuerant, ad contumelia̅ nares præcidisset, Pausania aucto in Bœoticis. Proclerem Theodeberti Francorum Regis sectorem, quòd Regem ad tribu ta imperanda impulisset, à plebe Treuerensi lapidibus obrutum refert lib. 6. de rep. Bod nus, exemplo Adurami quem tributis præfectum & à Roboamo Rege missum lapidau omnis Israël & mortuus est, vt sacræ asserunt litteræ. Georgium Preschonem Henri Suecorum Regis assentatorem populus in palatium facta irruptione, omnibus tormento rum generibus cruciauit, quòd Regem quem solio plebs ipsa deturbarat, ad rapinas inu taret. His casibus miserandis nouorum tributorum auctores admonentur, quòd malu consilium sit consultori pessimum. Memorabile fuit Locrensium institutum ad dete rendos ab incœpto nouatores, cuius in eandem de qua nunc agimus sententiam, Demo sthenes meminit in oratione co̅tra Timocratem, qua cauebatur ne quis nouam legem a populum ferret, nisi priùs inserto in laqueu̅ collo eam palàm exponeret; vt si populo pla ceret, eidem pareret, sin minus, confestim strangularetur legislator. Nec exiguam Princ pes apud subditos suos gratiam inirent, si in perditos quosdam homines, qui cùm sua de coxerunt vel rationes conturbarunt, ad noua tributa suggerenda prosiliunt, pœnis an maduerterent, vel cum indignatione à se eos reiicerent. Huiusmodi siquidem hominu genus est, qui cum Flacci Damasippo:

Postquàm omnis res sua Ianum
Ad medium fracta est, aliena negotia curant
Excussi propriis.

Vel cum Plautino Parasito:

Curiosi hic sunt complures mali,
Alienas res qui curant studio maximo,
Quibus ipsis nulla res est quàm procurent sua.

Sed tales in intimis aulæ penetralibus admitti & versari quotidie conspicimus cu̅ infa mia nostri æui, quasi verò sint Principum rationibus consulturi, qui cùm propria abligu rierint bona, fidem fallunt creditoribus, aut facto naufragio lucule̅ti patrimonij, eam pr inopia non liberant. Porrò nihil æquè è periculo reip. est, quàm cùm tales consultore in ea te̅pora incidunt, quæ ab importuna tributoru̅ nouitate quàm maximè aliena sun Ad noui Principatus auspicia me co̅uerto, in quibus præcipua haberi debet cautio, atqu vna est prouisio, vt concilientur hominum animi. At qui aliter sentiunt, & auctores sun Principibus cùm accedunt ad imperium, vt à nouis vectigalibus indicendis ordiantu vel augendis veteribus; nec referre putant, in primo hoc ingressu an beneuolas inuenian subditorum mentes, an abalienatas, & auersos plebis vultus: illi vel regnandi imperitian profitentu

ofitentur, aut vtuntur consilio ab hostibus submisso, Principum gloriæ æmulis. Regni quidem firmandi optimum est auspicium tributorum laxamētum. Smerdim Magum ribit Herodotus, singulis quibus imperabat nationibus tributorum immunitatē, & vacationem militiæ in trienniū tribuisse. Pauli Æmilij triumphum quem de tota Macedoia & Perse victo egit, illustriorem reddidit parta populo Romano tributorum immunis, vsque ad Hirtij & Pansæ consulatum, centum & viginti quinque annorum interual-: quam laudem ei tribuit lib. 2. Offic. Cicero. Plutarchus in eius vita. Plin. lib. 33. cap. 3. al. Max. lib. 4. cap. 2. Alexandrum Seuerum commendat Lampridius quòd vectigalia ublica contraxit. Laudatur & Pisistratus quòd cùm rusticum agrum colentem, quid seret, interrogasset, atque ille sphacelos, & ex iis vectigal Pisistrato pendēdum esse responisset, tributū remiserit, libera hominis voce motus, vt legitur apud Suidam. Carolo octao regnum ineunte coactis Galliæ comitiis tributa sunt sublata. Et in eodem regno triutorum petendorum egregiæ exstant formulæ, quibus Princeps ingenuè profitetur, se mnia tributa vbi primùm licuerit remissurum, vt Bodinus tradit lib. 6. de rep. quod Reum Philipporum Longi & Valesij exemplis cōfirmat, quorum hic exiguum salis vectial propalam testatus est se mox sublaturum: ille cùm grauissimo bello coactus salarium ibutum duplicasset, non passus est dominij tabulis comprehendi. Ne quis tamen existiet debitum tributorum vsum improbari, cùm nec quies gentium sine armis, nec arma ne stipendiis, nec stipendia sine tributis haberi queant, vt a Tacito didicimus; ita prospiendum Principi existimamus, vt quæ bello vrgente, populo consentiente indicta sunt ubsidia, ea positis armis vel omnino tollantur, vel ad æquabilem modum redigantur, qui d pacis ornamentum amplissimè sufficiat. Et quemadmodum in tributis publicisq; vecigalibus Principatus & reip. firmamentum ponimus, quo sublato vel eneruato imbecilm haberemus vel nullam potius remp. sic insolitos imperādi & exigendi modos vel initis extorquendi rationes refellimus. Communi cōsilio malis publicis est medendum, vt uod omnes tangit, ab omnibus approbetur. Non hominum liberorum & lumine mens ac ratione vtentium, sed pecudum potius consilij expertium gubernatio esset, si dictum ntonini Caracallę probaretur, vel Ausonię potius feræ, sicut eum perstrinxit oraculum, ui ostenso gladio, quamdiu, inquit, hunc habebimus, pecunia non deerit, vt refert Xiphinus: Artem præstat inuenire qua temporibus difficillimis sponte conferatur ab hominius voluntariis & consentiētibus. Bellum cum Veientibus gerere sumtu priuato gens Faia Romę à Senatu impetrauit. Et cùm primum decretum est, militem de publico stipenium accipere (antea enim eo munere de suo quisque fungebatur) eamq́ue ob causam inictum est tributum, tribunis plebis edicentibus se auxilio futuros, si quis in stipendia triutum non conferret, non exspectato auxilio tribunitio, repentè est certamen conferendi rtum, cùm primùm ipsi Patres (quia nondum argenti signati erat vsus) æs graue plaustris d ærarium cōuexerunt. Postea diruto ærario noua ciuibus tributa, aut sociis imperari nouit Senatus, sed ita Patres dissеruerunt: omne aurum, argentum, æs signatum ad triumvios mensarios deferamus, vt voluntaria oblatio, & certamen adiuuandæ reip. excitet ad mulandum animos, primùm equitum ac deinde reliquæ plebis. Itaque Senatores tanto ertamine in publicum contulerunt, vt prima inter primos nomina sua vellent in publicis abulis esse, vt nec triumviri mensarij accipiendo, nec scribæ referendo sufficerent. Parta ictoria Senatus mutuam pecuniam singulis bona fide reddi decreuit. Hæc Liuius. Gelois apud Plutarchum dictum extat, qui cùm pecunias Syracusanis imperasset, illis indigantibus se petere dicebat tanquam redditurū, quod etiam finito bello fecit. Sub Carolo II. Gallorum rege consilij publici particeps fuit Philippus Cominæus historicus clarissiius, qui exemplum testamēti Turcarum principis Mahometi se legisse scribit commenriorum lib. 10. inter alia, inquit, dolebat ei plurimùm, quòd prouinciis suis pecuniā extra rdinem imperasset. Quocirca vide quid nostri Principes facere debeant, qui ius nullum abent populo inuito onus aliquod imponendi. Et paulò post: Nemo est omnium Prinpum, qui ius habeat vel teruncium vnum exigendi à suis, præter constitutum annuum nsum, nisi populus assentiatur. At enim dixerit aliquis, nonnunquam incidere tempus

aliquod vt non ſit integrum agere conuentus,aut conſcribere populũ,eò quòd huiuſm
di mora & coniuncta ſit cum periculo,& rationes belli impediat. Nihil hoc certè ad re
facit: nam vt bellũ ſuſcipiatur,graui quadã & matura opus eſt deliberatione, neque ſu
itò aut præcipitanter aliquid in eo fieri debet. Deinde quando Reges de communi pop
conſenſu rem gerunt, & ſunt potentiores, & ab hoſte magis metuuntur. Regem quoq
Galliæ his verbis vti nõ decet; habeo poteſtatem exigendi a meis ciuibus quãtum mihi
bet,quoniam neque ipſe neque quiſquã alius eam poteſtatem habet. Qui verò ei hãc t
buunt,nullum illi honorẽ habent, nec illius auctoritatem, & exiſtimationẽ apud nati
nes exteras augent. At ſi Rex noſter,aut ij qui potentiã eius prædicant ita loquerẽtur: H
beo ſubditos ita dicto audientes,vt eorũ quę impero nihil facere detrectent,quiq; incon
modorum & calamitatum faciliùs obliuiſcantur, magnæ ipſi laudi talis eſſet oratio. N
huiuſmodi verbis, exigo quantũ volo, eamq; poteſtatem ſeruari mihi cupio, Regem n
ſtrum Carolum quintum,nec vllum aliũ vtentem audiuimus: ſed quoſdã eorum comit
& miniſtros,qui bonam ſuis regibus nauare operam videbantur. Verùm meo iudicio a
uerſus illos peccabant,& aſſentandi tantùm cauſa ita loquebantur,neque ſatis quid dic
rent cõſiderabant. Illi Ordinum conuentum periculoſum eſſe, & qui de eo conuocand
verba faceret,in læſæ maieſtatis crimẽ incidere,atque id ad minuendã Regis auctoritate
pertinere aſſerebant. Sed illi ipſi ſunt qui hoc crimen cõmittunt contra Deum,contra R
gem & remp. vniuerſam. Neque aliis proſunt huiuſmodi ſermones, quàm iis qui null
ſuo merito euehuntur ad dignitatum gradus, ad quos obtinendos haudquaquã ſunt id
nei,nam aſſentari & ſeruire auribus didicerunt, & verba de rebus nugatoriis facere, m
gnosq; hominum conuentus reformidant,ne quales ſint, tales agnoſcãtur, eorumq; op
ra vituperentur. Hactenus Cominæus. Inteſtina Britannorũ ſeditio ſub Eduardo prim
orta non antè conquieuit, quàm decretũ latum eſſet, ne vllum Regi tributũ populo A
glico in poſterum tempus indicere liceret, quod anteà Reges ſuo ſæpe arbitratu feceran
niſi è conſilij auctoritate, vt apud Polydorũ Virgilium legimus. Memorabilem de Co
ſtantio hiſtoriam narrat Euſebius in Cõſtantini vita, Principibus quotidie ob oculos p
nendam,velut quãdam optimi principatus ideam. Diocletianus illi per legatos ſuos pa
pertatem exprobrabat,eique obiiciebat quòd cùm ſubditis parceret,nihil in theſauris r
conditum haberet. Quibus intellectis dum legatos apud ſe commorari iuſſiſſet, cõuoca
uit Cõſtantius locupletiores ditionis ſuæ ciues, ipſiſq; inopiæ ſuæ cauſam expoſuit, quò
maluerit beneuolentiam benignitate ſua collectam & firmatam, quàm ipſorum theſa
ros imperio ſeueriore extortos poſſidere. Nunc verò illorum ſibi opus eſſe ſtudio, grati
opibus & fide. Tum illi ſine cunctatione lætis animis hilariq; vultu ærarium eius auro &
argento compleuerunt,& amore erga Principem clementiſſimum mirifico, magnoq; i
ter ſe ardore certauerunt. Conſtantius itaque cùm legatis ſuas opes inſpiciendas oſtendi
ſet, Diocletiano renuntiari quid vidiſſent iuſſit,& qua ratione tantus theſaurus tam ſub
tò collectus eſſet,ſubindicans Principis ærarium tutiſſimum eſſe & firmiſſimum, ſubd
torum animos beneuolos,& Regi nunquam defuturos eorũ theſauros,modò ei ſtudium
amor & fides populi ſui non deſit. Benignus Imperator poſt diſceſſum legatorum pecu
nias allatas ciuibus ſuis reſtituit, obſequio illorum multis verbis collaudato. Hæc Euſ
bius. Sicut igitur libertatis pars eſt vt quorum periculo res geritur, illorum etiam cõſili
adminiſtretur; ita illud arcanum imperij exploditur, quo indicta belli occaſione tributa
eo etiam confecto continuari videmus. Nec auditur Archidamus, qui poſcentibus ſoci
bello Peloponneſiaco vt illis vectigalia definiret, bellum,inquit,non habet certum pabu
li modum,vt Plutarchus meminit. Hanc denique materiã cum D. Ludouici Galloru
Regis ſub perſona filij hac ad omnes Principes exhortatiuncula concludamus, qua eu
religioſum in primis erga Deum eſſe monuit,aduerſus egenos liberalem & benignum,l
gum morumque regni ſui cuſtodem ac vindicem acerrimum, à vectigalibus & tribut
abſtinentem, niſi ſumma vis neceſſitatis & vtilitatis publicæ iuſtiſſima cauſa impella
Sed ad inſtitutam ſcriptionem reuertamur.

Appen

SCHEMA FORNICIS HERMATHENÆ.

Appenſa aduerſo huic fornici tabella ſermonem continebat cum priori coniungen dum ad Principes directum, ex præfatione ſumtum Conſtitutionis Imp. Tiberij de diuinis domibus:

TVTELAMQVE MERCATORVM ET NEGOCIATORVM A CVRIS IMPERATORIIS NON DIFFERRE EXISTIMETIS.
QVANTO ENIM RESP. CVM SVBDITIS BENE EST, ET OPIBVS FIRMIOR ET COPIIS LOCVPLETIOR EST, TANTO PLVS AD OPVLENTIAM FELICITATEMQVE VESTRAM ACCEDERE COGITATE.

Siquidem artis regiæ remp. gubernandi finẽ eſſe non vno in loco docet Plato, ciues liberos, concordes & diuites efficere. Omnis enim ars, vt tradit lib. 1. de rep. rationem vtilitatis habere debet rei ſibi ſubiectæ: quod & notat Ariſt. lib. 3. de rep. Qui tyrannicum eſſ ait ibidem lib. 4. omnia ad ſuam ipſius vtilitatem referre, non ad eorum qui parent imperio. Et in Præfatione Nouel. Imperium & fiſcus abundabit, vtens ſubiectis locupletibus Id certè melius eſt Imperium ſuffragio Ariſtot. lib. 1. de rep. quod in res præſtantiores ob tinetur. Vt enim hominibus quàm feris imperare nemo non elegerit, ſic permagnum eſ diſcrimen, an inter pauperes tenuesque, an inter fortunatos regni purpura induatur. Ino pes ſubditos reddere, eſt inuitis imperare, quòd nemo liber & ingenuus ęquo animo ferr poteſt, iuxta Ariſtot. lib. 4. de rep. Neque ad nos pertinet Antigoni præceptũ, quod præ fecto Munichiam obtinenti ſcripſit, vt non modò millum validum (præſidium arcis no tat) ſed canem etiam ſtrigoſum faceret, detractis populo Athenienſi facultatibus. Tale conſiliarij illiberaliter Principes habent, quorum potentiam non conſtituunt in ærario ſed in ciuium ſpoliario, cruentarumque prædarum receptaculo. De bubulcis videntu huiuſmodi emunctores, cùm tales opes prædicant, non de Principibus loqui, qui tantò feliciores ſunt quantò plus mulgeant, vt eſt apud Platonem. Tondere pecus cum Tiberi quàm deglubere ſatius eſt, neque ita pennæ incidendæ ſunt, vt renaſci nequeant. Non aſ ſueuerunt ingenuę noſtræ aures reſponſum accipere, quale ex Italicis tyrannionibus qui dam, intolerabilem tributorum ſeruitutem deprecanti viro dedit: Quæ malum hæc, in quit, veſtra impatientia eſt? Quò frequentius plumæ euelluntur anſeribus, eò meliore plumas referunt. Illæ verò artes quibus ad inopiam ciues rediguntur non aliis Principi bus peculiares eſſe ſolent, quàm qui ſuorum inſidias pertimeſcunt. Habent itaque occu patos in opere quotidiano, eoque animo Pyramides Ægypti, & Cypſelidarũ coloſſi ſun erecti, templum Iouis Olympij exſtructum à Piſiſtratidis, & opera Samia à Polycrate ſun facta. Quę omnia ad rem vnam & eandem valebant, nempe ad ciuium occupationem & paupertatem. Eiuſdem eſt generis vectigalium penſitatio quæ fiebat Syracuſis, vbi Dio nyſio regnum obtinente, tributo conferendo res familiaris vniuſcuiuſque quinquennio exhauriebatur: vt refert Ariſtot. lib. 5. de rep. Sed vt Gubernatori curſus ſecundus, medi co ſalus, Imperatori victoria, ſic reip. moderatori beata ciuium vita propoſita eſſe debet vt ad Atticum ſcripſit Tullius. Et qui remp. gerendam ſuſceperunt, tutorum partes ſibi traditas exiſtiment, quorum procuratio ad vtilitatem eorum qui commiſſi ſunt, non ad eorum quibus commiſſi, gerenda eſt: eodem teſte Officiorum lib. 1.

DESCRI

DESCRIPTIO PEGMATIS HERCVLIS GALLICI.

IN sequenti theatridio quod in foro lacteo posuerat Senatus, pedes alto quadraginta, viginti quatuor lato, profundo verò sedecim, colossus Herculis sedebat cum leoninis exuuiis & claua, eo nempe schemate, quo illum priscos Gallos finxisse & coluisse Lucianus auctor est. Octodecim assidebant ei virgines, to-em Galliæ Belgicæ cum Burgundiæ Comitatu prouincias denotantes, aureis catenu-ab aure vinctæ omnes, quæ perterebrata summa dei lingua in ore eius colligebantur, umto à Druidis sensu Gallorum sacerdotibus. Etenim sicut illi Herculem suum Og-um, non monstrorum confectorem, sed flexanima oratione affectuum domitorem ac erarum gentium δημαγωγὸν fuisse prædicabant, populosque ab inhumano & barbaro vi-cultu ad politiorem eloquio traduxisse: Ita nos ea mente patrium numen exhibemus, ad idipsum imitandum Principes nouos inuitemus, populi quem regendum concessit s Deus, naturâ prius cognitâ. Facilia sunt Belgarum ingenia, ac ducenda non trahen-. In eorum regimine lenitate opus est, comitate, humanitate, mansuetudine: melius m voluntate, quàm metu aut necessitate parēt. Humanam curationem partitur bifa-m in Politico suo Plato, in violentam & voluntariam. Violētam quidem tyrannidem, untariam autem volentiumque bipedum gregis administrationem, ciuilem artem minat, atque ea facultate præditum omnino ciuilem regémque idem vocat. Longè at Comici nostri sententia,

Qui imperium credat grauius esse aut stabilius,
Vi quod fit, quàm illud quod amicitia adiungitur:
Malo enim coactus qui satis suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cauet,
Si speret fore clam rursum ad ingenium redit:
Quem beneficio adiungas, ille ex animo facit,
Studet par referre, præsens absénsque idem erit.

amì præter naturā curuati ad eandem vinculo dempto redeunt, quo respexit Flaccus:

Tolle periclum,
Jam vaga prosiliet vinclis natura remotis.

o item loco:

Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis.

Nemo enim quem metuit amat, vt graui Aristotelis testimonio comprobatur. Quis m aut eum diligat quem metuit, aut eum à quo se metui putet? vt Ciceronis verbis r in libro de amicitia. Quamobrem *ignorant verum iter gloriæ*, eodem auctore in Phi-picis, *qui metui à suis quàm diligi malunt; charum esse, bene de rep. mereri, laudari, coli riosum est; metui verò & in odio esse, inuidiosum, detestabile, imbecillum, caducum.* *od videmus etiam in fabulis, ipsis illis qui dixerunt, Oderint dum metuant, perniciosum se.* Non est igitur quicquam aptius ad opes tuendas quàm diligi, nec alienius quàm eri. Præclarè Ennius quem metuunt oderunt, quem quisque odit, periisse expetit. Ma-enim custos diuturnitatis metus, contraque beneuolentia fidelis est vel ad perpetuita-, vt in Olynthiaca secunda Demosthenes, in officiis Cicero. Audiamus patrem Com-di de filij imperio in ipso mortis articulo solicitū, cuius ad amicos apud Herodianum at oratio: *Este*, inquit, *vos illi pro me vno multi parentes, excolendo scilicet atque optima gerendo; neque enim aut pecuniæ vis tyrannidis luxuriam explere, aut stipantia satelli-agmina tueri principem possunt, nisi illi ipsi quos regas, animum imperanti beneuolen-nque accommodent: quippe ij demum diu tutoque imperant, qui non metum ex crudelitate, amorem ex bonitate ciuium suorum animis instillant. Neque enim quos seruire neces-*

ſitas coëgit, ſed quos obtemperare ſua quemque voluntas adegit, ij ſunt in agendo patiendd
à ſuſpicione omni aſſentationeq́ vacui: nunquamq́ imperia detrectant, niſi violenter cont
melioſeq́ ſint habiti. Sic Herodianus. Hoc vtitur argumento de Mitilenæis delēdis Clec
apud Thucydidem: Non conſiderantes (alloquitur Athenienſes) imperium quod habl
tis violentum eſſe, & eos qui parent ad inſidiandum intentos, & inuitos parere quos nc
ſitis dicto audientes habituri, per ea quæ illis magno veſtro malo gratificati eſtis, ſed per
potius, quæ potentia veſtra non illorum beneuolentia obtinueritis. Non exercitus, nc
theſauri præſidia regni ſunt, verùm amici, quos neque armis cogere, neque auro para
queas, officio & fide parantur, teſte rege Micipſa apud Saluſtium. Itaque beneuolenti
quàm timor imperat rectius: Complures enim mali ex venia potius emendationis, quà
ex acerbitate capiunt exordium, & ſolo nutu ſerui obedientius & promtius, quàm p
flagra & verbera ſeruiunt. Imperia difficilia ſi non committendi flagitij tædium, & co
tra nitendi ſtudium excitant, at fallendi proſpicientiam pariunt: eaque magis acerb
quàm diuturna arbitror imperia, neque quemquam à multis metuendum eſſe, quin
eum ex multis formido recidat. Contra qui benignitate & clementia imperium temp
rauerint, his læta & candida omnia viſa, auctore Saluſtio de rep. ordinanda. Quapropt
Principes noſtros confidimus effecturos, vt quæ opibus & copiis teneri vix poſſunt, e
ſua manſuetudine & facilitate, ſubditorum verò fidelitate retineant. Non eſt prætereu
dum quòd ſedentem in hac ſcena Herculem produxerimus, quod notatum fuiſſe à qu
dam antiquariæ rei ſtudioſo intelleximus, qui in veterum numis nuſquam Herculis
dentis effigiem ſe vidiſſe præpoſtera religione aſſerebat. Quandoquidem neque ἀλεξίκα
aut πρόμαχον hîc adducimus, nec vulgares Herculi partes attribuimus, ſed ex media Dru
dum philoſophia petitas, & cum benignitate & prudentia coniunctas. Seſſionis aute
actum aliquid conferre ad ſapientiam non philoſophus modò, ſed etiam iuriſconſult
exiſtimat. Sedendum eſſe iudici ex L. quiſquis. §. fin. Cod. de poſtulando, à DD.co
ligitur: vix enim niſi ſedeat maturè cauſam videtur expendere; & latam à ſtante iud
ſententiam non tenere ſunt qui notent ad L. A procedente, Cod. de dilationib. &
Sext. Decretal. de ſenten. & re iudic. cap. 5. quibus adde Nouell. 82. §. ſedebant,
DD. citatos à Roland. à Valle. vol. 1. conſ. 41. numero 14. & 39. Legibus quoque i
dex extra ſynedrium iudicans cenſoriam pœnam luit. In Cluentiana accuſatur Falcul
quòd cùm iudex datus eſſet, ex lege non perpetuò ſediſſet. Inter ceteras laudes quas Io
phus in antiquit. Iudaicis aſſcribit Philippo Euangelicæ ſaltatriculæ marito, quoties,
quit, domo egrederetur, iter cum paucis faciebat ſubſequente ſella, in qua ſedens ſoli
erat iura reddere, & ſi quis ex occurſu opem eius inuocabat, ſine dilatione mox poſita
ſella reſidens cauſam cognoſcebat, aut ſontem damnaturus, aut innoxium abſolutur
Plautinus in Moſtellaria Tranio ſeni treuropidi ſic eum alloquenti,

Surge dum huc, eſt conſulere igitur quiddam quod tecum volo.

Reſpondet,

Sic tamen hinc conſilium dedero, nimio plus ſapio ſedens.

Sedendi igitur actum in Hercule noſtro haud perperam expreſſimus eloquij præſi
communi cum Muſis æde culto, quæ Herculis Muſarum fuit appellata, vt Sueton. A
guſto, cuius ibi mentionem è diuerſis auctoribus & numis collegit Læuinus Torr
tius huius vrbis antiſtes ſingulari litterarum ſcientia ornatiſſimus. Μουσαγέτην, vel Μουση
vt Apollinem vocat Plutarch. in quæſt. conuiual. vt Macrob. in ſomnium Scipio
Græci venerabantur Herculem, id eſt, comitem ducemq́ue Muſarum, vt Eumenius r
tor in Panegyrico refert. Catenam aſſcribi mortalibus demiſſam etiam Mercurio ap
omnia & dilucidè explicanti, memini legiſſe apud Eunapium in vita Porphyrij.

Quatuor gradationibus nymphæ illi aſſidebant ſubſelliis inferioribus, cum ſuis
gularum prouinciarum inſignibus.

A p

TYPVS HERCVLIS GALLICI.

A proſcenio infrà depicti erant Herculei labores, cum mythologica inſcriptione:

Aper:

Affectus domat Alcides.

Centauri:

Motusq́ refrenat Imperio virtutis.

Antæus:

Fraude reperta Vincitur Antæus.

Hydra:

Principiis obſta ſcelerum, naſcuntur ab vno
Plurima.

Nemeæus leo:

Ratione furores Indomitos animi compeſcuit.

Cerberus:

Se gloria faucibus Orci Liberat.

Dramatis argumentum per hos verſus in tabella ſupra affixa explicabatur:

Non armis opus Herculeis, non vindice ferro eſt,
Sponte ducem ſequimur placidum, monitisq́ benignis
Præbemus patulas quo nos deduxerit aures.
Imperiis, Alberte, tuis & coniugis vltrò
Adſumus, vt quocunque vocas reuocasq́ ſequamur.

ELEPHANTI HYMENÆVM GESTANTIS DESIGNATIO.

AD ingreſſum fori ante vicum viteum, ſuggeſtum materiatum elephantus ſuſtinebat, & in eo ſex pueros ſymphoniacos, quorum vnus editiori loco in medio conſiſtens, habitu & cincinnis Hymenæum referebat. Hi in muſicam hermoniam ex arte redactos per Cornelium Verdonckium muſicum celeberrimum modulabantur hos verſus:

Prome nouas, Hymenæe, faces, noua gaudia Belgis,
Serta ſalutifero myrtea ſparge toro.
Diua petit thalamum diuos genitura iugalem,
Pax ſit amore, ſalus fœdere, dote quies.

Tabella pectori belluæ affixa hæc verba continebat:

VT MAXIMVM SVM ANIMALIVM, ITA OMNIVM MAXIMVM SVSTINEO DEVM AMOREM.

Magnum eum & mirabilem vocat Plato in Sympoſ. & antiquiſſimum, auguſtum, maximoque honore colendum ex Heſiodo & Parmenide Plutarch. in Erotico, atq; eum eſſe Marti præferendum, quod nos illi aſſentimur: ad quem ſenſum verſus pertinebant ſuggeſto inſcripti:

Non iam turrigeras portare ad prœlia moles,
Pondera nec dorſo Martia ferre iuuat.
Blandus Hymen thalami geſtatur ſarcina magni,
Et fera pacifici munus amoris obit.

In aliis lateribus verba erant ſcripta Apollinis oraculo veriora, cum populi Belgici votis coniuncta:

FOECVNDITAS VT ORBIS, SIC ET IMPERII STABILIMEN EST.

P Rome nouas, Hy menæ e faces, Hy menæ e faces, ij. noua gaudi a Belgis, noua gaudia Belgis, ij. Serta salu ti fe ro myrtea spar- ge to ro. Diua petit thalamum diuos genitu ra iu ga lem, Pax fit a- more, sa lus fœde re, do te qui es. Pax fit a mo re, sa lus fœde re, do te quies.

P Ro me nouas, Hy me næe fa ces, Hymenææ faces, noua gaudia Belgis, noua gaudi a Bel gis, ij. Ser ta sa lu ti fe ro myr te a spar- ge toro. Diua petit thalamum pe tit thalamum diuos genitura iu ga lem, Pax fit a more, sa lus fœ de re, do te quies. Pax fit a mo re, sa lus fœde re, dote qui es.

P Rome nouas, noua gaudi a Bel gis, no ua gaudi a noua gau di a Belgis, ij. Ser ta sa lu ti fe ro myrtea spar- ge toro. Diua petit tha lamum di uos ge ni tu ra iu ga lem, Pax fit a mo re, sa lus fœ de re, do te qui es. Pax fit a mo re, sa lus fœ de re, do te qui es.

Prome

P

Rome nouas, Hy menæ e fa ces, Hymenæ e fa ces, noua gau di a no ua gaudi a

Bel gis, noua gaudi a Belgis, ij. Ser ta ſa lu ti fe ro myrte a ſpar ge to ro.

ſpar ge to ro. Di ua petit tha lamum diuos ge nitu ra iuga lem, Pax fit amore, ſa lus

fœ de re, do te quies. Pax fit a mo re, ſa lus fœ de re, do te qui es.

P

Ro me no uas, Hyme næ e faces, Hymenæ e fa ces, no ua gaudi a Belgis, noua

gau di a Belgis, ij. Ser ta ſa lu ti fe ro myr te a ſparge to ro, ſparge toro.

Diua pe tit thalamum Pax fit amore, ſalus fœ de re, do te qui es. Pax

fit a mo re, ſa lus fœ de re, do te qui es.

P

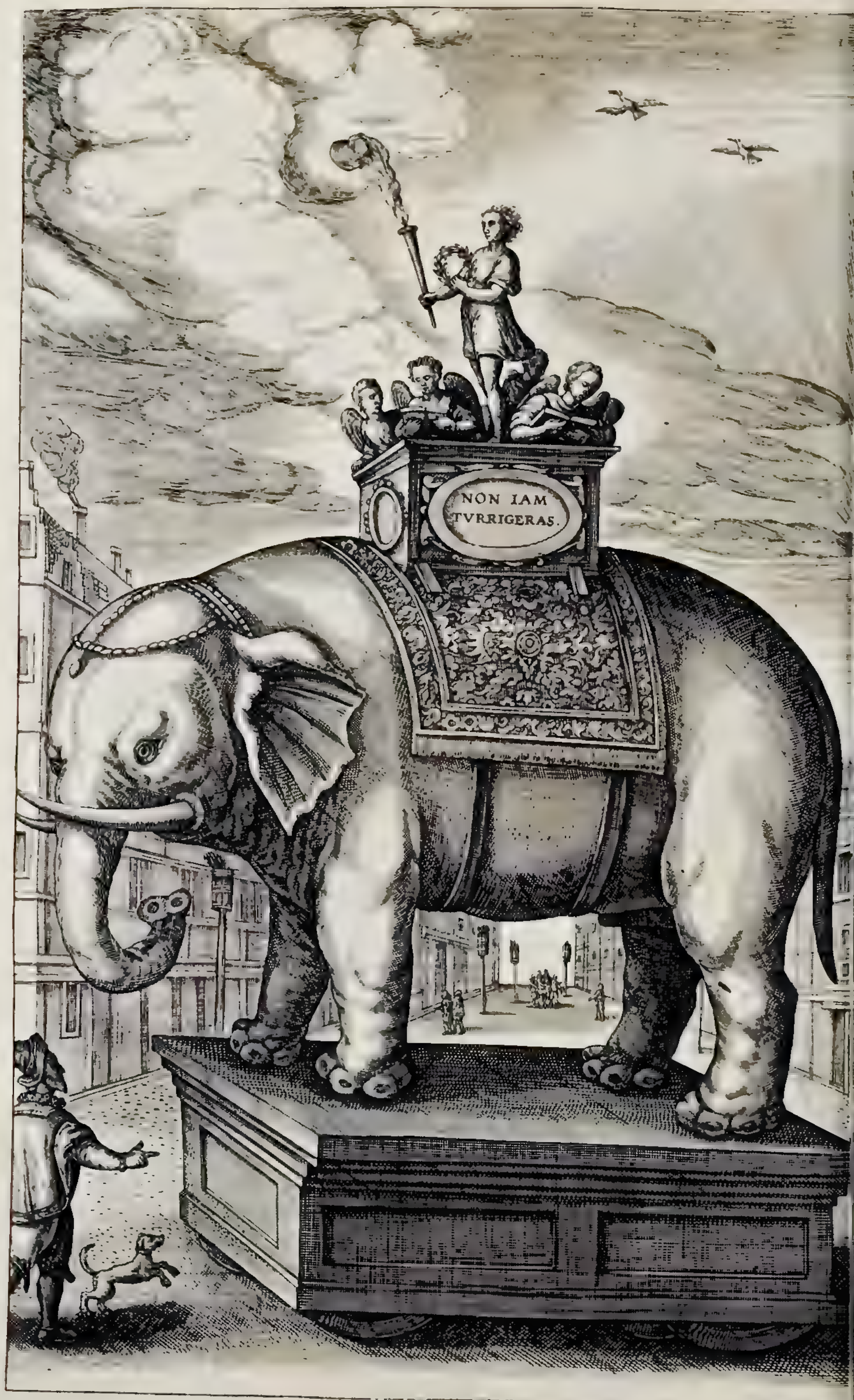
Rome nouas, no ua gau di a Belgis, no ua gau di a Belgis. ij.

Ser ta ſa lu ti fe ro myr te a ſpar ge to ro, ſparge to ro. Di ua pe tit thalamum

di uos ge ni tu ra iu ga lem, Pax fit a more, ſa lus fœ de re, do te qui es.

Pax fit a mo re, ſa lus fœ de re, do te qui es.

GIGAN-

NON IAM
TVRRIGERAS.

GIGANTIS CVM CVPIDINIBVS ICONISMVS.

D forum læua flectentibus, inter Palladis & Neptuni ſtatuas erat tranſeundum, pedes altas tredecim, octo pedũ baſibus impoſitas; Neptuno aſſcribitur:

MAGNI ET GENEROSI PRINCIPIS EST, BELLVM NON TAM CVPERE QVAM NON TIMERE.

Cui ex aduerſo velut reſpondens Pallas cum haſta in oleam deſinente, hoc elogium habet aſſcriptum ex Salluſtio petitum:

TAM PACE QVAM BELLO CLARVM FIERI LICET.

In medio foro coloſſus erat poſitus, qui in pompa amburbali inter cetera fercula quotannis locum habet, ſed mutatâ ad hanc actionem perſonâ. Cupidines pari cum prouinciis numero coloſſum, qui Martem tunc referebat, armis ſpoliabant, ea ſuper ara Principibus illuc venientibus exurebant, atque auſpicatis eorum nuptiis deuouebant, tanta alacritate, vt à riſu nemo ſpectatorum temperaret: inſcripti aræ verſus ſenſum dramatis exponebant:

Has belli exuuias thalamo ſacrare iugali
Fert animus, noſtriſq; ferum depellere Martem
Finibus; his veſtros tædis veneramur amores.

APPARAT

FORO .

PEGMA POLITICVM AD ÆDES SENATORIAS.

ANTE ædes Senatorias excitata erat temporaria ſcena, longa pedes ſexaginta, lata viginti, columnis ingentibus Corinthiis ſubſtructa. Ab area vſque ad ſummum faſtigium, cuius acroteriis inſiſtebant aquilæ, ſublimis erat pedes ſexaginta, duplici commodè apta vſui. Nam introitus tempore dramati ſeruiebat, ad ciuilem ſtatum egregiè conformato, ac in quatuor ſuggeſta diſtincto gradatim aſſurgentia, quibus haud inelegantes virgunculæ inſidebant, politicæ rei perſonas ſuſtinentes.

Summum locum obtinebant Pax & Iuſtitia, hæc cum oleæ in manibus ramo, & amictu candido, Furorem cum face pedibus calcabat: Iniuriam illa feminam perſonatam, viperinam ex ore linguam exſertantem, cum ſpinarum manipulo & fracta in manu libra. Huiuſmodi typum Iuſtitiæ obſtricto collo Iniuriam trahentis, & malè mulctantis ex Pauſania obſeruauimus priore Eliacorum.

Alterius ſeſſionis perſonæ erant: Themis, Palladis more culta & armata.

Aſtræa virgo aligera cum regula in manu Lesbia.

Eunomia candido amictu ſceptrum tenebat cum extenſa in ſummo manu, & in eius palma oculum, alis ſceptro affixis.

A libra noſcebatur Æquitas & cornu Amaltheæ.

A Veſtalis virginis habitu Religio.

Ratio ſcutum tenebat, & in eo pictam virginem leoni inſidentem, eumque freno regentem.

In tertio ſuggeſto ſeptem diuæ ſedebant: Prudentia ſerto coronata ex mori arboris foliis, ſagittam dextra tenens, cui Echeneis circumplicatur, ſpeculum ſiniſtra.

Poteſtas in ſcuto depictum geſtabat exſertum è nube brachium cum manu gladium ſtringente. Omnis enim poteſtas à Deo eſt, ipſo teſte apud regium Vatem: *Per me Reges regnant*. Et imperium Deo acceptum refert de conceptione digeſtorum Imperator, idque de cælo conſtitutum aſſerit in præfatione Nouel. 73. ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες in hymnis Homeri & Callimachi exſtat, & Heſiodi Theogonia. A Ioue originem pleroſque Reges duxiſſe teſtatur in priori Alcibiade Plato:

Auctoritas matrona veſtem auream induta, ſceptrum dextra, duas claues tenens læua.

Iuriſdictio veſtem purpuream, faſces conſulares penes ſe habebat.

Nemeſis virgo alata rotæ inſiſtens, cum freno in manu & regula.

Eubulia rubro amictu cum catena aurea collum ambiente, de qua cor humanum aureum dependet, librum dextra, noctuam tenens ſiniſtra. Nihil autem principatui neque reipub. vtilius magiſque neceſſarium eſt hac conſultrice diua. Vera apud Symmachum lib. 4. ad Stiliconem eſt ſententia: *Summis imperij moderatoribus pia & decora ſuadentes, inſtrumenta ſunt boni ſeculi. Eſt quidem rectori noſtro diuini fontis ingenium, & omnium virtutum promta natura, ſed vt imagine vti liceat, optimos gubernatores mediocriter etiam remigum manus iuuat*. Hæc ille. Sunt igitur optimi Principum conſiliarij qui optimi finis rationem ſpectant, vt in ſecundo Alcibiade docet Plato, atque hanc εὐβουλίαν, vel conſilij præſtantiam ἀρετὴν definit alibi λογισμοῦ σύμφυτον, id eſt, virtutem rationi inſitam: vbi λογισμοῦ non malè legeretur. Quæ quidem ratio dictat, vt non tam iucunda quàm vtilia ſuggerantur. Et cùm vtrumque obtineri nequit (Athenienſibus ſuadet Demoſthenes Olynthiaca tertia, & Philippica ſecunda) optima & ſalutaria facillimis & iucundiſſimis ſunt anteponenda. Qui probi ciuis officium eſſe cenſet τὴν τῶν πραγμάτων σωτηρίαν ἀντὶ τῆς ἐν τῷ λέγειν χάριτος αἱρεῖσθαι: Salutem Reipub. ei quam quidam dicendo aucupantur gratiæ præponere. Multi enim Principum auribus ſeruientes ad voluptatem loquuntur, iiſque ſecus quàm

res

s habent, indicant. Quod veritus Nicias, cùm legatos è Sicilia Athenas mitteret, qui æſentem rerum ſtatum ibi nunciarent, ſic inter cetera ſcripſit: His ego iucundiora vos ſcribere poteram, non tamen vtiliora, ſi modò decet vos rebus noſtris apertè cognitis liberare, ac præſertim cùm habeam ingenia veſtra probè nota, qui iucundiſſima quim vultis audire; ſed ſi quid ex iis non perinde ſucceſſerit, poſtmodum accuſatis, tutius ıxi verum promere, vt tradit lib. 7. Thucydides. Paraſiti potius quàm Eubuli partes mit, adulatoris quàm conſultoris, qui ad ſenſum & voluntatem, gratiam nutúmque erius ſic conuertitur, vt in rebus arduis Terentij Gnathonem, vel Plauti Peniculum oponat imitandum: Negat quis, nego; Ait, aio. Quod eò eſt periculoſius, quò maior npliorque ad vanitatem accedit auctoritas. Sanioris conſilij paradigma nobis exſtat ud Pontum Heuterum rerum Belgicarum lib. 7. Maximiliano primo Cæſari dati à anne Hautemio Brabantiæ Cancellario: Regnum, inquit, Belgicum monarchiâ pruntibus probisque conſiliariis fultâ ſtare durareque multorum ſeculorum experientia mprobatum eſt. Dico fultam probis conſiliariis, quòd populus natura generoſus, anii excelſi, mortis, fortunarum imò vxorum liberorumque facilè contemtor, ſi ingenesè ſeruiliterque habeatur, cito in vindictam exſurgat. Nec aliud Belgarum Regibus ſpectandum eſt, quacunque etiam ſe muniant ratione, arte & potentia, ſi contra leges ire, inhoneſtè ac ſuperbè imperare cœperint, quàm continuæ coniurationes, rebelliois, cædes, ſanguinariæque ſeceſſiones. Regnorum enim fata & interitus præſagit lib. 5. Repub. Ariſtoteles, vbi Reges conantur, magis quàm par eſt, ferociter imperare, pluımque rerum quàm fas eſt poteſtatem ſibi tribuere, idque contra legem. Progreditur autemius. Contrà ſi ſecundùm leges leniter, honeſtè, humaniterque tractentur, nulla tio, nulla prouincia, fideliùs Principes ſuos agnoſcit, colit, reueretur ac iuuat. Experti nt huius rei veritatem Principes Burgundi, ſola Belgarum ope, auxilioque, florentiſſio Francorum regno non ſolùm reſiſtentes, ſed ad quas voluere conditiones aliquando gentes. Experientur & Auſtriaci tui, clementiſſime Cæſar, ſi vt tu feciſti, & nos non ıbitamus facturos, nepotes tui eadem ratione imperarint. Sic Hautemius Cancellaıs. O fidelem conſultorem, ac animorum prouinciæ gnarum! Noſcenda ſiquidem puli quem regere vis natura eſt, ciuiúmque voluntates, quique eas callet, prudens dicur teſte Plutarcho; atque ad conſilium de Rep. dandum caput eſſe ait Tullius, noſſe emp. Eſt itaque Principibus peridonea & neceſſaria ſapientium virorum conſuetu-, vt prudentia & ſumma potentia naturæ vi quadam & quaſi lege in vnum conſpirare deantur. Sic vbi de Hierone vel de Lacedæmonio Pauſania incidit ſermo, iuuat comemorare Simonidis amicitiam, quæ cum illis interceſſit, & ea quæ cum illis vel dixerit, l fecerit recenſere. Eodem modo Periandrum Corinthium & Thaletem Mileſium ıà ſolent commendare, Periclem & Anaxagoram, Crœſum & Solonem. Atque ea imintes poëtæ, Creontem & Tireſiam vnà componunt, Polyedum & Minoem, Agaemnonem & Neſtorem, Vlyſſem & Palamedem, & mea quidem ſententia in eum fim priſci homines Prometheum cum Ioue compararunt. Hæc Plato ſecunda ad Dioſium epiſtola. Ceterùm quantopere Principibus expediat virorum ſapientium conſis vti, tractatum habemus apud Chæroneum, ὅτι μάλιστα τοῖς ἡγεμόσι δεῖ τὸν φιλόσοφον διαλέγεσθαι, quod ilosophum maximè deceat cum principibus colloqui. Qui enim Principi benè conlit, vel eius ſententiam in melius mutat, cum Rep. philoſophatur, atque vniuerſitatem rrigit, qua reguntur omnes. Sacerdotibus reuerentiam & honorem impartiuntur citates, quòd bona non ſibi & amicis ac domeſticis modò, ſed in commune ciuibus vnierſis à diis immortalibus votis ſuis precentur. Tametſi deos ipſi haud efficiunt bonoım largitores, ſed quòd tales ſint eos inuocant. At philoſophi Principum vtentes conetudine, iuſtiores eos reddunt, & æquabiliores, magiſque ad beneficentiam beneuos. Lyræ artificem ad eam faciendam libentiùs ſe comparaturum exiſtimo, ſi ſe illa uros Thebanos ædificaturum, vt Amphion ſciret, vel Lacedæmoniorum ſeditionem daturum, concentu eius ad placandos animos, vt Thales, adhibito. Gauderet & faber auum nauis fabricans, ſi prætoriam Themiſtoclis nauem, qua Græciæ libertatem de-

fendit, eo gubernatum iri præsciret, vel Pompeij qua piraticum bellum confecit. Qu igitur existimas si de sermone philosophus cogitet, virum politicum qui hunc accip publicum præsidium fore ciuitatis, iuri dicundo, legibus ferendis, vindicando in sceler tos, prouehendis bonis & honestis viris? Sic Pericles vsus Anaxagora, Dio Platone, I liæ optimates Pythagora, Cato Athenedoro, Scipio Panætio. Huiusmodi viros Alexa der Seuerus in consilio habuit, vt refert Lampridius, qui nimirum nunquam existim tionem Principis decipiebant, sed amabant. Neque in tractanda Rep. ad auream m sem accessuri se parabāt, vt Stratocles & Dromoclides se mutuò hortabantur. Nec qu quam præterea gloriæ Principum decedit, quòd res benè gerant aliorum consiliis, cùn summi etiam gubernatores in magnis tempestatibus à vectoribus admonentur.

Homodoxia, fasciculum iaculorum inauratū tenebat. Hanc ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων ὁμοδοξ siue eorū qui imperant & qui parent consensionē, pro prima reip. benè constitutæ pa ponit Plato lib. 4. de rep. Nam omnino consistere nequiret respublica sine hac magistr tus & populi consensione, vt legitimè ille imperet, hîc verò legitimis imperiis pare

Subsellij infimi personæ erant, Vigilantia femina armata, cuius galeæ cono grus i sidebat, anser astabat.

Autonomia siue suis legibus viuendi potestas in oblongo scuto scripta habebat ve ba, IVS QVIRITIVM.

Eloquentia ex ianthina veste nuda brachia exserebat, hastile stringens dextra, fulm sinistra. De eloquij in Rep. facultate suprà disseruimus in Hercule Gallico. Lupum aiu non teneri auribus, populus auribus ducendus est maximè, secundùm Plutarch. in pr cept. politic. Periclis & Niciæ comparatione, quorum hic sermonis potentia, qua val bat, seruauit ciuitatem, ille destitutus dicendi facultate rempubl. euertit. Sed ne qu existimet nos de artis rhetoricæ eloquentia hîc agere, vel de illa quæstione disputare vel vtrum meliùs & commodiùs remp. administrant, qui tardioris sunt ingenij, quàm q solertioris, & quatenus eloquentia sit vtilis reip. quod in vtramque partem tractatur Thucydide lib. tertio, disseritur à Tullio lib. primo de orat. à Platone definitur lib. 3. legibus: nos ad eam eloquentiæ partem respeximus, quæ humanitatem, comitatem, b neuolentiam complectitur.

Assidebat Fidelitas cū candido amictu, magnū annulum aureum habēs, astante catell

Æternitas imperium his virtutibus nixum perpetuum fore notabat. Cærulea eius v stis stellis aureis erat consita, aureum item serpentem in annulum contortum manu t nebat, terrestrem globum læua.

Duæ denique virgunculæ pro Iustitiæ typo personatæ assidebant.

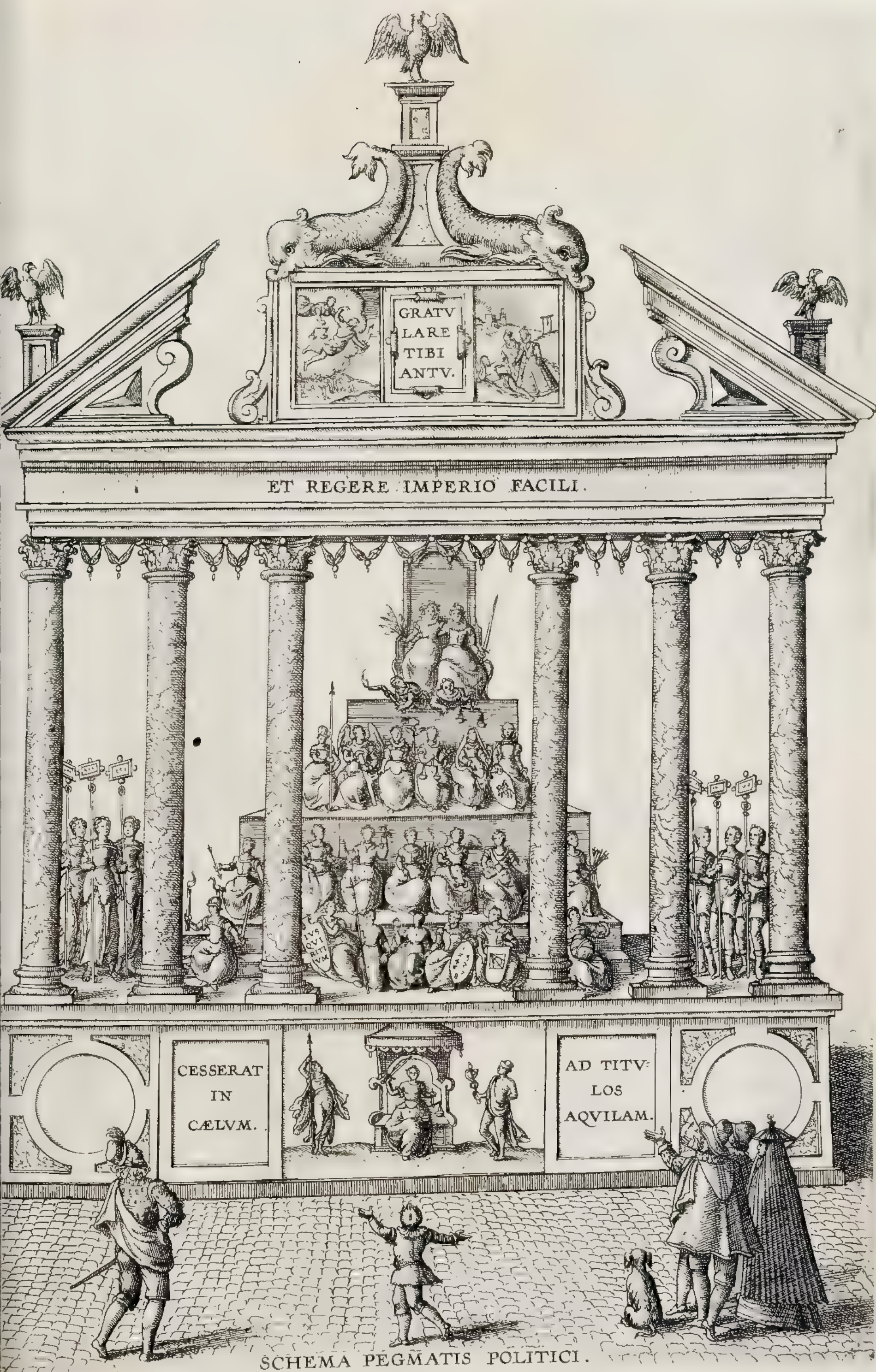
Commutatiua quæ notas Arithmeticas, Distributiua figuras Geometricas in tab la ostendebat.

Ad perfectionem dramatis in extremo vtrinque intercolumnio ternæ stabant pers næ, in tabella super hastili argenteo nomina sua descripta prętendentes: muliebres à de tra, Monarchia, Aristocratia & Democratia. Huiusmodi regni statum è regali, optima tum & populari mixtum, pręstantissimum iudicarūt philosophorum principes Plato & Aristoteles, & benè constituendæ reip. auctores Cicero & Polybius. Sicut enim in fid bus ac tibiis atq; cantu ipso ac vocibus concentus quidam est tenēdus ex distinctis soni quem immutatum ac discrepantem aures eruditæ ferre non possunt, isque concentus e dissimillimarum vocum moderatione concors tamen efficitur & congruens: sic ex sum mis, mediis & infimis, & interiectis ordinibus, vt sonis, moderata ratione ciuitas consen su dissimillimorum concinit: & quæ harmonia à musicis dicitur in cantu, ea est in ciu tate concordia, arctissimum atque optimum in rep. vinculum incolumitatis, quæ sin iustitia nullo pacto esse potest.

Viriles personæ Romano schemate cultæ Iuris Naturalis, Gentium, & Ciuilis typu exhibebant: zophoro erat inscriptum:

Et regere imperio facili, Dux magne, memento,
Hæ tibi sint artes, paciq; imponere morem.

Oper

SCHEMA PEGMATIS POLITICI.

Operis dedicatio in frontiſpicio faſtigij legebatur:

GRATVLARE TIBI, ANTVERPIA, PRINCIPES NACTA
ALBERTVM ET ISABELLAM,
PACIS ET IVSTITIÆ CVLTORES, RELIGIONIS ET
LIBERTATIS VINDICES, SVB QVIBVS REFORMATA
OPTIMIS EXEMPLIS ET MAIORVM INSTITVTIS
REP. TVIS LEGIBVS AC IVDICIIS VTENS,
RESTITVTA REVIVISCES.

Tria operis emblemata ad Iuſtitiam ſpectabant, hac eam è cælo reducit Hymenæu aſſcriptis verbis:

IVSTITIÆ E CÆLO REDVCI.

Illac eam iacentem Principes noſtri erigunt:

NEGLECTA RESVRGIT.

Infrà in ſolio lauro coronata ſedet Iuſtitia aſtante Pallade & Mercurio:

FLORENTE VIGEMVS.

Non hic de illa Iuſtitiæ parte agimus, quã ſolam vulgus Iuſtitiam exiſtimat, quæ circ ſontes plectendos verſatur, vel quæ ad forum & iudicia pertinet, ſed ad generalem totiu reip. ἀταξίαν reſpeximus, præcipuam Platonicæ Iuſtitiæ partem, quæ ad leges ſpectat, a mores, conſuetudines, exempla maiorũ & inſtituta. Hæc niſi loco mota eſſent, perperam in formula ſolemnis ſacramenti, quod in principatus auſpiciis Principes dixerunt, verb forent addita, ſi quid horum infractum aut innouatũ eſt, ſe reparaturos & reſtauraturos Quibus autẽ in rebus, ſiue impeditiſſimi tẽporis iniuria, belli diuturnitate, cùm, tollitur medio ſapientia, vi geritur res, & cùm inter armorum ſtrepitum verba iuris audiri poſſ Romanus negat Marius, Principis abſentiâ, præfectorumq́ue in dignoſcendis Belgarun moribus hoſpitum, vel nimiâ in ſuos indulgentiâ, à veteri diſciplina ac iuſtitiæ politic norma diſceſſum eſt, aut illorum patientiâ qui remp. adminiſtrant, ex iuſto armorũ met natâ, vel in rem propriam & ad ambitionem compoſitâ, immutatum eſt, hîc non attin explicare: ſed coactis comitiis, Ordinum rogatione, Principe auctore legibus erũt emen danda, moribus ornanda, armis defendẽda. Quod non ſolùm ad firmandam concordian pertinebit, ſed etiam ad remp. perpetuò conſeruandam. Nemini ſiquidem dubium e quin difficile ſit regnum turbare aut labefactare, quamdiu cuique ordini ſuum ius, ſu dignitas legitimis terminis circumſcripta ſeruabitur: μόνον γὰρ μόνιμον τὸ κατ᾽ ἀξίαν ἴσον, κὴ τὸ ἔχειν τ αὐτῶν. iuxta Ariſtot. lib. 5. de rep. Id enim ſolùm firmum eſt & permanens quod ex dign tate æquale eſt, & per quod ſua cuique obtinere licet: & quamdiu vnuſquiſque ſibi co cors & conſentiens quod ſuum eſt aget, & hanc officiorum cõſtantiam retinebit. Aſſcr pti porrò infra erant verſus, à dextra huiuſmodi:

Ceſſerat in cælum terris Aſtræa relictis,
Iniuſtos hominum diua peroſa dolos.
At nunc illa redux ſuperùm de ſede reuiſit
Freta patrocinio nos, Iſabella, tuo.
Auferet & noxas moderatrix iuſta frequentes,
Vimq́, metu, pœnis crimina, iure nefas.

Ad S. R. Imperij Marchionatum ſpectabant carmina ad ſiniſtram poſita:

Ad titulos aquilam veſtros accedere noſtram
Fas erat, & ſociæ nectere gentis opes.
Cæſarea de ſtirpe genus vos ducitis ambo
Et decus, auguſtos & numeratis auos.
Nos haud indecorem regno Germania partem,
Conſortem Imperij ſed cupit eſſe ſui.

PAVC

PAVCIS inde paſſibus ad forum vetus frumentarium nauis erat poſita, cum nautico apparatu ſuiſque armamentis. Quæ cùm antè & ponè, dextrâ ac ſiniſtrâ, & in orbem flecteretur, claſſicas functiones ex arte exercentibus decem nauiculariis, non infacetum præbebat ſpectaculum, nec erant inconcinni inſcripti tabulæ verſus:

Jte rates, vndæ fremitum poſuere minaces,
Et freta Tyndaridæ ſpondent ſecurâ gemelli,
Deſuetasq́, iubent pelago decurrere puppes,
Auſter & optatas afflabit molliter auras.

Præceſſerat vt diximus Senatorius equitatus, qui cùm in viam altam perueniſſet, tantiſper ibi ſubſtitit, dum ſuæ Celſitudines cum Principibus & familia per forum frumentarium ad ædem D. Virginis auguſtiſſimam deflecterent. In templi ingreſſu luſtrali ipſis aqua per Epiſcopum oblata, hymnoque, *Veni creator Spiritus*, inchoato, per clerum eo ordine quo venerant diſpoſitum, ad chorum perrexerunt. Ibique ante ſummum altare in genua procumbētes, poſt ſolemnes ex ritu precationes, prædictus Illuſtriſſimus & Reuerendiſſimus nomine ordinis Eccleſiaſtici, præcepta quædam de officio Principis pro re nata miſcens, breui hac oratione aduentum gratulatus eſt, quam ex ſermone Gallico, quo vſus eſt Epiſcopus, in Latinum ſic conuertimus:

SI vllum vnquam diem nobis illuxiſſe proſperum, felicem, & auſpicatum gaudere & gloriari licet, PRINCIPES SERENISSIMI, hodiernus certè eſt, quo veſtra vrbs Antuerpia poſt tot tantaſque clades tam animi quàm corporis, veſtrarum Celſitudinum ſupremorum Principum noſtrorum præſentiâ recreatur, & ſidere meliori omnia præteriti temporis nubila, tempeſtates & fulmina diſſipat atque mouet. Vt enim quocumque ſol radiis pertingit, ſuamque vim exſerit, humores noxios ollit, aëris vitio medetur, ſterilemque terram fœcunditati natiuæ reſtituit, ipſorumque ominum (quos aſtra nonnunquam ad bonum vel malum reddunt propenſiores) opiiones aut temperat, aut mutat: Sic veſtræ Celſitudines inſtar lucidi ſolis, (qui Regum ptimorum Principumque typus eſt) religionis & pietatis ſuæ radios effuderunt in hanc uitatem & S. R. Imperij Marchionatum, & ſperare nos faciunt, imò certè confidere, orruptas voluntates hominum malè ſentientium, tandem aliquando ſublatum iri, & uctores factionum, qui ſub ementitę religionis velo quietum Belgicarum ditionum ſtaum turbare conati ſunt, depoſita pertinacia ac mente mutata, ad veram debitamq; Deo t Eccleſiæ obedientiam, Principumque ſuorum auita propagine nobis conceſſorum, bſequium redituros, auguſtiſſimæ verò domui Auſtriacæ & Regibus Catholicis Hiſpaniæ ſplendorem, Burgundicæ familiæ ſuam proſperitatem, in priſtinam magnitudiem floremque reuerſuram, & inſtar phœnicis ad conſpectum famamque benignæ guernationis veſtræ vitam denuò recepturam. Video enim veſtras Amplitudines ad veam ſtabilemque concordiam & pacem munire ſibi viam, omnéſque ſuas actiones ad unc ſcopum dirigere, nec aliò collimare, quàm vt ante omnia pacē cum Diuina Maieſtate concilient, non ſibi ſolùm & domeſticis, verùm etiam ſubditis, quos omni lenitate d ſanctam religionem Catholicam Apoſtolicam Romanam veramq; fidem bonis operibus & exemplis admonent, procurantes vt ſuum vnicuique reddatur, iuxta iura, priuiegia, & præclaras patriæ conſuetudines; malos, populique oppreſſores puniendo, bonos onoribus & præmiis inuitando. Quod vnum ad ſolidam pacem ſtabiliendam neceſſaium eſſe, in ciuitate Aurelianenſi ſingulari bonitate & inſigni miraculo demōſtrare voit Deus: quemadmodum in libro pragmaticæ apud Gallos ſanctionis ſcriptum repetur. Rex enim Robertus Hugonis Capeti primi ex ea familia Galliæ Regis filius, precibus deuotè ante Crucifixi imaginem fuſis ad pacem obtinendam, reſponſum accepit Domino in cruce pendente, pace eum non antè potiturum, quàm blaſphemos, alioſque

criminibus publicis obnoxios pro meritis puniret. Vera certè & vnica constituendæ pacis Christianæ ratio, & in animis hominum sanctam fidem nostram & religionem inserendi ac plantandi modus. Ad quam restituendam atque conseruandam monarcharum ille maximus Philippus secundus tuæ Celsitudinis Pater (qui æterna cum Deo gloria perfruitur) labores suscepit cum periculis innumeros, sumtusque immensos fecit Celsitudinesque vestræ non cum elementis solùm in illa ancipiti ad has prouincias expeditione, sed etiam cum piratis fortiter dimicarunt. Multa hîc de subsidiis auri argentique, multa de auxiliis ducibusque belli, tuo, PRINCEPS SERENISSIMA, nutu & consilio ad nos adiuuandos & liberandos missis, commemorare possem, & laudum tuarum PRINCEPS SERENISSIME, victoriarumque pelago me committere, bellaque pro sancta fide nostra summo cum labore & cura suscepta ac fortissimè gesta, recensere, de pace denique cum Gallis opportunè inita & transacta, verba facere: sed ne præsentes videar laudare, eaque commendare quæ in ore sunt omni populo, hoc vnum tantùm dicam me cum omni Clero, Senatu, populóque vniuerso huius vestræ ciuitatis, dum propensam Celsitudinum vestrarum ad hanc vrbem ditionemque tam in Ecclesiasticis quàm in rebus secularibus tuendam & propugnandam, voluntatem perpendo, exprimere non haud posse immensam lætitiam, quam ex optatissima vestra præsentia felicique inauguratione capimus; incerti an vobis gratulari debeamus, vel potiùs nobis ipsis, qui hac occasione singulari beneficio afficiemur. Deo itaque omnipotenti gratias ago quàm possum maximas, quòd eiusmodi nobis Principes dedit, de quibus certam spem concepimus, eos sine personarum exceptione subditos suos omnes complexuros, recturos, solaturos; quemadmodum à Rege regum bonæ administrationis & gubernationis præmium & coronam æternam in cælis accipere desiderant. Quod factu erit facile, si iuxta legem naturalem vestræ Celsitudines subditos ita habeant, vt haberi ipsæ vellent si eorum loco essent. Cuius meminisse optimum est, & corpori atque animæ vtilissimum, instabilem sortem rerum, atque fluxam huius seculi & hominum vanitatem perpetuò meditari. Hoc summo Pontifici ad sublimem illam qua nulla in terris maior est, dignitatem euecto, & octophoro humerisque ad ædem D. Petri gestato vt accipiat diadema, eiusmodi ostenditur paradigmate. Suam enim Beatitudinem vir Ecclesiasticus quidam præcedit, qui affixas cannæ stupas singulis viginti aut triginta passibus incendit, clamatque alta voce; Sanctissime Pater, Sic transit gloria mundi: quod hisce meis oculis vidisse, auribusque audiuisse testari possum. Romanis quoque in vsu fuit, cùm ob rem bene gestam triumphus alicui decerneretur, vt in ipso curru quo vehebatur triumphans Imperator, seruus publicus adueheretur, qui coronam auream gemmis distinctam pone sustinens admonebat triumphantem, vt respiceret; appensum enim ad currum erat tintinnabulum cum flagello, vt se hominem esse meminisset, & humanæ fragilitatis & instabilitatis huius mundi obnoxium. Principum enim Regumque ac ipsorum etiam Cæsarum dignitates & imperia incerta velut è filo pendent, nisi stabiliantur & confirmentur per illum qui accipiens formam serui, vt genus humanum in libertatem assereret, in Crucis ligno pati voluit: sub cuius signo sicut ego & clerus hic totus nomina dedimus & instar seruorum Christi, capite raso cum eiusdem vexillis obuiam Celsitudinibus vestris processimus, ad fidele debitumque obsequium iisdem præstandum, ita cum submissione animorum supplicamus, vt nos in clientelam tutelamque (vti confugientes ad Imperatorum statuas assolent) recipiatis, iurisdictionem Ecclesiasticam, bona nostra & priuilegia, immunitates & libertates quæ sacris Canonum constitutionibus, & religiosa Imperatorum, Regum, Principumque harum regionum, maiorum vestrorum pietate tam liberaliter sunt indultæ, & à vobis tam beneuolè promissæ & iuratæ, conseruetis. Nos interim non omittemus vt serui eius indigniique ministri qui imperia suo nutu confirmat & dissipat, totis viribus opibusque nostris, licet exiguis per arma Ecclesiastica, & alia nostræ professioni licita anniti & contendere, vt inferioris Germaniæ corona (quæ regio diademati comparatur à quibusdam Canonum doctoribus) in capite vestro firmiter hæreat, virtute huius signi, quo Constantinus ille magnus, tantas tamque præclaras

victorias

victorias obtinuit, vestræque Celsitudines in posterum obtinebunt (nisi peccata nostra impediant) si & bella iusta gerere continuauerint, & heroicas suas actiones iuxta doctrinam, exemplū & symbolum per hoc signum (verum speculum & normam Principum Christianorum) adumbratum direxerint, ex doctrinæ eiusdem regula subditos vestros complectentes, præcipuè ordinem Ecclesiasticum, vt prudens dominus famulos suos excipit, bonus pater filios, licet frugis parum bonæ, tractat, & sicut verus pastor dispersum colligit gregem. Nos tempore opportuno lactis lanæque copiam vobis dabimus, seruiemus, obsequemur, amore filiali in quacunque occasione tam pacis quàm belli cum omni animorum propensione & fidelitate. Quod demissi animi obsequium à me, tanquam inter Clerum infimo, ad declarandum eiusdem affectum syncerum, & propēsam voluntatem Celsitudinibus vestris oblatam, vt boni consulant etiam atque etiam rogo, Deumque omnipotentem oro, vt vitam eisdem per multos annos prosperam seruet & incolumem, cum florenti posteritate, tantaque magnitudine, totque victoriis, ac profunda tandem pace, quantam nos fideles subditi & sacellani ipsis exoptamus, atque respublica Christiana ad tantas extremitates redacta, postulare videtur. Sic Reuerendissimus.

Peracta oratione, hymnóque decantato, conscensis rursus equis, cœptum iter prosequuntur.

FORNIX

FORNIX TRIVMPHALIS D.D. FVGGERORVM

T illustres Augustanæ Fuggerorum domus fratres priuatam in publica gratu-latione Archiducibus Germaniæ Inferioris principatum ineuntibus, libera-litatem suam, pro munificentia & splendore suo solito deesse noluerunt. Sui igitur sumtibus triumphalem via alta ad forum linarium fornicem erexerunt pedibus sublimem, cum imposita fastigio summo aquila, quadraginta & octo, latum ve-rò triginta; ad pedes octodecim transitus pertingebat. Argumentum erat & gratum & idoneum, Albertorum nimirum & Isabellarum coniugum Austriacæ familiæ quater-nio, cui opus dedicabatur, quod Corinthij erat ordinis. In anterioribus intercolumniis Principes nostri clementissimi ad viuam imaginem expressi noscebantur: huic erat ascri-ptum in hanc sententiam:

ALBERTVS ET ISABELLA E FAMILIA AVSTRIACA
QVARTI EIVS NOMINIS, EX GERMANIÆ VTRIVSQVE
DESIDERIO CONIVGES.

Nec absimili sensu penes illam legebatur:

ISABELLÆ AVSPICATIS CVM ALBERTO NVPTIIS,
PERPETVVM CVM THALAMO FOECVNDO IMPERIVM,
AC TRANQVILLITATEM FIRMAM GERMANIÆ
INFERIORI EXOPTAT SVPERIOR.

Ea omnium vota & pia desideria videbantur confirmare tres super secunda eleuatio-ne collocatæ nymphæ: Media erat Hispania, quod vestis indicabat insignibus regni pi-cta; quæ vtraque manu vtramque Germaniam hac Superiorem, illac Inferiorem con-iungebat. Huius actus ab orbe terrarum diu expetiti, quatuor illi Genij singulari equo vecti ad omnes mundi partes cursu concitato nuncium erant perlaturi. Causam dedica-tionis ex tabella super portæ curuatura posita lector assequitur:

VT FIDEM AVGVSTISSIMÆ AVSTRIACÆ DOMVI S.R.
IMPERII FIRMAMENTO DEBITAM TESTENTVR,
ALBERTO ET ISABELLÆ
AD INFERIORIS GERMANIÆ PRINCIPATVM FELICITER
ACCEDENTIBVS, OBSERVANTIAM SVAM PROBENT,
MARCVS, IOANNES, ET IACOBVS FVGGERI
FRATRES, BARONES IN KIRCHPERGH ET WEYSSENHORN
PRIVATI SVO ÆRE PONI DECREVERVNT.

In introitu ad dextram pictus erat descriptusque:

ALBERTVS ARCHIDVX AVSTRIÆ V. IMPERATOR II.
MAXIMIS REBVS CONTRA CISCAM ET ALIOS
CÆSAREI NOMINIS, AC CATHOLICÆ RELIGIONIS
HOSTES FORTISSIME GENTIS CLARVS.

A latere eius coniux:

ISABELLA SIGISMVNDI F. ROM. IMP. EX STIRPE
ANTIQVISS. FAMILIÆ LVXEMBVRGICÆ, ALBERTVM II.
AVGVSTVM MARITVM BOHEMIÆ ET VNGARIÆ REGNIS,
SEIPSAM PRÆCLARISSIMIS ANIMI DOTIBVS
EXORNAVIT.

Ex aduersa ad læuam parte:

ALBERTVS ARCHIDVX III. CVM TRICA DICTVS
PRINCEPS PIETATIS ET PACIS AMANTISSIMVS.

Astabat ei vxor:

ISABELLA CAROLI IV. ROM. IMP. F. ALBERTI
ARCHID. AVST. III. VXOR, LECTISSIMA HEROINA.

Postic

GRAPHICA DESIGNATIO OPERIS FVGGERORVM.

Poſtica operis intercolumnia exornabant:

ALBERTVS I. AVSTRIACVS IMPERATOR IVSTIS DVODECIM PROELIIS VICTOR, TRIVMPHATOR.

Cuius lateri accedebat:

ISABELLA MERARDI DVCIS CARINTHIÆ, COMITIS TIROLIS F. ALBERTI I. IMPERATORIS VXOR, XXI. PROLIVM AVGVSTARVM MATER.

Triumuiri in ſecunda eleuatione poſiti, velut fœdus ferientes, Rudolfus erat Cæſa[r] inuictiſſimus, cum Philippo III. Regum potentiſſimo, & Alberto Archiduce fortiſſi[m]mo. Actus ille carmine ſubſcripto explicabatur:

Iungite magnanimi dextras ad fœdera, Cæſar
Heſperiasq; regens, Rex inuictiſſime, gentes.
Accedant, Alberte, tui fortiſſima Belgæ
Robora, pacatus trino ſub numine deget
Orbis, & Iſmarij palleſcet luna tyranni.

Pro emblemate laterali in quadrata tabula verſus Occidentem hiſtoria erat picta:

CONIVGALIS FIDEI MATRONÆ WEYNSPERGENSES SPECTATISSIMO EXEMPLO, QVÆ RELICTIS BONIS, QVORVM SARCINAM ASPORTARE QVANTAM FERRE POTERANT CONRADVS CÆSAR INDVLSERAT, SINGVLÆ VIROS SVOS VRBE DEDITA EXTVLERVNT, VENIAM VITAMQVE MARITIS IMPETRARVNT.

Altera verſus Orientem hiſtoria:

RODOLFVS HABSPVRGIVS OB PIVM MINISTERIVM DEO ET ECCLESIÆ EXHIBITVM, AD CVLMEN CÆSAREÆ MAIESTATIS EVECTVS, AVSTRIACÆ FAMILIÆ EIVSQVE POTENTIÆ ATQVE AMPLITVDINIS INCREMENTA DARE MERVIT.

OPVS TRIVMPHALE IN PONTE D. IOANNIS.

Ad D. Ioannis pontem qui ſtatim occurrebat, ſpectaculum exhibebant ingentes duæ ſtatuæ, in materiato opere ad pedes quinquaginta ſubſtructo, ſub duobus fornicibus iacentes, ad pedum triginta duorum latitudinem cum reliquo operis apparatu patentibus; profunditati tredecim pedes aſſignati. Incumbe-nt ſuis vrnis vtriuſque ſexus ſimulacra, hinc Oceani typus, inde Tethyos erat; ex hu-s vrna coloris rubri vinum, ex illius lac profluebat. In ſummo faſtigio machina erat po-a, quæ cærulei coloris aquam ſpiritali Heronis artificio eiaculabatur ad mirandam al-udinem; vt tres liquores illi cum Infantis ſtemmate concolores eſſent. In quadrata ſtigij tabula à Neptuno coronatur Albertus, Lyſandri exemplo, vt in Phocicis tradit .uſanias; ab Amphitryte Iſabella, quod carmine tabellæ ad zophorum affixæ perſpi-um reddebatur:

Fas eſt veſtra, Duces, innectere tempora ſertis
Æquoreis, quibus Oceani ſunt æquora curæ.
Pandent vela Noti ſecura, reciproca Tethys
Libera pacato reddet commercia mundo,
Vina fluent riuis, & flumina lactea ripis.

FAS EST
VESTRA,
DVCES.

DESCRIPTIO CVRRVS TRIVMPHALIS NEPTVNI.

HVC in foro, cui à litore nomen, lepidiſſimum Neptuni accedebat ſpectaculum, curru ſuo inuecti cum vxore Amphitryte, alioq; æquoreæ pompæ comitatu. Præter equos marinos naturalibus grandiores, quibus nudi Cupidines inſidebant, & Sirenes in anteriori currus parte poſitas, viuæ erant reliquæ perſonæ ludicro ſchemate cultæ. Tritones haſtilibus tabellas præferebant, & in iis inſcriptū:

Dicto citius tumida æquora placat.

Et,

Vltrà Garamantas & Indos.

Totius machinæ affabrè nitidéque compoſitæ in pedes viginti octo longitudo protenditur. In ſummo tridentigeri regis ponti ſolio hi verſus legebantur, ad communia Belgarum vota conformati:

Tradimus æquorei vobis, Dux magne, tridentis
Cum thalami conſorte tui ius omne, queatis
Vt pontum populóſque mari ſedare propinquos.
Non erit inuitos opus expugnare, benigni
Faſcibus imperij domiti flexiq;, volentes
Rurſus ad obſequium mutata mente redibunt.

Nemo in rebus Belgicis tam eſt peregrinus, qui ignoret quanta fiet ad amplitudinem Principatus acceſſio, maritimis prouinciis vel domitis vel pacatis. Si enim ſigillatim omnia expendamus quæ ad rem naualē & potentiam requirūtur, eas ditiones maxima quæuis regna populoſq; nauigandi Oceani peritos non æquare modò re ipſa cōperiemus, verùm etiā ſuperare. Viris in hac arte exercitatis opus eſt? Nuſquā maior eſt frequentia currentium equis ligneis per cęruleas vias hominum, vt Plautinis verbis vtar. Siquidem claſſiarios referri in cenſum poſſe ad fidem ſuperantia multa millia ex fidedigno relatu accepimus: Qui non ſolùm induſtriam & ſolertiam rei nauticæ communem cum aliis maritimis gentibus habent, ſed aduerſus tempeſtates corporum viribus præſtant; armis animiſque in nauali prœlio & nautæ & militis officio perfunguntur audacia admirabili. Si claſſis inſtruenda eſt, naues præſidiarias ſiue onerarias ad maritimi belli expeditionem ſexcentas ex his portubus ſuis educere Princeps poteſt, & claſſem procinctam habere exiguo menſium ſpatio. Idque ob naupegorum, armamentorum, & claſſici apparatus ac commeatus copiam. Quàm peritiâ nauigandi nullis cedant nationibus, hoc recentes ad remotas Orientis inſulas, & conatu memorabili Septentrionem verſus nauigationes docent. Et teſtabitur ampliſſima Venetorum reſp. quot, & quàm longinqua emenſi fuerint maria, cùm à ponto glaciali ſub Septentrione ſito, in Adriaticum peruenerunt. Nihil itaque deſideratur ad inauditam præteritis ſeculis velificationē, quàm vt ab Arctico polo digreſſi, circumnauigato terrarum orbe vniuerſo, relicto à tergo mari indico, Iaua, inſulis Philippinis, ac præteritâ Iaponiâ, ad polum eundem reuertantur: vel ſaltem explorent, quouſque eo curſu ad promontorium Tabin, Plinio notum lib. 6. cap. 17. & deinde ad fretum nouæ Zemlę perueniri queat, vel ad eam maris oram ad quam per dictum fretum è Septentrione penetrarunt. Equidem ſic exiſtimo ſi in Colæ fluminis portu (vbi peragratâ ante annos viginti terreſtri itinere Moſcouiâ nauem ad reditum in patriam conſcendi) vel ſi commodus inuenitur apud Pezoram portus freto vicinior, hibernare cum claſſe integrum illis foret, explorato per ſpeculatores opportuno anni tempore, freti aditu tranſituque, rem facilius poſſe confici. Hæc ideo à me ſcribuntur, tam ob cognoſcendarum rerum externarum quo flagro deſiderium, vtpote qui ab ineunte ætate

CVRRVS

TVNI.

ſemper feci maximi Vlyſſis encomion, πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω, quàm ad Germaniæ noſtræ Inferioris commendationem, & Principum potentiæ amplificationem.

AD officinam monetariam quò felicitatem temporis quam ex Principum aduentu omnes boni exſpectant, leuiter adumbrarent, Iouem quo Maieſtatem, & Mineruam qua Prudentiam deſignabant, pingi iuſſerant monetarij: duos Belgis ſoles exhibentes Archiducum effigie; quorum ſplendor non colorem tantùm ſui metalli, quem vnus ſol efficit, ſed ex caloris & virium acceſſione & augmento, auri ſubſtantiam rebus omnibus tribuit. Quod ſi alibi & aliquibus, verè Antuerpiæ Præf. Iuratis & ſodalibus monetariis factum eſt, nam ab annis quinquaginta retrò elapſis non tanta vis auri viſa illis aut fabricata eſt, quanta ab aduentu Principum in hunc vſque diem; nec breui felix illa copia melioris metalli videtur defectura.

Aſcripſerant & carmen numerale huiuſmodi:

VIX *ſ*V*rg*V*nt ge*MI*n*I, V*t tra*DV*nt h*I *ar*V*a a*V*rea ſo*L*es.*

ARCVS

ARCVS SECVLARIS EXACTA DESCRIPTIO.

VLTERIVS progreſſis in viam Michaëliam ad primum à dextra vicum, vndè liber proſpectus ad palatij ingreſſum patet, arcus erat tranſeundus, quem à decima ſexta humanæ ſalutis per Christum inchoatæ annorum centuria, Secularem nominauimus, ad pedum centum altitudinem pertingentem æquali cum annorum abſoluti æui numero Moles erat vaſtiſſima ad quadraginta quatuor in latitudine pedes extenſa, è quibus portæ hiatus viginti vendicabat; fornicis eleuatio triginta tribus aſſurgebat. Columnæ laterales operis erant Corinthij, tranſitum apertionis viginti pedibus metiebamur. Depicta in interſtylobatiis emblemata ad quatuor ætates poëticas pertinebant, auream videlicet cum hac inſcriptione:

Felices vbi luxus abeſt diſſuaſor honeſti.

Enimuero non metimur felicitatem ſeculi quo Saturnus regnauit inuentis poëtarum ex profeſſo hyperbolicis, quale in genethliaco in gratiam Pollionis vaticinatur fore Maro, vel in illis verſibus Æneid. VI. Auguſto attributis:

—— aurea condet
Secula qui rurſus Latio regnata per arua
Saturno quondam.

Sicut eidem blanditur Horatius lib. 4. Od. 2.

Quo nihil maius meliúſve terris
Fata donauere boníque diui
Nec dabunt, quamuis redeant in aurum
Tempora priſcum.

Et Honorio Claudianus lib. 1. in Ruffinum.

Tunc tellus communis erit, tunc limite nullo
Diſcernetur ager, nec vomere ſulcus adunco
Findetur, ſubitis meſſor gaudebit ariſtis.
Rorabunt querceta fauis, ſtagnantia paßim
Vina fluent, oleiq́ lacus.

Eiuſmodi vbertatem Cyclopum inſulis Homerus Odyſ. 9. aſſcribit:

Οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν,
Ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται.

Plantaq́ non manibus colitur nec vomere tellus,
Sed grauidas inarata creat ſine ſemine meſſes.

Fortunatis Horatius Epod. 16. ſimilem tribuit feracitatem:

Reddit vbi Cererem tellus inarata quotannis,
Et imputata floret vſque vinea.
Germinat & nunquam fallentis termes oliuæ,
Suamq́ pulla ficus ornat arborem.
Mella caua manant ex ilice.

Perquàm autem lepidum eſt quod de Saturni æuo ex veteri comœdia citat Athenæus lib. 6. vbi ipſum deum hoc modo loquentem introducit:

Λέξω τοίνυν βίον ἐξ ἀρχῆς ὃν ἐγὼ θνητοῖσι παρεῖχον,
Εἰρήνη μὲν πρῶτον ἁπάντων ἦν, ὥσπερ ὕδωρ κατὰ χειρός.
Ἡ γῆ δ' ἔφερ' οὐ δέος οὐδὲ νόσους, ἀλλ' αὐτόματ' ἦν τὰ δέοντα.
Οἴνῳ γὰρ ἅπας ἔρρει χαράδρα. μᾶζαι δ' ἄρτοις ἐμάχοντο,
Περὶ τοῖς στόμασι τῶν ἀνθρώπων, ἱκετεύουσαι καταπίνειν

Εἴπ φιλοῖεν τὰς λευκοτάτας. οἱ δ' ἰχθύες οἴκαδ' ἰόντες
Ἐξοπτῶντες σφᾶς αὐτοὺς ἂν παρέκειντ' ἐπὶ ταῖσι τραπέζαις.
Σωμοῦ δ' ἔρρει παρὰ τὰς κλίνας ποταμὸς κρέα θερμὰ κυλίνδων.
Ὑποτριμματίων δ' ὀχετοὶ τούτων τοῖς βουλομένοισι παρῆσαν.
Ὡς τ' ἀφθονία, τὴν ἔνθεσιν ἢ νάρδον ἁπαλὴν καταπίνειν,
Λεκανίσι, καὶ σίδ' ἀνάπαιστα παρῆν ἡδυσματίοις κατάπαστα,
Ὀπταὶ δὲ κίχλαι μετ' ἀμητίσκων εἰς τὸν φάρυγγ' εἰσεπέτοντο.
Τῶν δὲ πλακούντων ὠστιζομένων περὶ τὴν γνάθον ἦν ἀλαλητός.

Dicam igitur vitam ego quam initio mortalibus præbui.
Primùm quidem omnibus pax fuit, tanquam manibus aqua:
Nec quæ metum afferrent, nec quæ morbum, terra genuit:
Sponte prodibant ad vitam necessaria.
Torrentis alueus cuiusque vino manabat: mazæ pugnabant cum panibus,
Circa hominum ora supplicantes vt deuorarentur,
Si quid placerent, candidissimæ: pisces egreßi domo sua
Assantes seipsos porrecti iacebant in mensis.
Iuris fluebat propè lectos amnis, feruentes carnes prouoluens:
Intriti condimenti riuus, illis si cuperent, aderat.
Nardiq; recentis tanta copia, vt ad singulas bucceas liceret
Plenis deuorare peluibus: punicorum auulsa grana condimentis inspersa erant.
Aßi turdi cum ametiscis ad fauces aduolabant.
Placentæ festinanter in maxillas sese protrudentes tumultuosè fremebant.

De eodem seculo philosophicam rationem Plato in Politico: & lib. 8. de rep. libroq; 4. de legibus, politicam reddit, & in Cratylo his verbis: nempe arbitror ipsum (de Hesiodo loquitur) auream ętatem appellare, non quæ aurea reuera esset naturâ, vel auro constaret, sed bonam & præclaram significasse, iuxta Maronem:

Haud vinclo nec legibus æquam
Sponte sua, veterisq; dei se more tenentem.

Quod & Tacitus annotauit Annalium lib. 3. *Vetustißimi mortalium nulla adhuc mala libidine, sine probro, scelere; eoq; sine pœna aut coërcitionibus agebant: neque præmiis opus erat, cùm honesta suopte ingenio peterentur, & vbi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur.*

Ad quam veteris æui formam correctâ vitę disciplinâ Principum nutu & auspiciis quo propius accedent noui seculi mores, eo illi suam maiori beneficio remp. afficient.

Argenteam ætatem hic versus denotabat:

Tutis bos pedibus rura perambulat.

Ænea sic declarabatur:

His Ducibus redeunt melioris secla metalli.

Ferrea hoc boni ominis hemistichio distinguitur:

Alios ferrum vertetur in vsus.

Ad agrorum videlicet culturam, quem peculiarem metallo huic vsum assignat Plato lib. 3. de rep. additque vice oraculi: Tum perituram remp. quum ferrum vel æs auctoritatem custodiæ obtinebit.

Quatuor vtriusque frontis intercolumnia totidem hermis muliebribus ornabantur, naturas referentibus: Simplicem, Velatam, Personatam & Auersam.

In secundæ eleuationis tabula depicta erat mutua gratulatio Philippi III. Regis, & Alberti Archiducis, Reginæ & Infantis. Hoc inscriptio inter tabulam & fornicem portæ lectori explanabat:

DEVS OPT. MAX. PHILIPPVM III. D. PHILIPPI II. CATHOL. REGIS F. CAROLI V. AVG. N. CVM MARGARITA CAROLI ARCHID. AVSTRIÆ F. D. FERDINANDI AVG. N. HISPANIARVM INDIARVMQVE REGES. ET ALBERTVM D. MAXIMILIANI AVG. F. D. FERDINANDI AVG. N. CVM ISABELLA, CLARA, EVGENIA D. PHILIPPI II. F. D. CAROLI V. AVG. N. OPTATISSIMOS PRINCIPES HVIVS SECVLI ORNAMENTA ORBI TERRARVM DIV COMMODET, AC BENEFICIIS SVIS HVMANO GENERI CONCESSIS FAVEAT, TANTISQVE MVNERIBVS ADDAT PERPETVITATEM.

Secunda contignatio gradatim aſſurgebat, ac ſequentibus perſonis ſeſſiones præbebat n gradationum angulis.

Fatum forma virili candida veſte ad talos demiſſa vtebatur, cæleſtem manu ſphæram enens, & ſuper ea ſtellam, cum catena aurea è ſphæra dependente vſque ad aream cui nſiſtebat.

Tempus Saturni formam referebat cana barba & meſſoria falce, cum clepſydra in capite, vel potiùs clepſammidio. Annus ſerpentem in ſe contortum vel annulum tenebat, um cornu Amaltheæ omnis generis frugibus referto.

Seculum virili effigie phœnicem, vt ſentit vulgus, flammis ardentem ſuper ſphæram enebat.

Abundantia rubro & flauo amictu ſpicas dextra, naualem clauum inauratum habens æua, ad maritimam & terreſtrem vbertatem pertinebat.

Serenitas cœrulea & candida veſte induta, candidam in capite columbam habebat.

Aſtrologia cœrulea veſte cum ſtellifero in capite ſerto, humeris alas, cæleſtem ſphæram dextra, ſceptrum læua gerebat.

Architectura à circino aureo & angulari norma cui inſidet hirundo cognoſcitur.

Memoria fulua veſte indice digito ad frontem poſito, eum actum exprimens, quẽ redimus cùm videmur aliquid ad memoriam reuocare, librum altera manu euoluebat.

Famam ſuo more perſonatam & aligeram inſperſis veſti oculis auribuſque, cum buccina quiuis agnoſcebat.

Hiſtoria purpureo & viridi amictu culta, tabellam ſuper haſtili tenebat, eique inſcripta ex Tullio verba:

TESTIS TEMPORVM, LVX VERITATIS, VITA MEMORIÆ,
MAGISTRA VITÆ, NVNTIA VETVSTATIS.

Veritas candido amictu, coma aurea, ſpeculum tenebat monilibus circumdatum.

In ſecundi gradus medio ſingulorum quatuor laterum, totidem Romana panoplia armati ſigniferi ſtabant ſiue aquiliferi cum labaris dependentibus.

In excelſum obeliſcùm ſtatuamque Æternitatis deſinebat tota machina.

Poſterior arcus facies cum priori conueniebat, præter ſecundæ eleuationis tabulam. Minerua ibi Herculem in cælum deducit, ſuperis poſtea cohabitaturum, ex Pauſan. in Lacon. hoc ſenſu:

Virtus recludens immeritis mori
Cælum, ſacratâ monſtrat iter viâ.

Hunc actum ſeu fortium virorum gloriam prudẽtia comite acquiſitam, nulliſq; ſeculis intermorituram, poëſis mulieris habitu aſſiſtens ſtellis pleno, lauro coronata cũ mammis nudis lacteq; diſtẽtis, vultu inflammato ex enthuſiaſmo & cogitabũdo, æternitati dedicatura videbatur. Tres ſupra eam genij volitabãt, lyram hic cum plectro, ille fiſtulam, tertius tubam ferens, ad pedes cygnus ſtabat. Inſcriptio zophoro appenſa eſt huiuſmodi:

Magne Ducum, tibi dent ſuperi quodcunque mereris,
Et faciles votis ſint, Iſabella, tuis.
Augeat imperium veſtrum Deus, augeat annos,
Et rata perpetuò quæ dedit eſſe velit.

Vobis auspicibus seclo præsenti peracto,
Det nobis alio sed meliore [illegible]

Ornatus interior testudinis laqueatæ, quatuor erant in singulis angulis bigæ à genii agitatæ, veluti seculares ludos celebrantes: Spargebant flores è calathis alij Cupidines. In medio lacunari in circulo ouato ex alato angue facto æternitatis symbolo, diffusis vn dique radiis ita legebatur:

Lucem redde tuæ, Dux bone, patriæ,
Instar veris enim vultus vbi tuus
Affulsit, populo gratior it dies,
Et soles melius nitent.

Verus fuisti, Venusine, vates: eodem enim introitus die sexto Id. Decemb. ac inaugu rationis quæ postea subsecuta est quarto Id. eiusdem, tam fuit admirabilis & insolita hac anni tempestate serenitas, aërisq; actioni gratissimæ aspirantis, ac velut blandientis repen tina temperies, vt rebus restitutis beatum fore Belgium sub hoc Principatu nemo non auguraretur.

In transitus lateribus hinc pictus erat Circus ad Romani amplitudinem in quo ludos agitabant, seculares opinor, nam hoc versus indicabat:

Dent hos Alberto superi cum coniuge ludos
Incolumi, decies denos iterare per annos.

Pulchra me hercule esset ætas, non sine exemplo tamen si Plinio damus fidem libro 7 cap. 48. Et irrisam fuisse præconis vocem solemni more inuitantis ad ludos, quos nec spe ctasset quisquam nec spectaturus esset, cùm superessent qui spectauerant, memoriæ pro didit Sueton. Claudio. Tametsi idem Claudius ludos illos seculares ab Augusto antici patos nec legitimo tempori reseruatos asserebat. Sed Principis vtriusque hac de re ratio nes, quas prætermittit Tacitus lib. Annal. vndecimo, Lipsius noster explicat; ad quem stu diosum lectorem ablegamus. Ceterùm ludos seculares à M. Valerio Publicola institu tos atque ita appellatos, quod plerumque hominis ætas semel eos potest intueri, Pompo nius Lætus refert, idque aliquandiu seruatum fuisse; postea Cæsarum ambitione, cupien tium id solemne suis temporibus exhiberi, corruptum ordinem esse, & ludos seculare pro libidine habitos. Ex lege enim fiebant anno centesimo decimo, quo spatio ætatem oraculo Romanis de his ludis dato definit Sibylla Erythræa, quod à Phlegonte Trallian annotatum legimus. Pio magis ritu Romani Pontifices inanem secularium ludorum fe stiuitatem in verum ac solemnem Dei cultum transtulerunt, annumque Iubileium se benignitatis anno quinquagesimo ex Mosaica institutione celebrari solitum, ad vigesi mum quintum reduxerunt, vt quæuis ætas hominis cælestis gratiæ ex amplissimis Eccle siæ thesauris deprompte particeps fieri queat. Vt præsens igitur annus siue Iubileius, siue secularis Principibus nostris feliciter recurrat, eodem exemplo Deum precamur, quo Vi tellius Claudio ludos seculares edenti gratulatus est, *Sæpe facias*, vt Suetonius meminit in Vitellio. Quam vocem inter formulas & solemnia populi Romani verba aliorum etiam scriptorum testimonio retulit Brissonius lib. 8. Qui verò plura de ludorum secularium editione scire cupit, is Onufrij Panuuini de iis librum legat. Eos etiam in theatris fuisse celebratos ex Pomponio Leto colligimus in Philippo, qui apparatissimos edidit, anno ab vrbe condita millesimo. Itaque amphitheatrum ibidem erat pictum cum huiusmodi acclamatione:

Viuite felices, hîc totâ plausus arenâ
Personat, augustum genus, & tu Regia proles.

Ab altera parte Naumachiam effinximus, siue locum in quo nauales pugnas edebant qui rei antiquariæ studiosis haud ignotus est, & Sueton. in Tiberio mentionem facit: cu asscripseramus hanc votorum sponsionem:

Nauales vobis ludos, Alberte, vouemus,
Claraq; pacato curret cum nauita ponto.

Theat

Theatri ſchema adiunctum hos verſus lectori proponebat, per dialogiſmum prolatos:

In ſcenam quis prodit? Amor cum Pace; quis auctor?
Albertus, lauroq́ ſacra digniſſima coniux.

Emblemata in tranſitu arcus lateralia etſi penicillo ſubitario adumbrata, non tamen vulgaris erant argumenti. Ad ſeculum aureum referebatur Apollinis natiuitas, quo naſcente omnia in Delo aurea facta canit Homerus in hymno eius dei:

Χρυσῷ δ' ἄρα Δῆλος ἅπασα
Βεβρίθει, καθορῶσα Διὸς Λητοῦς τε γενέθλην.

Auro tota fuit Delus repleta nitenti,
Læta videns prolem Ioue Latonaq́ creatam.

Quod copioſa & eleganti diſtributione amplificat Callimachus in celebri eius inſulæ hymno:

Χρύσεά τοι τότε πάντα θεμείλια γείνετο Δῆλε,
Χρυσῷ δὲ τροχόεσσα πανήμερος ἔρρεε λίμνη,
Χρύσειον δ' ἐκόμισσε γενέθλιον ἔρνος ἐλαίης,
Χρυσῷ δὲ πλήμμυρε βαθὺς Ἰνωπὸς ἑλιχθείς,
Αὐτὴ δὲ χρυσέοιο ἀπ' οὔδεος εἵλεο παῖδα.

Fundamenta tibi tunc aurea, Dele, fuerunt,
Curua dies auro fluxerunt æquora totos,
E ramis oleæ ſtillarunt pinguibus aurum:
Exundat rutilo turgens Inopus ab auro,
Aurea fulget humus puerum qua ſuſcipis ipſa.

Neque hoc vno beneficio natale ſolum affecit illud numen, ſed cùm prius erratica eſſet Delus, Latonæ puerperio immobilis fuit reddita, Virgilio teſte Æneid.3.

Quam pius Arcitenens oras & litora circum
Errantem, Mycone celſa, Gyaroq́ reuinxit,
Immotamq́ coli dedit, & contemnere ventos.

Quod ex Pindaro annotauit Strabo lib.10. Tam firmiter autem patriam ſuam Apollo ſtabiliuit, vt ſcholiaſtes Callimachi in eodem hymno, adeò eam ἀκίνητον καὶ ἄσειστον dicat, vt Thucydidem citet, qui magnum terræmotum deſcripturus ea vtitur amplificatione, tam ingentem fuiſſe vt ipſa etiam Delus ſit concuſſa. Sicut etiam ex Seneca obſeruauimus Natur.quæſt. lib. 7. cap. 26. Idq́ue prodigij loco habitum ex oraculo memorat Herodotus in Erato:

Κινήσω καὶ Δῆλον ἀκίνητόν περ ἐοῦσαν.

Et Delum, fuerit quamuis immota, mouebo.

Nos vtrumque beneficium vno verſu complexi:

Fatidico naſcente Deo ſtetit aurea Delos.

Futuram ſeculi felicitatem, firmamq́; poſt belli diuturni procellas & iactationes quietis publicæ ſtabilitatem, ex hoc aduentu Principum ominamur: vt quemadmodum eam inſulam Apollinis nutriculam Callimachus laudat à publica pace & tranquillitate:

Οὐδέ σ' Ἐνυὼ
Οὐδ' Ἀΐδης οὐδ' ἵπποι ἐπιστείβουσιν Ἄρηος.

Armis non te Bellona cruentis
Calcabit, nec Ditis equi, Martisq́ iugales.

Ita noui Principatus feliciſſimis auſpiciis Belgium noſtrum exſtincto bello conquieſcet. Nec minus delectabile proximum erat emblema Æoli ſcilicet qui hoſpites in litus

ſuum eiectos,in patriam quemque ſuam reducendos curauit, auctore Iſocrate in Buſiri-
dis encomio,cui aſſcripſeramus:

Ad patrios hac ite lares.

Hæc ſunt vota noſtra, PRINCIPES, vt optimos veſtros ſubditos, non vt ventorum pater hoſpites, Belgas, non peregrinos, poſt tam calamitoſa fortunarum naufragia, pacatæ veſtro beneficio patriæ reſtituatis. Eam nos in vobis fiduciam poſuiſſe aliud Perſei emblema indicabat, qui vt Mercurij & Mineruæ opera, ab hoc enim harpen ſeu falcatum enſem & talaria accepit, quæ Muſæ pedibus eius nectunt, vt in ſublime feratur, ſumta ex Pauſania in Laconicis fabulâ; ab illa verò galeam & ægidem, qua Meduſam ſuperauit: ſic & fortitudine & prudentia veſtra Gorgoneum hoc monſtrum, bellum dico, conficiatis: ſeriò enim aſſcriptum erat:

Nunc defenſoribus iſtis Tempus eget.

Quartum Theſei erat emblema, qui Scironem latronem iter facientibus infeſtum, victum cæſumque in mare proiecit, in ſcopulum deinde ſui nominis mutatum. Scironia ſaxa etiam Melæ æuo infamia. Et ſcelere petras nobiles Scironides Seneca vocat in Hippolyto. Straboni haud ignotæ infames Scirone petræ, nec Papinio primo Thebaid. Vt autem Theſeus Græciam latrociniis purgauit teſte Plutarcho in eius vita, ac Pauſan. in Atticis; ita Belgium refloreſcat,

PVRGATA LATRONIBVS PROVINCIA.

Alterius lateris ſymbola ſunt huiuſmodi: Examen apum, quo infrenis & diſſoluta Democratia deſignatur, aſtante Principe fumo diſſipatur: quod non ſolùm ex Virgil. Georg. 4. & Æneid. 12. & ex rerum naturalium ſcriptoribus edocemur, ſed rationem Plutarchus reddidit in cauſis natural. & ſcholiaſt. Apollon. in 2. Argonaut. ὅτι τὸν καπνὸν φεύγουσιν αἱ μέλισσαι διὰ τὸ στενόπορον εἶναι αὐτῶν τὴν ὄσφρησιν. Quid autem ſit καπνίζειν τὰς μελίττας iuxta Pollucem libro primo, quod & βλίττειν dicitur & βλίσαι Heſychio, ex iure etiam ſcripto liquet. ff. ad leg. Aquil. l. ſi quis fumo. Nos ad publicum ſenſum retulimus his verbis:

Vaganti frena licentiæ
Iniecit.

Proximum eſt Neptuni reducis emblema in bigis equorum marinorum ex numis antiquis ventos compeſcentis mare turbantes:

Non illi imperium pelagi.

Ad annonæ vbertatem tertium ſpectat ſymbolum per leonem deſignatum, Belgicum opinor, qui arborem pomiferam vnguibus concutiens per fructus decidentes pabulum animalibus ceteris præbet, aſſcripta ex Lucano ratione:

Emiturq́, metus cùm ſegne potentes
Vulgus alunt.

Sciebat Pompeius, cui omnis poteſtas rei frumentariæ ex S.C. per quinquennium erat data, irarum cauſas & ſumma furoris annonâ momenta trahi. Multitudinem ſæpenumero non auctoritate, ſed ſagina teneri, auctor eſt pro Flacco Tullius. Et annonæ inopiam ſeditionum cauſam præbuiſſe, ex eodem obſeruauimus in Orat. pro domo ſua. Catonis conſilium probatur à Plutarcho in præceptis Polit. qui cùm tempore coniurationis Catilinariæ populum animaduerteret à Cæſare ſolicitari, atque ad res nouandas præcipitem eſſe, perſuaſit Senatui vt inopi plebi frumenti congiarium daret, quo munere ciuilis tumultus conquieuit, & compreſſa eſt ſeceſſio. Vſque adeò autem populi fauorem laxioris annonæ beneficium conciliat, vt ea ingraueſcente quàm plurimi è largitione frumentaria imperij affectandi occaſionem quæſiuerint. Exemplo Spurij Melij, vtriuſque Gracchi, & L. Saturnini. Perniciosam ſimiliter legem annonianam tuliſſe P. Clodium tribunum plebis, qui fuit ſummè popularis, in Piſoniana notat Pedianus. Sic alimentariam Curio, fortaſſis de frumento plebi gratis diuidendo, vt infimorum ho-

minum

GRAPHICA DESIGNATIO ARCVS SECVLARIS.

min um ſtudia compararet; ſicut Tullio ſcripſit Cœlius epiſt. 6. lib. 8. Ipſe denique C
cero ne popularitatis videatur accuſandus, quòd Athenienſium caritatem ſubleuaſſe
Pomponio ſuo purgat, quòd illa non largitio in ciues, ſed in hoſpites fuerit liberalitas,
bro 6. ad Attic. epiſt. 6. Ex quo colligi poteſt quantopere ad Principis curam ſpectet op
ma σιτολογίας ratio: quod Plato docet lib. 8. de legibus.

Vltimum emblema ex Arcadicis Pauſaniæ deſumſimus, de Philopœmene, qui cu
celebrantibus Nemea Argiuis intereſſet ludis, carmen hoc Mileſij Timothei decanta
citharœdo:

Κλεινὸν ἐλευθερίας τεύχων μέγαν Ἑλλάδι κόσμον.

Libertate frui licuit tibi Græcia per quem.

Græci vniuerſi oculos in Philopœmenem coniecerunt, plauſúque edito ſignificaru
eum verſum ad ipſum referendum. Nos ad Principes noſtros reſpeximus, confecto bel
quo durior nulla ſeruitus eſt, libertatis aſſertores. Siquidem nihil aliud pax eſt, qua
tranquilla libertas, vt in quodam dialogo, quem cũ Adriano habuit, reſpondit Epictet

MATERI

MATERIATVM OPVS AD D. MICHAELIS.

IN palatij ingreſſu ad D. Michaëlis materiatum opus ex ordine Corinthio pedes altum ſexaginta, latum quinque & triginta, Philippo Regi memoriæ immortalis Principi ceu extremum actum tribuimus. In medio ſecūdæ eleuationis Philippus in ſolio regio ſedens, Pallade ad dextram, ad ſiniſtram aſtantibus ...rcis, omnium regnorum ſuorum aſſem in ſphæras terreſtris orbis diſtinctum, hoc mo...o diuidebat, beſſem Philippo III. cum ſceptro aſſignabat, reliquū trientem filię Iſabellę. Dextrum intercolumnium orbis imperium depictum continebat, virginis ſpecie, capi... ſeptem planetis ſerti loco redimita: veſtis pectus tegens, quod Zodiaco obliquè ambie...tur, cærulea erat nubibus ſimilis, altera vſque ad genua demiſſa cymatilis & vndoſa, in ...rtia ad pedes vſque montes, ciuitates, arceſque erant pictæ, ſceptrum dextra, naualem ...auum tenebat læua, aſſcriptum erat capiti:

HÆREDIBVS ORBIS IMPERII.

Ad læuam Gloria cum alis & tuba, aſtante Cupidine legebatur:

PHILIPPI GLORIÆ ÆTERNÆ.

Tertia ſubſtructio his verſibus ſententiam operis explicabat:

Maximus vt regnis, ſic & pietate Philippus
Partitur natis genitor quos rexerat orbes.
Hinc ſedes petit ætherias, hominumq́; labores
Subleuat aßiduis pacato numine votis,
Solaturq́; ſuos, & mundo conſulit abſens.

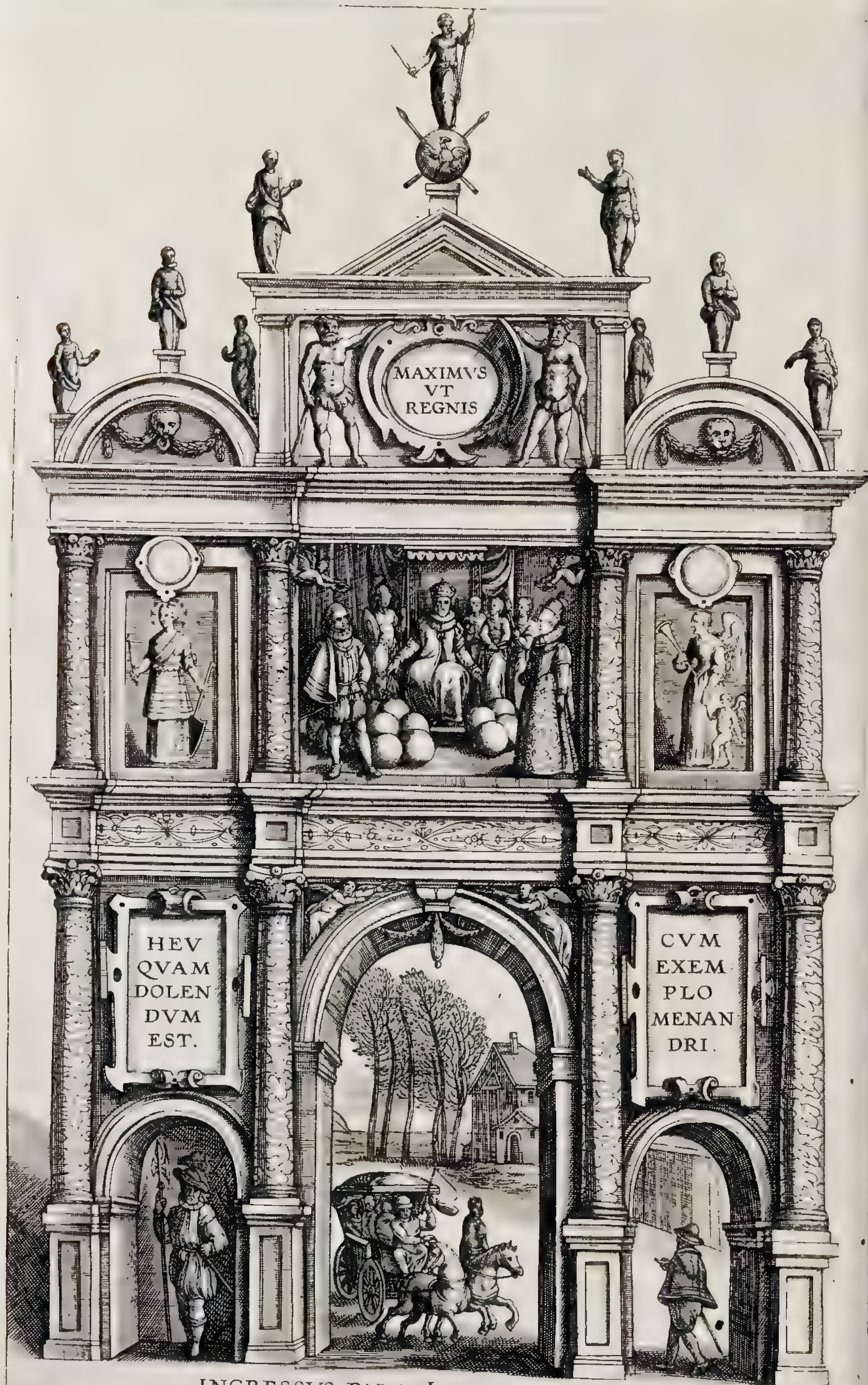
Non enim de nihilo, inquit Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 9. aut de vana adulatione ...eniebat, quòd vrbium conditores aut claros in rep. viros in numerum deorum conſe...rarit antiquitas, ſed Heſiodus quoque priſcos reges cum diis aliis enumerat, hiſque ex...mplo veteris poteſtatis etiam in cælo regendi res humanas aſſignat officium, & quæ ſe...uuntur in eam ſententiam.

Statua in ſummo acroterio poſita Prouidentiæ erat typus, orbis globo inſiſtens ac ha...ile cum ſceptro tenens: alia verò ſigna, vel ſigilla potius, in reliquis acroteriis collocata, ...æc erant, Pietas, Felicitas, Fortitudo, Liberalitas, Potentia, Magnanimitas, Maieſtas & ...lementia. In oblongis ſupra portulas tabulis intercolumnio vtrinque affixis, hæ inſcri...tiones lectores detinebant:

HEV QVAM DOLENDVM EST, CVM IMMORTALIS SIT RESP. EAM IN VNIVS MORTALIS ANIMA CONSISTERE: SATIS ENIM PHILIPPVS NATVRÆ VIXIT ET GLORIÆ, SED TERRARVM ORBI PARVM.

Siniſtri lateris elogium eſt huiuſmodi:

CVM EXEMPLO MENANDRI BACTRIANORVM REGIS DESIDERIVM PHILIPPI, CVI INTER BONOS AB ORBE CONDITO PRINCIPES ANTEPONIMVS NEMINEM, CONFERIMVS PAVCOS, DIVISIS IN SINGVLAS CIVITATES CINERIBVS LENIRE NEQVEAMVS: OPTIMI TAMEN PRINCIPIS ERECTIS PVBLICE PRIVATIMQVE IMAGINIBVS, QVOD IMPERATORI ADRIANO OMNES GRÆCIÆ VRBES PRÆSTITERVNT, MEMORIAM SACROSANCTAM VENERABIMVR ET COLEMVS.

INGRESSVS PALATI AD D. MICHAELIS.

PRINCIPIBVS palatium ſuum ingreſſis cum tubarum clangore admirabili & multiplici, circa horam quartam vnuſquiſque ſe recipiens ad ignes exſtruendos tota vrbe ſe parat: qui in omnibus viis, ad moles triumphales ab omnibus ciuibus & nationibus publicè priuatimque, & à ſex armatis in foro collegiis ıculenter excitati ſunt, tribuſque noctibus continuati. Quibus ignium ſpectaculis ſuæ Celſitudines per totam vrbem rheda vectæ interfuerunt. Solemnis huius moris, quem in xcipiendis Principibus obſeruamus, lætiſq; ob partam victoriam nunciis, atque triumhalibus vrbium ingreſſibus, aliiſque publicis gratulationibus, originem à veteri ad norum vſque æuum tranſiiſſe, ex variis auctoribus Petrus Faber annotauit ad L.2. de orig. ıris, poſt commentarium ad diuerſas iuris regulas: Ex Latino Pacato in Theodoſij paegyrico vbi de Narone Illyrici opido agit: *Quid portas virentibus ſertis coronatas, quid ulæis tardantes plateas, accenſiſq; funalibus auctum diem?* Et ex Ammiano Marcel. Vbi e Iuliano Bononiam ingrediente ſcribit; eumque ſuburbanis propinquantem militaris : omnis generis turba cum lumine multo & floribus, votiſque fauſtis auguſtum appelıns & dominum duxit in regiam Sed & quum Nero Neapoli reuerſus cum Tiridate vrem ingrederetur, populum vniuerſum luminibus & coronis ingentem lætitiam teſtaım fuiſſe ex Dione Xiphilinus prodidit his verbis: *vrbs tota luminibus & coronis ornabaır*. Alexandrum Seuerum Romàm venientem eodem apparatu exceptum fuiſſe idem ıctor commemorat: *vrbs vniuerſa floribus & lauro redimita ac ſtragulis verſicoloribus orata luminibus & ſuffimentis relucebat*. Antonini Caracallæ introitum Alexandriæ floriıs tædiſque ſpectabilem fuiſſe tradit Herodianus. Heraclio denique debellata Perſide Conſtantinopolim reuertenti populum occurriſſe cum frondibus oleaginis & facibus Cedrenus in hiſtoriæ compendio meminit. Neque certè à propoſito alienum videbitur ad faces nuptiales hos ignes applicemus, ex veteri item ritu Principibus ſponſis auſpicaò collucẽtes. Amoris ſanè typum, quo Belgica tota natio in Principes ſuos flagrat, aptioquàm ignium accẽſorum paradigmate, exprimere non potuimus. Amorem enim igni on poëtæ modò, ſed grauiſſimi etiam auctores compararunt.

Ex poëtis antiquiſſimis lepidiſſimos verſus citat A. Gellius lib. 19. cap. 9.

Cuſtodes ouium teneræq; propaginis agnûm,
Quæritis ignem? Ite huc: Quæritis? ignis homo eſt.
Si digito attigero, incendam ſiluam ſimul omnem,
Omne pecus flamma eſt, omnia quæ video.

Ex alio item poëta non minus dulces quàm priores:

Quid faculam præfers phileros qua nil opus nobis?
Ibimus, hoc lucet pectore flamma ſatis.
Iſtam non potis eſt vis ſæua exſtinguere venti,
Aut imber cælo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris, ſi non Venus ipſa,
Nulla eſt quæ poſſit vis alia opprimere.

Finguntur & pinguntur cum facibus Amores. De argenteo Cupidine cum lampade ccuſat Verrem Cicero Sthenio Thermitano hoſpiti erepto. Et in veteri marmore inter etera donaria Fortunæ primigeniæ dedicata, Cupidines duo cum ſuis lychnuchis in Ali Manutij orthographia reperi, ſub nomine Popillius. In ſcuto Alcibiadis quod ex auro : ebore confectũ habuit, pro inſigni erat ἔρως κεραυνὸν ἠγκαλισμένος: *Cupido fulmen vlnis mplectens*; vt narrat Athen. lib. 12. Ignis vocabulum pro amore eſt vſitatiſſimum, vt arere pro amare; Græci verbis φλέγεσθαι τῷ πόθῳ, ἐκφλέγεσθαι, ὑποτετύφθαι, κεκαῦσθαι καὶ θερμαίνεσθαι: *ardere deſiderio, comburi, vri, ſuccendi & incaleſcere*, vtuntur pro iiſdem, auore Iulio Polluce lib. 3. cap. 7. Charinus amator in Plauti Mercatore;

Ita, inquit, *mihi in pectore atque in corde facit amor incendium,*
Ni oculos lacrymæ defendant, iam credo ardeat caput.

Et in Persa Dordalum dicentem, *vritur cor mihi*, facetè ridet Toxilus; *Da illi cantha-rum, exstingue ignem, si cor vritur, caput ne ardescat.* Exstant in Anthologia festiuissim Græcorum Epigrammata huius argumenti, quæ Latina olim fecimus, ideoque hîc a scribimus.

Αὐτὸ τὸ πῦρ καῦσαι διζήμενος οὗτος ὁ νύκταρ
　Τὸν καλὸν ἱμείρων λύχνον ἀναφλογίσαι,
Δεῦρ' ἀπ' ἐμῆς ψυχῆς ἅψον σέλας, ἔνδοθι γάρ μου
　Καιόμενον πολλὴν ἐξανίησι φλόγα.

Quisquis aues rutilos accendere protinus ignes,
　Et tenebras media vincere nocte petis:
Huc ades, atque meo sumas de pectore flammam,
　Vritur & multas eÿcit vsque faces.

Μὴ κλαίων τὸν ἔρωτα δοκεῖ Τηλέμβροτε πείσειν
　Μηδ' ὀλίγῳ παύσειν ὕδατι πῦρ ἀπνεές.
Χρυσὸς ἔρωτος ἀεὶ Παιώνιος· ἐσβέσθη δὲ
　Οὐδὲ τότ' ἐν πολλῷ τικτόμενος πελάγει.

Flectitur haud lacrymis amor, ô Telembrote, nec quit
　Vllus inexstinctas vincere rore faces.
Solus amor fuluo semper medicabilis auro est,
　Nec periit mediis cùm fuit ortus aquis.

Ἔρωτα παύει λιμός, εἰ δὲ μή, χρόνος.
Ἐὰν δὲ μηδὲ ταῦτα τὴν φλόγα σβέσῃ,
Θεραπεία σοι τὸ λοιπὸν ἡ στήθω βρόχος.

Sola potest sedare fames vel tempus amorem,
Quod nisi letiferum tandem restinxerit æstum,
Nulla nisi laquei superest tibi cura petendi.

Τίς γλύψας τὸν ἔρωτα παρὰ κρήνῃσιν ἔθηκεν,
　Οἰόμενος παύσειν τοῦτο τὸ πῦρ ὕδατι;

Quis finxit rigui latices prope fontis Amorem,
　Haud secus ac vllis ceßet hic ignis aquis?

Χθιζά μοι Ἑρμώνασσα φιλακρήτοις μετὰ κώμοις
　Στέμμασιν αὐλείας ἀμφιπλέκοντι θύρας,
Ἐκ κυλίκων ἐπέχευεν ὕδωρ. ἀνάθυνε δὲ χαίτην
　Ἣν μόλις ἐς τρισσὴν πλέξαμεν ἀμφιλύκην.
Ἐφλέχθην δ' ἔτι μᾶλλον ὑφ' ὕδατος· ἐκ γὰρ ἐκείνης
　Λάθριον εἶχε κύλιξ πῦρ γλυκερῶν στομάτων.

Hesternæ cùm longa darem post pocula cœnæ
　Serta coronatis florida liminibus:
Hermonassa comas infusa polluit vnda,
　Compositas ternis vix mihi luminibus.
Occultis magis atque magis miser ignibus arsi,
　Ore quibus dulces illa repleuit aquas.

Ψαλμὸς καὶ λαλιὴ, καὶ κωτίλον ὄμμα, καὶ ᾠδὴ
　Ξανθίππης, καὶ πῦρ ἄρτι καταρχόμενον,

Ω ψυ

Ὦ ψυχὴ, φλέξει σε τὸ δ' ἔκ τινος, ἤ ποτε, καὶ πῶς,
Οὐκ οἶδα, γνώσῃ δύσμορε τυφομένη.

Colloquium fallax Xantippes, cantus, ocellus,
Comburitq́; meam flamma recens animam.
Unde tamen, nec quando ſcio, ſciturus abundè
Abſumtum in cineres cùm mihi corpus erit.

Τί ξένον εἰ βροτολοιγὸς ἔρως τὰ πυρίπνοα τόξα
Βάλλει, καὶ λαμυροῖς ὄμμασι πικρὰ γελᾷ;
Οὐ μήτηρ στέργει μὲν Ἄρη, γαμέτις δὲ τέτυκται
Ἡφαίστου, κοινὴ καὶ πυρὶ καὶ ξίφεσιν;
Μητρὸς δ' οὐ μήτηρ ἀνέμων μάστιξι θάλασσα
Τρηχὺ βοᾷ, γενέτης δ' οὔτέ τις οὔ τε τινός.
Τοὔνεκεν Ἡφαίστου μὲν ἔχει φλόγα, κύμασι δ' ὀργὴν
Στέρξεν ἴσην, Ἄρεος δ' αἱματόφυρτα βέλη.

Ignea quid mirum mittit ſi tela Cupido,
Et puer immiſſum ridet ad exitium?
Mulciberi coniux Martem Venus ardet Amoris
Mater, vti gladios ſic amat illa faces.
Et tumidum reboat ventis mare, quo Venus ortum
Ducit, & incerto de genitore genus.
Hinc Amor æquoreis æquales fluctibus iras,
Mulciberi flammas, telaq́; Martis habet.

Ὦ σοβαρὴ βαλανῖσσα τί δήποτέ μ' ἔκπυρα λούεις;
Πρὶν δ' ἀποδύσασθαι, τοῦ πυρὸς αἰσθάνομαι.

Quid me proterua balneatrix abluis
Feruente lympha? veſtis haud deponitur,
Senſi medullis igne torqueri intimis.

Sed ſufficiant hæc amatoria. Quanta verò amoris cum Sole ſit affinitas Plutarchus diſ-erit in Erotico. Nos ſolemnibus hiſce ignibus Amorem faces ſubdidiſſe poëtico more inximus, ſcripto in medio foro hoc diſticho:

Hos amor, hos ſincera fides exſuſcitat ignes,
Claraq́; ſunt radiis lumina, Clara, tuis.

POSTRIDIE ſuæ Celſitudines rheda circumuectæ, munitiſſimæ ſuæ vrbis mœnia conſpexerunt: quibus nulla propugnacula in Europa firmiora ſunt, nec amœniora, ob conſitas quadruplici ordine in quincũcem ibi arbores. Magnificas etiam nationis Hanſeaticæ ædes perluſtrarunt. Quarto Id. Decembris qui Dominicus fuit dies ſecundæ inaugurationi dictus, equitatus Senatorius eodem numero, habitu & ordine quo obuiam proceſſerat, ad palatium eſt profectus, ſuaſq; Celſitudines ad templum deduxit D. Virgini ſacrum. Magiſtratus in ſedili, ſtallum chori vocant iuris canonici profeſſores, locum ſuum retinuit. Re diuina per Epiſcopum ſolemniter peracta, per viam à templo vſque ad ædes Senatorias tabulis & arena ſubiecta complanatam pedibus perrexerunt. Theatrum cuius ſuprà meminimus aſcendit Senatus cum quæſtoribus ærarij, penſionariis, actuariis, ſecretariis, viriſque ſenatoriis, quos vel exſenatores vel exſcabinos appellare nobis liceat, manẽtibus inferius intra ſeptum quoddam vicomagiſtris, & reliquis triumphalis pompæ aſſeclis propter loci anguſtiam. Sequebantur viri proceres, Comites, Principeſque cum Nuntio Apoſtolico & Hiſpaniæ Regis legato. Vbi Principes ſub ſolio ſiue vmbella aurea loco nonnihil editiori conſediſſent, ad dextram, nimirum Infans Se-

fans Sereniſſima cum ſuo gynæceo,conſiſtente ad læuam theatri magiſtratu cum Præſidi bus,Cancellario,aliiſque nonnullis primariæ notæ viris,vtpote arcis præfecto,Decano & Archidiacono;factoque per caduceatores ſiue heroaldos ſilentio,Brabantiæ Cancellariu breui oratiuncula ſolemnis conuentus cauſam expoſuit, & ſuarum Celſitudinum ad di cendum iuſiurandum idemque obſeruandum voluntatem declarauit. Tum propiùs ac ceſſit Audientiarius altero genu nixus, atque ſimili ſchemate Cancellarius, inde Conſu vrbis Henricus Halmalius eques,ob valetudinem abſente altero Conſule Blaſio de Beja equite;in medio Epiſcopus,quem huic actioni ob maiorem venerationem ſuæ Celſitudi nes intereſſe cupiebant. Iuriſiurandi formulâ,linguâ primùm Teutonicâ Belgicâ,ac dein de Latinâ ab Audientiario perlectâ, vbi ad ſolemnia ſacramenti verba venit; ITA NO DEVS ADIVVET ET OMNES SANCTI EIVS; Sereniſſima Princeps prior in genua ſua pro cidens,tactis ſanctis Euangeliis iuſiurandum dixit, ac deinde eodem modo Archidux Al bertus præeunte verba ſolemnia Halmalio Conſule ciuitatis, cui iuſiurandum à Princi pibus dicebatur.

IVRISIVRANDI FORMVLA.

NOS ALBERTVS ET ELIZABETH, CLARA, EVGENIA, Hiſpaniarum Infans Dei gratia Archiduces Auſtriæ, Duces Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ Limburgi, Luxemburgi & Geldriæ, Comites Habſpurgi, Flandriæ, Arteſiæ Burgundiæ, Tirolis, Palatini & Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Namurci Zutfaniæ. Marchiones S.R. Imperij, Domini Friſiæ,Salinarum & Machliniæ,ciuitatum opidorum & territorij Traiecti,Tranſiſalanæ & Groningæ: Videlicet ego Archidux tan quam maritus & legitimus tutor prædictæ Sereniſſimæ Infantis: Et ego Infans tanquam Princeps proprietaria ſupradictarum prouinciarum : vt ſatisfaciamus atque exſequamur ea quæ vigeſimo primo Auguſti anni milleſimi quingenteſimi nonageſimi octaui per nos & ex noſtra parte promiſſa & iurata fuere ſingulis Ordinibus huius Belgij Inferioris,tunc Bruxellis exiſtētibus & congregatis in maiori aula noſtri palatij ibidem: Iuramus nos ius ſacroſanctæ Eccleſiæ & ius Marchionatus ſacroſancti Romani Imperij vniuerſaliter illo rum ſtatuta, priuilegia,chartas,libertates & omnia illorum Iura, Cōſuetudines veteres & nouas,nec non priuilegia noſtri iucundi introitus,quæ à nobis & maioribus noſtris Stati bus Brabantiæ data & conceſſa ſunt,nullis quidem in illis exceptis,firmiter obſeruaturos & obſeruari facturos: noſq; aduerſus aut contra eadem non facturos aut fieri permiſſuros in toto vel in parte quouis pacto. Et quòd nos omnia illa faciemus quæ boni & iuſti Do mini ac Marchiones Marchionatus ſacroſancti Romani Imperij ſuis bonis ſubditis eiuſ dem Marchionatus facere tenentur & obligantur. Et quidquid horum infractum aut in nouatum eſt,reparabimus & reſtaurabimus. Sic nos Deus adiuuet,omneſq; Sancti eius.

Poſtea Magiſtratus nomine ciuitatis præeunte verba Audientiario linguâ noſtrâ Teu tonicâ Belgicâ digitis erectis iuſiurandum præſtitit,quod erat huiuſmodi:

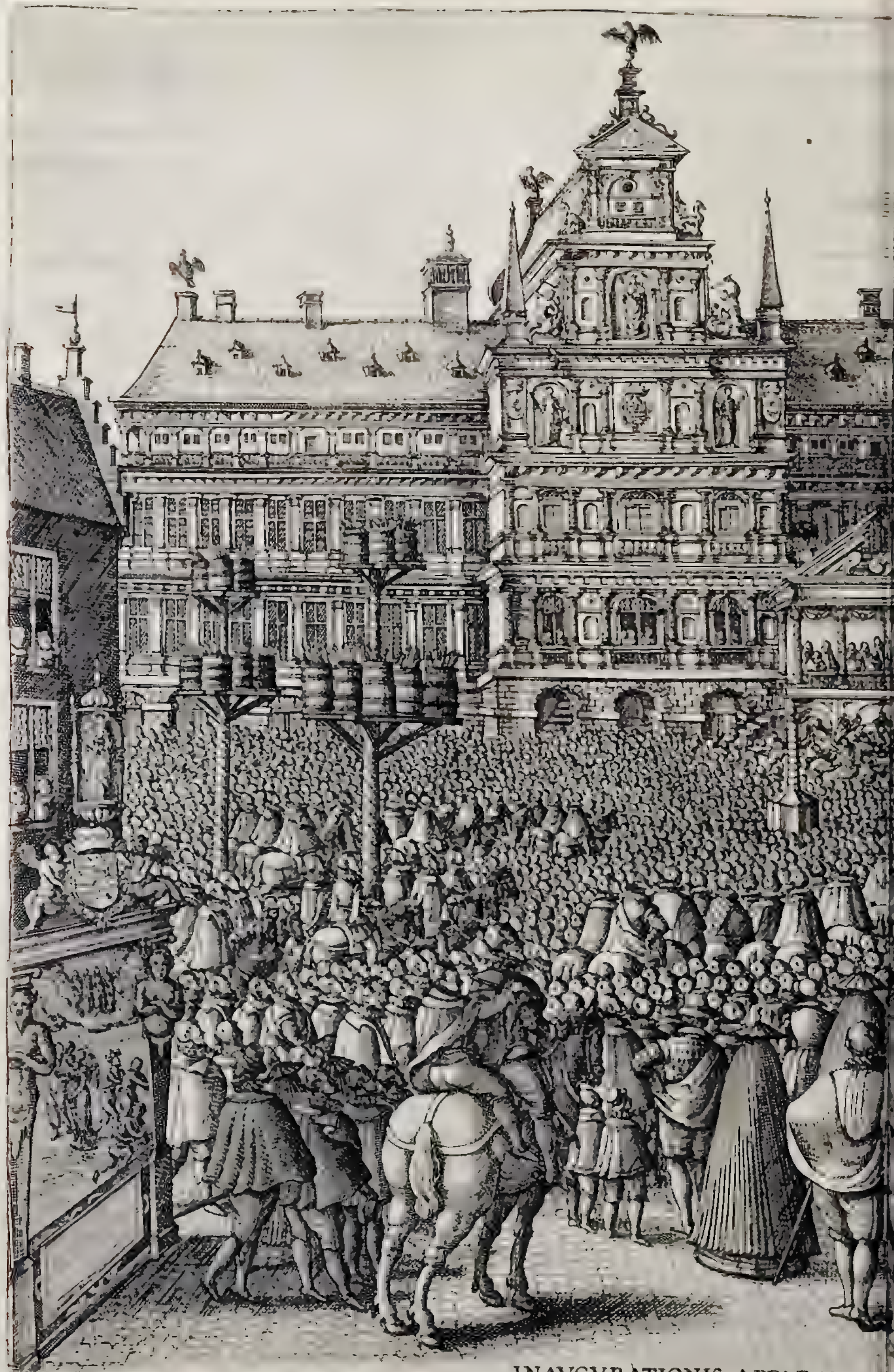
NOS Burgomagiſtri, Scabini, Conſilium & communes incolæ ciuitatis Antuerpiæ vniuerſi & ſinguli; Iuramus vobis Sereniſſimi Principes Alberte & Iſabella, Clara, Eugenia, Hiſpaniarum Infans, Dei gratia Archiduces Auſtriæ, Duces Burgundiæ, Lotha ringiæ, Brabantiæ, Limburgi &c. Comites Habſpurgi, Flandriæ, Arteſiæ &c. ſupremis noſtris Dominis & legitimis Principibus qui hic præſentes eſtis; Nos vobis bonos & fide les futuros, atque id omne facturos, quod boni & fideles vaſſalli ſubditique legitimis ſuis Dominis facere tenentur. Ita nos Deus adiuuet omneſque Sancti eius.

Solemnis huius actionis cum iuriſiurandi vtriuſque inſertione publicum inſtrumen tum rogatu Magiſtratus per Principes ſignatū, fuit expeditum,aſſcriptis etiam procerum nominibus qui teſtes eidem actioni adfuerunt,in hunc ſenſum. Actum in ciuitate noſtra Antuerpia die duodecimo mēſis Decembris Anni milleſimi quingenteſimi nonageſimi noni: præſentibus Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo in Chriſto patre Epiſcopo Tricaricen ſi Nuncio Apoſtolico, D. Balthazaro de Çuniga Regis Hiſpaniarū legato, Duce Auma

læ,Prin-

læ, Principe & Comite Mansfeldio nobili Barone de Heldringen, Ordinis nostri equite à consiliis Status, exercitus Mareschallo, prouinciæ & ducatus nostri Luxemburgi, Chuij Comitatus præfecto & Capitaneo generali: Duce Croiaci & Arschotti, Principe Auraico, Marchione Hauræo à cõsiliis Status & Finantiarum Pręside, Comite Arenbergio Ordinis nostri equite, maris Admiralio, Comite Montiũ ac Bergarum ad Somam Marchione; Geldriæ Ducatus ac Comitatus Zutfaniæ præfecto, D. Ioanne Richardotto equite D. de Berly sanctioris consilij nostri Præside & à consiliis Status: D. Christophoro ab Assonleuilla equite D. Alteuillæ, à consiliis Status: D. Nicolao Damant equite, Brabantiæ Cancellario, aliisque personis & officiariis nostris astantibus & præsentibus: eratque notatum hac paragrapho N.D.V[r.] & signatum I. Albert & A. Isabel. Infrà scriptum erat: ex mandato suarum Celsitudinum & subsignatum, Verreycken.

Ex hac autem forma inaugurationis certas conditiones legesq; continente, vnde vltrò citroque obligatio nascitur, Principis potestatem ac reliquos regni gradus Ordinesq; vniuersos tam commodis ęquisq; inter se rationibus deuinctos esse constat ac coagmentatos, vt nec maleuolentię, neque animorum abalienandorum fomenta dari possint, nec vlla ad dissidium materia adhiberi, quàm diu pacta conuẽta integra seruabuntur. Etenim populus Belgicus cùm priuilegiis suis fruitur, tanto affectu Principes commodi huius auctores vindicesq; complectitur, vt vitam pro eorum ac patriæ salute profundere non exhorreat. Non hæc tamen proposuimus, vt Principum in subditos suos potestatem exacta priuilegiorum obseruatione lædere vel minuere, vt quidam obiiciunt ad aulicas adulationes compositi, ne cogitando quidem censeamus; sed vt de regno Galliæ scribit Belleforestius historiarum lib. primo, felicissimum & firmissimum Principatum esse dicimus, cùm potestas illa regia rationis legumq; limites haud excedit, neque publico vtriusque tam Principis quàm populi bono commodoq; detrimentum adfert. Regem enim, inquit, ac caput reip. ita se erga membra ac mystici corporis siue regni partes habere ac gerere decet, vt nequid mutet aut offendat quod ad optimã totius cõpositionem attinet. In quo si quid temerè à suo statu dimoueat, dãnum sibi ipse arcesseret: cùm omnem amplitudinem Princeps accipiat ab iis quibus imperat, qui offensa rep. affectibus Principis aduersari iustè possunt: non quia ita tanquam rex voluit, sed quòd conatus eius ab officio suo & auctoritate dispar & alienus sit. Rex siquidem regni causa, non priuati sui commodi vel omnia pro libito faciendi gratia, sed cõmuni omnium bono, subditis releuandis, vtilitatibus promouendis & potentia regni, ad quod sanguinis & hęreditatis ratione vocatur, constitutus est. Exemplum huius rei fecimus sub Carolo Magno Imperatore & Rege; qui cùm fasces Imperij perpetuò in stirpe sua permansuros putaret, constitutionibus Imperialibus regnum Galliæ subiicere meditabatur, veteri Gallorum iure abrogato, legibusq; in eo regno receptis. Sed intercesserunt regni Gallici proceres, quorum voluntati Rex acquieuit, quòd eiusmodi eius cogitationes bono Gallorum publico aduersarẽtur, tametsi eam rem Galliæ commodo cessuram Imperator iudicaret. Quapropter absolutæ regiæ potestatis limites esse positos, quibus eius auctoritas nonnihil circumscribitur, non absurdè disserimus, ne quiduis pro libidine faciendi libertas tyrannidem pariat, capitalem principatus ac regiæ amplitudinis totiusq; reip. & libertatis hostem. Eaque de causa Galli in rebus politicis solertissimi, regiæq; potestatis & imperij securè stabiliendi studiosissimi, cùm vt eò saniorem & diuturniorem hominum vitam animaduerterent, quò melior temperies & regimen accederet; ita etiam respublicas tantò esse æterniores ac æuum ferre rectius, quantò melius ab origine res politica constituitur; politicum regni statum tam benè & ordinatè fixerunt & fundarunt, vt nec Rex abuti publico, nec eius potestatem cõtemnere populus queat. Corruptis enim vel dissolutis Regum moribus, vel alio quouis modo potestate abutentibus, huic quoque malo quærendum fuit remedium, frenumque immodicæ libidini imponendum: vt i etiam Principibus vel ætate minoribus vel morbo impeditis, quibusuis incõmodis prospici rectè possit, regia auctoritate nihilominus haud minutâ, non omnino absolutâ, nec sic coangustatâ, vt quidquam de legitima potestate decedat; sed sacrarum legum temperamento condita, veterumque consuetudinum & institu-

INAVGVRATIONIS APPARATVS

torum limitibus circumſcriptâ, quæ vtpote cum ſceptro & diademate nata, abolere Rex non poteſt. Hactenus ſcriptor Gallicus. Sed nos rei geſtæ narrationem perficiamus. Ad iuriſiurandi à Magiſtratu præſtiti confirmationem, ſinguli ad ſuas Celſitudines acceſſerunt, & exhibitâ in fidei ac obſequij ſignum demiſſo ad ſolum vſque genu reuerentiâ, à populo acclamatum eſt, diuturnam Archiducibus vitam exoptante. Sparſi deinde aurei & argentei numi miſſiles, cum ingenti tubarum & tibiarum ſonitu omniũ aures demulcente. Tantus autem ad hunc actum populi cõcurſus vndique fiebat ſolemnis ſpectaculi nouitate, vt cùm locus deeſſet vbi homines conſiſterent, non forum aut frequens concio videretur, ſed huc illuc agitatum fluctuãribus vndis æquor, vel multorum iugerum ager, cùm maturæ ſegetes vehementis Auſtri flatibus impulſæ mutuò colliduntur.

Vbi verò turba nonnihil conquieuit, vocati ad Archiducem acceſſerunt nobiles viri Robertus Tucher & Nicolaus Rockox id temporis Senatores, Ioannes van Brecht & Iacobus Daſſa ordinis Senatorij: qui ſinguli in genua ante Principem procumbentes, triplici gladij ictu à Comite Solreo aſtante porrecti, in dextrum humerum leniter incuſſo, Principis manu equeſtri dignitate ſunt ornati, exoſculato, vt fit, enſis manubrio, verbiſq; ſolemnibus à Principe prolatis, Ego facio te equitem in nomine Dei ac S. Georgij, ad fideliter conſeruandam fidem, Eccleſiam, iuſtitiam, viduas & pupillos.

TVM ſe ad palatium Archiduces receperunt comitante eos Senatorio equitatu. Veſperi ignes inſtaurati maiore quàm pridie apparatu, fuiſſentque ſpectatu amœniores, niſi anticipato Principum iuſſu horarum aliquot ſpatio, fuiſſet maturandum: iis quoque ſpectaculis raro artificio paſſim editis adfuerunt. Poſtridie actiunculæ in collegio patrum Societatis editæ à ſtudioſa iuuentute cum magno oblectamento interfuerunt. Vita S. Eliſabethæ dramatis erat argumentum.

Pridie Id. Decembris arcis Antuerpienſis, & Liræ ac Grauiæ opidorum Pręfecti fidelitatis ſacramentum Sereniſſimæ Infanti, mandato Regis fratris dixerunt. Poſt meridiem porticum mercatoriam adierunt, & ſuperiores cum mercibus officinas, non tamen copiosè, vti ſolent, inſtructas; ac deinde vitriariam fornacem, vbi pocula quædam cryſtallina conflari à fuſoribus viderunt. Sequens porrò biduum in rebus lociſq; Antuerpiæ ſingularibus viſitandis inſumſerunt; vtpote domo magnifica, vbi rari artificij pretiiq; tapetes & aulæa omnis generis vendi conſueuerunt; templo D. Virginis cum turri ſtructuræ admirabilis; ac denique celeberrima Officina typographica Plantiniana (eam non minori quàm ſocer cum laude Ioannes Moretus gener Chriſtophori nunc exercet) quæ inſpectantibus ipſis Archiducibus hoc elogium gratulatorium maiuſculis typis excudi curauit:

LÆTI

LAETI FAVSTIQ. VT IN HANC VRBEM
BELGICAE VESTRAE PRINCIPEM,

ERENISSIMI POTENTISSIMIQ.

PRINCIPES,

IN ALIAS PARITER OMNES INTROITE.
IVSTITIAE PACISQVE LEGIBVS
DIV FELICITER IMPERANTES,
SVBIECTAS FOVETE;
LAPSAS ERIGITE;
ERECTAS CONSERVATE.
AD LIBEROS NEPOTESQ. EXEMPLIS VESTRIS
IVSTITIAM CVM PACE EDOCTOS
IMPERIVM SERO TRANSMITTITE.

HAEC SVA ET TOTIVS BELGICAE VOTA,

PLANTINIANA OFFICINA

VESTRIS (VT ÆTER. MEM. REGIS CATHOLICI)
M. L. Q. IMPERIIS ADDICTA,
DEVOTIONIS ERGO, VOBIS PRAESENTIBVS,

SERENISSIMI DVCES,

GRATVLABVNDA CONCEPIT IMPRESSITQ.
XVIII. KALEND. IAN. ANNI M.DC.

[illegible]

Isdem quoque diebus ſex armatorum ciuium collegia per Decanos ſuos vrbiſq; Penſionarium Principes ſalutarunt, fortunas vitamque pro ipſorum obſequio profundere ſe paratos deditoſq; offerentes. Nec ingratum ſibi eſſe hoc officij genus verbo & nutu declararunt. Munus nomine ciuitatis Principibus donatum duplici de cauſa fuit acceptiſſimum, tum quòd ſeptem auro rigentia aulæa victorias Archiducis acu pictas continerent, tum quòd eadē cum reliquis ex tela exiliſſima magni pretij deliciis variis plurimiſque domi nata eſſent. Neque muta erant aurea illa periſtromata, ſed ſingula emblematis exornata, & aſſcriptis notis ſpectatoribus declarata. Summo artificio ſunt elaborata, vt non texta eſſe diceres, ſed pictoris celeberrimi penicillo adumbrata. Quid ſingula deſignarent inſcriptio denotabat: In primo aulæo erat:

I.

CALETANA EXPEDITIO PRIVS GERI AVDITA QVAM PARARI.

Eodem ſenſu texta in limbis erant emblemata: Pallas Pegaſo inſidens curſu fertur velociſſimo:

HAC ALITE.

Hercules Cerberum ex Orci faucibus catena vinctum extrahit:

NEC IANITOR ORCI
TERRVIT.

Rupem aſperam & præruptam aſcendit Virtus haſtam manu tenens, cum bouis cranio & oleæ ramo, eamque rupi infigere videtur:

NON FATO SED FACTO.

II.

ARCIS CALETANÆ MVNITISSIMÆ EXPVGNATIO.

Pro emblemate, pugil à tergo murum habens enſem dextra, clypeum læua, vtrinque ab armatis inuaditur:

PARATVS ET PERITVS.

Dux exercitus paludatus haſtam dextra, caduceum protendens ſiniſtra militi aduerſario offert:

VTRVM VELIS.

Metius Suffetius quadrigis diſcerptus iuſſu Tatij Regis:

AT TV DICTIS ALBANE MANERES.

III.

ARDA CALETENSIS AGRI PROPVGNACVLVM NOCTVRNA OBSIDIONE OPPRIMITVR.

Accipiter volans vnguibuſque auem ſtringens, præuolantibus duabus etiam auibus imminet. Infra venator leporem humero ſuſpendens alium perſequitur:

PARTA TENENS NON PARTA SEQVOR.

Luna in cælo bigis vehitur, infra tripus Apollinis cum lituo & capeduncula:

AVCTOR EGO AVDENDI.

Ædes binæ incendio conflagrant, has incolæ ruina non aqua reſtinguunt:

NON RVINA SED AQVA.

IIII.

ARDA CASTRISQVE DEDITIS PRÆSIDIARII IN GALLIAM SE RECIPIVNT.

Tigres binæ vno iugo iunctæ, paſtor oues tutò paſcit:

IVNCTÆ SVBIBVNT.

Inſignia Auſtriaca cælo demittuntur:

DIVINA FABRICATA MANV.

Hercule

Hercules duas columnas humeris gestat:

CONFINIA NON HIC IMPERII.

V.

HVLSTANVS AGER ADITV INACCESSVS FIRMISSIMIS CIRCVMMVNITVS PROPVGNACVLIS, SVPERATO MARIS ÆSTVARIO CAPITVR.

Fortuna clauum nauis tenet, in velo depicta insignia Austriaca, sequētibus militibus:

NIL INVIVM.

Triremis gubernaculo circumplicatur piscis remora:

SVPERANDO QVOD OBSTAT.

Tres corollæ inter se connectuntur, rostrata, vallaris & laurea:

HIS ORNARI AVT MORI.

VI.

AGGERIBVS ET VALLIS VI EXPVGNATIS, CETERISQVE MVNIMENTIS DEDITIS DESERTISQVE, HVLSTVM ARCTIVS OBSIDETVR.

Nemesis colubris redimita flagello hostes in fugam vertit:

PANICO TERRORE.

Consilium deorum de causa Regis disceptat:

STAT VINDICE REGIS CAVSA DEO.

Austria habitu muliebri armorum struem incendit, coronatur à pace:

CONFRINGET ARMA ET COMBVRET.

VII.

HVLSTANI ADITV AVXILIIS NON PRÆCLVSO, FACTA DEDITIONE MILITES BIS MILLE INCOLVMES EDVCVNT.

Religio Crucem læua tenens, dextra militem ad vallum ducit:

AVDENTIOR IBO HAC DVCE.

In circulo lepus pictus, foris gladij vndique eminent:

FORAS GLADIVS, INTVS PAVOR.

Tria trophæa variè distincta ex terrestribus & maritimis spoliis:

SIC PLVRA SVPERSVNT.

Hæc non ideò asscribimus vt verbis munus ornare videamur, sed quòd ad rerum fortissimè gestarum narrationē spectent, & quòd ad gloriosas Principis victorias, hoc veluti penicillo designandas pertineant: quas in posterum Deus exercituum accumulet, dum prouincias populosque, quos regendos ei dedit, confecto bello, æternæ tranquillitati restituat.

Decimo quinto Kalend. Ian. Bruxellam sunt profecti, eodem quo venerant instructissimo nauigio. Ibique diebus aliquot commorati, ad reliquarum ditionum suarum inaugurationem, in summa licet anni intemperie maximisque frigoribus, quamprimum se parant, Flandriam ante reliquas prouincias inuisuri.

TENERAMVNDA.

VBI resciuit Teneramundanus Magistratus suas Celsitudines Flandrian petituras, ac postquam intellexit Bruxella discessisse, sexto Cal. Februaria præsentis anni millesimi sexcentesimi, eodémque die in opidum suum Te neramundam (quod cum suo territorio inter particularia Principum do minia recensetur) introitum suũ facturas, Carolus de Haubremont eques D. de Ribencourt, eius opidi & territorij prætor, quẽ summum Bailliuun vulgò vocant, cum bono nobilium virorum eiusdem territorij numero, ac quingenti armatorum collegiorum ciuibus instructissimis, vsque ad eiusdem ditionis pagum Leb becanum, suis Celsitudinibus obuiam processit, ipsísque oblongam albamque virgam supremæ Iurisdictionis insignia, primùm obtulit; qua illi seu Principum in administran da iustitia vicario benignè reddita, ciues displosis sclopis suis aduentum gratulati sunt ac ordine composito, rhedam qua Principes vehebantur præcedentes, ad opidum dedu xerunt & portam Bruxellensem, à magistratu sericis togis longis, nigro holoserico intu duplicatis, amicto exspectatos. Ibi nomine Magistratus (qui sequentes fuerunt, Francis cus van Royen nobilis scutatus, Consul, Dominicus Mauwe, Philippus de Kimpe Mr. Ægidius van Pee, Ioannes de Breuseghem, Georgius de Hoorenbeke, Guilielmu Sanders nobilis item scutatus Mr. Franciscus de Bruyne, & Ioannes Leeman, Senatores Mr. Ioannes vander Beke Pensionarius, Mr. Ioannes de Clerck Graphiarius, Ioanne vander Borch D. de Moeseke Consulatu ante functus, nunc verò magnus Decanus ple bis, Petrus Huylenbroeck, Ammannus, Lucas Arents, & Eduardus de Swaeruelt quæ stores ærarij) dictus D. Ribencourt in cratere inaurato, argenteam clauem inauratam obtulit, obsequij ex consuetudine symbolum: qua Magistratui clementer reddita, Pen sionarius aduentum Principibus gratulatus est; incredibile magistratus populique Te neramundensis gaudium testatus, vitam & fortunas eiusdem illis deuouens; opidum ac omnes ditionis eius incolas sub clientela sua & protectione perpetuò sibi commendato habeant, orans obsecransque. Quod & gratum sibi esse ac curæ in posterum fore, cùm suæ Celsitudines benignè respondissent, Clerus opidi accessit, debitam Principibus re uerentiam exhibens, inde suo quisque ordine ad ingressum portæ tendit. Erat ea quidem à postrema per Ducem Parmensem expugnatione tormentis concussa & valde diruta sed ex opere subitario & materiato affabrè refecta & contabulata, & inter turres gemi nas insignibus Austriacis & Burgundicis exornata, & his versibus inter duo super globi inauratis funalia scriptis illustrata:

Thessala cum Tempe & Memphitica marmora desint,
Aduersus dominos est amor atque fides.
Lædere quam potuit fatis vis maior iniquis,
Fata sed ipsa quidem frangere non poterunt.

Et rationi consentanea & iuri scripto oratio est. Siquidem in vim, maioris rei impe tum qui repelli non potest, hostilis etiam incursus imputatur. Ita vt de rebus quæ supe rioribus annis contigerunt, quæ tamen non probarunt Teneramundani, fortuna non sit in culpam conuertenda. In opidi ingressu plurimi accensis funalibus præcesserunt ho nestissimi viri, qui velut δᾳδοῦχοι siue lampadarij Principes hoc lumine venerabantur, aut instantem vesperum suis facibus illustrarunt: cui quoque vsui picata passim vasa ser uiebant. Vbi ventum est ad pontem qui à Frisiis nomen habet, duæ conspiciuntur vtrin quæ pilæ saxeæ, quibus insident leones inaurati, insignia tenentes hic Austriacæ qui dem domus, ille verò opidi Teneramundani, in appensa tabella hi versus legebantur:

Scaldis abundanti fluuio ter me secat, at vos
Vestris me meritis redditis vnanimem.

Vnani-

Vnanimem votis, aut si minus illa putantur
Pro fore, seruitiis militiæ atque domi.

Ad alterum deinde pontem à turri appellatum, lapideæ cum leonibus & insignibus æ aditum decorabant. Hinc recta in forum frumentarium perrexerunt, in cuius me- equestris statua cernebatur, cum quatuor ex vulgata historia sessoribus, Asiatica siue ırcica veste splendidè amictis cum tiaris in capite. Insertum singuli læuum brachium bebant clypeo Argolico, & in eo depicta Gessoriaci insignia seu Bononiæ Gallicæ, xtra strictum ensem compositè quatiebant. Equus vbi gyros flexúsque suos fecit, Ar- iduces præcedebat. Ad tertij inde pontis à Tenera subterfluente dicti aditum, tabellæ lumnis affixæ lectorem morabantur his versibus:

Famoso placidus se immiscens Tenera Scaldi
Cæsareas proles sensit, & exsiliens;
Augusti vultus aliquid promittere plus quàm
Humanum, nec spes vana videtur, ait.
Cum dicto sacrum vitreo caput abdidit alueo,
Ingentem oraclo lætitiamq; dedit.

Altera tabella hæc carmina continebat:

Auspiciis, Alberte, tuis nunc Tenera crescat,
Crescat & auspiciis, diua Isabella, tuis.
Pinguibus vt madidos fœcundet fluctibus agros,
Aduehat & pressas diuite merce rates.
Spes alit, vtq; iuuent tres vnus ritè precamur,
Est opis in vobis consiliiq; satis.

Ædes in foro Senatoriæ albi rubríque coloris peripetasmatis panneis ornabantur. c giganteæ molis statua procedenti equo comitem se dedit, ingentem arcubalistam meris gestans, cum insignibus D. Georgij & stemmate opidi publico. Sequebatur mmiuomus ille draco à sancto Georgio victus, quem diuum Principes Burgundi sin- lari semper cultu venerati sunt. Egressum fori triumphalis arcus reddebat cõspicuum, adratis quatuor ingentibus pilis nixus. In zophoro picta erant Celsitudinum insignia, super coronice basibus vtrinque insidebant leones duo inaurati, hic regia Hungariæ Bohemiæ insignia quadripartita, ille Castellæ & Arragoniæ tenebat cum vexillis seri- Austriacis. In medio assurgebat in sublime aquila, ad communem vtrique Principi niliam Imperialem spectans, sub ea operis dedicatio his verbis erat scripta:

QVOD FELIX ET FAVSTVM SIT
CIↃ. D. C.
ALBERTO ET ELISABETH AVSTRIACIS PRINCIPIBVS
OPTIMIS, OBSERVANTIÆ ERGO, ET IN DEBITÆ
OBEDIENTIÆ DEMONSTRATIONEM, S P. Q.
TENERAMVNDANVS P. P.

Ex aduerso frontispicio pari cum anteriori ornatu legebantur hæc duo verba chrono- phica, maiusculis litteris distincta:

DA paCeM.

Nouus nouorum Principum
Nouum incidens in seculum
Conspectus, vt vetus facit
Malum omne sit despectui.

Cum Marte claudus it faber,
Ceduntq́ Diis maioribus,
Pro iis Diana & Cynthius
A maximo tibi en Ioue.

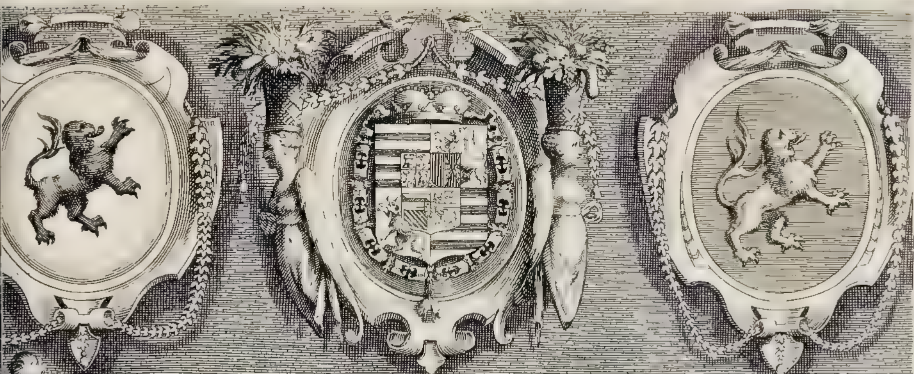
Hinc ad aulam itum eſt, ad quam ab æde ſacra materiata porticus cum funalibus im poſitis deducebat. Ad ingreſſum palatij tranſeunda erat porta triumphalis pro loci op portunitate haud inelegans, cum hac epigraphe:

Saluete Heroes, ſaluete ô lumina noſtri
Luminis, aura animæ & noſtræ ſpiracula vitæ:
A vobis triſti ſqualentia pectora luctu,
Et tot preſſa malis languentia corda virorum,
Nunc recreata nouos animos viresq́ reſumunt.

Ciuibus armatis pręſtitum egregiè in occurſu officium, honore compenſatum eſt Prin cipum cuſtodiæ, quam prærogatiuam maximè cùm Hiſpanus miles in opidi propugna culo præſidia haberet, cuius opera vti potuiſſent, ſibi datam eſſe ciues Teneramundan haud temerè gloriantur. Veſperi hora nona in omnibus viis viciſque publicè priuatim & ab omnibus collegiis ignes excitati, vt turres domuſque conflagrare viderentur, om nibus animorum quo ſuſcipiebant Principes ardorem teſtantibus.

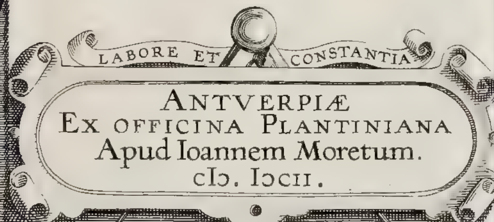
Poſtero die vbi ſuæ Celſitudines cum nobilibus ſuis opidique magiſtratu ſacro inter fuiſſent in templo D. Virginis, tapetibus vndique exornato, ad egreſſum chori è teſtud ne deſcendit ſphærica quædam machina, quæ per tubulos occultos tam frequentes pu ueris nitrati artificio ſonitus diſplodebat, vt virorum prœliantium conflictus putaretu Tum ſenſim ante Principes delapſa ſeſe mediam aperuit, candidamque columbam, lau reum ramuſculum roſtro gerentem in lucem dedit, gratiſſimo pacis omine & ſpectacu lo. Alia deinde ſubſecuta fuit machina orbiculari forma, quæ crebros ſimileſque ex ar pyria fragores flammarumque partus edidit, Principeſque voluptatem è re affabrè ſcitè que compoſita capientes, aliquantiſper detinuit. Dataque in palatio accedendi venia opidi graphiarius nomine Magiſtratus eoſdem allocutus eſt. Gratias primùm egit quan tas potuit maximas, quòd ſuæ Celſitudines illac iter facere, optimoſque & fideles ſubd tos ſuos viſere, ac pręſentia ſua recreare dignarentur. Rogare itaque Magiſtratum, vt han gratulationis & lætitiæ ſignificationem pro facultatum ſuarum modulo exhibitam, i bonam partem accipiant, etſi minus officio pro Principum dignitate ſatisfactum videb tur, per tenues fortunas in hoc ſtatu rerum excuſatos habeant, Magiſtratum populun que Teneramundanum fide ceteroquin & obſequio Principibus ſuis legitimis deuoti ſimos, commendatos habeant. Gratum ſibi eſſe reſpondit Sereniſſima illorum in ſe ſtu dium, eoſque ſingulariter ſibi eſſe commendatos, & vt bonos ac fideles ſubditos ſe e protecturam: quod ſimiliter ſe facturum Archidux ſubiunxit, eodemq; die Gandauu ſunt profecti.

DESCR

DESCRIPTIO
Pompæ et Gratulationis publicæ,
SERENISSIMIS POTENTISSIMISQ.
PRINCIPIBVS
ALBERTO Maxæmyliani II. Imp. Filio,
et ISABELLAE CLARAE EVGENIAE
Philippi II. Catholici Regis Filiæ, Infanti Hispann.
Archiducibus Austriæ, Ducibus Burgundiæ
Dynastis Principibusque Belgarum
a SENATV POPVLOQ. GANDAVENSI
ad Inaugurationem Flandriæ Comitatus decretæ.

MAXIMO ÆMYLIANO VRIENTIO
eidem Senatui à secretis Auctore.

ANTVERPIÆ
EX OFFICINA PLANTINIANA
Apud Ioannem Moretum.
cIↃ. IↃcII.

VRBIS MAXIMAE
PRÆTORI MAXIMO,
SENATVI MAXIMO:

REPRAESENTAT MAXIMVS AEMILIANVS DE VRIENDT
POETA, CIVIS, ATQVE ACTVARIVS VESTER

TRIVMPHVM

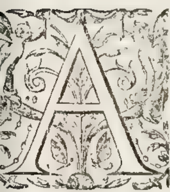
IAM NVPER SERENISSIMIS POTENTISSIMISQV
PRINCIPP. ALBERTO ATQVE ISABELLA
CLARÆ EVGENIÆ, INFANTI HISPANN
ARCHIDVCIBVS AVSTRIAE, DVCIBVS BVRG
BELGI PRINCIPIBVS, GANDAVVM FLAND
VRB. MAX. AD CAPIENDVM PROVINCIAE ILLIV
COMITATVM, INGRESSIS EXHIBITVM.

BONIS BONVM, ALIIS ALIVM, VOBIS PORRO,

AMPLISSIMI DOMINI,

TALEM, QVALEM DE EO FACTVRA EXISTIMATIONEM
IVDICII VESTRI SINCERI ET RECTI AMVSSIS RECTA

DESCRIPTIO POMPÆ ET GRATVLATIONIS PVBLICÆ SERENISSIMIS BELGICÆ PRINCIPIBVS GANDAVI EXHIBITÆ.

NNO SAL. Christ. supra millesimum sexcentesimo, XXVIII. IanuarI, qui in diem Veneris incidit, Serenissimi potentissimique Principes ALBERTVS & ISABELLA CLARA EVGENIA INFANS HISPANN. Dei gratia Archiduces Austriæ, Duces Burgundiæ & Brabantiæ, Comites Flandriæ, &c. solemniter ac more Principum supremorum Inferioris Germaniæ, vrbem hanc suam Gandauum Belgicæ maximam, Flandriæ primam, hoc quo sequitur ordine & modo, ardentissimis bonorum omnium votis introgressi sunt.

Discedentibus dicto die circa horam ante meridiem decimam Principibus Teneramunda, vectisque vehiculo pensili (quod rhedæ genus omnes propè nationes accepto ab Hungaris vocabulo, *coche* nuncupant) obuiam progressi sunt, vsque ad incultam illam planitiem pagi Larnæ haud procul hospitio publico, vbi pro insigni Curio Larnæ pen-net', Ordinis Ecclesiastici bono numero, viginti ex Flandrica nobilitate primarij viri, & quatuor Membrorum (ita ciuitatum conuentus appellantur, qui ad publica prouinciæ comitia euocantur) legati, terni scilicet à singulis missi collegiis. Imprimis à Gandauensibus nobilis vir Antonius Triest D, Merlebecæ, & Ioannes van Haure D. VVallæ, ipsisq; iunctus Ioannes Vermanderius Senatus assessor (quem ab annua pensione, quo honoratur, vulgus Consiliarium Pensionarium vocat) ad excipiendos Principes in itinere aduenere. Etsi autem vltra Teneramundam ad prouinciæ limitem more maiorum fuisset occurrendum, rescripto tamen Principum ob hiemis inclementiam, consilium hoc mutatum est. Prædictus itaque Pensionarius Ordinum Flandriæ nomine Principes oratione excepit, qua & sacri inter ipsos connubij pacta, Belgicæ Principatum, aduentum denique eorundem in hanc prouinciam gratulatus est. Vlterius progressis ad riuulum Eenbecam, quem terminum esse vetus fert opinio, quo vrbis nostræ territorium ab aliis agris dirimitur, Rytgracht seu Vrytgracht vulgus vocat, occurrerunt:

Augustinus Dherrera nobilis Hisp. arcis Gandauensis Præfectus.

VTERQVE BAILLIVVS, nimirum:

D. Iacobus de Langlee Eques, Heijnæ Baro, D. Pecquiæ, supremus apud Flandros, apud. Gand. primarius Prætor, vir clarissimus, omnibusque vitæ ornamentis ampliss.

D. Ægidius vander Meere, Prætor secũdarius, vir nobilis, & iustitię vindex acerrimus.

PRIMI VEL MAIORIS SVBSELLII DECVRIONES, SIVE SENATORES ET TREDECEMVIRI.

D. Ioannes Bets.
D. Gisbertus Cortewylle.
D. Ioannes van Haure D. VVallæ.
D. Philibertus Rym D. de Bellem.
Petrus Zeghers.
D. Andreas vander Sare, Andreæ filius.
Eusebius vande Foreeste.
D. Antonius Triest D. de Ruddershoue.
D. Robertus Hellin D. de VVassenhoue.
D. Ioannes de Castille.
D. Antonius van VVychuus.
Iacobus del Val.
Ioannes Spira.

PENSIONARII.

Mr. Ioannes vander Mandere.
Mr. Henricus de VVasteel.
Mr. Ioan. Baptista Schoorman.

SECRETARII.

Iodocus vande Kerchoue.
Mr. Ioannes Hebberecht.
Maxæmylianus de Vriendt.
Mr. Iacobus Hebberecht.
Mr. Petrus vanden Speeten.

MINORIS VEL SECVNDI SVBSELLII SENATORES, SIVE PARTITIONIS HÆREDITARIÆ CVRATORES.

D. Philippus Triest D. de Auweghem.
D. Ioannes de Vos.
D. Ioannes Baptista de Rodouan D. de Biese.
D. Gisbertus de Grutere D. Loouelde.
Mr. Adrianus Meganck.
Iacobus van Ouerwale senior.
D. Iacobus de Bauires.
D. Franciscus Vilain.
Franciscus de Redichoue
D. Iacobus Doosterlinck.
Balduinus vanden Velde.
Læuinus van Crombrugghe.
Franciscus van Haure F. Ludouici.

PENSIONARIVS:

Mr. Franciscus de Groote.

SECRETARII:

Mr Iodocus Rogiers.
Michaël van Zeuecote.
Thomas Heylinck.
Adrianus Helias.
Ioannes Dhane.

QVÆSTORES:

D. Ioannes Damman Thesaurarius.
Philippus de Bisschop, operum publicorum præfectus.
Iacobus de Rycke, quæstor exagogicus.

Præterea alij quamplurimi, simul cum meliori Patritiorum vrbanorum numero, huiusmodi cultu ornatuque Principes adiere. Vterque scilicet Bailliuus palliis, Scabini verò cum Pensionariis vestiti togis holosericis, quarum anteriores inuersásque partes villosi serici fulcimentum decorabat: Secretarij, Quæstor Ærarius, siue Thesaurarius, Ædilis, ac Repetundarum quæstor, cum Amptmanno togis ex serico raso cum villosis itidem suffulturis sericis. Cuncti pileos petasósque gerentes holosericos, sedentes in equis quibus stragula pannea erant iniecta. præter magistrum lautiorum (is est per quem Senatus viris claris in vrbem aduenientibus munera, vini plerumque certum modum mittit) domorum item ciuicarum custodes, & magistrum ministeriorum quibus nomen est ab illuuie & platearum purgamentis, prætereque duos Ærarij publici scribas, quibus non fuere togæ galerique nisi ex serico, quod vocabulo nostrate Armosinum vocant. Loco igitur, quem suprà memorauimus, vniuersi consistentes in quadam planitie, quæ agri est Disselbergani, cis Eenbecam, ad sinistram viæ regiæ, & ex equis descendentes, aduoluti altero genu, venerabundi Principes salutarunt. Ad eos verò Pensionarius Ioannes Baptista Schoormannus Clarissimi viri Antonij regij quondam Consiliarij F. nomine Senatus orationem habuit.

Eo penè momento quo ille dicendi finem faciebat, ciues Gandenses sexcenti duce Iacobo Borluuto D. Schoonberghæ, Patricij ordinis viro, omnes splendidissimè armati, & sumtu publico gestantes singuli galerum album insignem crista plumea, seu pennis versicoloribus tribus, vna scilicet russa, altera alba, tertia cærulea (qua colorum varietate se gaudere INFANS SERENISSIMA in emblematis, ludis, festisque ostendere consueuit) explicata acie, tormentis manuariis plumbeos globulos ingenti cum fragore eiaculantur, more militari loco acclamationis exspectatissimis Principibus salutem dicentes, atque ita porrò eodem chiliarcha Schoonbergho, & strenuis Petro Seclino, & Iacobo Dierkens, vrbanæ militiæ lectissimis Tribunis in vrbem contendentes, ponè sequente longo agmine aulicorum, ac Magistratu reipub. Gand. cum D. Pecquiæ primario Bailliuo virgam albam surrectam toto itinere vsque ad palatium Principum præferente.

Appropinquantibus ad maiorem ciuitatis arcem, Præsidiarij more militibus solemni

maiori

ioribus tormentis æneis, aduentantes Principes salutarunt, quum paulò antè alij sta-
narij milites in planitie arci proxima, ludicro admodum pedestris velitationis spe-
culo Principes detinuerunt, quæ in cladem vmbratilem alterius factionis veste & ar-
s Turcicis ab altera distinctæ periucundè desinebat. Quod quidem certamen in ho-
quadrãtem magno spectantium plausu, nec minori Principum voluptate protractum
t. Hoc ergo comitatu per Damportam ab aggere sic vocatam rheda inuectis huiusmo-
n tabella, inscriptio sese obtulit:

MAGNI PRINCIPES MAGNAM SVBITVRI VRBEM
SALVETE.
PIIS CONATIBVS, PARVIS APPARATIBVS BENIGNI
FAVETE.
SI QVID DECENS PROBATE, SI MINVS EXCVSATE,
TEMPORIS ANGVSTIÆ, CÆLI INCLEMENTIÆ,
CLEMENTER CONDONATE.
OBSEQVIVM ATQVE ANIMI FAVENTIAM MAGE
QVAM MAGNIFICENTIAM IN RE TENVI NOSTRA
SPECTATE.
ITA VOS REGAT, ITA VOS TEGAT,
QVI NOS, QVI CETEROS BELGAS VOBIS REGENDOS,
VOBIS TEGENDOS COMMISIT PROPITIVS DEVS.

Hanc portam introgressis ad pontem sublicium Castri Gand. sinistro à latere, inter ge-
na vtriusque Principum insignia quadrata in tabula talis fuit inscriptio:

QVA ANIMI PRÆSTANTIA ET FIDE AVGVSTINVS
DHERRERA MVNITISSIMÆ HVIVS ARCIS PRÆFECTVS
D. PHILIPPO II. CATH. REGVM MAX. PRINCIPI SVO
PARENTI VESTRO, TAM HIC QVAM ALIBI STRENVVS
MILITAVIT, EADEM HAC VOBIS SERENISSIMI
DVCES SE PERPETVO PRÆSTO ADFVTVRVM SPONDET
ET VOVET. ADEO VOS IAM NOVOS CONIVGES,
BELGICÆ PRINCIPES, VENTVRÆ FELICITATIS
AVSPICES, S. RELIGIONIS VINDICES CORAM MENTE
ATQVE ANIMO VENERARI, ORE ATQVE OCVLO
CONTEMPLARI PERFECTE LÆTATVR ET GAVDET.

Prætergressi arcem ad S. Georgij portam peruenere hora à meridie circiter quarta,
clinante iam sole: ceterùm cælo per eam anni tempestatem adeò sudo & amœno, vt
on sine certissimo publicæ tranquillitatis omine ipsa auræ temperies Principum ingres-
i aspirare, & velut adblandiri videretur. Ad prædictam portam subito & tumultuario
pere structa ædicula seu sacellum fuit, ad quod Reuerendissimus Præsul Petrus Daman-
us III. huius vrbis Episcopus cum venerabili clericorum turba, & religiosorum men-
cantium sodalitiis solemni supplicationum ritu sereniss. Principes præstolabatur: qui-
us eò aduectis & vehiculo egressis, more Pontificio Episcopus benè precatus est. Cru-
m vterque osculati equos conscenderunt, & præeunte sacro supplicantium cœtu San-
orgianum pontem transiuerunt: super quo portæ eius loco quæ olim fuit diruta, exhi-
tus est arcus triumphalis picturis & ornatu statuarum insignis ex architectonica dispo-
ione, opere & forma rustica: tota altitudo cum insignibus, statuis & obelisco ad LII. pe-
s pertingebat, latitudo ad XXVIII. pedes patebat, transitus verò XI. pedibus protende-
tur, porta ipsa ad XVI. pedes attollebatur. Supra illam in zophoro virgo amœnissimis
loribus depicta, in cuius gremio placidissimus leo perpetuus ipsius custos capite coro-
to recumbens, dextra hastile tenet, ad cuius cuspidem labarum dependens hanc habet
igraphen: S. P. Q. G. in portæ verò fastigio ad obeliscum appensa vtrius-

que Principum insignia cum hac orbiculari inscriptione:

PRINCIPVM CONNVBIA DEO AVCTORE FELICIBVS AVSPICIIS CONCILIATA, FELIX HVMANI GENERIS CONCORDIA.

Hinc inde leones ater atque albus Flandriæ prouinciæ & Gandaui vrbis signa cun hastilibus & vexillis flaui & nigri coloris, leonibus etiam interpictis. In laterum dextr Iulius Cæsar tanquam huius vrbis conditor affabrè ex ligno dedolatus, cum hoc inf. hemistichio ad augurem relato:

Quam tu olim hanc vrbem credis!

Cui ex opposito augur lituo atque habitu Romano perquam eleganter effictus, ho velut oraculum respondere inducitur:

Non altera Diuûm
Auspiciis, cælo tantum caput efferet alto.

Ipsa autem virgo antiquissimum Reipub. Gand. symbolum, latissimo septo cum leone suo inclusa, ingredientes Principes tali carmine salutat:

Illa ego Flandrigenas inter prælata puellas
Cæsareis genita auspiciis, genito simul ipsa
Cæsare virgo potens, quin & te Principe Diuos
Progenitura pares, illa olim ego maxima Ganda
Vrbs atauis regnata tuis, regnandaq̨ dudum
Imperiis, Isabella, tuis, sic Rege Philippo
Patre tuo, sic fratre tuo statuente Philippo.
Illa ego mœsta diu, sed enim nunc lætior astro
Adspectus radiante tui, radiante serena
Alberti mihi luce tui, tibi Nympha salutem
Et voueo, accipióque lubens te dante salutem.
Emensas pelagóque vias, tædasq̨ iugales
Denique & aduentum tibi gratulor, ô decus, ô lux,
O spes vna mei & felix custodia regni.
Quare ades ô tandem Diuûm genus, en tibi latè
Panduntur portæ, panduntur & omnia ciuis
Corda mei, clauemq̨ tibi mentemq̨ dicatam
Submittunt, pacemq̨ rogant, tu Regia pacem
Nympha faue, felixq̨ veni pede Diua secundo.

In ipsa verò arcus testudine serpens in se reuolutus hieroglyphicè seculum denotan cum hac inscriptione in circumferentia:

Magnus ab integro seclorum nascitur ordo.

Quæ quidem non tam ad præsentis seculi renouationem, quàm ad augustissimum il lum Diui Caroli v. Cæsaris natalem ab vno retro seculo huic vrbi felicissimè concessum merito referri & potest & debet, cui etiam perquam appositè respondet ex opposito i lud Virgilianum in natalem Pollionis,

Iam noua progenies cælo demittitur alto.

Sed de hoc latiùs in altera eiusdem arcus facie; in anteriori verò parte prædictæ testu dinis descripta hæc verba,

AVE SALVTARIS VRANIA BELGICÆ.

Anagrammatismus scilicet ipsius Principis:

ISABEL CLARA EVGENIA AVSTRIA.

In quem non ineptè quadrat & hoc epigramma:

Dica

Dicat Aue, bis dicat Aue, cui publica cordi
Lætitia est, populi vox ſonet omnis Aue.
Ecce ſalutaris verè Auſtria & aurea Belgis
Appulit Vranie, vox ſonet omnis Aue.
Appulit ô tandem clariſſima Clara Iſabella,
Appulit Eugenie, vox ſonet omnis Aue.

In dextro autem latere prædicti arcus infra teſtudinem Ianus bifrons, anteriori facie rbatus, altera imberbis, illa præteritum, hac præſens tempus deſignans, manu claui inuctus, tanquam portarum Deus, vnde & apud veteres Portumnus, Cluſius & Patulıs dici conſueuit, iuxta illud Ouidij 1. Faſtorum:

Præſideo foribus cæli cum mitibus Horis.

Penes eundem expreſſus fuit vetuſtiſſimus ille ritus condendarum vrbium die auſpito, iuxta Varronem de ling. Lat. Feſtum in primigenius ſulcus, & in dictione ſulci, rgil. Æneid.5. Ouid.4. Faſt. Lucan. lib. 7. Plutarch. Romulo & in Roman. quæſt. & dor. lib. orig.15. cap.2. qui Catonem quoque citat. Ianus aurigantis habitu cinctuque abino, togæ parte caput velatus, parte ſuccinctus, æneo vomere ſulcum ducit iunctis ːu diſpare bobus, ſtiuâ incuruâ. A qua aratri curuatura ſiue ab vruo vrbem dictam put Grammatici, & Pomponius annotauit in l. pupillus. ff. de verb. ſignif. Iano autem aſſcriptum:

Auſpice me felix vobis nouus inchoet annus.

Anni auſpicium ſignans, & pro more Principes ingredientes fauſto omine ſalutans. ſi verò auriganti aſſcriptum erat:

Quantæ molis opus paruo ſuccreuit aratro!

Quo ciuitatis ampliſſimum incrementum à tam paruo principio notatur, ſicut etiam vrbe æterna Propertius lib. IV. eleg. 1.

Optima nutricum noſtris, lupa Martia, rebus
Qualia creuerunt mœnia lacte tuo!

In ſiniſtro porrò latere eiuſdem arcus, dij Lares, & Penates coronati habitu antiquo vetuſtis numis petito, tali inſcriptione:

Sacra ſuosq́; tibi commendat Ganda Penates.

Item & illa:

Læta Deûm ſoboles lætæ ſuccedite Gandæ.

In exteriore verò eiuſdem arcus parte, quæ pontem lacteum & plateam vulgò deneendam ſpectat, artificioſiſſimè expreſſus natalis Diui Caroli V. Imp. tanquam auguſſ. huius vrbis auguſtiſſ. Principis & ciuis, idq́ue adeò in hunc modum: ipſe Princeps ecie infantis aureis in cunis flamma innocua, tanquam futuri imperij auſpicio caput us circumlambente, iuxta illud Virgilij de puero Aſcanio,

Ecce leuis ſummo de vertice viſus Iuli
Fundere lumen apex, tactuq́; innoxia molli
Lambere flamma caput.

Quod & Seruio Tullio Romanorum olim Regi, & Lauiniæ Æneæ poſtmodum vxocommune, teſtantur & prædictus Vi g. & Liuius. Et de Maſiniſſa Silius Ital. lib.16.

Carpenti ſomnos ſubitus rutilante coruſcum
Vertice fulſit apex, criſpamq́; inuoluere viſa eſt
Mitis flamma comam.

Supra verticem eiuſdem infantis feliciſſimus ipſius horoſcopus, concurrentibus ad ilm dexterioribus ſtellis Iouis, Martis & Veneris. Diademate etiam cælitus è nube pronſo certiſſimo venturi imperij ſigno, & adlucente maiori & nouo velut aſtro, quali & iui Auguſti natalem commendat hoc verſu Virg.

Ecce Dionæi procedit Cæſaris aſtrum.

Sub

Sub ipſo autem aſtro, felicioris ominis teſtandi ergo adſcriptum illud:

IOVE ET ASTRO.

Iuxta & circum cunas propenſæ nutricularum in morem porrectis vberibus venu ſtiſſimæ tres Charites, quibus actionem hanc nutriciam peculiari quodam figmento ſiu blandimento pictor attribuerat. Virgines enim eſſe poëtæ eas tradunt, & teſtatur Sene ca lib. 1. de benefic. cap. 3. vt in annotationibus in eum auctorem, quendam qui nemin gratiam referebat, hoc diſticho Græco perſtringit Muretus:

Παρθένοι αἱ παρὰ σοὶ χάριτες, τίκτουσι γὰρ οὐδέν,
Αὐτὰρ ἐγὼ στέργω οὐκ ἀγάμους χάριτας.

Virgineas verè Charites colis, haud parientes,
Delector ſterili non ego ſed Charite.

At demus hanc licentiam artificis penicillo, qui nudas etiam pinxit beneficas illas di uas, cùm vſque ad Pauſaniæ æuum, vt idem refert in Bœoticis, velatas veſtimēto eas pin xerint finxerintque. Multaque earum ſigna commemorat hoc ſchemate expreſſa: Et ſu pra in Veneris victricis deſcriptione de Gratiis veſtitis facta fuit mentio. Negat verò Pau ſanias ſe vſquam comperiſſe, quis nudas primus finxerit Gratias. An quia munifici & li berales homines omnia habeant aperta & ſoluta? Eoque nomine ſolutis Gratias zoni vocat Horatius, quas appellat nudas alibi. Prope illas lætiſſimus niueo amictu, pueri vultu, coronato vertice, manu cornucopiæ inſtructa Genius; Aſtante illi habitu regio cum ſceptro & corona, Iunone Lucinâ, partuum præſide: à qua non longè niuea in veſt tres Parcæ ex arte ſingulæ ſuis functionibus intentæ cum verſu illo Catulliano:

Currite felici ſubtegmine, currite fuſi.

Infra ad cunas illud Virgilij:

Magnum Iouis incrementum.

Supra ad caput auis natalis placidè expaſſis pennis, iuxta illud Catull.

Accinit & natalis auis.

In ipſius verò arcus faſtigio ad pyramidem appenſa ſigna Imperij Rom. tanquam ip iam Principi fataliter agnata, iuxta illa leones ater atque albus Flandriæ & Gand. priſca inſignia cum haſtilibus & vexillis, vt in anteriori arcus parte. Super coronice ad laterum partes, hac Pallas, illac Veſta, illa ſacrorum, altera armorum Dea, habitu veteri pro mo re adumbratæ, cum his inſcriptionibus:

Pro virgine virgo, Palladem tangens, item & illa:

Pro numine & aris, Veſtam ſpectans, quin etiam & tertia ad vtram que relata:

Virginis æternæ muros & templa tuemur,
Innuba virgo armis, innuba virgo ſacris.

Omnem rempub. benè conſtitutam & armorum & Religionis obſeruantia contine ri non obſcurè denotans.

Ad totam verò natalis prædicti figuram atque etiam ipſius vrbis originem ex aduerſo expreſſam reſpondebat perquam eleganter hoc epigramma:

Prima tui cunabula aui Gandam aſpice Princeps
Cæſareum Caii bellipotentis opus.
Quàm benè de nato ſibi plaudit Cæſare Ganda,
Quæ quondam è Caio Cæſare nata fuit.
Auſtriacis aquilis ceſſerunt Iulia ſceptra,
Ceßit & imperio Iulia Ganda tuo.

Super hoc arcu tibicines conſiſtebant & buccinatores publico ciuitatis miniſterio ad dicti, qui Principes tranſeuntes Muſicâ ſymphoniâ perquàm ſuauiter ſalutabant. Illi præſto fuit vmbella (Itali Baldachinum vocant) ex ſerico raſo, ſubtegmine variante in

te:

album & nigrum, reip. Gand. colorum ſymbola, ſub qua ipſi equitabant Principes.
m congredientes manu ſuſtinuere tres ſuperioris ſubſellij Scabini (quod Curam ſiue
uram vulgus noſtrum vocat) & quinque ſimiliter inferioris ſubſellij, id eſt, partitio-
hæreditariæ ſeu familiæ erciſcundæ Senatores, amicti quam ſuprà deſcripſimus veſte.
ere autem vmbelliferi inſignes & ſpectabiles ciues tam ſua quàm parentum virtute, &
curionum munere in rep. clari, Ioannes de Caſtille, Antonius van VVychuus, & An-
eas van Sare ſcabini Keuræ; Iacobus de Bauires, Franciſcus Vilain, & Franciſcus van
ure ſcabini Partitionum.

Ab hac porta vſque ad palatium ipſorum Principum, tota via per interualla ſedecim
dum inſeſſa fuit continua quadam virguncularum ſerie, ad numerum quingentarum
quinquaginta, omnium infra ætatis ſuæ annum duodecimum, quæ ſingulæ è ſedili-
s ſuis eminentes amictu exterius candido ſerico, lineo, interius cæruleo, rubeo, atque
is id genus amœnioribus coloribus, dextra ardentem facem, fronte lauream præferen-
, iucundiſſimum tum vultus atque habitus elegantia, tum continuo funalium ſplen-
re præbebant ſpectaculum, ſedilibus etiam ipſis in ſeptem pedes eleuatis ſua non de-
t gratia, vtpote egregiè depictis, & quatuor diuerſis emblematibus alternatim exor-
tis, quorum primum cæruleo atque argenteo colore Principum nexum, ceu Cifram,
vocant, repræſentans, inſcriptum fuit, dicatumque:

AMORI ÆVITERNO.

Secundum petitum ab antiquo numo L. veri, cuius & Ælianus, & poſt illum Poli-
nus meminerunt, Corniculam exhibens, adiecto illi ad roſtrum oleæ ramuſculo, cum
criptione:

CONCORDIÆ PERP.

Tertium cornucopiæ ſymbolum, cum tribus ariſtis inſcriptum:

VENTVRÆ FELICITATI.

Quartum caduceum Mercurij, duabus infrà iunctis manibus, titulo:

SPERATÆ QVIETI.

Inde progreſſis ad pontem lacteum exhibiti fuere gigantæa forma tres præcipui huius
bis fluuij, nimirum Scaldis, dextra oſtentans Cornucopiæ, ſiniſtra vrnam premens,
m inſcriptione ad pectus:

SCALDIS VBERTATI.

Ad vrnam lacte artificioſè fluentem:

FLVMINA IAM LACTIS.

Liſa capite ſpicis exornato, dextra ariſtis inſtructa, inſcriptione ad pectus:

LISÆ FERTILITATI.

Ad vrnam vino rubeo liquentem:

IAM FLVMINA NECTARIS IBVNT.

Liuia in alga recubans, capite arundine & iuncis obtecto, cum hac pectorali in-
iptione:

LIVIÆ AMOENITATI.

Ad vrnam melle fluentem:

Lacte nouo Scaldis fluat, vbere nectare Liſa,
His ego Principibus Liuia melle fluam.

Vltra quos fluuios vni Gandauo ſingulari quodam naturæ beneficio proprios, etiam
quarto loco additus fuit non minori forma ſpectandus Oceanus, cuius & vrbs illa per
anuductum alueum ſiue foſſam commoditate præcipuè gaudet, cum conuenienti hac
i epigraphe:

OCEANI COMMODITATI.

Profluentibus ab eiuſdem vrna diuerſi generis piſcibus, addito carmine:

Lacte, mero atque fauis vos DI ſtillate minores,
Magnus ego Oceanus flauis ferar aureus vndis.

Deſcendentibus per forum Suarium in plateam vulgò de Cammerſtrate, exhibitum fuit ad ædes Trieſtiorum in theatro eminentiore, à iuuentute Kerchouiana lætiſſimum ſpectaculum, loquentibus in tranſitu Principum per hemiſtichia Virgiliana perquam breuiter & appoſitè certis perſonis ad hoc conuenienter adornatis, quarum prima ſcipioni innitens, tanquam grauiori onere depreſſa, miſerã plebem repręſentans, hoc breu

Numquámne leuabor!

II. Ciues duo grauiter vulnerati & obuoluti:
Quis funera fando Explicet?

III. Diſcordia habitu femineo cum duobus in fronte cornibus, dextra Zelandiæ inſignia complectens:
En quo diſcordia ciues
Perduxi miſeros.

IIII. Pietas cum aſſeclis habitu Eccleſiaſtico, face ardente:
Pacem te poſcimus omnes.

V. Bellum horribili ſpecie Martis vultu ſanguineo, manibus cruentis cum inſignibus Hollandiæ:
Bella horrida bella
Bella ſonent.

VI. Salus publica, habitu Regali, inſignibus Auſtriæ:
Nulla ſalus bello.

VII. Gratia diuina ſpecie nymphæ:
Vel pace vel armis
Vincite.

VIII. Pax niueo amictu oleam capite, manu caduceum protendens:
Dextras iungamus inermes.

IX. Hæreſis Erinnydis ſpecie, libro & gladio inſtructa, cum inſignibus Britanniæ
Hoc velit Auſtriacus.

X. Iuſtitia cum gladio & bilance:
Diſcite iuſtitiam moniti.

XI. Bellum:
Moriemur inulti?

XII. Hæreſis:
Acheronta mouebo.

XIII. Mercatura cum marſupio:
Redeunt Saturnia regna.

XIIII. Colonus ligone & pede coronato:
Paſcite vt ante boues.

XV. Opificia malleo, amuſſi, & id genus inſtrumentis:
Iuuat indulgere labori.

XVI. Studioſus habitu Iuriſconſulti cum libro:
Albertus nobis hæc otia fecit.

XVII. Goliath forma gigantea:
Neſcia vinci Dextera.

XVIII. Dauid:
Cedant arma Deo.

XIX. Iudith gladio euaginato, capite ab hoſte ſanguinolento:
Dux femina facti.

Pertin

Pertingentibus hinc paruo interuallo ad forum Veneris, primùm à dextra ſeſe oſten-t latiſſimum theatrum ex arte architectonica accuratè fabricatum, longum pedes ſexa-nta, latum viginti, altum ſeptem, cum duabus vtrimque ad aſcenſum patentibus ſcalis. otum id Religioni Iuriſiurandi dedicatum.

In medio autem ipſius fori, eminens ſtatua inaurata cum baſi & ſcapo marmoreo, al-tudine quadraginta trium pedum, Diuo Carolo v. Imp. ob memoriam rerum geſta-m, & natiuitatis hîc ſuæ nouiter erecta, cum his in quadrata baſi elogiis:

D. CAROLO V. IMPERAT. CÆS. AVG. PIO, FELICI, TVRC. AFR. GERM. GAL. GELD. HISPAN. SICIL. ATQVE IND. REGI, FLAND. COMITI P. P. S. IMPERII VINDICI. QVIETIS AVSPICI.

PRINCIPI POTENTISS. VICTORI AC TRIVMPHATORI PERP. MAGNO MAX. VNIVERSI CHRIST. ORBIS BONO, DEO VOLENTE, CÆLO FAVENTE HVIC VRBI SVÆ FLAND. MAX. FELICITER INNATO.

ALBERTO AVSTRIACO MAXÆMYL. II. IMP. F. ET ISABELLÆ, CLARÆ, EVGENIÆ, PHILIPPI II. HISP. REGIS F. AVSTRIAE ARCHIDD. BELGI PRINCIPP. HANC VRBEM LÆTISS. OMNIVM CIVIVM APPLAVSV INGREDIENTIBVS.

ANNO SALVTIS CHRIST. CIↃ. IↃ. C. IACOBO DE LANGLEE EQ. HEYNÆ BARONE, PECQVL D. PRÆTORE, IOANNE BETHS, ET ANT. TRIEST MEERLEBECANO COSS. S. P. Q. G. P.

POSTERI CONSERVANTO.

Ad decliuiorem fori partem prope Liſam flumen, immane tormentum bellicum, in uius tubo Mauors horribili ſpecie, manibus poſt terga reuinctis, in rotis duæ furiæ hy-ris caput implexæ, Hæreſim & Diſcordiam notantes: quæ ſimul ad conſpectum Prin-ipum à colonis ſubito velut ex inſidiis erumpentibus auelluntur, & profligantur: euo-antibus eodem ferè momento è faucibus prædictæ machinæ niueis columbis, cum ra-nuſculis oleæ, pacis ſymbolis.

Iuxta prædictum tormentum, erectum pegma longitudine viginti quinque pedum, & pari latitudine, in quo officina Vulcani:

fumantibus ardua ſaxis,
Quam ſubter ſpecus & centeni incudibus ictus
Auditi referunt gemitum, ſtriduntq; cauernis
Stricturæ chalybum, & fornacibus ignis anhelat.
Hic inter ſeſe multa vi brachia tollunt
In numerum, verſantq; tenaci forcipe maſſam
Brontes & Steropes & nudus membra Pyracmon.

t pulchrè Virg. Æneid. lib. octauo.

Iucundiſſimum autem viſu fuit noxia omnia arma in plauſtra, ligones, raſtra, & cete-a id genus ruſtica & paci conuenientia inſtrumenta conflari, agreſtes circumlætari, mi-ites cædere, ferrum proterere, apiaria extollere, & penitus paci incumbere.

Præter cetera verò ſedilia quatuor illis communibus emblematibus diſtincta, & lia quinquaginta duo ab iis diuerſa, & maiori paulò forma in eodem illo foro exhibita uere, ſingula ſingulorum opificiorum inſignibus & emblematis ingenioſè variata, con-

 tinua-

tinua etiam porrecta super sedilia porticu, virgunculis, vt suprà, exornata, quorum hîc sequitur series:

Laniones.	*Quid meruere boues?*
Salsamentarij.	*Elementa per omnia luxus.*
Nautæ.	*En altera quæ vehit Argo.*
Pistores.	*Sat quercus.*
Cereuisiarij.	*Vindemia Belgis.*
Lanarij.	*Vestes quas geritis.*
Sartores.	*Velamina noxæ.*
Vestiarij.	*Obsoleta nouant.*
Caligarij.	*Sarta tecta.*
Panni tonsores.	*Attonsa decori.*
Phrygiones.	*Operum gens gnara Mineruæ.*
Linteones.	*En tela texitur.*
Culcitrarij.	*Lectos fugit acer inertes.*
Aromatarij.	*Peregrina probantur.*
Casearij.	*Parce.*
Lychnopæi.	*His noctem superare datum.*
Institores.	*Duce Mercurio.*
Zonarij.	*Zonam cura.*
Pileones.	*Libertatis honos.*
Pictores.	*Magna æmula matris.*
Aurifices.	*Moderato splendeat vsu.*
Stannarij.	*Itum est in viscera terræ.*
Lignarij.	*Tractant fabrilia fabri.*
Tignarij siue Materiarij.	*Non ex omni ligno Mercurius.*
Naupegi.	*In classem nemora alta cadunt.*
Serratores.	*In via ne seces.*
Carpentarij.	*Ne extra orbitam.*
Capsarij.	*Dædalei monumenta laboris.*
Tornatores.	*Opus Alcimedontis.*
Cæmentarij.	*Ad amussim.*
Scandularij.	*Cælum ipsum petimus.*
Stramentarij.	*Ventos aduersus & imbres.*
Crustarij.	*His olim contenta vetustas.*
Coriarij.	*Quæstus in exuuiis.*

Cal

Calcearij.	*Nouit qui induit.*
Cerdones.	*Ne vltra crepidam.*
Chirothecarij.	*Et amico pignus & hosti.*
Alutarij.	*Alieno in corio.*
Pelliones.	*Pro pellibus omnes.*
Membranarij.	*Sic vos non vobis.*
Flammearij.	*Non ostro affinior alter.*
Cęrulearij.	*Non cælo affinior alter.*
Tonsores.	*Formido Tyrannis.*
Doliarij.	*Pseusippo præeunte.*
Vini mensores.	*Te cerebro metire tuo.*
Oenopolæ.	*Vina parant animos.*
Fabri ferrarij.	*Mulciberi de stirpe genus.*
Armamentarij.	*Dulcia inexpertis.*
Molitores.	*Ne quid nimis.*
Olearij.	*Oleum non sola Minerua.*

Atque hæc quidem omnia prædicto in foro pergentibus porrò inde per longam mo-
etam, varia eaque amœnissima à mercatoribus ibidem commorantibus, exhibita fue-
unt mentium atque animorum lenocinia, citra inscriptiones tamen. Donec in ima via
bi angulus est forum spectans piscarium, noua eaque ingeniosissima inter pulcherrimos
ermas sese conspicientium oculis obiecit pictura, ea autem erat talis: Sedebat venera-
lis quædam matrona habitu decenti sed lugubri ad radicem siccæ arboris, passis capil-
s, oculis lacrymantibus, vultu in terram deiecto, pedem nudum ostentans, acri perfos-
m spina, & ab eius sanguineo vulnere grauissimè dolentem, retrò illam ad litus maris
rbs hostilis, omnia diluuio, flammis & rapinis miscens, regio circumquaque vasta & de-
rta. Iuxta illam Æsculapius, veste coccinea, vertice laureato, gallo gallinaceo ad pedes,
ui manu sub conspectum eius longius protensa, Sereniss. Principem Isabellam innuens,
nà cum Archiduce Alberto, hoc verbum effari visus est, OSTENDE, quo & ille vim
ali, & in Principe præsens eiusdem remedium apertè demonstrabat; Princeps autem
itissimo illo quo totam Belgicam suam oculo, & miseram hanc Flandriam suam cle-
enter intuita, manu panacen siue moly saluberrimam plantam protendens, promtis-
mo responso hoc vnum effari videtur, MEDEBOR. Cui vicissim Flandria:

Sic iuuet, & pulcrâ faciat te prole parentem,
Cæsareum genus Albertus.

Supra Albertum & Principem ipsam, è nube cum caduceo, petaso & talaribus au-
is se librabat Mercurius, cum hoc hemistichio:

Audiuere DII.

Ad hermas supra coronicem prædictæ picturæ inscriptum:

Expectata venis nostri spes aurea secli.

Ab hoc pegmate statim sese offert alta porta, vulgò de Hoochpoort, in cuius plateæ
edio magnificentissimus arcus, opere & structura Ionica, transitu triplici patens, alti-
udine cum insignibus & obelisco pedum sexaginta octo, latitudine pedum octode-

 cim,

cim, porta ipſa media ad totidem pedes attollebatur: totius operis pars inferior ſex co lumnis marmore verſicolore egregiè depictis nitebatur. Superior verò quatuor paribu columnis, capitulis ex candido lapide elaboratis, in ſummo operis faſtigio ad obeliſcun appenſa D. Philippi II. Cathol. Hiſpan. Regis ampliſſima inſignia, in quorum ima par te pium illud & notiſſimum ſymbolum inauratis litteris egregiè conſpicuum:

DOMINVS MIHI ADIVTOR.

Super extrema coronicis parte à dextra idem Hiſp. Rex communi hominis forma maior, ab altera eiuſdem filius Philippus III. Inter vtrumque leones ater atque albus e ligno dedolati, cum haſtilibus & labaris ſericis, atri & flaui coloris, Flandriæ & Gandau nouis & priſcis inſignibus. In medio ipſius arcus elegantiſſima pictura altitudine & la titudine decem pedum, petita è ſacro Bibliorum codice Num. 27. hiſtoriam referens qua Ioſue diſtributor hæreditatis Dei, iuxta eius ſententiam aſſignauit quinque filiabu Salphaad ex tribu Manaſſæ poſſeſſionem in medio fratrum ſuorum. Textus ipſe in ta bula ad dextrum latus in intercolumnio aſſcriptus:

IVSTA FILIARVM SALPHAAD EX TRIBV MANASSE FILII IOSEPH PETITIO, DEI ENIM LEGE ET IVDICIO IN HÆREDITATEM PATRI DEBITAM SVCCEDENT, DABITVRQVE EIS POSSESSIO INTER FILIOS PATRVM SVORVM, TRANSIBITQVE HÆREDITAS EORVM IN POSTEROS, ET ERIT HOC IN FILIIS ISRAEL SANCTVM LEGE PERPETVA, NE CVM IVBILEVS REMISSIONISQVE ANNVS VENERIT, CONFVSIONE COMMISCEANTVR POSSESSIONES FILIORVM TRIBVS ISRAEL, OMNESQVE VIRI SIC ET FEMINÆ NVBANT IN EADEM TRIBV ET NATIONE SVA, ET HÆREDITAS PERMANEAT IN FILIIS, VT A DOMINO SEPARATÆ SVNT.

In ſiniſtro applicatur exemplum prædicto Regi Philippo II. in donatione Belg cæ ſuæ, Iſabellæ Claræ Eugeniæ filiæ, Principi noſtræ iam nuper factæ, tali in ſcriptione:

QVOD DIVINITATIS INSTINCTV, SACRAE ANTIQVITATIS EXEMPLO, HVMANI ET PATRII IVRIS FVNDAMENTO, PHILIPPVS II. REGVM MAX. PATRVM OPT. PRINCIPIBVS LIBERIS ÆQVA HÆREDITATIS PORTIONE TRIBVTA HEROINÆ LECTISSIMÆ FILIÆ DILECTISSIMÆ, ISABELLAE, CLARÆ EVGENIÆ HANC BELGICAM SVAM PROPRIAM ET DOTALEM SCRIPSERIT; QVODQVE ADEO PHILIPPVS III. OPT. PATRIS OPT. FILIVS CHRISTIANI ORBIS BONO IPSVM ID RATVM ET SANCTVM ESSE VOLVERIT,

SENATVS POPVLVSQVE GANDAVENSIS VTRIQVE PRINCIPVM MERITISS. LVB. HVNC ARCVM TRIVMPHIS INSIGNEM OB MEMORIAM ET GRATITVDINEM POS.

In ipſa hac Belgicæ traditione per ſphæram appoſitæ repræſentata, & velut à Re ipſo in filiæ manus collata, iucundiſſimum fuit videre ſeriem Flandriæ Comitum aſce dentem per gradus ad Philippum Audacem, ſingulis ſuis adpictis inſignibus; ad pede eiuſdem tabulæ fimbriamq́ue Iſabellæ Principis adſcriptum hoc Virgilij;

Voluenda dies en attulit vltrò.

In imo tabulæ:

DEO IVBENTE,
REGE SEQVENTE,
PRINCIPE OBSEQVENTE.

In ſtylobata dextro maioris portæ, emblema prouidentiæ monochromate æneí colo- depictum, cum ſpeculo relatum tali inſcriptione ad Regem:

PHILIPPI PROVIDENTIÆ.

In ſiniſtra ſimili pictura, emblema obſequentiæ, inſcriptione ad Principem filium ata:

PHILIPPI OBSEQVENTIÆ.

In epiſtylio minoris portæ dexteræ, Sol occidens, cum titulo:

NATVRÆ SATIS, ORBI PARVM.

In epiſtylio minoris ad ſiniſtram Sol oriens, ſimili vt ſuprà colore adumbratus, adie- inſcriptione:

ORTVS AB OCCASV.

Hoc regem regnantem, alterum regno & vita defunctum ſpectans.
Supra fornicem Victoriç ſpecie Cupidinum Principes tranſeuntes lauro coronabant.
In fornice ipſo variæ omnis coloris roſæ aſpectu & picturæ elegantia periucundæ.
Sub eodem ad latus dextrum hiſtoria petita ex ſacris litteris Geneſeos cap. 28. coniu- m Iacob & Rachaëlis repræſentans cum verbis ſacri textus:

NOLI ACCIPERE CONIVGEM DE GENERE
CHANAAN, SED VADE ET ACCIPE VXOREM
DE FILIABVS LABAAN AVVNCVLI TVI.

Ad latus ſiniſtrum hiſtoria petita ex 1. Regum cap. XVII. coniugium Dauidis cum Micol Regis Saulis repræſentans, cum verbis ſacri textus:

VIRVM QVI PERCVSSERIT EVM, DITABIT REX
DIVITIIS MAGNIS, ET DABIT EI FILIAM SVAM.

Sub iiſdem tabulis ad latus ſcilicet dextrum duo emblemata, primum petitum ex nu- veteri Conſtantij Imp. cum hoc decuſſatæ Crucis ſigno α ☧ ω. addita orbiculari criptione:

SALVS PP. NN. LVCET.

Alterum petitum ex eiuſdem Conſtantij atque aliorum Impp. vſque ad tempora Iu- ni apoſtatæ numis, cum orbiculari inſcriptione:

FELIX TEMPORVM REPARATIO.

Princeps paludatus ferens manu victoriam, altera labarum complectens cum dicto no decuſſatæ Crucis.
Ad ſiniſtrum latus alia duo emblemata votiua, vnum Victoriæ Principum ſacrum, itum ex Maxentij & Decentij numo, duobus angelis ſphærulam precatotiam manu entibus, addita ad ſummum prædicta decuſſata Cruce. In cuius ſphærulæ orbe:

VOT. V. MVLTIS X.

n inſcriptione: VICTORIA PP. NN.
Alterum petitum ex numo Valentij Imp. Chriſt. ſertum laureum referens, in cu- medio,

VOT. XXX. MVLTIS. XXXX.

n hac epigraphe:

LONGÆVITATI PP. NN.

Sub fornice minoris portæ ad latus dextrum tres celebriores victoriæ Philippi Re- ri. quarum prima de Gallo ad fanum S. Quintini cæſo, tali elogio:

Quintini ad fanum belli tibi prima, Philippe,
Palma nouum toto contulit orbe decus.

Secunda

Secunda ea quam ad Grauelingam Egmondano duce de eodem Gallo hoſte mira ce-leritate conſecutus eſt, addito epigrammate:

Fatales Flandrûm quiſquis Celta ibit in agros,
In ſua ſe poſthac ire ſepulchra ſciat.

Tertia partum regnum Luſitaniæ hoc carmine illuſtratur:

Acceßit Tarteßiaca de gente triumphus,
Auxerunt titulos & noua regna tuos.

Poſtremo exhibebatur Philippus Princeps Alexandri Magni habitu inſignis, cui à ſi-niſtra adpictus Bucephalus, dextra machæram complectens, nodum Gordium ſecans Philippum Regem patrem hoc verſu compellans:

Parce potens genitor, nec, ſi potes, omnia vince,
Fas ſit vt & nato palmam ſperare Philippo.

Infra prædictas victorias quatuor alia emblemata, primum, Phœnix renaſcens à c-nere, cum inſcriptione:

Poſt buſta ſuperſtes.

Philippum Regem II. in prole regia ſuperſtitem innuens, cui non malè conuenir-videtur hoc epig. meum numerale:

OCCIdIt aC ſVpereſt nato doMInante PhILIppVs,
SIC CVbat atqVe orItVr PhœbVs In orbe noVVs.

Secundum, duo contrarij venti palmam mediam hac illac graui murmure incaſſum verberantes cum notiſſimo illo atque auguſtiſſimo Regis ſymbolo:

NEC SPE NEC METV.

In quod & hoc meum epigramma:

Hinc ſpes inde metus veluti duo verbera Cauri
Alterno quatiunt fluctu hominum omne genus.
Qui ſimilis tibi nil ſperat metuitq́, Philippe,
Omnem ſupra hominem proximus ille Deo eſt.

Tertium vetus illud inſigne Burgundicum, crux decuſſata, ſilice chalybi colliſa, cir-cumquaque flammas eiaculante, adiecta epigraphe:

ANGIT QVEM TANGIT.

Quartum, Aquila expaſſis pennis, roſtro lauream gerens, vnis vnguibus coronam re-giam, alteris ſceptrum duabus aris conſignans, cum inſcriptione:

RELIGIONE ET IVSTITIA.

Propriis Philippi II. Hiſpan. Regis virtutibus.

Sub fornice minoris portæ ad latus ſiniſtrum elogia & victoriæ Impp. Maxæmylian patris, & filij Rodolfi, atque inter cetera illud de Maxæmyliano Cæſare illuſtre & me-morabile, quod vnius anni circuitu trium regnorum regio diademate inſignitus fuerit quod præter Albertum II. eius nominis ex auguſtiſſima Auſtriadûm familia antea con-tigit nemini. Regna verò illa tria Bohemiæ ſcilicet, Hungariæ, & Romanorum tribu coronis exprimebantur ab aquila Imperij alite, roſtro atque vnguibus hic illic protē-ſis, cum inſcriptione:

QVOD DECVS VLTERIVS?

Cuius emblematis & Ioannes Sambucus ſtatim in principio libri ſui meminit.

Hanc imaginem eodem in latere ſequebatur inſignis illa Imp. noſtri Rodolfi de in-maniſsimo Chriſtianorum hoſte victoria, quam III. Septemb. anno M.D.XCVII. De-fauente, & militari virtute fortiter obtinuit, his verbis declarata:

HATVA VI CAPTA.

In q

In qui quidem vrbe quatuor milia Turcarum militum præsidiariorum occubuisse unt.

In altero latere singularis de Strigonio victoria:

STRIGONIO VI CAPTO.

Eodem in latere & altera:

IAVERINO OCCVPATO.

Omnes illæ vrbes secundùm suum quæque situm, munitiones, fossas, atque obsidio- s graphicè delineatæ, atque æneo monochromate erant depictæ.

Infra prædictas victorias tria emblemata, primùm, anguis in medio coruorum:

HOC TVRCÆ RESTARE CANVNT.

Ex vaticinio scilicet Seueri & Leonis Imperatorum, quorum vltra prædictam figuram nt hæc verba Turcici Imperij ruinam profitentia, *Jn medio geminorum coruorum & latilium absumeris.*

Alterum, cornix, confosso oculo Imperium orientis notans, titulo tali:

VINDICE FATO.

Tertium, draco ab aquila victrice depressus:

VT LAPSV GRAVIORE RVAT.

Per draconem, barbarum illum & pestiferum hostem Turcam; per aquilam, virtu- n Christianorum denotans.

Quartum sub elogio Imp. Maxæmyliani ad cuius ternas coronas totidem depressa ircarum insignia:

DEPRESSÆ CORNVA LVNÆ.

Frons arcus posterior simili ordine columnarum, colore tamen diuerso, sed pari ele- ntia, necnon emblematis & symbolis paribus cōdecorabatur. In fastigio ad obeliscum, berti Principis atque Isabellæ coniugis coniuncta pendebant insignia, sub iisdem in- phoro inauratis litteris, legebantur hæc verba:

INDIVIDVÆ PRINCIPVM SOCIETATI.
ORBIS TERRARVM TRANQVILLITATI.
BELGICÆ FELICITATI.

Ad latera superioris eleuationis hinc inde Impp. Maxæmylianus Alberti Principis ostri pater, & Rodolfus frater, hic ad dextram, ille ad sinistram habitu & diademate nperatorio.

Inter vtrumque in medio prædictæ eleuationis eminentissima pictura quadrata, lati- dine atque altitudine decem pedum, Principes nostros Albertum atque Isabellam do- lem Belgicæ orbem complectentes exprimens, ipse autem orbis insignibus XVII. pro- nciarum in totidem scutis conspicuus erat: supra illos in summo tabulæ, Pneuma sa- um, iuxta genij palmam & lauream hic illic sereniore è nube ad Principum verticem otendentes.

Infra hi versus:

Adspice quàm fausto lætentur cuncta Hymenæo,
Et terræ tractusq; maris cælumq; profundum.

Alberto Principi prædictum Belgicæ orbem manu tangenti adscriptum hoc hemisti- iium Virgilianum:

Tu mihi quodcunque hoc regni.

Cui ex aduerso Isabella similiter altera manu eundem orbem seu sphæram tangens, spondere videtur:

Tu pace vel armis
Hoc quodcunque pari mecum virtute tuere.

Infra prædictam sphæram hoc hemistichium Virgil.

Fatis tibi debita tellus.

Ad latus Alberti suis coloribus atque habitu conueniente egregiè depictæ tres virt tes in principe principes, Iustitia, Fortitudo, Prudentia. Ad latus Isabellæ ex opposit Clementia, Temperantia, Religio. Sub pedibus vtriusque totidem contraria vitia, H resis, Luxuria, Discordia, Tyrannis, Amentia, Ignauia.

In imo tabulæ hi versus Chronographici in auspicatissimum prædictorum Princ pum matrimonium:

AVstrIaCa AVstrIaCo, GerMano nVbIt Ibera,
RegIa progenIes Cæsareo generI.
ALberto IsabeLLa, datVr dos BeLgIa, feLIX
HesperIæ & nobIs donet Id esse DeVs.

Infra zophorum maioris eleuationis in intercolumnio ad latus dextrum in appen tabula legenda erant hæc carmina ad Catulli versus in epithalamio suo de Pelei & T thidis nuptiis aliquatenus adumbrata:

O nimis optato seclorum tempore nati,
Heroes saluete, Deûm genus, ô Dea certè
Magna Isabella, Deos simul ipsa datura, potenti
Qui terram imperio, cælum virtutibus æquent.
Tuq; adeò eximiè tædis Regalibus aucte,
Alberte, Austriadum columen, sate Cæsare, & vltra
Cæsaris ipse nepos, & frater Cæsaris, ipse
Ipse suam cui Rex natam despondit Iberus,
Dotalesq; nouo transcripsit fœdere Belgas:
Coniuge vir felix, & felix coniuge nupta,
Viuite, & illustri serie accrescente nepotum,
Accipite hunc æquis moderandum legibus orbem.

Ad læuam etiam totidem versus subsequentes:

Nullus Hymen tales vnquam contexit amores,
Nulla Venus tales vnquam coniunxit amantes,
Qualis amor Claræ, Alberto concordia, qualis
Nascetur vobis expers terroris auitus
Carolus, imperio nomen fatale regendo.
Non illi frustra quisquam se conferet heros,
Siue sagum mediis seu pacem cernet in armis.
Illius egregias virtutes claraq; facta
Vltimus & Boreas cognoscet & vltimus Auster,
Publica quum cluso latè dabit otia Iano.
Nam velut alma nouis succrescit messis aristis,
Sanguine de vestro surget stirps aurea mundo.

Infra paulò in epistylio ad dextram monochromate colore depictum emblema, in quo femina vna manu copiæ cornu complectens, altera nauis gubernaculum, petitum ex numo antiquo Adriani Imperatoris, cum inscriptione:

FORTVNÆ PRINCIPIS.

Ad sinistram alterum emblema simili colore femina nimirum duos lactantes infan tulos ad sinus admotos gestans, duobus aliis ad genua laciniam hîc illic prensantibus, si militer petitum ex numo Augustæ:

FOECVNDITATI PRINCIPIS.

In epistylio minoris portæ dextræ, gemina laurus decussata flammam extundens:

FLAMMESCIT VTERQVE.

I

In ſiniſtro, nauis in alto fluctuans, adlucēte deſuper gemino aſtro Caſtoris & Pollucis:

SOLATVR VTERQVE.

Serenitatis marinę, atque amoris & fidei coniugalis ſymbolis, ex ſententia Claudij Paradini in libello Gallico cui titulus, Deuiſes Heroiques.

Prætereuntibus ab hoc arcu, tria theatra magiſtratus munificentiâ ſtudioſæ ſocieta- s Ieſu iuuentuti attributa fuere. In primo quatuor Flandriæ membra ſericis colligata nculis (vnionis hoc erat hieroglyphicum) hinc ſibi Hollandum ardenti armatum face, inc inſtare Anglum nudato ferocientem gladio lamentabantur. Lacrymantibus ac- rrere Principes, ſolari primo verbis, inde Iſabella facem Hollando eripere, gladium lbertus Anglo extorquere. Subſecuta eſt iucunda quatuor nympharum Flandriæ ac- amatio.

Medio in theatro reliquis auguſtiore ſeptendecim Prouinciæ conſidebant, quibus ad des ſinguli catelli (ſymbola pacis otiique) procumbebant: Has Iſabella pede dextero ctam ſubigens hæreſim, rore aſpergens papauereo, ſuauiſſimis hiſce verbis ad ſomnum uitabat:

Nymphæ Belgiacæ mea lux, mea gloria nymphæ,
Hæreſis icta iacet, ſecuros carpite ſomnos.

Albertus quoque in altera proſcenij parte diuas luſtrans, Bellonamque captiuam anu ducens, dormitantibus hæc occinebat:

Nymphæ Belgiacæ mea lux, mea gloria nymphæ,
Fracta iacet Bellona, quietos carpite ſomnos.

Exinde ſuauiſſimæ Prouinciarum auditæ voces, *Nobis Iſabella iſta otia fecit. Nobis lbertus iſta otia fecit.*

In tertio theatro in puluillis veluti ſomnum capientes Principes quieſcebant; quos in- media aſſurgebat arbor tribus coronis, Ducali, Regali, & Imperiali præfulgens. Ad nc genius adrepebat magnæ nouæque ſtirpis futurus omen; extenſaque manu corol- s haſce prehenſare moliebatur, molliter inclamans:

Dux ero. Regnabo. Imperabo.

In frontiſpicio theatrorum hemiſtichium hoc chronicum vncialibus depictum litte- extabat:

CeDant arMa togæ.

Fuerunt eadem theatra verſibus chronicis, odis, anagrammatis tum Græcis tum La- is, emblematis quoque omnis generis conueſtita.

Prætereuntibus inde domum Senatoriam iuxta ædes phratriæ Baliſtariorum, qui- s eſt tutelaris D. Georgius, in cōſpectu fuerunt quinque eleuatiores hermæ, in medio rum dedolatæ effigies Alberti & Iſabellæ Principum inſigni pictura illuſtratæ, cum nblemate infrà in baſi, Solis & Lunæ:

SIMVL ET SEMPER.

Ad reliquos quatuor hermas adiunctæ pyramides quibus appenſa Flandriæ & Gan- ui inſignia vetuſta & noua.

Deſcendentibus inde per apertam aream ad Belfortum turrim editiſſimam vetuſtate a, horologio, & pluribus iiſque prægrandibus campanis præ omnibus ferè Belgicæ lo- ſpectabilem, obtulit ſeſe & alius arcus ſeu porta triumphalis, opere & ſtructura Co- thia, altitudine quadraginta pedum, latitudine octodecim, tranſitus verò ad vndecim des patebat; in quo ſupra primam eleuationem inſignis pictura Albertum Principem ore Romano paludatum, vertice laureatum, in curru aureo quatuor niueis equis inue- m referens, ante & poſt tibicines, cornicines, vincti hoſtes, ad caput victoria alata lau- m Principi deferens cum elogio:

Vince mari, iam terra tua eſt.

In zophoro:

Quæſitam meritis ſume ſuperbiam.

 Secun-

Secundam eleuationem constituebant tria eminentia trophæa affabrè ad genium antiquitatis dedolata, nec minori arte perquàm egregiè depicta, trium insignium victoriarum quæ Principi obtigerunt, à Caleto, Arda, & Hulsto munitissimis opidis virtute bellica superatis. Singula trophæa singulis coronis, murali, obsidionali & semirostrata, singulis etiam suis titulis siue inscriptionibus hunc in modum insignita fuerunt, ac primum quidem:

Viso icto & victo celeri virtute Caleto.

Secundum:

Ardresio obsesso & clementi Marte recepto.

Tertium:

Hostibus erepto solido atque è fluctibus Hulsto.

Infra dictam picturam Alberti triumphantis legendi erant hi versus:

Adspice vt Albertus spoliis insignis opimis
Victor agat currum, triplicíq; ex hoste trophæa
Terna trahens, magni Capitolia ad alta Quirini
Tendat iter, iam iamq; atauis se Regibus ipse
Maiorem ferat, & famam DIs proximus æquet.

Infra in stylobata ad dextram pictum erat emblema, in quo ligo findens orbem terrarum ab angue mordicus caudam suam tenente circumnectitur, eumque ipsum anguem corolla laurea medium ambit, cum symbolo:

GLORIÆ IMMORTALI.

Alterum ad sinistram, satyrus intensis buccis cornu inflans, hac inscriptione:

TERRORI PANICO.

Alludens ad repentinos terrores & animi consternationes, quas antiquitas Pana pastorum deum nonnunquam causa incognita immittere credidit, iuxta illud Alciati:

Effuso cernens fugientes agmine turmas,
Quis mea nunc implet cornua? Faunus ait.

Tota testudo ipsius arcus variegata fuit aureis litteris coronatis A. I. Principum nomina indicantibus.

Laterum dextrum eiusdem testudinis monochromate effictam habuit imaginem pacis & pub. felicitatis, secundùm numos Vespasiani & Titi.

Sinistrum Mercurij & Cereris figuras referebat tanquam Negotiationis & Agriculturæ præsidum ex imitatione numi antiqui Imp. Augusti, cum carmine Lucretiano:

His modò principibus fera mænera militiai
Per maria ac terras omnes sopita quiescent.

Cui ex opposito respondebat & illud votiuum:

Pax mare nauigerum, pax terras frugiferentes
Concelebrat, maria ac terras Pax alma reuisat.

In aduersa parte arcus supra primam eleuationem spectandum erat insigni pictura templum Iani, secundùm descriptionem veterum, Virgilij & aliorum, ad cuius portas vterque Princeps ad viuum expressus, tanquam illud extemplo clausurus, tali inscriptione ad pedes:

Iam iam nulla mora est.

Ad zophorum eiusdem tabulæ legenda erant & hæc carmina:

Sat Marti belloq; datum, bella horrida bella
Ah tandem Odrysias, Princeps, vertantur in oras.
Pax redeat, Pax arua colat, Pax læta frequentet
Opida, Pax dirum Iani intra templa Gradiuum
Auspiciis, Alberte, tuis, genióque secundo
Eugeniæ, æternum centena compede claudat.

Secun

Secundam rurſus eleuationem conſtituebant alia duo trophæa, in quorum medio Fa-
a ex ſententia Virg. egregiè elaborata, centum oculis totidemque auribus, alis etiam,
duabus tubis ſurſum & deorſum ſonantibus inſtructa, addito titulo ad globum cui
ſiſtebat:

CÆLOQVE SOLOQVE.

Trophæorum alteri corona ciuica inſignito inſcriptum fuit:

VLYSSIPONE SERVATA.

Alteri verò variis coronis ex lauro, olea, & myrto, item caduceo & manibus implexis
oncordiæ ſymbolo adornato, adſcriptum fuit:

PACE CVM GALLO PACTA.

In medio faſtigij totius arcus hinc inde ſuper omnia trophæa eminebant vtriuſque
rincipum inſignia ſplendidiſſimè inaurata.

In ſtylobatis, adpicta etiam duo emblemata, quorum vnum, galea apibus inſeſſa in-
riptionem habebat:

PACI REDVCI.

Alterum Æſculapij ara & ſerpente inſignitum:

SALVTI PVB.

In coronice porrò ſecundæ eleuationis, additum fuit illud numerale ad hoc ſeculum:

DA paCeM.

Progreſſis inde ad Capitulum cathedralis Eccleſiæ Diui Bauonis, ſpectandam ſeſe ex-
ibuit altera porta, ex ordine compoſito, altitudine cum malo & lychnariis artificiosè fa-
ricatis ad quadraginta & ſex pedes. Latitudine viginti & tres, tranſitu patente pedibus
uodecim: in cuius coronice ampliſſima quatuor Fland. & Gand. vetera & noua erant
ſignia; ad ipſam verò coronicem quadrata in tabula talis inſcriptio:

DEO HOSPITALI S.
CVIVS SINGVLARI PIETATE ET PROVIDENTIA
SERENISSIMI PRINCIPES ALBERTVS ET ISABELLA
ARCHIDVCES AVSTRIÆ, DVCES BVRG. SACRI
CONNVBII SOLEMNIBVS RITE PERACTIS, HISPAN.
ITAL. HEL. GERM. LOTH. FINIBVS MIRA
CELERITATE DECVRSIS SALVI ET INCOLVMES
TANDEM IN HASCE BELGICÆ SVÆ DITIONIS
PROVINCIAS, DENIQVE ET IN HANC FLAND.
MAXIMAM FELICITER ATQVE AVSPICATO
ARDENTISSIMIS OMNIVM VOTIS INTROGRESSI
SVNT,
HILARITAS PVB. POS.

Teſtudo ipſius arcus variis geniis varias corollas protendentibus adſpectu non ingra-
a fuit. In ſtylobatis verò emblemata duo, quorum illud quod ad dextrã, nauis fluctuans,
nalo, prora & puppe excuſſa, quam ex oppoſito mitiori aurâ ad portum inuitare videba-
ur Fauonius aliquis, hac epigraphe:

Vocat en clementior Auster.

Siniſtrum gallinam exprimebat, x. pullis incubantem, quæ expaſſa alarum altera ſe-
tem etiam alios aberrantes ad ſe inuitare videtur, addito hemiſtichio:

Hæc ala recolliget omnes.

Gallina Principum pietatem, ſeptem palantibus pullis totidem aberrantes Prouincias
enotantibus.

In laterum altero prædicti arcus adumbrata fabula Mercurij & Iouis diuertentium
umana forma ad tugurium Baucidis & Philemonis, addito verſiculo:

Super omnia vultus
Acceſſere boni.

Ex opposito Metamorphosis eorundem Baucidis & Philemonis, adiecto hoc carmine Ouidiano:

Cura Deum DI sunt, & qui coluere colentur.

Posterior pars insignibus, coloribus, & columnis vt anterior egregiè elaborata, in tabula ad coronicem talis inscriptio spectanda fuit:

GRATIIS S.

AH QVAM GRAVIS SEMPER ET INIQVA MAGNIS IN REBVS PRÆCEPS FESTINATIO, PRÆ QVA NEC SIBI, NEC POPVLO, NEDVM EXSPECTATISSIMÆ VESTRÆ CELS. MERITIS VLLAM IN PARTEM FACTVM ESSE SATIS VERE ET VERECVNDE VNO OMNES ORE DECVRIONVM FATENTVR ORDINES. VOS TAMEN, O PRINCIPES, MAGNORVM DEORVM EXEMPLO, QVORVM IN NOBIS IMAGINEM EXPRIMITIS, ET HIC ET ALIBI DEFECTVI IGNOSCITE, ADFECTVM AGNOSCITE, IMPERIVM DENIQVE VESTRVM COGNOSCITE, CVI QVAM PROMPTISSIME PARERE, QVAM LONGIORI APPARATV MORAS TRAHERE, RES VESTRAS ET ADVENTVM PROTRAHERE MVLTO SATIVS DVXIT

DEVOTISSIMA HÆC VESTRA RESPVBLICA.

In stylobata dextro emblema, occasionem fronte capillatam, occipitio caluam, alatam, & globo insistentem referens, nautæ aurem vellicantem hac inscriptione:

VLTERIVS NE TENDE.

In sinistra alterum emblema tres nautas arrectis auribus, rupto funiculo referens, naui etiam laborante, responso tali:

MONITI MELIORA SEQVEMVR.

Ab hac porta itum est ad templum Cathed. S. Ioannis, vulgò diui Bauonis, quod è vestigio ex equis descendentes ingressi sunt, ad audiendam sacri carminis, cuius initium, Te Deum laudamus, decantationem, & ad fruendum altera Episcopi eulogiâ, vel si mauis benedictione. His peractis Reuerendiss. D. Carolus Philippus de Rodouan Berleghemius electus Middelburgensium Episcopus orationem habuit gratulatoriam, Latini sermonis elegantia non minus quàm ipsius dicêtis spectata grauitate & sententiarum pondere commendabilem. Ingens ibi quoque theatrum religioni Iurisiurandi Principum sacrum exstructum fuit. Post preces & diuina officia templo egressis, atque ad palatium suum, domum scilicet Episcopalem quæ S. Bauonis dicitur, sitam in via quæ à propinquo Scaldi ad posticam ædium partem fluente denominationem sortita est, recta tendentibus, spectandum se præbuit mirabili opere & magnitudine obeliscus; symmetrica proportione in altitudine nonaginta & sex pedum assurgens. Tota hæc moles artificiosissimè innitebatur quatuor sphæris in stylobata collocatis. In summo fastigio Fortunæ simulachrum, cum velo serico rubei coloris supra sphæram inauratam erectum, eratque obeliscus in quatuor lateribus ingeniosè inscriptus litteris hieroglyphicis, quarum explicationem singula stylobatæ latera breuiter & dilucidè continebant.

Anterius latus palatium spectans his notis à summo ad imum descendentibus inscriptum A. I. litteris aureis, coronatis, Albertum & Isabellam Principes denotantibus, orbe XVII. prouinciarum Belgicæ scuta siue insignia continente hinc inde à leone & cane custodito: magno codice nudo gladio transfixo: serpente, semilunâ inter duos terminos: iterum serpente: viro armato specie Martis, varij generis armis insidente, dextrâ ensem nudum, sinistra anguem complectente: aquila alis explicatis: anchora funi nautico alligata: quorum interpretatio infra in stylobata in forma ouata inter duos leones talis legenda fuit:

B. FI

B. F.

SERENISSIMI PRINCIPES
FORTITVDO ET VIGILANTIA BELGIVM VESTRVM
CONSERVENT, SANVM CONSILIVM IDQVE
PROMPTVM ET PRVDENS LIMITES VESTROS
EXTENDAT, PRVDENTIA ENIM ET DISCIPLINA
MILITARIS IMPERII TENACISSIMVM SVNT
VINCVLVM.

Latus ſiniſtrum plateam Cruciam ſpectans has notas habebat. A. I. vt ſuprà.
extras duas ſceptrum complectentes, Apes aliquot, Lyram, Duas columbas ſoro-
antes, Duas ciconias, Gladium nudum ſuper capſula numaria erectum, à cuius acu-
ine æquata bilanx dependebat, cane & angue vacuitatem inter gladium & bilancem
nc inde occupante, Oculum, Faſces ſiue ſecurim Romanam, Clypeum, hac expo-
ione in circulo ouato intra duos monocerotes adſcripta:

DOMINAMINI POPVLO VESTRO, CONSENSV ET
AMORE MVTVO, IN PIETATE, IVSTITIA RECTA,
ODIO ET AMORE VACVA, LIBERALITATEQVE
PONDERATA, ERITQVE DEVS VINDEX ET PROTECTOR
VESTER.

Latus tertium cliuum Calandrinum ſpectans, his notis ſpectabile fuit, A.I. vt ſuprà.
Lampade ardente, Frœno equi, Nauis gubernaculo, Orbe ſeptendecim Belgicæ ſcu-
complectente, Ceruo, Delphine, Imbre aureo è nube delabente in cornucopiæ, cadu-
o, & geminis dextris implexis, atque oleæ ramis incumbentibus. Quorum hæc in-
duos vrſos, expoſitio:

VIVITE, REGITE, GVBERNATE BELGIVM VESTRVM
LONGVM ET INCOLVMITER IN SVMMA RERVM
AFFLVENTIA, PACE ET CONCORDIA.

Quartum latus, plateam vaccariam ſpectans, his modis inſcriptum fuit:
Manibus implexis, vt ſuprà, formicis in elephantos creſcentibus, phialis duabus, vna
uam, altera ignem continente, duobus elephantis in formicas deſinentibus, cum hac
terpretatione inter duos gryphos poſita:

CONCORDIA RES PARVÆ CRESCVNT,
DISCORDIA RES MAXIMÆ DILABVNTVR.

Ad portam palatij:

DIS LARIBVS.

QVI VOS MAGNANIMI PRINCIPES, SI NON
AMPLISSIMA AT COMMODISSIMA HAC ÆDE OMNI
QVO POSSVNT STVDIO, AMORE ATQVE OBSEQVIO
IAMDVDVM EXCIPERE GESTIVNT,
LOCO ANGVSTI ANIMO AVGVSTI,
AVGVSTISSIMÆ VESTRÆ CELSITVDINI
PERPETVVM DEDITI.
HAC FIDVCIA MAGNI HERI PERQVAM GRATI
INTRATE, CAENATE, CVBATE.
QVIETEM ET LIBEROS, QVIETIS PROVINCIIS,
SVBDITIS LIBERIS PACIFICI DATE,
VIVITE, REGITE, IMPERATE.

TANDEM

TANDEM ad palatium peruenerunt, cænam ibi & quietem ſumturi; atque ad pri-mam noctis facem diſpoſitis de more ad corporum cuſtodiam excubiis ibidem ſubſtiterunt. Hoc apparatu receptis Principibus, & palatium ſuum ingreſſis, vniuerſa ciuitas propoſitis à Senatu præmiis ad ignes triūphales, publicæ lætitiæ indices exſtruen-dos certatim accingitur, qua in re per trinoctium admirabile tum populi, tum Senatus ipſius emicuit ſtudium, omnibus paſſim viis, vicis, & regionibus ad æmulationem inno-cuis vndequaque ardentibus flammis, quibus & tubicinum, cornicinum, & liticinum lætiſsimus per vrbem concentus, nec non prægrandium campanarum in turribus artifi-ces moduli non parum delectationis attulere. In illos verò ignes auſpicij & lætitiæ publ. indices calore deuotionis edita fuerunt tria mea epigrammata quæ hîc ſubiunguntur.

TQVE hoc quidem modo & ordine finem ſuum clauſit primæ diei publica læ-titia, & cum illa etiam cura & labor qui mihi à Senatu impoſitus fuit, edend qualiſcunque Gandauenſis noſtri Triumphi: adſcito mihi ex eiuſdem Senatus ſententia in communis operæ partem adfini meo Franciſco Harduyno, procu-ratibus Ioanne van Haure VVallæ D. & Ioanne Caſtillæ prioris ſubſellij decurionibus.

Sequenti verò luce quæ erat XXIX. eiuſdem menſis Iani, ſiue de via laſsi, ſiue aliis gra-uioribus detenti negotiis, domi ſe continuerunt Principes. Triceſimo porrò die, qu Dominicus fuit, hora ante meridiem octaua domo egreſſi conceſſerunt ad Eccleſiam Abbatialem ſancti Petri, quam in monte Blandinio, olim extra, nunc in ipſis vrbis po mæriis diſcreto limite viſere eſt. Ipſa quidem ſereniſſima Infans ſola in rheda, at Archi dux generoſiſsimo inuectus equo, tranſeuntes Calandri cliuulum, Hippodromum, per que Ketelportam, vt vocant, ad biuium illud quod Spriete dicitur, atque illinc recta & accliui via ad S. Petri, per apertam planitiem peruenerunt, non ſine honeſtiſsimo comi tatu complurium magnatum, Procerum, & virorum nobilium, miniſtrorumque auli corum; quibus aderant & Legati Sacri ordinis, & quatuor Flandriæ Membrorum, vt vo cant, Patricij inſuper & Senatus, omnes in equis, eo ordine atque habitu quo ingredien tes paulò antè in vrbem Principes exceperant. Continuantes ſic iter ſuum in locum vul gò indigitatum het Stael-hof, & portam Abbatiæ meridionalem, ad quam in paruo fan ſiue ſacello, leui & tumultuario opere in hunc vſum recens erecto, ſtabat Antiſtes Blan dinienſis, cum ſuis religioſis monachis, more recepto in ſolemnibus ſupplicationibus ornatus ſuæ dignitatis veſtibus, qui vtrique Principum ante aram in genua flexo præbui deoſculandam ſanctam Crucem. Conſtituti deinde medij inter Abbatem & Priorem prægredientibus monachis ritè ſupplicantibus in templum dictæ Abbatiæ deducuntu vbi interfuere rei diuinæ per Abbatem piè & religioſè celebratæ, ac inter ſacrorum ſo lemnia tres dimidios Regales aureos (numi ſunt Hiſpanici) chartulæ inuolutos, ſingu veteri pro more obtulerunt, inſuper & per æris eleemoſynarij diſtributorem panni Atta lici ſiue aurei certam menſuram. Litatione verò peracta, Antiſtes in hæc verba ſpatham accinxit Archiduci, *Accingere gladio ſuper femur tuum potentiſſime*: qui pariter cum He roina vxore ilico ſolemni iuramento fidem ſuam Prouincialibus obſtrinxit, Audientia rio ſeu Primicerio Secretariorum iuramenti formulam conceptis verbis præeunte. Prin cipibus interea humi in genua procumbentibus, admota manu ad codicem in quo ſacro ſanctum Chriſti Euangelium, quem Antiſtes altero genu humi flexo manu tenebat: qu ſacris & ſolemnibus ſic peractis pios Principes, magnates, & palatinos aſſeclas opipar mox epulo perquàm liberaliter recreauit. Refecti iam illo redierunt in vrbem palatium verſus, eadem ſtipante caterua Eccleſiaſticorum, nobilium, & Flandriæ legatorum vn cum Magiſtratu & vtroque Bailliuo Gandauenſi, qui ſimul vniuerſi circa horam pri mam pomeridianam ipſius Principis reducendi cauſa ſeſe in area ad portam Blandinien ſem diſpoſuerunt. Atque ita demum reuerſi ſunt per viam quam nouam vocitant, vſqu ad eum locum, vbi clauium ſpecies humi in medio calle tanquam limites ad territorio rum ſeu Iuriſdictionum, Vrbanæ ſcilicet & Blandinienſis diſterminationem, figurat

conſp

nſpiciuntur. Exinde præterequitantes macellum ciuitatis minus, domumque Epi-
ɔpalem venere ad primariam Eccleſiæ S. Ioannis portam, quam ex equis deſcenden-
,reuerenter introierunt, magnamque ibi ſtructam contabulationem aſcenderunt, in-
e ſedilibus panno aureo inſtratis conſederunt, ſub vmbella ſiue doſſerali pretioſi ad-
ɔdum operis iuxtà & materiæ, ad eam Eccleſiæ partem extentâ, quam Græca voce ma-
es noſtri Doxalem vocauere, eo quòd ibi aut Euangelium, aut aliæ cantiones ſacræ in
ıdes Altiſſimi plerumque pſallantur, qui quidem locus contiguus eſt ſuperioris Eccle-
: parti quę muſico canentium cœtui adſcribitur. Sederunt autē Principes in hunc mo-
m, vt ad dextrum ipſorum latus adſtarent magnates, proceres, & nobiles viri aulici:
iſtrorſum verò Eccleſiaſtici, patricij item, & quatuor Flandriæ Principum magiſtra-
um legati, terni ſcilicet ex ſingulis collegiis, quo in loco Illuſtris Præſes Ioannes Ri-
ardotus tanto conſeſſu atque exſpectatione ſui dignam, in Flandriæ præcipuè com-
endationem prouincialium tutelam & ſalutem, diſertiſſimam ad Principes habuit
ationem, ad cuius finem præſto fuit toparcha dHangereau feudi ſui hæreditario iure
raphæus cauſſarum criminalium, qui clara elataque voce Principibus præiuit verba
riſiurandi, illı verò ſubſecuti (vt nouis Flandriæ Comitibus ſolemne eſt) iuramentum
ıius prouinciæ Ordinibus & ciuitati Gand. præſtiterunt, quod & mox alio quoque
tu ſtabiliuere, ratumque fecere: nam humi vterque genua flectentes, prior quidem ſe-
niſſima Princeps, deinde & Archidux dextras impoſuere ſacroſancti Euangelij codici,
ıem in hanc rem ſuſtinebant recluſum tres ſimul Epiſcopi, Gandauenſis ſcilicet, Bru-
nſis, atq; Iprenſis, ſinguli altero tantùm genu humi flexo. Quibus ita peractis, præfata
rinceps lenè ſubridens, funiculū ſerici rubei è campanula ibidē in eam rem appenſum,
linſtar ſonituræ attraxit: cui vt alibi, ſic & hîc, ſuam etiam ipſe Archidux non grauatè
ıuauit operā, qui prenſato funiculo campanæ ſonū eliciens, in argumentum ſcilicet ac-
ıiſitæ iam poſſeſſionis Flandriæ prouinciæ. Poſt ea Audienciarius Eccleſiaſticis, Nobi-
ɔus, dictorumq; quatuor Collegiorū legatis, qui referre cenſentur totius prouinciæ Or-
nes, formulā iuramenti præiuit. Illi vtique, alij poſt alios, ad id præſtandū acceſſere, om-
ium quidē primi Eccleſiaſtici, numero octo: fuere autem hi Epiſcopi Gand. Brug. Ipr.
bbates Bodelonenſis, Truncinienſis, cū Aldenburgenſi. Archidiac. Gand. & Iprenſis,
ariq, numero (præter quatuor Fland. Barones) viri inter primos nobiles, Comes ſcilicet
egemius, Domini de Croyzille, VVackene, VVieze, Zweueghem, Beaurepart, Hin-
hene, & VVedergraet, ſuo quoque ab ordine legati, & in hanc vrbē voluntate ac iuſſu
rincipum aduocati, qui quidem ipſi antea popoſcerant ita legandorum numerum co-
ctari, vt ne plures quàm octoni ex ſingulis illis ordinibus, ſacro & patritio, ad clientela-
s huius officij ſponſionem conuenirent, néve plures quàm terni ex quolibet quatuor
Magiſtratuum collegio, quo auctoramentum hoc clientelare compendioſius iniretur.
Nihilominus præter ſupradictos adfuere etiam ad clientelam profitendam nobiles &
onſpicui viri D D. Dauſſy, Maſtaing, Holſſene, Noeufville, Eecke, Maſſeme, & alij
lures, qui quod pauciores patricij ad theatrum conueniſſent, admiſſi fuerunt. Poſt hæc
Penſionarius Vermanderius oratione adfatus eſt Principes congratulatoria, quâ finitâ,
lli ex contabulatione deſcendere, temploque egreſſi hæc rheda, ille conſcenſo equo re-
tà pergunt ad maximum vrbis forum, Veneris de nomine dictum; viâ, vt antè in ipſo-
um ingreſſu, continua ſerie virguncularum inſeſsâ, nec non ſtipante ſolita procerum
ıobiliumque corona, Scabinis verò Gandenſ. proximè Principes (qui id ita iuſſerant)
quitantibus, vbi primarius Prætor aperto capite candidam ferens virgam, eorum qui-
lem fuit in præcedendi ſerie poſtremus, ſed Principibus proximior, omnium tamen
roximi aurei velleris Equites, inter quos Illuſtriſſimus Comes Solrę, magni Scutarij ge-
ens dignitatem, nullo prorſus totius multitudinis alio proximiùs præeunte, nudatum
nſem capite nudato manu ferebat, ſupremę ſcilicet Iuſtitiæ ſymbolum, & vitæ neciſque
egitimam in ſubditos poteſtatem denotans. Itaque iam in forum progreſſi, greſſum di-
exere verſus eminentiſſimum theatrum ea regione loci erectum, vbi lintearij & coriarij

ad mercatum conuenire solent. Id porrò theatrum conscendêre vtriusque subsellij De-curiones, Pensionarij, Secretarij, Ærarij præfectus, duo insuper Quæstores, Amptman-nus, ac alij quidam patricij, insignesque auctoritate & virtute viri ad solemnitatem à ma-gistratu acciti. Hos mox subsecuti sunt magnâ Magnatum catervâ Principes serenissi-mi, qui in theatri medio publicè consedêre, sellis ex aureo panno compositis, sub vmbell. parilis materiæ loco paulò eminentiore, Serenissimâ Principe claudente Archiducis la-tus dextrum. Post ea indicto silentio, Pensionarius Vermanderius oratione habita ad po-pulum qui ad solemnem hunc actum longè lateque conferto agmine accurrerat, palam acclamauit monuitque, iuri & rationi consentaneum esse, vt postquàm iam serenissim. Principes Ordinibus prouinciæ, atque adeò ipsi etiam vrbi Gandauensi iusiurandum more maiorum præstitissent, vicissim & ipsi cum magistratu in verba Principum iura-rent & sacramento adigerentur. Itaque toparcha Danghereau Graphæi officio formu-lam præiuit, quam populus deinde ingenti acclamatione subsecutus, magna animorum alacritate firmam & ratam habere se non obscurè declarauit. Quibus hunc in modum peractis, accessit cominus primarius ciuitatis Bailliuus suam Archiduci acclinans atque offerens virgam, quam ille leui manu contactam, eidem benignè restituit. Postremò vtriusque subsellij tredecimviri, siue Scabini, Pensionarij, Actuarij, Tribunus Ærarius cum vtroque Quæstore & Amptmanno, & alij singuli suo pro officiorum & dignitati ratione ordine seruato, altero genu in terram flexo, more clientium, vtrumque Princi-pem pia animorum & corporum propensione venerati sunt: primùm quidem serenissi-mam Infantem, deinde & Archiducem, quæ honoris officia grata sibi fuisse benigno lo-quacium oculorum nutu vtriusque Serenitas declarauit. Post hæc Philippus Borluutius patricius Gandauensis, fecialium suæ Celsitudinis Princeps, vulgò Roy d'armes, quà maximè potuit voce palàm è theatro contendit, VIVANT SERENISSIMI PRINCIPES, VIVANT COMITES FLAND. quod votum plenamque boni augurij vocem excipiens circumfusa multitudo magna animorum alacritate ter ingeminauit. Tum per eundem fecialem ac alios nonnullos sparsi sunt in populum complures aureorum argenteorum-que numorum manipuli, regiæ in populum munificentiæ argumentum, qui ab eodem pari auiditate excepti, conquisiti, & tantùm non rapti sunt, pios Principes pia multitu-dinis voce liberaliter collaudante.

His omnibus à Senatu populoque Gand. pro suo in Archiduces fideli studio, amore atque obsequio reuerenter exhibitis, Serenissimus Princeps quo vicissim grati & bene-uoli animi significationem aliquam in Rempublicam daret, nonnullos ex optimatibus Equestri dignitate condecorandos censuit. Inprimis quidem nobilem virum Ioannem de Beths, antiquitus Bette, genere, ætate, & moribus antiquis spectabilem senem, prima-rium primi Decurionum ordinis Scabinum. Deinde Philippum Triest Auweghemium, alterum partitionis hæreditariæ protoscabinum, virum ingenio & modestia singulari, magnatum adfinitate, & iam olim maiorum suorum Equestri origine egregiè celebrem. Tertium deinde ex eadem familia Antonium Triest, Merlebecæ, Lembergæ, & Rud-dershouiæ herum, acri atque alacri indole virum, tum etiam Consulari dignitate, gene-re, atque opibus clarum. Quartum denique Gisbertum Cortevvylum, virum vltra na-tales corporis atque animi dotibus eximium, eloquij præstantiâ, historiarum cognitione, & rerum agendarum dexteritate Reipublicæ iamdudum probatum. Hisce alio post alium publicè in theatro in genua prouolutis visus est Archidux inferre tres ictus spathæ districtæ, lamina in humerum dextrum impacta, & capite manubrij per ipsos deoscula-to. Atque hîc tandem solemnitatum & rituum fuit finis.

POST

POST ea Sereniſſimi Principes ea qua venerant ſerie & via in palatium reuerterunt, Magiſtratu cum palatinis eundem retinente in reditione locum, quem in itione tinuerat.

Die Lunæ Ianuarij vltimo, accerſiti ſunt Principum mandato, Brugenſium, Ipren-m, Franconatum, & omnium denique Fland. ciuitatum ac territoriorum in vrbe le-ti, quo etiam in Principum verba iurarent, quod vtique illi effectum dederunt.

Die Martis Febr. Kalendis egreſſi ſunt Principes ad ædes ſuas recognoſcendas, vulgus ıriam Principum vocat, olim quàm hodie pulchriores, loci tamen amœnitate, & feli-ſima Auguſtiſſ. Imp. Caroli eius nominis quinti natiuitate perpetuum celebres. In litu porrò ad ſanctæ Pharahildis vetuſtiſſimum Fland. Comitum ſacellum pauliſper flexerunt, precibuſque veſpertinis & ſalutationis Angelicæ decantationi interfuere.

In aulam reuerſos, legati Tredecimvirorum Keuræ ſuo & vniuerſæ reipub. nomine nauere ſplendidiſſimo polubro argenteo deaurato, cum aquali & nimbo floridis em-ematis exornato: quæ ſanè omnia inſigni erant pulchritudine conſpicua, & diuerſo-m animalium, aquatilium & reptilium eminentibus ſculpturis mirabili artificio ela-rata, opere nimirum anaglyphico ipſam ſuperante materiam, gemmis vtique pretio-ſimis, ſmaragdis, ſaphiris, pyropis, & id genus rariſſimis vnionibus ſumtuoſiſſimè & ificioſiſſimè incruſtatam.

Quarto ab ingreſſu die iuuentus Societatis ſereniſſimis Archiducibus, aliiſque proce-us & magnatibus Carolum Quintum dedit, tanto apparatu, vt nihil magnificentiùs vidiſſe Gandenſes dictitarent. Ornatum auxere Pontifex Romanus perſonatus, Car-ıales ſuo quiſque habitu Pontificio culti omnino quinque, Imperatores duo, Rex us cum ſuis paludamentis & ſyrmatibus, Septemuiri Imperij, aliæque perſonæ ſceni-numero centum & triginta.

Poſtridie Kal. Febr. (qui dies Purificationi beatiſſimæ Virginis Deiparæ dicatus) Se-ıiſſimi Principes iuere ad ſummæ Miſſæ ſacrificium in ſancti Ioannis peragendum, i & ipſi ſolemni in proceſſione manu portarunt cereos albos, exemplo in populum ıto, & pietate in Deum non minus accepta. Poſt prandium egreſſi ſunt ad luſtrandam ıiorem ciuitatis arcem, vbi ſic iubente Auguſtino Dherrera eius loci præfecto bellico-ſimo, non ſine ingenti tormentorum tonitru, & continuo bombardarum mugitu, lu-etiam & ſpectaculis militaribus perquàm iucundè excepti, dimiſſique ſunt.

Tertio Februarij deceſſerunt Principes Gandauo Cortracum, die ab immiti aëris illu-, vento præcipuè, grandine & niue tam triſti atque aſperâ, quàm lux auſpicialis aduen-ipſorum in hanc vrbem mirè amœna fuit & candida.

DEVS OPT. MAX.

CVIVS in manu ſunt corda Regum, pacis & bellorum euentus opt. Principibus cæ-leſtis ſui conſilij aura, in commune Belgicæ bonum benignus adſpiret, vt & illi, in um adminiſtratione, laudanda ſemper faciant, & nos eadem illa nunquam non lauda-& recta iubentibus rectè parere pergamus.

Ita erit vt lacerum hoc Belgicæ corpus opt. Principum auſpiciis ſalubriter tandem co-ſcat, à bellis demum ciuilibus terrâ mariq́ue quieſcat, pace denique & concordia re-ce, in opima rerum affluentia, quàm diutiſſimè vigeat, floreat, creſcat. Hoc patrię, hoc ncipibus, hoc populo & Eccleſiæ tuæ annue

O MAGNE DEVS.

IN

IN IGNES GANDAVI STRVCTOS
LÆTITIÆ ATQVE AVSPICII INDICES.

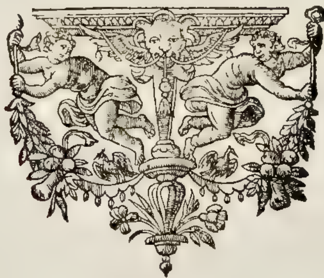
Jupiter Alcmenæ in gremium delapsus adulter,
Tres Veneri noctes continuauit amans.
Nubilus ille nigris orbem damnare tenebris
Ausus, & in formas nequiter ire nouas.
Clarior Albertus structis latè ignibus, orbi
Qui vehit illustres tres sine nocte dies.

IN EOSDEM.

Viderat insolitis Gandauum ignescere flammis
Jupiter, & rutilas ire sub astra faces.
Substitit, & Phœbum præsto vocat, & tuus orbem
Ecquid adhuc Phaëton deuius vrit? ait.
Delius arridens, parce, ô pater optime, dixit,
Nulla mea hic, nati flamma nec vlla mei.
Ipse sed in terris tot læta incendia miscet
Præsenti Austriadûm numine lætus Amor.

IN EOSDEM.

Expertes noctis tres illucescere luces
Miretur nemo, cur ita? causa patet.
Austrius en Phœbus, coniux simul Austria Phœbe,
Lucidus hic radiis, lucida & illa suis.
Aureus Albertus atque aurea tota Isabella,
Insolitum præsens iungit vterque iubar.

CVRTRACVM.

VRTRACVM siue vt in Notitia prouinciarum habetur Corteriacum, iter fuit institutum mutato consilio de Brugensi profectione. Hoc duodecim diebus præsciuit Magistratus, qui in temporis breuitate cælique inclementia & frigoris rigore, quantum annis triginta nulla hieme fuerat, apparatum ad suas Celsitudines excipiendas huiusmodi instruxit. Opidum ingressi sunt tertio Nonas Februarij, ac per niues continuas aërisque intemperiem se in rheda tenuerũt. Obuiam egressi nt ciues sexcenti elegãter ornati, splendideque armati vsque ad Haerlebecam, vbi cùm rincipes aduenissent more militari sonitu armorum eos salutarunt, ipsosque ad opidum erunt subsecuti. Ad portam Groeningam, quæ à sexus muliebris Abbatia nomen haet ordinis D. Bernardi, nunc autem vastata (Flandrorum insigni de Gallis victoria an- 1302. parta celebris adhuc locus est) obuius Principibus summus opidi & Castellaniæ ficiarius, Baillium magnum vocant, Franciscus Damantius eques, cuius supra memiimus, claues deferens, Guilielmus de Ryckegem Pensionarius breuibus verbis aduenm gratulatus est, cum sanguinis & vitæ omniúmque fortunarum pro ipsorum patriæue obsequio oblatione. Quatuor armatorum ciuium collegia ad portam togata cum nalibus exspectabant, vnum D. Georgio quod arcubalistis, alterum D. Sebastiano mitat cum arcubus acernis, tertium D. Barnabæ sclopis instructum, dimicatores qui). Adriano nomina dederunt, circa suas Celsitudines venerabundi incedebant. Portæ ngressus tapetibus & stemmatis Principum gentilitiis pictoque leone erat insigniis, qui spina in pede saucius medelam ab ipsis videbatur flagitare, eo versus ascriti spectabant:

Obuius ire tibi Princeps Leo Flandricus ardet,
Sed lanians fera spina pedem generosa retardat
Robora, nec patitur solitis applaudere mitem
Lusibus, ac mutilos, quamuis mens alta repugnet,
Cogitur, ô miserum, domino celebrare triumphos.
Nunc tamen approperat quantum potis, & tibi lætum
Cum clamore pedem ostentat, quo currere posit.
Extrahe, Dux, spinam: sed quid rogo? sedulus illam
Sollicitans vrges. Quare nec charior Afro
Elpis erat monstro, quam tu, Dux maxime Belgis:
Quidquid enim potis es donas, spes cetera seruat.

Interea auletæ ex arte sua modulos, strepitum campanæ, fragorem edebant tormenta dmirabilem. Ordo Ecclesiasticus intra portam occurrit, habitu quo vtitur in supplicationibus, clarissimo viro Ioanne VVrichto Anglo, S. Theol. Licent. Ecclesiæ Collegiatæ D. Virginis Decano dignissimo, signum sacræ Crucis Principibus præbente, quod illi reuerenter fuerunt osculati. Passibus sexcentis vlterius procedentes duodecim pedum interuallo munitam vtrinque offenderunt viam, telarum operibus Damascenis & floridis, quæ in mappis & mantilibus magnatibus sunt in vsu, texunturque Curtraci exilissimæ, & præstantissimæ. Principum insignia cum aureis hisce notis P. I. A. C. E. affixa ibidem erant, suprà generis cuiusuis luminaria eminebant. Ad dextram progressi pegma conspexerunt altum latumque pedibus quadraginta, quatuor columnis tria exhibens tabernacula, coriis inauratis eleganter distincta. Spectandum dabat magnum Hebræorum imperatorem Moysem, ascriptis rhythmis nostratibus huiusmodi:

Incomende soo syt ghy gebenedyt/
Gebenedyt wtgaende tzaliger tyt/

Ghebenedyt de vrucht van uwen lande/
Ghebenedyt in v volck sonder respyt/
V vyanden vallen voor v inden stryt/
En die tot v comt in quaden verbande
Deur eenen wech/ deur seuen vliet in schande.
Op dat alle volck mach kennen eersame
D'aenroepen ouer v van s'Heeren name.

Quæ sic Latinè sonant:

Vester vt introitus, sic prosper & exitus esto,
Vestraq́ sit felix regio populusq́ beatis
Auspiciis, hostesq́ cadant victricibus armis,
Aut turpi dent terga fugæ, cognoscat vt omnis
Gens votis Dominum vestris, precibusq́ vocari.

In altero tabernaculo Gabelus eiusque benedictio repræsentatur his verbis:

V sy ghebenedydinghe toeghesept/
En ouer v huysvrouwe reyn becleuen/
En v ouders d'aenschouwen der salichept/
D'aensien dyns kinderen wil v Godt geuen/
En v kints-kinderen vruchbaer int leuen/
Tot inden vierden graet deur s'Heeren beuel/
En t'gebenedyden des Godts van Israel.

Sit perfecta tibi votorum summa tuorum,
Et sociæ thalami, videant euenta parentes
Læta tui, prolem videas ab origine prima,
Et natos natorum, & quartam numine dextro
Progeniem, Deus Abramidûm tua cœpta secundet.

Prope eum candido & rubro serico amicta virgo, opidum Curtracense denotans, cum plurimis stabat virgunculis, vt benedictionis verba illi dicta viderentur. In pegmatis medio Angelus è machina Gedeonem alloquitur his verbis asscriptis:

Syt versterct en vroem/doet na mynen raet/
De Heere is met v waer ghy henen gaet.

Confirmare, tuis & sumas robur in armis,
Auxilio Domini nam cingeris vndique tuto.

Infrà Gedeon consistebat, & iuxta eum Angelus verbis appositis:

Ick hebbe v ghesonden/ dies ghy wel bedacht/
T'volck deur ny verlossen sult in uwe cracht.

Ductorem populo te misi, hunc robore sumto
E cunctis me dante malis redimesq́ trahesq́.

Et variæ iuxta eam personæ concordiæ vinculo colligatæ. Tertio tabernaculo Abrahami famulus spectabatur, qui ab hero suo missus vt filio Isaaco vxorem quęreret, ad ędes Labani & Bathuelis venit, Rebeccam inde ducens, rediit: hoc ex asscripta è Genesi benedictione perspicuum fiebat.

Gaet wast tot veel duysenden in alle landen/
V saet dat heerschappe ouer syn vyanden.

Fœcundum & multis videam te millibus auctum,
Et tua progenies victos dominetur in hostes.

Id omnes Principibus precabantur subditi, viuisq; personis ea exhibebant. Pegmatis ornatus emblematis loco Cadmus erat, qui famulorum à serpente necatorum mortem victoria vlciscitur: quod ad suas Celsitudines spectat, quæ nulla pericula pertimescunt vt opem nobis ferant. Accedebant stemmata Archiducum, prouinciæ opidique Curtracensis insignia, cum his versibus:

Met vacht vanden Leuw Cadmus t'serpent verwint/
Dat syn volck brocht in doodts turbatie;
So hopen wy dat d'Hoocheyt die ons bemint/
Ons verlossen sal deur de Godts gratie.

Serpentem virtute sua, spolioq; leonis
Vicit Agenorides sternentem morte ministros;
Numinis auxilio sic nos confidimus hostem
Franget, & infandi tollet Dux semina belli.

Hoc pegmate præterito aliud conspexerunt tapetibus exornatum: cuius altitudo quaraginta duos pedes, latitudo paulò ampliùs complectebatur, tribus similiter distinctum abernaculis. In primo historiam Abigail exhibebant obuiæ Dauidi cum cibarijs & anona, versibusque eiusmodi:

Myn Heere ontfangt de gebenedydinghe
Synder dienst-maerte/ want ghy voert warachtigh
Des Heeren orloghe tot ons beurydinghe/
Als t'goet volbrocht wordt dat ouer v eendrachtigh
Ghesproken is/ syt dan v dienstmaeght ghedachtigh.

Ancillæ sint dona tuæ, Rex, grata, Dei nam
Pro causa tu bella geris, nostraq; salute.
Cùm de te fuerint impleta oracula vatum,
Sis memor, auxilioq; tuam defende ministram.

In altero tabernaculo sub solio aureo Rex Salomon sedebat astante consilio & adolescente cũ apum alueari. Inuisit eum sapiẽtiæ causa Regina Sabæa, additis hisce rhythmis:

Salich is v volck en knechten die voor v staen
V wysheyt hoorende/ van wien ghy syt gheuraeght/
Gebenedyt sy Godt diet alsoo heeft ghedaen/
Dat ghy tot besitten dyns Rijcx hem hebt behaeght.

Felices famulos coram tua verba notantes,
Sermonesq; tuos sapienti ex ore fluentes:
Atque Deo fas est laudum præconia magno
Dicere, cui regno placuisti solus habendo.

Tertio Iuditha cum populo suo Deum orans genibus prouoluta, & impiis dira imprecans introducitur:

Streect v handt wt/ o Heere/ als int beginnen/
Breect die cracht/ o Godt/ deur v crachtigh opsetten/
Die t'schepnden dyns heylighe dingen beminnen/
En die den tabernakel dyns naems besmetten.

Qua virtute soles fortem, Deus, exsere dextram,
Conatus & frange malos offensus eorum
Qui tua sacrilega donaria mente profanant,
Et fœdare tui penetralia numinis audent.

Hæc ad Principes referuntur, quorum sapientia populus gubernabitur clementer & pacificè. Fastigium pegmatis depictam ostendebat Andromedæ historiam scopulo allitæ, versusque infrà positos:

Andromeda aen rotse vast ghebonden/
Is verlost deur Perseus van t'zee monster fel/
Wy hopen dat d'Hooghevt ons van Godt ghesonden/
Flandriam verlossen sal van alsulck ghequel.

Liberat Inachius pendentem in litore Perseus
Andromedam, nos Archiduces victricibus armis
Saluos à trepidi facient formidine belli.

 Per bel-

Per belluam marinam Batauos intellige, aut bellum intestinum quod Principes conficient. Occurrebat deinde scena non illepida alta pedes viginti quatuor, lata duodecim, cum duabus columnis in proscenio collocatis. Conopeum quo opus tegebatur ex opere constabat Damasceno candido, in cuius summo cum pullis suis Pelecanus quos sanguine suo pascit, si credimus pictoribus. Quid in scena ageretur satis hi versus declarabant:

Godt heeft t'samen ghevoegt o Belgium/ hun Hoocheden/
Om v van Heresie en Mars gants te bevryen/
Sendt v Godt/ soe hy doet ontfangtse en niet verblyen
Tytse altydt onderdaen / ghy fult leuen in vrede.

Coniunxit Deus ipse Duces, vt Martis & omni
Nos redimant laqueo errorum: date legibus aures
Quas statuent, Belgæ, faciles; sic vestra fouebunt
Secula perpetuam belli pro turbine pacem.

Diuini nominis Hebraici scriptura candidam supernè columbam emittebat auro stolatam, quæ super virgine stellis coronata Ecclesiam referente placidè descendebat; vtraque illa manu stolam prehendebat: in iisdem gradibus Angeli astabant faculas tenentes, & hoc carmen suaui voce canentes:

Belgica sume animum tibi mittitur omine Princeps
Legitimo, qui cuncta reget rationis habenis,
Consilio, & iuris norma moderabitur æqua.
Ne trepides, pulsoq; metu lætissima lætum
Excipe, nec monitis eius parere recusa.

Infra hanc gradationem duæ personæ Principibus haud absimiles sedebant, vnum ambo sceptrum tenentes. Coram Principibus stabant, Prudens consilium, & muliebris figura Pacem referens cum lauri ramo. Iacebat ad pedes bellorum deus Mauors cum stricto ense & face. Ad sinistram mulier habitu Ecclesiastico cum libro & face Doctrinæ diuinæ personam sustinebat. Iustitiam suo more personatã quiuis norat. Hæresis biformis cum libro & facula. Belgica ad Principum pedes prouoluta de Marte conqueritur, & Hæresis insolentia: Pax eos & Iustitia loco deturbant; Angeli canunt epinicia.

In picta tabella Iupiter tonans fulminansque à Principibus auertitur, asscriptis his versibus:

BELLA ALIS VBERTAS.
ALBERTVS ISABELLA } nominum Anagramma.

A uete solis quos rutila aure I
L ubentiores lampade cernimu S
B lando serenatis beat A
E ximij oris honore, quæ su B
R uente nimbis tristibus aër E
T ot quassa lustris, heu? tremuere ni L
V ndas truces non pertulit ni L
S ustinuit fera non pericl A,
I ouis sed ira tela minanti A,
S uaui rogatu frangitis, & nihi L
A tra nocebunt procellæ, su B
B lando adeò vsque deûm fauor E.
E rgo benignè supplicibus iuba R
L ucis coruscum fundite, sic dabi T
L argos opimo terra fœt V
A dueniente quiete fructu S.

Interi

Interior porta, quam lapideam vocant, periſtromatis ornabatur, & ſtemmatis Celſitu-
num, aſſcriptiſque verſibus:

Ploraſti longos vrbs Cortracena per annos
Ærumnas cladesq́; tuas caſusq́; tuorum:
Nunc age pone modum lacrymis, nunc pone querelas,
Nam te ſemidea cum coniuge maximus heros
Inuiſit, deuota ſacris fige oſcula dextris:
Quorum ope præſenti, quorum medicamine plagis
Indubiè ſanata tuis, ac ſoſpite tandem
Corpore ſuſcipies formæ tua dona prioris.

Inter vtramque portam frequẽtia luminaria funalium igniúmq; in omnibus viis qua
incipes tranſibant. Erat & ſcena pedes longa ſeptuaginta, in qua per diuerſas virgines
cultiſſimas regna Hiſpaniæ repræſentabantur, ſuum ſingulæ vexillum ac funale ge-
ntes, appoſitis in medio huiuſmodi verſibus:

Cur grauis huc illuc oculos, Iſabella, volutas,
Cur Alberte, vagus lumine cuncta notas?
Fortè tuos inter Belgas inquiris Iberos,
Quos memor in tenero pectore ſculpſit amor.
En tibi quos quæris: patriis Hiſpania terris
Excita Belgarum te colit vrbe Ducem.
Quodq́; ſtupent omnes nunc eſt Hiſpania, quondam
Belgica, huic veſtes tradidit illa ſuas.
Quàm cuperem proprium potuiſſet tradere corpus!
Aptius hoc tali tempore ſchema foret.
Eſte quidem Belgæ, quid obeſt? nil, dummodo noſtri
Principis Hiſpani cura & amore ſumus.

Aliud poſtea pegma pedes longum viginti ſeptem hoc occurrit argumento: in medio
.Eliſabeth, earum virginum quæ vicinum habitant cœnobium tutelaris, ad dextram
.Clara, ad læuam S.Eugenius, ſerico amictu decenter perſonati: aſtabat illis Comes
anna Conſtantinopolitana, & Margarita eius ſoror, hæc fundatione, illa meritis ingen-
bus benefica, cum virginum ſequela, ac verſibus in theatri fronte ſcriptis:

Quo properas Iſabella? Tuæ ſacrata patronæ
Prætereunte oculo templa domosq́; vide:
Quæ Ioanna Comes quondam hac in ſede locauit,
Quæ Margrita ſua conſtabiliuit ope.
Euoluant alij carioſos vndique libros,
Vt pia maiorum dicta vel acta legant.
Terra tibi & cælum, duo magna volumina, Princeps
Hoc quoque nos libro littera parua ſumus.

Equitatu procedente vſque ad forum ſcena conſpicitur peripetaſmatis rubris, cœru-
s & viridibus ornata, & his notis litterarum P. I. A. C. E. Nec hîc lumen defi-
ebat, longa erat ſcena ducentis pedibus, Foreſteriis ſiue Saltuariis & Comitibus Flan-
iæ conſpicua, qui cum ſuis inſignibus armiſque repræſentabantur, hac diſtinctione, vt
i connubio Principatum ſunt adepti, ſuam penes ſe coniugem haberent. In ſummo fa-
gio Fama volans cum lauro in manu, & ad eius latus dextrum, Atropos quæ hæc ver-
 videbatur proferre:

Ie triumphe ſur eulx.

Hoc eſt:

Horum perago de morte triumphos.

 Ad ſini-

Ad finiſtram Virtus cum hoc carmine:

Ie fais reuiure iceulx.

In vitam redeunt me concedente.

In pegmatis faſtigio ſub ſtemmatis Principum hi verſus legebantur:

Cur mors ſtulta tuis ſocias monimenta trophæis,
Quæ ſibi poſt fatum conſtituêre duces?
Non ſunt illa tui, ſed de te ſigna triumphi,
Dum cupis inuictos vincere, victa cadis.
Audiat hoc, quamuis non vult audire, Megæra,
Ferrea virtutem Mors ſuperare nequit.

E regione huius ſcenæ porticu materiata circumſeptum forum erat, decem pedum intertuallo. Ad egreſſum fori in conſpectu habuerunt portam triumphalem quæ viam Tornacenſem muniebat, triginta pedibus altam, vſque ad ſeptum ex columellis factum, cum obeliſco ad pedes aſſurgente triginta & nouem, ſuper cuius faſtigio ſtabat aquila, tranſitus decem pedibus conſtabat. Dextrum intercolumnium figuram continebat magiſtratum deſignantem, verſusque Gallicos ibidem aſſcriptos:

O noble ſang d' Auſtrice, Eſpaigne & France
Noz naturelz Princes Seigneurs & Chefs,
En bien venant vous preſentons les clefs,
Comme ſubiectz en toutte obedience.

Auſtriaca de gente, Duces, de ſanguine Ibero,
Dedimus imperium vobis clauesq; clientes,
Iuratamq; fidem damus æternumq; vouemus.

Ad læuam Amor populi per mulierem notabatur, cor dextra humanum tenens, læua ciſtellam monilibus plenam, aſſcriptis verſibus:

Bien venuz de la nobleſſe, o fleur,
Vrais heretiers de Royale deſcente,
Baiſant voz mains nobles ie vous preſente
Tous mes Treſors, voir le ſang de mon coeur.

Aduentum vobis flos nobilitatis equeſtris
Gratulor, ô regum ſoboles, & defero vobis
Theſauros & opes & guttas ſanguinis omnes.

Facibus viginti quatuor hæc machina collucebat, ad pluteos auletæ modulos edebant. Poſtica arcus facies à priori non differebat niſi ornatu intercolũniorum, hinc forma muliebri ſeptemdecim deſignantur prouinciæ, verſibus appoſitis:

Faictz moy ce bien, o Dieu, treſdebonnaire,
Que mes troupeaulx par tout fort eſgarez
Doreſenauant ſoyent bien gouuernez
Du vray berger & non de mercenaire.

A proprio paſtore gregem, regnator Olympi,
Errantem concede regi, conductus abeſto.

Inde Flandriam muliebri effigie depictam videbant, verſusque hos legebant:

Le Dieu des cieulx veuille vous arrouſer
Treshaultz ſapins, ſon Zephir vous euente,
Qu' au grand deſpit d' Atropos vn bel ente
Auoir peuuons ſans vous veoir ſeicher.

Sic Deus irriguis frondenti ô vertice pinus

Vos perfundat aquis, vestro dum germine surgat
Surculus, & dulces aspiret molliter auras.

Vtrumque latus machinæ portula claudebatur qua ibatur ad palatium, & platea ob-ruebatur.

Erat & aliud lepidissimum pegma quinquaginta pedes latum duobus ędium commu-ium frontispiciis insigne, vbi hi versus sub Flandriæ insignibus lectori occurrebant:

Heeft Justitie als nu Peys vriendelijc ghecust/
Light Mars neder gheuelt/is Heresie verdreuen/
Tijn my myn naturel edel Princen ghegeuen/
O myn kinderen danckt Godt/ leeft en werckt voorts gherust.

Dulcia Justitiæ num Pax dedit oscula sanctæ,
Mars iacet, & pulsis erroribus exsulat atrox
Hæresis, & gemino læti ductore fruemur?
Securi cœptos, socij, tractate labores.

Dramatis in scena personæ erat Flandria, quæ splendidè amicta cornucopiæ tenebat, tabat illi mensa cum mercibus omnigenis: aliarum nationum quarumcunque merca-res circumstabant pecunias cum bulga pro mercibus offerentes. Opifices varij suam ar-m exercebant, præsertim quæ ad lanas & telas spectat. His Flandriæ industria & sedu-as notabatur, quæ in orbem terrarum omnibus innotuit. Ciuium vbique ædes tapeti-is exornatæ & picturis exquisitis, inter quas valdè erat elegans, quæ ante domum Pa-oris erat posita, asscriptum habens hoc carmen:

Siste rigare genas lacrymis, Ecclesia, ab Austro
Ecce venit medicæ qui ferat artis opem.
Da paCeM; *tua vota Deus bibit aure, Isabella*
Principe & Alberto Pax venio alma tibi.
Quis scit an haud fueris venturi Ecclesia tanti
Gnara boni, feriens talibus astra sonis?

Inter ceteros ignes triumphales, qui in opido erant creberrimi, summopere oblecta-nt qui speculis & variis ex vitro vasis componebantur, asscripto hoc versu:

Clara ortu, donis benè nata, Eugenia, polles,
Et vultu cunctis bella Isabella places.
Alberto coniuncta veni, tu numine fausto
Quæ nos presserunt comprime bella, potes.

Nec Societatis IESV collegium suæ in solemni Principum ingressu voluntatis testimo-um desiderari voluit. Iasonem edidisset magno apparatu & cōgruo huic ciuitati argu-nto. Partes agendæ actoribus distributæ, scenicæ vestes magno sumtu comparatæ, pro entum splendore in suppeditādo hoc choragio liberalium: Sed ob aurę inclementiam turantibus profectionem Principibus, in breuem actiunculam mutata fuit fabula. sonati ludiones ex adolescentibus summo loco natis varia hominum genera referen-carmine Archiducibus aduentum gratulantur. Præcipuas partes habuit Illustrissimi ncipis & Comitis Arembergici filius natu maximus, eius item frater, Solrei Comitis is D. de Molenbais, duo filij D. de Mailly, totidem Baronis d' Auxy, filius præterea onis de Billy, tres filij D. de Melroy siue Salmir, filius D. de Maslede, aliique complu-. Accessere munuscula, Alberto liber scitè descriptus carmen continens ab actoribus tatum: Sudarium Isabellæ arte elaboratum cum carmine acu picto, ac notis aureis rato.

INSVLÆ.

INSVLAE.

VARDVS, Maior, Consilium & VIII. viri ciuitatis Insularum cùm pe
litteras suarum Celsitudinum certiores facti essent, eas illuc aduentu-
ras, vt læto in illa vrbe introitu ciues & incolas exhilararent, variis in-
uentionibus propositis, eam secuti sunt, quam Florētius vander Haer
I.V.L. Thesaurarius & Canonicus Ecclesiæ Collegiatæ Insulensis ipsi
exhibuerat. Qui cùm illam prouinciā cum Ioanne Mahieu ordines in-
ter ciues ducēte in se recepisset, theatris, arcubus triumphalibus aliisq
rebus ad apparatum necessariis operam omnem contulit. Quoniam autem ea ciuitas in-
ter reliquas totius Belgij, Principibus suis beneficio obstringitur ob pacem Gallicanam
omnium votis expetitam, in sumtu faciendo maiorum parsimoniam duxit superandan
vel magnificentiam adæquandam. Vbi igitur suas Celsitudines Bruxellā Gandauum dis
cessisse resciuerūt, D. Ioannes de Robles Baro, & Præfectus ciuitatibus & Castellaniis In
sularum, Duaci & Orchiaci, viris nobilibus sub præfectura sua habitantibus omnibu
conuocatis ad Principes in limitibus excipiendos præsto esse iussit. Itaque cum Prælati
Laudensi & Marcenensi D. vander Haer, cuius suprà meminimus, Prælatorum ac ordi
nis Ecclesiastici nomine, quatuor item summis officiariis, nobilibus, triumq; ciuitatun
& Castellaniarum trecentis simul equitibus Haluinum vsque, tribus distans miliaribus
Croiaci Ducis & Arschotani ditionem prope Cominium in Flandris processerunt, amic
serico, argento prætextati. Hi circa meridiem rheda vectis Principibus Hispanicè Præfe
ctus, Gallicè reliqui, post salutationem obsequium & officia beneuola detulerunt, ipso
rumque Archiducum auxerunt comitatum. In agro consistebant prope Haluinum in
aciem dispositi armisque instructissimi quater mille coloni, qui aduentantes Principe
displosis ex arte militari sclopis tam peritè salutarunt, vt illud Plinij lib. 18. cap. 5. veru
esse appareret, fortissimos viros militesque strenuissimos ex agricolis nasci: quod appro
bat Vegetius lib. 1. cap. 3. armisque aptiorem rusticam illam pubem existimat, *quod su
diuo & in laboribus enutriatur, solis patiens, vmbræ negligens, balnearum nescia, delitiaru
ignara, simplicis animi, paruo contenta, duratis ad omnem laborum tolerantiam membri
cui gestare ferrum, fossam ducere, onus ferre consuetudo de rure est*. Et ad Ciceronis l
brum 11. epist. 7. mentionem facientis rusticorum, vtpote virorum fortissimorum nota
Manutius; legionarios milites rura coluisse: & in librum de Senectute, eos qui in legion
bus militabant rusticos fuisse omnes. Sæpe autem euenire iisdem hominibus ὁπλιτεύειν
γεωργεῖν docet Aristot. lib. 4. de Rep. Eosque ad bellicas & militares rationes esse vtilis
mos & corporis habitu exercitatissimos, quòd facilè possint θυραυλεῖν, idem auctor refe
ibidem lib. 6. Ex vrbe quatuor armata collegia, DD. Georgij, Sebastiani, Barbaræ & M
chaëlis processerunt, cum suis præfectis egregiè instructis. Sex erant adhæc armatoru
cohortes, quæ displosis militariter sclopis spectaculum edebant pulcherrimum & grat
simum. Magistratus equis vectus, Ruardus, Maiorque longis palliis holosericis, vndeci
Senatores ex raso serico nigro, Argentarius & VIII. viri, quos vocant consilium, procu
tor, bini actuarij cum scriba qui ab Hansa nomen habet, togis vtebantur ex serico N
politano, præter primum Consiliarium Pensionarium qui togam gestabat ex serico D
masceno duplicatam holoserico. Præcedebat caduceator cum paludamento ciuitatis i
signibus decorato, caduceum gestans. Dehinc quatuor viatores seu accensi Senatorun
fabrorum præfectus, primus nuncius & publicorum operum scriba ex rubro panno
gati, in quos amictus ciuitas sumtum fecerat. Hoc ordine Principibus in occursum ve
runt, clauem Ruardus in polubro argenteo obtulit. Dionysius Gilleberti I. V. L. Con
liarius primus & Pensionarius breui oratiuncula Principes alloquitur: Senatum vni
sum nomine ciuitatis ibi coram adesse, vt submissâ ipsis exhibitâ reuerentiâ, se fideles s
ditos & obsequentes esse semperque fore profiteantur, vtpote quos pro veris & legiti
Princi

ncipibus agnoſcunt & excipiunt. Incredibili gaudio perfuſos omnes eſſe quod aduen-
ſuo,quo nequeat eſſe gratior,ipſi eos decorarint. Conuerſus deinde ad Ruardum cla-
s ciuitatis per maiores ipſorum cuſtodiæ eius fuiſſe commiſſas, eas ipſis nunc reddere.
ıtelam ciuitatis hactenus ipſis creditam,ſub eorum feliciſſimo Principatu non minori
ra & ſolicitudine commendatam ſibi fore. Grata fuit Principibus gratulatio, & ob fri-
ris vehementiam in domum igne & bellariis inſtructam ſeſe receperunt. Tum equis
nſcenſis,præcedente inter aulæ magnates magiſtratu vrbem ingrediuntur: quam om-
bus viis viciſque viris ſplendidè armatis plenam offenderunt, ſonituque tormẽtorum,
mpanorum ac tubarum mirabilem audiuerũt primo introitu harmoniam. Stemmata
portæ affixa viderunt, ac paratos viros nobiles numero duodecim, quorum ſex vm-
llam tenebant Damaſcenam ſuo amictui concolorem,candidam rubramque, qui co-
ciuitati peculiaris eſt. Vt ſub hac ſucceſſerunt, ſexaginta ciues togati adfuerũt,qui fu-
lia geſtantes accenſa præceſſerunt. Hermæ nongentorum & quinque pedum interual-
funalibus imponendis viam muniebant. Prope portam occurrit primum pegma tri-
s concinnè dedicatum perſonis, Regi ſcilicet Philippo II. & Iſabellæ Gallicæ vxori,
ibus aſſidebat Iſabella noſtra: ſinguli noſcebantur tam ex vultu ſimillimo (nam tota
itate huiuſmodi effigies diligenter conquiſiuerant) quàm ex notis appoſitis:

PHILIPPO REGI CATHOLICO.

QVOD MATRIMONIO FRANCICO PACEM GENERI HVMANO PROCVRARIT, ORBEM TERRARVM DVCENTORVM ANNORVM BELLIS, SANGVINE, INCENDIO FVMIGANTEM PACARIT, ISABELLAM FRVCTVM EIVS PACIS OPTIMAM FILIAM CONSTANTISSIME DILEXERIT, AD SPEM RESTITVENDÆ PACIS, BELGARVM PRINCIPEM DESTINARIT, MAGISTRATVS INSVLENSIS IMMORTALES GRATIAS.

ISABELLA INFANS HISPANIARVM,
ARCHIDVX AVSTRIÆ, COMES FLANDRIÆ.

SERENISSIMÆ ISABELLÆ DOMINÆ NOSTRÆ REGVM CATHOLICORVM ET CHRISTIANISSIMORVM TOTIVS VNIVERSI SVPREMORVM PRINCIPVM SACRÆ SOBOLI, AD RELIGIONIS CATHOLICÆ TVTELAM, AD ORBIS QVIETEM, AD PRINCIPVM CONCORDIAM, AD SVBDITORVM SALVTEM NATÆ, EDVCATÆ, AD BELGICI POSTREMO IMPERII CVLMEN AB OPTIMO PARENTE DELECTÆ.

ISABELLA FRANCICA.

QVOD TIBI FILIA (QVÆ NASCI NISI PACE ORBI RESTITVTA NON POTVISTI) EX SENTENTIA EVENIAT, QVOD TIBI FELIX, ORBI CHRISTIANO SALVTARE EXISTAT, TE GALLIÆ BELGICÆ PRINCIPEM VOVEO, REGVM CONCORDIA, QVÆ PARENTVM TVORVM MATRIMONIO COALVIT, TVIS NVPTIIS RESTITVTA IN ÆTERNVM DVRET, TV FILIA SPECIE TVA ET PVLCHRITVDINE TVA INTENDE, PROCEDE ET REGNA.

Hiſpaniæ & Galliæ inſignia colligata amoris indiſſolubili vinculo ſupra ſcripturam
ninebant: Eandem viam arcus triumphalis totã obſtruebat fornicibus tribus peruius,
obus vtrinque humilioribus, medio laxiore, in duas eleuationes diſtinctus, inferior
orinthij ordinis, Compoſiti erat ſuperior: ad pedes ſexaginta ſex pertingebat altitudo,

quadraginta & octo latitudo. In secunda eleuatione suæ vtrinque Celsitudines ad vi
uum expressæ spectatores detinebant, quibus etiam hanc machinam dedicabat Ma
gistratus:

INSVLA

FLANDRIÆ GALLICANÆ METROPOLIS, ORIGO FLANDRICI PRINCIPATVS, MVLTIS PRINCIPVM SVORVM DOMICILIIS COHONESTATA, LAVDATÆ IN EOS FIDEI ET OBSERVANTIÆ, SERENISSIMIS DOMINIS SVIS ALBERTO ET ISABELLÆ.

Inter Principem vtrumque nihil erat vacuum, nam aut implexu litterarum nomi
numque Alberti & Isabellæ, cifras vulgò vocant, aut liliis spatium opplebatur. Median
inscriptio causam huius portæ ponendæ explicabat:

ALBERTO ET ISABELLÆ ARCHIDVCIBVS AVSTRIÆ, QVOD PACE CVM HENRICO IV. GALLIARVM REGE FIRMATA, PROVINCIAS GRAVISSIMI BELLI SERVITVTE LIBERARINT.

In altera tabella sic erat exaratum:

QVOD MAXIMOS GERMANIÆ MOTVS, QVOD BELLVM AD RHENVM INCHOATVM, PRVDENTIA, IMPERII MODERATIONE, VIRTVTE SVSTVLERINT, OPTIMIS PRINCIPIBVS BONI SVBDITI INSVLANI.

Sub pedibus Principum hi versus legebantur:

Quid sibi vult nobis cur tot modò lilia surgunt,
Heroes clari, num vestræ læta iuuentæ
Tempora, num stirpis decus immortale figurant?
Vnde ortus duxisse datum est felicibus astris?

Alio item loco hæc carmina ponebantur:

Quid candor superare niues qui possit, & omnem
Cygneæ speciem plumæ? Num candida signat
Pectora? queis fœdam vitiorum aspergere labem
Virtute insignes exosa nequiuit Erinnys.

Sic erat scriptum tertio loco:

Sed quid odor suauis nares qui manat in imas
Dulce ferens animo pondus? blandúmne seueræ
Iustitiæ immixtum candorem? Belgica frena
Dum regitis minimè ignaris concredita dextris.

Super Infante eiusque stemmate ita legebatur:

Ætherio transmissa polo tua lilia quondam
Hesperiæ vt regno dignum, prælustre parentis
Ornauere tui caput, augustissima Princeps:
Sic patere è multis vnum decus vrbis auitæ
Consimiles inter flores tua tempora cingat.

Ad Principis Alberti effigiem erat scriptum:

Sacra tui generis series licet ordine longo
Armigeram Iouis ostentet iactetq́ volucrem,
Hæc ne sperne tamen tu Lilia, sæpe decori
Quæ proauis atauisq́ tuis, Dux alme, fuere.

Columnis appendebant singulis tabulæ, & in iis versus:

Erg

Ergo agite, his enata locis quæ lilia dotes
Vestris designant meritis, vanescere in auras
Ne sinite incassum: potius quin Insula vestri
Patris opes patriæ nullisq́ assueta periclis,
Vel quamuis sæuo Mauortis sanguine frangi,
Principibus iurata suis vt sacra resoluat.

Speratos capiat fructus dudumq́ fruatur
Cælicolûm & vestro iam parta in pace fauore:
At tua præsertim generis sacrata propago,
Alberte, Augusti laudes exæquet auitas;
Fac virtus tua per seros & fama nepotes
Marte tuo rerum gestarum compleat orbem.

Principibus verò tam claris, Insula, felix
Terq́ quaterq́ sinu quos excipis omine læto,
Plaude tibi, gratare illis, effunde triumphos
Lætitiæ testes, atque imo pectore gesti:
Compita cuncta sonent, plausus per inane ferantur,
Atque aures passim feriant pia vota, Philippus
Ille diu felix summusq́ monarcha præesse
Quos voluit Flandræ genti, sacris Hymenæis
Quos iunxit pace allata, Mauorteq́ pulso,
Qui pridem sæuo vastabat cuncta tumultu;
Gressibus accedant faustis, ac secla reducant
Aurea, & insigni (cælo cumulante fauores)
Prole breui genita nullis decursibus æui
Claudendum imperium Belgis per secula firment.

Sub Flandriæ insignibus:

Qui proauis comes alma tuis sua subdidit ora,
Ille tibi præsto est subdere terga Leo.

Insignibus Ciuitatis sic erat subscriptum:

Quæ Flandrûm Comitum multos diadema per annos
Lilia ditarunt, & tibi serta vouent.

Versus iidem in postica arcus parte iisdem in locis Gallicè sunt expressi.

Que veulent tous ces lys, dont l'argent radieux
Nous faict voir en hiuer vn printemps gracieux?
Prince c'est vostre Auril qui l hiuer mesme efface,
Et l'eternel printemps dont fleurit vostre race.

Que veut ceste blancheur, de qui n'approche pas
La neige, ni l'oyseau qui chante son trespas.
Ha, cest de vos vertus la purité si pure
Qui du vice n'admet voir la moindre soüillure.

Mais que veut ce parfum dont la soüefue odeur
Agraue vn peu l'esprit parmy tant de douceur,

C'est la douce rigeur d'vne saincte Iustice
Qui les bons garantit en punissant le vice.

Comme les lys du ciel a la France donnez
Jadis de vostre mere ont le front entournez;
Ainsy Princesse ainsy souffrez que la couronne
Du lys de vos Liloys le chef vous enuironne.

Encores que voz ayeulx, filz aisnez de la guerre
Se brauent de l'oyseau qui porte le tonnerre,
Grand Duc, ne desdaignez ces beaux lys, aultre fois,
Jlz n'ont seruy de honte aux plus grands de vos Roys.

Princes donc, ne souffrez que l'esperé presage
De ces lys de vos coeurs le parfaict tesmoignage
En fumee se perde, ainçois que voz vassaux
En recueillent les fruictz apres tant de trauaux.
Que vostre Lille en paix a iamais bien heureuse
Ne cognoisse plus Mars ny sa soeur impiteuse.
Lille qui par garder son bon debuoir consigne
Es mains de voz ayeulx a cent foix dedaigne,
Comme vn roc immobile au milieu de l'oraige
Du felon Thracien la plus sanglante rage.

Mais toy Prince inuaincu race de tant de Roys,
Qui la terre & la mer ont submis à leurs loys,
Grands de biens, grands de rang, & plus grands de vaillance,
Poursuis leur beau sentier par le feu & la lance,
Fay que ton los guerrier par le monde espandu
Soyt de la deulle auant iusques a gauche estendu.

Et toy Lille a ce coup de ioye impatiente,
Soulle toy du doux fruict de ta si longe attente
Dresse mille trophez & mil arcqs triumphans
Bien veignant dignement des Princes les plus grands.

Prince que ce grand Philippe a ton bien si propice
Philippe des cieulx a mis le soing & la delice
Ta couue te donant sa fille & le pays,
Que puisse tu iouir soubz leur regne a iamais
Transmis de pere en filz d'vne immortelle race
D'vn heur qui l'aige d'or en heur mesme surpasse.

Ce braue lien qui sa teste
A soubz voz peres adoucy:
Voyez Princesse, il vous apreste,
Et la teste & le doz aussy.

Ce lys qui de Comtes Flamens,
Orna long temps le diademe;

Souffrez

Souffrez qu'entre voz ornemens,
Grand Ducq, il vous serue de mesme.

Aliam scenam theatralem in via D. Nicasij conspexerunt, picturis ornatam, & insi-ibus Hierosolymæ, Flandriæ & Insularum. Hic Comes Theodoricus Alsatius inter orem suam Sibyllam, Fulconis regis Hierosolymæ filiam, & D. Bernardum consiste-t. Tabulę Comitem fideli opera Insulensium adiutum graphicè exhibebant, quatuor-e transmarinas eius expeditiones; Sibyllæ sic erat asscriptum:

SIBYLLA REGIS HIEROSOLYMITANI FILIA.

Filia Fulconis Solymorum regis, & vxor
Flandrorum Comitis Theodori extrema mariti
Vela sequens, spreui reditum fastumq; reliqui,
Donatamq; Deo clausere monastica septa,
Talibus Heroes factis sibi nomina condunt:
Hæc vos Austriadæ pietas accendat auita.

THEODORICVS ALSATIVS FLANDRIÆ COMES.

Insula me Comitem Flandrorum prima recepit
Legitimum, iurisq; mei dedit esse potentem,
Cum pacata meas accepit Flandria leges,
Consiliis, Bernarde, tuis; Solymæa petiui
Regna quater, consorte mea comitante Sibylla:
Sic Deus æternæ Solymes det sede beatos.

D. BERNARDVS.

Per mea dicta Comes Solymæ Dux fortis in oras
Alsatius fidei & soceri succensus amore
Auxilium tulit, & vita votóque solutus
Vixit pergratus populis, cœloq; locatus,
Vt reliqui quibus alma fides & numina curæ,
Pro studio remanent vos cælica præmia tali.

In alia item scena ad Draconis viam Philippus Alsatius antiqua panoplia armatus cer-batur, qui Nobilioni Macedoniæ Regi sub pedibus strato arma extorquebat, quæ si-assumsit, leonem scilicet nigrum in area aurea, relictis veteribus. Iuxta eum Mathildis xor eius Lusitaniæ Regis filia, cum versibus ibi scriptis:

PHILIPPVS ALSATIVS FLANDRIÆ ET VEROMANDIÆ COMES.

Per pelagi vastæq; exhausta pericula terræ
In Solymæa gradum conuerti mœnia, crudum
Nobilion me fulmineis expertus in armis:
Nigrantem palmæ in pretium ac insigne Leonem
Arripui, fremitu terrentur cuncta leonis;
Vis inuicta eadem vobis belloq; togaq;.

PHILIPPE D'ELSACE COMTE DE FLANDRES.

La pieté, la foy, l'honneur de ma patrie

Aux lieux saincts m'ont transmis, ou i'ottay glorieux
L'escu au lion noir du Turcq audacieux:
Lion (dont les plus forts redoubtent la furie)
Orne à tousiours hardy de mes braues neueux
Les armes, à l'enuy des Princes genereux.

REGINA LVSITANIÆ FLANDRIÆ COMES.

Lætitia exsulto, te Clara Isabella, Philippus
Progenuit, thalamos ego sum sortita Philippi,
Se nobis tellus Hispanica iactat alumnis.
Tu regis imperio Belgas, me Flandria quondam
Accepit dominam, longæuáque secula vixi,
Hæc eadem maneant pulchra te prole beatam.

Dame ie m'esiouis de nostre conference,
Tu as Philippe à pere vn monarche cheri
Aultant que redoubté: i'ay Philippe à mary,
Et d'Espaigne ambedeux tenons nostre naissance.
Iadis Flandre ay regi prouince genereuse,
A toy la Belge entiere encline le genoux:
Vys, comme ay faict, long temps ches Albert ton espoux,
Et soys de troix bessons troix fois mere ioyeuse.

Ante D. Claræ monasterium scena erat seu potius cœnobium in tria distinctum ta- bernacula, tribus diuis conspicua, Elisabetha nimirum Clara & Eugenia additis h- versibus:

Tres sumus atque vnum colimus, sic nomine trino
Sub nostro, sola est quæ quæritur Isabella,
Hanc nobis sociam, Belgas cùm rex erit vrbes
Optamus, paribus meritis par gloria cedat.

S. ELISABETHA.

Hungariæ regina sacrum quæ sustulit alto
Jam cælo caput, hanc magnam tu protege nostram
Elisabeth, parili quæ sanguine, nomine, regno,
Iuncta tibi, similem gestat sub pectore mentem.

S. CLARA.

Clara tuum nomen, claro hoc festoq; triumpho
Clara Isabella rogat, tu fac clarescere vota.
Sicut ab Assisij est depulsus mœnibus hostis,
Imperio nostræ sic cedant omnia Claræ.

S. EVGENIA.

Eugenia hæc ista est magni ter magna Philippi
Filia, tutricem dubitet quis sumere tantam
Hanc sibi? cum puro sis sanguine, nomine, vita
Eugenia, Eugenios multos dent tempora partus.

Ad æde

Ad ædes Patrum Societatis pegma constitutum inuentione varium, argumento delectabile, in hunc sensum erat: tres virtutes Theologicæ spectabantur, Fides, Spes, Charitas ditiore loco, quatuor Philosophicæ paulò inferiore, Prudentia, Temperantia, Iustitia, Fortitudo. Ad pedes virtutum obtriti iacebant hostes Fidei, versusque Psalmi 44. suis locis aptati:

INTENDE, PROSPERE PROCEDE, ET REGNA.
PROPTER VERITATEM ET MANSVETVDINEM ET
IVSTITIAM, ET DEDVCET TE MIRABILITER DEXTRA TVA.
SAGITTÆ TVÆ ACVTÆ, POPVLI SVB TE CADENT, IN
CORDA INIMICORVM TVORVM.

Sic autem erant scripta vt Fidei tribueres, INTENDE, Spei, PROSPERE PROCEDE, Charitati, ET REGNA, Prudentiæ, PROPTER VERITATEM, Temperantiæ, ET MANSVETVDINEM, Iustitiæ, ET IVSTITIAM, Fortitudini, ET DEDVCET TE MIRABILITER DEXTRA TVA. Sub hac virtute hostes strati iacebant, asscriptumque illis erat, SAGITTÆ TVÆ ACVTÆ, POPVLI SVB TE CADENT, IN CORDA INIMICORVM TVORVM. Ad pegmatis angulos duo stabant obelisci, hic Infanti, quam hedera ambibat, cũ variis formis hieroglyphicis ad Principis virtutes significandas relatis: In medio scriptum erat:

HAC STANTE VIREBO.

Infrà super basi sic legebatur:

SERENISSIMÆ HISPANIARVM INFANTI ISABELLÆ
BELGICARVM PROVINCIARVM PRINCIPI CLEMENTISSIMÆ.

Addebantur hi versus:

Stanti hederæ ceu pyramidi mordacius hærent,
Dum sua stet virtus nunquam, Isabella, cades.
Belgarum vt patriis fulcis virtutibus orbem,
Et solidum columen stas, Isabella, tibi.

Ille Alberto dedicabatur lauro circundatus cum armis cuiusuis generis, & huiusmodi notis:

Vel tota hinc fulmina temnam.

Sic verò inferiùs:

SERENISSIMO ARCHIDVCI ALBERTO BELGARVM
PROVINCIARVM PRINCIPI CLEMENTISSIMO.

Inuidiæ & sortis lauro auctus fulmina temnes,
Postquam, Alberte, hostis fixeris arma solo.

In pegmatis fastigio emblematis loco annulus, & in eo erat adamas, in quem Sol & Luna radiabant, hinc palma, illinc olea, vtrinque verba:

ET SIMVL ET SEMPER.

Cum nomine IESV suprà eminente, asscriptoque disticho:

Fors fuit vt tenebræ velarent, Belgica, campos
Sæpe tuos, cùm Mars omnia corripuit:
Iam tenebras semper, iam noxia nubila vinces,
Sol erit Albertus, Luna Isabella tibi.

Ad huius pegmatis ornamentum accedebant sex caduceatores cum suis paludamentis eleganter dispositi: primus cum stemmate suarum Celsitudinum, alter Austriæ, tertius Hispaniæ, quartus Burgundiæ, quintus Flandriæ, sextus Insularum, lauro omnes coronati, singuli suum triumphum decantabant:

Viuite felices ambo Alberte, Elisabetha,
Io triumphe io triumphe Belgium.
Austriadûm serua genus, ô Deus ætheris alti,
Io triumphe Austria.

Hispanæ

Hispanæ fidei vigeat laus vecta per orbem,
Io triumphe Hispania.

Ne trepides tantis Ducibus Burgundia felix,
Triumphe io Burgundia.

Flandria sume animos tam grato afflata fauore,
Io triumphe Flandria.

Hoc spiramine tam suauis auræ
Flores pandito, lilium Insula.
Io triumphe lilium.

In contiguis ædibus extensus erat funis, super quo icuncula ambulabat puellari schemate, quæ in Principes transeuntes flores spargebat. Pegma in ponte qui à tyranno Finardo nominatur, positum fuit hoc sensu: Lidericus ab anachoreta qui pater putabatur discessurus, ab eo de patris homicida edocetur, à natiuitate & educatione sua admirabili, & matre Emergate à Finardo detenta. A Rege Dagoberto duellum impetrat, Finardum Rege præsente obtruncat, matrem liberat, latrones ex castro Buccensi fugantur, & ipsorum receptacula in templa conuertuntur: In theatri frontispicio hęc carmina sunt affixa

Hic crudescentis rabiem prædasq; tyranni
Compreßi, ferrum aduerso sub pectore condens.
Hic patria profugum spoliauit lumine patrem,
Et matrem tristi damnauit sorte cathenæ:
Indolui, & pœnam scelerato ex sanguine sumsi,
Et deserta dedi iustis habitanda colonis,
Latronumq; domos, diuorum in limina verti:
Vos eadem seri perstringat cura nepotes.

Procedentibus vlterius fornix triũphalis obuius fuit, qui duas vtrinque tab debat, & in summo fastigio Phœbum & Dianam se mutuò intuentes:

ARCHIDVCIBVS AVSTRIÆ ALBERTO ET ISABELLÆ
OPT. PP. DD.

Vt Soli & Lunæ stirps vna Hyperione cretis,
Stirps vna Austriaco semine Principibus.
Sol cælum & radio collustrat principe Luna:
Sic regna Austriacis Belgica Principibus.
Sol vna & terram fœcundat luce Diana,
Vna est coniugio gloria Principibus.
Ambit vt æterna Sol mundum, & luce Diana,
Gliscat & æternis gloria Principibus.

Ad fori ingressum theatrum spectabatur pedes longum centum sexaginta in vndecim receptacula ex ordine Dorico distinctum, vltimos decem Cæsares repræsentans, Rudolfum nimirum, Albertum eius filiũ, Fridericum, Albertum, Fridericum, Maximilianum, Carolum quintum, Ferdinandum, Maximilianum, & Rudolfum Augustum. Vndecima sedes erat vacua & loco sessoris implexu litterarum nomen Principis Alberti, quam cifram vulgo vocant, ibi legebatur: aquila in medio frontispicio attollebatur super obelisco, asscriptis his carminibus:

Pulchrum videre est mane micans iubar
Phœbi, & Dianæ nocte nitens caput,
Ludos & hymnos seculares
Virgineo recitare plausu.

Si

Sic Iubilei tempore, Principum
Vultus serenos cernere nos Deus
Ad instar astrorum salutis
Conspicuos dedit esse mundo.
Tanto coruscos sanguine (pulchrius
Qui masculina stirpe decem tulit
Orbis monarchas occidentis
Pace pios gladio feroces)
Pulchrum sed isto cum diademate,
Sceptro, togis, ac ense, aquilis, globo
Ornatus, ô Alberte, sedem
Quam video vacuam, replebis.
Tunc pacis arteîs carmine prosequar
Fortemq; dextram quam timet occidens,
Eous & Septentriones,
Atque plagæ pluuialis Austri.

Aliæ item tabulæ hos versus continebant seu rhythmos Gallicos:

Heureux & beau regard de voir ces Princes grans
Reuiure soubz le ciel en gloire triumphans,
Ainsy qu'au firmament, d'vne vertu diuine
L'on voit le clair Phœbus & Diane argentine.

Quàm sunt auspiciis spectacula læta secundis,
Magnanimos quòd nostra Duces celebrare triumphos
Lumina conspiciant! claro ceu fertur Olympo
Cynthius, & blando sequitur soror aurea vultu.

Mais ce regard sera en parfaicte excellence
Lors que vous Prince Albert par sublime puissance
Ce grand siege vacant, reserué des haultz cieulx
Remplirez à nostre heur, par voz faictz genereux.

Inclyta sed culmen tum scandet gloria summum,
Cùm meritis, Alberte, tuis euectus in altum
Sessor eris solij seruant quod fata supremi
Factis æqua tuis, nostræq; benigna saluti.

Progredientibus occurrit Balduinus in scena sedens Byzantinus Imperator, quod Græca eius denotabat inscriptio:

ΒΑΛΔΟΥΙΝΟΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΤΩ ΘΕΩ
ΠΙΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ
ΡΟΜΑΙΩΝ Ο ΦΛΑΝΔΡΙΕΥΣ.

Versus ibidem huiusmodi legebantur:

Hos occidentis stemmate masculo
Vidisse reges num satis? En cui
Sceptrum dedit Byzantiorum
Vrbs duplici Imperio superba.

Arcus triumphalis procedentibus fuit obuius altus pedes sexaginta quinque, latus triginta & quinque, tribus substructus eleuationibus, quarum infima erat Dorica: inter-

columnium dextrum Carolum IX. exhibebat Galliæ Regem, sinistrum Isabellam Austriam eius coniugem. In secunda eleuatione quæ Ionici est ordinis, intercolumnia hoc Regis Ferdinandi, illud erat Isabellæ coniugis loculamentum. Tertia eleuatio quæ tholum habebat in commodo valdè loco Isabellam exhibebat Principem serenissimam. Postica pars molis argumento differebat nonnihil à priori: nam Philippum III. Hispaniæ Regem & Margaritam Austriacam nobis dabat, sanctum Ludouicum & Blancam Castellæ Regis filiam matrem eius ostendebat:

Super Ferdinandum ita scriptum erat:

QVOD VOBIS SVPREMI NVMINIS PROVIDENTIA A CHRISTI VICARIO DIVINA FVTVRORVM PRÆSAGITIONE NOBILISSIMVM NOMEN EST ATTRIBVTVM VT CATHOLICI REGES PRIMI DICEREMINI.

Vxori hæc inscriptio quadrabat:

QVOD REGNO GRANATÆ RELIGIONI CHRISTIANÆ RESTITVTO, ARMIS IN AFRICÆ MAHVMETANOS FELICITER TRANSLATIS, NOVO ORBE, NOVO MARI CATHOLICI NOMINIS AVSPICIO, CÆLO TERRAQ. APERTO, HANC VOBIS POSTERISQVE VESTRIS ÆTERNAM LAVDEM COMPARASTIS.

In media tabula, quæ erat maiuscula, scriptum vidisses:

SERENISSIMÆ AVGVSTÆ PRINCIPI DOMINÆ NOSTRÆ
ELISABETHÆ CLARÆ EVGENIÆ
CATHOLIC } Æ
CHRISTIANISSIM }
REGVM CATHOLICORVM ET CHRISTIANISSIMORVM
FILIÆ, NEPTI, PRONEPTI, ET
QVOD VLTRA EST,
INFANTI HISPANIARVM, ARCHIDVCI AVSTRIÆ,
DVCI BVRGVNDIÆ,
COMITI FLANDRIÆ.

Super effigie Infantis ita scriptum erat:

VNA EST DILECTA MEA.

Philippo III. asscriptum legebatur:

ILLE ÆTERNO VOS FOEDERE CONTINEAT, QVI VERAM PACEM IN SOLA CRVCE CATHOLICA FIRMAVIT.

Margaritæ:

MAGNI SPES ALTERA REGNI.

S. Ludouico:

NVLLIS ÆQVANDA TRIVMPHIS GLORIA.

Blancæ:

ET HINC SALVA ET SANCTA GLORIA.

Mediæ tabulæ sic erat inscriptum:

NOSTRE
TRESHAVTE, SERENISSIME PRINCESSE ET DAME
ISABELLA, CLARA, EVGENIA,
DES ROYS CATHOLICQVES ET TRESCHRESTIENS
TRESHEVREVX ET DESIRÉ SVRGEON:
INFANTE DES ESPAIGNES, ARCHIDVCESSE D'AVSTRICE,
DVCESSE DE BOVRGOIGNE,
COMTESSE DE FLANDRES.

Ad

Ad caput viæ quam humilem vocant prope delphinum Comes Flandriæ Margarita alduini Augusti filia in scena exhibebatur, & quas Insulis religiosè instituit fundatioes, his versibus asscriptis:

MARGRITE COMTESSE DE FLANDRES.

Dieu qui voyt ce grand tout de sa bonté asseurée
Princes tant genereulx, bienheure vostre entrée.
Et suiuant les saincts pas de mon pere Empereur
Soys, ô mon grand Albert, de tes haineurs vainqueur.
Et toy, cher Isabel, trop prudente Minerue,
Ainsy que tes ayeulx ces prouinces gouuerne,
Afin que l'eternel par sa toute bonté
Face croistre a iamais vostre prosperité.

MARGARITA COMES FLANDRIÆ.

Clementi lustrans oculo Deus omnia, vestrum
Prosperet aduentum, nostri & vestigia patris
Sancta sequens, Alberte, tuos sis victor in hostes.
Tuq;, Isabella, tuas ditiones more guberna
Maiorum; sic prosperitas vos alma beabit.

Circum oras scenæ hi versus erant positi:

De Flandres fut Marguerite Contesse
De lieux pieux pieuse fondatresse,
A Bauduin de Bisance Empereur
Fille elle fut, laquelle au grand honneur
De ceste ville eslargit liberale
Grand priuilege & grace especiale.

Flandrorum fuit Comes Margarita,
Locorum piorum pia fundatrix.
Balduini Constantinopolitani Augusti filia,
quæ multa priuilegia in huius vrbis honorem
largita est.

n scena ad forum seu planitiem D. Martini Guido Comes repræsentatur, qui instituit ısiurandum quod ciuitari Principes dicunt, circumsedebant duodecim Senatores, siue cabini eo habitu quo in Hallis vtuntur:

GVY COMTE DE FLANDRES MARQVIS DE NAMVR,
SIRE DE DAMPIERE ET DE S. DESIR.

Bien que ce grand guerrier de Bourbon l'ancien
Ayt souffert les efforts du rude Thracien,
Possible toutesfois il deliura sa terre
Du peril euident d'vne sanglante guerre,
Ennemy des combatz, amy de ses vassaux
Que francz il enrichit de droictz priuez nouueaux,
Et premier s'est comprins de garder ceste ville.
Vous voyez les proiectz du serment faict à Lille.

GVIDVS COMES FLANDRIÆ, MARCHIO NAMVRCI,
D. DAMPETRÆ ET S. DESIDERII.

Pertulit Ismarij bellator ſæua tyranni
Arma licet, tamen à trepidi formidine belli
Liberat ipſe ſuos, pugnas exoſus amanſq́;
Subiectos, quos immunes & iuribus auctos
Fecit, & hanc illis fidit cuſtodibus vrbem,
Iurandæq́; ſibi præſcripſit vincula legis.

Similis erat ſcena qua Balduinus Inſulanus ſpectabatur cum Adela vxore Roberti Francorum Regis filia. Collegij hic fuit Canonicorum ad D. Petri fundator:

BALDVINVS FLANDRENSIVM COMES, MARCHIO,
PHILIPPI FRANCORVM REGIS EIVSQVE REGNI
PROCVRATOR ET BAIVLVS.

QVIS LAVDET PRO DIGNITATE, QVIS DILIGAT PRO MERITO? HANC VRBEM PRIMVS MVRO FOSSAQVE COMMVNIVIT, HIC SIBI LIBERISQVE DOMICILIVM COLLOCAVIT, ECCLESIAM DEO IN MEMORIAM PRINCIPIS APOSTOLORVM DEDICAVIT, MORTVOQVE SIBI IN EA QVIETEM ELEGIT, DE SVIS VXORISQVE ELEEMOSYNIS MONASTERIA AMPLISSIMA VLTRA SCALDIM IN CASTRO DE EENHAM ET MESSINIS CONSTRVXIT: REGNVM GALLIÆ TVTOR HENRICI, POST PHILIPPI, REGVM FRANCIÆ SVMMA PRVDENTIA ATQVE FIDE SVPREMO IMPERIO PROCVRAVIT: EA LEGE AD REGNI GVBERNATIONEM VOCATVS, VT PVPILLO PHILIPPO SINE LIBERIS DEFVNCTO REX FRANCIÆ EXISTERET. GVILIELMO DVCI NORMANNIÆ GENERO REGNVM ANGLIÆ ACQVISIVIT, FLANDRIÆ COMITIBVS IDEM REGNVM TRIBVTO ANNVO TRECENTARVM MARCARVM OBSTRINXIT, VLTRA SCALDIM IVSTIS ARMIS CONTRA HENRICVM IV. IMP. DITIONEM DILATAVIT, HANNONIAM FILIO PROCVRAVIT.

MAGNO SVO MERITO
PIVS, FELIX, INSVLANVS.

Vlteriùs progreſsi ad Comitiſſæ noſocomium conſpiciebant pegma, & in eo exhibitam Ioannam Balduini Byzantini filiam, noſocomij & Abbatiæ Marquettæ fundatricem. Aſtabant mariti Ferdinandus Luſitanus, & Thomas Sabaudus, ſcriptumque legebatur:

Ille ego Ferrandus cui Luſitana ſuperbum
Nobilitas nomen dedit, arua paterna relinquens
Dotales rexi auguſta cum coniuge Flandros.

IOANNA BALDVINI CONSTANTINOP. FILIA.

Magnos vt titulos genitor mihi fecerit olim,
Thracia quòd tenuit ſceptra ſuperba manu:
Auxerit vt titulos geminus mihi laude maritus,
Quem Luſitana & terra Sabauda dedit:
Ne mihi ne prima hinc mihi fingite nomina Belgæ,
Nobilius pietas dat mihi ferre decus.

Hac rutilo, cedens quòd egenis atria feci,
Hospitium populi quod fuerat dominæ.

THOMAS SABAVDVS.

Sum Thomas ducens genus alta à stirpe Sabaudi,
Se mea progenies & auo patriq́ Philippo
Prima tenens iunxit comitem, dum bella vocabant:
Est germana tibi tædas ingressa iugales
Principis Allobrogum, pertentant gaudia pectus,
Austriadum genus aspiciam quod sanguine nostro
Commistum, terrasq́ pari ditione tenere.
Albertus faciat pulchra te prole parentem,
Felices videat series vos longa nepotum.

Vbi ad D. Petri ventum est vniuerso Canonicorum exspectante collegio ex equis Prin-pes descenderunt, eodemque in templo sacrosanctæ Crucis veras reliquias præbente ecano religiosè osculantur; hinc chorum ingreßi, Decani Guillelmi Giffordi S. Theo-giæ Doctoris orationem audiuerunt: Decani & collegij beneuolentiam, quam ex ora-one eius colligebat, gratam sibi esse Latinè Dux respondit. In via Anglicana portam ansierunt picturis ornatißimam cum Austrię insignibus & gentilitiis Principum stem-atibus; scriptum ibi erat:

INGREDERE QVIA FORTIS ES ET BONA NVNCIANS.

A parte auersa:

POSSIDEAT SEMEN TVVM PORTAS INIMICORVM TVORVM.

In eadem via spectandum se præbebat Ludouicus Malanus Flandriæ Comes cum xore Margarita Brabantiæ hærede: versus asscripti historiam explicabant:

LVDOVICVS COMES FLANDRIÆ, DVX BRABANTIÆ,
COMES NIVERNEN. ET REGISTETENSIS.

Flandria nec Gallos dominos, nec Gallia Flandros
Ferre pares poterat, sic duris omnia bellis
Diuexata diu, proauis miseratus egenos
Insulidas ceßit Francis pacemq́ redemit.

Ast ego sic sortem conspexi voluere fata
Instabilem, vt socerum magnis me Gallia votis
Optaret, dotisq́ daret pro munere Lillam,
Sex denis annis quam proditione tenebat.

Et tu, Lilla, mihi tanto pro munere grates
Reddideras magnas viuo, magnasq́ sepulto.
Sic vos Principibus fidos pax alma beatos
Efficiat, nec vos turbet fortuna, nepotes
Austriadas inuicta manent virtusq́ decusq́.

Muliebris imaguncula D. Claræ haud absimilis aliquot inde paßibus in tabula am-ulabat ex fenestra ædium posita, quæ Principibus illuc progreßis honorem exhibebat. Iurus cellæ vinariæ vicinus, à D. Paulo dictę, non carebat suo peripetasmate nec ornatu cturarum; septemdecim ditionum Belgicarum insignia cum tabula in medio maius-ıla erant posita, Ducum stemmatis decorata, & his versibus:

Archiduces gemini, genus ambo à sanguine diuûm,

 Ambo

Ambo florentes ætatibus, ambo sereni,
Clementes ambo, cultores numinis ambo,
Nec minus optati patriæ, quàm patriam amantes.
Ite pij patriis sub honoribus, ite per annos
Nestoreos: & qui clypeo duo signa sub vno
Felici nexu geritis, concordibus armis,
Felici nexu concordes iungite Belgas,
Quos nunc in geminas scindit discordia partes.

Aliud erat pegma in quo spectabatur Ioannes Dux Burgundiæ cum vxore, historiam hi versus huiusmodi continebant:

IOANNES BVRGVNDIÆ DVX, FLANDRIARVM COMES:
MARGARITA BAVARA, COMITATVS HANNONIÆ HÆRES.

Post varios casus, post mille pericula vitæ,
Quæ Parisiaca victor in vrbe tuli:
Exceptura mihi gratam dedit Insula sedem,
Insula præsidiis officiosa meis.
In qua si resides habitare diutius annos,
At non dura sequi bella fuisset amor:
Viua diu non victa citò mea vita fuisset,
Aut si victa citò, non citò rapta foret.
Sed quis præcaueat rigidæ fera spicula mortis?
Certa sub incerto tempore quemque necat.
Vos modò paciferi longum durate nepotes,
Et quæ non vixi tempora viuite vos.

Prope crucem D. Catharinæ in scena sedebat Carolus dux Burgundiæ, cum Isabella Bourbonia coniuge, asscriptis hisce versibus:

Intrepidis animis rigidi Mauortis ad arma
Natus eram, Gallos straui primoribus annis.
Inde rebellantes Eburones Marte coëgi
Subdere colla duci, nudaui mœnibus vrbem,
Penè & capta meas vrbs sensit Nutia vires.
Militiæ poteram summos superare triumphos
Inuida me nisi sors, acie dum versor in ipsa,
Mersisset celeri fato crudelibus vmbris.
Alberte atque Isabella, istas felicius oras
Vobis continget tranquilla pàce tueri.

Ante Cameram rationum cernebantur in theatro Philippus Audax, & Margarita Flandrica eius vxor, cum hac epigraphe, qua significabatur illum rationes accepti & expensi Ducatus Burgundiæ omniumque ditionum illuc transtulisse:

Vnita per nos Insula Flandriæ est,
Et facta magni curia concili,
Sedesq; quæstorum sub æqua
Discutiens trutina libellos.

Arcus inde occurrit triumphalis prope templum D. Stephani, Archiduci dedicatus, quadraginta octo pedibus latus, triginta tribus altus, absque obelisco & aquila imposita.

a. In tres erat portas distinctus, in quarum media columna est erecta, cum lilio in fagio & Crucis signo æneo his notis asscriptis:

De Iesse ChrIstVs fLos VIrens
SpInas Vt Inter LILIVM,
CVstodIIt *sIC* Integras
VobIs fIdeLIs InsVLas.

Super columnæ peripheria S. Stephani lapidatio saxo est incisa, ac ibidem scriptum:

Viue ataui longos, Princeps, feliciter annos.

Et in aduersa parte:

Pange Jouis lauri ramum quem porrigit ales.

Statuis ornabatur eadem pars aduersa, boni pastoris officio Christus fungens pro ouis suis cum lupo pugnabat, scriptura hoc docebat:

Ma coleur argentine monstre ma charité,
En la vermeille pleine est ma fidelité.

Candidus immensum color vt designat amorem,
Sic ruber ardentem relligione fidem.

Super prima eleuatione ad columellarum pluteos, pastorum sexus vtriusque turba m ouibus & canibus cantiones rusticas iucundè concinebant. Principis effigies ad ba obelisci cui aquila insidebat, paulo infrà Imperator Maximilianus & Maria Burnda eius vxor ponebantur, vtrique versus additi:

Me pater Archiducem genuit, Germania Regem
Elegit, virtus sceptra decusq; dedit.
Hinc quas sexcentos Comites auxere per annos,
Obtulit has coniunx nomine dotis opes.
Quas inter dilecta mihi fuit Insula, partes
Rebus in ambiguis fida secuta meas.
HanC bILarIs VIdI CaroLVsq, & VterqVe PhILIppVs
AspIClent, & Vos CVrrIte MIte genVs.

Floribus Arthesiis cùm regia iungere Galli
Lilia cepissent viq; doloq; sua:
Virtutis flos his aliis mutanda relinquens
Symbola, Cæsareæ fidus adhæsit aui.
Hinc remorata fuit fraus & victoria regis
Signa, sed auspiciis Æmiliane tuis.

Posterior frons iisdem in locis Philippum Regem & vxorem ostendebat, quod vers explicabant:

Senliaci solidè stabilita pace Philippus
Optatum posui finem ciuilibus armis
Belgarum, pacem colui per tempora vitæ
Cunctæ meæ, charus populis, charusq; per orbem
Regibus, & quouis laudum cumulatus honore.
Et quia pacificus, pacis Deus auctor, amator,
Et princeps dedit imperium sine fine tenendum,
Europæ, Libyes, Asiæ, Americæq; per omnes
Anfractus, pelagiq; sinus, multisq; beauit

Proli-

Prolibus, ex tantis dotata heroide regnis,
Vos eadem fortuna manet dilecta propago.

Viginti Hesperiæ regnis opulenta Philippo
Archiduci coniuncta fui, dilecta marito,
Et mihi dilectus, genitrix fœcunda duorum
Induperatorum, quorum de sanguine iunctos
Multiplici nexu video, mea cura, nepotes.
Bisq; duas etiam virtutibus heroinas
Illustres variis, genuit quas tæda iugalis:
Cuique per Europen sociauit regibus, vnde
Tantorum felix regum communis origo
Dicar, & id cultus meruit pietatis in omnes;
Sic simili videant vos secula sorte beatos.

In liliis quatuordecim totidem virtutes erant descriptæ, videlicet, Iustitia, Prudentia, Fortitudo, Temperantia, Constantia, Charitas, Misericordia, Abundantia, Fœcunditas, Concordia, Clementia, Victoria, Triumphus, Æternitas. Forum ornatum quadrati quatuor tabulis totidem erat orbis partibus, in medio stabat Augusta effigies Caroli v scilicet, vt fidem faciebant scripta:

IMPERATOR CÆSAR CAROLVS V. FRANCICVS,
GERMANICVS, ITALICVS, AFRICVS, P. P.
AVGVSTVS.

Me terra Eoo tremuit porrecta sub orbe,
Me tellus dominum Phœbo supposta cadenti
Agnouit, torrensq; mei fera fulmina Martis
Africa persensit, me diues America latè
Regnantem aspexit, permensus inhospita saxa
Herculeas vltrà penetraui classe columnas.
Sed cum terra meum non exsaturaret amorem,
Vlterius tandem cælo vestigia fixi,
Vos nati accedat nostræ virtutis imago.

Deinde Insulas Cæsar sic alloquitur:

TeLLVre soLVI gaLLICa
PaCIqVe & arMIs KaroLVs
Vt IVgIter nepotIbVs
Esset VIdenda LIbera.

Nec fuit desideratus Philippus II. qui in scena sedebat cum populis Indiæ vtriusque personatis, hoc versus indicabant:

Quas oriens, quas occiduas sol lampade terras
Perlustrat, nostra vidit ditione teneri,
Indica quæ Macedum nunquam patuere sarissis
Regna, vel Ausoniis nunquam spoliata trophæis,
Me primum qui vos genui nouere monarcham,
Te mea progenies felicia fata sequantur.

In tabula permagna hæc carmina numeralia lectorem curiosum diutius mora-bantur:

ConspI-

♉ *ConſpICIor geMInIs fVLgentIbVs ædItVs, à te*
O qVInte Cæſar CaroLe.

♊ *An non VICtoreM CanCer ſpeCtaVIt ad oram*
Cedente Rege ALgerIæ.

♋ *SVCCVbVIt pVgnaX GraVeLIngIs terMInVs eCCe*
Id torrIdVs VIdIt Leo.

♌ *FranCICVs eXVtVs CaſtrIs ReX SoMona VICtVs;*
IſabeLLa nata In VIrgIne eſt.

♍ *PInon InaCCeſſo à MaVrIs, In CoLLe reCepI*
Trophæa LIbræ InsIgnIa.

♎ *TVrCICa de CIpro redIens qVæ terrVIt orbeM*
Depreſſa CLaſſIs, sCorpIo.

♏ *AnglIa papaLes Leges ChIrone reCepIt*
CoaCta non à MarIâ.

♐ *ACCIpIVnt proCeres, sVbIgata LIsboa In eLVa*
RegeM LVbenter sVb Capro.

♑ *CernIte Iane bIfrons Conſors IſabeLLa PhILIppo eſt*
Mater IſabeLLæ PrInCIpIs.

♒ *OMnIa faVſta patrI PIſCes, BeLgIſqVe tVLere*
EdICta paCIs pVbLICæ.

♓ *SCande ArIes CæLos, IaM naſCItVr VnICVs hæres*
HIſpanIæ aC orbIs noVI.

× *PaX CœLo deLapſa redVX; & FranCICa ConIVX*
Deſponſa, nVM TaVre Id VIdes?

Equinum forum Philippi boni Burgundiæ Ducis referebat effigiem, cum quatuor præcipuis velleris aurei officiariis, eo habitu perſonatis quo induuntur cùm equites in illum ordinem cooptantur, explicabatur hoc ſchema his verſibus:

Perdomitis tauris vigiliq; dracone ſopito,
Emenſis pelagiq; periclis:
Theſſalica Æſonides lectiq; heroës in Argo
Et Tirynthia fata ſecuti;
Phryxeum rutilo retulerunt vellus in auro,
Id pretium non vile laborum.
AC deCVs heroVM ſtatVens ego danda PhILIppVs
NobILIbVs CondIgna trophæa:
Qui virtutis iter bello tenuere togaq;
Velleris hac inſignia in vrbe
Diſtribui aurati, quæ coniuge vecta ab Iberis
Bruga prius ſpectarat ocellis.
At ſociam thalami noſtris ditionibus amplis
Dotatam referens Iſabellam;
In noſtram vobis hanc quam conſtruximus aulam
Occiduis, Alberte, ab Iberis
Præmia virtutum tu certè verus Iaſon
Aurea vellera vera tuliſti.

Portæ palatij hæc affixa erant carmina

SVRGE AGE IN REQVIEM TVAM, TV ET VXOR DILECTIONIS TVÆ SS. ARCHIDD.

O nimium dilecta Deo cæleſtis origo
Auſtriadûm, nobis nuper quos pacis honeſtæ

Veruma auctores vidit; ter maximus ille
Tollere ciuiles intestinósque tumultus
Posse dabit, sobolemq; dabit sobolisq; nepotes,
Qui patria Belgas proaui virtute tenebunt,
Atque colent reges, populi, comitesq; ducesq;,
Et metuent hostes, inimicaq; turba profanam
Linget humum, sic est laurus gestanda triumphans.

PERACTO hoc itinere palatium introgressi sunt sero iam vespere: Magistratu armatorum collegiis custodiam Principum commendauit, ac deinde recessit noctem spectaculis ignium & ludorum insomnem ferè transigens. Die Do minico siue octauo Idus Februarias eodem quo die praecedenti amictu sua Celsitudines ad D. Petri templum via triumphali incedens deduxit. Post sacrum cele bratum Decanus & Thesaurarius accesserunt panem mantili habentes inuolutum, du alij canonici lagunculas cum vino. Tum Principes his verbis compellat Decanus:

SERENISSIMI PRINCIPES, cùm vestrae Celsitudines praesentiâ suâ nos sibi obsequen tissimos, & officium diuinum plurimum honorauerint, humiliter rogamus vt liceat nobis vestras Serenitates participes facere earum distributionum, quas solebant maiore nostri maioribus vestris in sua inauguratione offerre: quibus vt humana vita praecipu sustentatur, & sicut in pane & vino ex multis granis & racemis vnum corpus videmu coalescere; ita diuina opitulante gratia optimi Principes cum obedientissimis subditis i perpetua pace & sancta vnione viuentes, ad illud sempiternum conuiuium perueniant quod Christus per panem & vinum in vltima sua coena significatum voluit.

Gratissimum sibi munus esse Archidux declarauit. Infans serenissima à Decano pa nem accepit, vinum ab alio, vt & Archidux à Thesaurario alióque Canonico. Adeun tes deinde altare Principes, Decanus sic affatur: Placétne vestris Celsitudinibus praestar iuramentum solitum praestari huic Ecclesiae à maioribus vestris? cui cùm responsum esse ab Archiduce, placet: Decanus formulam iurisiurandi legit, quae talis est:

NOS ALBERTVS ET ISABELLA Archiduces Austriae, Duces Burgundiae, Comit Flandriae promittimus & iuramus, quòd iura, libertates, immunitates Eccles S. Petri Insulensis & priuilegia eiusdem fideliter obseruabimus.

Illud iusiurandum tactis sacrosanctis Euangeliis, praestiterunt. Templum postè egressi ad forum iuerunt, scenamque temporariam ordinis Corinthij, octoginta ped longam, altam sexaginta, profundam viginti quinque cum septem obeliscis, & seric vexillis supra eminentibus, aulaeis venustè ornatum ascenderunt. Astiterunt magnat virique primarij, Magistratui ad laeuam locus fuit assignatus. Vbi silentium turba pr stitit, Praeses Richardottus verba cum magna grauitate fecit: de mutationibus regnoru exorsus singulis suas vicissitudines attribuit. De Assyriorum, Persarum monarchia, Gr corum, Romanorum, aliorumque populorum breuibus exposuit. De ludis festisque v bium fundatoribus & conseruatoribus celebratis disseruit. Palilia eum diem esse cred dit antiquitas, quo Romulus vrbem aeternam coepit condere. Laudauit populum Pri cipes tam beneuolè & deuotè excipientes. Eos patriam, quietem & delicias reliquiss venisse in has prouincias, quas in hoc statu rerum turbatas deprehendunt, sed auxilio d uino breui perpacandas. Vrbem Insulensem Principum fauore, Balduini praecipuè cognomento, & Philippi Boni in eam amplitudinem splendoremque excreuisse, vt belli motibus minus quàm reliquae agitata fuerit; hoc acceptum ferendum Deo. S porrò Celsitudines restituto huic vrbi cum Gallia commercio, vt nulli Belgicarum dat effecturas. Denique eos admonet ad colendum hunc diem.

VVALI

VALLERANVS Hangouardus D. de Laurie Ruardus præiuit iusiurandi formulam in huiusmodi sentētiam: SERENISSIMI PRINCIPES: Ciuitatis Insulensis ius & libertes, vsus, consuetudines iuratis? & in ciuium corpora bonaque iure & lege vos acturos iratis per sancta Euangelia & verba sacrosancta quæ hîc scripta sunt, vos ita obseruatuos benè & fideliter? Tum suæ Celsitudines tactis Euangeliis, iusiurandum præstiterunt. Iagistratus exhibitâ Principibus reuerentiâ in fidei signum, manuque sublata, hæc vera dixit per Ruardum: SERENISSIMI PRINCIPES, Defendemus corpora vestra ditioēmq; Flandriæ idque iuramus benè fideliterque sensibus viribusque nos obseruaturos.

Populus deinde voce acclamauit ac missilem pecuniam cum gaudio arripuit. Equites reati ipse Ruardus, VValleranus de Boys D. de Beaufremez Senator, Ioannes de Vichte). de Niuenhoue ordinis etiam Senatorij, & Michaël Gommer D. de Schoonuelde priius iuratorum.

Quatuor Bailliui ditionis Insularum, Duaci & Orchiaci ad salutationem Principum dmissi, qui vbi ad præstandum ex veteri consuetudine qua potuerunt animorum subiisione suis in agro ditionibus iusiurandum ipsos inuitassent, Principes quodcumque ex Philippus fecerat data opportunitate se facturos promiserunt.

Accesserunt denique Præses & præfecti rationum Cameræ ad Principes salutandos.

Magistratus ne sterilis esset valedictio ex auro solidos sex crateres obtulerunt arte & retio eximios. In equestrem ordinem asciti Balduinus de Croix D. d'Oyenbourg, & laudius de Lannoy D. du Moulin.

Hi versus numerales inaugurationem Insulensem complectuntur:

EXCIpIt ArChIdVCes hæC InsVLa Læta trIVMphIs
QVInta dIe LaVdanda FebrVarII.

TORNACVM.

Insulis discesserunt VI. Idus Februarias eodemque die ad Neruios peruenerunt. Occurrit in itinere magnifico amictu ceteroque apparatu Senatorius equitatus. Rhabdophori duo gestantes ciuitatis Tornacensis insignia præcedebant, sequentibus vtriusque subsellij Senatoribus, deinde iuratis cum rerum ciuilium actuario, magnoque procuratore, rerum criminalium graphiario secundóque procuratore in aula instruenda occupatis. Tres deinde consiliarij, tum quatuor præfecti, quibus præibant duo corynephori imperij insignia præferentes. Viginti vtrinque pedibus ibant accensi siue hastati viatores. Pontem quendā transgressis Principibus, ac iam in agro Neruiorum cōstitutis, Comes Solreus Tornaci ac Tornacesij Gubernator Senatum descēsu ex equis facto ad rhedam suarū Celsitudinum adduxit. Ioannes de Clerc primus consiliarius, cuius opera hanc Tornacensium narrationē Gallica lingua scriptā nacti sumus, Principes & legitimos dominos Senatus nomine salutauit, aduentúmque gratulatus fidem perpetuam paratumque quouis tempore obsequium detulit, & ex patria consuetudine sex vini Gallici cados propinauit. Procedentes vlterius sexcentos armis alacres è iuuentute Neruia Solrei Comitis iussu ex opidis ac municipiis collectos, & in aciem dispositos, magna cum voluptate sunt intuiti. Nec minus gratum fuit spectaculum mille sexcentorum armatorum ciuium sub nouem cohortibus ex arte militari in phalange consistentium. Prope suburbium quatuor ciuium reip. sacramento obstrictorum collegia, quæ S S. Antonio, Georgio, Sebastiano, & Michaëli diuis tutelaribus nomina dederunt, trecentos viros armis elegantissimis, ceteróque ornatu militari instructissimos in acie exhibebant. Ignorare desineres, M. Tulli, si hoc æuo viueres, vbi isti sunt Neruij, & quàm longè absint vt ad Q. fratrem scribis lib. 3. epist. 8. in hibernis Neruiorum à Belgis oppugnatum, sed pedestres eorum cum Cæsare copias magnamque virtutem, ita enim scribit lib. 2. de bel. Gallico, vbi eos ferocissimos Gallorum etiam vocat, haud temerè mirareris. Quamuis autem naturam moresque illos feros, quos masculos & Spartanos rectiùs appellabimus, quòd rerum ad luxuriem pertinentium nil inferri paterentur (nam his rebus relanguescere animos eorúmque virtutem remitti existimabant) nunc ad commodiorem victus rationem, omnemque humanitatem conformatos reperires: idem tamen robur adhuc Neruios spirare, & eandem in bello præstātiam, fortitudinem ac laborum tolerantiam reipsa deprehenderes. Quia verò nec de huius nec de reliqua gentis Belgicæ vel Inferioris Germaniæ populorum, quibus Serenissimi Principes nostri imperant, origine, progressu, rebus domi forisque, terra marique gestis, nec de mutationibus Principatus disserere in hac triumphali scriptione instituimus, eandem prosequamur: sed rerum Belgicarum commentarios generales vel historiam aut annales illis describendos & edendos relinquimus, quorum vel ingenia Principum Mæcenatum liberalitas excitabit, vel otium litterarium commodè sustentabit. Displosis itaque tormentis manualibus, ipsisque aciebus in agmen è peritia militari conuersis, suæ Celsitudines in domum suburbanam à Senatu instructam vbi se reficerent, & à frigoris rigore igni refouerent, circiter horæ spatium se continuerunt, armatósque Neruios compositis ordinibus egregiè incedentes magno cum oblectamento spectarunt. Ab vrbis ingressu vsque ad palatium iidem armati ex vtroque platearum latere consistebant, quà Principibus transeundum erat: qui conscensis equis, præcedente nobilium ex aliis prouinciis equitatu, deinde Senatu cum proceribus vrbem sunt inuecti, Comite Solreo, qui ex muneris sui consuetudine ante ipsos equo vectus strictum gladium humeris gestabat, claues ad portæ ingressum offerente. Ante repagula portæ Coquerellæ arcus erat positus hederaceus floridusque lauro & stemmatis viridibus ornatus picturísq; conspicuus, cum duodecim pedum apertione inter duas pilas, cum suis stylobatis ex frugum florúmque picto complexu.

Supe-

Superiori coronici tabula erat imposita, quæ pictam Neruiam effigie Bellonæ, hastam cum vexillo & Principum insignibus dextra exhibebat, sinistra tabellam, in qua legebatur:

BONA NERVIA.
VOTA FVNDE ÓPTIMA, FVNDE OPTIMORVM OPTIMA
EN TVI PRINCIPES
ALBERTVS ET ISABELLA AVSTRIACI
TVA SVBEVNT MOENIA:
AVSPICATO VIVANT, ET VIVANT INCOLVMES,
DEO SEMPER ACCEPTI, GLORIA ET TRIVMPHIS
SEMPER NOBILES, NERVIIS SEMPER BENIGNI:
HOC VOTVM EGO NERVIA NVNCVPO.

Ad eandem portam ciuium eximia item armatorum centuria in excubiis stabat. Super secundo vrbis repagulo duo ingentes vtrinque leones inaurati ciuitatis insignia in labaro tenebant. Porta in ingressu tubicinum clangore ac harmonicis tibicinum modulis personabat. Vix intra vrbis mœnia introierant Principes, cùm sex ordinis Senatorij iurati sub vmbella ex serico raso ianthino cum fimbriis aureis ipsos excipiunt. Inde ad forum boarium progressi totum peristromatis & tapetibus ornatum illud offenderunt: In medio eiusdem scenam temporariam triginta pedibus longam, sublimem septem, variis picturis & symbolis ornatam ab humo ad proscenium. Ibidem turris erat versatilis cum septem fornicibus ad totidem ordines Neruiorum aptatis. Primus fornix nomen Neruiæ inscriptum habebat, atque in secunda eleuatione ex æneo monochromate Angelum vrbis tutelarem spectandum exhibebat.

Altera porta Cleri erat sedes vt verba ostendebant, cum statua Pietatis Christianæ superposita.

Tertia erat Nobilitatis aula cum Magnanimitate super eam picta.

Quartum tribunal Iustitiæ à depicta suprà statua cuiuis innotuerat.

Nec Musarum ibi defuit domicilium, cui in quinta regione inscribebantur verba, LVDVS APOLLINIS, cum typo Diligentiæ.

Sexta Mercurij erat apotheca, mercatorum cum Industriæ effigie sedes.

Horreum Cereris agricolis proprium cum Abundantiæ simulacro vltimum receptaculum occupabat. Inscriptum fuit zophoro litteris maiusculis:

Viuite, surgite, crescite, vincite, plaudite terris,
O Alberte tuis, O Isabella tuis.

In turris acroterio leo Belgicus stabat auro inductus magnitudinis pedum quinque, cum vexillo & vrbis insignibus. Ea porrò machina formâ conopei siue tabernaculi sensim assurgebat, vt conuerti quaquauersus posset, & è singulis fornicibus singulæ ordinum personæ emitti, Principibus in conspectu venientibus. Erant enim intus è studiosa patrum Societatis iuuentute, qui personas eas sustinebant. Cùm suæ Celsitudines ad theatrum accessissent, in scenam prima prodiit Neruia magnifico amictu equestre vexillum manu tenens, versibusque huiusmodi Principes salutauit:

Archiduces magni, magnum genus Austriadarum,
Parua, oro, restate mora, dum Neruia turris
Effundat fœcundo vtero sua germina: Prodi
Clere sacer, faustum fortunatumq; precare.

Ad hanc vocem conuersa nonnihil turri Cleri persona in scenam venit, cum depicto in serico candido, vt erant omnia reliqua, anchoræ symbolo, duabus manibus comprehenso, asscriptis hisce verbis, & per iuuenem prolatis:

Anchora religio figenda tenaciter, hanc vos
Austriadæ.

Tum sic nobilitatem Neruia euocat:

Prodi Nobilitas & nobile concipe votum.

Quæ à statione sua emissa hac salutatione Principes allocuta est:

Vobis nobilium sanguis purissime, vobis.
Dona hæc Neruiacæ nobilitatis erunt.

Pro eius emblemate arbor fuit picta variorum stemmatum suarum Celsitudinum loco fructuum ferax, horúmque verborum:

O felix arbor quæ tam felicia poma!

Euocatur deinde his verbis Iustitia:

Vos his Iustitia & vos his clementia donis
Archiduces cumulant.

Illa emblematis loco gestabat gladios decussatos & hastile Clementiæ, atque hæc verba:

Viuat decussis æquitatis & clementiæ.

Audiit postea Neruiæ verbis vocatus Apollo:

Musarum præses Apollo
Huc ades.

Qui cum symbolo fontis altè scaturientis prodiens,

Fauete, inquit, *Musis nobile Principum*
Par Austriorum.

In scenam processit cum caduceo suo inter duas bulgas Mercurius, qui Principes salutans, ait:

Alberte & Isabella magni Principes
Fauete mercimonio.

Suo deinceps ordine Ceres euocata cum castello inaurato dixit:

Alberte, io, Isabella Principes,
En rustricani fœnoris pignus fero.

Vnanimi denique voce omnes supradictis versiculis consalutant:

Viuite, surgite, &c.

Vt progressi fuerunt ad forum quod stramineum vocant, altera visui occurrit scena in pedes viginti & duos porrecta. Duodecim ibi Sibyllæ quas ex Varrone decem numerat Lactantius, splendido ornatu & asscripto singulis de Christi Redemtoris Natiuitate & Passione vaticinio, spectatorum oculos pascebant. Nomina sunt Persica, Libyca, Delphica, Cumæa, Erythræa, Samia, Cumana, quæ & Amalthæa & Demophile, vel Herophile vocatur, Hellespontiaca quæ & Marpessia, Phrygia, Tiburtina, quam Albunam vocat Tibullus, vbi Albanam perperam quidam legunt, & Albunea etiam dicitur. Ægyptiæ siue Babyloniæ quam Sabem vocabant Hebræi, meminit Pausanias in Phocicis: Europeam adiiciunt alij. Qui plura de iis & de earum libris ac carminibus Sibyllinis scire desiderat, is Baronium legat Annal. tomo primo.

Transeunda progredientibus fuit triumphalis porta eleganti opere viginti sex pedum viam præcludens, quadraginta quatuor pedum altitudine cum tympano & insignibus, decem pedes cum dimidio transitus occupabat. Columnæ Dorici ordinis cum suis stylobatis,

tis, capitulis, ceteríſque partibus ſymmetriam ex arte architectonica, ex pictoria colo-
s habebant. Secundæ eleuationis tabula hæc verba continebat :

OPT. MAX. PRINCIPES
ALBERTE ET ISABELLA AVSTRIACI
HVNC VOBIS ARCVM
ANIMI IN VOS SVI SYMBOLVM DEVOVIT
S. P. Q. T.
SVSPICITE ET ANNVITE.

Super tympano acuminato Principum inſignia ligno inciſa à duobus geniis aligeris
enebantur. Ad vtramque coronicis oram ſuæ Celſitudines ad viuum pictæ ſuis baſibus
nſiſtebant. Poſterius frontiſpicium ſimili cum priori architectura & ornatu conſtabat,
rincipum figuris in duos obeliſcos mutatis, tabulæ pictura in geminos Phœnices ligno-
um ſtrui ardenti inſiſtentes ſolémque intuentes, prope vrbs Neruiorum adumbrata no-
ebatur, & hæc verba appoſita:

Poſt ſecula tandem
Phœnices duo.

Tota illa ab arcu via ad forum vſque velamine peripetaſmatum vniformi & ſtemma-
ibus hederaceis vtrinque ornabatur. Ab ingreſſu fori à puteo ſeptem virtutum ſtatuis
ecenter inauratis inſigni, pycnoſtylos porticus diſtantibus decem pedum interuallo è ta-
ula columnis, vſque ad alteram in egreſſu portam deducebat, perpetua coronice ſuprà
onnexa, de qua coronæ ex hedera longæ dependebant, capitibus leonum cum lemniſcis
unctæ : ſuperior coronix intercapedinis æqua proportione Principum inſignia variis pi-
turis intermixta ſuſtinebat cum funalibus accenſis. Emblemata quædam huiuſmodi
rant : Elephas ſublata proboſcide ad lunam flores ſpargens ſalutationis erat typus. Inter
res accipitres volantes ac roſtris inter ſe concurrentes, ſyllabis diſtinctis inter alas & cau-
das verba ſcripta erant, ÆTERNVM VICTORES, quod Darij ſymbolum fuiſſe recitat
Pierius hoc nomine νικητικώτατος, id eſt, victorioſiſſimus, inter alas notato. Duo brachia
columnam amplexa cum notis, SECVRITAS BELGII. Columba palmæ ramum roſtro
ferens : aſſcriptúmque, AVSPICIVM REGIVM. Baſiliſci oculus vterque ſagitta confoſ-
ſus : NON NOCEBIT VLTRA. Caput ceruinum cum ramoſis cornibus viuacitatis ſym-
bolum. Anchoræ duæ decuſſatæ Belgij ſecuritatem denotabant.

Ex altera verò parte ante officinam vel tabernam pannariam theatrum ſtructum erat
pedes longum quinquaginta ſeptem, latum viginti, ad dicendum poſtero die iuſiuran-
dum. Quatuor virides columnæ ſeptendecim pedes altæ, epiſtylium, zophorum & coro-
nicem ſuſtinebant cum lacunari ex panno cæruleo denſiſſimis ſtellis conſerto. Perele-
gans in medio faſtigium aſſurgebat, in præaltum obeliſcum deſinens cum ſuis ornamen-
tis. Dramatis perſonæ variarum artium & opificiorum inuentores erant; earum maximè
rerum quarum apud Neruios induſtria eſt in pretio, & celebris ad exteras nationes ex-
portatio, communíſque omnibus vſus & vtilitas. Totius ſcenæ apparatus & ornatus col-
legiorum opificinæ ſumtibus erat factus. Adſtabant gradatim decani ſeptuaginta, ſeu
præfecti collegiorum, cum ſuo à conſiliis & ab actis ſcriba, decenter togati, cum accenſis
in manu funalibus. Scena cum theatro ſuprà & infrà, vt & poſtero die, velis & peripetaſ-
matis è pãno cæruleo ſtellis aureis diſtincto vndique obducebatur. Nec minus in ornan-
dis in foro ædibus ſtudium ciues impenderant elegantibus periſtromatis, pictiſq; ſingu-
lari artificio tapetibus. Arcus ad egreſſum fori conſtructus eiuſdem cum priori latitudi-
nis & proceritatis, duobus fulcimentis paraſtaticis nitebatur ex Ionica diſpoſitione, & ia-
ſpidis colore. Præcipua ſuper fornicem tabula huius erat argumenti : Principes curru
triumphali vecti iunctis elephantis, viri armati corpus, Furorem quiuis dixerit, magnum-
que armorum aceruum ante ſe agebant: hoc omine & fiducia eorum virtuti breui hoc
bellum exitioſiſſimum confectum iri. Super tympani medio ab aligeris vtrinque geniis
Principum aſtantium ſuper baſibus inſignia tenebantur. Frons aduerſa opere tantùm
differebat, ordinis Tuſcanici, & pictis in tabula Archiducum effigiebus. Eam portam
tranſ-

transgressus Magistratus ex equis descendit, vt & suæ Celsitudines ad vestibulum templi beatæ Virgini sacri, exspectante ibi Reuerendissimo Episcopo D. de Betencourt cum collegij sui clero, & lignum Crucis salutiferæ in quam Redemptor orbis peccata nostra sustulit, cuius magnum frustum habent, & summa cum religione seruant, osculandum porrigente, breuique oratiuncula aduentum gratulante. Solemnibus in templo ritè peractis, conscensisque rursus equis, ad finem plateæ, cui à capite aureo nomen, pegma erat positum, quod ingressum in alios vicos muniebat. In scena exhibebatur diuorum vita Eugenij, Claræ, & Elizabeth, & sanctißimæ eorum actiones. Obuius fuit deinde fornix triumphalis aspectu haud inelegans, cuius tota eleuatio in sublimem obeliscum desinebat: in apicis globo insigne Imperij aquila Principum stemmata vnguibus tenebat. Platea quæ à gliribus nuncupatur velo erat contecta conuexę instar testudinis, ad arcendam, vt opinor, aëris inclementiam, seu ad venerationem exemplo antiquitatis, quod ex Verrio Flacco refert Macrobius: *Cum populus*, inquit, *Romanus pestilentia laboraret, essetq; responsum id accidere quòd dij despicerentur, anxiam vrbem fuisse, quia non intelligeretur oraculum: euenisseq; vt Circensium die puer de cœnaculo pompam supernè despiceret, & patri referret quo ordine secreta sacrorum in arca pilenti composita vidisset, qui cùm rem gestam Senatui nunciasset, placuisse velari loca ea qua pompa veheretur, atque ita peste sedata, puerum qui antiquitatem sortis absoluerat, togæ prætextæ vsum munus impetrasse*: hæc ille. Eum certè morem ad veri Dei cultum Romanos traduxisse, pio exemplo opinari licet, cùm Corporis Dominici festo die totam eam viam quâ salutaris cum summo Pontifice pompa ducitur, velatam contectamque sese conspexisse omnes meminerunt, qui eodem die beatorum Apostolorum limina visitarunt. Accessit ad cultus populi in Principes officiosißimi augmentum, quòd eadem platea cereis accensis in peluibus tonsoriis sex pedum interuallo dißitis, claro gratóque splendore fulgebat. Haud absimili modo viam calceolariam ardentes lucernæ in vitreis laternis ante singulas vtrimque priuatorum ædes super continua quadam coronice positæ illustrabãt. Ad locum qui Monticulus nuncupatur scena erat posita, vbi Virtus in sublimi solio sedens, victas pedibus calcabat Rebellionem & Hæreses, adrepente ad læuam Inuidia, magnificam diuæ vestem laceratura. Honos à dextra tubam manu tenens, corollam Virtuti præmij loco porrigebat. Hinc in palatium quod in ædibus amplißimis ornatissimi viri Archidiaconi d'Ognies commodè erat instructum, Principes peruenerunt.

POSTERO die templum denuò accesserunt, occurrente ad propylæum venerabili Decano cum collegio vniuerso. Et ibidem ante D. Virginis imaginem sanctißimę Crucis veræ reliquiæ super altari splendidè apparato collocabantur, vbi suæ Celsitudines solemni iureiurando promiserunt, se dictæ Ecclesiæ & collegio omnia sua iura, priuilegia, libertates conseruaturos, quemadmodum collegium se suas Celsitudines pro legitimis Principibus dominisque recipere, perpetuóque habiturum iurauit. Peracto deinde in summo choro omni magnificentia sacro ab Episcopo celebrato, ad theatrũ in foro prope officinam pannariam positum concesserunt, eoque ascenso ac Principibus in aureo solio considentibus, proceribus ad dextram astantibus, ad læuam consiliariis curiæ cum Senatu Tornacensi, indictóque silentio, Præses Richardottus orationem habuit. Sumtóque proœmio à comparatione poëtica insulæ Deli, quæ primò instabilis in mari fluctuare credita, non priùs facta est immobilis, quam vbi Latona Apollinem & Dianam in ea peperisset. Eodem quoque modo sedes illa Neruiorum à Romanis rerum dominis duce Iulio Cæsare armis petita, quamuis libertatem strenuè Neruij defenderent, cruenta, siqua aliàs, victoria expugnata est. Attamen excusso Romanorum iugo in pristinam se Neruios libertatem vindicasse, eamque diu retinuisse, donec potentißimis Galliæ Regibus paruerunt. Verùm temporis rerumque vicißitudine ad Comitum Flandriæ imperium peruenisse cum ingenti nihilominus fortunarum dispendio, maximè sub Ferdinando Lusitaniæ Regis filio. Vrbem à Gallis iterum receptam Henrico Britanniæ Regi deditam fuisse. Huiusmodi procellis & mutationibus, variis cladibus affectam, & alternanti-

ntibus belli casibus fluctuantem, non ante soliditatem suam accipere potuisse, quàm
tonæ beneficio, pro qua Augustissimam Austriacam domum accipimus, tranquillita-
n suam qua octoginta annis fruitur, referre acceptam debuit. Ex qua diuûm familia
m pulcherrimi gemelli præstantissimíque Albertus & Isabella editi ad Neruiorum
perium accedunt, nullas posthac vicissitudines pertimescendas esse. Eos igitur bellico-
imæ gentis Neruiæ Principatum, & antiquissimam Episcopatus sedem, omnémque
iusuis ordinis populum, fidem & obsequium sibi nunc deferentem suis viribus & po-
itia in statu suo conseruaturos esse. Sic amplissimus Præses. Dictum fuit deinde solem-
iusiurandum, prius à Principibus, deinde à Senatu populóque Tornacensi, eodem
nè ritu quo in aliis ciuitatibus descripsimus. Equitum numero allecti manu Archi-
cis Ludouicus Allegambe D. de Bazengien, magnus vrbis Præpositus, Simon Greni
du Fay, Maior Senatorum, & Iacobus Haccart D. de Maltens, Maior S. Brixij, factaq;
opulo acclamatione sparsisque numis missilibus, ad palatium Principes se recipiunt.
st meridiem in maximo licet hiemis frigore Infans serenissima cum nobili gynæceo
r vrbem vecta omnium ciuium oculos Principis suæ conspectu magnopere oblecta-
. Vehiculi quoddam genus est sine rotis, traham vocant, quod per lubricas glaciei ni-
ímque orbitas suppactâ ferri laminâ equis concitatis velocissimè prolabitur. His qui
ermaniam & Septentrionis regiones peragrarunt, nota est hæc vehiculatio: Non enim
i mercium transuectiones modò, sed quasuis etiam profectiones & maxima itinera pa-
celeritate qua nostri veredarij hiemalibus hisce vehiculis conficiunt. Animalia Lappo-
s è ceruino genere, rangiferos Olaus Magnus vocat in historia earum gentium lib. 17.
uorum loco iungunt. Nostris moribus inter ludos & delitias amatorias recepta est hęc
rigatio. Nocturni ignes gratulationis publicæ testes tota vrbe biduo colluxerunt, se-
enti die Duacum petiuerunt.

DVACVM.

T PRINCIPES quarto Idus Februarias meridie Orchiacum, quo
cum Inſulis ac Duaco trium opidorum efficit ditionem, veſperi Dua
cum peruenerunt. Præfectus Duacenſis & nobilitate inſignes viri nu
mero & ſplendore conſpicui equis vecti generoſis obuiam ſunt pro
fecti. Principis Officiarius quem Bailliuum vocant, Senatores, Con
ſiliarius, Graphiarij, VI. Viri & Conſilium palliis longiuſculis ſeric
amicti duplicatis holoſerico, quos rhabdophori equites præcedun
& corynephori pedites, violaceis togis veſtiti progrediuntur. Duæ arcubaliſtariorum
turmæ equitabant, vario amictuum genere cultæ, vno omnes colore ianthino, galeri
leucopheis cum candidis ad ornatum plumarum faſciculis, ac ſclopo in manu. Cohor
tes dehinc binæ ſclopetariorum inſignes thoracibus albis, caligis cæruleis rubriſq; tibia
libus, cum ſuis ſclopis & muſquettis, gladiorum manubriis & pugionum inauratis: ſign
militaria equis portabantur. Sagittariorum cohors caligis erat amicta cæruleis, viridi
bus galericulis, arma manibus, pharetram dorſo obliquam geſtabat. Nihil venuſtiu
fuit dimicatoribus, nam hi numero trecenti ex flore iuuentutis candido omnes amicti
ſub D. Michaele incedebant, Archangeli etiam imagine in vexillo picta. Accedeban
quatuor inſtructiſſimæ cohortes ex ciuibus electis, vt ſimul aciem mille armatorum
egregiam efficerent, ſub ducibus ſuis luculenter militantem. Medio ab vrbe lapide pri
mus fuit occurſus, vbi Principes per Philippum Brodeum nobilem ſcutatum (ſic eos ap
pellamus qui inſignia nobilitatis geſtant, verùm ordinis equeſtris publicè dignitatem
necdum aſſecuti ſunt) I.V.L. Senatus nomine ſalutauit: Incredibili gaudio lætum hun
introitum Senatum populumque Duacenſem afficere, hoc vel linguam diſertiſſimam
verbis exprimere vel ingenium comprehendere quamuis acutiſſimum nequaquam po
ſe. Se quidem percupere vt omnibus feneſtræ aut oſtiola quædam in pectore eſſent, v
non modò gaudium, ſed ſincerus amor, fides & obſequium deuotiſſimorum ſubdito
rum poſſet conſpici, quod vſque ad cordis penetralia tam altè radices egit, vt nulla nequ
temporis nec fortunæ viciſſitudo, nec ipſa mors denique vllam mutationem eſſet allatu
ra. Ad quod diuino & humano iure obligantur, vt legitimos ſuos Principes ſupremo
que Dominos ament, venerentur, & poſt Deum, cuius referunt imaginem, omni cult
proſequantur. Excitantur etiam & vi quadam trahuntur clementiæ, manſuetudini
aliarumque virtutum quas in vobis conſpiciunt, accedentibus meritis ſummíſque be
neficiis, quæ ab inclytis & heroicis maioribus veſtris Flandriæ Comitibus cumulatè ac
ceperunt: ad quam gratiam promerendam ſe ſentiunt obligatos, vt omnem ingratitud
nis notam à ſe amoueant, qua quidem in re ſibi ipſi nequeunt ſatisfacere. Hoc ingenu
fatentur quòd inter beneficia quibus à Deo omnipotente affici potuerunt, quæ ſunt plu
rima, hoc exſtitit ſingulare, quòd ab illis heroibus maioribus veſtris ex Burgundica do
mo & Auſtriaca deſcendentibus, vero ſeminario, parente & nutrice Imperatorum &
Regum, qui fato quodam electi videntur ad regendam vniuerſi monarchiam, recti gu
bernatique fuerint. Suas autem Celſitudines quæ huius magnitudinis & felicitatis ſuc
ceſſores ſunt, non poſſe non amorem & beneuolentiam ad haſce prouincias, antiquum
ſuum patrimonium iure ſecum ferre. Certò inde ſibi homines præſagiunt vos priſtinum
ſplendorem optimúmque ſtatum quo ſub eorum maioribus prouinciæ floruerunt, no
bis iterum relaturos. Anni ſunt vltra quadraginta quibus grata Principum præſentia
omnino caruimus, & aſtrorum lucidorum eclipſi laborauimus. Sed quanto cum dolo
re, quo gemitu & ſuſpiriis! Nunc cælo iterum nobis propitio & vultibus ipſorum ſere
niſſimis affulgentibus, vt ſolis exortu nebulæ fugantur, ſic & veſtra præſentia procul ab
get & depellet noctem & moleſtiam bellorum ciuilium pacis claritate, tam exoptat
quàm neceſſariæ, quod vnicum malis noſtris & miſeriis eſt remedium. Hanc porrò fe
licen

icem ſanctamque coniunctionem & nuptiarum fœdus diuinitus, dicebat, videri ordi-
natum, vt laceræ factionibus domeſticis mundi partes iterum connectantur. Deo igitur
mmenſas gratias agunt pro ingenti beneficio, quòd cùm tantis tempeſtatibus procellis-
que iactati ſunt, hæc aſtra gemella malaciæ ſigna vicinæque tranquillitatis apparere illis
ecerit. Nec minus vobis gratiam habent qui nulla ratione habita valetudinis, tam in-
commoda & inclementi aura ad nos viſitandos non abſtinueritis. Hunc itaque diem
oro fauſto & felici, ſi quem vnquam habuerunt, ſignandum putauerunt. Denique vt
aduentum ipſis gratulatus eſt, oblato Senatus populique Duaceni nomine obſequio,
commodũ orationi finem fecit, Principum patientia in tanto frigore abuti reformidans.
His peractis in ſubiectionis teſtimonium oblatæ claues ciuitatis, quas recipere recuſarũt,
lato manu ſigno ſe illas ipſorum fidei committere. Reſpondit ad hæc Infans sereniſſima
hilari vultu, grauíque modeſtia, grata ſibi eſſe quæ dicta ſunt ſignificans. Simile fuit
Archiducis reſponſum: quo facto equos vnuſquiſque cõſcendit, magiſtratu ante Princi-
pes incedente. Vbi prope vrbem aduentare viſi ſunt, ingens fragor tormentorum diſplo-
orum, ſonitus campanarum & tympanorum, ac fiſtularum ſtrepitus excitatur. In ſubur-
bio diuæ Virginis è rheda Principes deſcenderunt, conſcenſiſque equis, ſub vmbella ſe-
rica coloribus ſuis diſtincta & fimbriis aureis à primi ſubſellij magiſtratu recepti fuerunt.
ngreſſi ſunt vrbem hora ſexta cum Principum legatorum ac nobilium comitatu, crebris
uminaribus noctis tenebras vincentibus. Ætate meritiſque venerabiles viri multi viâ
trinque incedebant funalia geſtantes. Omnibus qua tranſeundum erat viis ſex pedum
nteruallo pegmata erant poſita, puerorum vtriuſque ſexus receptacula, angelico & pa-
torali ſchemate funalia tenentes, numero circiter mille. Ignes alibi clariores, in turri
præcipuè vbi tanta laternarum & facularum erat copia, vt pharum lucidiſſimam opida
vicina putarent ſe conſpicere. In æde D. Virgini ſacra magnificus D. Rector, Doctores,
Profeſſores, Licentiati, & litteris operam dantes habitu & epomide cuique decenti fu-
nalia portantes cum ſuis ſceptrigeris & apparitoribus aduentum opperiuntur, factaque
reuerentia Doctor vanden Pied primus Iuris profeſſor breui oratiuncula auſpicatum
coniugium & felicem aduentum gratulatus eſt, obſequium & fidem vt legitimis Prin-
cipibus detulit, poſtremò Academiam Philippi II. filiam commendauit. Audiuerunt
patienter, & benignè reſponderunt. Ad portam D. Virginis, qua ingreſſi ſunt Principes,
pegma erat poſitum tribus commodum perſonis, Fidei nimirum, quæ Palladis more or-
nata & armata ſiniſtra columnæ innitebatur, vexillum militare dextra tenebat. Cæru-
leo altera amictu ſtellis pleno pro Religione ſe gerebat, rubram geſtans crucem. Inter
has virgines vtriuſque humero tertia inclinabat cum candida veſte: hæc Duaci perſo-
nam ſuſtinebat, quæ penes ſe habebat antiqua inſignia Flandris olim communia, ver-
ſuſque aſſcriptos:

Intemerata fide fuit hæc & relligione,
Intemerata erit hæc relligione, fide.

Ad fori ingreſſum aliud erat pegma cum hac inſcriptione:

Iam nouus integro ſeclorum naſcitur ordo,
Caſta faue Lucina.

Hæc ad ſiniſtram lector obſeruabat:

Viuite felices & multa prole beati.

Muliebri forma Vbertas hîc ſedebat viridi amictu cum cornu Amaltheæ, quæ tri-
bus infantibus ſimul blandiebatur, vtrinque hi verſus rhythmis vernaculis exarati de-
pendebant.

Dieu vous gard' petits Dieux du grand Dieu la ſamblance,
Princes l'amour du ciel, delices des humains,

Tresor de l'Iberie, & la fleur des Germains,
Claire aurore du iour de meilleure esperance,
Issant belle du sang d'Espaigne & de la France.
Toy frere filz nepueu des augustes Romains
Qui aux deux bouts du monde adiennent de leurs mains,
Ou le iour va mourir, ou il prend sa naissance.
Vrais fleaux de l'Otoman, qui vont tousiours brisans
Les cornichons pointuz de ses lunes croissans,
Or croissez donc tousiours, croissez tousiours grands astres.
Et que conioincts ensemble esclariez vn soleil
De vostre heureux aspect qui chasse de son œil
Et la nuict & l'ennuy de nos fataux desastres.
Heros predestinez à l'empire du monde
Grandeur contr'opposee au tyran Bysantin,
Bee tant que vouldra c'est enuieux mastin
Abbaiant du plus creux de l'abisme profonde.
De son ambition apres la pleine ronde
Pour deuorer ensemble & l'empire Latin,
Et l'estat d'occident auecq le leuantin,
Seule peut l'empescher vostre race feconde.
Aiglerons genereux esclos de ce guerrier,
Qui du grand Iupiter est le grand escuier,
Rescouez son butin, represaillez sa proie:
Deplumez le voleur de vos pennes paré,
Bridez le vol brigand de la sauuage offroie,
Et que vostre dessein soit du ciel bienheuré.

Quos sic Latinos fecimus:

Saluete, ô Diuûm genus, & cælestis imago,
Grata Deo soboles, humani gloria cœtus,
Delitiæ, flos Germanæ, flos gentis Iberæ,
Clara diem radiis pandens aurora coruscis.
Et tu nate, nepos, fraterq; Auguste, cubile
Nomine sublimi tangis qui solis vtrumque,
Qua parte Ismariæ franguntur cornua lunæ.
Crescite in immensam pulcherrima sidera lucem,
Vt clarum rutila superetis lampade solem,
Et radiis quibus exortis vmbrosa facessunt
Nubila, fatalis nox & mala nostra recedunt.

Imperio, Heroës, summo vos destinat orbis,
Et contra Odrysij vos suscitat arma tyranni:
Ille suas fauces & fœdam gutture pandat
Ingluuiem, regnisq; inhiet quæ deuoret, ortu
Solis ad occasum: vestrum genus illius obstat
Consiliis armisq;: aquilæ fœcunda propago
A Iouis armigeri quæ sumsit origine stirpem.
Audeat hæc rapido prædam extorquere latroni,
Furtiuasq; iterum de corpore sumere pennas
Auxiliis vestris, quæ numine cuncta secundo

Eueniant;

Eueniant, veſtrumq́ iuuet Deus ipſe laborem.

Frons forum reſpiciens diuæ ſimulacro ſiue Auguſtæ inſigniebatur, Sereniſſimæ haud ſimili, cum verbis:

DILECTVS MEVS MIHI, ET EGO DILECTO.

Ab altera parte maieſtatem & gloriam Rex præſeferens Archiducem referebat, aſſcriis his notis:

ILLAM AMAVI ET QVÆSIVI A IVVENTVTE MEA,
ET CVM ILLA VENERVNT MIHI OMNES DIVITIÆ,
OMNIS HONOR ET GLORIA.

Nonnullis in locis duo ſtruthiones in vnum diadema collum inſerentes, & ſoleam equinam roſtris tenentes, in formam lunæ Turcarum bicornis, Auſtriorum virtute confringendam denotantes. In medio foro theatrum erat poſitum, vbi Celſitudines dixerunt iuſiurandum, introitus autem die Comites Flandriæ in eo exhibebantur hac ſerie:

I. BALDVINVS FERREVS cum antiquis Flandrorum inſignibus.
II. BALDVINVS CALVVS.
III. ARNVLFVS MAGNVS.
IIII. BALDVINVS IVNIOR.
V. ARNVLFVS IVNIOR.
VI. BALDVINVS BARBATVS.
VII. BALDVINVS INSVLANVS, qui ſuis inſignibus lilium inſerebat.
VIII. BALDVINVS MONTENSIS.
IX. ARNVLFVS TERTIVS.
X. ROBERTVS FRISO.
XI. ROBERTVS HIEROSOLYMITANVS.
XII. BALDVINVS SECVRICVLA.
XIII. CAROLVS BONVS.
XIIII. GVILIELMVS NORMANNVS.
XV. THEODORICVS ALSATIVS.
XVI. PHILIPPVS ALSATIVS, qui Flandriæ inſignia in leonem nigrum commutauit.
XVII. MARGARITA ALSATIA.
XVIII. BALDVINVS CONSTANTINOPOLITANVS habitu Imperatorio.
XIX. IOANNA BYSANTIA.
XX. MARGARITA CONSTANTINOPOLITANA.
XXI. GVIDVS DAMPIERVS.
XXII. ROBERTVS BETHVNIVS.
XXIII. LVDOVICVS CRESSIACVS.
XXIIII. LVDOVICVS MALANVS.
XXV. MARGARITA MALANA CVM PHILIPPO VALESIO AVDACE BVRGVNDO.
XXVI. IOANNES BVRGVNDVS.
XXVII. PHILIPPVS BONVS.
XXVIII. CAROLVS BELLICOSVS.
XXIX. MARIA BVRGVNDA CVM MAXIMILIANO PRIMO AVSTRIACO CÆSARE AVGVSTO.
XXX. PHILIPPVS PVLCHER AVSTRIACVS CVM IOANNA CASTELLÆ.
XXXI. CAROLVS QVINTVS MAXIMVS AVGVSTVS IMPERATOR.
XXXII. PHILIPPVS SECVNDVS AVSTRIACVS REGVM POTENTISSIMVS.

Columellis theatrum præcludebatur in ſeptuaginta pedes protenſum, ſcalæ vtrinque ſex pedes altæ, cum ſuis leonum aliiſque ornamentis: in medio nomina ſuarum Celſitudinum vario litterarum implexu denotata, cum Flandriæ comitum inſignibus, & his verſibus:

Grands Princes ceſte troupe à ſon rang vous appelle,
Vous deſire tant d'heur, gloire & de grandeur,
Qu'elle a eu de pouuoir de luſtre & de bonheur,
Et declaire ſes hoirs Albert & Iſabelle.

Voſtre Flandrine dict, Que ſoyez bien venuz,
Vous donne ces beaux noms d'Archiduc de grand Comte,
Noms qui par leur grandeur a maints grands Roys font honte,
Noms en tout l'vniuers par victoires cognuz.

Hic vos, Archiduces, cœtus vocat, & petit, vt vos
Et par proſperitas & gloria tanta ſequatur
Quanta ipſum; dignos ſceptro declarat Eliſam
Albertumq́; ſuo: gratatur Flandria vobis
Aduentum, vos Archiduces compellat, & illo
Nomine quo Regum magnos æquatis honores,
Quódque per immenſum vincendo claruit orbem.

In ſummo faſtigio Iupiter aquila vectus ſedebat pro monarcha Hiſpaniæ Philippo: ad dextram ſolis ſchemate Philippus III. aſpiciens ſororem Infantem lunæ habitu formatam, aſſcripti verſus rem faciunt clariorem:

Jupiter de ces cieulx l'Empire departit,
Entre le blond Phœbus & Diane la belle,
Et le frere à ſa ſeur de ſon gré conſentit,
Ainſy fit le grand Philippe à Philippe & Jſabelle.

Elle eut le ciel d'embas (ô la belle partie!)
Et ne ſcauroit on dire, ou bien ſi c'eſt à Mars,
Ou à Cyllenien qu'elle ſoit aſſortie,
Tant ſon eſpoux eſt grand en armes & es arts.

O la grand pitié & plus que Caſtorée!
Le frere ſeulement ne luy a emprunté
Sa precaire lumiere, ains cedé ſa clarté,
Veuillant qu'elle eut auſſy ſa parçon ſeparée.

Et ne ceſſe pourtant d'œillader fauorable
Celle qui de ſes rais brille ſi clairement,
Que l'albe vers du iour à ſon accouchement
Enfantant aux humains la clarté deſirable.

Cælorum geminos partitur Iupiter axes,
Hanc Phœbo dedit auricomo, fuit ille Dianæ
Portio, nec frater Germanæ inuidit honorem.
Hac natis orbem diuiſit ſorte Philippus,
Illa vices cæli eſt nacta inferioris, at vtri
Ipſam Mercurio fas ſit vel iungere Marti

Incer-

Incertum est: floret virtute Albertus vtraque,
Dotibus ingenij variis insignis & armis.
Nec frater petit vt radiis obnoxia surgat
Fraternis, proprio sumet de sidere lucem.
At vagus hanc oculis tamen aspicit ille serenis,
Et claram radiare videt, ceu lumine primo
Surgit, & obscuras Tithonia dißipat vmbras.

Statuæ Herculis & Atlantis asscriptum habebant:

Il faut de tels Atlas, tels Alcides Semons,
Pour de cest vniuers gouuerner les timons.

Alcidis & semideis Atlantibus istis
Par fuit, haud aliis, flectendum credere mundum.

Ad fori angulum porta triumphalis ciuitatem Duacensem virginis forma referebat diuis Amato Archiepiscopo & Mauro sociata, cum notis in zophoro:

DIVIS TVTELARIBVS VRBIS.

Indigetes patriiq. Lares queis credita nostri
Cura, fauete boni, & dominis seruate fideles.

Pars aduersa depictum habebat Turcam Muselmannum ad pedes stratum Principis Austriæ & Hispaniæ insignia gestantis, cui asscriptum:

OTOMANNO-MASTIX.

Mundo ventorum iactato tempestate cum Austriæ insignibus asscriptum erat:

ANCHORA FLVCTVANTI MVNDO.

Eluuiúmne Europa times è Thrace redundans
Bosporo, erit terris Austria tutus obex.
Hactenus ambiguis trepidauit nutibus orbis,
Verùm nutanti hæc anchora firma fuit.

Pronaon loci quam Hallam vocant, ornatum erat Archiducibus & Duaco nymphæ habitu, cor Principibus offerente, notis appositis:

PRINCIPIBVS SVIS SERENISSIMIS S. P. Q. D.
HOMINIVM.

Hi versus ad sinistram legebantur:

Le peuple ne sçauroit faire plus belle offrande
Aux Princes souuerains que de son propre cœur,
Qui possede le cœur, possede chose grande,
Car de tout de son peuple il est ia faict seigneur.

Non magis eximium nec Principe dignius vllum
Esse queat munus populo cor dante benignum:
Imperium qui cordis habet, rem poßidet ille
Ingentem, rectórque potest dominusq. vocari.

Explicabatur actus ille historia regis Spartani Agesilai, accusati ab Ephoris quòd Lacedæmoniorum corda rapuisset, his versibus asscriptis:

Redde animos populis animorum raptor, amica
Corcula redde tuis, quæ tua semper erunt.
Corde vel ipse tuo populis mulctabere, sed tu
In commune refers quod fuit ante tuum.

Tabella.

Tabella ibidem appenſa hos verſus continebat:

Quis Princeps, Cæſar, quis Rex non ambiat illam
Imperij regnive notam, quòd pectora vulgi
Poßideat, menteſq; regat non corpora tantùm?

Scena viam claudebat qua Reges Ferdinandus & Iſabella, qui primi Catholici nomen meruerunt ob exactos ex Hiſpania Mauros, repræſentabantur, additis his verſibus:

Ferdinandus habet nomen virtute paratum
Catholici, latebris Libyæ quod compulit Afros,
Partem in victrici coniux habet inclyta lauro.

Iidem Indiam primi inuenerunt: Hæc aureis litteris aſſcripta ibi erant:

FVSIS FVGATISQVE HISPANIA MAVRIS,
AMPLIFICATO IN NOVO ORBE CHRISTI
REGNO MERITVM CATHOLICORVM REGVM
COGNOMEN.

Ab altera parte ſcenæ pictus erat nauarchus cum pyxide nautica, mulierem ſecum du-cens colore fuſcam, plumatili amictam veſte, arcu & pharetra, & his notis Hiſpanicè aſſcriptis:

Por Caſtilla y por Leon,
Nueuo mondo halla Colon.

Auſpiciis regum proprio ſed Marte Columbus
Primus ad ignotos penetrauit fortiter orbes.

Verſus ibidem exſtabant huiuſmodi:

Alexandre le grand ne conquiſt qu'vn ſeul monde,
Fernand & Iſabelle & leurs hardis vaiſſaulx
Par Colomb ont conquis l'Amerique feconde,
Maints peuples incogneus, & des mondes noueaux.

Iactat Alexander mundum quem ſubiugat vnum,
Heſperiæ Reges magni ductore Colombo
Inueniunt plures & ſubdunt puppibus orbes.

In tabula maiuſcula hi rhythmi continentur:

Ainſi puißiez tous deux Albert & Iſabelle
Dechaſſer l'hereſie & forcer le rebelle,
Soubz le iuſte pouuoir de voz armes captif
Qui plus de vingt moiſſons s'eſt rendu fugitif,
Plus Carybe ſauuaige inhumain & barbare
Que ne ſont point ceux la que la grand mer ſepare
(Ainſy le Seigneur Dieu nous aime deſormais)
Et lors vn plus hault nom, plus grand ie vous promets.
Vous ſerez appellez Princes treſcatholiques
Chaſſeurs de l'hereſie & plus que Britanniques,
Paſſans en ce royaulme arriere reculé,
Et de la plus auant iuſques dedans Thulé.
Et plus auant encore au monde hyperborée,
Vous voirez en tout lieu voſtre enſeigne arborée,
Car le reſte du monde aux voſtres appertient,
Ou bien quelque Tyran contre droict le retient.

Voſtre

Voſtre noble lion couſtumier de conquerre
Loing loing oultre la mer mainte eſtrangiere terre,
Attendoit ce beau iour pour chaſſer de ſes parcs
La louuette du nort auecques ſes lupars.
Lupars qui paſſagers voſtre lion gourmandent,
Et dans voſtre pays iniuſtement commandent.
Et ce fier lionceau qui n'eſtoit cy deuant
De voſtre grand lion que l'eſcuier ſuiuant,
Qui ſorty de ſa grotte oſe d'vn pied ſuperbe
Fouller & fourrager de voz gras patis l'herbe.

Sic vos Archiduces, Alberte Iſabellaq́, iuſtis
Hæreticos armis & vincere Marte rebelles
Inuicto Deus annuerit, qui fronte recuſant
Perfricta imperium, triginta & meſsibus abſunt:
Infeſtamq́ truces æquant feritate Charybdim,
Barbara quam tellus & inhoſpita circuit vndis
Inſula: Catholicos dicemus & hæreſis atræ
Victores, populiq́ alio ſub ſole remoti,
Thracia dum vobis, dum ſeruiat vltima Thule:
Indomitoſq́ Scythas vltrà Tanaimq́ niualem
Aſpiciant veſtri ſublimia ſigna trophæi.
Nam cedit reliquus veſtris affinibus orbis,
Quem non infandi vis occupat vlla tyranni.
Nobilis iſte leo qui per freta cærula terras
Imperio terrere ſolet, ſperaſſet vt illum
Cerneret ipſe diem, propriis cùm pelleret aruis
E Boreæ regione lupam, quæ rura leonis
Vaſtat, & in veſtris graſſatur deuia terris.
Nec minus agreſtis tumidusq́ leunculus ille,
Aſſecla qui veſtri tantùm ſolet eſſe leonis,
Spelæis prodire ſuis raptoq́ potiri
Audet, & è dominis prædas auertere campis.

Ad alterius viæ angulum nympha laureata in ſcena ſedebat, librum manū tenens pro ...po Vniuerſitatis ſiue Academiæ: in eadem ſcena de lauro pendebat verbum inſcriptum ...PIENTIA, ad trunci radicem, RADIFICAVI IN POPVLO HONORIFICATO. Rex ...m Philippus ceu pater & fundator Archiducibus commendabat, quod verba in-...cabant:

MVSÆVM D. PHILIPPVS PARENS LIBERIS
BONORVM ET SACRORVM HÆREDIBVS
COMMENDAT.

In zophoro ſcenæ ita legebatur:

Ce Philippe pieux, ce Philippe deuxieſme
Ayant pour heretiers Iſabelle & Albert,
Leur donna vne ſœur l'aymant comme ſoy meſme,
Qui contient vn treſor à tout le monde ouuert.

Scripſerat hæredes Iſabellam ex parte Philippus

Albertumq; Duces, sed iunxit vtrique sororem
Quam summo colit affectu; quænam illa? bonorum
Ingentem cumulum pandens Academia cunctis.

Inferius hos rhythmos lector obseruabat:

Vous serez (pair sans pair) nostre croupe iumelle,
Voz Altesses seront Parnasse & Helicon,
Le grand Albert sera nostre grand Apollon,
La premiere des sœurs sera son Isabelle.

Nostre inuocation le nom de luy & d'elle,
Leur gloire, leur grandeur, nostre double surgeon,
Et celuy d'Aganippe, & cil du cauallon,
Ou nous retrouuerons vne source immortelle.

Les palmes, les trophez de leurs tiges guerriers,
Espars de toutes parts ce seront nos lauriers,
Leur faueur ce sera la fureur & la flamme
Qui eprend & aprend les grands esprits epris,
Qui haulcera noz cœurs, noz cris, & noz escritz,
Pour chanter Monseigneur & l'honneur de Madame.

Ad nos Aonij migrarunt omine montes
Insolito, Dux est nobis Albertus Apollo,
Ipsa nouenarum prima est Isabella sororum.
Carminibus nostris in vota vocamus vtrumque;
Illorum decus & laudes Aganippidos vndæ
Sunt instar, pariterq; fluunt de fonte perenni.
Erectum domito nobis ex hoste trophæum
Laurus erit, quæ fatidico præcordia motu
Afficiet, cantusq; sacros in mente ciebit,
Vt geminis meritos Ducibus celebremus honores.

Ab altera parte mons biceps Parnassus cum fonte caballino & nouem sororibus, qu ducebat Apollo citharam pulsans venustè cernebantur.

Alia erat scena D. Christophori viam præcludens, Rudolfi Austriaci exhibens histo riam, eiusq; pietatem erga venerabile Sacramentum, cum muliere anachoreta eius ma gnitudinem vaticinante: super caput Rudolfi Aquila volabat, diadema Cæsareum vi guibus tenens, legebatur vtrobique:

PIETATIS PROEMIVM: &, PIETAS HOMINI TVTISSIMA VIRTVS.

Summo fastigio hæc carmina sunt affixa:

Qui faict honneur à Dieu, il en reçoit salaire:
Rodolfe en est tesmoing tige de nœuf Cesars,
Qui venant à son Dieu humble seruice faire,
Feit voler son renom de Pieux toutes pars.

Quisquis honore Deum colit, illum præmia cultus
Certa manent, adsit Cæsar pro teste Rudolfus.
Ipse ministerio Dominum veneratus, habere
Cæsareum meruit diadema, piusq; vocari.

Rem

Rem gestam iuuentus collegij Patrum societatis IESV tali dramate edidit, luculento pparatu: Rudolfus ille præ reuerentia Sacramenti equo desiliens, sacerdotem viæ labo- leuauit, quod in scena narratum. Inde ex Comite Habspurgi creatus Imperator, caput uasit familiæ Austriacæ: filium Albertum matrimonio iunxit Elizabethæ Comitis Ti- olensis filiæ. Ducem fecit eum pater, post imperij administratorem: Cæsareum is postea picem adipiscitur. Rudolfum Imperij insignibus ornatum triginta sex præeunt ephe- i honorarij, nobilium, Comitum, ac Ducum Germaniæ stemmata præferentes; faces estant alij (sub noctem enim in scenam prodierant) alij orbis globum, sceptrum, gla- ium. Sequuntur septemviri Electores, Ecclesiastici veste serica nigra, seculares coccinea um epomide pectora & ceruices ambiente, pellibus suffulta, quas armelinas vocant, ex ustelarum genere. Eodem ornamento pilei duplicabantur vesti concolores. Bellum erit Cæsar cum Ottocaro Bohemiæ rege, quod inito fœdere, ac hoste ad pedes Cæsaris rouoluto, & ab vtroque exercitu deriso tandem conquieuit. Cuius ignominiæ recorda- o post aliquot annos noui belli concitauit incendia, Ottocarus victus cadit, Germania, ustria, Bohemia suas queste ruinas, Spem & Pacem obuias sibi habent. Pax iis regnis se on excessuram spondet, si Mainhardi filiam Albertus ducat vxorem. Stant pacta uptiarum, & pax firmatur. Scenâ penè vltimâ Austria iam pacata Belgicam accedit & olatur, Principúmque Alberti & Isabellæ ope & connubio aurea secula promittit. Hoc otis à Deo supplices deprecantur. Actores fuerunt adolescentes lectissimi ex flore Belgi- æ iuuentutis. Sed Principes vlteriùs pergentes comitemur.

In ponte Scarpus fluuius iuncis coronatus pisci inequitabat, atque ex vrna aquam ef- undebat, adnatantibus Nereidibus, asscriptum singulis suum erat nomen:

SCARPVS PATER: NYMPHÆ SCARPIADES.

Hæ dulcibus modulis decantabant hunc psalmi versum:

ELEVAVERVNT FLVMINA DOMINE, ELEVAVERVNT
FLVMINA VOCEM SVAM, ELEVAVERVNT FLVMINA
FLVCTVS SVOS A VOCIBVS AQVARVM MVLTARVM.

Nec deerat nauigium rudentibus, velis & aplustribus instructum, cum insignibus Duacensibus, asscriptíque versus:

Viuez Princes heureux, & soubs vostre asseurance
L'Escarpe puisse auoir son ordinaire cours,
Et que de vos nepueux puißiez voir la naissance
Croistre ainsy que ces flots renouuellent tousiours.

Viuite felices, & vestro munere Scarpus
Continuet solitasq́; vias veteresq́; meatus;
Vestraq́; progenies velut vnda superuenit vnda
Duret, & in longos regnet feliciter annos.

Ante ædes S. Vedasti Principum palatium, duo templa ponebantur elegantia & sub- imia Virtutis & Nobilitatis, quæ vno tantùm constabant vestibulo. Templo Virtutis præfigitur Hercules, & inscriptio:

VIRTVTE CLARVM.

Nobilitati sacra ædes deam habebat cum diadematis & monilibus depictam, & hæc verba: EVGENIÆ SACRVM.

Inter vtrumque templum stabat hic versuum quaternio:

Princes voicy l'huißier du temple de vertu
Qui ouure son portail, & la noble deesse

 Qui

Qui monstre que (le vice à voz piedz abbatu)
Voz noms sont appenduz au temple de noblesse.

Cernitis ædituum templi virtutis amicis
Ostia pandentem Ducibus, Dea monstrat ibidem
Archiducum celebri pendentia nomina templo,
Inter & illustres latè radiantia cœtus.

Infra ad templi basim hi versus exarati:

Grands Princes la vertu qui est vostre fourriere
A marqué le logis de vostre honneur paré,
Au milieu du sainct temple à Noblesse sacré
Ou faict la vertu seule ouuerture premiere.

Le bonheur suyt chambrier vostre Royal arroy
Et si (Pair non pareil) n'aspirez à l'Empire,
L'Empire souspirant y espere & aspire,
Et rien moins ne promect que de Cæsar ou Roy.

Hospitium virtus vobis designat Honoris
Æde, Duces, media, quam possidet inclyta sedem
Nobilitas, eadem pandit sacra limina Virtus.
Prosperitas famulo ceu fida pedissequa passu
Ponè subit, si non ambis virtutis honores,
Imperium te, magne Ducum, te prensat & ambit
Cæsareum, aut regale tibi diadema reseruat.

Per forum deinde ad D. Petri ædem, vbi canticum laudis gratiarumque actionis decantatur, pergunt. In templi ingressu Præpositus Ecclesiæ D. Estius orationem habuit gratulatoriam officiis obsequiisque plenam. Hinc ad palatium perrexerunt, vnde postridie digressi non fuere. Actiunculam quam dedit studiosa sub Patribus Societatis iuuentus, præclara Principum Austriorum facta referentem, præsentiâ suâ cohonestarunt, publicè posteà actam. Pridie Id. Februarias ad S. Amati templum fuit itum, ac sacro celebrato, habitaque à Decano oratione, reliquias sacras reuerenter visitarunt. Inde ad forum & theatrum sunt progressi: vbi sedentes sub aurea vmbella Archiduces accessit Præses Richardottus, sumtóque argumento à conspecta inscriptione; FIDE ET RELIGIONE INTEMERATA, ad perseuerandum Duacenses admonuit. Tum lecta à Consiliario Brodeo sacramenti formula, quæ talis est:

NOS ALBERTVS ET ISABELLA, CLARA, EVGENIA, Dei gratia Archiduces Austriæ, Duces Burgundiæ & Brabantiæ: nos scilicet Archidux tanquam maritus & tutor Infantis Serenissimæ, & nos Infans tanquam Domina & Princeps proprietaria prædictarum Regionum: promittimus & iuramus per hæc sancta Euangelia; quòd obseruabimus & tenebimus priuilegia, libertates, vsus, bonasque & laudabiles consuetudines ciuitatis Duacensis, sicut maiores nostri Comites Flandriæ olim fecerunt: ita nos Deus &c.

Principes manibus ad sacrosancta Euangelia appositis, sic iurarunt. Idem à Senatu populóque Duacensi fuit præstitum, prælecto per eundem Consiliarium iureiurando.

In fidei testimonium Magistratus suo ordine ad Principes accessit & officiosè eosdem salutauit. Acclamatum deinde à populi multitudine, missiles numi populo sparsi, tres Senatores inter equites lecti. A meridie orationi panegyricæ interfuerunt, & Theologicæ disputationi, theses distributæ, chirothecæ datæ, quas etiam Celsitudines acceptas habue-

abuerunt. Sub vesperum admissus iterum magistratus, vt munus duorum ex auro so-
dorum craterum offerret, in quorum vno tribus Imperatoribus posterioribus in me-
o est asscriptum:

ALBERTO ARCHIDVCI IMPP. AA. NEPOTI,
FILIO, FRATRI S. P. Q. D. FIDEM VOVEBAT
ET OBSEQVIVM.

Opertorio insculpta hæc verba legebantur:

ARCHIDVCIBVS AVSTRIACIS COMITIBVS FLANDRIÆ
PRINCIPIBVS SVIS CLEMENTISSIMIS S. P. Q. D.
AVRVM CORONARIVM.

In altero tres diui cognomine Infantis cælati continentur, & hæc verba:

ISABELLÆ, CLARÆ, EVGENIÆ, HISPAN.
INFANTI, COMITI FLANDRIÆ S. P. Q. D.
FIDEM VOVEBAT ET OBSEQVIVM.

Addebat Brodeus hunc esse Duacensis deuotionis arrhabonem, gratum eum esse
rat, nec censeri Principum magnitudine, sed instar ipsius Dei animum spectari. Excu-
bat deinde Duacensium tenuitatem, fide & obsequio nemini cedentium.

ATREBATVM.

DIBVS Februarij cùm suæ Celsitudines Duaco discessissent vt Atrebati solemnem introitum celebrarent, post meridiem in Prioratu diui Michaëlis primùm descenderunt. Obuiam est itum per Reuerendissimum Episcopum Atrebatensem & Comitem Barlaymontium, prouinciæ præfectum cum virorum genere, aliisque ornamentis illustrium & clarorum sequela. Ordinum Artesiorum nomine Prelati & Canonici, nobiles, vrbiúmq; delegati numero viginti, cum vrbi præfecto D. de Marles, eiúsq; vicario D. de VVendin, & eiusdem præfecturæ officiariis, Maior, Senatores, Consiliarius, procurator, actuarius, & argentarius togis ex raso & serico damasceno nigro amicti, equis instratis: quatuor item fabrorum præfecti eorumque scriba togis sericis, sex viatores rhabdophori rubris nigrísque multitiis amicti accesserunt. Vrbis præterea sacramento astricti arcubalistarij, sagittarij, sclopetarij, & dimicatores obuiam iuerunt. Quinque ciuium cohortes, quæ viros mille delectos complectuntur, cum D. de Sealez chiliarcha, Alardo de Formentraus ordinum duce, Antonio de Crepieux cui dextræ alæ custodia demandatur, Petro Lombardo cui sinistræ, in aciem processerunt, armorúmque displosorum sonitu vehementi Principes salutarunt: Magistratus ad eum locum peruenit vbi sacellum erat erectum formâ quadrangulâ, columnis quatuor Corinthiis fultum, ascensus quatuor gradibus constabat; opus in morem conopei tegebatur: Sedes binæ ibi erant collocatæ ex rubro holoserico, instratúmque similiter scamnum. Aduentantibus Principibus Ordines & Senatus equis descendentes, per Comitem Barlaymontium fuerunt exhibiti, ipsi consederunt vt Infans serenissima dextrum latus stringeret. Tum accedens Consiliarius his verbis Principes allocutus est:

MAIOR & Senatus ciuitatis vestræ Atrebatensis vniuersitatem eiusdem referentes, subditi vestri deuotissimi hîc se ad pedes vestros prosternunt, honorem & obsequium submissione animi qua possunt deferentes; ac felices beatósque sese existimantes quòd vestro se subiici imperio contigerit, quos vt protegatis enixè vos orant. Cumque inter perlustrandum metropoles vestras vrbes, hanc Atrebatensem vobis placuit inuisere, pectora subditorum accipite, possidete, qui sanguinis profusione animi deuotionem pro obsequio vestro testatam facere cupiunt. Multis igitur annis regnate feliciter, & propitio vobis Deo. Sed vt Atrebatum Artesiæ metropolim monarchæ & Principes Austriaci ab æuo priuilegiis & exemtionibus quibusdam decorarunt in fidei præstitæ testimonium, vos eadem vt maiorum vestrorum successores seruaturos confidunt. Quæ si ab origine inuestigare lubet cur hic populus in tantam coaluerit multitudinem, causam eam fuisse præcipuam comperiemus. In eo consistit Principum magnitudo, vrbibúsque & opidis hominum frequentia ornatis, & celebribus ad communem omnium conseruationem summopere conducit. Itaque indulserunt & auxerunt priuilegia, & iureiurando eadem confirmarunt maiores vestri & parentes. Hoc optimi ciues deuotíque subditi vos hodie facturos in hac soléni inauguratione sperant, paterníque exempli imitatores fore, atque vt hoc faciatis etiam atque etiam rogant.

Non temere mentionem de exemtionibus ab æuo concessis fecit Consiliarius, etenim cùm históriás diligenter euoluimus, Iulium Cæsarem suscepta in Belgas expeditione, Comium Atrebatibus regem constituisse gentis eius Principem, cuius & virtutem & consilium præbebat, in eius commentariis belli Gallici deprehendimus. Huius Comij opera, sicut ipse Cæsar lib. 7. testatur, fideli & vtili superioribus annis ita vsus fuerat, vt pro illis meritis ciuitatem eius immunem esse iusserit, iura legésque reddiderit, ipsísque Atrebatibus Morinos attribuerit. Nunc has immunitates maiorum suorum meritis concessas,

onceſſas, ſua quoque fide & obſequio retentas ſeruari ſibi poſtulant. Hoc gens belli-
oſiſſima à Romanis legionibus in ſocietatem ob armorum peritiã aſcita, à ſuis Princi-
ibus ceteroqui clementiſſimis indultum ſibi iri, vt flagitat, ſic confidit.

Principes deinde prælectum à Conſiliario iuſiurandum præſtiterunt. Maior claues
btulit, ipſe ac magiſtratus ſimiliter Principibus iuſiurandum dixit. Quo facto equos
rincipes conſcenderunt ac reliquus comitatus, & porta D. Nicolai vrbem ingreſſi ſunt.
n cuius faſtigio duo leones inaurati inſignia ſuarum Celſitudinum tenebant, auletæ &
ornicines ibidem conſiſtebant iucundè modulantes. Sex Senatores togis damaſcenis
ub vmbella ex eadem materia, ſed coloris cærulei, fimbriis argenteis, ipſos excipiunt.
Ordo Eccleſiaſticus huc vſque proceſſit cum ciuibus viginti quatuor honeſtiſſimis fu-
alia geſtantibus. Occurrit primùm elegans pegma triginta pedes latum, altum quadra-
inta, cum triplici frontiſpicio: vbi dramatis perſonæ ſeptem ciuitates Arteſię præcipuas
um inſignibus referebant, ſingulari ornatu & amictu conſpicuæ. Conſiſtebant hoc or-
ine, Bapalma, Aria, Audomarum, Atrebatum, Bethunia, Lenſia, Heſdinum. Aderat
trebato virguncula cor manu prætendens, hic actus verſu frontiſpicio affixo, ita ex-
licatur:

Ecce cor Arteſiæ quiduis præſtare paratum,
Seu toga, ſeu Mauors rurſus ad arma vocet.

Lateri dextro hæc affixa erant carmina ad maiorem ſcenæ elucidationem:

Fertilis Arteſiæ præſto ſunt opida ſeptem:
Scilicet Atrebatum prænobile Marte togaq́;,
Hinc Audomarum portuq́; mariq́; ſuperbum,
Tum Cereris pleno locuples Bethunia cornu.
Aria tuta ſitu Morinis Liſaq́; celebris,
Lenſia finitimis laudata feracibus aruis,
Et Bapalma ferox iam formidabilis hoſti
Hîc ſtat, & Heſdinum non expugnabile bello.

Appoſiti & lateri ſiniſtro hi verſus:

Vos ô Archiduces, hæc opida Martia ſeptem
Arteſiæ prono pariter venerantur honore,
Non minus aduerſis quàm rebus fida ſecundis:
Obſequium ſimul omne vouent, ſtudiumq́; fidemq́;,
Atque ſuas vires & opes in vtrumque paratas.
Nam pax quando viget, reliquis ſunt horrea Belgis,
Aſt vbi bella fremunt, & finibus ingruit hoſtis,
Pro clypeo Flandræ ſunt & pro montibus oræ.

Ad ingreſſum parui fori arcus erat triumphalis duabus nixus columnis Corinthiis,
edes latus viginti quinque cum ſuo frontiſpicio, altus triginta & octo. Suarum Celſitu-
inum effigies hîc ſtabant habitu ducali, ille cum gladio, hæc cum ſceptro, & ſtemmata
entilitia. Inſcriptio erat Gallica huius ſignificati:

O Princes ſouuerains Albert & Iſabelle,
Afin que ce fort arc voué par les marchans
Remarque plus long temps voſtre gloire immortelle,
Faictes durer la paix de ce iour en mille ans.

Commoda per totum quærunt qui mercibus orbem,
Hanc vobis, Alberte, ſacrant, Iſabellaq́; molem,

Quæ

Quæ vestros vt perpetuo veneretur honores,
Efficite æternos pax vt perduret in annos.

Postica arcus facies quæ eiusdē erat structurę inscriptum habebat huiusmodi versum:

Vostre ville d' Arras, tresnobles Archiducs,
Espere que bien tost l'antique marchandise
Qui la rendoit celebre aux Chrestiens & aux Turcqs
Sera par vos grandeurs en son estat remise.

Atrebates vestris iterum commercia sperant
Auspiciis reparare, Duces, florere per orbem
Terrarum quibus assueti: sic munere vestro
Extollent celebres inter sua nomina gentes.

Ad viæ descensum in platea sanctæ Crucis pegma occurrebat permagnum & elegans, quadraginta pedes latum, cum triplici tabernaculo, ad pedes quinquaginta & duos assurgens, quorum medium viginti pedibus est latum, altum octodecim: personæ sunt Christus & Ecclesia cum hæresi ligata & pedibus protrita, cui asseclæ astabant, triumphabat de illa suo habitu Belgica, hoc versus asscripti lectori indicabant:

Illa ego quæ tantis fueram excruciata procellis,
Austria me tandem puram sanctamq; tuetur.

In summo fastigio virtutes duæ pictæ typum sustinentes pietatis Alberti & Isabellæ. Aliis tabernaculis ibidem lateralibus inscriptum ita erat:

MEMORIÆ ÆTERNÆ INVICTISSIMORVM PRINCIPVM
DE MERA RELIGIONE TRIVMPHANTIVM.

Vitisator Noë & promissionis terra in minoribus scenis ad huius theatri auctores pertinebat, ad Principes inscriptio:

VINEA AVSTRIÆ FRVCTIFERA, FRVCTVS AVSTRIÆ
SALVBERRIMVS.

Scena viam, quæ ad D. Vedastum ducit commodè muniebat, ibíque exhibebatur Cæsar Rudolfus, Rex Hispaniarum, & Archidux Albertus, qui à duobus videbatur inuitari ad capiendum diadema mensæ impositū, hoc fiebat manifestius carmine præfixo:

Imperium tenuit tercentum circiter annis
Austria, Cæsar habet decimus iam sceptra Rudolfus,
Qui diadema tibi, Princeps Alberte, dicauit:
Quod defendet Iber, qui tecum diuidet orbem.
Scilicet Hesperias dominabitur ille per oras,
At tu Teutonicas Cæsar moderabere terras.

In altera tabula ad eundem ferè sensum tendebant hi versus:

Hoc decus exoptat Princeps Isabella marito:
Hoc, Alberte, tibi genitrix ter magna precatur,
Proles, & coniux & Cæsaris inclyta mater.
Te quoque pro domino proceres sibi Tentones optant,
Et tibi Roma libens aquilæ concedet honores,
Quos modò frater habet, quos gessit auusq; parensq;.

Hoc cacumen gloriæ summum Artesij præsagiunt, his scilicet versibus:

Atrebates, Alberte, tibi non irrita dicunt

Omina

Omina: ſupremo dignum te culmine cenſent,
Belgica Germanis vt iuncta phalangibus arma,
Te duce deuictum ſpolient diademate Turcam.
Quis ſcit an hanc laudem tibi fata futura reſeruent,
Rurſus vt Imperium iungat Iouis ales vtrumque?

Vicina huic ſcenæ tranſitum dabat porta, vt totum opus in ſexaginta protenderetur des. Affixa faſtigio ſcenæ erat aquila, portæ victoria. Conſtruxerant & aurifabri pena ad plateam à triformi dictam facie, triginta duobus pedibus latum, ſublime quinie & quadraginta: hiſtoriam referebat ardentis & inextinguibilis cerei, qui apud Atre-tes & quoſuis ſpectatores habetur pro miraculo. In ſummo faſtigio D. Eligius, illom tutelaris, qui opera ſua ad ignem elaborant. Ad rem elucidandam hæc carmina rtinebant:

Cereus eſt Atrebas, quo non illuſtrior alter
Ardet, & abſumi non tamen igne poteſt.
Haud ſecus Auſtriacæ clariſſima gloria gentis
Atteritur, nullis obruiturq́ malis.

Egregia erat Arteſiæ Comitum centum & quinque pedum porticus ſeu pegma venuſſimum; hîc Principes ſeptemdecim repræſentabantur à Roberto primo S. Ludouici allorũ regis fratre, vſque ad sereniſſimos noſtros Archiduces, hac ſerie & proſopopeia:

ROBERT PREMIER COMTE D'ARTHOIS,
FRERE DV ROY S. LOYS.

Premiers fleurons de lys dont mes armes i'honore,
C'eſt pour voſtre querelle, & pour la foy encore,
Qu'en l'auril de mes ans la France ay meſpriſé,
Qu'ay paßé en Egypte, & d'horrible carnage
I'ay faict rougir du Nil l'enſanglanté riuage,
Trendant par ma mort mon nom eterniſé.

ROBERTVS PRIMVS S. LVDOVICI GALLORVM
REGIS FRATER.

Lilia prima meis fulgent quæ ſymbola ſignis
Cauſa fidesq́ fuit, primæ cur flore iuuentæ
E patria Pharias irem bellator in oras,
Et ſeptemgemino denſarem funera Nilo,
Nomen & æternis mutarem morte trophæis.

ROBERT DICT ILLVSTRE II. COMTE
D'ARTHOIS.

Qui plus braue que moy vainqueur ſe pourroit rendre
En Nauarre, Aquitaine, en Calabre & en Flandre,
Et de lauriers egaux ſa teſte couronner?
Le ciel deſſoubz le fer illuſtre m'a faict naiſtre,
Soubz le fer ma ieuneſſe inuincible paroiſtre,
Et ſoubz le fer encor ma vie terminer.

ROBERTVS ILLVSTRIS COMES ARTESIÆ.

Nemo armis queat illuſtres æquare triumphos,
Nec ſua victrici præcingere tempora lauro,

Sicut Aquitana, Calabra, & de gente Nauarræ
Et Flandro pugnace tuli, ferroq; iuuentus
Trita fuit, mors est eadem ceu ferrea vita.

MEHAVLT FEMME D'OTHON COMTE DE BOVRGOIGNE. III. COMTESSE D'ARTHOIS.

Temeraire nepueu pensois tu qu'vne vefue
Si constante eut fleschy à l'aspect de ton glaiue,
Que pour taindre en son sang tu auois aceré?
Non, non, car aux desseins de ta bruslante enuie
Dans leur premier berceau i'ay faict perdre la vie,
Et d'vne heureuse paix ceste Gaule asseuré.

MATHILDIS OTHONIS BVRGVNDIÆ COMITIS VXOR, COMES ARTESIÆ.

Vane nepos, viduam gladij formidine terres
Constantem, ferrumq; paras in viscera strictum?
Non ita, nam primis ardorem protinus annis
Restinxi, vt paruas habeant incendia vires,
Et fixi certam nostra in regione quietem.

IEHENNE DE BOVRGOIGNE FEMME DE PHILIPPE LE LONG ROY DE FRANCE, IV. COMTESSE D'ARTHOIS.

Je venois establir a la deesse Astrée
Vn seiour eternel dedens ceste contrée,
Pour la combler de l'heur d'vn fortuné repos:
Mais Clothon aussy tost l'iniuste filandiere
Me voyant en chemin, fit à sa seur meurtriere
Jmplacal le trancher sa trame & mon propos.

IOANNA BVRGVNDA, PHILIPPI LONGI GALLORVM REGIS VXOR, COMES ARTESIÆ.

Æternam Astrææ meditabar ponere sedem
His secura locis, eadem qua degere posset.
Accinctamq; videns inuidit ferrea Clotho,
Et sua lanificam præcidere stamina fecit
Germanam, finemq; meis imponere cœptis.

IEHENNE DE FRANCE FEMME D'OTHON DVC DE BOVRGOIGNE. V. COMTESSE D'ARTHOIS.

Soubz moy Robert d'Arthois rauiue sa querelle,
L'Anglois le suit de prez que la trace cruelle
Rend contre mon estat chauldement allumé:
Je romps les coups de l'vn & la poursuite folle,
Mais ie vois non sans pleurs (regret qui me desole)
Du cousteau estranger mon pays entamé.

IOANNA FRANCICA OTHONIS BVRGVNDIÆ DVCIS CONIVX, COMES ARTESIÆ.

Suscitat iratus sub me quæ iura Robertus
Vrget in Artesios, animo flagrante Britannus
Hunc sequitur, bello ditionem incendit vterque.
Viribus alterius constanti mente resisto,
Cum lacrymis tamen externus me verberat ensis.

PHILIPPE DE BOVRGOIGNE FILZ DE PHILIPPE ET DE IEHENNE COMTESSE DE BOVLOIGNE, VI. COMTE D'ARTHOIS.

Si comme mes ayeulx ie n'ay graué ma gloire
En l'airain le plus dur du temple de memoire,
Et consacré mon nom à l'immortalité;
Il en fault accuser la fatale influence,
Soubz laquelle le ciel m'a faict prendre naissance,
Ayant d'vn cours si bref ma vie limité.

PHILIPPVS BVRGVNDVS FILIVS PHILIPPI ET IOANNÆ COMITIS GALLIÆ, BONONIÆ, SIVE GESSORIACI, COMES ARTESIÆ.

Quòd minus obtigerit maiorum more perennis
Gloria, quòd memori non sim victurus in æuo,
Non mihi sed fato culpa est tribuenda sinistro,
Munere cælestes cuius producor in auras,
Sed tener in primis carpor ceu flosculus annis.

MARGVERITE DE FRANCE FILLE DE PHILIPPE LE LONG. VII. COMTESSE D'ARTHOIS.

J'ay veu vefue Phebus trente & six fois diuerse
Tournoyer, biaisant l'escharpe qui trauerse
Les cloux diamantez du doré firmament,
Cependant i'ay chery le droict & la iustice,
J'ay restably les loix, & remis la police,
Seruant d'amour aux bons, aux meschans de tourment.

MARGARITA GALLICA PHILIPPI LONGI FILIA, COMES ARTESIÆ.

Triginta viduas & sex sine coniuge dulci
Æstates vidi reduces, at semper amaui
Iustitiam, leges colui, sanctiq; Senatus
Restitui decreta, bonis pietatis asylum,
At tormenta manent ob noxia crimina sontes.

LOYS DE FLANDRES DICT DE MALE.
VIII. COMTE D'ARTHOIS.

Je reioings à l'Arthois la Flandre separée,
Qu'vn diuorce de loix a tenu esgarée,
Deux siecles tous entiers soubz des Princes diuers.
Son peuple reuolté faict teste à mes gendarmes,
Je range le Brabant par l'effort de mes armes,
Puis forcé d'vn meurtrier ie quicte l'vniuers.

LVDOVICVS MALANVS COMES FLANDRIÆ
ET ARTESIÆ.

Atrebates Flandriq; meis iunguntur eodem
Auspiciis titulo per secula bina dirempti,
Diuersis & principibus parere coacti:
Imperiumq; meum cognouit & arma Britannus,
Dum mea transadigit funestus viscera mucro.

MARGVERITE DE MALE FEMME DE PHILIPPE
LE HARDY DVC DE BOVRGOIGNE.
IX. COMTESSE D'ARTHOIS.

Le sacre-sainct lien d'vn Hymen agreable
Me couple auec vn Duc hardy & redoubtable,
Ioindant Bourgoigne ensemble à la Flandre & l'Arthois,
Arthois qui soubz mon regne & d'vn si sage Prince,
N'a veu d'vn fer guerrier funester sa prouince,
Ains paisible iouyr de ses paisibles loix.

MARGARITA MALANA PHILIPPI AVDACIS
BVRGVNDIÆ DVCIS VXOR,
COMES ARTESIÆ.

Blandus Hymen thalamo sociam me Principis esse
Fecit, habet factis nomen qui fortibus æquum.
Artesios Flandris, Burgundos iunxit iisdem:
Sed non Atrebates nostro vis Martia regno
Excitat, at sacris in legibus otia ducunt.

IEAN DVC DE BOVRGOIGNE DICT INTREPIDE.
X. COMTE D'ARTHOIS.

Endosser la cuirasse au sortir de l'enfance,
Combatre Baiazet, faire teste à la France,
Qui promettoit Arras vn trophé se dresser,
Seize mille guerriers renger contre cincquante,
Les vaincre, & enrougir la Meuze tout sanglante,
Aultre qu'vn Intrepide oseroit le penser?

IOANNES INTREPIDVS DVX BVRGVNDIÆ,
COMES ARTESIÆ.

A pueris gestare sagum gladiumq; virilem,

Ductori

Ductori Ismario, fortiq; resistere Gallo
(Imparibus qui pugnantes superare fatigat
Viribus Atrebates, sed vincitur ipse) quis ausit
Intrepidum præter, vel sanguine tingere Mosam?

PHILIPPE DVC DE BOVRGOIGNE DICT LE BON.
XI. COMTE D'ARTHOIS.

Ce m'est beaucoup de gloire & non pas vitupere,
Si i'ay, cherchant l'autheur du meurtre de mon pere,
La France ensanglanté de mon glaiue vangeur,
Si i'ay nouueau Iason rendu deshonnorée
Encore la Colchos de sa toison dorée,
Et l'offert aux plus grands pour la marque d'honneur.

PHILIPPVS BONVS DVX BVRGVNDIÆ,
COMES ARTESIÆ.

Ad decus accedit, non ad conuitia, cædis
Auctorem iustus patriæ si persequor vltor,
Gallia si fuso rubeat madefacta cruore.
Et nouus Æsonides Phryxeo vellere Colchos
Priuaui, vt meritis conferrem præmia summis.

CHARLES DVC DE BOVRGOIGNE DICT LE
GVERRIER. XII. COMTE D'ARTHOIS.

Desseins ambitieux dont i'ay l'ame remplie,
Si les ialoux efforts de fortune ennemie
N'eussent point empesché voz progres valeureux:
Vous eussiez triumphans sans doubte peu emprendre
D'egaler mes lauriers aux palmes d'Alexandre,
Et affranchir mon nom du tombeau malheureux.

CAROLVS BELLICOSVS DVX BVRGVNDIÆ,
COMES ARTESIÆ.

Æmula cœptorum si non fortuna meorum
Progressum, medio sistens conamina cursu
Maxima, turbasset, poterant æquare triumphos
Pelleus domito quos egit ductor in orbe,
Feralique meum nomen subducere busto.

MARIE DE BOVRGOIGNE FEMME DE L'EMPEREVR
MAXIMILIEN ARCHIDVC D'AVSTRICE,
XIII. COMTESSE D'ARTHOIS.

Ie m'allie à vn Prince ainçois à vn Auguste,
Dont la guerriere main inuincible & robuste
At vaillamment acquis cent trophés glorieux,
La Bourgoigne & l'Arthois rengez soubz la puissance,
Du gendarme Francois en rendront asseurance,
Et Guinegate encore, ou fut victorieux.

MARIA BVRGVNDA MAXIMILIANI AVSTRIACI AVGVSTI VXOR, COMES ARTESIÆ.

Augusto socior, cuius bello inclyta virtus
Emicat in victo centenis hoste trophæis.
Atrebates & iuncta dabit Burgundia testem
Roboris inuicti, cedit victricibus armis
Gallus, & egregias vires Guinegata fatetur.

PHILIPPE D'AVSTRICE ROY DES ESPAIGNES, XIV. COMTE D'ARTHOIS.

Qui a veu la beauté d'vne naissante rose
Aux rayons du soleil gaillardement eclose
Se pancher tout à coup soubz vn fouldre elancé?
Il m'a veu au milieu du printemps de mon age,
Lors qu'vn beau feu d'honneur attizoit mon courage
Rendre l'aboy dernier par la Parque auancé.

PHILIPPVS PVLCHER AVSTRIACVS REX HISPANIARVM, COMES ARTESIÆ.

Vt rosa quæ primo solis se pandit in ortu
Aspectu blandita suo, si fulmen ab alto
Æthere vibratur languentia colla remittit:
Sic ego magnanimos decores flammatus in ignes
Vere mei rapior roseus ceu flosculus æui.

CHARLES D'AVSTRICE V. EMPEREVR ROY DES ESPAIGNES, XV. COMTE D'ARTHOIS.

Inuincible guerrier filz aisné de Bellone
Apres auoir emply ce qu'Europe enuironne,
De l'immortel honneur de mes faictz glorieux,
J'ay maulgré le couroux d'Amphitrite irritee
D'Hercule oultrepassé la colonne plantee,
Pour me rendre en Africque encor victorieux.

CAROLVS QVINTVS AVSTRIACVS IMPERATOR AVGVSTVS REX HISPANIARVM, COMES ARTESIÆ.

Inuictus bellator eram, mihi mater Enyo,
Europam vt factis impleuit gloria magnis,
Inuita Herculeas penetrauit Doride metas,
Vincendum vt Libycis quidquid superesset in oris,
Id me cum reliquo cognosceret orbe subactum.

PHILIPPE D'AVSTRICE ROY DES ESPAIGNES, XVI. COMTE D'ARTHOIS.

Pendant que iusqu'au lict de la perleuse aurore
Qui le riuage Indois du premier iour honore,
Ie voys plantant vainqueur mes bouffans estandars:

Vn feu

Vn feu seditieux toute ma Belge enflamme,
Belge que doibt regir le doux frein d'vne dame,
Et non le fer sanglant des nourissons de Mars.

PHILIPPVS AVSTRIACVS HISPANIARVM INDIARVMQVE REX, COMES ARTESIÆ.

Signa coloratos dum nostra locamus ad Jndos,
Traiectoq; nouos producimus æquore fasces
Auroræ ad thalamum, feruent incendia Belgis
Seditiosa meis, quos flectere femina molli
Debuit imperio, rigidi non Martis alumnus.

ELISABETH, CLARA, EVGENIA, INFANTE DES ESPAIGNES, ARCHIDVCESSE D'AVSTRICE, DVCESSE DE BOVRGOIGNE, ET PRINCESSE DES PAYS BAS, XVII. COMTESSE D'ARTHOIS.

C'est pour toy que ie viens Hollande bien aymee
Les palmes en la main dissiper la fumee
Que tu vas exhalant de ton cœur factieux,
Ie n'ay point vn esprit desireux de vengeance,
L'amour rit sur mes yeux, sur mon front la clemence,
Si tu es sage, accepte vn offre gracieux.

ISABELLA, CLARA, EVGENIA, HISPANIARVM INFANS, ARCHIDVX AVSTRIÆ, DVX BVRGVNDIÆ, ET BELGII PRINCEPS, COMES ARTESIÆ.

Ad vestros venio, Bataui, tranquilla penates,
Discutiam cerebri palma vt victrice furorem.
Non ego vindictam cupio, sed dulcis amorem
Luminibus Venus afflauit, clementia frontem
Occupat: oblatum prudentes sumite pactum.

ALBERT ARCHIDVC D'AVSTRICE, DVC DE BOVRGOIGNE, PRINCE DES PAYS BAS, XVII. COMTE D'ARTHOIS.

Ie tiens le glaiue en main, ains le tonnereux foudre
Qui ecrazant tes murs les reduisant en pouldre
Ton cœur trop obstiné a puny si souuent,
Jl tend à ton malheur du tout ineuitable.
Si pendant que ie suis encore pitoyable,
Mes equitables loix tu ne vas recepuant.

ALBERTVS ARCHIDVX AVSTRIÆ, DVX BVRGVNDIÆ, BELGII PRINCEPS, COMES ARTESIÆ.

Stringo manu gladium, vestros sed fulmina muros
Æquant nostra solo, pœnasq; ob crimina sumunt.
Hæc eadem cladem vobis certumq; minantur
Exitium, si non pietas dum brachia pandit,
Accipitis nostras æquo moderamine leges.

Hi omnes antiquo & ſuo more inſtructi inſignia ſua penes ſe habebant.

Ad S. Quirici viam porta triumphalis inſignis erigitur viginti octo pedes lata, alta quadraginta. In ſecunda eleuatione ingens erat tabula quæ cælo Iuſtitiam per Archiduces reducem exhibebat, vbi ſcriptum erat:

Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna.

In ſummo faſtigio medio loco ſtabat Iuſtitia, hinc præmium, inde pœna accumbebat. Ad primam eleuationem conſiſtebant Lex & Pax. Operis dedicatio hoc modo legebatur:

D. D.
ARCHIDVCIBVS ALBERTO ET ISABELLÆ
AVSPICATO INAVGVRATIS, ATREBATVM
COMITIBVS EXOPTATISSIMIS
S. P. Q. A.
EX VOTO ET DEBITO LVBENS P. P.

Dextro intercolumnio depictus erat Deucalion cum hac ſupra caput inſcriptione:

Quod felix fauſtumq́, ſiet vobis patriæq́,
Belgarum Archiduces gloria & orbis amor.
Vos populus, vos nobilitas, vos Ordo ſalutat
Sacratus, patriæ voce manuq́, patres.
Aduentu exſultat veſtro, ſupplexq́, precatur,
Vt Deus incolumes ſeruet vtroſque diu.

Sub pedibus eius habebatur exaratum:

SOLA SVPERSTES.

Læuo intercolumnio pictus Ariſtides cum hoc ſcripto:

Exoptata auri nam ſperat ſecula, vobis
Principibusq́, piis, præſidibusq́, diis.
Fallimur? haud vano ſaliunt præcordia motu,
Sacra Dice celſo labitur ecce polo.
Plutus, Amalthæa, & lex & pax diuaq́, felix
It comes, atque triplex Eumenis inde fugit.

Sub pedibus ſcriptum erat:

FELICITAS ALTERA.

Poſterior facies ab anteriori vix differebat, ideoq; hanc deſcribere ſuperuacuum eſt.

Vlterius progreſſis ſcena in conſpectu fuit amœniſſima, triginta pedum latitudinis, quadraginta altitudinis, vbi Pacem oſculatur Iuſtitia: comites habent, Floram, Benignitatem, Concordiam, Libertatem, Tranquillitatem, Cererem, & Plutum: ad pedes iacebant Fames, Diſcordia, Bellum, Inopia, Furiæ ſuo omnes more perſonatæ. Quinque pueri ſymphoniaci his nominibus, Arteſia, Lætitia, Congratulatio, Exſultatio, & Muſica, hos verſus echoinos decantabant:

	Echo.
En Iſabella venit, iam cedent aſpera,	*ſpera.*
Quis nouus hic hominum eſt vndique clamor?	*amor.*
Iura dabit pietas, quid erit gens perfida?	*fida,*
Innocuos ſic fraus pulſa leuabit,	*abit.*
Lex animis viuet non ære aut marmore,	*more,*
Aſtræa in terris iam gradieris,	*eris.*

Lætæ

Læta quies populis an non moriere? *oriere,*
Omnibus hic viuet dulce leuamen, *amen.*
Exhilarata nouis Artesia nympha triumphis,
Eugeniæ aduentu Principis obticuit.

Huius carminis auctor est, & quorundam aliorum Maximilianus Vignacurtius, no-ilis Atrebas, qui & si minus laudem hinc venetur, nec velut laureolam in mustaceo uærat, non tamen fuit silentio transeundus, præsertim notus & familiaris.

In fastigio pax & iustitia se mutuo complectentes, infra Vulcanus in fabrili officina rma Martia in rustica informabat:

CONFLATIS GLADIIS IN VOMERES, ET LANCEIS IN FALCES.

Paulò inferius hæ notæ legebantur:

TVTO AGER SERITVR AC METITVR.

Ad scenæ angulos hi versus sunt affixi:

Læta quies, Alberte, tuis est parta trophæis:
Libertas, antiqua fides, concordia, rectum
Incrementa dabunt iunctis dotalibus oris,
Aurea sic Belgas duce te moderabitur ætas.

Alterius lateris inscriptio est huiusmodi:

Muneris est, Isabella, tui, quòd diuite censu
Copia pace vigens decorabit frugibus agros:
Iam pax arma premit, mutantur falcibus enses,
Tu populum iussis commissum protege rectis.

Lateralia vtrinque emblemata hinc ex galea aluearе suum effecerant apes, eratque scriptum:

EX BELLO PAX.

Pacis typo in læuo pictæ latere asscriptum legebatur:

PAX VNA INNVMERIS TRIVMPHIS POTIOR.

Operis dedicatio inferius conspicitur:

PACIFICIS AC OPTIMIS AVSTRIÆ ARCHIDVCIBVS
ALBERTO ET ISABELLÆ,
COMITIBVS ARTESIÆ, PACE SANCITA, PVBLICÆ
TRANQVILLITATIS PROVINCIÆ RESTITVTORIBVS
FELICISSIMVM ADVENTVM GRATVLANTES,
POSVERE ATREBATES.

Ante forum piscarium in scena lata pedibus triginta, alta quadraginta vidisses Arte-am in sede collocatam astantibus Marte, Victoria, Fama, Spe, Liberalitate, quibus pa-e & bello vt plurimum illa viget, asscriptum in summo fastigio fuit:

DOMINVS VIRTVTEM POPVLO SVO DABIT,
DOMINVS BENEDICET POPVLO SVO IN PACE.

Personæ dramatis hos versiculos exhibebant:

ARTESIA:

Dominus custodiat introitum tuum.

MARS.

Mars Albertum armis præficit ipse suis.

VICTORIA:

Dominabitur à mari vsque ad mare suis.

FAMA:

In omnem terram exiuit sonus eorum.

SPES:

Amissos animos spes bona restituet.

CERES:

Perpetuò vernat pacis amica Ceres.

LIBERALITAS:

Pluraq́; me socia quàm dabis accipies.

Per fornicem triumphalem via ad ciuitatem ducebat triginta latum pedibus, altum quadraginta comprehenso obelisco.

Lanionum platea pegma exhibebat viginti & octo pedibus latum, sublime quinqua-ginta, in tres distinctum eleuationes: manna de cælo abundè pluebat, quod secunda eleuatio explicabat:

Manna velut quondam munus cæleste Tonantis
Hebræam sterili gentem satiauit eremo;
Sic & in Artesios delapsum cælitus agros,
Atrebates pauit fruges cum terra negauit.

Personæ in scena erant Ecclesiasticæ, aut illis saltem similes, quę diuinum illud munus colligebant, infra scriptum legebatur hoc modo:

NON FECIT TALITER.

Erexerant item arcum triumphis insignem prope suos limites Reuerendus D. Philip-pus de Cauerel, electus Abbas S. Vedasti, eiusque religiosi, pedibus latum viginti & octo, altum triginta, cum trium virtutum Theologicarum, Fidei, Spei, & Charitatis statuis super impositis. Dedicatio in summo erat huiusmodi:

ALBERTO ET ISABELLÆ,
AVSTRIACIS PRINCIPIBVS OPT. SERENISSIMIS.

In zophoro auctores nomen suum inscripserant:

DIVINÆ PROVIDENTIÆ SINGVLARI FAVORE AD AMPLISSIMARVM PROVINCIARVM DOMINIVM VOCATIS: ET QVOD BONVM, FELIX AC FAVSTVM SIT APVD ATREBATES IAM INAVGVRANDIS: QVO FIDEM INCONCVSSAM, SPEM CERTAM, CHARITATEM VERAM IN DEVM, CLERVM, POPVLVMQVE RETINEANT, VOTIS AC PRECIBVS FAVENTES ABB. ET CON. VED. 1600.

Supra D. Vedasti in dextro intercolumnio sacram effigiem sic erat exaratum:

RELIGIONE RESTITVTA.

Infra quæ verba hæc scriptio legebatur:

ATREBAT. VETERIS INSTAVRANDI, ET NOVI AD CASTRVM NOBILIACVM EXCITANDI AVCTOR FACTVS EST.

Imaginis nomen pedibus erat asscriptum:

S. VEDASTVS.

Inter

Intercolumnium læuum S. Benedictum ostendebat, cum hoc elogio:

PIETATE RENOVATA.

Addebatur paulo infrà huiusmodi epigraphe:

ANICIIS ET PROBIS
ORTVS PRINCIPES AVSTRIACOS IISDEM PROGNATOS
MAIORIBVS ET BONOS PASSIM OMNES AD EAM
COMPLECTENDAM EREXIT.

Pietatem scilicet, cuius propagandæ quanto S. Benedictus flagrauerit desiderio quiuis ector cognoscet, qui volumen illud quod Arnoldus VVion Belga Duacensis de initiis nctissimæ religionis diui Benedicti, viri dignitate, doctrina, sanctitate (lignum vitæ in-ripsit) edidit, perlegerit: vbi Principum Austriacorum originem ad Aniciam & Pro-am Romanas familias, ex quibus genus suum S. Benedictus habuit, longa serie dedu-it. Subscriptum eius imagini erat nomen:

SANCTVS BENEDICTVS.

Posterior facies non carebat suis ornamentis: intercolumnium dextrum Iustitiæ con-inebat asscriptam hanc D. Gregorij sententiam:

SVMMVM IN REGIBVS BONVM EST IVSTITIAM
COLERE, AC SVA CVIQVE IVRA SERVARE.

Sinistrum ex Cyrillo huiusmodi elogium lectoribus dabat asscriptum Pietati:

GLORIOSA IN DEVM PIETAS REGIIS HONORIBVS
IMMOBILE FVNDAMENTVM EST.

Ab arcus huius lateribus materiata hinc inde erat porticus, quatuor vtrinque hermu-is nixa, cum quadringentis funalibus hic illic dispositis viginti quinque pedum inter-allo. Templum D. Vedasti intrarunt, & decantatis ibi sacris cantionibus ac oratione ratulatoria ab electo Abbate habita sese receperunt. Postero die in templo Cathedrali acro celebrato, iusiurandum de iuribus & exemtionibus Ecclesiæ seruandis solemni-er dixerunt.

Hinc Ordines eosdem ad forum deduxerunt, structúmque theatrum, quo nihil ele-antius nec magnificentius ex ordine Corinthio in octoginta pedes protensum, sublime uinquaginta cum duplici ascensu, thronóque in medio, ac reliquo ornatu & inscriptio-ibus, quarum mediana ita continebat in summo posita:

D. D. ALBERTO ET ISABELLÆ
PRINCIPIBVS NOSTRIS ARTESIÆ PROVINCIÆ.

Patria bellorum longo concussa tumultu,
Tandem post tenebras lucem sperare iubetur.
Belgarum gemini pulsa caligine soles
Nubila discutient exosi tempora Martis.
Tum patriæ leges & libera iura vigebunt,
Et meliora fluent pacatis secula Belgis.

Dependebat ad dextram sub fornice tabella his versibus inscripta:

DIVO PHILIPPO HISPAN. REGI CATHOLICO
POPVLVS ARTESIENSIS.

Maxime Rex terras Phœbo sub vtroque iacentes
Qui regis imperio, propiùs res aspice nostras.
Sis licet Artesiis longè semotus ab oris,
Nos tutare tamen patria pietate clientes:

Pectora fida vides, & tanto dedita Regi,
Quæ pater & proaui bellóque togáq; probarunt.

Ad latus sinistrum similiter tabella legendum exhibebat:

EISDEM PRINCIPIBVS
ORDINES ARTESIÆ.

Tres numero mens vna sumus, sumus vna voluntas,
Qua vos, Archiduces, omni cumulamus honore,
Obsequium vobis illud præstare parati,
Quod liquet Austriacis quondam placuisse monarchis.
Nos si bella premant, si finibus irruat hostis,
Haud metuemus opes ipsamq; effundere vitam.

Vbi Principes consedissent, Præses Richardottus orationem habuit, & honorificam mentionem fecit Artesiorum ac vrbis Atrebatensis, quâ beneuolentiâ in Principes fuerit, & Catholicam religionem, ipsorum in bello operam strenuam & spectatam magnopere extulit. Tum ad Ordines se conuertens, illorum in fide perseuerantiam ipsis commendauit. Lecta deinde iuramenti formula, quæ talis est:

PROMITTIMVS quod in aduentu nostro & successione huius patriæ & Comitatus Artesiæ conseruabimus, & conseruari faciemus iura & priuilegia eiusdem, quemadmodum à maioribus nostris ante est factum. Et dictam prouinciam administrabimus in pace, iure & iustitia: præterea quòd viduas & orphanos, pauperes & diuites in suis iuribus manu tenebimus, & manu teneri curabimus. Et omnia faciemus quæ iustus & supremus dominus & Comes Artesiæ facere tenetur. Sic nos Deus adiuuet & omnes sancti eius.

Sacrosanctis deinde Euangeliis manu tactis, solemniter iusiurandum dixerunt, Ordines reciprocè idem præstiterunt. A populo est acclamatum, sparsa missilia, ac in solemnem inaugurationem hoc carmen euulgatum:

ConspICVa *Arthes*I*a tr*I*p*L*e*X *hæ*C *or*D*o theatra*
*Pr*I*n*CI*p*I*b*V*s str*VXI*t stat*V*en*DI *p*I*gnora pa*C*t*I.

CAME

CAMERACVM.

VRBEM Cameracensem decimo quinto Kalend. Martias ingrediuntur, propter summas ærarij angustias à magnis apparatibus excusatam. Etenim diuturnæ belli clades sub Gallico imperio eam sic exhauserant, vt cùm Regię potestati esset restituta, nec sine magno sumtu quidem, nihil esset ea rep. imbecillius, nihil afflictius. Huc accedit præsidiarij militis onus, & munitionum ac propugnaculorum reficiendorum & excitandorum recentes impensæ, vt florentissima Samarobrinorum olim respub. quæ præter formam vix quidquam retinuerat, Principibus velut semianimis occurreret, illorum auspiciis tandem respiratura. Ab omni itaque magnificentia abstinuerunt, nec aliud magistratibus de publico fuit datum, præter par chirothecarum. Ciuium collegiis vt pro suo quisque modulo funalibus accensis, obuiam iret imperatum. Quingenti circiter numero δᾳδοῦχοι velut tædas coniugales Principi nouæ nuptæ præferebant, quæ cum Archiduce marito vecta carpento sub noctem est ingressa, per portam quam Cantimperetam vocant. Appensa ibi tabella hos versus continebat:

Hic habitat Mauors, comes & Mauortis egestas,
Ciuibus at mens est semper parere parata
Imperio Archiducum, queis auri pondera primo
Aduentu exoptant, & pro feliciter actis
Quanta Midæ perhibent manibus riguisse, decusq́
Immortale Ducum quos pax aut arma bearunt:
Cùm desint vires, laudabilis esto voluntas.

Neque sub vmbella, quam tamen Ordines Cameracenses ex serico damasceno rubro cum fimbriis argenteis fieri curauerant, recipi voluerunt, sed vrbis inopiam ab huiusmodi impensa subleuare maluerunt. Recta ad palatium iter factum est in sancti Auberti Abbatia instructum, hoc carmine gratulatorio valuis affixo Principes inuitante:

Conspicitur tandem quem mens optauerat olim
Belgarum Princeps armis vel pace triumphans,
Relligionis Atlas, cuius circumsonat Arcto
Gloria, consilio magnus, par rebus agendis,
Ad Samarobrinos tutorq́ parensq́ futurus.

Dependebat ab altero latere tabella continens hos versus:

Egressa Hesperiis gelidos visura triones
Ecce Isabella mihi (genus alto à sanguine Regum)
Exoptata venit, bellorum incendia spernens,
Plurima per brumæ glacialis tædia, cæli
Atque soli: cœpto par sit fortuna labori,
Sit felix nostrósque leuet benè nata dolores.

Vesperi duorum iuuenum virginali habitu personatorum actiuncula haud illepida Principes oblectauit. Belgica erat vna, Samorobrina altera, quæ ad pedes suarum Celsitudinum prouoluta, hos versus cum magna contentione animi memoriter recitauit:

SAMAROBRINA.

Illustris Princeps, cuius iam gloria testes
Peruasit Belgas, passimq; renata triumphat:
Quem meritis ornat virtus, orisq; sereni
Maiestas solita afflictis succurrere rebus.
Respice me miseram, quæ vix attollere vultum
Ausa meum, querulos luctus sortemq; meorum
Indignam, ô superi, ostento: tria lustra peregi
Orba patre, orba Duce, atroces perpessa tyrannos:
Hinc opibus spoliata meis rerum omnium egena,
Funera funeribus vidi cumulata meorum;
Quos hinc dira lues, illinc feralia Martis
Spicula strauerunt: restat plebecula, cuius
Nulla domus superest tragico non anxia casu,
Nulla domus quæ non immiti Marte grauata
Sæpius admixto gustet sua pocula fletu.
Quæ cùm diffidens rebus, vitamq; perosa
Vltima de exangui traheret suspiria corde,
Aduentu rediuiua tuo præcordia sensit,
Mœstaq; quæ fuerat facies, lætissima prodit.
Vt flos emoriens nimio demissus ab imbre,
Lumine confestim Phœbi radiante resurgit.
Coniunctis animis optat felicia rebus
Dux inuicte tuis, vestram flexisq; prehensam
Poplitibus dextram cæli per numina poscit
Cladibus in tantis, in tanto turbine rerum
Des miseratus opem: Austriaco de stemmate natum
Sentiat esse patrem, Albertum pietate coruscum,
Et matrem Eugeniam, sinceræ pacis alumnos.
Quæ Cynosura fuit patriæ ciuilibus vndis,
Ad quam confugio supplex agitata procellis,
Naufraga ne peream, sed spes affulgeat vlla.

BELGICA.

Ne desponde animum virgo, & vos ciuica turba,
Quos numero è tanto post tot discrimina rerum
Incolumes superesse dedit regnator Olympi,
Et Regina poli cui vos & vestra dedistis;
Tantorum iam finis adest & meta laborum.
Austriadûm de stirpe satus pro ingentibus ausis
Regia cui soboles thalamo sociata iugali
Tutelaris adest vobis ceu numine ab alto,
Aduentu patriam tempestatesq; serenans,
Quas quondam ciuit rabies Acheronte refusa.
Viuite felices tanto sub Principe ciues;
Sub quo siqua manent veteris vestigia culpæ,

Quam non dira lues, quam non Bellona piarit,
Aut malesuada fames, soluent formidine terram.
Irrita Sabriniam, & Saturnia secla redibunt.
Viuite felices tanto sub Principe ciues:
Sub quo sacra Themis pro libertate nepotum
Victrices dabit esse aquilas, sanctumq; Senatum.
Primus honos patriæ tum relligionis auitæ
Stabit honos, cum pace artes socia agmina iungent.
Omne nefas patulis ringetur faucibus, vnde
Ibit ouans lætis Cameraci gloria rebus.
Viuite felices tanto sub Principe ciues.

POSTRIDIE magistratus ad ædem Deiparæ Principes deduxit, vbi à Clero Cameracensi vniuerso infulis trabeisque sacris amicto excipiuntur, Decano Crucem au- am osculandam præbente, paucisque verbis aduentum gratulante. Re diuina peracta ost meridiem ad arcem perlustrandam egrediuntur: vbi centum maximorum tormen- rum fragor Principem vltrà sexum animosam non secus turbauit, ac si leuis Austri in ondoso nemore susurros exaudisset.

Duodecimo Calendas sub vesperum in palatij cœnaculo ianuis apertis præsente ma- stratu, ac magna hominum frequentia solemni iureiurando se populo Cameracensi nnia & singula priuilegia, iura atque libertates, quibus vti frui solent, conseruaturos, rincipes promiserunt. Suo ipsis quoque sacramento magistratus satisfecit. Subsequen- porrò die cùm discessum pararent, S. Auberti Abbas veniam pro hospitij tenuitate de- recatus, suas Celsitudines argentea Cruce donauit, cubitali magnitudine, in qua pars liquiarum sacri corporis diui tutelaris sub sapphiro erat condita. Gratum sibi esse reli- osum munus Principes indicarunt: atque vt historiam vitæ eius sancti descriptam ipsis itteret, à Prælato poposcerunt. Fuit verò Aubertus, vel vt alij Autbertus, Cameracensis piscopus sub Dagoberto Francorum Rege inclyto, vitamque eius & miracula à Ful- erto conscripta apud Surium tomo sexto reperire lector potest. Neque magistratus mu- usculum accipere Princeps dedignata est. Telæ apud Cameracenses texuntur tenuis- mæ ac in Belgio vsitatissimæ ad ornatum muliebrem (quamuis etiam delicatos hosce cincinnatos iuuenes seu Venerios nepotulos, imula molliores oricilla, has telas pluris cere, quàm tela videamus) neque apud exteras nationes ignotæ. Sex huiusmodi sindo- es textrinæ suæ opera, quorum pretium exilitas candorque commendabat, Principi btulerunt. Nec in gratulatoriis ignibus exstruendis fuerunt indiligentes. Studium iam probarunt palam positis his versibus:

Auspiciis, io, adeste bonis, succurrite trist I
(Luget enim) populo, facies renouetur & vrbi S,
Bellica quam rabies prorsus depressit in im A.
Erigite infirmam (iacet ægra etenim pius vt Io B
Rebus in afflictis iacuit) vestra pietat E
Tot nota populis, decoret bona Suada tribuna L
Vestrum, sit miseris clemens & ad omnia præsu L:
Sunt hæc Austriadum morum vitæq; trophæ A.

Inclyta quàm fuerint horum si gesta recenses,
Sanctaq; feruenti cum pietate fides:
Antiquos fateare decet superare Quirites,
Bellua inhumano quos fera lacte fouet.

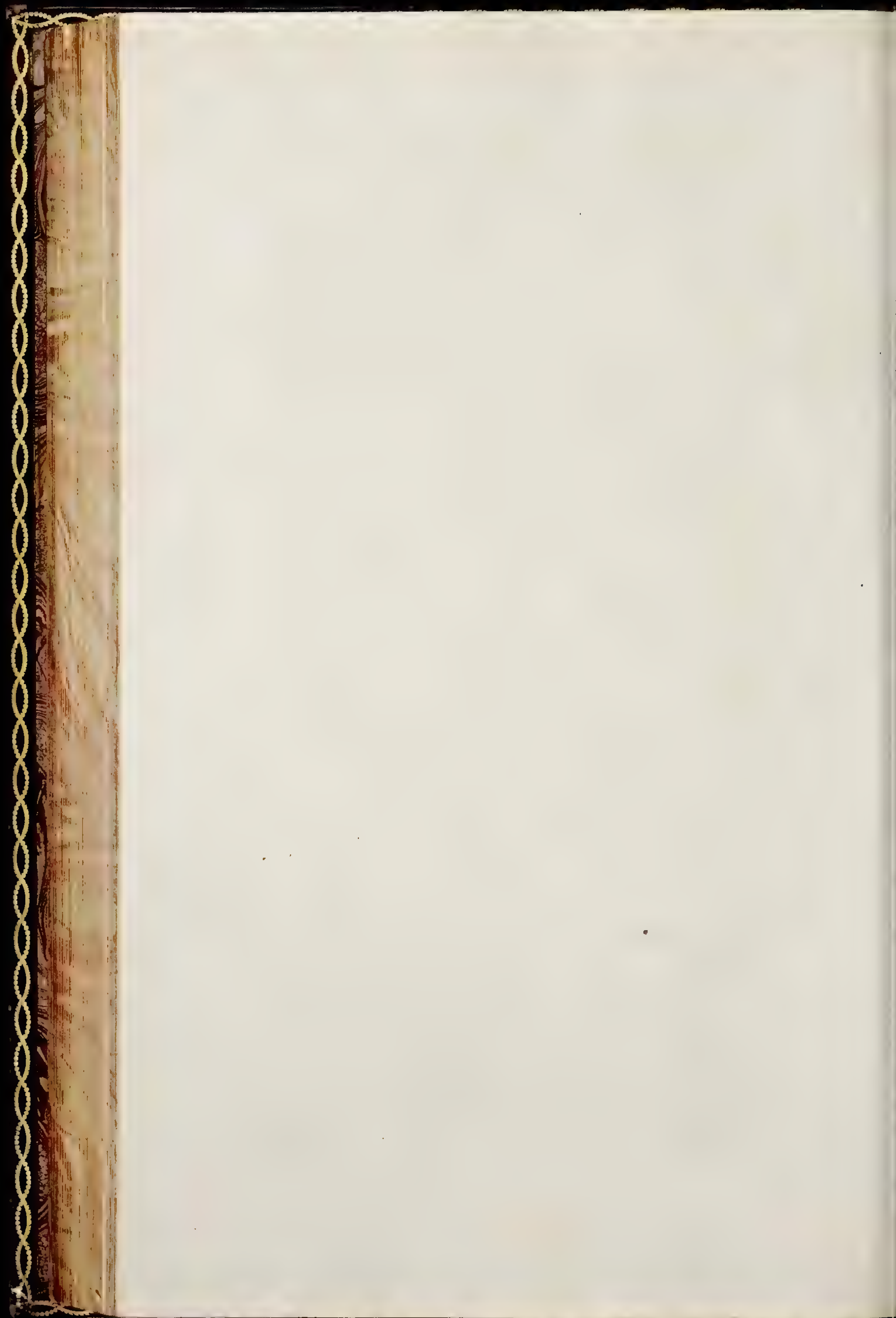
Effera

Efferagens quotquot domuit fuditq; colonos,
Legibus euersis imperiosa terit.
Leniter Austriaci ponunt moderamina rebus,
Austeri minimum plus pietatis habent.

Aduolat Hesperiis en Carolus ille, Brabantos
Liberat, & Flandros officiosus adit.
Barbara Turcarum, Germanica, Gallica signa
Excutit, & pacem reddit vbique suis.
Ritè Rodolforum ac Albertorum & Frederici
Terra refert nec non fortia facta mare.
Virtus ampla patet quâ Maximus Æmilianus
Securos latè viuere quosq; dedit.

BRENNVS
VALENTI NIANVS
DESCRIPTIO
TRIVMPHI ET SPECTACVLORVM,
Sereniſſimis Principibus
ALBERTO ET ISABELLAE,
Auſtriæ Archiducibus, Ducibus Burgundiæ,
Comitibus et Dominis Valentianis,
in eundem Comitatum ac ciuitatem Valentianam
ingredientibus editorum:
Cum breui narratione de eius Principatus prærogatiua
Auctore HENRICO D'OVLTREMANNO
Expræfecto Valentiano.
LABORE ET ONSTANT A
ANTVERPIAE
EX OFFICINA PLANTINIANA
Apud Ioannem Moretum.
CIↃ. IↃCII.

IN FAVSTISSIMVM ADVENTVM

SERENISSIMORVM ARCHIDVCVM
ALBERTI ET ISABELLÆ CLARÆ EVGENIÆ
FELICISSIMORVM BELGII PRINCIPVM DD. NN.

SILVA.

En LatE aVstrIaCo proCeDIt ab æthere sIDVs:
VaLLICoLa InfLVXVs ter Venerare noVos.

QVIs nIVeas nIVIbVs LVCes aDsCrIbat? ab ortIs
hæC nIVea aVstrIaDIs seCVLa beLgIs habet.

IaM prope ItVra trVCes VaLLIs CygneA sVb Vndas
Vestra, DIosCVrI, speCtat Vt ora LVbens?

QVaLe poLo deCVs est fratrIs proCVL orbe DIana,
taLe soLo aVstrIaden IVXta IsabeLLa sVVM.

AVstrIaCI aDVenIVnt, Lætare VaLentIa, pennIs
eXCIpIt aC nIVeI VeCtat oLorIs aMor.

FebrVe, Vesper adest bIs nonVs et VnVs: at eCCe
VaLLICoLIs fVndVnt aVstrIaCa astra dIeM.

Sic ſpatia Imperij Phœbus duodena recenſens
Ordine ſidereas luſtrat, obítque plagas.

Annus Io renouat totum Iobileïus orbem,
Sed proprius Belgis & Iobileus adeſt.

Vere nouo nouus Annus: at has Aduentus in oras
ARCHIDVCVM, æterni ſecula veris habet.

Incipiat gemini rediuiua à ſideris ortu
Belgia natales iam numerare ſuos.

Hos cecinêre Deæ Geminos, nec tempora Belgis
In Fatis, alius qui repararet, erat.

Dicite mî AVSTRIADÆ, quæ gaudia veſtra, tot vrbes
Tot rara eximij culta videre ſoli?
Redde piæ Matri reliqua, exitialis Enyo
Belgidos è dulci pignora rapta ſinu.

Dicite BELGIADÆ, niſi vos ſtupor ipſe moratur,
Quæ decora hîc vobis conſociauit HYMEN?
ALBERTI, en, VIRTVS ET HONOS ſub imagine regnant:
In ſe habet, en, TERNAS vna ISABELLA, DEAS.
Quæ malè concordes æterna TRINOMINIS vno
Pectore in AVSTRIACÆ fœdera pacis habent.
Iamque ISABELLA VENVS, iam PALLAS CLARA vocari,
Iam IVNO EVGENIÆ nobile nomen amat.

VALENTIANAE NYMPHAE AD SERENISSIMOS ARCHIDVCES, PRINCIPES ET COMITES SVOS

PROSPHONEMATICVM.

CCIPITE AVSTRIADÆ, quæ VALLIS origo, quis auctor
CYGNIFERÆ, vobis qui præiere Patres.
Me statuit BRENNVS, meritos cui capta triumphos
VRBS dabat à VEIIS ni ferat EXSVL opem.
Fama, ARIOVISTVM, cui laus à CÆSARE vinci,
Hos auxisse meos, & coluisse lares.
Posteà victores Romani habuere, subiuit
Omnis vbi Latium Gallia fracta iugum.
Restituit melior FRATER, consorsque VALENTIS
Collapsam, ac voluit nomen habere suum.
Latiùs ille meæ Pomœria protulit vrbis,
Perfugium miseris, factaque Asyla reis:
Quin Vestæ atque Isis, patriorum fana Deorum
Diruit, æterno cedere iussa Deo.
Vidit & Ausoniis permista insignia signis
Nostra, probans sociam Martia Roma fidem.
Tum LEPORES, variisque emblemata plura figuris,
Nunc clypeum, INSILIENS seruat ab hoste LEO.
Pòst COMITES proprios, AQVILAS simul vsque, sed & vos
LILIA sum prono deuenerata genu.
Hinc titulos auxi HANNONIOS, FLANDROSque, potentûm
Imperia hinc BAVARVM, SEQVANICVMque libens.
At modò nos fatis melioribus AVSTRIA, Diuûm
Progenies, placido GENS fouet alma sinu.
Æternùm, sic fata iubent: nil dignius illâ
Sol veniens medius, sol abiensque videt.
Ecce autem ætheriis nuper superinditus astris
Iam sua sub pedibus regna PHILIPPVS habet.
Flebam abitum, lacrymas, ISABELLA, ALBERTE, dolenti
Supprimitis, cultus iniicitisque nouos.
O decora AVSTRIADVM! vestræ decora VRBIS, at orbis,
Debita Belgiacis sidera fausta plagis!
Ergóne OLORIFERÆ pariter succeditis VRBI?
Ergo nouam accipitis iure, datisque fidem?
Cernite vt à radiis vestris rediuiua resurgunt
Cuncta, prius lento quæ iacuere situ.
Vt moduletur OLOR patriis numerosus ab vndis!
Iam ZEPHYRI is DVPLICIS signa fauentis habet.
Nec iam obitum, ille alios vitæ sibi nunciat annos,
Ille nouis faustum nomen & omen Heris.
Excipiunt AMOR atque FIDES & pectora nudans
INTEGRITAS, primâ candidiora niue.

VIVE

VIVE ISABELLA, canunt, VIVAS (crebra aſſonat ECHO)
ALBERTE, ÆTERNOS VIVITE VTERQVE DIES.
Negligit ipſe, ſui curſus oblitus, & hærens,
Æquoreas veſtri SCALDIS amore Deas.
Ver ſimulant cunctis variorum aulæa colorum
Tenſa viis, clarum veſpera noſtra diem.
Ecce nouæ vobis ſaliunt è fontibus vndæ,
En vini in medio flumina nata foro.
Pegmata quid referam tot paſſim exſtructa? quid arcus?
Ac reliqua ardoris tot monimenta mei?
O redamate boni! ſic ſint rata vota meorum,
Sic vos prole beet, lauro oleaque Deus.

IN LEONEM AVREVM VALENTIANI PRINCIPIS INSIGNE, ET CYGNVM POPVLARE CIVITATIS SYMBOLVM.

DIC LEO, qui patriis regnas in VALLIBVS, altè
Cur tua vtrinque leuet ſcuta canorus OLOR?
Anne quod hic vates Dominorum facta ſuorum
Alitibus modulis, qui ſuper aſtra ferant?
Ille quidem plaudit nitidis argenteus alis,
Aureus ipſe ſalis, iuſtaque bella moues.
Quàm benè! Pro populo Princeps bonus induit arma,
VALLICOLÆ argento candidiora ſui.
Pectora OLORIS habent: veſtra è meliore metallo,
AVSTRIADÆ, Proaui quo micuere micant.

IN VALENTIANAS.

VALLIS amœna, cui cedunt CYGNEÏA TEMPE,
Vixque ſitu ſpectat Belgidos ora parem.
Legibus aucta bonis, quales vix priſca petenti
Græcia, non alias Roma, Decemque darent,
Fixit vbi INTEGRITAS, & AMOR, PROBITASque FIDESque,
Multa VENVS ſedes, multa CHARISque ſuas.
Quiſquis te ex penitis, ſi ſis modò nota, medullis
Non amat, aut odio ſi quis habere poteſt:
VIRTVTES, VENERESque odit, CHARITESque, vel eſſe
VIRTVTES, VENERES is CHARITESque neget.

Surgeret augurio cùm primùm hæc VALLIS in vrbem,
Ad natale ſacrum Numina magna vocat.
Adſunt, ac patrio luſtratam in flumine, fauſtis
Certatim ominibus, muneribuſque beant.
Ab IOVE principium eſt: donum Iouis illa, Fideſque
In Regem, in Patriam non temerandus Amor.
It prope fida comes ſolij Iouis altera coniux,
Ac rigido leges, iuraque in ære THEMIS.
Manſuriſque ſacrans decreta politica chartis
Ritè adigit ciues in ſua verba nouos.

Exemplum hîc statuens vicini, vrbesque remotæ
Vnde sibi tabulas certaque iura petant.
HORÆ adstant: Gladium tradens ASTRÆA libramque,
Candida PAX, Flores EVNOMIE que suos.
Ecce autem erectos accendit ad arma GRADIVVS,
Pro patriisque docet prælia inire focis.
Tormentis vrbem ac telis, POLIVCHVS & armis
Instruit, ÆTNÆVS cuderat illa FABER.
Tu placidas animos melius traducis in artes
PALLAS, & in cultus MVSA nouena tuos:
PHOEBE tuos; Tu, Dive, iubes Parnassia VALLI
Culmina, & Æmathij cedere rura soli.
SCALDIM Helicona vocat, Lycios huc excit OLORES,
Qui non Fata, deos læti hominésque canant.
Hîc noua templa sibi statuit; Mystasque sacratos
Aöniæ claros reddit ab arte lyræ.
MERCVRIVS cunctos industria format ad vsus
Pectora, & eloquij ditat honore sui.
Impiger is, variis replens mercatibus vrbem,
Te bone PLVTE vocat, subsequerísque comes.
Quin mercem omnigenam, Generi per flumina SCALDIS
Non vno ÆQVOREVS spondet ab orbe DEVS.
IVNO frui Zephyris, aurísque salubribus, atque
Non Libis, aut nocui flabra timere Noti.
Hostibus opposuit colles Natura, iubétque
Haud solitis fractas viribus ire minas.
Dat frumenta CERES, magnus sua vina LYÆVS,
Quos hîc perpetuus iungit & vnit HYMEN.
Ampla DEÆ, Ciues, fundate palatia, BACCHO
Ara propè in medio constituenda foro est.
Túque DEA ANNONÆ CVSTOS, hypogæa liquori
Mille sacro, Cereri tecta domósque para.
Nec fruges ac vina modò, sed quidquid amicum
Vitæ hominum, largo prome, reconde sinu.
Vnde, PALES, varius tua quo pinxere NAPÆÆ
Prata, penum pecoris, pascua & arua, color?
Quàm iuuat hîc grandi distentas vbere vaccas,
Tótque sacros mensis dinumerare boues?
Flumina lactis eunt, surgunt iuga flaua butyri,
Crescit equus CERERI, MARS cit ad arma suum.
Quis POMONA, tuos dignè celebrauerit hortos?
Quos tua Dædaleâ conserit arte manus?
Quis tot ab huberibus pendentes Hybridas? atque
Coniugia, ac partus insitione nouos?
HVBERTA sue tuos, vbi cornu opulenta benigno
Prodigit, effusas mensa sine arte dapes?
CHLORI, tuos? quis spirat odor? quæ gratia florum?
Elysiæ haud potior cura vel aura plagæ.
Hos alit irriguis NAIAS pulcherrima lymphis,
Hic natat, illimi fonte leuátque sitim.
Aut dulci exsaturans tenues aspergine telas,
Palladium, certans cum niue, reddit opus.

Vsque

Vſque vel extremos quod nomina portet ad Indos
Belgiaca, huic vrbi rémque decúſque paret.
Aſpirant SOL, LVNA, VENVS, genitalia mundi
Sidera, ab influxu cuncta fouéntque ſuo.
At circum errat AMOR, LVSVS que & honeſta VOLVPTAS,
Mœſtitiem & curas hinc procul ire iubent.
PAN ligna in varios præſtantia ſufficit vſus,
Aſſidua æternis dans alimenta focis.
Viſcera quinetiam TELLVS fœcunda recludens,
Phidiacâ præbet ſaxa animanda manu.
Illa ſimul venas in publica, priuáque paſſim
Commoda, perpetuæ prodere geſtit aquæ.
Sic varios ſecti SCALDIS, ROSNELLVS in amnes
Vrbem mille modis, artificéſque iuuant.
Sed quid in orbe placet, quod non clementia Diuûm
COPIA que in VALLEM fuderit alma ſuam?
Hanc CYGNEA VENVS primis adſcripta colonis,
Hanc AMOR, inque ſacros GRATIA nexa choros:
VIRTVTVM que cohors, GENIVS, ſanctíque PENATES
Præſidio, æternùm quam tueantur, habent.
Quin decreto omnes (ſis VRBS mea PANTHEON ergo?)
Hîc adyta atque aras Dîque Deæque locant.
Felix heu nimium! toruo niſi lumine turbans
INVIDIA, è Montis, auſpicia iſta, iugo;
Illa quidem feris iurata Nepotibus hoſtis,
Tot bona dona Deûm perpetua eſſe neget.

Plura parabat Amor, Patria aurem vellit, & vnis
Principibus ſacros hos monet eſſe dies.

FELICISSIMIS PRINCIPIBVS PATRIÆQVE
DVLCISSIMÆ CANEBAT
EMERITVS PHOEBI MILES HENR. D'OVLTREMANNVS.

BRENNVS

BRENNVS VRBIS CONDITOR

AD SERENISSIMVM ALBERTVM ARCHIDVCEM AVSTRIÆ, &c. VALENTIANARVM PRINCIPEM.

LBERTE, Albertos inter quos prisca tulerunt
Secula (sed nec habent tempora vestra parem)
Præcipuum iubar & nomen, laus maxima Gentis,
Imperijs natam quam voluere dij.
Huc ades ac fatis nobísque volentibus, vrbis
Quam statui, inuicta frena capesse manu.
Illa quidem primo non vnquam degener ortu,
Summum olim obtinuit Marte togáque decus.
Clara viris, geniiq; potens, fidißima gestans,
Si quæ alia, in Reges pectora, testis Amor.
Tutelare vrbis Numen: Quid plura? docebunt
Auspicia hæc quanto flagret amore tui.
Tu redama, ac Senonas, Brennúmque agnosce parentem
In sobole, hanc nostrum quis neget esse genus?

IMP. VALENTINIANVS VRBIS RESTITVTOR

AD SERENISSIMAM ISABELLAM ARCHIDVCEM AVSTRIÆ, &c. VALENTIANARVM PRINCIPEM.

EGIA progenies Alberto digna marito,
Accipe quis fuerim, quidve, Isabella, petam.
Cæsar ego leges Dominæ vrbi, orbiq; subacto,
Consorte Imperij fratre Valente, dabam:
Cùm veteri indignas miseratus in vrbe ruinas,
Quæ Senonas primos inclyta iactat auos:
Regia Belgiacis vt tum mea stabat in oris,
Hanc reparo instaurans, augeo & orno libens.
Quin (tantum vrbs placuit) veluti Pater alter, & Auctor
Ferre renascenti nomina nostra dedi.
Quàm benè! sic VALVIT, *sic auxit & extulit altum*
Tempore, vicinis inuidiosa, caput.
At nunc strata iacet, ciuili afflicta Gradiuo,
Sed mage tabificæ dentibus icta deæ.
Iámque ferè extremam minitatur, vt ante, ruinam,
Ni tu, Diua, velis supposuisse manum.
Vindicias ergo illa nouas, formæq; priori
Restitui, hoc Regum nobile poscit opus.

Tu face,

Tu face, namque potes, nec enim tibi Belgica frustrà
Regna Pater, famulam nec dedit ipsa fidem.
Sed tecum Austriadem tibi Rex ac fata dederunt,
Quem thalami socium, quem solijq; vocat.
Illa quidem vt primos, sic vos rediuiua parentes,
Libera patronos dicet & vsque colet.

CYGNI VALENTIANI.

HOSPES *qui niueis albescere flumina Cygnis*
Nostra stupes, cantus attonitusq; nouos:
Regius Hesperijs Zephyrus cùm cesset ab oris
Spirare, Elysios qui modò mulcet agros:
Desine mirari; nam quanquam euanuit, olim
Belgiacæ aspirans sed procul aura plagæ:
At pro vno Zephyros geminos iam fata remittunt,
Quorum flabra magis, proximiusq; fauent.
Ecce agitant nostras quàm suaui flamine pennas,
Siccaq; nectareo guttura rore beant!
Vt dulces ipsorum auras, nostra ora vicißim
Demulcent variis, hinc animata, modis!
Tergeminos soles quid iactas Roma? Fauonî
Aduentum, en, gemini Vallis Olórque sonant.
Quid metuis sæuos Aquilones, Belga, quid Austros?
Imperium hîc Zephyrus iam duplicatus habet.
Euge triumphales viden' alter ab ore coronas,
Pacificæ flores spiret vt illa Oleæ?
O gemini Austriadæ! Tu duc, Alberte, triumphos,
DA PACEM, *ac niueos spira, Isabella, dies.*

PHILIPPVS HENR. F. D'OVLTREMANNVS.

IN POMPAM INAVGVRATIONIS

SERENISSIMORVM PRINCIPVM

ALBERTI ET ISABELLÆ AVSTRIADVM,

APVD VALENTIANOS,

à Clarissimo viro D. HENRICO D'OVLTREMANNO posteris commendatam.

CQVÆ pompa nouis renidet Astris!
Quam, virtute noua, nouis ab alis
Humanam aufugiens supra OVLTREMANNVS
Sortem, deproperat fugacis æui
Denti præripere, & sacrare Cedro?
En illam haud volucres rapacis vnguis,
Sed lenes resonant, polisque sacri,
Alarum explicitu simul niuali
Plaudentes patriis aquis Olores.
Vertunt atque adeò Duces triumphi
In sese studiis polum solúmque,
Albertus superûm propago, & vna
Coniux, regius ISABELLA sanguis,
Antiqua his decoris nouis adaugent.
An tantos humilis, sonánsve pingue
Heroas tenuet, terátve præco!
Summum Regem hominum, Deûmque, custos
Rubri, rex auium celebrat, ignis
Cursus, ecce, tuos, parens dierum
Titan, non solitâ canit renatus
Phœnix harmoniâ. Haud secus CYGNEÆ
VALLIS, queis titulis queunt, alumni
Præsentes Dominos, suósque Diuos
Exornant, oculis ferunt sinuque.
Ac blandis Zephyrûm flabris madentes
Fundunt diu resides, metuque mutos
Cantus. Laurigeræ Chely sorores
Quales edere posse se negarent.
Quos inter, medius velut Dearum
Apollo lyricæ repertor artis,
OVLTERMANNE nites, chelymque pulsas.
At non prima tui vigent honoris
Ornamenta, lyræ sacríve cantus.
Longè artes aliæ, quibus Minerua
Ac clarum Themis exteris, tuisque
Humanum statuunt supra cacumen.
Seu summas patriæ regens habenas,

Præfectû

Præfectusque tuæ expetitus vrbi
Ad clauum aſſideas, vel in ſenatu
Legatúſve foris probes, quid vſus,
Quid Suada, in patriam fideſque poſſit,
Quin tot pegmata, tot notæ, tot arcus,
Fons ſuprà duplici fluens liquore
Nantes infrà, hilarans, riganſque Cygnos,
Quidquid Dædalea manu expolitum
Defixos rapit hoſpitum vagantum
Per VALLES oculos, Ducumque magnûm
Auctorem haud alium queant ciere.
Et miramur adhuc, Olympus vltra
Si mortale genus tui reponat
Dotes ingenij, OVLTREMANque dio
Te cognomine claret? Euge, nomen
Hoc gentile tuum, decus nec vnum,
Virtus hîc vbi collocauit ardens,
Fauſtis auſpiciis ibi tuorum
Plauſus alituum, tuos labores,
Tuos AVSTRIADAS fauens repone:
Ingens ſtat pretium patriti Amoris.

Collegij Valentiani Cygneus chorus ludebat.

IOANNI BOCHIO REIP. ANTVERPIANAE A SECRETIS, HENRICVS D'OVLTREMANNVS VALENTIANVS.

PRÆCLARE *tu quidem de Rep. Belgarum, Principibúsque mereris, doctißime Bochi, qui ad egregia ingenij tui monimenta quibus vtrosque varie hactenus illustrasti, pergis adhuc, & insignes illos hilaritatis & gratulationis publicæ triumphos in Principum aduentu à Belgij ciuitatibus certatim nuper exhibitos, studiosè colligis, ac chartis typisque mandatos posteritati transmittis. In quo & ipsorum perpetuo honori consulis, & tibi ipsi pietatis & officij istius nomine gloriam comparas immortalem. Laudo; sed & quòd in partem laudis, cum ceteris ciuitatem quoque nostram aduocas, iubesque vt quidquid eo tempore hîc gestum aut editum, amplè tibi describam, nostro Reique publicæ nostræ nomine ingentes habeo gratias. Pareo, atque ampliùs quàm petis, paucula alia quæ temporis breuitas, ærarijque nostri angustiæ prætermitti iussere, cum parergo de ciuitatis nostræ prærogatiuâ, moribus & institutis, adijcio: quod neque tibi, neque lectori ingratum fore, nobis persuademus. Aduocabam etiam Musas, & iam Panegyricum, aut Aduentitium potiùs ac σύγχαρμα Principibus ipsis meditabar, sed excusauêre, quòd se Antuerpiam ad te ire dicerent, cui meritò lauream illam vni reseruabant. Paucula tantùm dictarunt abeuntes non magni pretij, quæ præmisi. Nec vobis tamen felicioribus inuideo, neque te, vir magne, vltrà detineo. Tu tantùm, ac tecum ceteri quod hîc damus, boni consulite, si quid peccatum excusate.*

HISTO-

HISTORICA NARRATIO INAVGVRATIONIS SERENISSIMORVM PRINCIPVM ALBERTI ET ISABELLÆ APVD VALENTIANOS.

VAMPRIMVM Sereniſſimi Archiduces fauſtiſſimi aduentus ſui diem Magiſtratui per litteras præfiniêre (quod & Cameraco poſteà Præſes Richardotus certiùs indicauit) nihil illi prius aut antiquius fuit, quàm de omni eâ re ad Senatum ſtatim referre. Omnium vna fuit & concors ſententia, excipiendos omni gratulationum & hilaritatis genere optimos exſpectatiſſimosque Principes, quæque Regi defuncto exhibita olim, eadem aut meliora, ſi ferat tempus ac Reip. facultates, exhibenda illis gratiſſimi deuotiſſimique animi teſtimonia. Quorum procuratio omnis Præfecto vrbis & Expræfectis, additis tribus aliis è Senatu primariis, Senatus conſulto poſteà demandata eſt. A nobis etiam amplius poſtulatum, vt arcuum triumphalium aliorumque ſpectaculorum excogitandorum prouinciam ipſe ſuſciperem. Itaque pro ingenij noſtri tenuitate opus confeſtim aggreſſus, quatuor ad quinque Arcus Triumphales, Theatraque aliquot chartis mandaui, quæ & inuentionum nouitate, & elegantiâ, ac vario aſpectu, oculos menteſque oblectare, & debito ſuo Ciuitatem exſoluere poſſe confidebam. Nec fefellit opinio. Nam eorum ſcenographia, ampliorq; ſingulorum explicatio, Senatui obiata, ſummopere placuit. Duos tamen tantùm ex iis Arcus delegêre, veriti ne temporis anguſtiâ interciperentur: tum verò quòd tam accisis Reip. rebus immoderato ſumtui parcendum plerique omnes cenſerent. Admiſerunt ſimul & Fontem, qui in fori medio collocandus vinum rubellum & aquam, diuerſis ab epiſtomiis & ſiphunculis vbertim profunderet. Theatrorum verò ſollicitudinem & impẽſam, in opificum collegia reiiciendam decreuêre, quod ab illis pro ſuo erga Principes amore, erga Magiſtratum obedientiâ, non nimis difficulter impetratum. Edictum etiam vt Ciues qui ſub ſignis ad vrbis cuſtodiam militát, in octo cohortes ſub totidem Ducibus diſtributi, ad bis mille ferè numerum, certè qui opibus valerent, (nam inopes domi manere iuſſi) Præſidiarij item noſtri, qui ducenti à primâ inſtitutione, iam propter tempora pacatiora, ad centum & viginti reducti ſunt, & armis & indumentis de Principum coloribus, albo, cæruleo, coccineo, aliiſque militaribus ornamentis, quàm poſſent ſplendidiſſimè ad diem inſtruerentur. Iuniorum inſuper cohors delecta, qui nondum coniugio alligati, ad quadringẽtos fermè, qui duce Iacobo le Poyure gentis patricię egregio iuuene, Ioannis quondam Præfecti vrbis viri ſpectatiſſimi F. ſplẽdidiſſimis armis & veſtimentis, ſed & ceteri omnes non minùs habitu prorſus militari gratiſſimum Principibus comitatuíq; ſpectaculum præbuêre. Reliqua etiam omnia, quæ ad rem pertinebant, variis cõmiſſa. Nec mora, excitur Antuerpiâ Guilielmus de Vos, inſignis pictor, qui mox, vbi de pretio cõuentum quod liberale & amplũ fuit, alios item συνεργοὺς, arte illâ non incelebres Antuerpiâ aduocauit, vt ad diem præſtitutum pactis conuentis pro ſua exiſtimatione, Reíque publicæ dignitate, ſatisfacerent. Redemtores etiam effecti inteſtinorum operum artifices, ſiue Scriniarij, quorum induſtria in ſtylobatis, epiſtyliis, coronicibus & capitulis ceteríſque quæ ad ipſos pertinebant, prorſus conſummata, & verè admirabilis, tanquam ſi ad Principum vrbíſq; decus æternùm permanſura illa omnia fuiſſent. Fabri etiam tignarij cõducti, quotquot hîc alicuius nominis. Singulis ſua diſtributa munia, vti quod ſui eſſet operis & artificij, tempori & accuratè omnes perficerent. Satisfactum ab omnibus abundè, quantum quidem per temporis breuitatem

geluque intensissimum licuit, vrgente maximè, ac vt omnia iuxta præscriptum à Scriniariis præcipuè, tignariísque fierent, summè adlaborante viro optimo, elegantiæque omnis amantissimo, nec Architecturæ imperito Carolo Clauwetio, ciue nostro ac Senatore, cui Resp. hac in parte non parum debet.

XIX. Igitur Februarij anni Iubileij & secularis M. D. C. Serenissimi Archiduces Cameraco egressi Valentianas versus capessunt iter. Quod vbi pro certo nunciatum est, sub horam à meridie quartam, Magistratus, qui Præfecto vrbis & XII. Scabinis, iisdem & Iuratis, vt loqui mos est, constat, cum Assessoribus siue à Consiliis duobus, totidem Actuariis seu Graphiariis, aliisque Prætorij Iustitiæque ministris, holosericis Præfectus cum Supp-præfecto, sericis togis talaribus ceteri ex ciuitatis liberalitate insignes (præeunte Caduceatore siue Heroaldo suo, quem ab vltimâ antiquitate habet ciuitas, non leue nobilitatis dignitatísque priscæ argumentum, ac ab ingenuâ vitâ, FRANCHEVIE, nominatur, cum paludamento serico coccinei coloris; quod vtrimque ante & retro Leo ingens aureus exsertâ linguâ cæruleâ, cæruleisque vnguibus formidabilis totum obsidebat) in suburbium ab eâ parte concessêre: vt ibi in ædibus illius, qui veredis siue dispositis equis à Principe præficitur, certiores de Principibus appropinquantibus nuntios exspectarent. Sub horam quintam aduentare nuntiatum. Sed nuntiis opus non erat, sclopetariorum tonitru aduentum eorundem nuntiante. Armati verò ciues nostri, paulò vltra suburbia progressi, & ibi subsistere iussi, in campo plano iuxta viam Regiam, ab Illustrissimo Duce Croïo & Arschotano, Præfecto nostro, ciuitatis atque adeò vniuersæ Belgarum Reip. Principumque amantissimo, in tres phalanges siue acies, quadratâ sed inæquali formâ, eodem ferè modo omnes, pro cuiusque tamen numero dispositi & collocati fuêre. Quarum ab vrbe prima & maxima, mille ducentorum ciuium sub sex ducibus, Antonio scilicet le Poyure Roselij domino, Nicolao Rasoir Præfecto vrbi; sed hi duo, ille ægritudinis, hic ratione muneris cohortes suas vicariis ductandas dederant: Ioanne de Baudrenghien domino de Presean, Petro le Francq, Alexandro de Pittepan, & Gerardo Reuelart, frontem per quinquaginta & vnum instructam ostentabat, ad cuius extrema, cornua duo producebantur, quæ XV. à frōte mosquetarios, loquar cum vulgo, singula præ se ferebant. In medio ab hastatis varij generis, signa militaria seruabantur. Non procul ab iis iuniorum cohors, quadringentorum ferè secundum agmen: longiùs paulò Præsidiarij, ad centum & viginti, vt dixi, sub Ioanne Baptista Bincheloto tertium constituebant: omnium versùs solem occidentem viamque militarem prospectus, quà Principibus transeundum erat. Vbi Principes non longè abesse Illustrissimo Duci significatum, cum numerosa nobilitate ad primum ferè ab vrbe lapidem ex equis desilientes, Serenissimos Archiduces eâdem rhedâ simul vectos, submissè omnes salutauêre. Dux verò propiùs accedens, felicem aduentum officiosissimè gratulatur, ac vrbis nomine, cuius administratio ipsi concredita, ciuiumque omnium quorum perspectissima sibi fides & beneuolentia, omnia amoris & deuotionis officia ipsis spondet, quos omnes ciuitatemque ipsam, Serenissimæ ipsorum Celsitudini, ex animo commendat. Illi benignè respondent. Inde equos conscendentes, Archiducum comitatui non leue incrementum & ornamentum accessêre. Ac mox conspecta in decliui campi modicè assurgentis, armatorum nostrorum agmina. Illi verò armis nitidissimis, ac vestibus auro & argento, sericisque ac aliis speciosis pannis versicoloribus collucētes, latè expassis à galearum cono capitisque tegminibus struthionum pennis, triplici tincturâ albo scilicet, cæruleo & rubro variantibus, vbi se ad Principum aduentum paululum modò explicuissent, concordibus scloporum explosionibus quodque agmen vicissim illos alacriter excepêre. Laudati cum admiratione, neque alibi, aut armis aut indumentis ornatiores, aut militari magis habitu, à se visos, Principes ipsi, Proceresq; non semel testati sunt. Suburbio vbi successêre, ad altera illius septa siue repagula, vix duobus ab vrbe stadiis prope xenodochium, quod à diuo Bartholomæo cum fonte vicino nomen habet, Magistratui occurrunt, quem Illustrissimus Dux Arscotanus ex equo descendens ipsis offerebat. Atque ibi subsistentes, Roberti Roze primi Reip. nostræ à consiliis, viri & legum peritiâ & probitate, aliisq; animi & ingenij dotibus cōspicui, succinctam

accinctam orationem benignis auribus excepêre. Ea fuit, agere Magistratum, Ciuitatemque omnem, quàm maximas Deo immortali gratias, quod Principes suos, tot votis desideriisque fidelibus iampridem expetitos, coràm amplecti, ac ipsorum benignissimo vniuersæque Belgarum Reip. salutari aspectu frui, iam tandem concesserit. Aduentum gratulari, qui vt ipsis Reique publicæ faustus felixque esset ac fortunatus, ardentissimis votis ciuitatem à Deo suppliciter exposcere. Ingrederêtur itaque Valentianas suas, è Prouinciis Belgicis exiguam quidem vnam, sed quæ de fide & amore, deuotissimisque obsequiis, in certamen gloriosum cum reliquis omnibus descendere non pertimescat. Ac si fortè ipsorum meritis, ac exspectationi in spectaculis reliquisque animi sui testimoniis satisfactum minus fuerit, orare, vti pro innatâ benignitate, temporis Reique publicæ angustiis adscribere illud dignarentur. Arrhas enim tantum voluntatis & affectus sui, ciuitatem illa esse voluisse, quæ se suaque omnia ipsorum pedibus propensissimè submittit. Huius officij fidem, vrbis clauem primariam, ab ipsis fideliter hactenus conseruatam, Serenissimis ipsorum Celsitudinibus in manus tradere. Ac simul cum dicto Nicolaus Ratorius, Præfectus vrbi, clauem auratam deosculatus Serenissimæ Infanti porrigebat, quam, vt retineret, amœno vultu ac nutu illa significauit. Respondit ipsa comiter, ac post illam Serenissimus Archidux, linguâ Hispanicâ vterque. Inde progressi paululùm in iisdem veredorum præfecti ædibus è rhedâ descendentes, ab aliâ ciuium armatorum cohorte cui Dominus d'Aubry Nicolaus de la Pierre imperabat (octaua Ioannis des Maisieres Grebertij portæ vrbis & foro in præsidio erat) repetitis pluries scloporum explosionibus rursus salutantur. Tormentorum simul æneorum ab vrbis mœnibus, horrendo ac reïterato sæpius reboatu longè lateque omnia resonabant. Vbi se verò iis in ædibus, vino ac bellariis, quæ ibi à Magistratu antè parata, nonnihil refecissent, equos conscendentes, qui niuei ac elegantissimi vtrique, præeunte Procerum Nobiliumque comitatu ad vrbis portam contendêre.

Illa verò funalibus, variisq; ignibus, suprà & infrà vndique illustrata, Principum oculis sese paululum modò attollentibus, insignia sua, auro & argento, viuisque coloribus resplendentia, ex lapide albo nostrate, accuratissimè exsculpta, ac in superiore muri parte decenter inserta, illico obiectabant. Subiectum pedibus ad perpetuam memoriam, hoc epigramma:

FELICISSIMO ADVENTVI SERENISSIMORVM PRINCIPVM
ALBERTI ET ISABELLÆ AVSTRIORVM S. P. Q. VAL.
P. XIX. FEB. AN. M. D. C.

Restituta item inferiùs, Diui Caroli v. Imp. Ciuitatisque ad latus insignia, quæ suprà prægrandis Leo sustinebat, Principi puero ipsi, à deuotissimis ciuibus olim posita, quæ temporum iniuria, insolentiaque militaris fœdè deformauerat, gloriosissimi inuictissimique Aui memoriam non sine voluptate, pientissimis nepotibus renouabant.

VRBEM feliciter ingressi, sub vmbellâ Damascenâ coccineâ, fimbriis argenteis ac cæruleis è filo serico circumquaque prætextâ, Leonibusq; ac Cygnis, notissimis ciuitatis nostræ insignibus, internodiisque ad capulos auratis interpictâ, quam Præfectus vrbi cum Subpræfecto, quatuorque aliis è Magistratu primariis, simul sustinebant, Principes succesêre. Nec omittendum ab ipso ferè vrbis ingressu ad palatium vsque, vias omnes continuo funalium, vasorumque picatorum ordine illustratas, ædiumque frontes peristromatis ac pannis versicoloribus exornatas, plenaque omnia, vicos, tecta, fenestras, vtriusque sexus hominum, qui transeuntibus Principibus faustas acclamationum voces, FELICITER ADVENIRENT, VIVERENTQVE SERENISSIMI PRINCIPES, certatim indesinenter congeminabant.

Circa medium plateæ Cameracensis Theatrum inuenêre, quod subitario opere ab Institorum siue Tabernariorum collegio iussu Magistratus excitatum, ac viuis personis instructum hoc à nobis argumentum habebat.

In medio

In medio Theatri proſcenio, egregio vultu & cultu Nympha, quam à Cygnis adiunctis Valentianam omnes coniectabant, aduenientibus Principibus Cor apertum ſupplex offerebat. Idem ſubmiſſionis officium præſtabant quatuor aliæ à dextris, inſignes formâ, & à ſymbolo quæque ſuo facilè dignoſcendæ, Nymphæ noſtræ indiuiduæ comites. Amorem enim ſiue charitatem infans in ſinu, ac duo alij grandiores pueri infra colludentes, Conſtantiam columna, Fidelitatem catella ad pedes blandiens, Zelum verò cor vndique flammas vomens, etiamſi defuiſſet inſcriptio, ſatis denotabant. Ab altera parte Ceres, Bacchus, Pomona, Pales, vultu hilari, manibuſque protenſis munera ſua Principibus liberaliter offerebant.

Proſcenij angulum vtrumque proiecturaſque obſidebant Scaldis & Neptunus, cui magna olim cum Nymphâ noſtrâ, nunc, prô dolor, abrupta neceſſitudo. Qui cyaneis ambo veſtibus amicti, algiſq; coronati, ac varios ſuarum quiſque vndarum alumnos piſces humeris baiulantes, ex vrnis quibus innixi aquas ſuas largiter profundebant.

In Theatri zophoro tetraſtichis extemporaneis Valentiana virgo Principes lingua ſua ita alloquebatur:

Que vos grandeurs, Princes haults, ne dedaignent
Ce cœur ouuert, que vous offre auec moy
Conſtance, amour, le bon Zele, & la foy,
Quatre vertus qui touſiours m'accompaignent.

I'offre mes grains d'ont en bon temps i'abonde,
I'offre mes vins, chairs & poiſſons encor,
Fruicts, beurre, & laict: mais pour tout ce treſor
Il fault la paix, qui m'en rende feconde.

Sumite mente, Duces, placida, nec ſpernite munus,
Pectoris en patulum do penetrale mei.
Hoc vos & ſociæ Conſtantia firma, Fideſque,
Nullo & diuiduus tempore donat Amor.

Piſcibus & menſas onero, carneſq; miniſtro,
Lac mulctris, plenis Gallica vina cadis.
Appula rura meæ ſuperant & Gargara meſſes,
Sit modò compoſita fas mihi pace frui.

Super coronice in plintho editiori, Archiducum inſignia, in extremitatibus Illuſtriſſimi Ducis Arſchotani, ac Ciuitatis conſpiciebantur. Reliquum theatri picturæ variæ & periſtromata exornabant.

PROGREDIENTIBVS inde Principibus, è regione templi, quod B. Mariæ in calcia, ſiue via lapidibus ſtrata nomē habet (hæc enim vna eſt ex ſeptem illis celebratiſſimis, quæ à milliario Bauacenſi ortum habētes, ad diuerſas orbis regiones circumquaque porriguntur) à ſiniſtra theatrum occurrebat, quod quidem à nobis in medio foro ſtatuēdum, à Senatu non admiſſum, hoc in loco vti ſumtu ſuo erigerent Tyropœorum ſeu Caſeariorum collegio iniunctum eſt, quod non indiligenter pro tēporis anguſtia illi præſtiterunt.

Illud verò XXXV. pedes longum, profundum octo, altum XXII. ab hermis ſiue terminis duobus, hinc mare inde fœmina ſuſtētabatur. Supra erat epiſtyliū, zophorus & coronix.

In cuius extremitatibus à dextra quidem Neptunus, cyanea chlamyde circumamictus, in corona tamen Archiducali, vt Principem referret, tridente terram percutiebat. Exſiliebat equus militaris, ab anteriore tantum parte conſpicuus; prope erat laurus ingens, cuius trūcum ſuperiorem ſpolia, infra verò captiui, religatis poſt tergum manibus, obſidebant, vultu ipſo ac geſtu miſerabiles. Lauri verò ipſius rami ſpontè in ſe reflectentes, ſerta & coronas Principi victori ſenſim informabant. Nota è veterum ſcriptis fabula:

Neptuno

ptuno & Pallade vter Athenis nomen imponeret, inter se diffidentibus à diis pronuntum, eius ius fore, qui rem hominum generi vtiliorem protulisset. Equum ergo dedit litarem Neptunus, quòd re militari imperia propagarentur, ac Respublicæ auctiores beatiores fierent. lanceam Pallas humi defixam, in oleam, pacis arborem, qua nihil à o dari potest melius, conuertit. Secundùm eam lata sententia est. Itaque Athenæ à llade (quæ Græcis Ἀθήνη) cognominatæ. At Principes nostri ad arma, magis tamen ad cem proni, alterutrum eligerent, Prouinciis iis quæ secessionem fecère hoc in theatro erebant. Ad alteram enim partem Pallas ipsa Isabellam nostram repræsentans, læuâ nens Medusæ scutum, lanceam in virentem oleam transformabat. Ad latus erat Pacis Salutis Ara, à serpente circumplexa. In medio verò coronicis spatio Principum insiia editiori tabulato superinfixa, coronâ partim ex olea, partim è lauro confectâ cirmcingebantur.

Zophori ab vtraque parte extremitates, insignia Ducis Arscotani, reliquum hæc inriptio obtinebat:

SERENISSIMIS PRINCIPIBVS ALBERTO ET ISABELLÆ
QVÒD PACE VEL ARMIS, PROVINCIAS TEMPORVM
MALIGNITATE A RELIQVO BELGII CORPORE DIVVLSAS
IN VNVM RESTITVENT, VALENTIANI BENE OMINANTES
POSVERE.

Sed hæc omnia viuæ in theatro personæ manifestiùs exhibebant. In cuius proscenio duabus sellis editioribus, hinc Mars truci vultu, ac gladium militariter intentans, inde rò Pax vultu blando, oleæ ramum porrigens, puellas octo in puluinis circumsidentes, stu non ore, variè compellabant. Illæ verò diuerso pro cuiusque natura cultu, nomina a in scutis insigniaque præferebant. Hæ erant, Gelria, sed illa mediâ tantùm sui parte raginibus sororibus conspicua, alterâ erga Principes aduenientes obuersâ, diffidij sui testini fatum conquerebatur: scuti etiam sui fractura notabilis, cuius pars illustrior ex carpis cum ceteris de Principibus ac Rep. melius meritis, supra dependebat, Hollana, Zeelandia, Vltraiectum, Transisalana, Zutphania, Frisia & Groninga. Quæ Prouinæ temporum iniuriâ à nobis diuulsæ, ab impiis & obstinatis, nimis iam diu occupatæ, ndicias suas à Principibus nostris implorant. Nec illæ hîc eodem vultu omnes. Aliæ nim aures præbere, aliæ renuere, nonnullæ inter se consultare videbantur. Super Martis erò & Pacis capita, aliarum Prouinciarum Deo & Principibus suis parentium insignia encarpis sertisque propendebant. Inter quas post Hannoniam Valentianæ locum hum meritò obtinebant.

Hermarum verò siue terminorum, ille virilis sexus Martem repræsentans, dextra haam, sinistra facem accensam gestabat, alter verò Pacem referens, oleæ ramum vnâ mau prętendebat, alterâ in aceruum armorum inuersa facula ignem iniiciebat. Circa prios vmbilicum hoc carmen in tabula legebatur:

Fundit equum Alberto tellus, tibi munus oliuæ
Paciferæ, vt bellum bella Isabella domes.
Eligite alterutrum Bataui: nam parcere norunt,
Norunt Archiduces subdere Marte feros.

Ab vmbilico Termini feminei, hoc in altera tabella tetrastichon Gallicũ dependebat:

Dans le iardin de ces deux heureux Princes
Egalement va croissant le laurier
Victorieux; le paisible oliuier
Pour faire grace à leurs humbles Prouinces.

Nulla Ducum melius geminorum crescit in horto
Arbor, ad ornandos laurus quàm nata triumphos,

 Et quæ

Et qua pacifici maturat bacca venafri:
Belga sed eligit hanc, petit illam, exoptat vtramque.

Dextrum ftereobatem trophæa & fpolia, alterum copiæ cornua duo decuffatim in posita decorabant.

Theatri verò partem inferiorem, quæ ad terram vfque pertingebat, hinc arma & bombardæ, ceteraque Martis βροτολοιγοῦ inftrumenta, illinc marræ & ligones, falces, vomeres, aliaque Pacis Agriculturæque infignia, variè prætexebant.

Medium obtinebat in oleæ ferto leo aureus in clypeo fanguineo, Ciuitatis infigne, quem Cygni duo in vndis lufitantes hinc inde fuftentabant.

Hinc ad forum pergentibus, in medio ferè fpatio aliud fe obtulit pegma à coctoribus cereuifiæ boni ominis causâ excogitatum & excitatum, in quo Belgica, in curru aurato & triumphali Principum noftrorum beneficio collocata, fublimis confpiciebatur. Ipfi verò in eodem curru altius confidentes, Nymphæ oleæ ramum in manus tradebant. Currum trahebant Struthiocameli duo, quorum animalium nomen idiotifmo Belgico-Gallico ad Auftriæ appellationem alludit. Habenas regebat Pax candida, ac læto vultu. Pone currum impellebant ternæ Chriftianorum Charites, conuenientiffimo quæque habitu: Fides, Spes, Charitas. At humi infra rotarũ curfum nequidquã remorari conata, comam ferpentinam quatiens, ac cor exedens, currus ac vectorum pondere, Inuidia obterebatur. Theatrum verò ipfum duobus Hermis fiue Terminis innitebatur, ad quorũ capita hinc Illuftriffimi Ducis Arfchotani, illinc Ciuitatis infignia, in zophori verò medio Principum ipforum vifebantur. Ab vtroque latere hinc Pellecanus pectus fodicans, fanguine proprio pullos pafcebat, illinc Gallina alarum ac corporis totius expaffu, fuos proximè fe applicantes contegebat & fouebat. Infima theatri pars Belli pictura arctiffimæ cuftodiæ traditi, & centenis religati cathenis opere monochromateo condecorabatur.

SED ad arcum illum triumphalem propero, qui ad fori ingreffum ex præfcripto noftro magnificè exftructus, prior è duobus Principum oculos in admirationem conuertit.

Ille verò propè turrim fpeculatoriam quam Berfridum vocant, in ingreffu fori collocatus, binis frontibus, ac porta triplici (quarum mediana reliquis duplo maior) pedes in latitudinem XXXVI. in profundum VIII. at à folo ad fummum frontifpicij faftigium, cui Spei fimulachrum in acroterio infidebat, ad pedes LIIII. attollebatur. Structuræ erat Ionicæ, duabus eleuationibus fiue contignationibus conftans, quarum vtraque epiftyliis fuis zophoris & coronicibus decorabatur. Frontem anteriorem primùm defcribam. Huius pars inferior quatuor ingentibus columnis nitebatur, quarum fcapi marmor Iafpidem coccineum, maculis albis variegatum fcitè repræfentabant. Stylobatæ cum toris & bafibus fuis, nec non capitula cum fuis volutis & ornamentis, epiftylium quoque zophorus & coronix marmor nigrum iucundiffimè mentiebãtur. Triglyphis exceptis, qui fupra zophorum inter metopas fuas egregiè eleuati, Parium marmor adæquabant.

Superior eleuatio tribus quadratis fiue abacis, fed inæqualibus diftincta à quatuor pilis fuftentabatur. In quadratis minoribus ab vtroque latere Archiducum infignia fimul coniuncta, in corona quercea, auro & argento viuifque coloribus refplẽdebant. Medium verò illis amplius, hoc elogio Principibus fauftum aduentum gratulabatur:

ALBERTO AVSTRIACO DIVI MAXIMILIANI II. IMPER. CÆS. P. F. AVG. F. MAXIMARVM VIRTVTVM SPLENDORE, AC RERVM GESTARVM GLORIA, AD AFFINITATEM REGVM MAXIMI AMPLISSIMARVMQVE DITIONVM HÆREDITATEM EVECTO, MAIORIBVS IMPERIIS DESTINATO, ET ISABELLÆ CLARÆ EVGENIÆ, DIVI PHILIPPI II. HISPANIARVM ET INDIARVM REGIS GLORIOSISSIMI F. A DEO DELECTÆ, QVÆ MALIS NOSTRIS FINEM IMPONERET, DESIDERATISSIMIS PRINCIPIBVS, S. P. Q. VALENTIANVS PRIMO ADVENTVI, FELICITER, ACCLAMANTES, POSVERE.

Super

Super coronice eleuationis illius tabernaculum ingens aſſurgebat à duobus hermis ſiue terminis vtriuſque ſexus ſuſtentatum, qui ad vmbilicum vſque hominem referentes, infrà caudis geminis crurum loco in ſe reflexis, in piſcem deſinebant. A mari enim ſumptum frontis huius argumentum omne. Illius tabernaculi aream, nauis ingens ſuis armamentis, ac nauticis ornamentis omnibus probè inſtructa, in mediis fluctibus totam implebat. Illa verò tempeſtatibus ac procellis agitata, naufragiũ minabatur, ac iam aquam pluribus in locis hauriebat: quin puppis ipſa in aquas ferè depreſſa, parum aberat quin fluctibus tota cooperiretur. Itaque nautæ ipſi ac epibatæ malo atque antennis veliſque diſruptis, ad cælum oculos & manus conuertentes, nullam niſi à Deo opem exſpectabãt. Imprimis verò oculos morabatur ſtans in prorâ Nympha inſtar proretæ vultu egregio, quam à leone aſſidente Belgicam eſſe omnes pronunciabant; quod & nauis tutela ſiue παράσημον leonem Belgicum cum Belgicæ titulo in prorâ præferẽtis, magis indicabat. Illa verò manibus paſſis, vdoſque oculos in cælum coniiciens, ſiderum geminorum ſubito aſpectu, quos Caſtorem & Pollucem eſſe, ex mutuo amplexu, ſtelliſque geminis ſupra caput radiantibus rectè iudicabat, velut certiſſimo ſalutis augurio, nonnihil recreari videbatur. In frontiſpicij tympano Aquilæ ſuæ inſidebat Iupiter, ac poſito ſuper ſinum fulmine, iam placatus, nebulaſque diſcutiens per Dioſcuros ſuos, ſecundiores curſus prænunciabat. Neque vlli dubium erat quin per σωτῆρας illos, Archiduces noſtri, coniunctiſſima ſalutariaque Belgicæ ſidera, ab auctore deſignarẽtur; vti & per Neptuni & Tethyos ſimulachra, quæ ex ligno dedolato & exciſo effigiata, vt ſolida videri potuerint, ac coloribus viuis animata, ab vtroque tabernaculi latere, coronicis reliquam ferè partem occupabãt. Qui quidem radiatâ coronâ redimiti, vnionibus ac gemmis intermixtâ ac chlamydibus cyaneis inſignes, tridente motos fluctus componebant. Quod & Principes noſtros in his Reip. tempeſtatibus præſtituros, omnes ominamur. Extremas coronicis partes obeliſci duo lapidem porphyreticum effingentes, præter ſtylobatas & baſes è marmore Pario, quatuor globis quiſque in ſtylobatis ſuis impoſiti, altè inſidebant. In quorum infimâ & latiori parte Alcyonum nidi ſphæricâ formâ, proſpectantibus è ſummo auibus, Hieroglyphici loco cernebantur. Certiſſimum quidem tranquillitatis indicium, quòd auis illa præſagæ naturæ beneficio, hieme mediâ extra vndarum fluctuumque pericula, nidum ſuum ſemper conſtituat. Hinc ALCEDONIA (Alcedo enim Latinis, quæ Græcis Alcyon) pro ſummâ malaciâ apud auctores accipitur, quod vocabulum in ſtereobatis ipſis conuenienter aſſcriptum erat. Ab vtroque præterea frontiſpicij latere, duo marini dei, hinc mas inde femina, ſupernè humanâ formâ, infra in piſcem deſinentes, ex ligno exciſo affabrè efformati & depicti, in acroteriis ſuis conſidebant, ſignum Romanum manu geſtantes, in cuius ſummo, in corona ciuica, vni quidem Dioſcurorum capita pileolis ac ſtellis ſuis inſignita, vti in veteribus numis, depicta erant, ac in Acroterij ipſius ſtereobate hæc verba:

FELIX BINARIVS.

Nam quemadmodum geminorum felix aſpectus, ita ſideris vnius tantùm, quod Helenæ adulteræ adſcribunt, nautis periclitantibus malum omen. Alteri verò ſigno in ſimili ſerto, hæc inſcriptio ſolùm:

OB BELGAS SERVATOS.

In tertio acroterio, ſuper ſummum frontiſpicij faſtigium, ſtabat Spei ſimulachrum, quod dextrâ manu floris calyculum, cum numis, ſed & triumphale ſertum, eadem manu protendebat, in quo ſcriptum:

VOTA PVBLICA.

Altera, in longo haſtili vexillum, quod è ſerico rubro, Archiducum vnitis inſignibus, ab vtraque parte decoratum, ad aërem expandebatur. In acroterij ipſius baſe legebatur:

SPES ET VOTA BELGARVM.

In columellis verò illis quatuor, quæ abacos illos tres ſiue quadrata ſeparabant, opere monochromateo, Ariones duo, totidemque Tritones, hi cornu, illi citharâ, Belgis ſeruatis ſoteria, lætumque celeuma ſimul concinebant. Quod quidem non dubium quoque

malaciæ augurium, quo ſolum tempore piſces illi φιλάνθρωποι à nautis conſpiciantur. In medianæ portæ cuneis ſupra fornicem, Sereniſſimæ Principis noſtræ inſignia ſcuto muliebri laureâ circumdato, auro & argento radiabant. Angulos verò triangulares qui ſupra portæ curuaturam, delphini duo ore repando, reflexis caudis: in portis verò minoribus angulos illos delphinorum capita occupabant.

Intercolumnia ſub epiſtylio epigrammata duo continebant, quorum à dextra Latinum, tabernaculi noſtri hiſtoriam ita interpretabatur:

Belgica quæ variis iamdudum agitata procellis
Mergeris, aut mergi es proxima, tolle caput.
Ecce Dioſcuros duo lucida ſidera, pacis
Nuncia, Olympiacâ mittit ab arce Deus.

Gallicum à ſiniſtra, ſimulachrorum Neptuni & Tethyos rationem reddebant:

Belgicque nef ne crain plus le naufrage,
Puis que Tethys dame de noſtre mer,
Et ſon Neptun du trident vont s'armer,
Tanceans les flots, & appaiſans l'orage.

Belgica naufragium timeat ne puppis, in æquor
Inuehitur ponti rex & Neptunia coniux:
Ingens & trifida molitus cuſpide ſceptrum
Imperat ille mari, ventos obiurgat vterque.

In ſtereobatis nabant ac luſitabant Cygni complures, quos ipſos inter proſpera nauigantibus auguria, ac ſub marinæ vndigenæq; Veneris tutelâ, ſemper laudauit antiquitas.

In quo anterioris frontis Arcus huius triumphalis deſcriptionem claudimus.

ALTERA verò facies, quæ forum ſpectabat, eadem omnino ſtructuræ formâ ac ſymmetriâ cum priore conueniebat. Niſi quòd tabernaculum ſuper mediâ ſecundæ contignationis coronice, non in acumen, ſed in hemicycli formam aſſurgebat, quod quidem ſpectantium oculis altero illo non paulò elegantius videbatur.

Illud verò pilis planis duabus ſuſtentatum, ab areæ ſuæ parte ſuperiori Phœbum & Dianam eodem curru vectos, quem equi duo candidi, totidemque cerui trahebant, viuis ac amœniſſimis coloribus repræſentabat. Qui radiis inſignes ſupra quidem nebulas à ſe, ac cum ipſis noctuas, veſpertiliones, aliaſque mali ominis & noctis aues, longè lateq; diſpellebant. Inferiùs verò ſubiectos Belgicæ campos, ſqualidos & incultos magna ex parte, vbi videre erat diruta ac deſolata templa, domos iacentes, alibi armatorum conflictus, cædes & rapinas, paulò altiùs raras in mari naues, omniaque ibi prædonibus infeſta, flammis ſuis benignè illuſtrãtes, ac veloci iugalium curſu deſcendentes; reſtituere illico ac reparare velle videbãtur. Ibi in ſolâ rupe ſedebat virgo, quam Belgicam eſſe turrium oppidorumq; corona, & leo cuſtos additus ſatis declarabãt. Hęc in illuſtri ſed ſemilacero amictu, lacrymis ſuffuſa, ac paſſas manus, oculoſque in cęlum tollens, Alexicacorum ſuorum opem iampridem implorabat. Leo ipſe Nymphę indiuiduus comes, è Dominę ſinu in pedes aſſurgens, ac velut ſubſiliens, Principum nouorum aduẽtu non parum exhilarabatur.

Ad vtrumque Tabernaculi latus Archiduces ipſi in equis niueis, quo vultu ac habitu Valentianas ſuas aduentu primo, eodem ferè in tabulâ excisâ depicti, ſpectantium oculos mirum in modum reficiebant.

In extremitatibus Obeliſci duo, quatuor globis innixi, in ſtylobatis ſuis ſimiliter conſidebant, ac ampliore inferioreque ſui parte ſceptrum habentes cum oculo, Belgicæ noſtræ felicitatem Hieroglyphicè denotabant, quæ tot annos Principibus ſuis viduata, ac in varias calamitates ob id coniecta, noua iam ſecula ab ipſorum præſentiâ ſibi pollicetur.

Super tabernaculi pilas in acroteriis ſuis, à dextris quidem Belgicæ ſimulachrum, cui leo erectus blandiebatur, ſignum militare Romanum dextrâ præferebat. In cuius ſummitate, ciuicæ coronæ aſſcriptum:

BELGI-

A ſiniſtris verò Dea Felicitas, vnâ manu caduceum, alterâ copiæ cornu tenens, ſimili ſigno militari innitebatur. In cuius item ſummo, quercea corona hæc verba continebat:

SECVLI FELICTAS.

At in tertio Acroterio ſupra Hemicycli faſtigium, eadem Spes dea, quæ in alterâ facie florem ac triumphale ſertum dextrâ cum iiſdem elogiis, alterâ vexillum è ſerico coccineo ſuſtinebat; in quo ab vtraque parte Archiducum inſignia vndiquaque conſpiciebantur. Sub coronice verò illa, zophorus ipſe quatuor columellis planis diſtinctus, tribus abacis ſiue quadris inſigniebatur, quorum minora duo, in extremitatibus Principum inſignia, in ſerto laureo, auro & argento collucentia, maius verò in medio hoc ogdoaſtichon continebat:

Quis nouus hic propior nos luſtrat ab æthere Titan?
Quæ noua Belgiacas iuncta Diana vias?
Qui pleno orbe ſimul veniunt ſpondentq́ ſine vllis
Deliquiis nitidos & ſine nocte dies?
Illa dedit Phœbo milius ſplendere, ſed & nunc
Illa nouum à ſponſi lumine lumen habet.
Belgica ſume animos, tibi nubunt aſtra, poliſq́
Miſſa, tui illa ſoli frena ſaliq́ tenent.

In columellis verò ipſis, quatuor virtutes ex ære depictæ cernebantur. Religio ſcilicet Veſtalis habitu Crucifixi imaginem complexa, ac librum ſub ala premens, cum templo ad pedes. Inde Pax quam oleæ ramus ac cornices in ſinu geminæ ſatis deſignabant. Subſequebatur Iuſtitia, quæ dextrâ ſtrictum enſem tenens quem medium obibat laurus, pœnas flagitioſis, & ſua bonis præmia proponebat. Claudebat agmen Charitas, ab alludentibus puerulis, ac corde aperto, quod læuâ protendebat omnibus notu facilis: quas virtutes cum ſororum agmine ab exſilio lõgo reuocatas Principes ſecum in Belgium reducunt.

In zophoro primę contignationis geminata Ducis Arſchotani inſignia, ſupra verò fornicis portæ medianæ cuneos, ciuitatis noſtræ in laureis ſertis eminebant.

Super cuius portæ curuaturâ in angulis ſuis triangularibus, Nymphæ duæ vnâ manu cornucopiæ, alterâ vuas, ac ſpicarum manipulos geſtantes incumbebant.

In columnarum interſtitiis ſub epiſtylio, hæc epigrammata in tabulis continebantur. A dextris quidem Latinum:

Belgica quæ Domini conſpectibus orba iacebat
Squalida, & in buſto penè ſepulta ſuo:
Aſpice vt illa ſuæ flammis rediuiua Dianæ,
Et radiis Phœbi fulgida tota ſui eſt!

Gallicum à læua oculati ſceptri Hieroglyphicum explanabat:

Vous r'aurez donc l'oeil heureux de vos Princes
Triſtes Belgeois, & l'Amour & la Foy,
Paix, Pieté, la Juſtice & la Loy,
Et tout bonheur reuoiront vos Prouinces?

Ergo Ducum fauſtos iterum ſpectatis ocellos,
Et vos rurſus Amor, Belgæ, Pietaſq́ reuiſit,
Iudicium, Lex, Proſperitas cum Pace Fideſq́?
Mutetur triſtis facies, in gaudia luctus.

Anguli triangulares (qui ſupra minorum portarum peripheriam) leonum capitibus, columnarum verò ſtereobatæ, pluribus cygnis natãtibus, vt in altera facie, decorabantur.

Reſtat vt quis fuerit portarum interior ornatus, paucis explicem. In medianæ quidem portæ tranſitu, Diui Maximiliani Archiducis pòſt Imperatoris eius nominis I. & Mariæ Burgundæ Caroli Audacis F. ipſius vxoris, Belgicarum prouinciarum hęredis, ſui ſeculi

habitu, exaduerso verò Archiducum nostrorum effigies, staturâ omnes iustâ ad viuum depictæ, in loculamento quæque suo ab introeuntibus aspiciebantur. Qui quidem ita indicio compositi, quod nostros, similibus ferè quo illi temporibus, afflictissimis scilicet, ne dicam deploratis, ad Remp. accedentes, sed non minùs virtutum, quàm ditionum hæredes, eundem propterea in rebus exitum, felicem & tranquillum, breui sortituros, non temerè auguramur. Quod & epigrammata ipsis subscripta magis indicabant. Sub Maximiliano quidem ipsiusque coniuge:

Debile principium, cursus virtute secundos,
Belgiacæ Cæsar Virginis vltor habet.

Sub Principibus verò nostris, quos elogium alloquitur:

Este igitur (Parcæ hoc Alberte Isabella canebant)
Vt virtute abauis, sic quoque sorte pares.

Atque adeò in medio lacunari sol egregius, radiis suis longè lateque diffusis nebulas omnes discutiebat.

Latus verò sinistrum portæ minoris, illius quæ ad læuam erat à via Cameracensi ingredientibus, hac inscriptione Principes aduenientes excipiebat:

RECREATE ASPECTV VESTRO, Ô EXOPTATISSIMI PRINCIPES, ALBERTE ET ISABELLA PAR NOBILE CONIVGVM, TOT IMPP. TOT REGVM, MAXIMORVMQVE PRINCIPVM, BONO REIP. NATA PROGENIES, RECREATE VALENTIANAS VESTRAS, VNAM E PROVINCIIS BELGICIS, SI NON DITIONIS AMPLITVDINE, AT FIDE ET AMORE DEVOTISSIMISQVE OBSEQVIIS RELIQVARVM NVLLI CEDENTEM, REDAMATE, FOVETE, AB INIVRIIS VINDICATE. SIC VOBIS, LIBERIS, POSTERISQVE VESTRIS, FELIX AC ÆTERNVM STET ISTVD IMPERIVM.

E regione inscriptionis illius ad dextrum portæ latus, in æneo monochromate, Scaldis fluuius, humanâ staturâ & formâ, Valẽtianas ipsas ad vrbis similitudinem lateri suo molliter incumbentes, aquis ex vrna profluentibus largiter proluebat. Neptunus verò nauis puppi insidens, tridentemque quatiens Scaldis sibi charissimi aquas, à marinis æquabili fluxu non parum differentes, nauibus & velis plenas, quod illi hac in vrbe nostro bono primùm contingit suis cõsociari; in sinistri lateris angulo libens patiebatur subscriptum:

SCALDIS PATER NEPTVNI BELGICI II. GENITVS.

Honorem scilicet primogenituræ Rheno fluuio modestè concedens.

Summum verò laqueare, Archiducum insignibus ex auro & argento in laurea exornabatur, ad quæ subsilientes quatuor grandes aurei leones (quod ciuitatis nostræ insigne) flores ore, ac primas nominum Principum nostrorum litteras A. I. tesserarum siue emblematum loco deferebant.

Alterius verò portæ minoris latus dextrum, Ciuitatis nostræ originem ac incrementa, simul & prærogatiuas legentibus hac inscriptione aperiebat:

VALENTINIANAS, VT TRADITVR, CONDIDERE GALLI SENONES, QVI BRENNO DVCE ROMAM CEPERE. RESTITVIT IMP. VALENTINIANVS I. POMERIIS NOVIS AMPLIAVIT AC A SE NVNCVPARI VOLVIT. POST HABVERE COMITATVS TITVLO SVB IMPP. REGVMQVE PATROCINIO SVI PRINCIPES AC DOMINI, INDE HANNONIÆ, INTERDVM FLANDRIÆ COMITES, PROVINCIAM PER SE AB OMNI ÆVO, A QVIBVS LONGA SERIE GENVS DEDVCENTES ALBERTVS ET ISABELLA FELICIORIBVS AVSPICIIS HVIC REIP. VETERA SVA IVRA LIBERTATEMQVE ÆTERNAM SPONDENT.

In latere

In latere opposito simili monochromate æneo adumbrati, hinc Brennus Gallorum Senonum Dux, inde Valentinianus I. Imp. Romanâ panopliâ ac laureis Imperatoriisque baculis ambo insignes, super erectâ basi in equis cõsidebant. Subscriptũ illi in stereobate:

BRENNO CONDITORI.

Huic verò:

VALENTINIANO RESTITVTORI.

In medio fornicis laqueari ad Archiducum insignia, quatuor candidissimi olores, alterum ac vulgo notius vrbis insigne, flores similiter, ac easdem primarum litterarum tesseras siue ciffras, volitantes deportabant.

ABSOLVI arcus prioris descriptionem, ad alterum qui in egressu fori, cum Principibus nostris accedo.

Sed porticus nobis primùm decurrenda, quæ ab arcu vno ad alterum quàm longè forum in longitudinem patet ad D. pedes protensa, ad latitudinem pedum XL. ab vtroque latere centum plus minus vtriusque sexus hermis siue terminis, decem pedes à se inuicem distantibus magno funalium superinfixorum numero illustrabatur.

Sed paulò tamen aliter à nobis constitutum fuerat: nempe vt porticus illa, quâ à fabris & agalmatopœis, qua à pictoribus elaboratior, in funalium capulis, Valentianorum ordine Principum imagines, ad viuum quoad eius fieri posset, expressas, illorumque titulos & nomina, in altero verò porticus latere, singulorum insignia è regione contineret. Initio ab aliquot è Valentianorum Comitum postremis sumto, donec per Hannoniæ, Flandriæque Comites, Bauari sanguinis Duces, inclytamque domum Burgundicam ad Austriacos Archiduces, Principesque nostros deueniretur. Quod & aspectu iucundum, & ad indicandam ciuitatis nostræ prærogatiuam (quam importunè nimis, prorsusque ἀνιστορικῶς in dubium aliqui reuocare, nosque, si diis placet, in ordinem redigere conantur) in tanta Nobilium exterorumque frequentia maximè pertinebat.

VALENTIANAS enim (Valentinianas meliùs dixêre vetustiores, integro nec acciso restauratoris Valentiniani nomine, vulgus ad vallem Cygneam lubentiùs alludit) ab omni antiquitate prouinciam ac ditionem peculiarem fuisse, propriisque Dominis ac Comitibus paruisse, emtione demum ad Hannoniæ Comites deuenisse, ac si ex his aliqui Impp. Regúmve beneficio aut quouis alio iure antè habuere, seorsim ab alia omni ditione habuisse & possedisse, ex historiis & annalibus, publicisque ciuitatis nostræ monumentis haud difficulter probari potest. Nec grauabor in tui gratiam, amice lector, si hæc ignoras, ac legere graue non sit, à materia nostra paullulũ digressus, nec ἀπροσδιονύσως equidem, in vrbis etiam nostræ honorem his describendis nonnihil immorari. Dum Principes emenso ferè medio vrbis spatio, lymphis nouis, ac vino suaue-rubenti, ex eodem fonte ad ipsorum aduentum variè erumpentibus, obiter se reficiunt, cygnosque infrà nantes, læti contemplantur. Faciam etiam ampliùs, arreptaque tam illustris festiuique otij opportunitate, non tantùm præclarissimorum maiorum suorum, Dominorum nostrorum successionem, sed & Ciuitatis mores & instituta, Principes edocebo. Illiusque causam apud ipsos agam, ac cum aduersariis vmbratiliter præludam, vt æquiores illi nobis iudices hoc veluti præiudicio sint, certè ad audiendum paratiores si quando seriò, atque aperto Marte coram ipsis depugnandum nobis sit. Nec tecum tamen, ô Hannonia (præfandum enim) nobilissima Prouinciarum Belgij, nobisque meritò semper colenda, hîc congredior: pro qua tanquam altera patria quicum tam varia nobis necessitudo, sanguinem libens effundam; sed cum ministrorum tuorum nonnullis, qui cetera magni viri, in hoc certè κακοὶ γείτονες, quòd Ciuitatem amicam, quam tueri magis debuerant, tam acriter & acerbè semper exagitent. Quibus si respondeo ac dulcissimæ patriæ dignitatem, quam Prouinciam asserimus ciuiliter defendo, non valde, credo, indignabuntur. Nam Henricum laudant Annales Valẽtianarum Comitem, vt pergam quod cepi, qui à VValtero Montium siue Hannoniæ Comite de principatu deiectus, à Pipino Francorũ Rege restitutus,

reſtitutus, an quia Auſtraſiorum etiam Princeps, Marchionatuſque S. Imperij ad Scaldim quorum pars aliqua Valentianæ? poſt mortem hæreditatem ſuam inter proximos controuerſam reliquit: qui dum diſceptant, varij ſub eodem Pipino, ac Carolo Magno Imp. Pipini F. inter quos Albo vnus Auſtraſij ſanguinis, quem & Manaſſem dicebant, Retelij & Iuoij Dominus, inde Montium iure vxorio Comes, ditionem adminiſtrauêre. Rediit mox ad legitimos hæredes: qui omnes ſub Regibus Imperatoribúſve in quorum erant clientela tanquam proprio & ſpeciali Dominio Valentianis imperitarunt, nec præter magnos illos ſuperiorem vllum agnoſcebant. Dixi ergo antè aliquid de Auſtraſiis. Nam & Pipinum Heriſtallum habeo Auſtraſiorum Ducem, Anſigiſi nobiliſſimi Belgarum, Marchionis S. Imperij ad Scaldim, F. Pipini Regis auum, Auſtraſiorum Principem Valentianis bello preſſis auxilio veniſſe: & extant adhuc Lotharij litteræ, Ludouici Pij Regis & Imp. F. cui cum Imperio Auſtraſia Regni titulo inter fratres ſorte obuenerat, Valentianis datæ in palatio ſuo regio, in quibus San-Dionyſianorum Monaſterio bona ac hæredia varia hîc ſita conferebat, inter quæ fortaſſe (vt hoc obiter dicam) ædes illas, quas à San-Dionyſianis diu poſſeſſas, noſtris illi A. 1376. vendiderunt, ac Curiæ San-Dionyſianæ nomen adhuc retinent, vſibuſque ſeruiunt illorum, qui operibus publicis à ciuitate præficiuntur. Vnde ad Auſtraſiam illam, quæ excuſſo per vniuerſum Belgium Romanorum iugo, Francorum auſpiciis à Moſella ad Rhenum, indeque ad Albim vſque longè lateque procurrens, Belgicamque noſtram magna ex parte complectens, poſt Lotharingia à Lothario dicta, Rhenoque & Scaldi circumciſa, ſub Germanis Impp. etiam diuiſa, ac anguſtius terminata eſt, Valentianas aliquando pertinuiſſe, certè nobiliſſimos illos Principes, Marchioneſque ipſos S. Imperij ad Scaldim Auſtraſiis antiquiores, ſi hiſtoricis credimus, qui ad Imp. Iuſtinianum originem ſuam referentes, per medias Valentianas ad mare vſque dignitatem illam protendebant, Comitibus noſtris magnos amicos ac protectores etiam & patronos fuiſſe, ex his quæ dixi quæque auctores prodidere, non vanè affirmari poteſt. Nec aliter illi de Valentianis locuti, quàm de proprio quidē & ſpeciali Dominio, ſed quod Lotharingici iuris ferè cenſeretur. Hinc Notgeri Leodienſium Epiſcopi, Epitaphium inſigne, quod ad D. Ioannis Euangeliſtæ Leodij adhuc exſtat, qui Diuo Henrico II. Imp. Valentianas, quas Balduinus Barbatus Flander inuaſerat, armis aſſerente, expeditionis illius comes fuit, in Marchia Franciæ & Lotharingiæ ſitas dicit: propter Scaldim ſcilicet, qui medias interfluens, Imperij & Regni vulgatus ea tempeſtate limes habebatur. Sic & Sigebertus loquitur, ſic & probatiores quique Annalium Hiſtoriarumque ſcriptores, nec vllus, niſi cui ineptire decretum, in Hannonia illas vnquam poſuit. Sub annum ferè DCCCCL. Regnerum I. Lõgicollum reperio, Montium ſiue Hannoniæ Comitem, expulſo Henrico altero, Valētianarum Comite legitimo (vti nunquam non auidos accendebat tam inſignis in propinquo præda) vi & armis ciuitatem occupaſſe. Sed mox ab Othonis I. Imp. ducibus, prælio magno prope Valentianas ipſas fuſus ac fugatus, inde in exilium cum liberis actus, ditionibuſque omnibus exutus propter ſpiritus inquietos, imperandique libidinem, ac animi impotentiam, decreto Valentianis in arce Imperiali promulgato, in ius vocante, contraque contumaces ſententiam ferente Brunone Archiepiſcopo Coloniēſi, Auguſti fratris vicario, Lotharingiæque Archiduce, ne Valentianis quidem vſurpatis diu potiri potuit. Reuerſi poſt patris mortem ab exilio liberi, & Hannoniæ ſuæ Francorum armis reſtituti, Regnerus II. Montium, & Lambertus vxorio iure Louanienſium Comites, à Garnero Valentiano, Garneri illius, qui & Hannoniæ ipſi Imp. beneficio, eiectis illis, antè imperitauerat, à fratribus poſt reditum in acie cæſi F. Valentianarum pecunia ſibi compararunt: quas vix poſſeſſas Godofredum Arduennatem ſtatim habuere, qui iure retractus repeteret, quem & Arnoldus Iunior, Flandriæ Comes fortiter adiuuabat, & acre bellum Hannoniis inferebat. Et Godofredus Valentianus Garneri Comitis propinqui ſui venditionem impugnans, Principatum inuaſit. Quin & Balduinus Barbatus IIII. eius nominis Flandriæ Comes, Arnoldi F. incertum quo iure, niſi quòd Imperatoribus iniquior, ac finium etiam dilatandorum ap[...] primè cupidus, eiecto priùs poſt arctam Valentianis obſidionem Arnoldo Valentiano

qui poſ[...]

qui poſt Godofredum Valentianum iure ſanguinis & nominis imperium obtinebat, armis Valentianas ſibi aſſerebat. Sed aduolat, ecce, Henricus II. Imp. qui graui bello vſurpatorem perſecutus, fruſtrà tamen tentatis ab Imp. Valentianis, quas cum arce Flander egregiè tutabatur, vaſtatâ Flandriâ, ac aduerſis prælijs fractum, ad petendam pacem Balduinum coëgit: quâ compoſitâ & Valētianas ille Imperatori reſtituit, & ab ipſo qui Principis adoleſcentis virtute non parum delectabatur, eaſdem dono accipit beneficio Imperiali certis conditionibus perpetuò poſſidendas: quarum hæc fuit vna, vti cum certo militum numero, quoties opus foret, ad Imperatoris iuſſum ipſe eiuſque eâ in ditione ſucceſſores præſto ſemper eſſent. Donec Regnerus III. Hannoniæ Comes ius auitum perſequens, ſiue pacto ſiue pretio à Balduino eas reciperet. Non admiſit tamen Hermannus Valentiani ſanguinis Princeps, qui maiorum ſuorum hæreditatem è familiâ exire non paſſus, ciuitatem poſſidebat, nec à Regnero ipſo, nec à Richilde Comitiſſa Regneri F. & hærede, quæ vix tādem obſiſtebat, ab imperio deturbari potuit. Itaque poſt illius demum mortem abſque liberis, ſed non antè tamen, quàm ab eius hæredibus ceteriſque ius omne quod eâ in ditione ſibi vendicabant, pecuniâ denuo redemiſſet (vnde & primi Valentianarum emtores illa cum Hermanno Turingo marito, à nonnullis commemorantur) liberam & tranquillam ſucceſſoribus ſuis Valentiani Comitatus poſſeſſionem reliquit. Arcem tamen (Romanorum opus, in qua Veſtalium ſedes & ædes, pòſt auſpiciis melioribus in ptochotrophium commutatæ) adhuc obtinebant, non muneris tantùm, ſed & Dominij iure Caſtellani: quorum aliquos, ſiue quòd ex eâdem gēte eſſent, ſiue certè Comitum Valentianorum hac in parte hæredes, quòd arcem Valentianam venditores nominatim ſemper excepiſſent (quod & Annalibus proditum) Valentianos & ipſos cognominatos aliquando, reperio. Illorum poſtremus Godofredus Valentianus, (Bouchanium cognominant Annales, cuius vrbis caſtellatum etiam poſſidebat) Godofredi Caſtellani ex Iolentâ Vaſſemburgiâ Balduini II. relictâ F. Balduino III. fratri vterino Hannoniæ & Valentianarum Comiti, vnicè illud ambienti, arcem Valentianam cum omni Caſtellanatus iure vendidit. In qua cùm ille pro inſitâ ædificandi libidine (vnde & Ædificatoris agnomē) palatium ſibi amplum à fundamentis excitare, & diui Ioannis Baptiſtæ monaſterium à Theodorico Rege ibi conſtructum, à Pipino auctum, dum Valentianas & arcem contra VValteri Hannonij iniurias munit & tuetur, aliò transferre contendit, obſtitit Gilbertus ſummæ virtutis ſecundus canonicorum Regularium Abbas (nam antè canonici ſæculares, ſub Theodorico moniales inhabitabant) neque minis vllis aut terroribus, ne exilio quidem ſuo ſuorumque, vti Principi cederet (ſicut nec Ioui olim Terminus) compelli vnquam potuit. Itaque coactus ille areâ ingenti in alia vrbis regione ad Scaldim à Sancti-Saluianis comparata (Prioratus eſt Ordinis Cluniacenſis ad læuam viæ Montenſis, ſemi-miliari ab vrbe, antè verò Canonici inhabitabant ob honorem & memoriam diui Saluij, propè Valentianas nefariè interempti ac eò relati, ab Imp. Carolo Magno primùm reſtituti) dum ibi palatium inauſpicatò exædificat (quod aulæ Comitis etiamnum nomen retinet) tabulati ruina coxâ & crure confractis, egregius Princeps viuere ſimul & ædificare deſiit. Ab illo ergo primùm tempore Valētianarum Imperium Hannoniæ Comites vniuerſum obtinuêre. Sed non Hannoniæ pars illæ propterea, non magis quàm Hannonia ipſa, ad Flandriæ Comites iure dotali vel ſucceſſionis pòſt deuoluta, Flandriæque copulata, Comitatus ac prouincia peculiaris eſſe deſiit, aut Flandriæ vnquam adnumerata eſt. Quod & abſurdiſſimum fuiſſet, & vt iure fieret, Domini Principiſque ſupremi auctoritas, ſed & populi ipſius ante omnia conſenſus, neceſſariò requirebatur. Referunt quidem iidem annales & manuſcripti noſtri, Richildem & Hermannum ex auctoritate Imperatoris, populorumque cōſenſu, quo prouincias illas duas æterno pacis & cōcordiæ vinculo inter ſe magis colligarēt, ne quâ ratione aut titulo vnquam ſeparari poſſent, decreto perpetuo ſe poſteroſque inuiolabiliter obſtrinxiſſe, ac ſanxiſſe vt ab vno eodemque Principe vtraque deinceps ſemper adminiſtraretur. Ea tamen lege ac conditione (hoc enim etiam addunt) vti ſarta tecta nihilominùs, & illibata vtrique populo ſua maneret auctoritas, diſtinctæ, vt antè, & diuiſæ ditiones, iura, libertates, priuilegia,

iurisdictio, nec alteri in alterum ius vllum esset aut imperium, sed duæ illæ prouinciæ, vtriusque bono, æquis fœderibus, & quemadmodum situ, societate & amicitiâ arctius coniunctæ, non permixtæ, non confusæ, sub vno eodemque semper Principe, nobili imprimis & potente beatius & tranquillius, securiusque deinceps agitarent. Sic & Hollandiam & Zelandiam similibus fortè pactis & fœderibus cum Hannoniâ copulatas, iurant, dum inaugurantur Hannoniæ Comites ex antiquâ formulâ se nunquam ab Hannonia disiuncturos. Non minus tamen quàm antè, iura sua, libertatesque, discretumque ab aliis prouinciæ nomen ac titulum vnaquæque conseruat. Quod si ita est (nec enim decretum, instrumentúmve publicum super hac re iactat vllus, nec huiuscemodi annalium aut manuscriptorum in re tanti momẽti satis idonea est auctoritas) perspicuum fit, quàm iniquè faciant, qui à pactis conuentis recedentes, molesti semper ac importuni nos turbant, non deturbant tamen ab eius possessione, quod inter omnes, apud ipsos maximè Principes, hæc ciuitas semper obtinuit. Consessumque suum inter reliquas Belgij prouincias, ab Hannoniâ ceterisque discretum, in omnibus Ordinum generalium conuentibus, nec in postremis quidem, cum iure suffragij, sententiæque dicendæ, absque controuersiâ in hunc vsque diem præclarè tuetur. Quin & ipsos Valentianarum emtores, Hannoniæ Comites ab origine primâ, ac ab ipsis ceteros omnes hucusque Belgij Principes, Valentianorum Comitum, Principum & Dominorum nomen & titulum non fastidiisse, sed & frequentissimè vsurpasse in omnibus certè decretis siue diplomatibus, rescriptis ac litteris cõstantissimè, quoties res ita postulabat, addidisse, infinitis ab omni memoriâ monumentis nullo negotio probari potest. Balduinus ipse Richildis Comitissæ F. se Valẽtianarum Comitem simpliciter, neglecto Comitis Hannoniæ titulo iis in litteris nuncupat, quibus Hasnoniensium cœnobio moletrinam donat, vt pro patris & matris animabus Deum orent, Anno M. XXCVII. quarum hoc initium est, *Balduinus Valencenarum Comes, filius Balduini Iunioris, qui Philippum Regem regalis insigniuit militiæ armis*, &c. Alteras verò vbi Theodoricus Miles Abbatiæ Marchianensi, vbi corpora requiescunt Rictrudis & Eusebiæ, de bonis suis elargitur, ita exorditur, *Ego Balduinus Balduini Iunioris ac Richildis F. Comes Hannoniensium, Valencenensium, Duacensium, Austrouantium*, &c. *Anno* M. XXCIX. *Regnante Philippo Francorum Rege.*

Ac quamuis inter eius posteros, nonnulli prauis consiliis, nobis iniquiores, quòd ciuitas ab origine, Reip. quam Monarchiæ propior, in qua Comes Princeps fermè in Rep. tantum, noua asperioraque imperia vix ferebat, nullus tamen repertus inter illos, cui Valentiani Principatus nomen ac titulum exscindere aut cum Hannoniâ perturbare, vnquam in mentem venerit; quod post illos, nescio qui infirmis nixi fundamentis, frustrà hactenus tentauêre. Immo contrà, pagus de Lespaix, ab VVilhelmo Syluio loci illius Domino, ciue nostro anno M. CCCC. LXI. emtus, quòd vrbi mœnibusque nimis immineret, Philippi Boni Burgundiæ Ducis auctoritate & decreto frustra reclamãtibus Hannoniis, ac cælum terræ miscentibus, quòd prouinciam vnam dicerent, non rectè alterius damno locupletiorem & auctiorem fieri, ab Hannoniâ suâ in perpetuum diuulsus, ac vrbi suburbiisque adnexus & attributus, vt eiusdem iuris & conditionis cum illis esset, ciuitatis Valentianæ imperium & iurisdictionem agnoscit.

Quin priuilegia quoque nostra, prærogatiuas, libertates, immunitates, quamuis antiquata & accisa ex iis nonnulla, eximia tamen adhuc plurima, asseruêre illi nobis, quoties opus fuit, ac nouis litteris ac rescriptis, libentes confirmarunt. Illa non recensebo, iusti enim voluminis opus foret, vnum tamen non omittam, cuius & Guicciardinus meminit, Ius scilicet cudendæ monetæ, quod ab ipsâ ferè vrbis constitutione (initium enim ignoratur) adusque Maximiliani & Mariæ tempora minimè interruptum, Matris Monetæ, ad quam reliquæ omnes explorarentur, nomen accepit. Cui cùm Euerardum & Guilielmum Gardinios fratres ciues nostros, Philippus Bonus Dux Burgundiæ, anno M. CCCC. XXXIII. præficeret, sibi ius cudendæ monetæ ratione ciuitatis dominiíque sui Valentiani competere, disertis verbis in ipso statim initio præfatur, quod ex aliorum antè & post Principum litteris, eodem modo loquentibus confirmari adhuc potest. Sed &

mone-

monetalium mandati tabulas, siue Commissiones inspicere, in publicos commentarios referre, legem monetariis monetæque ipsi dicere, ac constituere, explorare si proba illa, & legi congruens, ipsorum præstationes omnes ex lege aut pacto recipere, & quicquid erat officinæ illius, ad Magistratum nostrum pertinebat. Hinc dicta Moneta Valenchenensis (testis numorum inscriptio) non propterea quòd hîc cusa, sed quia ex lege ciuitatis huius, quæ reliquas omnes bonitate superabat, qualémque dari sibi per vniuersum Belgium & longiùs, contrahentes plerumque stipulabantur. Notissimum etiam (sed quid inter mille vnum aut alterum exemplum aut titulum commemoro?) Iacobam Bauaram pro eodem Philippo Bono, cessione solemni prouinciis suis abdicantem, postquam Hannoniæ ordines, populúmque vniuersum à suo iureiurando exsoluisset, idem etiam nobis speciatim præstitisse, datis eadem forma ad Præfectum vrbi, Iuratos & Scabinos, communitatémque vniuersam litteris, quibus illos ab ea fide liberabat, qua ipsi tanquam Valentianarum Dominæ ac Principi, priuatim tenebantur. Ille verò aliquot antè annis, turbante Iacobâ à morte Ioannis Brabanti, primi mariti tutor siue curator ac Præfectus huius ciuitatis & prouinciæ à Senatu declaratus, laudauit ac tanquam proximum Hannoniæ, Valentianarum, reliquarumque omnium Iacobæ ditionum heredem curatelam ac præfecturam illam se accipere, eóque nomine priuilegia libertatésque vrbis conseruaturum, contraque omnium iniurias asserturum, & propugnaturum, per litteras affirmauit. Rebus tamen anno insequenti M. CCCC. XXVIII. inter ipsos compositis, ac pace Delfis in Hollandia sancitâ, atque per prouincias omnes publicatâ, scripsit coniunctim vterque XIX. Septemb. fidem ipsis Valentianas, ac ictæ pacis iusiurandum dedisse, Iacobamque heredem quidem & Dominam, Ducem verò curatorem agnouisse, ac spopondisse se illi secundùm pacta obedientiam præstituras. Sed conuentis cùm non staret illa, meritò tandem, vt dixi, abdicare coacta est. Ac quidem cùm Principum nostrorum contractus omnes, certè qui alicuius momenti, pacta, fœdera, bellorum denunciationes aut susceptiones, pacis conuentiones, familiæ ercisċundæ arbitria, aliaque omnis generis negotia præcipua, cum liberis, consanguineis, vicinis, exterisque Principibus, prouinciarum suarum litteris sigillo communitis, firmari ac sanciri, vsitatissimi moris esset, nostras illos quoque tamquam prouinciæ specialis nominatim semper expetiisse, ac suas vicissim dedisse, fraudi illud nobis libertatibúsque non futurum, fidem facient eius generis plurimæ, quæ in chartophylacio nostro adhuc asseruantur. Quinimo cùm Iacobus Auesnarum Dominus fœderi renunciaret, quod cum Philippo Elsatio Flandro contra Balduinum Hannoniæ & Valentianarum Comitem pepigerat, factum id solemniter, non coram Hannoniæ tantùm Paribus, sed & coram nostris, quos numero sex Valentianæ olim habuêre, Dominos de Prouuy, de Trith, Caudry, Fiasne, Preseau, & Iauce, insigni non singularis tantùm dominij, sed inclytæ nobilisque prouinciæ documento.

Quin exstat Latinè Guilielmi Hãnonij Austreuantij Comitis sacramẽtum, quod ipse equestri statim dignitate à Guilielmo Bono patre decorãdus, præeunte Episcopo Cameracensi, coram Hannoniæ & Valẽtianarum Paribus (ita disertè) in ipso D. Ioannis templo hac in vrbe A. M.CCC.XXXVI. præstitit, Heraldo nostro, cui ab ingenua liberaliq; vita Franche-vie cognomentum, vnico ceremoniarũ magistro, quamuis adesset Austreuantius Hannoniæ Heraldus, qui cum nostro per vias incedebat. Sed quid vetera persequimur? cùm oculis adhuc obuersentur solemnes illæ duæ Caroli primùm Quinti anno M. D. LVII. inde recentior Philippi Regis eiurationes, ad quas euocatas cum ceteris Belgij prouinciis Valentianas, sacramento priori liberari, ac nouum dare & accipere, quin legatos quoque suos faustis inde buccinatorum clangoribus ad consessum vsque suum, non minus ac reliquarum prouinciarum deductos, epulóque regali nuperrimè exceptos videre, qui adfuere omnes. Ac quemadmodum amplissimis priuilegiis, libertatibúsque nostris non gaudent Hannonij, ita leges habet proprias ciuitas nostra, ab Hannoniensibus longè differentes, quibus non ipsa tantùm regitur, secũdùm eos terminos & limites, (Banleucam vocant) quibus eius Asyliam Imp. Valentinianus, per stelas seu cruces lapideas olim circumscripsit (Ditio latiùs porrigebatur, restitutæ verò illæ à nostris anno

M. CCCC. XVII.) Sed & territorium amplissimum, quod quanquam in Hannoniâ maxima ex parte situm, vrbésque præcipui nominis complectens, sed & in Flandriam etiam excurrens, ab ipsâ leges & iura accipit. A cuius etiam sententiis in ciuilibus non ad Hannonios, sed ad Principem consiliúmque prouocatur, quod olim penes ipsum erat, nunc sedentarium ac perpetuum Machliniæ constitutum est, quod & per territorium illud vniuersum non ita pridem obseruabatur. Hinc præfecti Iuri dicundo, seu Magni Baillivi, cuius maxima apud Hannonios, nulla prorsus apud nos est auctoritas, vti nec supremi Senatus, qui Montibus sedens Hannoniæ vniuersæ absque prouocatione ius dicit. Vnde lege hîc non agunt iniussi, nisi in vincula coniici velint, Hannoniæ viatores seu apparitores, neque litterarum obligationes coram Hannoniæ Feudatariis hominibus conceptæ executionem vllam hîc habent. Habent verò nostræ per Hannoniæ tractum illum vniuersum, qui, vt dixi, Valentianas tamquam caput agnoscit (Chef-lieu vocant) quæ secundùm ciuitatis mores coram Iuratis nostris fiunt, prioribusque ex priuilegio anteferuntur. Neque Principis edicta ab Hannonia nobis, at à Principe ipso ad Præfectum Comitis Valentiani scilicet transmissa, à Magistratu pro rostris statim publicantur. Illius verò munus antiquissimum, cuius origo non traditur, nec paruæ in ciuitate auctoritatis, absque iurisdictione tamen aut imperio, in qua Magistratum ac inde Principem ipsum, summumque Senatum Machliniensem, vt nos omnes, non Hannoniensem resortitione agnoscit, foris tãtùm præfectum Hannoniis obnoxium habet, ratione pagorum in quos imperium ac iurisdictionem exercet, quod ad nos quidem nihil spectat. Cuius etiam Principis solius est, homicidij noxas remittere, ab exilio reuocare, quod per vniuersam Hannoniam ratione muneris, Magnus Bailliuus potest. Homicidij verò in Hannonia, non minùs quàm alibi commissi rei, sed & exsules quibus totâ illâ prouinciâ interdictum à Magistratu admissi, Valentianis tutò ac securè habitant: vti & ære alieno grauati vndecunque ad nos tamquam ad certissimum miseriæ asylum cõfugientes, à creditoribus apprehendi, aut in vincula coniici non possunt. Sed etsi Valentianum ciuem extra ditionis nostræ limites Hannonius occiderit, ciuitatis habitationem ipso facto ex priuilegio in perpetuum amittit; at non contrà, si Hannonium extra prouinciam illam Valentianus, Hannoniâ ipsi propterea interdictum est. Neque hic in peregrinorum siue Aubanorum, Nothorum, seruorum bona tamquam caduca ius vllum emortuarum manuum Quæstori quem vocant, neque potiorem ille supellectilis partem à morte desumit, à quibus, omníque aliâ pontium, viarum, similiúmque pro mercibus seruitute, tam erga Principem ipsum, quàm alios quosuis vicorum aut locorum dominos, quibus ius idem competit, manu asserti sunt ac liberi non ciues modò, sed & incolæ nostri omnes, certè qui annum integrum apud nos habitauerint, siue Valentianis illi (quod ad Quæstorem quidem illum attinet) siue etiam fortè in Hannonia fato suo defungantur. Sed neque illi nisi per litteras priuatim ipsi, ac nomine proprio coram Hannonię Feudatariis viris obligati, aut obligatorum coniuges, debitorum suorum ratione in Hannonia capi aut detineri, immo nec in bonis impediri, extrave forum suum conueniri possunt, in qua etiam qui hinc exulant, tutò commorantur. Exiguum est quod sequitur, Valentianas tamen ab Hannonia manifestè disiungit. Missis ad res inquirendas cum Actuario ab Hannonia duplicari salarium cùm extra prouinciam proficiscuntur: duplicari cùm Valentianis inquirunt, quod quidem non nisi consentiente Magistratu ipsis licet. Similiter & olim, quando grassantibus per prouinciam factionibus & latrociniis, Hannoniis edicto vetitis, arma gestare non licuit, licuit vbique semper Valentianis, in quo cùm turbaretur, non vnis rescriptis Principes asseruere. Fallitur verò Guicciardinus Belgiographus, qui aulam Comitis, vbi Principis palatium (quam etiam non rectè pro veteri illa imperiali laudat, quæ in alia vrbis regione sita olim, hæc verò recentior, & Balduini ædificatoris in solo acquisito opus) in Hannonia ponit, ac ab omni Valentiani Magistratus iurisdictione malè persuasus, liberam esse cẽset, quorum prius ridiculum, tamquam si aulam Bruxellensem in Flandria cõstituerem, alterum falsum prorsus, cùm loci illius non secus ac reliquarum vrbis regionum inquilini magistratus nostri, ciuitatísque imperium agnoscant, illo-

illorúmque legibus ac edictis teneantur. Itaque lege hîc agunt Iustitiæ Valentianæ ministri ac viatores, nec nisi Principe præsente, Magistratus nostri iurisdictio, iudicatíque executiones eo in loco intermittunt. De Arce verò illa siquis quærat, quæ perpetua inter Principem, maioréſque nostros contentionum seges, ad vrbis mœnia, quà Austreuantium spectant, foris excitata, pòst diruta, ac solo æquata, vrbique ac mœnibus adnexa, Castrum Comitis etiamnum appellatur, recentiórne sit, an verò vetustior, Imperialísque illa fortassis, certi nihil habeo impræsentiarum quod dicam. Non rectè etiam Hannonij feuda, quæ hac in vrbe Comiti suo subiiciunt, cùm certum sit sub Comitis Dominíque Valentianarum, veterísque Castri siue arcis patrocinio, à priuatis illa possideri. Sed, ecce, iustam ipsi oppugnationem instituunt, tribúsque præcipuè arietibus vrbis mænia quatiunt, quo aditum in ea sibi patefaciant, nósque, si diis placet, Hannoniæ adiudicent. Supremum suum Bailliuum dicũt, quemadmodum in reliquis Hannoniæ vrbibus, Valentianis quoque nominatim in commissione expressis, Magistratum quotannis renuntiare. Propositiones hîc à Principe, ipsiúsve legatis non fieri ac adesse nos in Hannoniæ ordinibus, vbi siquid Principi decretum ad sextam donarij ipsi dependendam teneri necessariò. Quos ictus, vt vanos & irritos, breui temporum quæ distinguo, rationúmque obiectu, ludens excipiam, aut obuersa tormenta in ipsos retorquebo. Nec calumniatorem agam, sed veritate dictante, quid factum olim, quis mos iam inualuerit, sincerè profitebor. Valentianas Principis nomine iam regit, & diu regat Illustrissimus Croy Dux & Arschoti: rexêre ante eum plures, quorum omnium commissio prouinciarum Hannoniæ & Valentianarum Gubernatores & Capitaneos generales disertè ac distinctè ipsos constituit (quamuis & Capitaneus specialis non rarò datus nobis) atque hac in ciuitate priuatim iusiurandum dicunt. Curant illi quæ ad vrbis tutelam & custodiam, cõseruandamque supremam Principis auctoritatem & maiestatem imprimis pertinẽt. Idem summi Hannoniæ Bailliui magistratu fungitur, qui eâ in prouinciâ ius dicit, & ciuilia tractat (diuersum enim à priore munus ac diuersis frequentius demandatum) quem nulla ex parte ciuitas nostra agnoscit; qui si sacramentum, mox vt iniit, præstare hic solitus, ratione priuilegiorum nostrorum factitatum ac institutum olim id fuit, quę per Hannoniam vniuersum plurima vim habẽt, ac illa non violari ex communis Principis scito, ad ipsum cura & cautio præcipuè pertinebat. Nec ratione muneris quod Hannoniæ suę fines non transgreditur, vt & antè dixi, Magistratum hic creat ad Idus Maias, sed specialis mandati auctoritate, quod olim renouandum quotannis, pòst Commissioni generali, quo minùs molestum esset, captiosè tamen Valẽtianas Hannoniæ vrbibus admiscentes ministri ius illud inserendum curauêre. Qui si venire non liceat, alium ipse sibi non substituit, quod per suam Hannoniam potest, sed illud in arbitrio Principis omne positum est, qui & negotium illud olim non rarò aliis committebat. Hannoniæ tamen Bailliuo sæpius, quod nobis vicinior, & huic muneri commodius vacare, & qui ad Magistratum magis idonei, facilius sententiam ferre poterat. In manibus sunt notissimæ illæ Ioannis Auesnensis anni M. CCC. II. litteræ, inter cetera plurima, creandi Magistratus formam & diem certum præfinientis (antè enim neque status ille, & modò Magistratum totũ Princeps, modò partem continuabat, destituebat, sufficiebat pro arbitratu, non vmquam tamen perpetui illi, non præfectus ipse, quod Guicciardino impositum) *Volumus*, inquit, *atque edicimus ad Idus Maias quotannis fieri scabinos à nobis, aut ab illo è nostris, qui cum litteris nostris adueniet, neque eorum vlli ante triennium pateat ad honorem illum reditus.* Itaque non Hannoniæ Bailliuus, sed Principis commissarius, quicumque tandem ille sit, magistratum nobis instituit. Quod idem de eo dicendum, qui audiendis Quæstorum nostrorum rationibus, vectigaliúmque præcipuorum, in quibus partem suam Princeps habet, addictionibus à Principe præficitur, aut ex mandati amplioris auctoritate, alios qui id muneris obeant, ipse substituit. Ac quidem Magistratus nostri tanta fuit olim, & esse adhuc debet auctoritas, tamquam si statim vt creatus, iurisdictionem omnem suam Princeps & potestatem in ipsum transtulisset, vt solus de ciuium suorum & incolarum capite & fortunis cognoscere, non Princeps, saluâ priuilegiorum nostrorum auctoritate,

illorum causam ad se euocare vllo modo posset. Itaque Gulielmus Comes, Gulielmi Boni F. cùm in ciues primarios aliquot propter factiones, & malè administratam Rempub. animaduertere, ac exemplum insigne citra mortem tamen in illos statuere animum induxisset, noluit ipse, ne priuilegiis derogaretur, at vt hoc facerent & caussa cognita lege & iudicio in eos dicerent, lege agerent, Magistratum ipsum rogauit, propterea quòd Valentianæ ciuitati, tamquam prouinciæ & Dominio speciali, prima in ciues suos & incolas, principibus summa tantùm & vltima, tamquam legitimis & directis illius Dominis, siquis se iudicio malè acceptum conquereretur, caussarum cognitio competeret. Quod nequis facere ac ad Principes vllam ob causam confugere auderet, cùm sub grandi mulcta in Magistratu suo, edicto illi vetuissent, non abs re Principis iras in se concitarunt.

In hanc formam ille suis litteris 2. Ianuarij A. M.CCC.XXXVII. quæ propterea Resortitionis appellãtur, sic & postea A. M.CCCC.LVII. Ioannes Partitus quòd cum collegis Præfectus vrbi cùm esset ciues duos in exsilium eiecisset, propterea quòd ab ipso læsi ad Principem retulissent, exsilio ipse perpetuo mulctatus, bonisque omnibus, quæ Principi & ciuitati adiudicata, ac honoribus, vrgẽte Philippo Bono Burgundiæ Duce, Magistratus sententia exutus fuit. Cumque anno præcedente idem Philippus, pœnam quam corpore mereri videbatur Ioannes Salmo, Prætorij Pannarij siue Halle-bassæ Maior, quem vocant, propter admissos vitiosos pannos, in pecuniariam commutasset, intercedente propterea Magistratu, quòd ad se vnum ius illud pertinere, ex priuilegio contenderet, litteras ille dedit 26. Septemb. A. M.CCCC.LVI. damno id illis, libertatibusque suis, ac præiudicio minimè vmquam futurum. Melius Maximilianus Cęsar, qui litteris 15. Ian. A. 1484. ad Magistratum scriptis, *Causam*, inquit, *Simonis de Kieuraing, & Ioannis Vredelij ciuium vestrorum coram nobis disceptare volentium, ad vos reiicio, ad quos scio ipsorum, similiumq; omnium cognitionem primam pertinere.* Cui etiam A. 1488. Martinum Behagne ciuem nostrum per litteras deposcenti, quòd hostes commeatu iuuisse, ac de se contumeliosè loqui diceretur, respondit Magistratus, aduersus libertatem ciuitatis illud fore, quæ de ciuibus suis cognoscit & statuit, resortitione dumtaxat, si iniuriam sibi factam dicant, Principis tribunal agnoscentibus. Itaque Ioannis Brunelli ciuis præcipui, non vnius criminis rei, in quem inquisierat, ad magistratum se caussam remittere, iuxta ciuitatis leges ac iura per litteras 6. Maij A. 1493. idem Princeps posteà rescripsit. Hinc homicidij remissiones, exulum reuocationes à Principe impetratæ non priùs ratæ sunt, quàm Magistratus gratiarum illarum auctor factus, caussâ cognitâ, rectè impetratas videri, lege ac iudicio pronunciauerit. Pro priuilegio verò, lege, ac consuetudine habendum, quamuis scripto, aut principum litteris minimè cõfirmatum, quicquid ita esse septem scabini, vno consensu attestati fuerint. Standúmque tali iudicio Principi, etiam in rebus inter ipsum & ciuitatem controuersis, atque ita ab omni antiquitate vsu receptum, & obseruatum fuisse, iisdem Ioannis Auesnensis A. 1302. sed & alteris Alberti Bauari A. 1396. litteris expresse continetur. Dicamne in transcursu, non nisi à 200. ferè annis, Montibus ipsis Comitum beneficio cõcessam capitalium rerum cognitionem, supremamq. Iustitiam quam vocant, necdum adhuc reliquis omnibus Hannoniæ ciuitatibus, quarum maiori parti magistratus specialis, cui ius vitæ & necis, loci gubernator plerumque à Principe præficitur. At illud omne ab omni æuo sine prouocatione habent Valentiani, nec auctorem aut principium vllum agnoscunt. Quid? quod olim, si quis exterus ciuem occidisset, verberasset, aut iniuriis affecisset, ex antiquissimi priuilegij auctoritate, litteris Balduini Comitis & Iolantæ vxoris, quam Chartam pacis vocant, A. 1114. Alberti Bauari aliorumque confirmati, moris erat præconio ad caussam dicendam euocari, diem capitis ipsi dici, in vincula coniici, si se iudicio sisteret, in corpore, pecunia, peregrinationibus, exilio perpetuo, aut ad tempus mulctari, domum ipsius plerumque, si quam intra ditionis siue pacis Valentianæ (sic enim vocabant) terminos habebat, à populo in armis, cum vexillis, tentoriis, tormentis bellicis, cibariis ac commeatibus tamquam ad bellum, Magistratus ductu foras prodeunte, à fundamentis dirui, aliísve pœnis aut expiationibus adiudicari, quæ exempla in cõtumaces magis edebantur. Neque id hominibus tantùm è vulgò, sed è

prima-

primariâ nobilitate viris, opibus & potentiâ celebratissimis, qui magistratus iudicium subire, quàm populi iram experiri sæpius malebant. Quod si qui peruicaciores diuitiis & clientelis freti bellum præoptarent, Principem illi frustrà inclamabant, qui ciuitatis suæ libertatem euerti aut labefactari non facilè patiebatur. Litteris tantùm plerumque magistratum populumque monebat, vt iure suo ciuiliter & moderatè, quantum fieri posset vterentur. Sed nimia illa populi in diruendis domibus licentia, quæ ratione sisti ac temperari plerumque vix poterat, Philippi Boni decreto aliquantisper suppressa, pòst ciuium consensu consuetudo illa prorsus antiquata & abrogata est. Quod & de duellis factum, quæ cædis purgandæ, iuréne facta an secus, ex antiquissimæ consuetudinis auctoritate, cui Principes refragari non poterant, magnis apparatibus ac ceremoniis ad annum vsque 1455. exerceri solita, sub eodem Philippo Bono, qui postremum illo anno præsens inspectauit, vnà cum Carolo Carolesij Comite F. aliisque proceribus & dynastis, ab Oliuerio de la Marche amplè descriptum, tacito omnium consensu in perpetuum damnata ac sublata fuere. Exstant tamen, ac pugnant etiamnum in saxo Monomachi illi nouissimi, cum claua & scuto ingēti quisque, nudísque capitibus in templi diui Gaugerici propylæo, quod tum erigebatur, scitè efformati, ne antiqui moris ac priuilegij memoria tempore prorsus intercideret. Neque Principes nostri, Principes tantùm & Domini, sed & Reip. nostræ protectores, priuilegiorumque ipsius & libertatum confirmatores speciali titulo dici & audire amabant, quo nomine quingentas à ciuitate libellas nostrates, honorarij loco annuatim sibi dependi patiebantur, aut certis hominibus distribui, qui hoc titulo velut auctoramento Valentiani Dominij beneficiarios se, ac tamquam Feudatarios profitebantur, quorum plures apochæ apud nos adhuc exstant. Vnde liquet quàm hallucinati illi, qui aliam nescio quam huic pensioni, quæ iam in Principis dominium transiit, caussam & originem quæsiuêre. Faustissimi Principes, Alberte & Isabella, acceptum à præclarissimis maioribus, cum principatu, & honorario, exiguo illo quidem patronorum vestræ vrbis titulum, in istis auspiciis, ne, quæso, repudiate, rem præstate: protegite Valentianas vestras: à maleuolorum iniuriis, qui indies infesti magis, vindicate: priuilegia & libertates, in quas recèns iurastis, conseruate: neque patiamini aduersariorum potentia, contra ius & æquum, vnam è prouinciis vestris opprimi & conculcari, imbecillam certè nimis illam, nisi fauore vestro fulciatur, fidelissimam tamen, ac vestri Principúmque suorum ab omni æuo amantissimam. Cuius rei testes sistam, si vultis, infinitas maiorum vestrorum litteras, amoris illorum erga nos, nostri erga illos verè singularis, meritorum nostrorum, domi, foris, difficillimis ipsorum temporibus, perpetuæ liberalitatis, supra vires, supra exspectationem omnē, supra reliquas ditionū suarum vrbes & prouincias, certissimas indices: quod libēter & effusissimè illi vbique dum viuerent, & per litteras adhuc, quas tāquam pretiosissima κειμήλια ad perpetuam memoriā asseruamus, dum stabit hæc ciuitas, testari & prædicare non cessabunt. Recentiora officia non commemoro, quæ notissima omnibus. Vos tamen aduoco supremi nuper Belgicæ præfecti, qui superestis, vos proceres bellorúmque duces, ac qui Principibus, Præfectísve ipsis à consiliis, túque imprimis Illustrissime Croy Dux & Arschoti, princeps Belgicæ nobilitatis, quem amant ac in pretio, in honore habent, & optimo quidem iure, Serenissimi Principes Valentianarum tibi commissarum præsidium & decus, adeste, narrate nouis Dominis, quàm non degeneres maiorum suorum nepotes, postremis istis ac maximis Reipublicæ Belgicæ temporibus, fidem, amorem, atque obedientiam Diuo Regi, ipsis, felicissimis successoribus, Valentiani fideliter semper ac sincerè conseruarint, opibus iuuerint, ipsorum maiestatem & auctoritatem, voce, facto, intrepidè, quoties opus fuit, defenderint. Spondete, (nec noxa præsto erit) ad extremum vsque vitæ spiritum vestigiis illis instituros, sanguinem vltimum, non fortunas tantùm, pro ipsorum salute libenter profusuros, vt, si minus superatæ, in hoc egregio laudum meritorumque stadio, quod in votis tantùm, at adæquatæ saltem maiorum gloriæ, quod ex perpetuo & inuiolabili ciuitatis decreto, necessarium prorsus, lauream quæ capiti fulget, ac nouis indies illustrant frondibus, omnium mortalium iudicio, æternùm conseruent. Laudate, sed

& de

& de ipsorum iniuriis cognoscite, caussam apud Principes adiuuate, si pia, si iusta, potestis enim, sed æstus euehit impotentior. Relegamus oras, ac videamus quæ rogandorum, quæ offerendorum Principi subsidiorũ forma olim & hodie. Quãdo ariete primo repulso, quo etiã tacti ipsi, reliquos sed non minùs inualidos, & imbelles in nos cõtorquent. Illorum quidem petendorum, nisi præsens rogaret Princeps ipse, quod factitatum olim sæpius, sicut in alias omnes prouincias, ita huc è proceribus aulicisve suis delegari aliquem, qui expositis in Senatu mandatis, auxilia quæ præstari poterant impetrabat, infinitis ab omni memoriâ exemplis, quorum pleni libri nostri, nullo negotio probari potest, quod in rebus maioris momenti adhuc obseruatur, & obseruandum in omnibus maximis, minimis, propositionesque quaslibet, vt in aliis prouinciis, ita hic necessariò faciendas, ex antiquissimæ consuetudinis, prouinciæque singularis auctoritate, in iudicio meritò contendimus. Primus anno 1472. receptum morem aliquatenus infregit Burgundiæ Cancellarius, qui cùm XVI. Aug. in ordinum Hannoniensium conuentu, auxilia Carolo Burgundo, qui tum in Franciâ bellum gerebat, poposcisset, ad legatos nostros, qui aderant, verba faciens, quater mille numûm à ciuitate petiit, quòd diceret se per negotia Principis, quò minùs Valentianas iret, omninò impediri. Reclamârunt illi, non visum, non auditum vnquam, vt in Hannoniæ comitiis, quò audituri & relaturi dumtaxat, ipsi conuenirent; legatis à Principe aliquid exponeretur. Valentianis id faciendum, nec se relaturos. Perstitit ille ac Principem daturum litteras dixit, absque captione vllâ, ipsorúmve priuilegiis præiudicio illud futurum: quod & factum sub die XIII. Sept. insequentis, illasque in chartophylacio nostro adhuc asseruamus. Repetitus statim mos vetus, & anno 1476. post cladem scilicet Gransoniam, ab Hannoniæ comitiis Valentianas veniens Episcopus Tornacensis, verba fecit in senatu, & auxilia impetrauit. Fecit idem Maximiliani nomine, militiâ celebris Galiotus anno insequenti, fecêre alij posteà, quos enumerare omnes nimis longum foret, sub eodem Maximiliano, sub Philippo F. ac præsentes quidem frequentissimè quid vellent illi Principes exponebãt, sub Carolo V. sub Philippo Rege. Sub duobus istis tamen crebrior interruptio: siue quòd tempora remoras interdum non paterentur, siue quòd nonnullis satis visum, si hoc in Hannoniæ comitiis fieret, vbi adsunt legati nostri, nec contra priuilegia prorsus factum iri crederent, quãdoquidem in rebus præcipui momenti antiquus mos semper retineretur. Reclamabant tamen nostri, veteremque formam à Principe coràm, & per libellos reposcebant. Ac imminutum quidem hac in parte de ciuitatis prærogatiuâ fortasse nonnihil, non illa tamen propterea Hannoniæ adiudicata est, quod qui dicit, næ ille mente se verè deminutum ac Anticyris meritò adiudicandum fatetur. Neque interim insciis atque inuocatis nobis Hannoniæ comitia haberi, ordinesque legitimè conuocari possunt. Nam quamuis in illis sententiam rogemur tantùm, non dicamus, ipsorumque decreta nihil ad nos spectent, tamen quoniam ab Hannonia vndiquaque iam circumcincti (olim, certum, non ita) propterea rectè atque ordine curauerunt maiores, vti conuentibus illis interessemus, ne quid ab illorum consultis Resp. ciuésve nostri detrimenti caperent. In illis ergo sententiam rogamur tantùm, & quidem ante vrbes, ipsamque Hannoniæ metropolim, nuper: sed me hercule ab inutili illo ridendoque rogandi labore, me auctore, supersedeant, si lubet. Non paremus enim, neque dicimus, dicturi procul dubiò, si pars illorum essemus, nec minus iuris Valentianis esset, quàm minimæ, ignobilissimæque Hannoniæ vrbium, atque adeò non inter ipsas, plebeiis, imisque in subselliis, at cum Ecclesiasticis, in editioribus ac senatoriis velut scamnis, quæ atrium circumambiunt, consessus noster. Quod quidem manifestissimum est, non ditionis tantùm singularis, sed præclaræ Reip. præcipuæque auctoritatis & dignitatis argumentum. Deliberatio verò tota nostra est, neque ab ipsis dependens, quorum decretis nullatenus obligamur, quid pro ratâ quoque nostrâ Principi persoluendum veniat. Quæ quidem quantacunque sit illa, ampla, modica, pro tẽpore, ac Reip. facultatibus, gratuita est omnino, ac libera, non debita, non Hannoniẽsis oblationis comes necessaria, quam nulla ex parte diminuit; at mox vt est à Principe acceptata, ei cui iubet statim numeratur. Iam tamen subsidiorum siue auxiliorum quæstori qui se Han-

noniæ & Valentianarum auxiliorum quæſtorem, litteris, apochis & rationibus ſuis ab omni memoria nuncupat, ac donarij noſtri ſpeciale & ab Hannonienſi diſtinctum caput conſtituit, quarum cognitio & auditio ad Rationales Inſulanos pertinet. Princeps verò ipſe ſtatim ab accepto donario, reſcripto peculiari liberum illud & gratuitum fuiſſe, non debitum, quodque ciuitatis noſtræ priuilegiis & libertatibus fraudi, aut damno vnquam eſſe poſſet, lubens olim, & pro more conſtantiſſimè ſemper confitebatur. Quin & ſæpe, ita cogentibus Reip. anguſtiis, offerente Hannoniâ, Valentianæ prorſus excuſabant: quamquam alioqui propenſiſſima erga Principes minimeque peruicax ciuitas noſtra, at ſupra vires etiam liberalis, niſi grauiſſimis de cauſis interdum impediretur. Sextam verò Hannonienſis oblationis, non rectè neque ordine, Principis miniſtros à nobis exigere, quod à patrum memoria neſcio quomodo ſenſim irrepſit (pacto enim factum non conſtat) neque moderationis aut reductionis apta vocabula, cùm de ſumma noſtra, pro Reip. conditione, cum ipſo tranſigimus, at noſtrum propriè, liberumque & gratuitum eſſe quidquid damus, quin reſtituendam priſcam illam oblationum libertatem, vt & veterem propoſitionum formam, Principem ipſum etiamnum inclamamus. Certè in panegyricis Ordinum Belgij conuentibus, ſi quid Principi decretum, cẽteſimam nos olim, centeſimam & quinquageſimam, ducenteſimam nonnunquam aliamve quotam totius donarij, prout tempora ferebant, frequentius dependiſſe, poſtremis verò temporibus, vt & ita quoque factitatum, ſic quotam etiam aliquam quotæ Hannonienſis de qua inter nos Principemque conueniebat (variabat enim, nec eadem illa ſemper) ciuitatem exſoluiſſe, ex commentariis noſtris quæſtorumque rationibus facilè confirmari poteſt. Exemplum ſi quis requirit vtriuſque moris vnum dabo, nec longè petam: ab anno ſcilicet M. D. LVIII. memorabili propter ſubſidium illud nouẽnale. Quod cum 2400000. florenorum eſſet, centeſimam noſtri & quinquageſimam totius, hoc eſt, 16000. florenos pro rata ſua perſoluêre. Acceſſionem fecere Ordines 800000. florenorum, in quo, quòd non nimis magna ſumma eſſet, in octauam quotæ Hannonienſis non grauatè conſenſimus: de qua tamen etiam aliquid deductum fuit. Atque numi illi quidem Grammaio auxilij illius nouennalis ſupremo quæſtori, non Hannonio (quamuis & hic non minùs noſter, vt antè dixi) perſoluti à nobis & numerati fuere, qui adminiſtrationis ſuæ rationes coram noſtris non minùs quàm ceterarum prouinciarum legatis reddidit: ac in nobili illo plurimorum menſium cõuentu, abſque noſtris deliberatum, decretum atq; effectũ nihil fuit. Vectigalium verò, tributorum, ſiue collationum conſtituẽdarum, quo donarij ſui pecunias cõficiant, ius nullum Hannoniis in vrbe noſtra, à quibus liberi ſunt atque immunes ciues & incolæ noſtri omnes, in quibus & Eccleſiaſtici ordinis homines, cũ omnibus quę hîc habẽt, bonis & facultatibus. Inter quos ſi Præſules aliqui Hannoniẽſibus comitiis interſunt, ratione bonorum id fit, quæ ampliſſima eâ in prouinciâ poſſident, quod & de nobilibus noſtris dicẽdum, pagorum ſiue dominiorum ſuorũ nomine, Hannoniæ Comitis patrociniũ agnoſcẽtibus. Vectigalium verò imponẽdorum, quoties res poſtulat, beneficiũ nobis à Principe nõ difficulter cõceditur. Quid ergo hic pro vobis Hãnonij? Quę ſunt arietum veſtrorũ impreſſiones? Vbi murorum noſtrorum ruinæ? An, ſi de priuilegiis, iuribus & prærogatiuis veſtris, ſi de moribus & cõſuetudinibus, quas mordicus retinetis, infirmatum aliquid aut deminutũ, ſi vetus iudiciorum, diſceptationumq; forma antiquata aut reparata, quod iam pridem optãt omnes boni, & meditatum nuper, ſi abrogatum, aut inductum aliud, quod nolitis, deſinet Hãnonia eſſe quod erat, aut nobilis & eximiæ prouincię titulis ac honore deſtituetur? An, quia in comitiis illis generalibus, ſextam quotę Flandrẽſis, quæ totius oblationis in quam Belgij Ordines conſenſêre, tertia eſt, Arteſia & Hannonia ipſa, Principi perſoluunt, propterea Prouincias illas duas Flãdria ſibi vendicabit? Quod verò maius Prouincię ſingularis argumentũ atque ad Hannoniã nihil attinentis, quàm quod ad panegyricos illos prouinciarum omniũ Belgij ordines, vt antè dixi, per litteras Principis ſpeciatim cõuocari, honoratiſſimo inter illos loco, ab Hannonia reliquiſq; diſcreto cõſidere, de omnibus de quibus iis in conuẽtibus verba fiunt, ſiue rem pecuniariam illa, auxiliaq; Principi offerẽda ſpectent, ſiue de pace, de bello, de ſumma rep.

agatur, sententiam ordine suo rogari, & dicere, quę numeretur & expendatur, non secus ac reliquarũ omniũ, ab omni antiquitate, ac ex quo comitia illa agnosci cœpta in Belgio, ciuitas nostra cõsueuit? Quam quidẽ auctoritatẽ nullus hactenus nobis inuidit, & qui oppugnet, quid aliud ille quàm bellum naturæ indicere, politias euertere, suã rebus faciem & formam abolere, nouã inducere, imperiosè nimis, ac plus quàm regaliter velle iudicabitur? Ac notatu quidem nõ indignum, hac in parte, etsi breuitati studeo, quòd nostri ad generales illos Ordines litteris Margaritæ Austriacæ harum prouinciarum Præfectæ 27. Iulij A. 1507. Machliniam euocati, cùm per litteras excusassent, quòd neque hinc abscedere, propter ingruẽs bellum, neque pecunias offerre vllo modo possent, alteris litteris iussu Serenissimæ Præfectæ instit Philippus Hãnetonius Audiẽtiarius, vt adessent ad diem edictum cum ceteris, sententiam dicturi de eo, de quo relatum in priore conuentu fuerat. Exemplo quidem fratris Archiducis Philippi, qui litteris 26. Maij 1493. repetitis, cunctatiores nostros, vt ad Ordines generales properarẽt, qui eadem in vrbe cogebãtur, similiter vrgebat. Ineptum quoque ac futile (ignosco tamen, quando solidis destituũtur) quod illos allegare audio. Regem cùm ad singulos Belgij Ordines de abdicatione illa quam meditabatur, litteras scripsisset, Valentianas omisisse: nam vt ita sit, Secretarij negligentiæ, aut obliuioni illud imputandum, pluribus aliis in re simili exemplis facilè euincemus. Certè cùm de morte Principis Hispaniarum, Caroli filij sui, vt se res habebat, prouinciis ille singulatim per litteras significasset, idem quoque nobis officium præstitit. Sed & aliàs ipsum in similibus non neglexisse, ceterósque omnes antè Principes cõstanter semper obseruasse, déque rebus omnibus quæ alicuius momenti, Valentianas suas speciatim certiores reddidisse, si locus pateretur, mille exemplis confirmare possem. Piget addere quod dicũt, Valentianas prouinciam nõ esse, quod tres Ordines, Ecclesiasticum scilicet, Nobilium & Plebis, quibus prouinciam, vt talis dicatur, cõstitui volunt, illæ nõ habeant. Nam non vrbes tãtùm alias singulares, quarum ditio mœnia, suburbiaque sua non transgreditur, quales cum Valẽtianis Machlinia, Tornacum, sed & amplissimas Belgij prouincias, ad communis caussæ defensionem aduocabo, quæ prouinciarum sibi honorem & titulum adimi, propterea quòd iis moribus nõ reguntur, etiamsi taceam, solo Hannoniæ ministrorum decreto, nõ facilè patientur. A priscis quidem temporibus nos non ab Hannoniis circumsessos, sed limitaneos tantùm & confines fuisse, vel Austreuantius Comitatus indicat, qui nũc Hannoniæ pars, peculiaris olim ditio, ac Francici iuris, ab ipsis statim vrbis nostræ suburbiis, initium sumit. Tum verò Scaldis ipse, quem certissimum imperij ac regni limitem fuisse, ac ditiones à fonte ferè ipso ad Oceanum vsque disterminasse, ex historiis, ac ex re ipsa satis adhuc cõstat. Quin & Valentianæ Imperij olim fiduciariæ, vti & Brabantia, Hannoniaque ipsa, atque in Flandria Alostẽsis regio, ad sinistram ripam quod habebãt, Francorum sceptris subiiciebatur: quemadmodum & Flandria reliqua, Artesiaque quæ ab illa parte ad mare vsque pertingebat. Nec desunt argumenta quæ probent, cõiecturæ saltem non leues priscos illos Valẽtianarum Comites, imperij sui pomœria latius olim protulisse, agrúmque illum omnem comprehendisse, qui vrbibus Querceto, Bouchanio, Sanct-Amando, Condato, aquísque quæ vicum Morcipontis alluunt, terminatus, Valẽtianæ Pacis nomine etiamnum indigitatur, ac dominij veteris nõ obscura adhuc vestigia retinet. Hinc Iurati pacis dicti, homines illi certo numero, coram quibus conceptæ litterarum obligationes, per tractum illum omnem, & vltrà paratam executionem habent, Hannoniensiumque obligationibus anteponuntur. Certè extat exemplum libelli supplicis, in quo rem illam ita se antiquitus habuisse, Valentianique Dominij limites eousque se extẽdisse, Alberto & Guilielmo Bauaris maiores nostri exponebãt, quibus illi rescripsère, ac varia ciuitatis priuilegia, libertatésque quas per Hãnoniam circa pontes, vias, traiectus aliaque plurima violari querebantur, rescripto illo 27. Iunij, A. 1394. libẽter confirmarũt. Ridiculum verò quod de XVII. Belgij prouinciis adducunt. Nam recẽtior & vulgi est illa partitio, cùm satis cõstet Vltraiectensem, Transisalanam, & Gronigẽsem ditiones, Caroli V. temporibus Belgicis prouinciis, vni parentibus, demum accessisse. Aut si antiquior est, necessariò sequitur, non nisi deturbatis aliis, tres illas inter

XVII.

xvii. locum obtinere potuisse. Quamquam nō video cur Valentianæ non admitti, Marchionatus S. Imperij eo numero censeri potiùs debeat, quem antiquæ & illustris quidem dignitatis, quémque optimo iure Principes etiamnum retinēt, non vllius iam tamen prouincię titulum, quę eo nomine in generalibus Ordinum Belgij cōuentibus, alibíve compareat, aut oblationibus erga Principem, collationibúsve priuatim teneatur, omnes mihi facilè cōcesserint. Sic & Lotharingię siue Lothrichij inter Ducatus, cū pręrogatiua etiam absque ditione iam vllâ speciali, titulum iidem adhuc vsurpant: cùm Louanium, Bruxella, Niuella, nouissimæ Lotharingiæ inferioris reliquiæ, à Lotharingiâ iam pridem diuulsæ, ac pòst sub Comitatus Louaniensis titulo diu possessæ, iam inter præcipuas Brabātiæ vrbes, vti & Antuerpia ipsa Marchionatus caput, connumerentur. Neque Lothrichium tamen vllus inter xvii. illas Belgij prouincias hactenus recensuit. Ne succēse, quæso, vrbs vrbium Antuerpia, bona Belgij mater & nutrix, sic pristino splendori tuo te breui cum Deo restituant nostri Principes, si ἐν παρέργῳ quod sentio hîc dicam, si contra sentias, indictum esto. Nam de asini vmbrâ, de numero, non de re ipsa omnis ea est digladiatio: neque eò suscepta, vti te, pulcherrima, cum qua Valentianis nostris, cōciliatore Scaldi, fidissima ab omni æuo societas, & cōspiratio, aliasve de pōte deiiciam, quod iniuriosum foret, quin potius iuxta iuris formulam, vti possidetis, ita possideatis adhuc omnes, cùm Principum aut Reip. nihil intersit, xvii. an plures cōstituantur; sed vt ostēdam inter Belgij prouincias locum Valētianis quoque nostris esse & deberi, quem iure nemo nobis inuideat. Ac speramus quidem, quemadmodum Carolus Audax Dux Burgundię Machliniam olim à reliquis Belgij prouinciis decreto suo separatam prouinciam, vt erat, per se esse & dici voluit, ita Principes in initiis istis, si per tempora liceat, ordinatâ aliquādo Rep. ac de prouinciarum iure ac dignitate ampliùs cognoscētes, Valētianas quoque suas reipsa & ditione post hominum memoriam indubiè semper & iure optimo à reliquis distinctas, aucto, si sic videtur, populari illo xvii. numero, titulis suis nominatim adscripturos, si hoc tanti est, & adnumeraturos, nō alio quidem loco ac ordine, quàm eo quem in Belgicorum Ordinum comitiis citra controuersiam in hunc vsque diem semper obtinuit.

Sed quo me transuersum abripuit patriæ amor, dignitatísque illius tuendæ, nō in loco fortasse inconsulta cupiditas? cùm luce clariora sint ista, nec infinitis testibus aliis aut titulis opus sit, qui ad manum omnes, nouíq; ac plures pro nobis indies exsurgūt, cùm vel ex eo manifestissimum sit Valētianas propriam & specialem ditionē esse, neque ad Hannoniam vllatenus pertinere, quod hic peculiariter inaugurandi Principes nostri, exconceptis quidem ex antiqua formula verbis, vbi ipsi ipsorúmque Maiores, Valentianarum Principes & Domini disertè nuncupantur, non aduocatis ab Hannoniâ vllis qui adsint, Sacramētum ab omni æuo dicere & accipere consueuere. Et quidem antequam in Hannonia plerūque, Mōtibúsue ipsius metropoli, cùm alioqui prærogatiuam illam vrbi metropoli apud omnes deberi, nulli mihi inficias ierint. Cōtrahamus ergo vela, Principúmque Valentianorum à sexcentorum & amplius annorum memoria, seriem breuiter contexamus, quam si in porticu illa sub funalibus nō vidēre Principes (quod quidem, credo, gratissimum ipsis fuisset) videbunt tamen in parte, qui hæc nostra legere dignabuntur. Singulis Principum nomenclaturis ad historiam paucula quædam adieci, quæ sub tædis tabellarum angustiæ non admisissent. A Garnero incipiam, (altius enim non lubet) Garneri illius parente, qui circa A. Domini 973. Valentianarum Comitatum venditione ad Hannoniæ Comites transmisit.

Garnerus Valentianus, Valentianarum Comes, eiecto in exilium Regnero i. Longicollio Montium Comite cum liberis, Hannonię ipsius Principatum ab Imp. cōsequitur.

Garnerus Garneri F. Valentianarum Comes, ditionem suam vendit Regnero ii. Montium, & Lamberto Louaniensium Comitibus Regneri i. Longicolli F.F.

Regnerus ii. Regneri i. Longicolli F. Montium & Valentianarum Comes.

Godofredus Valentianus Comes Valentianarum, Garneri propinqui sui venditionem impugnat, ac in Principatum inuadit.

Arnoldus Valentianus Comes Valentianarum, vnde expellitur à Balduino Barbato, IIII. eius nominis Flandriæ Comite.

Balduinus IIII. Barbatus Flandriæ, sed & Valentianarum, armorum prius, inde Henrici II. Imp. beneficio Comes.

Regnerus III. Regneri II. F. Regneri I. N. Montium siue Hannoniæ Comes, Valentianam ditionem à Balduino Barbato pacto siue pretio consequitur.

Hermannus Valentianus Comitum Valentianarum eo cognomento postremus. Regnero III. & Richilde Comitissa vix obsistentibus imperium Valentianis obtinet.

Richildis Hannoniæ Comes, cum Hermanno Turingo, inde cum Balduino Montensi Balduini Barbati F. Flandriæ Comite, ab Hannoniâ dotali sic appellato, maritis, Valentianarum principatum, post Hermanni demùm Valentiani mortem, transactione facta cum ipsius hæredibus, tranquillum ad liberos posterósque transmittit.

Balduinus I. Hierosolymitanus, Montensis Flandriæ Comitis, & Richildis F. secundò-genitus, Hannoniæ, Valentianarum & Duacensium Comes.

Balduinus II. Magnanimus, Balduini I. F. ex Idâ, Imp. Henrici IIII. F. Hannoniæ & Valentianarum Comes.

Balduinus III. Ædificator, Balduini II. F. ex Iolenta Vassenburgia, Hannoniæ & Valentianarum Comes. Valentianarum Castellanatum, vti & Arcis ipsius Dominium à Godofredo Valentiano, Castellano, fratre vterino emit.

Balduinus IIII. Balduini III. F. ex Ermesende, vel Aleyda Namurcensi, Hannoniæ, & Valentianarum Comes.

Balduinus V. Balduini IIII. F. ex Margarita Elsatia, Philippi Elsatij Flandriæ Comitis sorore & herede, Imperator Constantinopolitanus Flandriæ, Hannoniæ & Valentianarum Comes & Dominus.

Ioanna Balduini V. Constantinopolitani F. ex Maria Henrici Campaniæ Comitis F. Flandriæ, Hannoniæ, & Valentianarum Comes & Domina.

Margarita Ioannæ soror & heres, Flandriæ, Hannoniæ, & Valentianarum Comes & Domina.

Ioannes Auesnensis II. Ioannis Auesnensis I. ex Aleida Imp. Gulielmi Hollandiæ & Zelandiæ Comitis F. & herede F. Margaritæ ex Bouchardo Auesnensi N. Hannoniæ, Valentianarum &c. Comes & Dominus.

Gulielmus I. Bonus Ioannis Auesnensis II. F. ex Philippa Lucemburgica Hannoniæ, Valentianarum &c. Comes & Dominus.

Guilielmus II. Guilielmi I. Boni F. ex Ioanna Caroli Comitis Valesij F. Philippi Regis Franciæ sorore, Hannoniæ & Valentianarum &c. Comes & Dominus.

Margarita Augusta, Ludouici Bauari Imp. vxor, Guilielmi II. soror & heres, Hannoniæ, Valentianarum &c. Comes & Domina.

Guilielmus III. Bauarus, Imp. Ludouici & Margaritæ F. Hannoniæ, Valentianarum &c. Comes & Dominus.

Albertus Bauarus Guilielmi III. frater & heres, Hannoniæ, Valentianarum &c. Comes & Dominus.

Guilielmus IIII. Bauarus Alberti F. ex Margarita Ducis Brigani in Polonia F. Hannoniæ, Valentianarum &c. Comes & Dominus.

Iacoba Bauara, Guilielmi IIII. F. ex Margarita Burgunda, Philippi Audacis Burgundiæ Ducis F. Hannoniæ, Valentianarum &c. Comes & Domina.

Philippus Bonus Ioannis Burgundiæ Ducis F. ex Margarita Bauara, Alberti Bauari F. Philippi Audacis ex Margarita Flandra N. Dux Burgundiæ &c. Valentianarum &c. Comes & Dominus.

Carolus Audax, Philippi Boni F. ex Isabella Ioannis Portugalliæ Regis F. Dux Burgundiæ &c. Valentianarum &c. Comes & Dominus.

Maria Burgunda Caroli Audacis F. ex Isabella Caroli Borbonij F. & Maximilianus I.

nus I. post Imp. Archiduces Austriæ, Duces Burgundiæ, &c. Valentianarum &cæt. Comites & Domini.

Philippus Cæsaris Maximiliani I. & Mariæ Burgundæ F. Rex Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, &c. Valentianarum, & reliquarum Belgij prouinciarum Princeps.

Carolus V. Imp. Augustus Philippi I. Regis Hispaniarum F. ex Ioanna Ferdinandi Hispaniæ Regis F. Rex Hispaniæ, &c. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, &c. Valentianarum, ceterarumque Belgij prouinciarum Princeps.

Philippus II. Caroli V. Imp. F. ex Isabella Emanuelis Portugalliæ Regis F. Rex Hispaniarum, &c. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, &c. Valentianarum & reliquarum Belgij prouinciarum Princeps.

Isabella Clara Eugenia, Philippi II. Regis Hispaniarum F. ex Isabella Henrici II. Franciæ Regis F. &

Albertus, Maximiliani II. Imp. F. ex Maria Caroli V. F. Archiduces Austriæ, Duces Burgundiæ, &c. Valentianarum & ceterarũ Belgij prouinciarũ Principes. Q.F.F.Q.S.

Nomenclatorem egi XXXI. Valentianorum Principum nouissimorum, quorum effigies, ac titulos exornandæ porticui designaueram, pergo.

SED antequam porticum nostram cum Principibus totam decurramus, cum ipsis è regione Prætorij siue Domus ciuicæ, nobis paulisper subsistendum est: vt fontem egregij operis qui ab vmbilico columnæ suę, à tribus lateribus ex leonum ore aquam, suprà verò è Bacchi dolio vinum rubrum profundebat, in transitu contemplemur.

Columna erat Attica, quadrata scilicet, quæ ad mediam sui partem plana, ea in regione zonâ circumcingebatur. Super quam leonum capitibus decorata, inde ad capitulum ipsum vsque striis & strigibus suis exornabatur. Ex lapide erat porphyretico, ita iudicabant oculi, capitulum acanthi foliis Corinthiacè exsculptum è marmore Pario, stylobatę, bases & tori, vti & zona columnam circumambiens, reliquaque ipsius decora, partim iaspidem, partim ophitem lapidem repræsentabant.

Ipsa verò columna, omnibus numeris absoluta, ab imo solo ad coronicẽ vsque XXVIII. pedibus terminabatur. Diametrus IIII. erat pedum. In suprema area Bacchus ex ligno dedolato, & exciso elegantissimè efformatus, ac pampineâ coronâ, zonaque circumcinctus, vnde vtriusque coloris pensiles vuæ, dolióque inequitans ipsi vino concolori, pateram vino rubro plenam, obuiis porrigebat. Stabat ad latus Ceres, Bacchi comes gratissima, spiceo coronata serto, ac spicarum manipulum læuâ tenens, quæ humerum tangens, sponso abblandiebatur. In mediis verò aquis columna illa conspiciebatur, quæ in amplissimo lacu formæ hexagonæ, cuius diametrus XVI. erat pedum, ad pedes ipsæ tres assurgentes, cygnis pluribus ibi natantibus, pascentibus, ac lusitantibus, consuetorum stagnorum effigiem repræsentabant. Atque hîc artificis industria collaudanda maximè, qui tabulas suas, quibus conceptaculum illud componebatur, tanta arte inter se commiserat ac coagmentarat, absque vllo glutinis aut picis auxilio, vt ne gutta quidem aquæ perflueret. Septis illud (quæ lorica columellarum (balustras vocant) & coronice ad fulcimentum, constabant) è ligno affabrè tornato, aptisque coloribus exornato, vndique claudebatur, ad quæ per aliquos gradus ascensus erat. Circa columnæ zonam ex leonum ore tribus à partibus vbertim aquæ promanabant, quarum castellum in ipsa superioris columnæ concauitate asseruabatur. Vinum verò per tubulos seu siphunculos è Domo ciuica, sub terra ductos, in Bacchi dolium, infrà castelli siue fontis sui altitudinem, deferebatur, ac tanto impetu vel extra sepimẽta illa promicabat, vti parum abfuerit, quin Principum transeuntium vmbellam perfunderet, quod Serenissimæ Infanti, quę illorsum equitabat, gratissimum fuit spectaculum, quod risu & verbis indicauit.

Sub columnę capitulo in tabulâ appensâ, hęc inscriptio legebatur:

SALVIS ET VALENTIBVS ALBERTO ET ISABELLA
SALVÆ ET VALENTES, CERERISQVE ET BACCHI
MVNERIBVS POLLENTES VALENTIANÆ.

Quod poſtremum ad celeberrimos illos duos vini & frumenti mercatus, quibus floruit hæc ciuitas, nunc per tempora non parum imminutos, referendum eſt.

In ſtereobate verò, ſupra aquam hoc dialogidion eminebat:

Quis nouus hic plauſus? quæ ſtagna rubentia? Phœbum
Nec iam vnum, at geminos gens moribunda vocat?
Non letum, at fauſtum exſultans patriæq; ſibiq;
Principibusq; nouis præcinit omen olor.

Duo alia ſtylobatæ latera, quorum vnum turrim ſpeculatoriam, alterum plateam Ormerianam ſpectabat, hinc Bacchi effigie amphoræ innitentis, vnde vinum profluebat, illinc Scaldis ex vrna aquas profundentis, æreo monochromate decorabantur.

Sed & eadem Bacchi & Cereris ſimulachra, eadem epigrammata, à parte domus ciuicæ geminata conſpiciebantur:

SED progrediuntur Principes, & iam ad alterum triumphalem arcum in egreſſu fori peruenere. Ille verò Principum noſtrorum honori ac virtuti conſecratus, inter eos qui vbiuſpiam ipſis excitati fuere, ſtructuræ nouitate, ac totius operis venuſtate & elegantia, variiſque ornamentis, magnorum virorum iudicio, qui Principes comitabantur ſummam laudem obtinuit. Nec aliter de priore etiam altero ab illis pronunciatum.

Pedes XXXVI. latus, profundus X. ab imo ſolo vſque ad Conſtantini Imp. emblema in ſummi templi faſtigio, ad pedes XXC. pertingebat. Operis erat Etruſci, duabus frontibus, ac tribus portis, vt alter, duabus item contignationibus ſeu eleuationibus conſtans.

Quatuor columnæ ab imo ſolo vſque ad epiſtylium XX. pedes altæ, lapidem ophitem ſiue ſerpentinum virentem, maculis candidis intermixtum, ſcitè referentes, totidémque ab altera parte, totam arcus machinam ſuſtentabant. Illis ſubſternebantur baſes ſuæ, his ſtylobatæ. Capitulis verò ipſis epiſtylium cum zophoro & coronice nitebantur, marmor nigrum aſſimilantes. Præter triglyphos, qui, vt in altero arcu, candore Parium adæquabant.

Inde altera contignatio aſſurgebat, in cuius tabulato ſupremo templum quadratum, formæ nouitate & ornamentis, picturíſque admirabile, in totius molis meditullio conſtituebatur: quod binis propterea portis ac propylæis inſigne, vtrique fronti aptiſſimè reſpõdebat. Dicatum illud Honori. Nec templum Virtutis adiunxi, qualiter Romæ conſtructum olim: ſtatuendum enim primo loco fuiſſet, atque ita Honoris templum totum obtexiſſet, ad quod vt Principes noſtros introducerem, poſt longam in caſtris virtutis toleratam militiam, in cuius etiam templo & ara iampridem litauere, inſtituti operis ratio poſtulabat.

Illud ergo columnis ab vtraque parte duabus puro ac ſimplici virore oculos reficientibus, innixum; epiſtylio, zophoro & coronice exornabatur. Tecto prætereà figuræ rotundæ ac nouæ, variis emblematis inſigni, quæ mox deſcribam.

Inter vtramque verò columnam (faciem arcus anteriorem primam hîc delineo) tabula ingens cernebatur. In qua templi ipſius paries exterior (vitreis feneſtris arte depictis ſuprà lumen intromittentibus) duabus ſimiliter columnis ſuſtinebatur. Inter eas, atque eodem ordine propylæum, eiuſdem coloris columnas duas, zophorum prætereà ſuper epiſtylio, & coronicem, nec non frontiſpicium oſtentabat. In cuius tympano hoſtium exuuiæ, ſupra faſtigium in acroterio globus aureus, frontiſpicij verò dorſo, victoriæ duæ alatæ, laureas manibus præferentes, opere monochromateo vtrimque incumbebant. Ad id propylæum à ſumma coronicis, ſecundæ eleuationis, proiectura gradibus tribus aſcendebatur.

In quorum ſupremo ſtabat Honos ipſe, vultu florido ac iuuenili, interius tunica aurei, ſuprà, amethyſtini coloris pallio circumamictus, pectoris tantùm parte dextrâ, ac humero brachióque nudus. Is caſſide caput armatus, dextrâ haſtile, ſiniſtrâ Copiæ cornu tenebat, altero pede globum premens, qualis in veterum numis expreſſus cernitur.

Ad

Ad eum adſcendebant Sereniſſimi Principes Albertus & Iſabella. Ille huius temporis armaturâ conſpicuus, hæc in veſtibus albis, auro & pretioſis lapillis ac vnionibus vndique collucentibus. Ac tanta arte ambo depicti, vt non in tabula coloribus expreſſos, at ſolidos, immo viuos procul crediriſſes. Quos Honos vultu benigno, ac modico corporis flexu excipiens, manum porrigentibus viciſſim ſuam ipſe porrexiſſet, ni in haſtili & cornucopiæ tenendis vtraque occuparetur.

Ad vtrumque templi latus, ſupernè in loculamentis æneæ ſtabant hinc Caroli v. illinc Philippi II. ſtatuæ. Haſtas manibus ſceptri loco Deorum & Indigetum ritu tenentes, cum elogiis ſuis ad caput:

DIVO CAROLO V. IMP. CÆS. AVG. OPT. MAX.
ET DIVO PHILIPPO II. REGI OPT. MAX.

Qui Principibus noſtris, vt generis auctores, ita veſtigiorum efformatores fuêre, per quæ illi ad Honorem vnicâ & certiſſimâ virtutis viâ ſimiliter graſſarentur. Habuiſſet & ſtatuam hîc ſuam Rodolfus I. Imp. aliíque ab ipſo Auſtriaci ſanguinis Imperatores: habuiſſent Ferdinandus & Iſabella primi Catholici, Emanuel item Portugalliæ Rex, qui nomen Chriſtianum ac Caſtilliæ, Luſitaniæque arma in remotiſſimas orbis regiones, æterna cum laude & gloria detulerunt. Totque Chriſtianiſſimi Francorum Reges, abuſque Diuo Carolo Magno, & Diuo Ludouico ad Franciſcum I. & Henricum II. Iſabellæ noſtræ omnes, ſed & Alberti ſui magna ex parte progenitores, verùm loci anguſtia non patiebatur. Itaque templi interiora illi omnes exornant, ad quæ oculis noſtris pictor aditum dare non potuit. Procul tantùm apparebant arte opticâ pilæ duæ ſaturo virore abſcedentes, & ſtatim à propylæo pendens in laqueari, ardénſque lychnuchus. Reliqua horror & ſilentium occupabant.

In templi ipſius zophoro ſupra tranſtra, hoc elogium inſcriptum erat:

HONORI PERPETVO, VIRTVTIQVE ÆTERNÆ
SERENISSIMORVM PRINCIPVM ALBERTI ET
ISABELLÆ AVSTRIORVM, SACRVM.

Sub imo verò gradu, qua ad propylæum aſcendebatur, Principes aduenientes Honos ita compellabat:

Intrate Auſtriadæ Auſtriadis ſacra templa, nec vlli
Nota mage: hoc regnat teſſera veſtra loco.
Hæc eadem & noſtra eſt: luit illam in ſanguine virtus,
Circumiens niueum ſed diadema meum eſt.

Quod epigramma quia obſcurius viſum nonnullis, non grauabor interpretari. Per teſſeram Auſtriadum, gentis illius inſignia intelligo. In area ſcilicet ſanguinea ſiue rubra, faſciam candidam (ita enim caduceatores ipſi indigitant) quam eandem quidem virtutis ipſius & honoris teſſeram, atque inſignia vt dicerem, optimè omnium in mentem nobis venit. Quid enim aptius? Sanguineum enim colorem pro inſigni, virtus ipſa optimo iure ſibi vẽdicat: quem adeò non reformidat, vt vel ſuo ipſius cruore corpus vniuerſum, ac pannos ſibi imbui gloriæ ſummæ loco ducat. Faſciâ verò regali ſiue diademate, quo Reges olim è ſubtili carbaſo tenuiſſimaque byſſo candida, circa capitis tegmen inuoluto, coronæ loco vtebantur, atque inde diadematis apud Græcos nomen accepit, quod amplius ab Honore præmium, nunc & olim mortalitate ſuâ exuti, Virtutis ſectatores ſperare aut expectare debeant? Auſtriadum itaque clypeos & ſigna, pannoſque generoſo ſanguine imbuit virtus, diademate proprio Honos circumcinxit. Nec inſignibus Auſtriadum vlla alia queant inueniri, quæ ſola, Diis duobus tam inter ſe coniunctis magis conueniant. Nota etiam omnibus inſignium illorum origo, Leopoldo ſcilicet Auſtriæ Marchioni in prælio fortiter depugnanti, hoſtium proprioque ſanguine corpus vniuerſum rubrum colorem accepiſſe, ſolo baltheo militari, quo circumcinctus, ex argento,

colorem

colorem & candorem ſuum conſeruante. Quæ mutandi ſymboli cauſſa nobilis, anteà enim aquilæ ſeu Alæriones ſex ex auro clypeum cæruleum condecorabāt. Inſignia ergo illa, ſanguinis à virtute, ab Honore Faſciæ candidæ regiíve diadematis, ſuper primores illas pilas, totius fabricæ ſeu templi pondus ſuſtinentes, in panno ſerico quadrato, ſuper haſtilibus impoſita, in æolipylis ſiue globis ignem efflantibus, vndique conſpiciebantur, cum elogio litteris aureis:

VIRTVTIS ET HONORIS INSIGNE.

Templi tectum hemiſphericæ figuræ, argenteis tegulis ſquamatim contegebatur. In cuius faſtigio laterna noui & egregij operis, ſuper eam verò in conto longiori Conſtantini Imp. in labaro coccineo emblema ☧, ſummum totius templi culmen obtinebat. Iure quidem: Honorum enim omnium Chriſtus Honos ſupremus, immo ſine quo Honos vllus dici, aut eſſe nullo modo poteſt. Laterna ille noſtra ac pharus, cuius ignes Boreæ flabra non timent, Dux noſtræ nauigationis, ac fidiſſimus tuti portus prænunciator.

Ab vtroque verò templi latere aſſurgebant plutei ſiue ſepta, columellis ſuis torno expolitis, coronicéque ad innitendum eleganter inſtructa, vbi diſpoſiti cornicines, ſuauiſſimo concentu Principes aduenientes comitatúmque excipiebant.

Supra pluteos verò ipſos, hinc Fama alata, terreſtri ſiue Geographico globo, pilæ incumbenti, altero pede inſiſtens, altero ad volatum exporrecta, buccinis longis duabus, Principum noſtrorum facta ac virtutes ſurſum ac deorſum diſſeminabat. A læua Æternitas ſideribus coronata, ſuper globo cæleſti, eadem omnia aut meliora, ſtilo ferreo, chartis immortalibus mādabat, quæ in Honoris tēplo, imò in ipſis cæli archiuis reponerētur.

Extremitates tuebantur leones prægrandes duo, qui Principum inſignia auro & argento radiantia, vnguibus ſuſtinebant. Sed & Sereniſſimæ Infantis inſignia ſola, in ſcuto ſui ſexus, inter Auſtriacorum vexilla, tranſtris templi ſuperinfixa, procul conſpiciebantur.

Infrà verò, in ipſo eiuſdem ſecundæ contignationis zophoro, extremitatem vtramque in pilis ſuis, viuis coloribus depictæ, Deæ duæ occupabant. Hinc Gloria Imperatorio habitu ac diademate huius ſeculi inſignis, haſtámque ſceptri loco tenens, illinc victoria alata, altero pede globo innixa, ac vna manu palmam, altera labarum ſuper humeros quatiens, vti in Auguſti aliorúmque numis cernitur. Zophorus verò ipſe magnificis Honoris & Virtutis triumphis, ex ære totus adumbrabatur: qui à diuerſa tabulæ extremitate prodeuntes, per arcum quiſque triumphalem, in templum vtrique Numini more Romano in medio excitatum, cum comitatu omni regrediebantur. Virtutis currum equi niuei quatuor, Honoris totidem elephanti trahebant. Virtuti à tergo lauream Victoria, Honori diadema Imperatorium Gloria imponebat. In capſo verò, ſiue anteriori parte vtriuſque currus ſtans Fama euolaturæ ſimilis geminarum buccinarum concentibus ad ſpectaculum vniuerſum orbem aduocabat. Ponè hinc in equis duces ac proceres, illinc pedibus poetarum, oratorum & hiſtoricorum promiſcua turba, præſtantium virorum facta ſcriptis & ore celebrantium, laureata ſequebatur. Tabulæ reliquum captiui tropæophori, ac manubiæ, ceteráque triumphorum decora & ornamenta obtinebant.

Abſoluta ſecundæ eleuationis explicatione, de qua mihi priùs agendum fuerat, ad priorem deſcendo. Cuius zophorus trophæis, encarpis, ac variis belli Martíſque monimentis, inſuper Ducis Arſchotani & ciuitatis inſignibus exornabatur: quorum hæc ex auro & argento erant, reliqua ex ære operis monochromatei.

Intercolumnia in amplis ſed oblongis quadratis decorabant tabulæ duæ, mirâ colorum ac rerum varietate ſpectantium oculos detinentes.

In priore littera Pythagoræ à biuio diuortióque ſuo facilè dignoſcebatur: cuius à ſiniſtris, via patentior, ac omnis generis amœnitatibus, voluptatibúſque plena, à promiſcua virorum & mulierum turba, luſitantium, laſciuientium confertim premebatur. Area anguſtior reddi paulatim, ad cuius extremū vbi perueniſſent, (regreſſus enim difficilior) in profundas voragines, acutoſque ſcopulos ac rotas miſeri præcipitabantur.

Altera

Altera difficilior initio molestissimisque salebris & sentibus obsita, à paucis trita, in amœnissimos campos tandem desinebat. Animos subeũtibus addebat virago, quam Virtutem esse, adiunctus Hercules cum claua & leonis exuuio, satis demonstrabat: quę indice digito templum in summo designabat, in quo Honos omni præmiorum genere victores remunerabatur. Sub litteræ cornu sinistro, ad ipsas voragines subscriptum:

VOLVPTATIS PRÆMIA.

Circa dextrum verò:

HAC IIT HERCVLES.

In altero intercolumnio, Olympus mõs altitudine sua apud auctores celebratissimus, quâ supra mediam aëris regionem assurgit, verè typus virtutis in simili tabula hoç modo depingebatur. Ascensus erat arduus & præceps, ac rapidissimis torrentibus horrorem incutiens. Grandines præterea, ac procellæ perpetuæ, fulminumque coruscationes, & tonitrua montem ferè vniuersum obsidebant. Non multi itaque in viam se dare, alij regredi, pauciores iter inceptum peragebant. At circa ipsum Montis iugum, nouam terræ & aëris ipsius faciem stupentes oculi contemplabantur: vbi lætissima omnia, nullæ nebulæ, venti nulli, summa & æterna aëris temperies. Quin in ipso cacumine ad aram Virtutis & Honoris, Athletæ tot emensis laboribus hilares ac securi sacrificabãt, SVPRA HIEMIS BOREÆQVE MINAS, verè constituti, quod in ipso Montis vertice adscriptum legebatur.

Fornicis maioris portæ cuneos Virtus ipsa insidebat, cristatâ casside, hastili & parazonio insignis, ac eo cultu, quo in Romanorum numis expressa cernitur.

In triangularibus vtrinque spatiis, Victoriæ alatæ duæ, vnâ manu trophæa, alterâ lauream prætendentes, portæ curuaturæ incumbebant.

Minores verò portas rami è lauru & palmâ decussatim compositi, ac fructibus baccisque suis grauidi, stereobatas leonum capita insigniebant.

ALTERA facies quæ plateam Ormerianam spectabat, Principum nostrorum faustissimæ coniunctioni dedicata, eadem structuræ forma & dispositione, eadem templi fronte, eodem tecto, iisdem Austriacæ gentis, immò verò Virtutis & Honoris insignibus notabilis (nam laterna vnica, ac non repetitum Cõstãtini emblema vtrique fronti conueniebat) argumento tantùm ac plerisque ornamentis differebat.

In templi enim propylæo Hymenæus deus, indumento purpureo, auro & gemmis variis prætexto super tunicâ virenti, ac serto roseo redimitus, vultu mirum in modum venusto & amabili, Honorem & Virtutem, id est, Serenissimos Archiduces Principes nostros, sub eorum persona, sanctissimo matrimonij vinculo copulabat.

Ad vtrunque templi latus in loculamentis suis Alberti & Isabellæ æneæ statuæ archiducali habitu conspiciebantur, illius capiti AMOR BELGII, huius, DELICIÆ BELGII, superscriptum erat. Solæ illæ hîc quidem, nam reliquorum, quorum ab omni æuo casti ignes, felixque ac concors cõiugum, inter quos sanctissimi Archiducum nostrorum maiores, templi interiora statuæ condecorabant: quò vt oculi nostri penetrarent, optice vlla efficere non valuit.

In templi ipsius zophoro grandibus litteris hoc epigramma inscribebatur:

HYMENÆO DEO SANCTO, ET CONCORDIÆ PERPETVÆ FELICITATIQVE SERENISSIMORVM PRINCIPVM NOSTRORVM, ÆTERNÆQVE IMPERIORVM REGNORVMQVE PROPAGINI SACRVM.

Infra gradus, quibus ad propylæum ascendebatur, hoc tetrastichon legebatur:

Qualis florigero Virtus si nubat Honori
Cælicolûm æthereo plausus in orbe foret:
Talia (nam virtus ipsa est, honor ipsus vterque)
Archiducum faustus gaudia fudit Hymen.

Ab vtra-

Ab vtraque templi parte, hinc Amor in longâ & candidâ veste, serto è rosis vtriusque coloris caput circumcinctus, dextrâ facem accensam, læuâ arcum tenens, pendente pharetrâ ab humeris, illinc Concordia, Mercurij caduceum dextrâ, sinistrâ cornices duas in sinu premens, viuis vterque coloribus depictus, ex ligno exciso, in columnis suis & globis altè eminebant.

In extremis eadem quæ in facie priori, Archiducum insignia à generoso Leone custodiebantur.

Similes plutei, & repagula cornicines recipiebant, eò ab altera fronte reuersos, vti Musicis modulis Principes vlterius prosequerentur.

Descendo ad zophorum eleuationis illius, cuius extremitatẽ dextram occupabat Fœcunditas, cornucopiæ manu tenens, vnde spicæ & infantes duo collo tenus eminebant, aliique duo grandiores matri ad pedes blandiebantur: Sinistram Felicitas cum Mercurij caduceo longiori, & copiæcornu; quemadmodum vtranque in suis numis veteres expressêre.

Aream verò ipsam, Amoris sancti triumphus æneo monochromate elegantissimè delineatus totam adimplebat. Currum trahebant cornices geminæ, inter eundum mutuis osculis indulgentes. Reliquum spatij ab Amorum agmine lusitantiũ & exultantium obtinebatur, quorum illi serta, trophæa, faces accensas quatiebant, alij arcus tendebant, sagittas isti destinatò, hi temerè eiaculabantur, alij choreas ductabant, plures copiæ cornua spicis ac floribus, alibi puerulis capite tantùm eminentibus, adornata gestabant. Hi in feretris arulas, ac in iis castos ignes, cornices alij ac turtures, Gordios nodos isti, ac vincula Amoris solui nescia, nonnulli in manibus, in thensis ouorum confractorũ dimidiata putamina, vnde prosiliebant infantes, quod de geminis Castore & Polluce Poëtæ fabulati sunt. Signa militaria alij, in quorum orbibus, hîc Alberti & Isabellæ facies coniunctissimæ, illic ipsorum insignia noscebantur.

Sed ecce, inter captiuos trahitur passis crinibus ac ore pugnis cõtuso Voluptas: ac propè liuentibus plagis deturpata, incesta Venus, infamisque puer, qui euulsis alis gemens & eiulans, ac sequi renuens, laqueo in collũ iniecto, ab Anterotibus trahitur. Tropæophori arcus & sagittas, telaq; confracta, velumq; quo oculos inuerecũdus tegebat, Veneris prętereà faculas, fumum atrum fœdissimiq; odoris, vti credebatur, adhuc exhalantes, aliaque impudicitiæ desidiæque detracta arma & insignia, spoliorum loco præferebant. Quin volucres nonnullæ castæ, ac fidei intemeratæ, turtures, cornices, volitantes, discursantes, ac modò Amorum capitibus, modò currui triumphali insidentes, pars erant triumphi. Agmen claudebant captiui, inter quos vinctis arctè brachiis flentes, eiulantes, at nulli misericordiam mouentes Discordia, Lites, Querimoniæ, cum Zelotypia, titulis suis ac insignibus maximè dignoscebantur. In tabulæ extremo, arcus triumphalis comitatum omnem excipiebat. Sed hîc nimium immoramur.

Ad zophorum primæ contignationis veniendum, qui variis sertis & corollis, arcubus, pharetris, telis, patellis sacris ac boum craniis lemniscatis, Ducis insuper Arschotani insignibus vndiquaque exornabatur.

In intercolumniis tabulæ duæ, non minoris artificij quàm illæ frontis prioris, nec minùs spectantium oculos in admirationem rapiebant, Felicitates repræsentabant, quas ex faustissimis Archiducum nuptiis ac imperio, pace terrâ marique partâ, Belgicis prouinciis omnes ominamur.

In priore cernere erat, in pascuis distentas lacte vaccas, boum alibi ac iumentorum, hîc in campis ouium greges, lætissimas in agris segetes, hîc culta pomaria, pagos villis & incolis frequentes: Templa Dei cultoribus plena: rusticos suis operibus tutò indulgentes. Alibi encænia sua celebrantes, hos disco, alios ad scopum sagittis, aut ad auem è ligno, perticæ, aut altissimæ arbori superimpositam, se exercentes. Omnia tripudiis, conuiuiis aliisque honestis oblectamentis plena. Regias vias, curribus mercibus onustis, abeuntibus aduenientibus perstrepentes. Ne militis aut prædonis vmbra quidem vspiam vlla. Nec in vrbibus, quæ procul apparebant, temporum reparatio minor coniectabatur.

Hæc

Hæc nos ſecla manent.

Imæ tabulæ pro augurio ſubſcriptum erat: qui verſus in altera tabula abſoluebatur:

Sponſis ea fata canuntur.

In ea verò mare longè lateque conſpicuum, omnis generis naues à Batauis & Zelandis Belgicæ ſuæ reſtitutis, ab Anglia, Dania, Hiſpania, ab Indis ipſis ad nos aduenientes, à nobis aliò ſoluentes, cum applauſu mutuo ſibi occurrentes, iucundiſſimum oculis ſpectaculum obijciebat. Nec deerant nauiculatores, qui in alto halecum piſcatui, propius maiorum minorumq; piſcium, muſculorum etiam & oſtreorum capturæ indulgebāt. In litore, naues alij ſubducebant, alij retia ad ventum expaſſa ſiccabant, mercibus alij naues exonerabāt, quas iſti plauſtris & vehiculis impoſitas aliò tranſuehebāt. Videre etiam erat ante diuerſorij fores, cui pro inſigni in tabula penſili SECVRITAS, officioſam mulierem, quæ hoſpitibus ſuis deſquamatos & exenteratos piſces in cœnam apparabat. Quin & in pratis virentibus, quæ mare aut æſtuaria alluebant, virgines & puellæ luſitantes, choreas ducтantes, aut omnis generis flores, ſertis & corollis ſuis ſummâ cum ſecuritate legentes, ac intertexentes conſpiciebantur. Facite ALBERTE & ISABELLA, ne fallax ſit Valentianarum veſtrarum augurium: quodque à nobis optatum tantummodò hactenus, vt ſperare etiam audeamus, ſeriò & cum effectu iubete.

Super maioris portæ curuaturâ in triangulis, Amores alati duo: ſed oculati ſagittas aureas ludibundi in ſe mutuò ex arcu eiaculabantur.

Minorum verò portarum angulos corollæ è candidis purpureiſque roſis, ſtereobatas Amores in Cygnis vecti, fornicis medianæ portæ cuneos Valentianæ ciuitatis inſignia occupabant.

Atque hîc Arcus illius ſecundi tantopere laudati vtriuſque frontis deſcriptionem claudimus.

Nec minor portarū qua tranſitus erat interior ornatus. Ibi verò Principum noſtrorum virtutes & decora, geſtaq; pręcipua (quî enim omnium locus vllus, nedum tam anguſtus, capax eſſe poſſit?) latera tranſitus, conuexaque ipſa circumquaque illuſtrabant.

Ac in minoris quidem portæ, quæ ab arcus parte dextrâ forum proſpiciebat, lateribus, Albertus primùm in curru triumphali, æneo monochromate, ſublimis conſpiciebatur, cui volitans à tergo Victoria, lauream capiti imponebat, ſubſcriptum:

DE CALETIBVS ET OCEANO ITIO.

Subſequebatur eiuſdem Alberti ſtylobatæ impoſita, laureata, ac in Romana panoplia, ſtatua equeſtris quam ARDREA CAPTA meruit.

E regione, Arcus triumphalis Romanæ ſtructuræ HVLSTO EXPVGNATO ipſi erigebatur.

Inde altera ſtatua, ſed pedeſtris, ſimiliter laureata, ac in Romana armatura & paludamento, in baſi ſua cernebatur elogium:

AMBIANO OCCVPATO.

Laquearis cōuexum illuſtrabant Archiducis inſignia ex auro & argento, in ſerto triumphali, quæ ambiebant vndique trophæa varia, & coronæ, volitanteſque Genij.

Medianam verò portam ingredientibus, primum quidem occurrebat, non monochromate, ſed viuis depicta coloribus Olyſſiponis topographia, ac memorabilis in eius portu conflictus, in quo Alberti Principis conſtantia & virtus maximè enituit, titulus erat:

OLYSSIPPONE CONSERVATA, ANGLIS FVGATIS.

Inde tres Heroinę magnifico & regali cultu, ſuiſq; coloribus exornatæ, Gordiiſque & indiſſolubilibus Amoris vinculis inter ſe colligatæ, ac oleæ ramos manibus prætendētes, vultu admodum feſtiuo & amabili, ab omnibus etiamſi tituli defuiſſent, pro Hiſpania, Francia & Belgica, ſumma cum voluptate dignoſcebantur, ſubſcriptum:

DIVI PHILIPPI II. HENRICI IIII. REGVM, ET ALBERTI PRINCIPIS ÆTERNVM MVNVS.

O nullus Alexander nodos illos Pacis & Amoris, quos iure & ratione soluere non potest, violenter disrumpat!

Ad alterum latus, Diui Philippi ad viuum depicta effigies sub conopeo viridi in sella considebat. Ille verò fatigato & ægro similis, cubitoque incumbens, Filiam charissimam cum Alberto suo, Hispanici Imperij pondus, quod tradiderat, humeris cum laude sustinentes, libens contemplabatur. Viuebant illi etiam in tabula, & globum Geographicum totius orbis, in quo Hispania & Peruuia maximè conspiciebantur, velut Alcidæ gemini humeris coniunctim librabant, cum interprete titulo:

DIVO PHILIPPO II. ANNIS FESSO, ISABELLA CVM ALBERTO HISPANICI IMPERII ONVS SVSCEPERE.

Non longè aberat Belgica, tot Cæsarum, Regum & Principum mater, turrita Cybele, quæ cum Leone adiuncto, brachiis expassis Principes laborantes ad præmium, ad se scilicet aduocabat, quod indicabat titulus:

LABORVM MERCES BELGICA.

In conuexo lacunaris ad solem magnum radios aureos circumquaque diffundentem Genij varij, alij cruribus totoque corpore circumplexi, ramos alij, sertaque rosea, faces & trophæa, arcusque præferentes circumuolitabant.

Cernebatur etiam Ciconia super Regis & Archiducum imagines, quæ parentem senio grauem ferens ipsa, ore etiam proprio nutriebat, adscriptum erat:

ANTIPELARGIA.

Quod vocabulum Pietatis illud & nutricationis officium designat, quod Ciconię exemplo (quæ Græcis πελαργός) parentibus vetulis à liberis rependitur.

Alterius verò portæ minoris summum laqueare obtinebant Serenissimę Principis nostræ insignia, in serto triumphali, rosis aliisque floribus intertexto, quod variæ virtutes, Isabellæ nostræ indiuiduæ comites, floribus nouis certatim adaugebant.

Ad latera transitus hæc epigrammata inscribebantur:

Quam non vna vehit rutilans super astra coronam
Quæ daret huic, virtus non satis vna foret.

E regione:

Atqui virtutum locupletem, scriptor elenchum
Debes, solue fidem, soluo, Isabella, sat est.

ABSOLVI Arcus illius triumphalis omni ex parte explicationem. Pergunt itaque Principes. Et paulò vltra medium plateæ Ormerianæ, pegma siue theatrum à Pannariis Magistratus iussu excitatum inuenêre, cum hoc argumento subitæ inuentionis, quod dedimus.

Illud verò longum pedes XL. profundum X. XX. altum, pannis albi rubei & cærulei coloris circumquaque contegebatur.

Ab vna parte proscenij viuis personis Albertus Bellonæ, Rebellioni, Direptioni, Fami, Paupertati, ab altera Isabella Hæresi, Peruicaciæ, Atheïsmo, Blasphemiæ, Epicureïsmo, bellum inferebant, profligabant, è finibus nostris procul eiiciebant. Propè erant, hinc Pax oleæ ramum dextrâ, sinistrâ Cornucopiæ gestãs, illinc Religio vestalis amictu, Christi crucifixi imaginem arctè complexa, cũ rosario (quod vocant) à zona dependẽte, quæ in arâ quæque suâ suffitus iniiciebant. Pacis aræ serpens circumuoluebatur. In theatri zophoro tetrasticha Gallica duo extemporanea prosopopœiam interpretabantur:

Courage, Albert, chasse à ce coup la guerre,
La faim, la foulle, & l'oppresse: En leur lieu
Rens nous la Paix fille aisnee de Dieu,
Pour veoir encor refleurir ceste terre.

Et toy

Et toy aussy que le ciel a choisie
Pour restablir la croix, & les aultels,
Frappe, Isabel, & chasse à coups mortels,
Bien loing de nous la peruerse Heresie.

Macte, Alberte, procul bellum depelle famémque,
Et pressos variis nos tueare malis.
Cura sit è cælo venientem reddere pacem,
Sumat vt antiquas Belgica rursus opes.

Tu quoque quam cælum reparandis destinat aris,
Vt redeat veri cultus honórque Dei:
Pelle procul densas errorum, Isabella, tenebras,
Claráque lux radiis sit rediuiua tuis.

In supremo tabulato, Archiducum insignia, plintho editiori imposita, humilius paulò ab vtraque extremitate, hinc Arschotani Ducis, illinc Ciuitatis nostræ conspiciebantur. Reliquum picturæ monochromateæ conuestiebant.

SED iam ad Diui Gaugerici cœmeterium Principes accessêre. In qua quidem regione Arcum triumphalem, non tam mole suâ, quàm eorum quibus dicabatur, nominibus & titulis, sed & formâ etiam ac argumento, cum prioribus de præstantia contendentem libentissimè collocassem, ni Senatus intercessisset, qui eum laudatum & summè probatum, cum duobus aliis, ne sumtus nimis excresceret, prætermitti iussêre. Quin hîc tamen describerem, pro nostra omnium erga Diuum Regem optimum pietate, erga Regem filium, vnicum Belgicę patronum, amore & cultu, continere me non potui, cuius & auctores primi è Rep. fuere.

Duas ille frontes, vnum tantùm habuisset ingressum. Nisi quòd arte pictor duas in intercolumniis portas effinxisset, quæ opticâ ratione prospicientibus veræ portæ ac peruiæ procul apparuissent.

Pedibus in latitudinem XXII. in altitudinem XXXIIII. terminari debebat.

Structuræ fuisset Corinthiacæ, quatuor è marmore nigro columnis innixus. At bases & stylobatæ, suprà verò capitula, cum acanthi frondibus, adhæc epistylium, zophorus & coronix Parium marmor præ se tulissent.

Partis anterioris hæc esto delineatio. Illa verò memoriæ æternæ optimi Regis de Belgarum Rep. per omnem vitam, maximè verò in extremo isto vitæ suæ termino tam præclarè meriti, iure optimo consecranda videbatur.

Zophorus vrnis, boum capitibus, pateris & encarpis decorabatur.

A coronice altera contignatio assurgebat, in cuius quadrato mediano ceteris latiore, hæc inscriptio designabatur:

MEMORIÆ ÆTERNÆ DIVI PHILIPPI II. HISPANIARVM ET INDIARVM REGIS OPT. MAX. QVOD INSTINCTV DIVINITATIS, QVO BELGIS AFFLICTIS PACEM COMPARARET, FILIÆ CHARISSIMÆ ET ALBERTO CONIVGI, PROVINCIAS HAS OMNES AB HISPANIIS SVIS AVVLSAS, NOVO ATQVE INAVDITO LIBERALITATIS ET PIETATIS EXEMPLO, VIVVS LIBENS CESSERIT, AC IPSIS, LIBERIS POSTERISQVE EORVM PROPRIAS ESSE IVSSERIT, RESP. VALENTIANA GRATITVDINIS ERGA PATRIÆ PARENTEM MONVMENTVM EXSTRVI CVRAVIT.

Ad dextrum latus in amplo loculamento, liberalitatis ex ære simulachrum inuerso copiæ cornu varij generis numos profundebat.

Sinistrum obtinebat Pietas, siue Charitas, puerulis cincta ad pedes adblandientibus.

Intercolumnia contignationis primæ, duæ aliæ virtutes in loculamentis quæque ſuis, hinc Prouidentia haſtam manu tenens, alterâ globum ante pedes oſtentans, illinc Indulgentia, fulmen proſperum dextrâ, haſtam ſiniſtrâ geſtans, cum leone ante pedes, ſimiliter obſidebant, quales in veteribus numis exprimuntur. Singulis ſua aderat inſcriptio:

LIBERALITAS PHILIPPI. PIETAS PHILIPPI.

PROVIDENTIA PHILIPPI. INDVLGENTIA PHILIPPI.

At ab vtraque coronicis ſecundæ eleuationis extremitate, ingens frontiſpicium attollebatur, in cuius arcu ſiue tympano, vrna prægrandis aurea, ſub corona Regali, optimi Regis cineres religiosè aſſeruabat.

Duo ab vtraque parte alati Genij, exſtinctas faculas ſuas inuertētes, vrnæ dormitabundi cubitis incumbebant. Lauri & palmæ rami ab vrnæ ore proſilientes, reliqua ſpatia longè lateque obumbrabant.

In frontiſpicij angularibus acroteriis, in dextro quidem Phœnix ex rogi ſui cineribus ſobolem nouam excitabat. In altero Pellecanus pectus roſtro aperiens, proprio ſanguine pipientium pullorum famem ſolabatur.

In tertio verò acroterio, quod in ſummo erat frontiſpicij faſtigio, Iouis ales toto corpore & alis ad volatum exporrecta, fulmenque vnguibus ſtringens, è globo cui inſidebat, Regem optimum, in coronâ radiatâ, ac haſtam manu tenentem, in cælum inter Indigetes transferebat, ſubſcriptum:

NEC SPE NEC METV.

Quod auguſtum ac verè heroïcum Regis elogiū, ab ipſo (vt credo) nunquam vſurpatum, à doctis ob virtutes ſupra hominem verè adtributum, ſupra humana ſortemque omnem iam conſtitutus, veriſſimè ac citra inuidiam vendicare ſibi poteſt.

Fornicis cuneos ipſius inſignia auro & argento radiantia, in ſerto triumphali, cum titulo pij & Chriſtiani Principis:

DOMINVS MIHI ADIVTOR.

Triangularia vtrinque ſpatia, Aquilæ volitantes, palmæque & lauri ramos ore deferentes, fulmenque vnguibus tenentes, occupabant.

Stereobatæ aris fumantibus inſigniebantur, cum titulo:

CONSECRATIO.

Nec portis ipſis minoribus arte optica oculos effaſcinantibus, ornamenta quoque ſua, in triangulis deerant. Huic quidem Regales coronæ, bacillum in quo compoſitę ad ſummum vſque ſcapi faſtigium adimplentes, quas coronabat eximia vna ſuperior, radiis auguſtioribus, ac aſtro Philippæo inſignis. Alteri verò ſceptra plura lemniſcis regiorum colorum aurei, argentei & coccinei, in faſcem colligata, quæ aſtrum idem ſuprà illuſtrabat.

Anteriorem arcus noſtri faciem, Regis optimi memoriæ dedicabam, alteram cui potiùs quàm Philippo III. eius F. nominis & regnorum, ſed & virtutum laudumq; legitimo heredi, Sereniſſimorum Principum noſtrorum Fratri, Nepoti amantiſſimo, amicoq; Belgicæ quaſi parenti, quæ eius fauore & potentia ferè tota ſuſtētatur: Nec ingratum id, credo, Principibus noſtris fuiſſet, ſi Parentis optimi memoriam renouantes, Filij quoque tam illuſtris amici patrocinium agnoſceremus.

Eiuſdem illa prorſus figuræ, & ordinis cum priore, in mediano ſecundæ eleuationis quadrato, hoc epigrammate animabatur:

PHILIPPO III. HISPANIARVM ET INDIARVM REGI POTENTISSIMO,
DIVI PHILIPPI II. REGIS OPT. MAX. F. SERENISSIMORVM PRINCIPVM
NOSTRORVM FRATRI, NEPOTI AMANTISSIMO, S. P. Q. VALENTIANVS,
DIVO BELGICÆ TVTELARI L. M. D. D.

Inde frontiſpicium à coronice aſſurgebat, in cuius tympano potētiſſimi Regis inſignia auro & argento, gemmiſq; collucentia, leones prægrandes duo vnguibus tuebantur. Ab vtraque parte anguſtias, ſceptra regia coronis decuſſatim infixa, ac ſerta triumphalia occupabant.

Faſtigij ſummi acroterium Religio cultu ac habitu conſueto obſidebat: cuius tuendæ ac propa-

ac propagandæ hæreditatem à patre, auoq; Diuo Carolo v. præclarisque maioribus optimo iure sibi relictam, tam in Europa, quàm in remotissimis quibusque orbis regionibus, sibi vllo modo eripi, aut imminui, optimæ spei Princeps nunquam patietur. Quin stimulos addet in ista ætate & initiis veræ gloriæ amor, famæque amplificandæ laudabilis cupiditas, quas diuas duas, Gloriam dico, & Famam, in acroteriis aliis duobus propterea collocabam.

Ad denotandam verò super omnes seculi sui Principes ditionum amplitudinem, atque potentiam, quatuor orbis partium simulachra, in quibus omnibus latè ille dominatur, in loculamentis suis statuebam, Europam scilicet & Asiam ad vtrumque latus superioris inscriptionis, Africam verò, atque Americam in intercolumniis sub epistylio, eo cultu & figurâ, quâ à veteribus tres priores, quarta à nostris exprimi consueuere.

Triangulares angulos super portæ curuaturâ Honos & Virtus, familiares gentis Austriacæ Diui, ac quasi dij Penates (vt antè depicti) fornicis cuneos Principum nostrorum insignia, stereobatas verò, hinc Leo, illinc Cygnus, geminum ciuitatis insigne exornabãt. Nec absurdè etiam in triangularibus spatiis, super portarum curuaturâ arte opticâ ementitarum, duas dextras simul iunctas cũ caduceo & cornucopiæ, Concordiæ inter Regem Principesque nostros æternæ, Felicitatisque futuræ symbolum, constituebam.

Sed quod in aliis fecimus, ornemus etiam huius arcus interiora. In summo laqueari Hispaniarum & Indiarum Regis insignia, in corona triumphali, auro & argento resplendentia, tres soles, Oriens scilicet, Meridianus & Occidens, circumambiẽtes radiis suis magis illustrabant. Ab imo enim conuexi ipsius siue hemicycli margine, Sol ab Indis veniẽs, vix totâ adhuc sui parte nobis conspicuus, alterum regij clypei latus, rosis & auro totum inspergebat. Inde Principis sui regali diademate velut adornato, ingentes gemmarum & vnionum thesauros, variaque aromata, exoticaque alia, vectigalis loco, largiter profundebat.

Mox altior & radiis illustrioribus insignia tota circumcingẽs, emensis maris Erythræi, Africæque vastæ per Æquidialem circulum, citraque & vltra, spatiis non parem Philippo Regi Principem, circumquaque se in toto itinere aspexisse, neque alia culta magis, ac formidata, omnibus iis litoribus, quàm Hispaniarum insignia, clarè profitebatur.

Nec alia ad Oceanum tendentis vox aut facies. Quinimo ab altera testudinis parte sue zonâ, Regia signa vltimo radiorum suorum afflatu, iam pronior velut exosculatus ad amplissimum Peruuiani Mexicanique tractus Oceanum notissimum cubile, sub tanto Monarcha, quem vnum orbis ille agnoscit, longè quàm olim libentiùs descendebat.

Zephyris interim imperans, vt margaritas vnciales, gemmas, immensosque auri & argenti cumulos, quorum portionem Belgis designabat, tutò in Hispaniam deferendos curarent.

Potentiam igitur Regis, ditionumque amplitudinem triplex ille Sol significabat, qui siue oritur, aut occidit, siue meridiem tangit, victricia Hispaniarum vexilla, notissimosque clypeos sub se semper intuetur.

Latera transitus disticha quatuor occupabant. Quorum prius chronographicum ex pluribus vnum, quæ hoc argumento composui, sed huic loco maximè conueniens, Regis optimi discessus annum ingredientibus aperiebat:

*Non fat*I VI*s* d*I*ra *no*C*et, ∫N*per *aſtra Ph*ILI*pp*VM
HI*n*C, *De*V*s e*XCI*p*I*ens, ad no*V*a ſ*C*eptra* V*o*C*at.*

Alterum successorem filium ita alloquebatur:

Suſcipe ſceptra patris, laudesq́, Philippe, Philippi
Crede mihi, hoc nomen numen & omen habet.

At inter disticha illa duo, Diuus Philippus pater ad viuam effigiem depictus, humanâ staturâ maior, in coronâ radiatâ, cui fulgens sidus superinditum, & hastam manu tenens, Phi-

nens, Philippum filium minorem, pallio longè lateque expasso, totum ferè contegebat. Qualis Iupiter Traianum in veteri numo, cum elogio:

CONSERVATOR IMPERII HISPANICI ET BELGARVM.

Tertium & quartum epigrammata ad Archiduces spectabant, quibus tam amanter & liberaliter, optimus pater consentiente pientissimo filio, bono Reip. (valeat omen) Prouincias istas cessit, ab ipsis, liberis, posterisque perpetuò possidendas.

Alberto haud potior, tibi Rex, Isabella, Philippus
Quem thalami socium, quem solijq; daret.

Quàm benè dilecti firmat post fata Philippi
Anchora Belgiacas iam geminata rates?

Inter vtrumque verò distichon, ad viuum efformati Serenissimi Archiduces Principes nostri manibus inter se iunctis anchoram geminam tenentes, ac in aduersas Philipporum effigies oculos intentè coniicientes, ab Astro Diui Patris, & à Rege Filio, in istis auspiciis non vnius generis opem implorabant.

Ac talis erat Arcus ille triumphalis postremus, quem Diuis Belgicæ tutelaribus meritò consecratum, propter summam nostram in Regem defunctum pietatem, erga viuentem obseruantiam, quo Atlante vnico vniuersa Christianorum Respublica, non res tantùm Belgica nititur, erigi nequiisse summopere dolui.

PAVLÒ vlterius ad alterum dicti cœmeterij latus, pegma siue theatrum Coriarij exstruxerant, quod etsi protritę inuentionis, neque à nobis præscriptum, aspectu tamen non iniucundum fuit. In quo, in altiori montis Parnassi iugo Apollo citharam pulsans, inferius verò sub cliuo nouem Musæ à Mercurio, caduceo petaso & talaribus suis insigni, eò deductæ variis instrumentis Musicis, Principes aduenientes salutabant. In altero Pegasus vngulâ fontem eliciebat, qui per montis decliue delapsus, potiorem theatri partem, solumque aquis irrigabat.

Sub proscenij tabulato Bellum ac Discordia Furiæque infernales, carceri tenebroso à Principibus æternùm mancipatæ, quem clathra, cancellique ferrei, vectesque indomiti validissimè muniebant, in manicis & compedibus eiulantes, frendentes, rugientes, rei ipsius desiderium nobis omnibus, tam gloriosæ verò laureæ, Principibus ipsis spectantibus ardorem prorsus iniiciebant.

Statim verò ab illo theatrum ordine postremum in areæ Palatinæ siue aulæ Comitis ingressu à Comœdiarum actoribus erectum & inuentum, aduenientes Principes excipiebat. Illud verò columnis porphyritem ementientibus, ac tribus ante hermis siue terminis sustentatum, aulæis suprà & infrà decentissimè conuestiebatur. In proscenio hæc visebatur prosopopœia. In medio erat Belgica habitu & gestu miserabili, quam Bellum, Inuidia & Exterminium siue Mortalitas compedibus & manicis constringebant. Non procul Pax & Iustitia tetro carceri à Tyrannide mancipabantur. Belgicam ad latus solabatur Humilitas, cuius hortatu Deum implorans, videt, ecce, Dei gratiam, quæ cœlitus illabens Bonam Mentem ipsi reducit & Patientiam, & mox Albertum & Isabellam, quos auxilio adfore antè prædixerat, digito commonstrat, qui diruptis subito catenis & euerso carcere, fusisque & fugatis hostibus, Belgicam in genua prouolutam, passisque brachiis vltores aduocantem, simulque cum illa Pacem & Iustitiam, orbi Belgico reductas, in libertatem vindicabant. Quæ omnia longè meliùs & iucundiùs à loquentibus personis postridie in ampliori theatro coram populo repræsentabantur.

Supra portam ipsam vtriusque Principis in tabulis amplis insignia, hinc inde designabam, quæ virentes hederæ, lemniscis colorum suorum decenter colligatæ circumplectebantur. Subiungebatur suum cuique distichon:

Ista

Ista virens hederá æternum, generisq́, throniq́,
Æterni, Archiduces, esto Hieroglyphicum.
Vincula sic hederas, sic vos concordia, vobis
Sic populum, Archiduces, iungit & vnit amor.

Sed vt hæc, aliáque plura triumphi huius decora & ornamenta, quæ variè designaram, prætermissa fuerint, inualetudo nostra, eorúmque incuria, quibus negotium datum est, caussam præbuere.

INGRESSI palatij sui aream Principes, quam Aulam Comitis vocant, circa templi palatini propylæum, quod B. Mariæ Virgini consecratum est, ex equis descendêre, atque ibi à Canonicorum collegio in trabeis aliisque Ecclesiastici ordinis excepti, R. diui Ioannis Baptistæ Abbatem inter primos obuium habuere: qui, vtpote Principum ab omni antiquitate Parochus, à Consiliis & à sacris primus, sacrosanctæ Crucis imaginem auro & argento, gemmísque collucentem, ipsis offerebat, quam vterque in genua procumbentes, religiosè deosculati sunt.

Inde in templum introductis, suauissimo symphoniacorum, musicorumq́ue instrumentorum concentu, Deo Opt. Max. pro tam fausto aduentu gratiæ actæ, ac Hymnus D. D. Ambrosij & Augustini, TE DEVM, iucundissimè decantatus est. Quo finito, Collegij Decanus Ioannes Rasorius, VI. præfecto patre, sed magis à se, propriisque virtutibus clarus (qui post exactos in aulâ, procerúmque ministerio cum laude potiores iuuentutis annos, iam se Deo tutius ac fructuosius mancipauit) Principes accedens, Collegij sui canonicorumq́ue caussam, qui à prima institutione Principum sacellani, supplex commendabat. Illi verò malignè ac tenuiter admodum dotati, per temporum etiam iniurias, in bonis & facultatibus magis afflicti, cum paupertate indignè nimis luctabantur. Auditus benignè, & cum bona spe dimissus. Inde Principes in palatium suum, reliqui ad suas quisque ædes concesſêre. Antè tamen armatorum ciuium agmina, quę hucusque Principes deduxerant, concordibus ac sæpe repetitis scloporum displosionibus, faustam ipsis noctem precabantur. Instaurati vbique ignes, ac totam ferè noctem continuati. Sed & missiles ab arte excitati, iucundissimum, non sine tamen puerorum muliercularúmque terrore, spectaculum præbebant. Simul iterati sub noctem sæpius è mœnibus, tormentorum æneorum horrifici boatus. In templorum verò omnium turribus (quæ laus vnica supra alias Belgij vrbes ciuitatis nostræ) campanæ gratissimis modulaminibus, vespere ad multam noctem, Principum, omniúmque aures, animósque exhilarabant. Postridie ante lucem, tormentorum reboatibus salutati Principes: quod & toto eo triduo, manè & sub noctem semper obseruatum. Manè à Magistratu, stipantibus à palatio ad templum vsque ciuium armatorum nostrorum, vias vtrimque cohortibus, cum omni procerum, nobiliúmque comitatu, ad Diui Ioannis Baptistæ templum pro more deducti. Vbi ante domus fores R. Abbas D. Ioannes Fallisius, vitæ integritate, doctrina, prudentia, ac humanitate, aliisq́ue dotibus inter paucos insignis, cum suo Canonicorum Regularium sub signis Diui Augustini militantium collegio, in trabeis sacris, Principibus iterum venerandum salutis nostræ mnemosynum exosculandum præbuit. Templum ingressi, ac sub magnifico conopeo damasceni ianthini siue violacei, ambo recepti, religiosè sacrum audiuere: quod solemniter peregit Abbas, cum admirabili Musicorum variorumq́ue instrumentorum modulatu. In aulam suam reuersi, theatrum, quod non longè à templo Palatino sacramento de more dicendo præparatum erat, Principes, procerésque cum Magistratu conscéndêre. Illud verò quatuor columnis lapidem ophitem referentibus (quæ in fronte vnoque ordine omnes) cum suis epistyliis & stylobatis sustentatum, in altum pedes XVI, in profundum duodecim, quinquaginta quatuor in longitudinem protendebatur. Proscenij erat depressioris, quo facilior ab vtraque parte, per accliue tabulatum sine gradibus esset ascensus: pannísque coccineis suprà & infrà, ac circumquaque eleganter decorabatur, ac in eius aduerso latere

tere ciuitatis insignia phrygio opere elaborata, vtrimque repræsentabat. Exteriores ex eodem panno margines, siue limbi, theatrum superambientes, ac fimbriis argenteis, cæruleísque è serico filo prætexti, Principum insignibus in amplissima tabula scitissimè depictis, nobilitabantur. In proscenij medio tabulatum assurgebat, duodecim pedum in diametro: ad quod simili panno instratum, ac conopeo principali è panno aureo adumbratum, gradibus duobus ascendebatur. In eo sellæ duæ positæ holoserico rubro tectæ, in quibus consedêre Principes. A dextris extra conopeum Proceres, ac Serenissimæ Infantis matronæ ac puellę nobiles. A læua stans Comes Solranus gladium Principis nudum manibus præferebat, ac iuxta Pręses Richardottus, quò & se contulit Illustrissimus Dux Arschotanus, vt ab ea parte Magistratum Principibus præsentaret.

Tum verò, silentio facto, iussus dicere amplissimus Præses, Principum nostrorum Nestor, cui Nestoreos annos bono suo vouet Belgica (in quam sententiam hos nuper versus effundebam,

Olim Agamemno decem optabat sibi Nestoras, instar
Richardote fores vnus at ipse decem.)

alta voce, vt à populo, qui frequentissimus aream omnem, ac prati planitiem implebat, exaudiretur, exorsus, Hominem, dicebat, quamquam & à corpore, & ab animo perfectissimum animal, omnibúsque numeris absolutissimum Conditoris sui opus, proprij tamen ingenij viribus vllave mentis indagine aut ratiocinatione, in diuinæ prouidentiæ abdita penetrare, aut ipsius arcana reserare, numquam potuisse. Quinimò quò altius ausu temerario in futura inquirens, acutissimè sibi visus omnia, & certissimè antè peruidisse, eò fœdiùs lapsum, insipientiam hac in parte suam, cæcitatémque semper prodidisse. In cuius enunciati fidem Belgicam nostram aduocabat, in quâ quoties conclamata omnia, tempestatibus, domi foris Reip. nauim agitantibus, conquassantibus, ac tantùm non demergentibus, nec spes vlla salutis affulgeret, at certissima omnium iudicio ruina & desolatio, toties ferè admirando Dei supremi consilio ac sapientia singulari, ab interitu conseruatam, ac ab vndis in securum tranquillitatis portum tandem deductam, omnis æui historias testari posse. Exempla commemorabat, ab ipsis primis fermè Belgij Principibus, sed vnum inter cetera singulare, nec nimis vetus de Maximiliano Archiduce, post Imp. eius nominis primo, & Maria Burgunda harum prouinciarum herede, felicissimis Archiducum nostrorum atauis, qui inauditis bellorum & factionum procellis & difficultatibus, in ipsis statim principatus sui initiis conflictati, à potentissimis hostibus vndiquaque circumsessi, & tantumnon oppressi, præter omnium spem & exspectationem compositis rebus, florentissimas hasce ditiones liberis ac posteris suis reliquêre. Itaque si par fatum serenissimos nepotes, Principes nostros, in his auspiciis infestet, si Belgica omnibus calamitatum generibus à tot annis exercita, ac panolethriæ quàm remedio propior, omnium iudicio vix iam habeat quod speret, sperandum tamen, eadem illos etiam, parique cum ceteris felicitate per omnipotentis Dei bonitatem & clementiam, viis quas nouit solus quaque minimè remur, sed & faustissimæ huius coniunctionis beneficio, ex his fluctibus emersuros, ac se, Belgicamque suam, quâ post Deum charius ipsis nihil est, in tranquillo constituturos, ordinataque Repub. pietatem & iustitiam cum pace & securitate vbique restituturos, quod vnum maximè ipsis in votis est. Erga Valentianas verò suas dicebat peculiari quodam affectu ferri Principes, quod intelligerent maiores suos, siue loci amœnitate, rerumque omnium affluentia inuitatos, siue laudatissimis Reip. legibus ac institutis, populique indole, in Principes suos ab omni memoria propensissimi, hanc præ ceteris ciuitatem vnicè dilexisse, ac delegisse, in qua potiorem habitationis suæ sedem & domicilium constituerent. Hinc tot amplissimis priuilegiis & immunitatibus decoratam, si vlla alia in toto Belgio, dum aut libertates antiquas, iuraque eximia, ac prærogatiuas, quæ originem & auctorem nesciunt, ipsi confirmant, aut nouis indies augent. Sicque singularem ipsorum fidem & amorem grati Principes variè remunerantur. Hinc tot basilicarum &

acrarum ædium, monasteriorúmque immensis sumtibus excitatæ moles, tot loca, piis
vtriusque sexus pauperum infirmorum, vetulorum, viduarum, leprosorum, clinicorum,
pestiferorum, orphanorum, sacerdotum senio & inopiâ grauatorum, peregrinantium,
similiumque vsibus dedicata, quæ exteri summè admirantur, ac inde singularem vete-
rum Principum, sed & populi ipsius erga diuina humanæque pietatis officia voluntatem
feruoremque non dubiè coniectant. Hinc tot laudant Valentianas Principes, qui sua
ipsis lucis primordia debent & cunabula, tot qui nouissimum quietis & dormitionis suę
locum hîc ex affectu delegêre. Nec omittebat quomodo hæc ditio à Principibus pro-
priis & Comitibus Valentianorum cognomine celebratis, multis seculis laudabiliter ad-
ministrata, mentione etiam Castellanorum Valentianorum aliqua, quos post Comites,
eum auctoritate hæc ciuitas aliquamdiu agnouit, tandem ad Hannoniæ Flandriæque
Comites, Bauari ac Imperatorij stemmatis Duces, ac per inclytam domum Burgundi-
cam, regij Francorum sanguinis, omnium toto orbe nobilissimam, ad Austriorum gen-
tem æternum iam nobis, sed & potiori orbis parti numquam intermoritura stirpe do-
minaturam (sic faxit Deus) demùm peruenerit. Ab his ortos maioribus serenissimos
Archiduces Principes nostros, sed nec minus amoris ipsorum & beneuolentiæ, quàm
ditionis heredes aduenisse, vt quod in aliis iam factum, in aliis faciendum, huic prouin-
ciæ Principes inaugurarentur. Neque se dubitare, quemadmodum ipsis, in eo quem à
maioribus accepere erga præclaram hanc Rempub. affectu persistere certum est, popu-
lum vicissim eandem quam illis olim, sibi quoque fidem & obedientiam præstiturum.

In hanc fermè sententiam amplissimus Præses, sed quod homo facundus pluribus ad
semihorulæ spatium, & disertissimè dixit, noster calamus ex aliorum solo relatu (nam vt
interessemus morbus obstabat) adæquare nullo modo potuit. Quod verò de Principum
hac in vrbe natalibus & monumentis dixit, verissimè dixit. Inter plurimos enim qui
primam inter nos lucem salutauêre, illustriores nominare possumus,

Balduinum Imp. Constantinopolitanum, Flandriæ, Hannoniæ, & Valentianarum Comitem.

Ioannam & Margaritam eius F.F. & ordine heredes.

Ioannem I. Auesnensem, Margaritæ F.

Isabellam, Philippi Namurcensis F. Balduini Imper. N. Philippi Augusti Franciæ Regis coniugem.

Henricum Lucemburgium Imp. eius nominis VII. natum in palatio suo Bellomontano: quod post pia Beatricis matris, Balduini Constantinopolitani proneptis liberalitate, ob honorem cunarum Filij Augusti (hoc enim disertè fundationis litteræ) Dominicanarum virginum sacræ habitationi consecratum est.

Mariam adderet Guicciardinus Belgiographus, nec solus, Caroli Audacis, Burgundiæ Ducis F. & heredem, quæ Diuo Maximiliano I. nupta, in familiam Austriacam, has insignes prouincias feliciter intulit: vt &

Margaritam Austriacam, alij ipsorum F. Heroinam præcellentem, pacis arbitram, quæ pro Carolo Quinto nepote, Belgium vniuersum tanta cum laude administrauit. At non ego, manum enim fugitiuis iniicerent Bruxellenses, qui meliori & certiori iure vtriusque Diuæ natales sibi vindicant.

Sepulchris verò nobilitantur, Franciscanorum & Dominicanorum monasteria inter ceteros,

Ioannis Auesnensis I. Margaritæ Flandræ F. cum Aleida vxore Gulielmi Augusti, Hollandiæ & Zelandiæ Comitis F.

Ioannis II. Auesnensis ipsorum F. cum Philippa Lucemburgia coniuge.

Gulielmi I. Boni, illorum F. quem Hollandiæ annales eius nominis tertium vocant.

Gulielmi II. eius F. à Frisiis cæsi.

Margaritæ Augustæ, Ludouici Bauari Imp. vxoris, Gulielmi II. sororis & heredis.

Gulielmi III. Bauari ipsorum F.

Gulielmi IIII. Bauari, Alberti Bauari F.

Tótque aliorum vtriusque sexus Principum qui dominorum nostrorum liberi, affines & consanguinei ex nobilissimis Hannoniorum, Bellomontanorum, Blesensium, Artesiorum familiis, aliísque, quemadmodum ciuitatem hanc viui amauerant, ac iucundissimè inhabitauerant, morientes reliquias hîc suas piè & gratanter condi voluére.

Vbi ergo perorauit Præses, à Principibus petiit, num more consueto sacramentum dicere & accipere ipsis placeret. Annuentibus illatum scamnum, simili panno rubro contectum, ac super eo sacratus Mysteriorum liber, quem liturgicon, seu Missale vocant, quem in manus sublatum & explicatum Præfectus vrbi Principum oculis obtendebat: dum Roza Consiliarius, antiquissimi iurisiurandi formulam, popliti innixus, clarè ex scripto recitasset. Illius verò exemplum hoc erat:

NOS ALBERTVS ET ISABELLA CLARA EVGENIA, Infans Hispaniarum, Dei gratia Archiduces Austriæ, Duces Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Limburgi, Lucemburgi & Geldriæ, Comites Habspurgi, Flandriæ, Artesiæ, Burgundiæ, Tirolis, Palatini & Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Namurci & Zutphaniæ, Marchiones S. Romani Imp. Domini Frisiæ, Salinarum & Machliniæ, ciuitatum, vrbium, & ditionum Vltraiectensis, Transisalanæ & Groningensis.

Nos scilicet Archidux, tanquam maritus & curator Serenissimæ Infantis, & nos Infans, tanquam iure proprietario Domina prouinciarum illarum omnium, Complere volentes & ad exitum perducere, quod à nobis, nostróque nomine vigesimo primo Augusti Anni M. D. IIC. cuilibet Ordinum Belgij Bruxellis in Aula palatij nostri primaria coactorum promissum & iuratum fuit: Promittimus & iuramus ad sacrosancta Euangelia, tuituros nos fideliter ciuitatem hanc nostram Valentianas, simúlque vtriusque sexus ciues ipsius & incolas, nec non corpora ipsorum & facultates, domi & foris, ac ipsos iuxta proprias ipsorum leges & iura deducturos & gubernaturos. Profitemur etiam conseruaturos nos, protecturos & obseruaturos, libertates & priuilegia ciuitatis huius, leges, iura, & consuetudines, eâ formâ quâ Maiores nostri, Hannoniæ Comites, & Comitissæ, ac Valentianarum Domini & Dominæ obseruare, & ciuitas hæc, eiúsque ciues & incolæ, vti & frui ab omni antiquitate consueuêre. Et curaturos vt litterarum obligationes illæ, quarum hac in ciuitate vsus, præstentur, & ad exitum eum perducantur, quem lex iubet, & iura ciuitatis. Insuper promittimus & iuramus obseruaturos nos inuiolabiliter quæcunque diplomata, rescripta ac instrumenta hæc habet ciuitas à Maioribus nostris Hannoniæ Comitibus, ac Valentianarum Dominis: neque commissuros vt aduersum ea vllatenus vnquam eatur. Promittimus etiam amplius & iuramus, præstituros nos & obseruaturos, quidquid à nobis Archiduce, Serenissimæ Infantis nomine, in illo prouinciarum conuentu XXI. Augusti Anno M. D. IIC. Bruxellis promissum & iuratum fuit.

Ita nos Deus amet, & omnes sancti eius.

In ea verba iurarunt Archiduces, sacrosancta Christi Euangelia religiosè deosculati. Vicissim Præfectus vrbis, Magistratúsque suo, Reique publicę nomine, præeunte Roza, sacramentum dixere, cuius etiam exemplum tale est:

No

Nos Præfectus, Iurati, Scabini, Officiarij, Ciues & Incolæ vrbis Valentianarum, Promittimus & iuramus vobis Sereniſſimi Principes Alberte & Iſabella, Clara, Eugenia, Infans Hiſpaniarum, Dei gratia Archiduces Auſtriæ, Duces Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ &c. Comites Habſpurgi, Flandriæ, Arteſiæ, Burgundiæ, Tirolis, Palatini & Hannoniæ, &c. Domini Valentianarum, fore nos vobis bonos & fideles ſubditos, Sic nos Deus amet, & omnes Sancti eius.

Subſecutus eſt populus vniuerſus, acclamatumque vna voce ab omnibus, FELICITER, &, VIVANT SERENISSIMI PRINCIPES. Miſſilia à caduceatoribus in vulgus ſparſa vtriuſque metalli. Buccinatorum interea clangoribus omnia perſonabant.

His ſolemnibus adfuerunt, præter Illuſtriſsimum Ducem Arſchotanum Præfectum noſtrum, in litteris quas dederunt Principes (noſtras illi viciſsim habuêre) nominatim expreſsi,

Domnus Balthazar de Çuniga, Regis Hiſpaniarum penes Sereniſsimos Archiduces Legatus.

Dux Aumalius.

Princeps Auraicus, Eques Ordinis velleris aurei, ac de Conſilio Status, vt vocant.

Princeps-Comes Arembergius, eiuſdem Ordinis eques, Archithalaſſus, ac de eodem Conſilio.

Comes Solranus, Eques item velleris aurei, ac de eodem Conſilio Status, Tornaci & Tornaceſij præfectus, Scutarius ſiue Armiger ſupremus.

Ioannes Richardottus Eques auratus, D. de Barly, interioris ſiue priuati Conſilij Præſes, ac de eodem Conſilio Status.

Domnus Rodericus Niño y Olaſſo, Sereniſsimo Archiduci à cubiculis, & prætorianarum cohortium geminarum capitaneus. Aliique plurimi Illuſtres viri ac Nobiles, Sereniſsimorúmque Principum miniſtri & officiarij.

Ac mox Illuſtriſsimus Croy Dux & Arſchoti, vrbis Gubernator, Principes accedens, demiſsè ipſos veneratus eſt, quem illi modicè procumbentem, comiter admodum ſtatim, nec ſine inſigni honoris certificatione, manibus ſubleuârunt. Subſecutus Præfectus, ac è Magiſtratu reliqui, ipſorúmque à Conſiliis & Actis, qui ſingillatim & ordine omnes idem ſubmiſsionis officium ſupplices exhibuere. Nomina non reticebo :

Nicolaus Raſorius VI. Præfectus vrbi.
Ioannes des Maiſieres Grebertiorum Dominus.
Petrus Raſorius.
Nicolaus d'Aſſonuille.
Franciſcus de Boulongne.
Petrus Iuſtus.
Iacobus Godin.
Antonius de la Croix.
Ioannes Viuien Salmonſarti Dominus.
Nicolaus Veruelſt. Antonius Piens.
Tuſanus Bretel. Nicolaus Boully.

A CONSILIIS.

Robertus Roſe Dominus de l'Eſpinoy.
Daniel Leſtrelin.

AB ACTIS.

Iacobus Bruſneau. Petrus Druet.
quibus velut optio adiunctus nuper, ac in Prætorium admiſſus, vt ad Reip. miniſterium promtius informaretur Conſiliario patre dignus filius Robertus Roſe.

QVÆSTORES.

Antonius de la Croix.
Ioannes Viuianus, suprà memorati.

Inde producti ab Illustrissimo Duce Arschotano, qui Equestrem ordinem à Principe susciperent, supradictus Nicolaus Rasorius, iam VI. Præfectus vrbi, vir patricius, à præclaris in Rempub. meritis, ac virtutum morumque præstantia commendatissimus, & Nicolaus de la Pierre Dominus d'Aubry, quem natalium splendor, variæque animi dotes, bisque gesta vrbis præfectura, conspicuum reddebant. Quam dignitatem in Principum conclaui etiam consecutus, quamuis absens & æger, Duce Arschotano pro ipso fideiubente, Antonius le Poyure Roselij Dominus, vir opibus & auctoritate facilè primus huius ciuitatis, ac de Rep. quoque quam-optimè meritus, quater cum laude administrata vrbis præfectura, Equestri etiam honore, ad Domini nostri sepulchrum Hierosolymis iam olim insignitus. Cum quo simul etiam eques creatur Adolphus de Boubais Dominus d'Auuaing, vir antiquæ nobilitatis.

CVM Principes à theatro discessum pararent, à Magistratu, loquente Rosa, gratiæ Deo primùm, inde Principibus ipsis actæ, pro tam insigni beneficio, quòd se vrbs Valentiana, ciuésque ac incolæ ipsius omnes, tam eximiorum Principum subditos ac clientes nominare, ac de eorum benignitate omnia in posterum exspectare, quin immo diuturnis Belgicæ calamitatibus ipsorum virtute ac sapientia, cum Dei auxilio, finem aliquem non optare tantùm, sed sperare etiam iamprimùm audeant. Quod vt annuat Omnipotens Deus, cúmque nobilissimis & sanctissimis ipsorum consiliis & conatibus exitum, quem maximè cupiunt, largiri dignetur, se etiam atque etiam orare. Offerre intereà, de quo vt Serenissimi Principes nunquam addubitent, summè allaborant, quidquid ab obsequentissimis deuotissimisque clientibus & subditis præstari & exspectari potest. Quorum hæc vna semper erit cura, ne tanto beneficio tamque singulari optimorum Principum fauore, indigni aut ingrati vnquam iudicentur.

Inde in palatium suum Principes, populus ad sua quisque, proceres ac præcipua nobilitas in prætorium siue Domum ciuicam concessêre, vbi epulum ipsis magnificum à Magistratu ex Senatusconsulto paratum erat. Conuiuarum primores hi erant, nonnulli excusauêre, Illustrissimi ac nobilitate meritisque insignes, Arschotanus, Auriacus, Aumalius, Arembergius, Solranus, Fæmensenius, Barbansonius, Hachicurianus, Præses Richardottus, Moriensartius, aliíque non nostræ tantùm, sed & Hispanicæ, Italicæque nationis viri illustres, qui lautissimè omnes ac vario hilaritatum genere, sed suauissimo imprimis symphoniacorum, Musicorúmque instrumentorum concentu recreati, ampliter se ac egregiè exceptos, abeuntes cum gratiis ingenuè professi sunt.

Musagetes erat Bonifacius Huberti ad Aulam Comitis Canonicus, qui inter alia Tetrasticha duo à nobis, ipsi roganti composita, Musicis modulis animauerat, quæ hîc primùm decantata, quandoquidem vt hoc coram Principibus fieret, ipsorum negocia non permisere. Erant autem hæc:

Belgica, quæ Domini conspectibus orba, iacebat
Squalida, & in busto penè sepulta suo:
Aspicite vt vestris, Alberte, Isabella, resumit
A radiis, vultus, iam rediuiua nouos!

Dic ter iò, & patriis, bona verba, Valentia, cygnis
Læta prai, vox hæc omnibus vna sonet.
Sat Marti, laurisq́, datum, fere pacis oliuam
Alberte, ô, bella hinc, bella Isabella, fuga.

A meri-

A meridie placuit humanissimis Principibus, vti in atrio palatij sui amplissimo, discipuli collegij Societatis Iesu, cuius institutione ciuitas nostra vnicè gloriatur, drama suum coram ipsis, procerúmque assidentium, nobiliúmque circumstantium coronâ, exhiberent. In quo memoranda illa Alberti primi Austriæ Ducis, auspiciis patris Rodolphi I. Imperatoris, felicissimi Austriacorum palmitum propagatoris, contra Ottocarum Bohemum, perfidè bellum redintegrantem victoria, non sine propitij numinis, ac sacrosanctæ Crucis auxilio, cui cognomine Monasterium, ædemque sacram, si vinceret, ante pugnam vouerat, ipsiúsque in primum Austriæ Ducem prouectio, aliaque tam ipsius Alberti, quàm Elisabethæ Carinthiæ, lectissimæ heroinæ, ipsius coniugis, decora, coram Alberto & Elisabetha dignissimis nepotibus egregiè repræsentabantur. Placuit: ac egere patri Rectori, qui nec suo prior officio defuit, gratias humanissimi Principes, non tum tantùm, sed & per Illustrissimum Arragoniæ Admirantium Franciscum à Mendoça, postridie pro pia institutione, salutaribúsque monitis, quæ ex Actionis argumento relecto, quod in actus scenasque distributum, typísque mandatum, adiectis ad calcem Anagrammatis, idem Rector obtulerat, sparsim hauserant. Quæ quidem Anagrammata, quòd vtpote docta, & arguta, lectoris indubiè animum oblectabunt, vice coronidis opusculum hoc claudere iussimus.

Sed & eadem actio publicè exhibita postridie in area illa siue planicie quæ ante Diui Ioannis templum protenditur, in maxima populi frequentia, nec minore applausu.

Postridie qui dies erat lunæ, cultissimum & celeberrimum Viconiarum ordinis Præmonstratensis cœnobium sesquimiliari ab vrbe, via Tornacensi in mediis situm nemoribus, tum loci ipsius, tum venationis caussa inuisêre Principes: vbi à R. Patre D. Ioanne Six, dignissimo & integerrimo Præsule benignè & liberaliter, quoad eius per temporis angustiam licuit, cum omni comitatu excepti & refecti fuere. Post prandium venationi indulsere. Inde reditum sub noctem, stipante semper iuuenum armatorum cohorte, quam & præcipui è præsidiariis augebant, qui ad corporum custodiam Principibus, quacunque irent, prætorianorum vicem alacriter subiere.

Proceres, nobilitatémque omnem vespertino conuiuio magnificentissimè & splendidissimè ad Principum nostrorum ciuitatísque honorem excepit Ioannes ab Haurech, Dominus de Prelle, Præfectus Comitis. Qui ab illustri prosapia, virtutéque militari, variísque pro Rege expeditionibus clarus, humanitate præterea, liberalitate, morumque dexteritate, aliísque naturæ & ingenij dotibus insignis, vniuersæ ciuitatis animos sibi conciliauit.

Die Martis manè Principes abire nunciatum. Itaque properans Magistratus, & ad Principes admissus, iteratis gratiarum actionibus, faustísque apprecationibus, honorario insuper, seu coronario potius, cum Cicerone, felicissimi aduentus & inaugurationis ergò, haud pœnitendo pro Reip. facultatibus, ex Senatusconsulto, abeuntes prosequitur, quod ipsi boni consuluêre. Xenia ad hæc non paucis è Principum familia, aulæque ministris, aliísque, proceribus item, nobiliúmque præcipuis lautia, & vina in cadis, in amphoris, pro cuiusque merito liberaliter & officiosè collata, magnam nobis omnium beneuolentiam, & fauorem compararunt. Quin Principes ipsi in discessu testati, se hac in ciuitate præclarè, ac ex animi sui sententia exceptos, certissimaque, si vspiam alibi, propensissimæ, deuotissimæque voluntatis argumenta hîc perspexisse. Eius se memores omni occasione futuros.

SED abeunt illi, ac vigesimo secundo Februarij Cheuriam, seu Seruiam petunt, vt Deiparam Virginem, infinitis miraculis ibi celeberrimam, precibus & donariis sibi demereantur: inde Montes profecturi, Hannoniorum metropolim, qui & ipsi Principum nouorum aduentum ardentibus votis exspectant. In quo finem impono huic

labori,

labori, cum bona tamen precatione, vt Sereniſſimis Principibus noſtris, atque adeò toti Reipub. Chriſtianæ, imprimis verò Belgicæ ipſi, nobíſque omnibus felix, fauſtum, ac fortunatum ſit nouum iſtud imperium. Rata ſint Valentianæ ciuitatis, totque aliarum, quæ hunc aduentum tam lætis animis celebrârunt, vota & auguria, vt & priuatim ipſi beati ſint ac florentes, cum longâ poſteritate, & publicè pace & tranquillitate, pietate & iuſtitia poſt tot annos, Belgicæ ſuæ reſtitutis, pulcherrimum illud PATRVM PATRIÆ, RESTITVTORVMQVE BELGII cognomentum referre, ac, OB CIVES SERVATOS, nobiliſſimam, glorioſiſſimamque è quercu coronam capitibus ſuis imponere mereantur.

His

His Anagrammatis Lycei immo Cygnei Valentiani candidissimi olores, PHOEBO suo TER ALBO ALBERTO, ac candidissimæ non amictu tantùm, sed mente magis ISABELLAE CLARAE EVGENIAE, serenissimis Principibus ac Dominis suis, faustissimo aduentu hilares applaudebant.

I.

ALBERTVS.

TER ALBVS.

Candida conueniunt albæ quàm Symbola menti?
Cyclas vt haud Pacis dedecet alba Deam?
Alba Leopoldo vt quadrant insignia? postquàm
Albus in Aconâ baltheus vrbe stetit?
Candida Mens, ALBERTE, tua est: tua candida Pax est,
Alba Leopoldi sunt Patris arma tui.
Cùm niue candidior tibi Mens, Pax, Arma TER ALBO
Quàm bene gratatur VALLIS & ALBVS OLOR?

II.

ALBERTVS AB AVSTRIACIS.

A VIRTVTE BIS CLARA BASIS.

Sustine Atlas orbem vitiis ALBERTE *ruentem,*
In VIRTVTE *tua, Coniugis atque tuæ.*
Nomine CLARA *tuo* BASIS *es: Clarissima Coniux*
BIS *facit, at* CLARAM *te tua* CLARA BASIM.

III.

Proseuticon LXII. litterarum.

SERENISSIMVS ALBERTVS ARCHIDVX AVSTRIACEIVS, FELICITER BELGIO PRÆSIT.
O IRENARCHA CLARISSIME, CARIS DIV SVPERSIS BELGIS FELIX ET VIRTVTE BEATVS.

Viue diu ô Princeps caris clarissime Belgis,
Cum cara felix Coniuge viue diu.
Viue Irenarches omni virtute beatus,
Tuq; beata diu sis ISABELLA *super.*

Sisq;

Sisq; diu ad viuum referens virtute parentem
Irenes cultrix stirps numerosa super.
Expetat Irenen cum stirpe superstite quisquis
Expetit haud misera viuere sorte diu.

IIII.

Ad Lectorem.

ALBERTVS AVSTRICVS.

VIRTVS CLARA SVBEST.

Ne dubita, Belgis feliciter omnia cedent,
In proprio VIRTVS *nomine* CLARA SVBEST.

Ad serenißimam Infantem.

I.

ISABELLA.

AIS BELLA.

*B*ELLA AIS? *At Bellis cedes, in bella rebellis*
Exciat; vt Bella Pax tibi bella placet?

II.

ELISABETHA.

I TELA HABES.

*I Belgas affare tuos affabilis I*NFANS
Hesperiæ, telis cordaq; fige tuis.
O quàm pulchra animi complent tua tela pharetram!
Mortales oculis ore Deosq; feris.

III.

Alterum.

*T*ELA *negat Pacis: I Palladis excute victus*
*T*ELA, *quibus dextram porrigat hostis,* HABES.

IIII.

ELISABETHA AVSTRIAS.

LAVS ES ASTRIS BEATA.

Belga tuas quidni laudes super astra reponat?
Ipsa ES LAVS ASTRIS *tota* BEATA *Poli.*

V. ELI-

V.

ELISABETA.

ABIES LAETA.

Apta fretis ABIES *vario est lætiſſima ramo,*
Et maris in fluctus vtilitate præit.
Prolibus vt ramis ABIES *ſic* LAETA *marinos*
Vt reprimas fluctus vtilitate præi.

VI.

Anagramma xxx. litterarum, vino vbertim medio fluente foro.

ELISABETA CLARA EVGENIA AVSTRIACA.

BEATA REGINA VVA ES SACRA CÆLI ALTI.

Quæ Latiis vox Eugeniæ fert iubila, Graiis
Nónne hilari eſt præſtans VVA *referta mero?*
VVA *Palæſtinâ grandi ſacratior vuâ,*
VVA *notans* ALTI *dona ſacrata poli.*
Quàm Belgas ô CLARA *tuos* ISABELLA *beabis*
Hoc tua vt implebis Belgica vaſa mero!
Iure BEATA *venis Belgis* REGINA, *beatas*
Et tres vna refers nomine Diua Deas.

VII.

Proſeuticum & Paræneticum LXII. litterarum.

SERENISSIMA ISABELLA CLARA EVGENIA AVSTRIACEA PRÆSIT FAVSTA BELGICÆ.

EVGE IASPIS, IANVA IANI, ET CLARA MARIS STELLA, FAC RES BELGIACAS VERE BEATAS.

Seu mihi IASPIS *eas quouis præſtantior auro,*
IANVA *ſeu* IANI *teſſera Pacis eas:*
STELLA MARIS *ſeu* CLARA *mices, bello, ære, procella*
Grata diu preſſis ô Medicina veni.
BELGIACAS VERE FAC RES, ISABELLA, BEATAS,
Vt ſtellæ Pacis, Iaſpidis omen habes.

Ad Belgas hoc ſale Beatos.

ELISABETA.

SALE BEATI.

Quo nihil vtilius ſapidum SAL *Belga petebas,*
En venit, & tibi SAL *vrbis & orbis adeſt.*
Hoc SALE *vipereis potis es prodeſſe* BEATVS
Morſibus : hoc prudens vtere, Belga, SALE.

MONTES HANNONIAE.

CVM aduentarent Archiduces Montibus Hannoniæ, & iam suburbiis S. Lazari propinquarēt, Dux Croiacus & Arschotanus Pręfectus prouincię, magnusque eiusdem Bailliuus egressus ciuitate cum omni nobilium virorum equitatu & officiariis ornatu & amictu splendido, signum dedit ad tormenta displodenda. Occurrerunt initio duo Hermæ suarum Celsitudinum tenentes insignia, repagulis hinc inde vlterius deducentibus, ac leones sustinentibus rubros nigrósque, qui colores prouinciæ peculiares sunt, insignium ratione. Vexilla iidem leones habebant his notis inscripta, S. P. Q. Montensis. Erant eadem repagula coloribus inducta, rubro, candido & cæruleo. Ad ea ciues armati consistebant, ad forum vsque. In extremo poste leo ex opere plastico vexillum tenebat, & in eo pictam aquilam. Positi erant Sol & Luna super columnis egregiè personati, auro argentóque luculenter vestiti, ac manibus Hanoniæ insignia sustinentes. Super ponte versatili insignia Celsitudinum prouinciæ & ciuitatis apparebant. Inter pontem & repagulum magistratus exspectabat super materiato sexaginta pedum pulpito. Hîc Dux Croiacus ex equo descēdit, vt vnà cum Senatu Principes exciperet, claues offerret, gratulatoria oratio per Pensionarium dicta. Vmbella deinde tecti fuerunt à sex decaprotis è Senatu gestata, Philippo scilicet de Monte D. Rampemont & Fantegnies, Iacobo de S. Genoix nobili scutato, Carolo Resteau D. de Roelt, Ægidio Vinchant D. de la Haye, Claudio Viuiano D. d'Obechies, Iacobo Despiennes, reliquis collegis ibidem præsentibus, Iacobo Malapert, Francisco de Braine, & Francisco Gallopin. Vestitus erat omnibus pallium sericum martibus suffultum. Consiliarij Philippus de le Samme D. de Quieurechin Pensionarius, cum Philippo du Trieu eius collega, Ioannes du Pond, Martinus Hallet, & Gabriel le Roy Graphiarij, Carolus Bocquet, Dominicus Capron massarij, & Adrianus de Clerc eorum actuarius, amicti togis camelinis iisdem pellibus martium duplicatis, massarij & eorum actuarius togis vestiti breuioribus. Vt pompa processit, in scenam structuræ Doricæ primùm incidit sedecim pedibus sublimem, longam quindecim: Mercurium spectator, Ianúmque agnoscebat, hunc audiens cum petaso, caduceo & talaribus hæc verba proferentem:

Cheris enfans du ciel, race des plus grands Roys
Que descouure Phœbus, depuis le bord Indois
Iusqu'au plus froid gelon: du ciel vostre heritage
Leger ambassadeur, ie vous porte message
Des celestes faueurs, que la troupe des Dieux
Veut espancher sur vous chacun à qui mieux mieux.
Entrez donc seurement dans Haynau la prouince,
Joyeuse d'embrasser sa Princesse, & son Prince.

Quæ Latinè sic reddidimus:

Grata Deo soboles, magnorum maxima Regum
Progenies, quâ Phœbus equos emittit Eois
Carceribus, gelidum radiis quá circuit axem:
Nuncius astrifero venio demissus Olympo,
Dona parant superi vobis amplissima cuncti
Certatim: vos Hannonios accedite fines,
Jntrate & lætas Ducibus feliciter vrbes.

Illum veste viridi oblonga amictum, & bifrontem cum clauibus in manu Principibus aduentum gratulantem:

Si le temps preterit, & si le futur age
Recognu de Ianus, donnent quelque presage
Race de rares Roys monarchiques sions
J'augure à vos hauteurs des biens par millions:
D'aultant qu'ou l'alme Paix est long temps arrestee,
Elle faict feconder cent cornes d'Amalthee
Comblees de bonheur. Et ceste heureuse Paix
Promect des Pays bas ne s'absenter iamais,
S'elle s'admect à plain: Io donc ô victoire
Enfleurés vous d'honneur, de richesse & de gloire.

Conscia præteriti si mens, præsaga futuri
Temporis, vt Iano quondam regnante per orbem
Est mihi, magnorum gens augustissima regum,
Auguror ingentem vobis instare bonorum
Pace inita cumulum, quæ cum radicibus hærent
Fixa suis, felix opulentia cornua centum
Implet Amalthea, nec Belgas deseret vnquam,
Si semel admissa est: victoria floreat ergo,
Vestraq́, se geminis attollat gloria pennis.

Paucis inde passibus in suggesto viginti pedum, octo pueri symphoniaci ramum laureum manu tenentes hos versus echoinos memoriter decantabant:

Vt vos, Archiduces, votis & pectore, (& ore)
Excipimus cupidè, vobis gens dedita (ita) omnes
Offerimus nostros animos (imos) Isabellæ
(Bellæ) ac Austrio (io) Comites adamamus (amamus)
Quos natura tulit Dominos (vnos) Isabellam
(Bellam) ac Austrium (eum) gestu dictaq́, salute
Cernui honoramus (oramus) vt omnia primis
Auspiciis recreent, quæ sunt mala perdita Marte
(Arte) ita successu Christus beet (is beet) vsque.

Ponticulus qui ad magnum propugnaculum ducit, coloribus inductus & ornatus erat. E regione horti societatis S. Christinæ erecta erat scena Tuscanici operis in viginti protensa pedes, sedecim sublimis, in qua Hannoniam prouinciam exhibebant eo habitu personatam, quo egestatem depinxit Alciatus poëtico penicillo, brachio dextro alatam, sinistro ingenti pondere depressam, hos illa rhythmos memoriter recitabat:

Je veux, & ne veux pas; i'ay le vouloir treshaut,
Mais helas au besoing, le pouuoir me deffaut.
Vn fais insupportable à ma gauche s'attache,
Qui m'acrauantera, si tost on ne le lache.

Quod peto diffugio, cùm sit mihi celsa voluntas,
Me graue mergit onus, quo si non liberor, illud
Obruet, & fundo miseram me deprimet imo.

Non

Non longo interuallo ſuper ponte in octoginta pedes protenſo, Fœdus nuptiale, Concordia & Prudentia, mancipia ducebant pacis hoſtes; vel vt apertiùs loquamur, triumphus erat pacis hoc ſenſu:

ALLIANCE.

Voyés voyés, heros, Alliance ie ſuis,
Qui ſoubs vos doux aſpects ces eſclaues conduis
En trophee à la paix.

FOEDVS.

Auſpiciis veſtris domitos in vincula ſeruos
Ducimus, & victo nos ponimus hoſte trophæum.

IMPETVOSITE.

Ie poſe icy ma rage,
Car Princes vous domtes par elle le courage
D'Impetuoſité.

IMPETVS.

Hîc rabiem pono indomitam, nam fœdere veſtro
Vincitis, Heroes, ceſſatq; hîc impetus omnis.

BOVTEFEV.

Meſme à moy Boutefeu
Le flambeau brule-tout, eſt eſteint peu à peu.

INCENDIARIVS.

Et mihi fax exſtincta perit quæ ſplenduit olim.

HOMICIDE.

De noſtre auctorité la gouuernante bride
Serre la main trop prompte au cruel homicide.

CÆDES.

Imperio cædes veſtro frenatur & ira.

INIVRE.

A l'Iniure voyés qu'on lie bras & mains,
Pour ne moleſter plus les bourelles humains.

INIVRIA.

Vincîtur manibus pedibusq; Iniuria, ne plus
Illa nocere queat.

DISPERSION DES BIENS.

On me ſerre les mains, on m'interdict l'oppreſſe
Captif, ie ne puis plus diſperſer la richeſſe.

RAPTVS.

Conſtringor poſthac valeam ne viuere rapto.

RVYNE.

Princes à voſtre obiect la ruyne ſe pert:
Le Belgeois a par moy mille encombres ſouffert.

RVINA.

Quondam mille meis oppreſſus Belga ruinis,
Robora nunc fultus contemnit noſtra minasq;.

ESPIE.

Fiere engeance de Mars l'on m'entraine captiue,
Bien que par eſpier mainte victoire arriue.

SPECVLATOR.

Aſſecla ſum Martis, ſed nunc captiuus, id vnum
Solamen pœnæ eſt, per me victoria conſtat.

MENACE.

Menace qui vouldra, le courroux eſt trop vain
A cil qui comme moy ſent le collier certain
D'vn plus fort ennemy.

MINÆ.

Quid mihi nunc vanæ proſunt ſine viribus iræ,
Cùm mea prǽualida ſtringuntur colla catena?

FVREVR.

La fureur eſt donc vaine
Qui me ſens accabler de cadene certaine.

FVROR.

Scilicet in rigidis rabies eſt irrita vinclis.

TRAHISON.

Bien que derniere icy, ſi fay-ie toutesfois
Veiller ſans volonté les monarques & Roys:
Tous pour moy ſont alerts: encore ay-ie eſperance
M'affranchir par traiſon des liens d'Alliance.

PRODITIO.

Vltima ſum, vigili cogo ſed pectore reges
Inſidias vitare meas, nexuq́; ſolutam
Me fore confido, ſolitæ mihi ſi locus artis.

SECONDE TROVPPE D'ESCLAVES MENEZ PAR PRVDENCE.

ALTER MANCIPIORVM GREX QVEM DVCIT PRVDENTIA.

PRVDENCE.

Ie tire priſonniers ces Geans forgerons,
Digne proye & loyer de cent mille Acherons.

PRVDENTIA.

Hos ego captiuos immani mole gigantas
Adduco, prædas Acherontis gurgite dignas.

VVLCAN.

Bon Mars ſecoure moy: Mars compaignon de couche
Je veux pour ne te voir des deux yeux eſtre louche.
Soit tienne ma Venus: Ie t'en quitte ma part,
Maint d'vn ſi grand que toy ſeroit coqu par art.

VVLCANVS.

Mars fer opem, gemino fingam me lumine cæcum,
Et tua ſit Cytheræa, meam tibi cedere partem
Fert animus, quam quiſque ſibi vice coniugis optet.

BRONTES.

Traine, emmeine Prudence, auſſi bien n'ay-ie enuie
D'alonger d'vn moment la trame de ma vie,

Puis

Puis que Mars abandonne, & que nos nerueux bras
Chomeront, sans forger les outils des combats.

BRONTES.

Quo tibi cunque lubet ducas, Prudentia, tecum,
Nam neque momento miseram producere vitam
Mens auet, à bello cum Mars vocat, ocia fratres
Ducimus Ætnæi, nec Martia cudimus arma.

PYRACMON.

Mars ferà donc l'amour à la belle Ericine
Pendant que toy Vulcan tu frappes ta poictrine
Au lieu de ton enclume, & que nous tes subiects
Croisons les bras vaincus?

PYRACMON.

Matris Acidaliæ Mauors potietur amore
Dum pectus, Vulcane, feris, qui tundere ferrum
Antè soles rutilos versans incudibus ignes,
Dum manibus victi astamus post terga reuinctis?

PROMETHEE.

O les tristes obiects!
Que me vault il helas, que le braue Æsonide,
M'ait destaché du rocq, ou d'vn bec homicide
L'aigle rongeoit mon cœur pour le feu desrobé
Puis qu'auecque Vulcan longeine Promethé?

PROMETHEVS.

Quid scopulo redimi, quid profuit alite nostra
Viscera pascenti, socio si punior idem
Vulcano, & grauiora luo tormenta Prometheus?

STEROPES.

Encore pourrons nous d'vn rougissant ouurage
Forger à Jupiter le foudroyant orage.

STEROPES.

Dira Ioui liceat procudere fulmina summo.

TROISIESME TROVPPE DE CAPTIFS
MENEE PAR CONCORDE.

TERTIA CAPTIVORVM COHORS
QVAM DVCIT CONCORDIA.

CONCORDE.

Marche vielle ennemie auecque ta sequelle,
Discorde au crin hideux à Concorde rebelle.

CONCORDIA.

Ingredere vt socias comiteris victa sequentes,
Sanguinolenta comas, nostris contraria votis.

DISCORDE.

Je marche voirement, non point d'vn libre pas,
Mais comme vn criminel que l'on meine au trepas.

DISCORDIA.

Incedo ceu ſupplicio producta luendo.

ENVYE.

Bongré malgré ie ſuy bien que ne ſoit rauie,
Et ne ſera iamais la force de l'enuie.

INVIDIA.

Quidquid agas, non Inuidiæ ſua robora tolles.

POEVR.

J'ay faict pœur aux Belgeois, ores la pœur me ſuit,
De frayeur par mon corps le ſang tiede ſe cuit
Regardant ces heros.

METVS.

Terrorem incuſſi Belgis, nunc terreor ipſa,
Concretusq́; coit trepida formidine ſanguis.

FRAVDE.

Quelle fraude oportune,
Ores m'affranchira de ſi triſte fortune?

FRAVS.

Quis me captiuam vinclis dolus eruet iſtis?

PERTINACITE.

De Pertinacité tout le dernier recours,
Le ſalut des vaincus, c'eſt n'eſperer ſecours.

PERTINACIA.

Vna ſalus victis nullam ſperare ſalutem.

PAVVRETE.

Il eſt temps, il eſt temps que ne ſois rencontree,
Rarement, ni iamais dans la belle contree
Des Belgiques Gaulois: mais las quelle cité
Receura volontiers la vile pauureté?

PAVPERTAS.

Migrandum è Belgis, ſed quem delectat egeſtas,
Quo ferar ingratus cunctis mortalibus hoſpes?

FAMINE.

Meſchante Pauureté touſiours ou que tu aille,
Il conuient que ie ſuiue, & les peuples i'aſſaille.

FAMES.

Improba paupertas vbi tu veſtigia ponis,
Me decet vſque ſequi populóſque inuadere tecum.

QVERIMONIE.

Quand ceſſeront les plainctes? ce ſera ceſte fois,
Puis que ſont arriuez ces bourgeons de grands Rois.

QVERIMONIA.

Ceſſabunt querulæ veniente hac Principe voces.

MELANCOLIE.

Tariſſe de vos pleurs la bonde, eſtant bannie,
Sans eſpoir de retour toute melancolie.

MELANCHOLIA.

Arescant lacrymæ, quoniam dolor exsulat omnis,
Non illi patet ad reditum spes vlla futurum.

TRISTESSE.

Tristesse l'est außy; car par communs accords,
Elle le suit tousiours comme l'ombre le cors.

TRISTITIA.

Mœror abest sequiturq́, comes ceu corporis vmbra est.

Prædictæ personæ eleganter ornatæ vt quamque decebat, vbi suas vnaquæque partes gerat, ad Pacis se pedes prosternebat in solio sedentis, super armorum variorum strue, palmæ ramum manu tenentis, vt & eius pedissequæ, sequentes versus referentes:

PAIX.

Engeance de malheur, effroy de la machine
Du monde vniuersel, des humains la ruine,
Hommagez ma grandeur appuyee d'Albert,
Et d'Isabelle encor qui me tient à couuert
Soubs son manteau Royal.

PAX.

Aduersi soboles fati, pauor orbis & horror,
Pernicies generi humano, nunc supplice vultu
In nomen iurate meum, quod nititur vno
Alberto, coniuxq́ eius quod protegit vna.

ALEGRESSE.

Prennez donc Alegresse
O peuple desormais en pacificque addresse.

LÆTITIA.

Exsultent populi venturæ munere pacis.

RICHESSE.

Venez moy posseßer, moy qu'on dict la richesse,
De moy l'heureuse paix vous faict belle promesse.

DIVITIÆ.

Pax promittit opes, habeat possessor easdem.

LIBERALITE.

Deployés a qui mieux de vostre paureté,
Beneuoles Montois, la liberalité.

LIBERALITAS.

Promite munifico, Montenses, pectore censꝰ.

ASSEVRANCE.

Ne craignes plus außi, Asseurance ie suis,
Qui rien que le repos paisible ne poursuis.

SECVRITAS.

Securos vos esse volo, deponite mœsto
Corde metum, cum pace quies mihi publica curæ est.

RAISON.

Je vous somme, ô Gaulois, d'embrasser la raison,
Qui volontiers habite en paisible maison.

RATIO.

Pacificis habitat ratio validißima tectis.

OBEIS-

OBEISSANCE.

Peuple, d'oresenauant portés obeissance
A Dieu, au Prince, aux loix auecque reuerence.

OBEDIENTIA.

Obsequium præstate Deo, legiq; Duciq;.

PATIENCE.

I'enseigne à supporter dans l'escole de Paix
Toute iniure, qu'aux bons procurent les mauuais.

PATIENTIA.

Vt mala cuncta queas patienter ferre docebo.

IVSTICE.

Restablissés vos loix, redressés la police,
Et maintenés en paix l'equitable iustice.

IVSTITIA.

Iustitiam legesq; sacras reparare memento.

Vbi pax considebat hos versus Latinos legere quiuis poterat:

Carmine terrigenas peperit Medea, coloni
Laudarunt, Minyæ diriguere metu.
Cælestes Isabella solo produxit, at illam
Cimbrica turba timet, Belgica ritè colit.
Fronduit in calido stipes versatus aheno
Ante vetus, magica sed tamen illud ope.
Eugeniæ virtute suis oneratur oliuis
Arbor, in arenti quæ fuit antè solo.
Hinc Pax Iustitiæ, felix Concordia recto
Amplexus gratos, oscula grata dedit.

Porta sequebatur triumphalis ordinis Dorici plateæ amplitudine, veterem spirans magnificentiam. Hiatus quatuordecim pedes patebat, inscriptio talis erat:

Hactenus exhibitis vestrum Montana fauorem
Gens experta fuit, placido sic omnia vultu,
Archiduces, spectate, gradu sic limina fausto
Hæc intrate, nouis arridet Apollo theatris.

In posteriori arcus facie legisses hos versus:

Lignea porta rudi statuor similata figura,
Sed licet ornatu reliquas spectare superbo;
Ex minimis ad magna voco, sed tempora Belgis
Si magis apta ferant, Comites, mox aurea fiam.

Vidisset scenam prope ædiculam D. Virginis & arcubalistariorum cameram ex dispositione Dorica spectator, viginti longam pedes, altam sedecim: Comites Hannoniæ è familia Burgundica hîc erant conspicui, à Philippo Bono vsque ad Regis Philippi tempora, habitu ornatuque decenti, veste albarum mustelarum pelliculis eleganter suffulta. Hi suas Celsitudines in honorem suum gloriamque inaugurabant, lauri ramusculum ipsis offerendo, & hos rhythmos ordine recitando:

PHILIPPE LE BON PRINCE, COMTE DE HAYNNAV, DE LA TRESILLVSTRE MAISON DE BOVRGOIGNE.

Du sang Bourgondien ie fus le premier Comte
Du pays de Haynnau, que nul aultre surmonte

En

Ennoblesse & valeur : Philippe dit le bon
Puissiez vous chers neueux succeder au renom.

PHILIPPVS BONVS PRINCEPS COMES HANNONIÆ,
EX ILLVSTRISSIMA DOMO BVRGVNDICA.

Hannoniæ primus Burgundo sanguine Princeps
Sceptra tuli, primos & nobilitatis honores:
Et pietas spectata Bonum me nomine fecit,
Hæc exempla dedi vobis imitanda nepotes.

CHARLES LE HARDY.

Charles Comte ie fus le second, qu'vne addresse
A vaincre mes haynneurs par guerriere prouesse,
Fit surnommer hardy : Noble posterité
Soit de vostre valeur tel surnom herité.

CAROLVS AVDAX.

Carolus ille ego sum, victo qui fortiter hoste
Audacis nomen merui, generosa propago,
Hæc moriens tibi virtutis monimenta relinquo.

MAXIMILIEN.

Qui de Maximilien extraict de tige mesme
Ne scait pas les valeurs, Comté de rang troisiesme?
Nobles fruis qu'a produict vn arbre si fecond,
Vostre los à celuy des ayeulx soit second.

MAXIMILIANVS.

Ignorare nequit stirpem qui iactat eandem
Egregio fuerit quàm magna in Cæsare virtus,
Quámve hæc præstantes fructus produxerit arbor;
Tertius est, nomen sed habet virtute secundum.

PHILIPPES ROY.

Roy ie fus, & d'Haynnau le Comte incomparable.
Courtois enuers les bons, aux mauuais redoutable.
Entre bon & malheur i'ay trouué plusieurs iours,
Le bon-heur seulement vous talonne tousiours.

PHILIPPVS REX.

Quartus eram Comes Hannoniæ, Rex maximus idem,
Humanus mitisq; bonis, metuendus at hosti:
Inter vtramque fui fortunam pluribus annis,
At sors læta gradu propior vestigia pressit.

CHARLES QVINT EMPEREVR.

Les deux Indes, la Grece, l'Asie, & l'Afrique
Que ie submis au ioug, par ma force heroique
Deposent de mon los, francisses mes enfans,
Mon, Plus oultre, immortel malgré l'effort des ans.

CAROLVS V. IMPERATOR.

Græcia victa meos animos & decolor Indus,
Europæ & validi Libyæ ſenſere coloni,
Teſtanturq; meas laudes : extendite fines
Vlterius, viresq; meas æquate nepotes.

PHILIPPE ROY D'ESPAIGNE.

J'ay ſuranné les ans de mon illuſtre race
En bon-heur nonpareil : Cheminez ſur la trace
De ſi grand geniteur, & pleins de maieſté
Embraſſez comme moy Iuſtice & Pieté.

PHILIPPVS HISPANN. REX.

Maiorum expleui & vici feliciter annos,
Tu mea progenies ſimili veſtigia paſſu
Inſequere, & tanti genitoris more colendi
Juſtitiam ſanctamq; fidem te cura ſequatur.

Super puteo ante ædes Cambronenſes vidiſſes aquilam cum alis paſsis, & tria diſticha huius ſententiæ :

Militat, Archiduces, vobis Jouis armiger ales,
Exhibet ætherio fulmina miſſa polo.
Auſtriadûm genus acre notat ſtirpemq; creatam
Cæſaribus, Latiæ iunctaq; ſigna togæ.
Suſpicit obtutu ſolis ſplendentia fixo
Lumina, ſideream mens ita veſtra fidem.

Corinthij operis pegma ad veſtibulum templi S. Elizabetæ cum ſex heroinis illuſtribus vidiſſes ex vtraque ſacra pagina, palmam Iſabellæ ſereniſsimæ offerentibus.

IVDITH.

De magnanimité l'incomparable luſtre
Rend Iudith ſans debat entre toutes illuſtre,
Mais vous me deuancez, Claire treſclaire, autant
Que moins vaut le rubis qu'vn rare diamant.

IVDITHA.

Vicit ſexum animis & robore Juditha magno,
Æternumq; decus nomenq; illuſtre parauit;
Clara tuum ſidus ſed clarius emicat ortu,
Fax velut eſt inter ſtellas Phœbea minores.

SVSANNE.

De chaſteté ie ſuis vn nonpareil exemple,
Suſanne au nom, de qui le ſale paillard tremble :
Iſabelle me ſuit, digne que de lauriers
Soient à iamais ornez ſes pudicques templiers.

SVSANNA.

Exemplum Suſanna tori pulcherrima caſti
Præbet, eam ſequitur titulis Jſabella ſecundis,
Hanc inter reliquas meruit caſtiſsima laurum.

ABIGAIL.

Quelle femme pourroit arriuer à la gloire
D'Abigail, que tient en depost la memoire
Pour la rare prudence? Eugenie sera
Seule qui de tout poinct mes pas talonnera.

ABIGAIL.

Prudentis quæ laude sequi te femina posset
Abigail? totum superas hoc nomine sexum;
Nobilis Eugenie sequitur te paßibus æquis.

HESTER.

Le zele d'amitie qu'au peuple i'ay porté,
Rend Hester admirable à la posterité:
Telle Isabelle on croit legittime heritiere
De ses grands deuanciers, en bonté la premiere.

HESTER.

Fidus amor caram populo te reddidit, Hester,
Atque tuum memori mirabile nomen in æuo
Effecit, patriæ virtutis at æmula Princeps
Nostra, tenet primas bonitatis, vt optima, partes.

LA MERE DES MACHABEENS.

Arriere Cornelie ethniquement profane,
Cede moy tes fleurons, qui d'vn plus sainct organe
Ay mes enfans instruit: Et cede les encor
A la sage Isabel d'Espaigne le tresor.

MATER MACHABÆORVM.

Ingenij laudem cedat Cornelia mater
Gracchorum, instituo proles ego sanctius omnes:
Hanc, Isabella, tibi fas est concedere palmam.

MARTHA.

Des œconomes Marthe est bien la plus fameuse,
De Marthe celle a nom qui est solliciteuse:
Mais mon nom s'obscurcit aux raix de ta beauté,
Claire, qui garderas la mediocrité.

MARTHA.

Sollicitas inter celeberrima fertur, & inter
Frugi Martha nurus, Isabella, at vincis eandem
Sedulitate tua, cui sunt mediocria curæ.

Ventum fuit ad arcum triumphalem erectum in foro, ordinis Dorici tribus apertionibus, cuius stylobatæ depictas referebant sequentes figuras, cum vnico versiculo singulis asscripto: primum locum occupabat

RELIGIO.

Hic pia relligio deuota sedilia fixi.

PAX.

Discordes animos concordi Pace ligabo.

IVSTITIA.

Præmia digna probis statui, sed punio sontes.

FORTITVDO.

Non sum victa malis, sed fortior ipsa resisto.

VICTORIA.

Subiicio domitas pedibus Victoria gentes.

HONOR.

Conseruator Honos sum maiestatis, & auctor.

ASTRÆA.

Nequitiam terris habitans Astræa fugabo.

CORNVCOPIÆ.

Fœtibus arboreis superat mea Copia cornu.

Appendebant de hoc arcu inscriptæ sic tabellæ:

Archiduces celsi quos lenis & æqua potestas,
Atque gubernandi felix solertia sceptri
Delicias nostris fecit regionibus: Ite,
Ite per inceptas Belgis plaudentibus artes.
Temperies hæc recta boni moderaminis, aptè
Iustitiam facilis stringet Clementia, Pacis
Tempore, quod nobis certum promittimus ægri
Auspiciis vestris: nec enim vos trames auorum
Maiorumq́ fugit clarißima gloria: nostræ
Auctores illi pacisq́ boniq́ fuêre.

Ad sinistram in introitu hi rhythmi ponebantur:

Ainsy qu'on voit apres vn long orage
L'œil de Phebus rasserener les cieux:
Ainsi, ainsi, des Princes le visage,
Tarit ioyeux le torrent de nos yeux.
O doux aspects, ô flambeaux gratieux,
Qui les nuaux chassez loing des Belgeois
Viuez heureux, & du peuple Montois,
Ne reiectant l'imbecile puissance,
Tracez vos pas dessoubs leurs humbles toicts
Les gouuernant par iustice & clemence.

Clarior vt cælo vehitur post nubila Phœbus,
Et gelidos imbres tempestatesq́ serenat,
Haud alia ratione, Duces, abstergitis omnes,
Aspectu vestro lacrymas, & lampadis instar
Igniferæ densas Belgarum vincitis vmbras.
Viuite felices, humiles nec spernite Montes:
Recturiq́ pio nos & moderamine iusto,
Intrate, & tectis æqui succedite nostris.

Forum spectantia huiusmodi erant carmina:

Hannonij mystæ, proceres, vulgusq́, senesq́,
Ac iuuenes, iam tempus adest, assurgite lætis
Vocibus; en adsunt tota quos mente petistis

Archi-

Archiduces magni, genus alto à sanguine Regum,
Flos veterum, virtusq; Ducum: celebrate fauentes
Introitum, spectare Duces, ac ora tueri
Orantesq; libros fas iam præsentibus ipsis
Principibus coram submittere: Croyus heros
Adiutor vobis aderit, meliore metallo
Secula producens: iustis date gaudia causis.

Ad læuam hi versus legebantur:

Iö Pean, iö triumphe, ô gloire,
Sus Haynnuyer rallegré tes esprits.
Trace ce iour, non pas de couleur noire,
Ainçois de blanche; & ton cœur soit espris
D'vn feu ioyeux, que tesmoigne vn souris,
Puis que l'on voit arriués à bon port
Ceux qui malgré le martial effort
Rameneront la Paix en la contrée,
Restablissans par general accord
Le siecle heureux de la deesse Astrée.

Hannonij lætos alacres celebrate triumphos,
Hunc celebrate diem, & niueo signate lapillo,
Et iocus & vester testetur publica risus
Gaudia, nam cursus ad nos fecere secundos
Semidei, pacem inuito qui Marte reducent,
Astræamq; iterum terras habitare iubebunt.

Super prima arcus porticu cantores & auletæ viginti quatuor consistebant, duodecim vocibus harmonicè modulantes, totidem instrumenta cantoribus aptantes, in tres choros diuisi & alternatim sibi respondentes:

Cantio duodecim vocum.

Euge Albertus adest, & adest Isabella, triumphe,
Euge triumphe, Deo laus Ducibusq; salus.
Vita sit & proles, Pax, & fortuna secunda,
Mars procul à Belgis, euge triumphe veni.
Ritè serenatis hîc fient secula rebus
Aurea per Comites, euge triumphe veni.
Archiduces hominum, cæliq; fauore potiti
Omnia restituent, euge triumphe veni.

Ab hac porta triumphali vsque ad fontem structa erant vtrinque repagula turbam cohibentia; ad ea dispositi in armis ciues grato & insigni spectaculo. E Senatoriæ domus regione erectum erat centum pedibus theatrum, latum quadraginta, tectum conopeo, aliisque ornamentis ad præstandum iusiurandum requisitis. Ara versus orientem erat posita, & super ea D. VValdedrudis sacræ reliquiæ. Ascripta theatro hæc erant epigrammata:

Austrius Archiducem cùm te Brabanta coronet
Gens, Alberte, Ducem, Celtaq; noster habet.
Nempe Ducum Princeps, genus & patruelis Ibero,
Filius & frater, Cæsareusq; nepos.

Aliud epigramma:

Diceris Hispani titulo diadematis Infans,
Grandius at proprium nomen, Elisa, tenes.
Es sine labe tuis Infans, sed Elisa virago
Consiliis, animo, re, pietate, fide.

Non longè hinc lignorum strues pyramidali formâ ad triumphum celebrandum fuit erecta. In fontis qui in foro est peripheriâ Hortulus Hannoniæ fuit compositus, cuius tabulatum viginti duos capiebat pedes in diametro, eleuabatur sedecim, gradatim assurgentes in quinque distinctos ascensiones. In gradibus ex variis florum fasciculis vasa ornabantur, & in eis vexilla Ciuitatum, Abbatiarum, Comitatuum, Baroniarum & Patriciatuum ex ordine collocata. In summo Principum Hannoniæ, Montiumque, vtpote metropolis, noscebantur insignia, cui erant apposita stemmata Croiaca in prouinciæ Præfecti gratiam. Statuæ ibi iacebant ipsorum Archiducum habitu Ducali aquale vas tenentes, & flosculos irrigantes.

ALBERTVS.

Hannonios magno commistus nomine flores
Magnus alam, medioq; sedens Albertus in horto
Aurea cum fibris aurato gramina riuo
Sufficiam, lætosq; dabo producere fœtus.

ISABELLE.

La rose doux flairant, la soeuue girofflee,
Et tant de belles fleurs que produict la contree,
En noblesse feconde à nostre arrousement,
Recouureront senteur auecques l'ornement.

ISABELLA.

Et rosa cum violis, & suaue rubens hyacinthus,
Nomine quosque alio producit Belgica flores,
Rursus odore suo te, Clara, rigante placebunt.

Tabellæ fonti affixæ in Hortulum Hannoniæ hæc carmina continebant:

Des fecondantes eaus d'un accord chasse-guerre,
O Comtes, arrousés de Haynnau le parterre;
Douze villes, deux fois populeux il contient,
Villages plus de mille, vn Prince, & si soustient
Douze Pairs, Comtes dix, deux fois dix Baronies.
Vn noble Seneschal, & vingt six Abbayes:
Il a son grand Veneur, comme son Escuyer:
Iardinet des Jardins en noblesse premier.

Hannoniæ Comites Hortum genialibus vndis
Innocuæ Pacis respergite: sustinet vnus
Areolis variis viginti quattuor vrbes,
Mille ferè pagos, vno cum Principe bissex
Inde Pares, Comitesq; decem, pluresq; Barones,
Viginti sex Abbates, vnum Seneschalcum,
Ac Venatorem magnum, stabuliq; Magistrum.

Exitus fori fornice triumphali egregiè decoratur ordinis Ionici, pari cum antecedente magnitudine, atque his figuris in stylobatis pictis:

TEMPERAN-

TEMPERANTIA.

Temperat illicitos freno mea dextera mores.

PRVDENTIA.

Prudenter ſileo, blandis nego vocibus aures.

SPES.

Me poſt dura iuuat certam ſperare quietem.

LIBERALITAS.

Noſtra manus largitur opes, loculosq; refundit.

Facies molis forum ſpectans hæc diſticha dabat:

Auſtriadûm viuat par nobile, nomina viuant,
Magne, Alberte, tuum, Clara Iſabella, tuum.
Cæſareus ſanguis, vis longè prouida, mentis
Temperies, ſpondent plurima, plura Deus.

Hi Gallici verſus frontem alteram occupabant:

Quand l'Arche s'arreſta ſur les monts d'Armenie,
L'eternel appaiſe, tout en calme fut mis,
Auſsi ſera de nous la miſere bannie,
Puis que deſſus leur Mons nos Princes ſont conduis.

Conſtitit Armeniis vt montibus arca, quietas
Obtinuit tandem pacato numine ſedes:
Fas erit ad metam Belgas properare laborum,
Dux illo ad proprios deducitur omine Montes.

Hæc etiam carmina ibi erant affixa:

Eia agite heroes, denſi quo læta Quiritis
Applauſura vocat concio, ferte gradum.
Treïcios montes teſtudine mouerit Orpheus,
Maius at Hannonios attonuiſſe decus.

Legiſſes & ibidem hos rhythmos Gallicos:

Ces deux aſtres royaulx que ſur noſtre hemiſphere,
Luiſent egalement de nouuelle clarté;
Ne font ils eſperer eclipſe de miſere,
Eſtant l'horrible Mars par bon accord dompté?

Scilicet aſtra polo fulgent quæ regia noſtro
Luce noua, non illa truci præſagia Marte
Certa ferunt poſitis aliò commigret vt armis?

Ruber puteus ante cauponam, cui galea pro inſigni eſt, coloribus inductus ſtruthionem ex arte plaſtica habebat, & factam in Principes comparationem:

Magnanimi Auſtriadæ gemino de Principe rerum,
Archiduces, præſens vos auis Afra notat.
Scilicet edurum volucri dat pabula ferrum,
Quid niſi materies laudis ab hoſte datur?

Sedebat

Sedebat in orcheſtra ordinis Ionici in viginti quinque pedes extensâ, cum ſuis aſſeclis Minerua, ſeptem ſcilicet Artibus liberalibus, quæ hæc verba proferebant:

Du fecond amary de la docte ceruelle
Du pere foudroyant extraicte lon me dict:
Jnuentrice des arts, qui tient ſiege en l'eſprit
Du ſubtil Haynuyer, qui ſtudieux m'appelle,
Me recherche, & faict fruit ſur toutes nations,
Des diuines faueurs de mes inuentions.

Non vtero, dicor cerebro Jouis edita fœto
Inuentrix operum: ſed me colit atque requirit
Hannoniæ fructumq; facit ſtudioſa iuuentus,
Et populos æquat diuinis dotibus omnes.

GRAMMAIRE.

J'ouure la porte aux Arts, le Belgique Haynuyer
Au reces du ſcauoir eſt admis le premier.

GRAMMATICA.

Artibus ingenij ſolertibus oſtia pando,
Et primum Hannonias admitto ad limina gentes.

RETHORIQVE.

Par moy le Haynuyer a grace de bien dire,
Sur tous alors qu'il veut entrer en mon empire.

RHETORICA.

Eloquio pollent facundæ & fulmine linguæ
Hannonij, dant imperio cùm nomina noſtro.

DIALECTIQVE.

De moy Dialectique aucun ne faict proufit,
Tant comme l'Haynuyer s'il y met ſon eſprit.

DIALECTICA.

Differit argutè noſtra non vanus in arte
Hannonius, quando ingenio contendit acuto.

MVSIQVE.

Orlande prouuera que nation aucune,
Tant que luy n'a troué la Muſique oportune.

MVSICA.

Diceret Hannoniæ modulos Terpander amœnos,
Non alios citharæ nec muſæ diceret aptos.

ARITHMETIQVE.

I'enſeigne à bien nombrer: mais pourtant en Haynnaut,
L'on trouue moins en l'Art qu'au coffre de defaut.

ARITHMETICA.

Exactè doceo numeros, eſt nullus in arte,
Hannonij vt perhibent, omnis latet error in arca.

GEOMETRIE

GEOMETRIE.

D' arpenter iustement le Haynnuyer a gloire,
Au plomb, reigle, cordeau, au compas, à l'esquiere.

GEOMETRIA.

Circinus æquator, terræq́; decempeda, norma,
Hannoniis summum decus est & palma colonis.

ASTROLOGIE.

Ie monte dans les cieux, & d'un sçauoir diuin,
J'instruis le Haynnuyer au nompareil engin.

ASTROLOGIA.

Jngenio secreta poli mundiq́; pererro,
Et mecum Hannonij cælum & cælestia tentant.

Porta operis Corinthij ad aulam ducebat, & versus subscriptos spectandos dabat:

Cæsaribus fœcunda patrem dedit Austria Belgis
Albertum, Claram donauit Jberia matrem:
Quid modo Belga petis? Patrias Albertus obibit
Curas, maternos Isabella impendet amores.

Aliud epigramma.

Alberto æternos Isabellâ sospite soles
Fœcundâ cum pace, bonos sine Marte triumphos
Publica communi Hannoniæ prece vota precantur,
Clarum, Alberte, diem, Clarâ duce & auspice viue.

IGNES deinde passim exstructi, qua in re magnificentiam in laternis variè depictis, & diligentiam Montenses adhibebant. Postero die Dux Croiacus & Arschotanus cum nobilibus & ciuitatum Hannoniæ delegatis ad palatium est egressus, vt Principes ad templum S. VValdetrudis deduceret. Senatus præcesserat, atque à sexus muliebris Canonicis tutelaris Diuæ sanctas reliquias vt ad forum dicendo iureiurando deferret, acceperat. Clerus vt solet in solemni supplicatione vniuersus incedebat, Canonici nimirum & Vicarij S. Germani cum Scholasticis & Franciscanis omnibus trabeatis: tum reuerendi patres Prælati S. Gisleni, Hasnoniensis, Altimontensis, Lætiensis, Maricolensis, Crispiniensis, Cambronensis, Bonæ spei, Viconiensis, & S. Foillani. Vbi Principes aduenerunt & sub conopeo sederunt, peractis ceremoniis ad iusiurandum requisitis, Dux Croiacus, Canonicæ, Prælati, Nobiles & Senatus Montensis suo quisque ordine fidem & obedientiam præstiterunt. Equestri deinde ornati dignitate Iacobus de la Croix D. de la Motte Canonicarum Bailliuus, D. de Rampemont, Saingenois & Rœult. Tres reliqui viri qui vmbellam gestauerant, numismate donati Principum effigiem impressam habente. Missiles nummi populo sparsi. Hinc supplicantium more D. VValdetrudem sunt secuti: Infans Serenissima pedum gestabat Abbatissæ, vbi ad chorum peruenissent, Canonicas Archidux ex ordine amplectitur, vt est consuetudo, sacro peracto vnusquisque domum se recepit.

Postero die aliquot horis Principes detinuerunt nobilissimi è Patrum societatis IESV collegio iuuenes, dramate exhibendo versu heroico, Austriacæ domus incrementa, &

Comitatus, metropolisque Hannoniæ origo, erat argumentum, ab Alberico Clodion filio, stirpe continuata vsque ad Sta VValdetrudis ex Albertis oriundæ, cum S^to Madelga rio aliàs Vincentio, initum Dei instinctu coniugium, & consensu Regis Dagoberti, com muni reip. bono. Catastrophen agebat Sta VValdetrudis cælo delapsa, Hānoniam Mon tesque prouinciæ metropolim vt Alberto & Isabellæ Principibus suis, instructissimo ap paratu occurrant, adhortata, ipsisque spem certam afferebat fore, vt ab hoc coniugio ea dem, quibus olim floruit Hannonia, religionis & pacis bona deriuarent. Qua illæ spe ad ductæ suarum Celsitudinum obsequio morigeras hilariter sese dedunt.

BINSIVM.

VINTO Calendas Martias vbi Binsio propinquarent, D. de Fromen sent cum viginti quinque equitibus splendidè vestitis obuiam proces sit. Ex opido quinque armatorum ciuium cohortes ducentorum viro rum singulæ, instructissimæ in aciem se locarunt; septuaginta duo ho nesti viri funalia gestabāt à porta ad palatium. Claues de more ad por tam oblatæ. Portam quâ intrarunt Principes ornarunt Binsani ope re Tuscanico, cum leonibus, vexillis & insignibus.

Ad forum arcum erexerāt triumphalem ordinis Corinthij cum suis columnis & egre gio frontispicio, vbi Archiducum stemmata erant posita, & auctore Francisco Derpion quatuor epigrammata, quæ vt sunt lepidissima auctorem asscribere meritò decuit: sic erat primum:

Tænaris ora suum tollit super astra Lycurgum,
Palladiáque viget clarus in vrbe Solon.
Ruraq; Pasiphaës laudant Dictæa maritum,
Iam quoque quem iactet Belgicus orbis habet.
Qualis enim Cretæ Minos, Spartæq; Lycurgus,
Cecropiáque Solon qualis in arce fuit:
Hunc modò qui Princeps moderandum suscipit orbem
Felici diuûm numine talis erit.

Alio loco hæc carmina scripta erant:

Albertum superis dum laudat Atlantide natus,
Nominis Herculei gloria læsa fuit.
Audiit Alcides, & quis me fortior? inquit,
Non graue cælestis cui fuit axis onus.
Infit Atlantiades contrà, quid robora iactas?
Sarcina & huic summi templa fuere Dei.
Ista parte licet vobis par gloria surgat,
Attamen hoc vno nomine maior erit:
Nam Phlegetontæis tu monstra reducis ab vndis,
Ad Phlegetontis aquas hic remeare iubet.

Duo similiter Infanti epigrammata idem auctor asscripserat:

Arbiter vt diuas vidit Simoentis ad vndas
Priamides dixit, Cypria vince Venus.
Eugeniam Hesperiis sed si vidisset in oris,
Dixisset meritò, Cypria cede Venus.

Maiestate

Maiestate etenim Iuno, virtute Minerua,
Et formâ Eugeniæ vincitur ipsa Venus.
Quis neget Albertum felicem coniuge, cui tres
Intulit in thalamos vna puella deas?

Vna erat Hesperium Regi qui temperat orbem
Filia, cœlesti nubere digna viro.
Hanc Charites sociam, Musæ optauere sororem,
Forma, pater, virtus, ingeniúmque vetant.
Forma virum, generúmque pater, virtusq; requirit
Imperium, quod vis ingeniosa regat.
Quæritur ecce gener tantis virtutibus æquus,
Vnicus in toto sed gener orbe fuit.
Vnicus Albertus qui coniuge dignus Elisa est,
Vnicáque Alberto digna Isabella viro.

Affixum numerale erat carmen in hanc sententiam, cum portæ Doricæ ad palàtium ornatu.

BInsanos IsabeLLa sVbI CVM ConIVge fInes,
En Phaëtontæ Vs tIbI LVCet pIsCIbVs aXIs.

HÆC edita sunt hactenus Principibus fortissimis, optimis, florentissimis, Bruxellam hinc profectis: Quos ad reliquas prouincias visitandas tranquillo rerum statu, perducat breui Deus; vt amplificetur per orbem vniuersum nominis eius gloria, ad Principum fortunam, magnitudinem, dignitatem, ingens fiat accessio, vtque hoc imperium perenne sit & stabile, Belgis salutare: piis hoc votis eundem obtestamur, vt nos sinat exorare.

NARRATIONIS HVIVS HISTORICÆ APPENDIX

DE SILVÆDVCENSIS CIVITATIS

AB HOSTIBVS OBSESSÆ LIBERATIONE.

ON irrito hoc opus voto claudimus, nec vano omine; cui summam typographi cùm manum imponerent, subitus grauisque de obsessa ciuitate Siluæducensi ab hostibus Batauis, sociisque perduellibus, nuncius aduolauit: qui recenti Berckensis opidi in Rheni ripa siti expugnatione, insolentes & feroces (quo fuerant potiti quòd Albertum Archiducem eiusque copias in obsidione in Flandris Ostendana scirent distineri: facta à militibus præsidiariis, qui strenuè se gesserant, priùs deditione, quàm missa à Principe nostro auxilia, magnis licet itineribus venientia, adesse illis possent; imminens periculum, quod ab hoste opidum arctè cingente, ac cuniculos agente obsessi metuebant, pactione auertentibus) rem arduam sunt aggressi, ac Siluæducensem, quartam inter metropoles Brabantiæ vrbem (Ambiuaritos hoc tractu quidam locant, alij Aduaticos, tametsi Antuerpiensibus sedes illas tribuat Ioannes Goropius Becanus in Aduaticis) virium suarum confidentiâ adoriri atque acriter oppugnare decreuerunt. Eam illi ciuitatem, si quam aliam in Belgio, à tumultuum exordio in partium suarum factionem pertrahere, situs opportunitate, quòd Batauiæ sit finitima, ac gentis bellicosæ fortitudine & potentia allecti & incitati, quòd ingentia inde commoda sibi exspectarent, loco ad prædas conuehendas idoneo, & securitati suę consulerent, si vrbis munitissimæ propugnaculum adijcerent; occultis primùm artibus, machinisque latentibus, deinde vi aperta, maximoque nefarij belli apparatu inuadere & expugnare conati sunt. Anno igitur septuagesimo octauo supra sesquimillesimum tacita consilia de præsidiariis intromittendis, qui in suæ factionis verba iurauerant, frustra inierunt, ciuibus illorum coniurationi non minùs animosè quàm celeriter resistentibus. Heusdani opidi præfectus, quod tribus circiter milliaribus Siluaducis abest, Henrici Agilæi & aliorum coniuratorum operâ, tres peditum cohortes apertis manè portis, quibusdam è collegio Dimicatorum (Phratriæ nomen est, ciuitatis custodiæ antiquitus ordinatæ) eiusdem facti consciis, & excubias tum habentibus, in patriæ perniciem ac oppressionem, introducere nitebatur. Et iam portæ imminebat, eamque occupasset, nisi in vicino habitantes ciues confestim aduolassent, & periculi magnitudinem portâ clausâ propulsassent. Intereà Agilæus falsos de quibusdam è medio tollendis, rumores dispergebat, mandata se habere in sinu palàm iactabat, de Magistratu comprehendendo, se ipsum verò subsellia conscensurum, rerumque potiturum ante vesperam asserebat. Ad hanc rem parati quadraginta siue milites clanculum submissi, siue sicarij è latebris educuntur, quibus se adiungunt reliqui coniurati, præcipuam vrbis portam, quæ à Vuchtensi suburbio vocatur, armati inuadunt, eamque fabrilibus malleis effringunt. Introrsus se communiunt plaustris raptim dispositis, donec copiæ militares, quæ ab vrbe nonnihil retrocesserant, facto reditu adessent. Verùm ciuibus accurrentibus velut ad commune incendium restinguendum, coniurati & sicarij, cæde vtrimque orta, vrbe sunt eiecti. Prætereo quid Comes Hogenlous obtulerit, qui cùm militaret Ordinibus Hollandiæ, ingẽtem sciebat se gratiam initurum, si Siluæducensibus persuadere posset, vt duas peditum cohortes, turmam vnam equitum suorum admitterent, qui cùm visum esset, introitum pluribus darent. Varios itaque sermones in vulgus dissipabat, regiosque milites non ad vrbis præsidium, sed ad direptionem aduentare ferebat. Per vectorias item naues insidias struxerunt, quas specie commeatus pecuniæ in stipendium copiis Casimiri, Siluæducensem agrum deprædantibus, subuehendæ

ſubuehendæ apparauerant. Sed cùm neutrum ſuccederet, ſimulato ſubſidio obſeſſis Traiecti ad Moſam ferendo, ducto in finibus Siluæducis exercitu in vrbem inuadere, ac flamma ferroque omnia miſcere, fortunasque ciuium diripere meditabantur. Plebs portis occluſis, inuitis Dimicatoribus aliiſque coniuratis, qui ſigno per incendium foris ſuis dato, armati pernoctabant, vrbem ſeruauit. Nec ſeditionibus frequenter concitatis, quæ non ſine ſanguine exſtinctę quieuerũt, efficere potuerunt, vt à religione Catholica deficeret, & Regis obſequium ea ciuitas exueret. Neque alio pacto ſuæ tranquillitati & ſecuritati potuit conſulere, quàm decreto illo, quod menſe Iulio anno ſeptuageſimo nono tulit, liberè abeundi quibus videretur, cum ſupellectile & bonis, facta poteſtate. Diſceſſerunt coniurati & factioſi homines, metuque ciuitatem quo perculſa & afflicta iamdudum trepidauerat, tandem liberarunt. Quamuis autem Bataui poſtea non ceſſauerint occultis conſiliis & proditionibus optimam remp. & fideliſſimam perſequi & laceſſere, conatu tamen irrito eidem inhiarunt, vſque ad annum octogeſimum quintum menſe Ianuario, cùm in eam inuaſerunt maioribus quàm vnquam anteà viribus ac certiori potiundi fiducia; res autem hoc modo fuit acta. Comes Hogenlous tria peditum millia, ſeptem turmas equitum ducebat, milites lectiſſimos, quos per tenebras nocturnas latentibus itineribus locauit in inſidiis extra portam Vuchtenſem quà Antuerpiam itur. Hîc opportunæ ædiculæ erant duæ, ad diurnas excubias ante portam agendas, quas milite compleuit facinori incœptando. Aperitur manè de more porta, horam circiter octauam, verſatilis pons demittitur. Hoſtis improuisò è latebris proſilit, in ciues attonitos ac numero impares impreſſionem facit, quoſdam opprimit, dum alij intra vrbem fuga elabuntur. Interea cuiuſdam proditoris operâ partes ſuas, vt conuenerat, agentis, cuſtos cataractæ ſiue trabium penſilium portæ imminentium, à munere ſuo, ad quod ex præſcripto & iureiurando tenebatur, à trabibus demittendis tantiſper prohibetur, dum hoſtium aliqui feſtinanter ſupra portam contenderunt. Cuſtodis duriter accepti vitæ vel ætati parcitur, & in turrim vicinam ſenex detruditur. Signo itaque dato hoſtes vniuerſi celeriter accurrunt, patente porta excepti, & in vrbem magno impetu, primis defenſoribus facilè repreſſis per milites ſcutatos, ſclopiſque maioribus (quos moſquetas vocant) inſtructos penetrarunt, mœnia vtrinque occuparunt, vt receptui ſuorum, ſi repellerentur, ſecurius conſulerent. Et iam de victoria certi eſſe videbantur, vt à minis atrocibus ſe nulli nec ætati nec ſexui parſituros, primo hoc ſucceſſu elati haud abſtinerent. Tum ciues periculi magnitudinem ob oculos ponentes tota vrbe ad arma conclamarunt, hoſti obuiam contenderunt, pugnamque inierunt, tumultuariam quidem ſine ducibus aut ordinibus, vt metus repentinus & neceſſitas poſtulabat, ſed magnâ animorum confidentiâ ſpectatam. Dimicatur acriter tribus locis potiſſimùm, ſed omnium confertiſſimè ad pontem molendinarium: tantaque ibi virtus ciuium pro aris & focis depugnantium, ardorque enituit, vt non modò impetum hoſtilem ſuſtinuerint, ſed eius audaciam inhibuerint fregerintque, ac tandem retrocedere fugamque capeſſere portam verſus coëgerint: quam vbi obſtructam demiſsâ cataractâ hoſtes offenderunt, metu per rei nouitatem aucto, ſalutem de muris deſiliendo quærunt. Siquidem grandæuus cuſtos ille malè habitus acceptuſque, ac in turrim detruſus, cùm hoſtes ad portam ſeruandam delegatos deſcendiſſe deprehenderet (incertum an prędæ, qua potiri vrbe capta impensè flagrabant, ſtationem deſeruerint, an cùm reliquos viderint terga vertentes, fugã maturauerint) prorepit ſemianimis, occluſoq; oſtio demittit cataractam, excepta vna trabe, cui præ turbatione ac trepidatione minus attendebat. Hæc ciues ignorabant pro patria pugnantes; qui vt hoſtem loco cedere, exitumque ſibi quærere animaduerterunt, acriùs inſtabant, & creſcente multitudine additiſque viribus hoſtes cædunt & fugant. Magnus hoſtium numerus ſaltu præcipiti in aquas prolapſus per loca foſſarum vadoſa euadit, alij cataractam demiſſam perfringentes viam fugæ patefaciunt, alij qui aciem extremam ducebant, inter quos & Hogenlous, maturè ſe recipiunt, priuſquam delapsâ cataractâ reditus præcluderetur. Cæſa hoſtium cadauera ducenta ſunt reperta, centum aquis abſumta. Ceteri euaſerunt partim vulnerati, partim inermes, proiectis enim armis ſaluti conſuluerant, & accepta inſigni clade à ciui-

bus reiecti sunt, quinquaginta vel circiter tantùm desideratis, aliquot sauciis. Actæ gratiæ solennes omnipotenti Deo, qui ciuibus fortissimis animos addidit viresque, vt hostis acerbè ipsis insultantis impetum repressèrint, ac sine mercenarij militis opera, præclaram pro patria sua defendenda, victoriam consecuti sint. Egregiam hanc virtutem ciuiumque fidem integram Rex Catholicus Princeps noster clementissimus magnoperè collaudauit, regiis suis litteris ad Magistratum datis.

LONGVM foret omnia recensere quæ ad huius ciuitatis excidium moliti sunt, sed artibus & insidiis reliquis prætermissis, eius obsidionis & liberationis quæ ad institutum pertinet, & Principum nostrorum gloriam prædicandam, narrationem aggrediamur. Primo itaque anno post decimum sextum seculum à Beatæ Virginis partu elapsum, Kal. Nouembris Comes Mauricius Nassouius tentatis frustrà militum animis, (qui per seditionem ob stipendia non soluta opidum occupauerant quod VVerteum dicitur, in Taxandria situm seu Campania Brabantiæ, quos ingentibus promissis & oblata pecunia, quemadmodum ad tempus imperium detrectabant, sic & à Sacramento auertere conabatur) prope Siluamducis castra sua locat, exercitu vrbem cingit, pedites octo mille, equites bis mille quingentos complectente, & celeritate studioque admirabili se vndique communiuit. Ciuitas quæ militem præsidiarium non habebat, præter duas cohortes, & vnam equitum turmam, cui generosissimus Comes Vanden Berghe Adolfus præerat, & quinquaginta equites turmæ Grobbendoncanæ, ad arma conuolauit, atque ad defensionem necessariam se composuit. Extra portam Vuchtensem Præfectus vrbi Antonius Schets de Grobbendonc equestri dignitate multisque vitæ ornamentis insignis, excitari munitiones curat, quibus hostis potiri toto obsidionis, licet acriter oppugnauerit, tempore non potuit. Magistratus consilio & vigilantia periculis patriæ occurrit, & decretis vtilissimis edicto promulgatis in domibus aquam ad incendia restinguenda, scalasque poni iubet, lucernas ante singulas ædes nocte accendi ad plateas illustrandas, & pretio cariori annonam diuendere, quàm hoc ipso die væniret interdicit. Gubernator vigilumque Præfectus ad muniendam vallis & propugnaculis vrbem cuiusuis ordinis & sortis homines victu suppeditato inuitat, vt vno tantùm die ciuium alacritate plus operis sit confectum, quàm decem anteà florenorum millibus à mercenariis præstari potuisset. Post triduum duo creantur duces, hic Senatorius, alter plebeius, tympanique pulsu per vrbē edicitur, vt qui militiæ asscribi vellent, nomina profiterentur. Excitantur in mœnibus nouæ munitiones, & ante portā Vuchtensem, ex præscripto Præfecti vallum ducitur formâ dimidiatæ lunæ, quâ si porta expugnaretur tueri se possent. Nec à suo munere cessauit Reuerendissimus cum Clero religioso Episcopus, qui in sacris concionibus, obsessis addit animum, & supplicationes solemnes fieri curat. Adnituntur pro viribus omnes, vt nec iuuentus scholastica cessauerit, sed in protrahendis maioribus tormentis, in fodiendo, terraque gestanda pro suo modulo bonam operam nauauerit. Accesserat propius ad portam Vuchtensem hostis, & ruptâ tormenti ictu catenâ non leui periculo ciues terrefecerat, sed per milites quosdam pretio conductos à Gubernatore, pons facibus subiectis & stramentis exuritur. Egregiam porrò operam in patria defendenda ciues illi præstiterunt, qui quatuor armata sagittariorum collegia constituunt: hi strenua & continua tormentorum manualium displosione hostem mœnibus arcent. Nec communis patriæ periculo propulsando defuerunt viragines, quæ ad buccinæ clangorem nullo tormentorum fragore perterritæ, ceteris operariis in terra effodienda, ingenti multitudine impauidæ se adiungunt. Sexto Id. Nouemb. Grauia missi veniunt manè ante lucem ducenti sexaginta milites, qui etsi numero pauci essent, mirum tamen in modum animos ciuium erexerunt: eosque postero die magnoperè confirmarunt perlatæ ab Archiduce litteræ, quibus nunciabat se de auxiliis quamprimùm ferendis Comiti Friderico Vanden Berghe mandata dedisse. Militis quoque præsidiarij spectata virtus fuit, qui hostium propugnaculum extra portam Hintamensem exstructum aggressus, quotquot ibi erant hostes trucidauit. Qua clade exacerbatus, in prato

Leproso-

Leproſorum tormenta hoſtis locat,ſummis ædibus feriendis, quo facto plus ſexui imbelli terroris attulit quàm ciuibus diſpendij,ad damnum tamen quouis modo dandum,non ſegniter intentus. Emittit itaque candentes igne globos,quod vt inuſitatum eſt hoc bello teli genus, ita potiùs horrorem incuſſit ſpectatoribus, quàm ad excitandum in vrbe, vt ſperabat, incendium valuit. Ignitæ huius machinæ exemplum noſtro æuo Rex Poloniæ Stephanus anno ſeptuageſimo ſeptimo cùm Gedanum obſideret, & arcem in Viſtulæ ripa ſitam eiuſmodi tormentis quateret ac cremaret,nobis exhibuit. Eius autem arcis munitiones ad inſtar murorum Gallicorum erant factæ, quos Cæſar deſcribit in Commentariis de bello Gallico libro VII. ex trabibus perpetuis in longitudinem directis & coagmentatis. Has primum diffindi, non ſphæricâ formâ globis, ſed ferro acuminato Rex Stephanus iuſſerat,vt ad ignem concipiendum materiam in fruſta vel ſegmenta fiſſam redderet aptiorem. Coniectos deinde in feruentiſſimos carbones globos, follibus tantiſper ignibuſque animauit,dum toti candeſcerent. Paratum iniecto puluere nitrato aſtabat tormentum, fœnoque madefacto aut gramine ſuperiecto, ignitus immittebatur globus, & diſplodebatur. Qui vti in ligna fruſtatim diſſecta impellebatur, materiam vniuerſam facilè concremauit. Hoc ferè exemplo vſi in domos Siluæducenſium ſunt hoſtes: Cui tamen malo per edictum proſpicitur; ciuibuſque iubetur vt ſiccam in ædium tabulatis arenam & cõtignationibus ſufficientem habeant,qua igneas illas ſphæras excipiant exſtinguantque. Et tribuum Præfectis ſeu Vicomagiſtris negotium committitur,vt ædes in quas ſphæram igneam incidiſſe ſuſpicarentur, conſcendant & viſitent, & exortum incendium diligenter reſtinguant. Opidani de aduentu præſidij certiores facti,maiores ſumunt animos, quod duce Hilario de Blyleuen baltheo equeſtri ob factum memorabile fidemq; decorato, ac legionis generoſi D. d' Achicourt legato (Colonelli vicariũ vulgò vocant) non ſine periculo,mille peditum numero introducitur,ad decimum ſeptimum Kal. Decemb. Non deſtitit hoſtis frequentibus tormentorũ ictibus vrbem concutere, cuniculos ſubterraneos agere, quibus munitiones obſeſſorum euerteret. Fortuitus in vrbe etiã accidit caſus, Gubernatore & Bardoulio Senatore mœnia obeuntibus: Qui cùm ad quendam ſtationarium veniſſent, teſſeram ab ipſo Præfecto exigentem, is vt eum agnouit,honorem eidem exhibere cupiens, brachium corpore inclinato comprimit,& ſclopi tractandi imperitus aut imprudens, igne non ſatis accuratè cuſtodito,nec auerſis per inſcitiam à Præfecti corpore armis, ſclopo diſploſo in coxa eum vulnerat,& duobus locis Senatorem traijcit. Componit tumultum prudentiâ Præfectus, cuius virtuti & peritiæ militari, vigilantiæ & induſtriæ magnam ſalutis ſuæ partem Siluæducenſes acceptam ferre debent. Dum hæc ibi geruntur, Archidux Sereniſſimus de periculo obſeſſorum factus certior, Comitem Fridericum è caſtris Oſtendanis cum copiis ablegauit, & in mandatis dedit, vt militem, quàm maximo poſſet numero colligeret ex præſidiis Brabantiæ, & VVertenſes ſibi iungeret: qui etſi ab imperio ſeceſſionem fecerant,in tam arduo tamen & difficili negotio ad obſequium redierunt. Sic optimus Princeps teſtatum nobis reddidit, quantopere pro ciuium fideliſſimorum ſalute ſit ſollicitus, vt quamuis obſidio eum Oſtendana impeditum detineret, & hiemis inclementia auxilij ferendi occaſionem excludere videretur, nihil tamen prætermiſit quod ad maturandas ſuppetias pertineret: eaque de cauſa Bruxellam venit, & exercitum breui tempore ex ſeptem peditum millibus, equitum duobus & quingentis inſtruxit, cum bellico apparatu rebuſque neceſſariis,quem Comiti Friderico educendum dedit. Vt ſcirent omnes homines, non imperium modò Belgicum, ad quod vxoris nomine ex ſucceſſione legitima vocatus eſt,curæ ſibi eſſe, ſed pro ditionum ſuarum ſalute & defenſione, ſe vnum vigilare,incumbere,laborare,cauſæque æquitatem armis adiuuare,aſſerere,vindicare. Rebus omnibus paratis,ex opido Dieſta mouet, & per ericeta,quæ in illa regione vaſtiſſima habentur, compoſitis agminibus rectâ in hoſtem tendit. Rumore is acceperat copias ab Archiduce parari,& quendam ex equeſtribus ſuis ducibus cum duabus turmis emiſerat, qui ſpecularetur & referret quæ cognouerat. Hoſtis vbi intellexit exercitum Archi-

ducis

ducis militesque lectissimos eo animo aduentare, vt acie decertando obsidionem soluerent, signum receptui dari iubet, & vasa militari more conclamari. Quippe satius sibi esse & securius ducebat, rebus & exercitu suo integro recedere, quàm ancipitem belli aleam, quâ ab Archiducis florentissimis copiis, quâ à præsidiariis ciuibusque fortissimis, in euentu certaminis positam exspectare. Recepit se hostis, vel potiùs aufugit die quinto Kal. Decembr. Fugæ enim speciem recessus ille habuit, relictis quamplurimis impedimentis, armis & commeatu, quæ præsidiarij ciuesque interceperunt. Sed vt superessent nefariæ obsidionis vestigia, duo in suburbiis templa exussit, Vuchtense & Ortense; ædibus enim sacris bellum indicere illi peculiare est, nec à quouis genere impietatis abstinere. Ita vrbs fidelissima tam variis ab hoste artibus lacessita, oppressa & oppugnata, Archiducis Serenissimi ductu & auspiciis ab hoste teterrimo fuit liberata, eodem illo die quo festiuitatem S. Odæ in Siluæducensi agro celeberrimam ciuitas illa colit. Nec poëtæ defuerunt qui tam insignem vrbis liberationem suis versibus æternæ memoriæ consecrarunt.

Chrono-

CHRONOGRAPHICA in fugam hostium deserta SILVADVCIS vigesimo septimo die Nouembris anno M.D.CI. sole quintum gradum Sagittarij occupante, his versibus lusit IVDOCVS DE VVEERDT Antuerpiæ à consilijs & Pensionarius.

LVCebat ChIron, et qVInto phoebVs ab ortV
VrbS CVM sILVa dVCIs LIbera faCta fVIt.

Aliud.

sILVa dVCIs bataVIs septa, ICtaqVe sæpe sagIttIs,
InVICta arChidVCIs, tVtaqVe MansIt ope.

Aliud.

sepserat aVrIaCVs sILVas dVCIs, atqVe Cohortes
aVstrIaCas Cernens, MoX InhonorVs abIt.

Aliud.

ante tVbas dIsCedIt, abIt, fVgIt oCIor eVrIs
MaVrICIVs, sILVæ teCta dVCIs qVatIens.

Aliud.

nIL tIbI CVM sILVIs pontI InCoLa, es aptVs In VndIs
battaVe, sed sILVæ CVLtor IneptVs eras.

Aliud.

qVod sVnt tVta dVCIs nVnC MoenIa, teCtaqVe sILVæ
ILLa grobendonqVI est, gLorIa, LaVs et honor.

Retrogradum.

SILVADVCIS *sua nunc miratur mœnia, multo*
Milite cingebat quæ modò Nassouius.

Verte.

Nassouius modò quæ cingebat milite multo
Mœnia, miratur nunc sua SILVADVCIS.

Exstant & D. IOANNIS CLARII in annum afflictionis ac liberationis eiusdem vrbis huiusmodi epigrammata:

fVgIVnt rebeLLes bataVI
teneErIsqVe CæCIs abdItI
obsessa LInqVVnt MoenIa
bVsCodVCensIs opIdI.

IterVM sVperbos bataVos
fregIstIs, o fortes VIrI
bVsCodVCenses, nobILIs
InVICta CLaVstrIa beLgII.

Composuit haud dissimili, hoc est, Chronographico argumẽto carmen MAXÆMILIANVS VRIENTIVS Senatui populoque Gandauensi à Secretis.

haVd sILVaM CædIs, trepIdVs sed CedIs, et aVCtVs
ConspICVo naso batt aVe geVse fVgIs.

Cui carmini subtexuit lepidissimos hos versus in nasum Batauorum Siluaducis nequicquam tentatâ:

PRESSA graui obsidio iamdudum Ostenda rebellis
Dum riget, & glacie tristis inhorret hiems:
Vltima defectu patiens incommoda ligni
(Semper vt obsessis res sua curta venit)
Lignatum Maurus iubet ire & cædere Siluam
Quâ datur, & cæsum classe referre nemus.
Ergo abit, inque Ducis siluam ruit acer, & illam
A radice omnem spéque animóque metit.

Et qua-

Et quatit, atque arcta vallatam indagine cingit,
Iam-iam rapturus ceu sua sceptra Ioui.
Aduolat Austriacus, septusq; fidelibus armis
Magnanimo Maurum cedere Marte iubet.
Cedit & infami relegens vestigia passu,
Pondus habens nasi sesquipedale redit.
Et procul Ostendæ ostendens sua grandia vela,
Cras tibi de Silua ligna vehentur, ait.
Coruus hians contra, Cras Cras ne credite, clamat,
Credula Cras semper fallere corda solet.
Ponite spes vanas, Mauri vis irrita Siluam
Cædere non potuit, cedere sed didicit.
Mille trahens trepidas post terga fugacia Damas
Et totidem Lepores maximus ille Lepus.
Tum montem ingentem lignorum euersáque ferro
Robora, prægrandes ilicéásque strues,
Auxilij tibi spem tam certam, Ostenda, futuri,
Certa fuit Mauro quàm benè Silua tuo.

Adhæc edita fuerunt in eandem sententiam huiusmodi disticha, quæ hîc duximus addenda.

STRENVIS CATTIS STRENA.

PROGNOSTICVM IN HOLLANDOS

AD OBSIDIONEM SILVÆDVCENSEM PROFICISCENTES.

Q*vò ruit impia gens? imitatur bella* GIGANTVM;
Vincere NATVRAM *se quoque posse putat.*
Iupiter, vt quondam, vibrabit fulmen ab alto;
Vel cæli indignos fulmine, FRIGVS *edet.*

PROPHASTICVM HOLLANDORVM

POST FOEDAM EIVSDEM OBSIDIONIS SOLVTIONEM.

NON DVCIS obsessæ seruauit mœnia SILVÆ
ALBERTI gladius, frigida sed glacies.

ÆTIOLOGICA.

I.

FRIGIDA *si glacies nostro pro Principe pugnat,*
Vos quoque damnauit frigida iam glacies.

II.

ALBERTI *aduentante Ducis dum milite cedis;*
Non fugis à glacie, sed fugis à gladio.

III.

Dum fugis ob frigus, quàm mollis miles habendus!
Militis est frigus, vel grauiora pati.

IIII.

In te acies glaciésque ruunt: cur bruma timetur?
Quæ te non strinxit, mitior ense fuit.

V.

Non glaciem fugis, ast aciem; nec ligna, nec ignis
Hanc superare valent; fortè valent glaciem.

VI.

Si te sulphureo plus fulmine frigora terrent;
Maius Hyperboreo fulmen ab axe tonat.

VII. *Esse*

VII.

Esse sibi caussam discessus frigora clamant:
Frigus ab exsangui, credo, timore putant.

VIII.

Non te frigus agit retro, sed cognitus ensis:
Bis miser! ante ictum, ne feriâre, times.

IX.

Ante DVCIS-SILVAM *frigetis? cædite* SILVAM;
Silua satis ligni, quo caleatis, habet.

X.

Cædere dum nescis, cædit te SILVA; *Ducísque*
Obijciens Aquilas, cedere cogit agris.

XI.

Cædere ceu nescis, scis raptis turpiter armis
Cedere, & hostili vertere terga tubæ.

XII.

Cædere ligna venis, sed cedere cogeris antè:
Cædere disce domi ligna, minoris emes.

XIII.

Quid fugis ob frigus, si ligna ignisq́, supersint?
Sin tibi defuerint; SILVA, *vel arma dabunt.*

XIIII.

SILVA-DVCIS *Ducis est, non est tua, Battaue, cede;*
Vel Ducis armatas experiêre manus.

XV.

Vitrea tam fragili metuis si marmore prata,
Non metuet furias saxea SILVA *tuas.*

XVI.

CATTVS *aper* SILVIS *missas vorat arbore glandes;*
Cur fugit, & culpat frigora? peste furit.

XVII.

Cur, Hollande, fugis, glaciei frigora culpans?
Ignem & ligna tuus, qui venit, hostis habet.

XVIII.

Quis neget inuictos Batauos, qui cedere norunt
Ante tubæ sonitum; né ve obeant, abeunt?

 XIX. *Fortis*

XIX.

Fortis es, es, Batau e; ast solus dum ludis arena;
Dum venit hostis, abis: fortis es, es, Batau e.

XX.

Frigora si metuis, cur te non vertis in AVSTRVM?
Cur fugis in Boream? non venit inde calor.

XXI.

Tu friges, calet ALBERTVS; *vel fortior ille,*
Vel metuit tantum tangere bruma DVCEM.

XXII.

Dum fugis, inuictum ALBERTVM *maiora ferentem,*
Vel dic Oost endæ mitius esse gelu.

XXIII.

Stringitur ALBERTI *gladius, dum stringitur vnda:*
Fugisti glaciem? iam fugit ipsa; redi.

XXIIII.

Vincere vis hostem? te Brumæ frigora vincunt:
Disce pati ad CHINAS *frigora, deinde; redi.*

RISVS.

O *Batauæ! neque enim Bataui, quos frigora frangunt;*
Noster ab Ostendâ non ita miles abit.

PLAVSVS.

SILVA *inuicta manet, Bataui, quam frigora & æstus,*
Defendúntque Ducis castra, Ducisq́; DEVS.

DIRÆ.

Huc, Furiæ, flammásque nouas accendite, vestro,
Qui glaciem metuunt, non satis igne calent.

OMEN.

Si fugat Autumnus propugnans frigore SILVAM,
Ostendâ Batauos, credo, fugabit Hiems.

Quibus subiungimus de obsidione Siluæducensi elenchum in Batauos ab ipsis Siluæducensibus editum.

DE

DE OBSIDIONE SILVAEDVCENSI

ELENCHVS IN BATAVOS.

QVÆ vestræ, Batavi, subiit vesania menti,
Dicite? cur Domini sortem, quam protegit ipse,
Non aliter gallina suos quàm colligit alis
Expassis pullos, Silvæ temerare Ducalis
Hactenùs exactum benè virginitatis honorem
Tentastis? num vos tam cæcus fascinat error?
Ducitis hanc ipsam, quæ tot labentibus annis
Sollicitata procis fuit, inviolatáque mansit,
Indomito Batauûm petulanti astuq; stuprandam?
Fallimini, Superos si non curare putetis,
Virgineos Silvæ sibi caræ ardentius artus.
Quod vestri fuit ergo (precor) caput ansaq; , turba,
Consilij? quid captabas cùm plebsq; patresq;
Cúmque viris matres placato Numine cœli,
Vno sanctorum colerent solemnia festo
Cunctorum, tum vos odiis furialibus acti,
Inceptaretis Superis inferre duellum.
Scilicet hæc vobis malè sano pectore fulsit
Irrita spes, populus Divisq; Duciq; rebellis:
Quod simul ac vestræ tonitru reboante balistæ
Mœnia terribili quaterent ædésque ruina,
Perculsum raperet studia in contraria Civem
Terror, vt hostili manui citò dederet vrbem.
Fallimini miseri, vestros dementia sensus
Hæc si ludificet vel spes ealactet inanis:
Nam ligat vnanimi concordia fœdere mentes
Cunctorum, quondam seu vinxit tela Sciluri,
Quæ benè constrictò iungebat copula fune:
Vt muros Lacedæmonios hanc ritè vocaris,
Quæ pia constanti sic pectora firmat amore,
Vnio, nec telis superanda, nec vnio morte.
Hem scio tantarum quæ sit fiducia rerum:
Hactenus insidias vastis qui struxit in vndis
Squammiferæ Batauus genti, nunc cardine rerum
Ridiculè nimium mutato, tendit in oras
Venator pia Silva tuas, quasi præda latranti
Sint tradenda gregi, pia cuncta animalia Silvæ.
Callide te tantos credo venator in ausus
Impulit hæc animi nimium fiducia vecors,
Quod nîl per Silvam ratus es palare Ducalem
Quadrupedis, præter lepores, ceruosq; fugaces:
Qualis in occultis habitatq; cuniculus antris:
Si quæ vel latitant vllis animalcula Silvis

Id genus,

Id genus, hostili saltem terrenda latratu.
Ast longo cæli tractu deceptus aberras,
Si tibi tam stolidam ludat persuasio mentem:
Ictus enim veluti piscator iam sapis, ecquos
Siluaducis nutrit Lynces, Vrsósque gementes,
Impauidásque leas, quos magna animósque leones,
Et qui fulmineis iaculantur dentibus apros:
Quorum vi præcisa canum sunt crura pedésque
Vestrorum, vt claudis repetant sua greßibus arua.
Sed quia vos tantis iactatis in astra trophæis,
Creditis & Martis pullos, vos sanguine cretos
Bellonæ, mihi si fas est, memorate roganti:
Quidnam præclari strategematis ante Ducalem
Effectum Siluam? quaßis num mœnia muris
Scandistis? terra fossas implestis an altas?
Diruta reddendo num propugnacula, Marte
Omnia terribili prostrata & victa dedistis?
Nil minus, imbelles sed conterrêre puellas,
Matres, atque nurus, pauidum muliebre timore
Debilitare genus, fremitu, tonitrúque balistæ
Maioris, nec se manui obiectare virili,
Egregios verò Martis rigidósque labores.
I nunc & magnis effer tua gesta triumphis,
I populo phaleras, Hollandia, porrige, ne mox
Vsque adeò magnas, se suppeditare queratur
Impensas, quem spe tam sæpe illudis inani.
Síque sapis posthac odio vexare superbo
Desine tam superis carum populúmque fidelem.
Sed nos Christe tibi meritum cantamus honorem,
Acceptum ferimus tibi, quòd sint omnia salua.
Tu regis arma manu ciuis, tu brachia torques,
Tu tutaris eos clypei munimine sancti
Hostiles contra insultus: tu protinùs vndis
Ceu superinfusis incendia ab ædibus arces.
Hinc tibi nos, & nati, & qui nascentur ab illis,
Festa celebrantes donis cumulabimus aras
Vsque nouis sacras. solemnia & ista colemus:
Atque Odæ festo festas cantabimus odas:
Dum vagus alterna lustrabit lampade terras
Phœbus, & astrigeri voluetur machina mundi.

FINIS.

O M I S S A.

CASV accidit non studio, vt in recensendo Antuerpiensi Senatu pagina 176. linea 3. quæstoris ærarij Ioannis Dekens, & collegæ Thesaurarij Iacobi de Schot, qui ante huius operis editionem ab hominibus demigrauit, virorum antiqua virtute & fide spectatissimorum, nomina prætermissa sint. Qua quidem in re non alia opinor excusatione vtendum mihi esse, quàm ea qua vtitur lib. 4. Iulius Pollux in præfatione, πολλὰ καὶ ὧν πάνυ ἴσμεν ἔστιν ὅτε ἐπὶ τὴν μνήμην οὐκ ἀπαντᾷ, ὅπου καὶ τὰ τῶν οἰκετῶν ὀνόματα, ἃ οὐκ ἂν φαίημεν ὡς οὐκ ἴσμεν, ἐκπίπτει πολλάκις χρῄζοντων καλεῖν. καὶ τί δεῖ τοῦτο θαῦμα οἴεσθαι, ὁπότε καὶ τῶν σκευῶν τις ἔστιν ἃ ἔχων ἐν χεροῖν, ὡς οὐκ ἔχων ζητεῖ; hoc est; multa quæ probè nouimus memoriæ nostræ non semper succurrere: quandoquidem etiam domesticorum nomina, quæ non videmur ignorare, sæpe excidunt dum vocare volumus: sed num hoc mirum est, cùm instrumenta quæ manibus quis tenet, tanquam non habens, quærat? At quamuis hæc debeat sufficiens esse omissionis ratio, Deum tamen testem aduoco, me haud alio affectu hîc correptum fuisse, quàm obliuionis. Nec alia certè potest hîc cadere suspicio, si quis humanitatem quę in viris illis summa semper fuit, magnamque amicitiam, quæ cum ipsis mihi intercedit, propiùs consideret. Vita itaque functi manes, in beneuolentiæ nostræ signum, hoc carmine epitaphio, ad dictionem Græcam σκότος id est tenebræ, & nomen eius facta allusione, sic affari placuit:

ERRAMVS *dubij mediis dum viuimus vmbris,*
Hoc, Scote, tu nomen conuenienter habes.
Vixisti tenebris & carcere clausus in atro,
Fulget ab ætheria nunc tibi luce dies.
Pro tellure polus mutatur, & orbe perennis
Gloria, pro leto vita, labore quies.

IN NARRATIONEM HISTORICAM
SIVE OPVS TRIVMPHALE IOANNIS BOCHII
S. P. Q. ANTVERP. A SECRETIS,
MAXÆMYLIANI DE VRIENDT S. P. Q. GANDAVENSI A SECRETIS

Somnium ſiue Epigramma.

N ſomnis nuper mihi mira Puerpera viſa eſt,
Mira adeò, vt viſo vix ſit habenda fides.
Nam nec fœmina erat, quin nec Dea, nec Deus ille
Creditus à cerebro, aut crure tumente parens.
Omnia ſed Phœbo ſimilis, niſi barba vetaret,
Toto habitu & vultu vir manifeſtus erat.
Et citharam digitis percurrere gnarus, & arcum
Tendere, & in certum figere tela ſcopum.
Aurea lingua viri, manus aurea, laurea porrò
Frons erat, ambibant laurea ſerta comas.
Illius at grauido deſudans pondere vertex
Neſcio quod magnum parturiebat opus.
Ante fores aſtans quod fama vocabat in auras,
Gratiáque arridens, Melpomenéque fauens.
Atque Honor, & claris Maieſtas fulta triumphis
Clarior à partu progreditura nouo.
Verùm operis labor, & prudens formido futuri,
Atráque Barbaries, pallidáque Inuidia.
Vix-iam víxque ſinunt trepidantem emergere fœtum,
Ni, pia vt obſtetrix, quis Deus addat opem.
Vidit, & officium Lucinæ præſtitit æquæ
Solus de Superis qui ſua terga videt.
Claue potens Ianus, latebriſq; repente recluſis
Mox fantem infantem proſiliiſſe iubet.
Veſte triumphali radiantem, & luce coruſcâ
Quam ſtupuit Scaldis, quam Padus, atque Tagus.
Fallor ego, an verè túne illa Puerpera Bochi es?
Aureus & partus Hiſtoria iſta tua eſt?
Auſtriadæ in Xenium Iani modò nata Kalendis,
Magna tuis Belgis gloria, magna tibi.
O felix labor, ô Partus Ioue dignus, & omnis
Noſtra Puerperio Belgica clara tuo.

IN

IN HISTORICAM NARRATIONEM PROFECTIONIS ET INAVGVRATIONIS SERENISSIMORVM BELGII PRINCIPVM,

RERVM MEMORABILIVM INDEX.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

M.

N.

O.

P.

Pertur-

Q.

R.

S.

T.

Traiecto

Errata sic corrigito.

Pagina 5. linea 3. infra, affectrices, *lege* effectrices. *Pag. 17. lin. 9. inf.* suæ, *leg.* sua. *Pag. 33. lin. 2.* Finalij, *leg.* Finarij. *Pag. 51. lin. 19.* propter arduas, *leg.* propter res arduas. *Pag. 158. lin. 3. infr.* permonebunt, *leg.* permanebunt. *Pag. 167. lin. 6. infr.* illam, *leg.* illum. *Pag. 176. lin. 11.* Berghem, *leg.* Berchem. *Pag. 185. lin. 23.* lacineis, *leg.* lacinijs. *& lin. 29.* depicti, *leg.* depictæ. *Pag. 225. lin. 9. inf.* deo, *leg.* dea. *Pag. 269.* Hermoniam, *lege* Harmoniam. *Pag. 320.* Mr Franciscus de Groote, *lege* Mr Guilielmus de Groote. *Pag. 322 lin. 25.* sirena, *leg.* serena. *Ibid.* magna æmula, *leg.* magnæ. *Pag. 328. lin. 14.* En tela, Ea tela. *Pag. 329. lin. 10.* Pseusippo, *leg.* Speusippo. *Pag. 340. lin. 28.* Staelhof, *leg.* Stalhof. *Pag. 375. lin. 4. inf.* virtuti, *lege* virtute. *Pag. 382. lin. 5. inf.* hanc, *lege* hunc.

FINIS.

APPROBATIO.

HÆC accurata Deſcriptio Profectionis atque Inaugurationis SERENISSIMORVM PRINCIPVM noſtrorum, conſcripta per doctiſſimum IOANNEM BOCHIVM ciuitati Antuerpienſi à ſecretis exiſtentem, nihil ſacræ fidei contrarium habet, ſed eſt vtiliſſima ad demonſtrandum, quo animo ſubditi erga ſuos Principes eſſe debeant, vt competentem ipſis honorem in omnibus ſemper exhibeant. Quare dignam iudico vt typis mandetur, atque multorum ingenuorum hominum manibus teratur, 12. Mart. a° 1601.

Egbertus Spitholdius

Plebanus & Canonicus

Antuerpienſis.

SVMMA PRIVILEGII.

ALBERTI & ISABELLÆ CLARÆ EVGENIÆ *Infantis Hiſpaniarum, Archiducum Auſtriæ, Ducum Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Priuilegio cautum eſt; nequis Librum, cui titulus eſt*, Hiſtorica Narratio Profectionis & Inaugurationis Sereniſſimorum Belgij Principum ALBERTI & ISABELLÆ, Auſtriæ Archiducum, &c. Auctore Ioanne Bochio S. P. Q. Antuerpienſi à ſecretis, *præter voluntatem Ioannis Moreti, Typographi Antuerpienſis, intra ſexennium imprimat, aut alibi impreſſum in Germaniæ Inferioris ditiones importet, venalémue habeat. Qui ſecus faxit, confiſcatione librorum & alia graui pœna mulctabitur: vti latiùs patet in litteris, datis Bruxellæ* XII. *Maij*, M. DCI.

Signat.

P. Berthem.

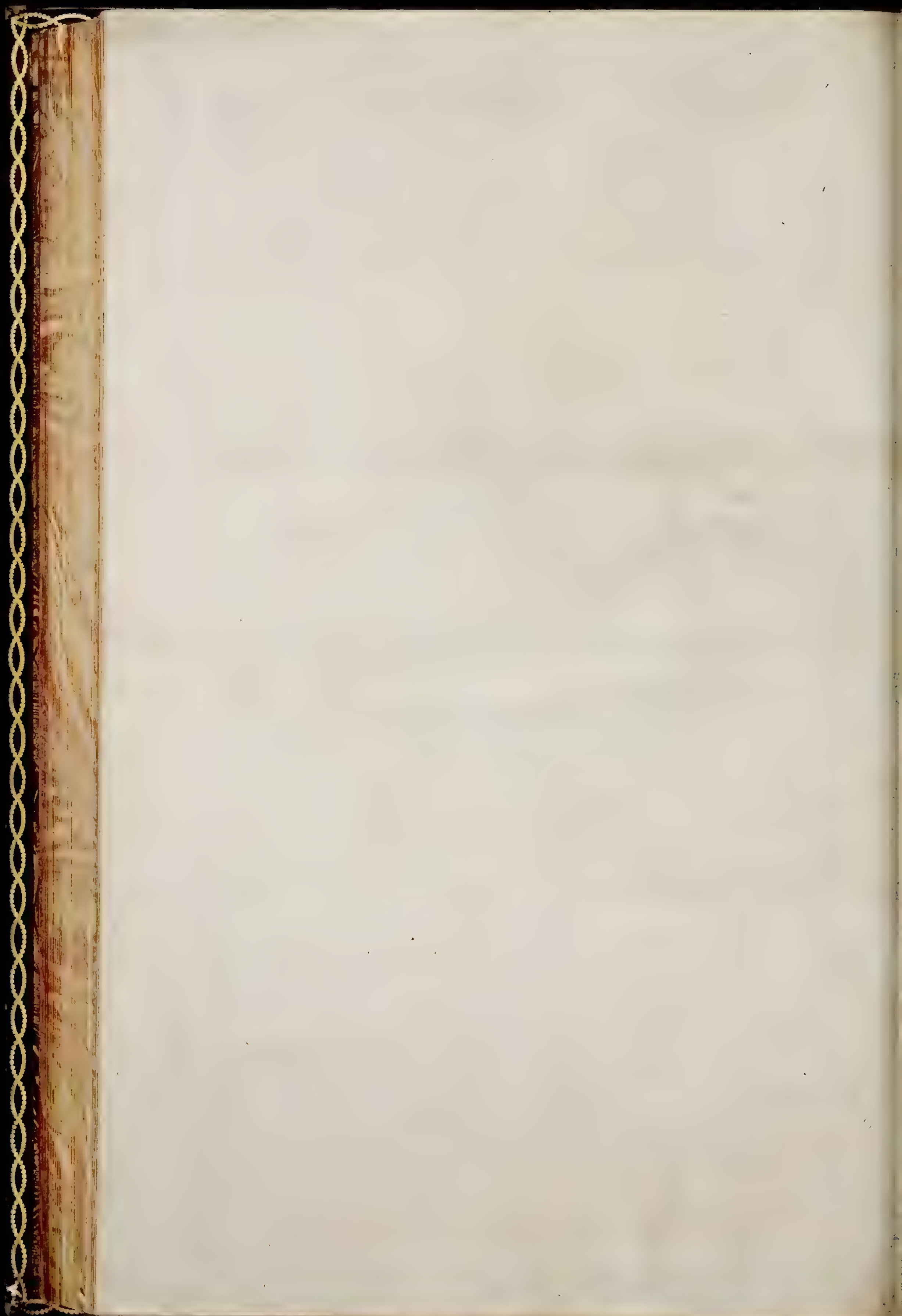
ANTVERPIAE,

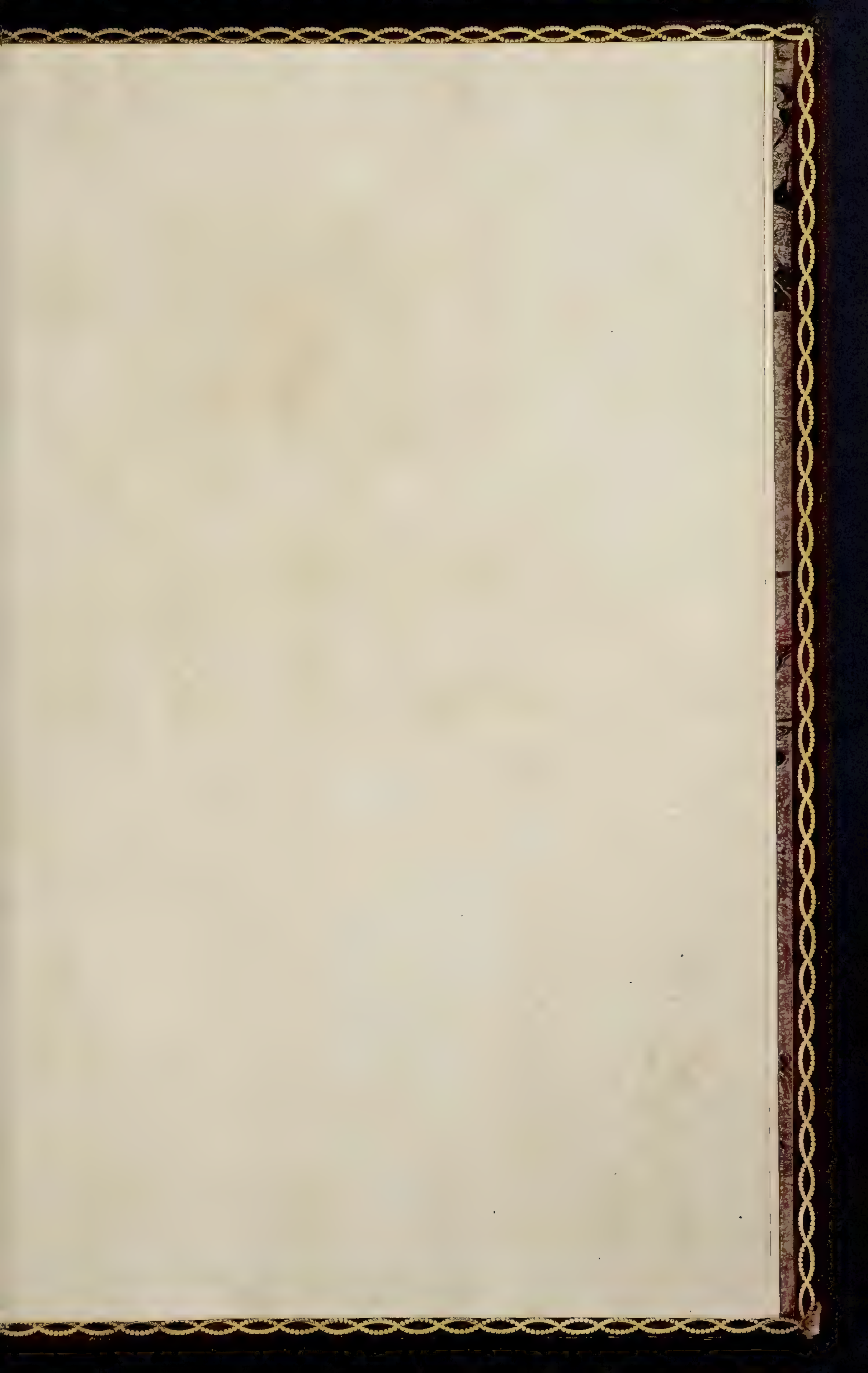
EX OFFICINA PLANTINIANA,

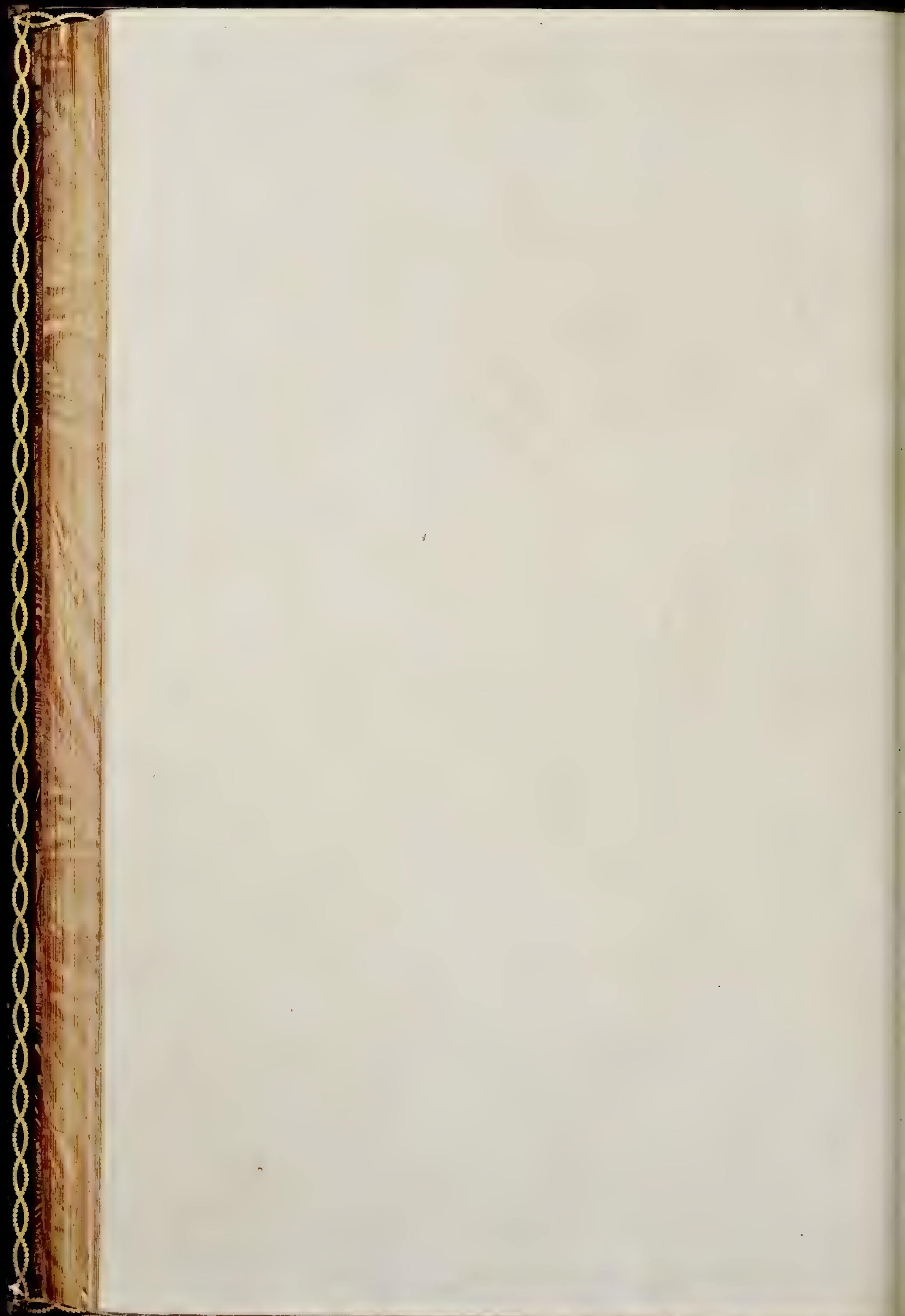
APVD IOANNEM MORETVM.

ANNO CIↃ.IↃCII.

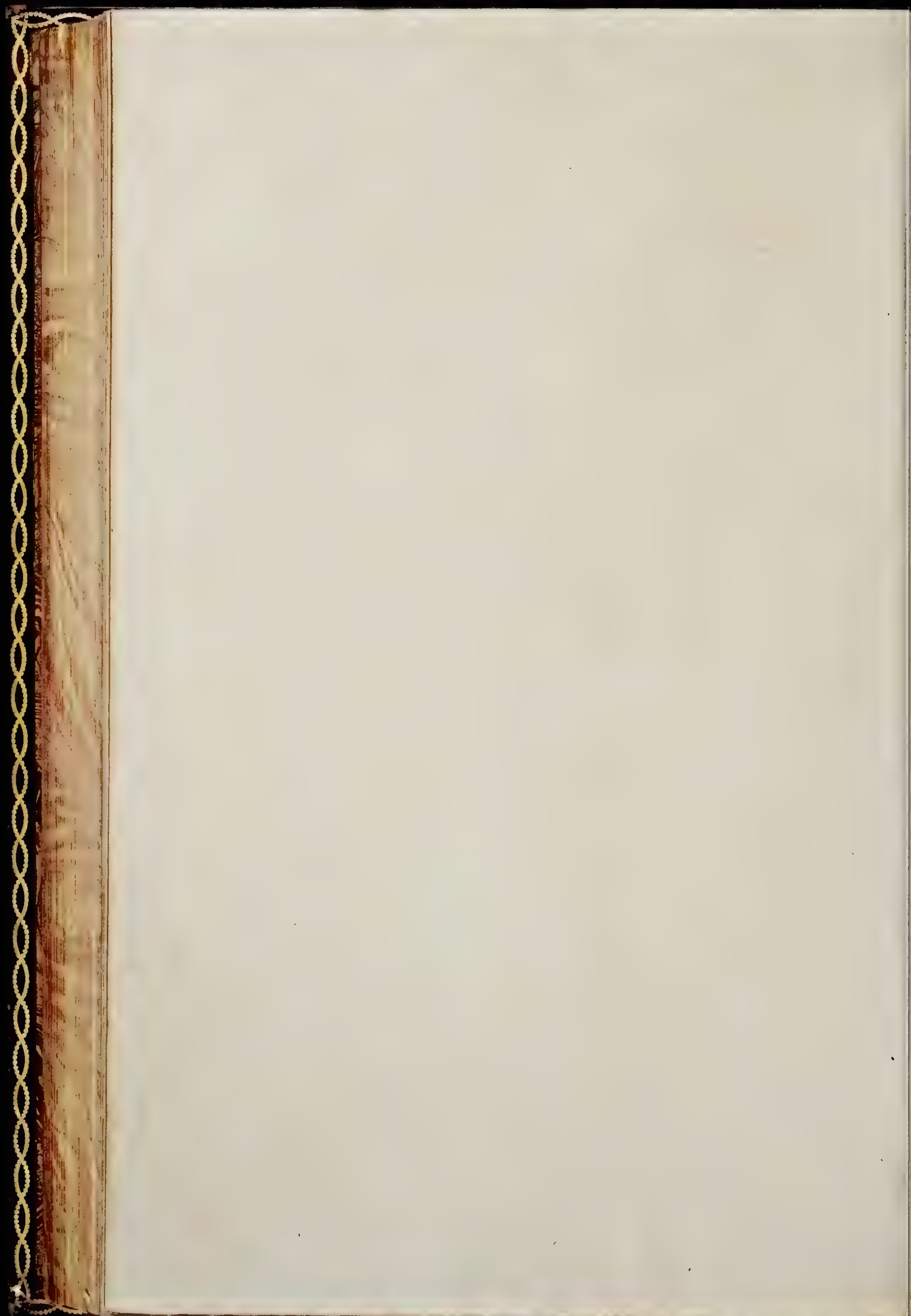

LABORE ET CONSTANTIA

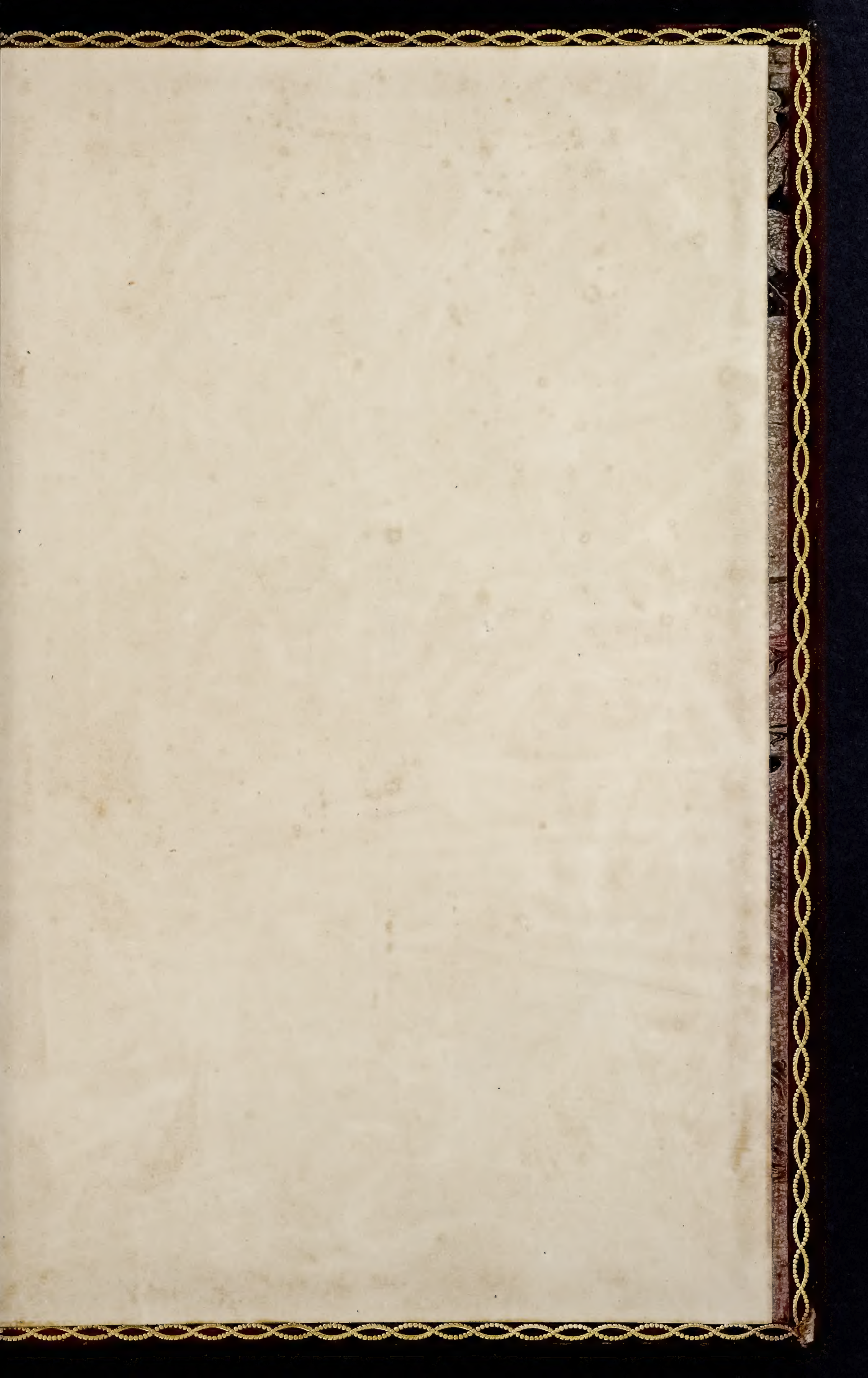

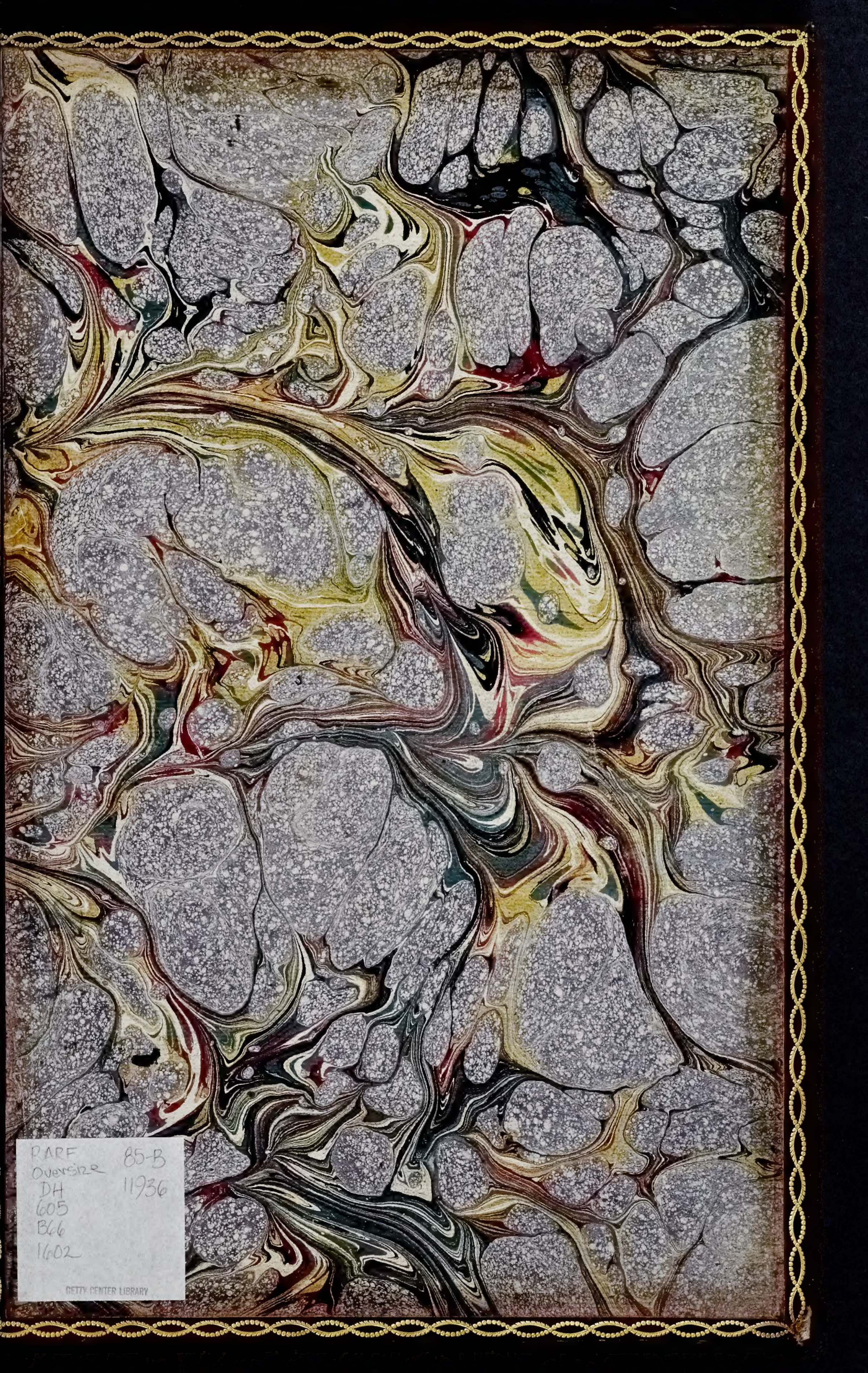

RARE
Oversize
DH
605
B66
1602
85-B
11936
GETTY CENTER LIBRARY

